[illegible]

M. MANILI ASTRONOMICON

A

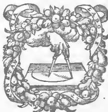
IOSEPHO SCALIGERO ex vetusto codice Gemblacensi infinitis mendis repurgatum.

EIVSDEM IOSEPHI. SCALIGERI

auctoris damnati opus tamen hoc permissum

NOTÆ,

Quibus auctoris prisca astrologia explicatur, castigationum caussæ redduntur, portentosæ transpositiones in eo auctore antiquitus commissæ indicantur.

Ex Officina Plantiniana,

APVD CHRISTOPHORVM RAPHELENGIVM,
Academiæ Lugduno-Batauæ Typographum.
cIↃ. IↃ. c.
Cum Priuilegiis.

expurgado conforme el expurgatorio del año de 1612.

Expurgado conforme ael año del 632

El L.^{do} Sebastian Gir.^o de Medrano

esta conforme el año 1640

PROLEGOMENA
DE
ASTROLOGIA
VETERVM GRÆCORVM.

VVM multa ſint in omni genere diſciplinarum a Græcis prodita, omnes tamen Græciam bonarum artium magiſtram potius, quam parentem agnoſcunt, quod non ſua, ſed Chaldæorum inuenta excoluerit. qui quum ita iudicant, videntur mihi aut Græcorum vetuſtatis obliti eſſe, aut eorum illuſtria in literas merita ignorare. Si enim rem ab vltima origine repetamus, deprehendemus artes non ſolum antiquitus a Græcis inuentas, & perfectas fuiſſe, ſed etiam ab illis ad eas nationes deriuatas, a quibus Græcos hauſiſſe volunt iſti. Quum enim magnarum rerum tardi ſint progreſſus, & ad earum ſcrutationem vna ætas non ſufficiat, earum quædam primo rudimenta ſint, neque cum perfectione ſua ad nos tranſmittuntur: propterea accidit, vt ad maiorum inuenta aliquid procudendo poſteriores adiiciant, & poſteritati denique ſemper aliquid relinquatur a ſuperioribus, quod aut emendatore aut illuſtratore indigeat. Quod quum in

omni diſciplina a Græcis factum ſit, qui multum ſtudij in hoc collocàrunt, vt maiorum inuenta illuſtrarent, emendarent, elaborarent: quis neget artes, quas Græci quotidie meliores fecerunt, nulli nationi acceptas referri debere, quam iis ipſis Græcis, qui eas gradatim & quaſi ex alto eruerunt? Nam Chaldæi, & Ægyptij, a quibus omnia Græcos didiciſſe volunt, quid, obſecro, habent hodie, quod non a Græcis acceperint? imo quos libros paulo vetuſtiores bonarum artium, quos non ad verbum ex Græcorum in ſuam linguam transfuderint? quorum alteri nihil antiquum retinent, præter characteres, qui nihil aliud ſunt, quam Phœnicum & Cananæorum literæ interpolatæ. Ægyptij vero ne ſuas quidem literas habent, ſed ab Arabibus emendicatas. At ſero Græci literas a Cadmo didicerunt, ſine quibus nulla diſciplinarum memoria conſeruari poteſt. Hoc quidem nemo negare poteſt. neque tamen propterea concedimus ab iiſdem Græcos neceſſario artes accipere debuiſſe, a quibus literas didicerunt: ſiquidem literæ omni diſciplina vetuſtiores ſunt. Neque enim eos medicinam aut Philoſophiam docuit vllus Phœnix, Chaldæus, aut Ægyptius: quorum altera minimum aberat a perfectione ſua tempore Hippocratis, ſcriptoris antiquiſſimi: alteram tot ſectæ Philoſophorum tam inter ſe diſcrepantes arguunt nõ potuiſſe ab vllo Chaldæo aut Ægyptio profi-

proficiſci, quæ adhuc inter Græcos quæreretur. Reſtant Mathematica, in quibus Barbari aliquod ius vindicare poſſunt: quod ea tenus verum, vt figuras quidem Geometricas ab Ægyptiis accepiſſe Thaletem aut Pythagoram non negemus, Geometriam auté ab iis didiciſſe quo minus credamus, obſtant præclara Epichiremata Pythagoræ, quæ ſi ipſe ab Ægyptiis didiciſſet, Hecatomben non immolaſſet. Accedit Eudemus priſcus auctor, qui hiſtoriam Mathematicam contexuit, in qua quis Græcorum quid gradatim in Mathematicis inuenerit ab incunabulis ipſius diſciplinę, ad ſuum ipſius ſæculum, diligenter annotauerat: arduum ſane opus, & quod rei literariæ intererat non periiſſe. In Aſtrologia vero Græcos Chaldæo aut Ægyptio magiſtro vſos, ita accipiendum, vt eam quidem ſero excoluerint inuitati partim ab Eudoxo, quem Ægyptij docuerunt Planetas contra mundi motum niti, partim ab obſeruationibus eclipticis Chaldæorum, quæ mediocrem tantum vetuſtatem præferebant, vt quæ à Nabonaſſari initio deducerentur, quod eſt poſterius prima Olympiade. Sed Geometriam ab Ægyptiis eos didiciſſe, quod ab illis figuras acceperint, aut Aſtrologiam, quod Chaldæi obſeruationes defectuum in annales ſuos relatas Græcis indicarint, perinde eſt, ac ſi quis ſe eloquentiam ab eo didiciſſe crederet, a quo rudimenta Grammatices; aut

Philoſophiam, à quo principia Logices edoctus fuiſſet. Quamobrem hiſtoriam defectuum barbari Græcos docuerũt. cauſſas defectionum Græci indagarunt, & ſero tandem repererunt, primum Conone Samio, qui defectiones Solis ab Ægyptiis obſeruatas collegit, deinde Hipparcho, viro, vt Plinius ait, naturæ conſiliario eis viam præeunte, qui primus vtriuſque ſideris deliquia a Chaldæis annotata ad menſes omnium Græciæ nationum accõmodauit, ex quo diuino opere omnem hiſtoriam defectuum Lunarium, hauſit Ptolemæus, qui in ſuo illo magno opere multa veteribus accepta refert, nulli plura, quam Hipparcho. Quod ſi rem propius putemus, etiam antequam vlla defectuum obſeruatio Chaldaica ad Græcos perueniſſet, iam prius Thales Mileſius ſine vllo magiſtro barbaro deliquia vtriuſque ſideris didicerat, & adeo in illis profecerat, vt defectus ipſos longe ante prædiceret. Et certe vt Aſtronomiam Græcos ſero attigiſſe fatemur: ita Chaldæos ὁλοσχερῆ tantum, non etiam ἀκριβῆ eius notitiam habuiſſe conſtanter affirmamus: cuius quum duas partes facerent, τὸ μετεωρολογικὸν, quod circa motus verſatur, & τὸ ἀποτελεσματικὸν, quod futurorum diuinationem promittit: in priore Græcos nihil pene a Chaldæis didiciſſe oſtendimus: alterius, quæ multis modis, a bonis moribus, a Philoſophia, ab ipſa Geometria reprehenſionem incurrit, auctores fuiſſe

fuiſſe

fuisse Chaldæos adeo necesse est, vt omnes eius artis siue potius insaniæ populares, cuiuscunque nationis ij fuerint, ab vltima vetustate hactenus Chaldæi dicti sint: vt taceam sacra Biblia, in quibus nominis & artis Chaldæorũ luculenta extant argumenta. Neque tamen negare possunt Chaldæorum & Ægyptiorum fautores, Græcos etiam vetustissimos aliqua Astrologia vsos: idque ad tempestatum significationes tantum, ad arandi, ad serendi tempora: eos Caniculæ ortum obseruasse: ex eo frugum prouentum augurari solitos: quod a Ceis & Cilicibus factitatum fuisse a nobis alibi plene indicatum. Præterea vndequinquaginta formaturæ cælestes non solum Græcorum sunt, sed etiam vetustissimorum, quum aliæ Indorum fuerint, aliæ Persarum, aliæ etiam ipsorum Chaldæorum. Apud Homerum siquidem habemus ἄμαξαν, quæ septem stellis, Hyadas, & Pleiadas, quæ totidem singulæ constant, Orionem, qui pluribus. Apud Hesiodum, præter easdem, quas eodem, vt Homerus, versiculo comprehendit, Arcturi ortum post sexaginta dies a brumæ sidere confecto: hoc est, sexaginta gradus a principio Capricorni. At Euctemon posuit eundem ortum in XIII Piscium, septuaginta tribus partibus a bruma. Igitur ab Hesiodo, ad Euctemona, XIII partium προήγησις facta erat, anno CCCXLV Iphiti, quo Meton & Euctemon illas obseruationes

nes suas publicarunt. Ea anticipatio non potuisset fieri, nisi in annis noningentis, vt minimum: quod interuallum excedit omnem antiquitatis Græcanicæ memoriam. Ideo Hesiodus antiquior esset, temporibus Troianis, annis circiter centum quinquaginta. quod ridiculum. Sed profecto brumam seu τροπὰς ἠελίοιο intelligit cum aliis omnibus Græcis VII diem Ianuarij, κέντρον nempe χειμερινὸν, de quo non semel in nostris libris de emendatione. Et præterea a poëtis ortuum & occasuum momenta exquisita non sunt exigenda. Nam vt brumam, ita etiam ortum Arcturi ὁλοσχερῶς ex populari vsu dixit: quale illud quoq., quadraginta dies occultari Vergilias post tempus arationis vernæ. Alioquin ex istis perspicuum est, iam tum illis priscis formationes imaginum cælestium cognitas fuisse, & eos ex illarum ortibus & occasibus tempora notasse. cui accedit, quod idem priscus poeta canit, in Bœotia, quando Orion & Sirius in culmen veniunt, tunc ab ortiuis partibus Arcturum supra finitorem attolli. quo quidem nihil verius est. Nam quod posteriores Hesiodo poëtæ similes obseruationes Troiani heroibus attribuunt, non tam anticipatione poetica fictum videri dicimus, quam re ipsa potuisse contingere, quum cæli pictura omnium oculis pateat, & ex illis parabilis Astrologia petita omnibus sui copiam faciat. Nam ecce auctor Rhesi Tragœdiæ vetustissimus,

qui

qui ſine dubio non eſt Euripides, ſcribit Vergilias eminere ſupra finitorem Aquila culminante. Et præterea notationem temporis adiecit, vicinitatem diluculi: poſtremo etiam partis anni, quo illa geſta finguntur, pulcherrimum characterem Lunam ex orizonte ſe primum efferẽtem: vt neceſſario geſtus earũ rerum interceſſerit medio circiter Lunæ quadrante vltimo, hoc eſt pauxillis diebus a iugo: quod vt procliuius ex Tetraeteridos Atticę doctrina diſcere potuit Poeta, ita audacius ex eius fide hæc pronunciare. Nam ſcena illa agitur, vt ex Homero conſtàt, eòdem anno, quo Ilion captum, vt autem ex hoc auctore colligimus, menſibus vernis, paulo ante vrbis Troianæ caſum, nempe Thargelione: quia Munychione fere toto latebát Virgiliæ. At annus Ilij capti incidit in tertium Tetraeteridos Atticæ, vt a nobis ſtudioſe diſputatum eſt. In Thargelione illius anni nouilunium incidit VIIII, aut X menſis, circiter V Iunij. Itaque tẽpus illud competit interuallo inter XXVII Mai, aut V Iunij, V, aut VI die Thargelionis, quo etiam menſe captum Ilion. In his intellige rationes ſæculi, quo Poeta ſcribebat, non autem Troiani, vt nos alibi monuimus. Ita non ſolum ad ruſticorum obſeruationes comparata erat illa Aſtrologia, ſed etiam ad notationem ſæculi fugacis. In libris enim de Emendatione declarauimus, quam præciſe veteres illi annum & diem excidij Troiæ

β inda-

indagauerint ex rationibus Tetraeteridis Atticæ, inter quos Ephorus Eudoxi & Platonis familiaris: quod quum & iste auctor fecerit, siue is Sophocles, siue alius, sane non potuit nisi summus vir esse, qui præter rationes ciuilis Tetraeteridos, etiam ex Phænomenis, & ea astrologia, quæ tum inter nationes Græciæ locum habebat, rem propositam demonstrarit. Ex quo accidit, vt propterea quod Euripides cum Eudoxo in Ægyptũ profectus inde quædam de Planetis in Græcia primus vulgauerit, vt produnt priscæ historiæ, propterea veteres Critici Tragœdiam Rhesum illi attribuerint, ὅτι, inquiunt, ἡ περὶ τὰ μετάρσια ἐν αὐτῇ πολυπραγμοσύνη τὸν Εὐριπίδην ὁμολογεῖ, innuentes locum illum, qui a nobis iam explicatus est: quanquam character grandiloquentioris Poetæ fœtum arguit, putà Sophoclis: & vereor, vt hæc tam vere Euripides referre potuerit. Id vt dubitem, facit locus ex Iphigenia in Aulide in re simillima: σείριος ἐγγὺς τῆς ἑπταπόρου πλειάδος ἄϊσσων. Quomodo non consuluit oculos suos, vt posset videre, quantum interuallum sit inter Sirium & Vrsam maiorem? Hæc ergo fuit rudiorum illorum rudior astrologia. Nam & Thaletis nomine priscus liber extabat titulo ναυτικὴ ἀστρολογία. At ἡ ποιητικὴ siue ἀποτελεσματικὴ sero ex partibus Euphratis in Græcorum vrbes immigrauit: & vix tandem quidem admissa diu in processu fuit, nondum curiositate huma-

humana totam ſe proferente, quæ progreſſu temporis in illa arte quotidie aliquid noui commenta eſt, in qua inſaniam ſuam potius homines, quam ſapientiam profiterentur. Quando primum hæc peregrina hoſpitio a Græcis excepta fuerit, haud temere dixerim: quandoquidem ante tempora Beroſi Babylonij, qui ſub primis Seleucidis floruit, eius nullum veſtigium apud Græcos ſcriptores reperiam, quod quidem in præſentia meminerim, niſi forte δωδεκαετηρίδες Onomacriti ſub nomine Orphei in hunc cēſum veniunt. Hoc vnum nobis conſtat, fere eodem tempore a Græcis ad Romanos tanquam morbum aliquem peruaſiſſe. Nam Plutarchus in Mario ſcribit, Chaldæos Octauium conſulem in vrbe detinuiſſe: in Sulla, Chaldæos Sullæ feliciſſimum exitum vitæ florentiſſimis rebus ſuis, magnis victoriis partis, promiſiſſe. Non dicam quoties, quam ſeuere, quibus modis Romani in hoc genus hominum animaduerterint: quæ Senatuſconſulta, quæ edicta principum in illos emiſſa. Nam poſteriorum temporum ſunt, & materia ab aliis occupata. Apud Græcos vero multi non ſolum artem profeſſi ſunt, ſed & artis libros reliquerunt, Beroſus, Antiochus, Teucer Babylonius, Dorotheus Sidonius poeta, & Thraſyllus ille Caprearum carceris obſes, Tiberij hoſpes. quorum de reſponſis, quæ ἀποτελέσματα dicũtur, dubitare, perinde erat ac fidem ocu-

lis abdicare. Ex hac fiducia, vel potius confidentia prodierunt geniturae Oedipi, Thersitae, Paridis, Philoctetae, &c, ne parce insanire viderentur, etiam Mundi ipsius natales cum themate eius: ne miraremur, quod posteriorum Graecorum genituras ex euentibus indagare conati sint. Nam Platonis thema ex veterum scriptis refert Firmicus, horoscopante Aquario, Sole in Piscibus, Luna in Geminis, hoc est quinto circiter die a nouilunio. Atqui Plato natus est Thargelionis septima, referente Laertio, veteribus Academicis, anno primo Olympiadis LXXXVIII, & proinde anno septimo periodi Atticae, Mai XXI, feria quarta, cyclo Lunae XII, Solis secundo, Sole in XXVII Tauri, Luna proxime ad iugum transitum faciente, hoc est paulo ante coitum. Vides quam boni vates fuerint, quibus ne temporum quidem ratio constabat. Romulus, inquiebat L. Tarrutius Firmanus, conceptus fuit XXIII Choeac, anno primo Olympiadis secundae, hora tertia, Solis defectione. Nos putauimus menses Actiacos designari, freti fide Plutarchi, quae tamen in eiusmodi non semel nobis imposuit, quod putaremus Plutarchum ea retulisse ad vsum Actiacum Plutarcho ipsi notum, vt falso credidimus. Nam sunt menses vagi: & ante formam anni Iuliani, nedum ante victoriam Actiacam, inuitatus a M. Terentio Varrone Tarrutius Romuli natalem ex eius gestis &

aliis

aliis signis indagare, paruit, & eo tempore, quo diximus, conceptum respondit: quod quidem tempus conuenit vicesimæ quartæ Iunij Iuliani, in qua proculdubio coniunctio luminum fuit: sed sine vlla defectione Solis: quum tamen παντελῆ ἔκλειψιν fuisse dicat. Columē astrologiæ, quem tanti fecit togatorum doctissimus, quomodo hominis intra vterum maternum conclusi fata canere potuerit, qui rem triuialem ignorauerit, viderit Genethliace. Rursus editus in lucē Romulus XXI Toth, eodem auctore, Sole oriente: hoc est, XXIII Martij, cui diei XXVII pars Piscium congruebat. Atqui veteres, quos sequutus est Manilius, Libra horoscopante natū prodiderunt. Pergamus. Idem Tarrutius conditam vrbem vaticinabatur anno primo Olymp. VII, die IX Toth, hoc est VII Martij, Sole in decimo gradu Piscium, μεταξὺ δευτέρας καὶ τρίτης ὥρας. At ex eodem Tarrutio Solinus depromit thema natalis vrbis, XI Kal. Mai, in quam diem conueniebat XXV Arietis, quum ipse Solem in Tauro ponat, Mercurium longissime a Sole, & alia præterea nugatoria, quæ tamen attribuit Tarrutio, de quo nihil retinuit, præter horam, quam cum eo recte inter secundam & tertiam pronunciauit. Sed hæc leuia. Apponam exemplum, quod fiduciam nationis Genethliacorum aperiat. Theagenes Mathematicus ex iis, quæ Octauiano adolescenti contigerant (quia verum tem-

pus natalis eius ignorabat) horoſcopante Capricorno natũ confidenter pronũtiauit: quem tamen natum proxime Solis ortum diligentiſſimus ſcriptor Suetonius, tradit, Septembri antiquo, qui tunc conueniebat in Quintilem Iulianum, Sole Cancrum obtinente. Quid magis ioculare? Qui Cancro circiter Oriente natus eſt, quomodo ei horoſcopabat Capricornus? Et tamen vanus diuinaculus non veritus eſt pronunciare, quia horoſcopante Capricorno natus eſſet, vt ipſe ſomniabat, eum rerum potiturum. Sed in illis veteribus propter artis rudimenta, quæ nondum ad hodiernam perfectionem, vel potius περιεργίαν deducta erat, non omnia ad viuum reſecanda;& quædam præterea ignoſcenda. Audi ſubtilitatem noſtri ſæculi. Extitit ante XLIIII annos Cymbalum Genethliacorum, qui Domini noſtri Ieſu Chriſti Thema edidit, & omnia, quæ illi acciderunt, ex poſitu ſtellarum neceſſario illi contigiſſe ratiocinatur. Impiam dicam magis, an iocularem audaciam, quæ & dominum ſtellarum ſtellis ſubiecerit, & natum eo tempore putarit, quod adhuc in lite poſitum eſt, vt vanitas cum impietate certaret. Idem Genethliacus in ſuis illuſtribus Genituris, multa præclara prædicebat cuidam & ſummi ordinis, & magnæ eruditionis viro tam ab ipſius, quam a liberorum fortuna: quo quidem homine poſt omnem memoriam, nihil fuit infelicius,

ſiue

siue ipsius, siue vxoris, siue liberorum, quos ex duobus matrimoniis susceperat, exitum spectes: cuius quidem rei nos testes sumus, ὧδ' ὀνειδίζομεν τύχας. Idem Genethliacus quum multis ante annis diem & horam mortis suæ determinasset, & appetenre tẽpore nihilominus bene valeret, quanquam iam octogenario maior, ne artem contumeliæ exponerer, inedia constituit mori. quod nescio serius, an citius ante constiturum ab eo tempus contigerit. Res nora est: neque nostrum est mentiri. Omnino fecit, quod ille in Epigrammate, αἰσχυνθεὶς Πετόσιριν ἀπήγξατο. Lege totum epigramma. Nihil melius huius Generhliaci exitum expresserit. Nam idem mimus rei fuir. Er tamen iste tantus in ea arte fuit, vt hodie eius decreta sint κύριαι δόξαι. Sed, inquiunt, neque hominum errores artis sunt, neque vnius omnium. Atquin si illi, qui familiam in hac arte ducunt, tam ridicule, tam pueriliter decipiuntur, quid certi ab illis expectandum, qui eos sequuntur, illorum decretis tanquam firmissimis munimentis insistunt? Quod si singuli errare possunt, non vniuersi, age conuocemus Genethliacorum Comitia, qui de futuris decernãt. Vide quid accidit anno Christi MCLXXIX, quo quidem omnes Oriẽtales astrologi Christiani, Iudæi, Sarraceni literas per totum orbem terrarum tanquam diplomara regia, aut apices imperiales emiserunt, quibus anno septimo post, qui

fuit

fuit Christi M C LXXXVI, tantum exitium a ventorum & tempestatum violentia imminere rebus humanis præcinebant, vt per totum illud septennium homines, præ metu & periculorum expectatione, vitam sibi acerbam putarent. Omnes Planetas tam inferiores, quam superiores in vnum coituros mense Septembri denunciabant, quem conuentum stellarum anteueniret Solis defectio XI Kal. Mai. Denique tam exitiabilem Orbi terrarum illum annum promittebant, & tanta consternatione mentes hominum percusserant Prophetæ illi, vt nemo dubitaret finem rerum imminere. Sed, vt scribit Rigordus, qui & illorum binas literas produxit, & multos post annos termino ab illis præstituto superfuit, vanitatem eiusmodi oraculorum euentus coarguit. Atque hæc est fides artis, siue in vno summo artifice, siue in toto eorum Senatu eam pericliteris. Neque vero nos sumus, qui stellas & illa luculenta cæli corpora otiosa esse existimemus. Sed effectus illos his iocularibus argutiis & arbitrarijs sectionibus contineri, id vero pernegamus. Tanta vero mutatio a posterioribus artificibus in hac arte facta est, vt cum priorum methodis comparata non eadem ars videri possit, imo in permultis contraria. Et tamen illi priores vera prædixisse visi sunt, neque minus isti posteriores, qui contrariam viam insistant, veraces esse perhibentur. Sed hæc omnia

con-

confutare multi temporis, multorumque librorum opus est. quod quum a Comite Pico Mitandula & ab aliis factum sit, sat erit strenue ab illis hanc arcem oppugnatam, & tepide ab artificibus defensam fuisse, qui pudentius tacuissent. Quæcunque igitur ea ars fuit, nunquam caruit amatoribus, vt nunquam desunt leuia ingenia, quæ nouitate rerum & futilibus inuentis permouentur. Inferiora sæcula omitto. vnum felicissimum Augusti occurrit, in quo flos ingeniorum fuit, & inter illustres artes hæc quoque ausa est verticem attollere, multis magistris clara, præsertim M. Manilio, qui non propter artem nobis carus esse debet, sed quia in eo rudimenta illius priscæ astrologiæ manifesta extant, hactenus etiam a doctis ignorata: qualia sunt Antiscia, ἀξομειώσεις ὁμαλαὶ ἀναφορικαί, duplex modus horoscopi indagandi, thema Athlorum longe diuersum a themate geneseos, ratio Canonis horarij, Dodecaeteris genethliaca, Chronocratoriæ signorum, & alia perplurima, quorum in vulgatis præceptionibus nulla extant vestigia: imo eiuscemodi sunt, vt si hodierni mathematici ea viderint, commenta nostra esse dixerint, non veterum instituta, sed puerilia, & ex Grammaticæ fæcibus hausta. Idem nuper fecerunt, quum quæ in libris de emendatione de anno Iudaico, & Hipparchico diximus, tanta rei indignatio eorum mentes percussit, vt minimo mi-

nus insanire ipsis visi simus, qui adeo vetustatis omnis imperiti sunt, vt artes cum sua perfectione natas, & ab hominibus ita primum institutas putent: omnes veteres nunquam errasse, nunquam potuisse decipi. Quid si legerint sub æquinoctiali omnia signa recte oriri, nunquid illud negabunt potius, quam vt ab vllo prisco vel cogitatum quidem fateantur? Quum Ausonius alioqui suo sæculo summus vir, ter tria cubum vocaret, nonne pædagogi, & laruæ literarum nobis illud attribuerunt, non Ausonio? Atqui serio triumphabant: quum potius scutica digni essent, quod nescierunt ter tria esse nouem, & Eclogæ illius totum argumētum esse ternarium, aut nouenarium. Sed nihil iniquius inscitia, præsertim pædagogica, & eorum inprimis, qui elementa mathematica docent: qui quum olim nobis lectione Manilij interdixerint, quod sibi solis Epoptis ad illa adyta penetrare fas putent, vellem non illam priscam astrologiam, quam ne in somnis quidem viderũt, sed dictionem tantum Manilij interpretarentur: argumentum operis dicerent, mentem auctoris declararent, qui nihil magis in delitiis habeat, quam Latine nescire. Hoc enim Grammaticorũ est. Sed bene est, quod noster Manilius Grammaticis istis, quos vocant, opus habuit. Nam certe ab huiusmodi Astrologis nulla spes salutis affulgebat tam male accepto poetæ & ab innumeris mendis,

mendis,& a traiectione non solum vnius, sed & plurimorum versuum: quod tantam perturbationem toti operi attulerat, vt antea ne quid vellet quidem Manilius, satis constaret. Itaque ignoscendum, si nemo illum scriptorem intelligebat, quem attingere menda non sinebant: boni consulendum, si nemo attingebat, quem non intelligebat. Iampridem commentarium in hunc ediderat Laurentius Bonincontrius oppido Miniatensi in Italia, vir doctus, vt tum captus erat sæculi ad literas nascentes caput attollentis. Sed ferendum erat, ab eius lectione lectorem doctiorem nō discedere, si non etiam & poetæ ipsi astrologus nocuisset. Nam siqua in textu Bonincontrij variant a scriptis codicibus, eæ interpolationes sunt a Bonincontrio, & præterea nunquam illi verum excidit in re paulo maioris momenti: quum alioquin peruetustum, vt ipse ait, nactus codicem esset: qui tamen melior mihi, quantum coniectura assequi possumus, non videtur Gemblacensi, quo nos vsi sumus: qui nescio quomodo reliquos omnes scriptos bonitate anteit, vel, vt verius loquamur, eo reliqui deteriores sint. Nam nullus bonus est, quotquot extant hodie. Sed Bonincontrio nō multum profuit vetustum codicem nācisci, quo vti nesciit: quem miserum interpretem si suum malum fatū canibus hodiernis obiecisset, peiore fato, quam

Actæon, defungeretur. Adeo hodierna ingenia, quid reprehendant potius, quam quid discant, consectantur. Atque adeo res eo rediit, vt si quis perditæ maledicentiæ quærendus sit, siquis agrestium morum, siquis petulans, is non in foro, aut circulo, sed (Deum immortalem) in medio literarum inueniatur. Huiusmodi hominibus quid boni contulerimus Manilio, neque per inscitiam bonarum literarum sentire, neque per inciuilitatem fateri licet. Itaque eos testes non imploramus, sed ingenuas & generosas mentes, bene natas, liberaliter educatas. Eæ non negabunt nos membra laceri poetæ in suos artus reposuisse, quod isti probi Philosophi luxare vocant: qui ridebunt, quum signa recte oriri sub æquinoctiali legent, quum progressum arithmeticum in rationibus anaphoricis, in ratione Antisciorum quatuor signa pro vno momento haberi, & propterea illa signa esse μονόζωνα: quod item vt in ascensionibus, ratio maximæ diei, & minimæ noctis habetur, ita in doctrina βιωσίμον χρόνων esse quendam cursum vitæ humanæ CXII annorum quasi diurnum & Solis, quendam nocturnum LXXVI annorum, qui Lunæ attribuatur? Hæc nos somniasse dicent ad lucernam Prisciani, quia illa in suis Theoriis Planetarum non viderunt: quia denique Cardanus Apollo Genethliacorum hæc non docuit: cui potius

tius

tius credent veteribus aſtrologis nullum vſum Ephemeridum fuiſſe, quam veteribus ipſis, Iuuenali, qui tanquam pinguia ſuccina tritas ephemeridas dixit, & Porphyrio, qui etiam Arabico nomine ἀλμενίχια vocauit, & Plutarchus πινάκων ἀστρονομικῶν mentionem facit. Miratur enim Cardanus, vt illud obiter annotemus, Aly Rodoan Arabem aſtrologum tam accurate vnius Cometæ thema potuiſſe condere, quum eo tempore, inquit, difficillimum fuerit Aſtrorum motus ſupputare, quod deeſſent Ephemerides. Macte virtute Genethliacorum columen. Apud illos veteres Iuuenalem, & Porphyrium ad interdictum venito. Ipſi litem tuam iudicabunt. Quomodo aſtrologi, qui quotidie a tot curioſis conſulebantur, reſpondere potuiſſent, ſi ſine Tabulis & Ephemeridibus motus Planetarum, eruendi, Thema conſtruendum, Chronocratores dirigẽdi eſſent? Vix ſex apoteleſmata reſpõdere potuiſſet Genethliacus anno vno. Sed quod adeo miretur thema illius Cometæ cur non deſignauit? Hoc certe glorioſius Cardano fuiſſet, quam ipſi Aly ex Tabulis Thema quodlibet conſtruere. Nos igitur dicimus illum Cometam viſum anno Chriſti M. XI, ſine Mart. Omnia conueniunt. Erat annus viceſimus ipſius Aly. At ipſe ait ſe notaſſe illud tempus, quum in ſcholis operam bonis literis daret. Præterea Luna cum

 Sole

Sole coniuncta fuit in XV gradu Arietis eo anno, vt ipse monuit. Denique locus Cometæ ab eodem notatus in XV Scorpij. Ergo eo tempore, quo Sol in Ariete, videbatur in Austrinis partibus, quod plane atteſtatur Sigebertus Monachus Gemblacenſis: Cometes, inquit, horribili ſpecie huc illucque iactans in auſtrali parte viſus eſt: quanquam fallitur Chronologus, vt ſemper fere ſolet, qui rem in annum M.V conferat, quum anno ſequente contigerit. Hoc ſane indagaſſe nobilius fuiſſet, quam Thema condere: inueniſſe, illuſtrius, quam tabulas conſtruere. Sed ad noſtrum Manilium redeo, quem ita a vetuſtiſſimis traiectionibus, & mendorum neſcio quot millibus vindicauimus, vt quantum obſoleta facies eius lectores a ſe deterrebat, tantum eos nouus nitor & cultus reſtitutus ad ſe amandum, legendum, & intelligendum inuitare poſſit. Certe eius liber primus ita vtilis adoleſcentibus futurus eſt, vt ad ſphærica elementa illis viam munire debeat. En illum damus ita a mendis purgatum, ita ſibi reſtitutum, vt vel a tironibus capi poſſit: ita notis illuſtratum, vt ex illis & doctrinam poetæ omnem ſtudioſus lector aſſequi, & ad commentarios vberiores edendos excitari poſſit. Quod vt faciant, eos vnice hortamur, conſcij imbecillium virium noſtrarum: qui fatemur nos viam lectori po-

ri po-

ri potius ad hæc aperuisse, quam lectorem ad ea introduxisse, digito rem indicasse, quam rem tetigisse. Accipite ergo, candida & elegantia ingenia, auctorem non solum vobis dignum, sed etiam vestram opem implorantem. Magnum spicilegium de nostra messe vobis relinquimus. Tempus est, vt aliquem totius argumenti conspectum vobis edam. Accipite ergo, & valete.

CON-

CONSPECTVS
TOTIVS OPERIS
MANILIANI.

STRONOMICON *Manilij in quinque libros tributum est. Primus liber duarum summarum Astrologiæ partium priorem tractat, quæ dicitur* μετεωρολογική, *aut* περὶ οὐρανοῦ. *reliqui quatuor alteram partem, quam vocant* ποιητικήν, *cuius prius membrum, hoc est* τὸ σφαιρικὸν, *secundus & tertius liber persequitur: alterum, quod vocant* ἀποτελεσματικὸν, *duo postremi, quartus & quintus.*
a 5, 2. *Hoc totum,* [a] *siue semper fuit, vt volunt Peri-*
b 5,5, ad 5, 25. *patetici,* [b] *siue principium habet, vt sciscunt reliqui Phi-*
c 6,6, ad 7, 15. *losophi,* [c] *in medio sui terram habet* [d] *rotundam,* [e] *quem-*
e 7, 20. d 7, 16. *admodum & ipsum est absolutæ rotunditatis. alioqui*
[f] eadem phænomena in omni inclinatione apparerent, [g] *oc-*
f 2, 29. g 8, 23, *casus & ortus iidem essent.* [k] *Totam autem molem hanc*
k 8, 28. *circa eius* [i] *axem* [h] *spiritus diuinus agitat, cuius suprema*
h 8, 32. i 9, 27. ad 10, 8. l 9 4. *superficies* [l] *lucentibus stellarũ flammis ornata est: qua-*
rum aliæ [m] *in Zodiaco positæ sunt,* [n] *aliæ in aquilonis,* [o] *cæ-*
m 9, 5. n 10, 9, ad 13, 22. *teræ in austrinis partibus: quanquam* [p] *austrinarum*
o 12, 22, ad 13, 20. p 14, 20, ad 15, 6. *quædam pars a nostro conspectu summota est.* [q] *Hæ stel-*
q 15, 6. r 15, 14. *læ in corpora & formas a veteribus digestæ,* [r] *vt me-*
ſ 15, 25. *lius comprehendi possent,* [ſ] *dispositis vicibus immutabili*
lege semper occasus suos atque ortus peragunt: [t] *quo nul-*
t 15, 33. *lum-*

lum argumentum præsentius hoc otum ratione ac prouidentia,non autem forte moueri. [u] *aliter nunquam ad præscriptos cursus & vadimonia motuum suorum redirent.* u 16, 12, ad 17, 15.
[x] *Itaque quum ab antiquis vsque temporibus exploratum sit easdem motuum in stellis ac vicissitudinum leges seruari, credendum vtique hos effectus diuinæ rationis, non autem fortuitos esse. Quamobrem quum hoc absolutissimæ, vt diximus, rotunditatis in medio sui terram instar centri habeat,* [y] *quãtum est a terra ad cæli superficiem, tanta erit sexta peripheria totius, adiecto modico discrimine, ex diffinitione Sphæræ, adiuuante Archimedis epichiremate : & proinde sexta pars peripheriæ bina signa comprehendens æqualis est fere semidiametro τοῦ παντὸς, minimo discrimine.* [z] *Quinque autem Circulos parallelos in eius superficie descriptos imaginamur, qui in quatuor quadrantes, quæ quatuor anni tempora efficiunt,* [a] *duobus Coluris* [b] *per polos Mundi ductis secantur.* [c] *Duo etiam maximi circuli* [f] *Orizon &* [g] *Meridianus sese inuicem secant non vtique immobiles, ut* [d] *illi quinque,* [e] *sed pro inclinatione cæli diuersa alij atque alij. Atque* [h] *hi quidem omnes λόγῳ θεωρητοὶ,* [i] *oculis autem duo soli notari possunt* [m] *Zodiacus &* [n] *Galaxias, qui & ipsi sunt duo maximi circuli. Sed in* [k] *Zodiaco duodecim signa siue ζῴδια hærent,* [l] *septem vero sidera illum pererrant, qui ab eo πλανῆται dicuntur.* [o] *At in Galaxiam Heroum animas recipi pleraque omnis vetustas credidit.* [p] *Hæc est facies Mundi, cui absoluendæ adiicienda septem planetarum, & Cometarum aliorumque quæ in-*

x 17, 15. y 17, 23, ad 18, 23. z 18, 12, ad 19, 19. a 19, 19, ad 20, 14. b 19, 19. c 20, 14. f 20, 16. g 20, 31. d 20, 14. e 20, 16, 21, 15. h 21, 28. i 21, 29, 22, 18. m 21, 16, ad 22, 11. n 22 1, ad 25, 23. k 21, 17. l 21, 18. o 24, 9. p 25, 24, ad 29, 21.

δ *fra*

fra Lunam generantur, consideratio, vt tota μετεωρολο-
γικὴ absoluatur, quam partem priorem Astronomiæ con-
stituimus. Alterius vero partis, hoc est τῆς ποιητικῆς, duo
membra sunt, τὸ πινακικὸν, καὶ τὸ ἀποτελεσματικόν. Iam τοῦ
πινακικοῦ siue εἰσαγωγικοῦ subiectum est Zodiacus, a cuius
q 32, 7. *duodecim Signis* [q] *caussæ generationis & corruptionis*
defluunt: quæquidem Signa dupliciter considerantur, aut
καθ' αὑτὰ, aut πρὸς ἄλληλα. Sed καθ' αὑτὰ multis modis
r 34, 9, ad 37, 27. *diuisionem recipiunt,* [r] *κατὰ τὴν φύσιν, κατὰ τὸ εἶδος, κα-*
τὰ τὰ ἤθη &c. πρὸς ἄλληλα dupliciter, ἢ κατὰ τὸ οὐσιῶδες,
ἢ κατὰ τὸ συμβεβηκὸς: & quidem κατὰ τὸ οὐσιῶδες, quate-
nus in Zodiaco, idque quadrupliciter, κατὰ σχηματισμὸν, κά-
θ' ὁμοιότητα, ἤτοι ἰσοδυναμίαν, κατὰ συμπάθειαν, κατὰ μονο-
s 30, 29, ad 26, 27. *μοιρίαν.* [s] *Ac κατὰ σχηματισμὸν ex Trigono, Tetragono, He-*
t 43, 27, ad 45, 15. *xagono, Diametro, ἄβλεπτα, μοναχὰ, sexta quæque* [t] *κα-*
u 45, 15, ad 50, 23. *τ' ἰσοδυναμίαν, Videntia, Audientia, Amica, Inimica.* [u] *κατὰ*
συμπάθειαν, Quadrata Quadratis, Trigona Trigonis, Dia-
x 50, 23, ad 53, 19. *metra Diametris.* [x] *κατὰ μονομοιρίαν, vt Dodecatemoria*
in partibus Signorum, & Dodecatemoria Dodecate-
y 42, 27. *moriorum. κατὰ συμβεβηκὸς, aut κατά τι,* [y] *quatenus vel*
z 43, 24. *Dij Signorum tutelæ sunt,* [z] *vel Signa membrorum cor-*
poris humani: aut κατὰ τὸ μεταβατικὸν, quatenus ipsa va-
riant secundum Meridianorum & Finitorum diuersi-
a 53, 19. *tates,* [a] *vnde pro ratione locorum variæ δωδεκάτοποι in-*
stituuntur, eæque semper duplices in quacunque genitu-
b, 53, 22. *ra. Altera enim,* [b] *cuius prima sedes datur Horoscopo,*
est genituræ, in qua τὰ σύμφυτα, id est τὰ ψυχικὰ καὶ
c 62, 12. *τὰ σωματικὰ considerantur:* [c] *altera, in qua Sors Fortu-*

næ

næ familiam ducit, [d] *eſt Athlorum, ſiue actionum hominis, & τὰ ἐπίπτωτα iudicat. Sed* [z] *inueſtigatio ipſius Sor-* d 62, 11 e 6, 20
tis Fortunæ pendet ab Horoſcopo, [f] *vt Horoſcopi ab ana-* f 65, 20
phoricis temporibus, id eſt horis aſcenſionum. [g] *Mendo-* g 66, 1
ſe enim aſcenſionibus Signorum binas horas vulgus at-
tribuit, [h] *quum inæquales ſint Signorum aſcenſiones.* h 66, 8
Quod ſi concederemus æquales eſſe: [i] *at horæ menſura in-* i 66, 21
certa: quia hora eſt duodecima pars lucis, aut noctis [k]*: lu-* k 66, 26
ces vero & noctes in omni inclinatione variant. [z] *va-* z 67, 32
riant igitur & horæ. [l] *Quo enim propius polum accedi-* l 67, 39
tur, eo maiores dies æſtiui, minores hiberni: & conſe-
quenter maiores horæ æſtiuæ, & minores nocturnæ.
Quomodo igitur omni tempore; omni loco, binæ horæ
Signis aſcendentibus attribui poſſunt? Quod quum ita
ſit, primum docendum, [m] *quot horis quæque ſigna in* m 59, 38 ad 70, 14
quacunque data cæli inclinatione ſurgant, quum oſtende-
rimus binas horas ea non aſcendere. [n] *Deinde hæc tempo-* n 70, 14 ad 71, 1
ra anaphorica eadem methodo in ſtadiaſmum conferen-
da. [o] *Sed ante omnia, incrementa & decrementa hora-* o 71, 73, ad 72, 24
rum inueſtiganda, initio facto [a] *ab obſeruatione minimæ* a 75, 23
diei, quam quidem exploratam habere non potes, niſi
prius [p] *die æquinoctij exactiſſime indagato per horologia* p 72, 14, ad 73, 9
ſciotherica, & gnomonicas rationes. Cuius vniuerſæ di-
ſputationis de anaphoricis tam temporibus quam ſtadia-
ſmis [q] *en exemplũ tibi damus, in quo maxima dies ad mi-* q 73, 5, ad 73, 29
nimam eſt, vt tria ad duo. Quibus omnibus diligenter
expenſis, [r] *dato loco Solis, & hora, ad Horoſcopũ eruen-* r 73, 30
dum facile erit horas æquinoctiales de Signorum ana-

 phoricis

phoricis temporibus deducere, non autem binas horas Si-
t 74, 2. ad 74, 29. gnis attribuere, [t] aut, quod idem est, horis datis per XV
multiplicatis aggregatum a loco Solis abiicere, quod vul-
s 74, 29. ad 76, 10. gus solet facere. Horoscopo deprehenso, ab eo [t] tempora
u 25, 23. vitæ, siue βιωσίμοις χρόνους deduces: [u] quanquam alij non
a Signo horoscopante, sed ab eo, in quo Sol fuerit tem-
pore genituræ, anni, mensis, diei, atque horæ tempora
deducunt. Utrouis modo hæc ratiocinia post duodeci-
mum annum in orbem redeunt, quæ dicitur a veteribus
x 75, 33. [x] Dodecaeteris genethliaca, a recentioribus profectio Signi-
ficatoris, in qua omnis progressus vitæ consideratur: finis
y 76, 13, ad 77, 1. autem [y] primum ex ascensionibus Signorum, [z] deinde ex
z 77, 15. ad 78, 5. duodecim sedibus τῆς δωδεκατόπου: in qua methodo notan-
a 78, 5. da [a] φωσφορία, id est locus Lunæ in Tropicis signis: quod
est vltimum examen τοῦ πρακτικοῦ μέρους. Sequitur τὸ ἀποτε-
λεσματικὸν, quod versatur præcipue κατὰ τὰς Signorum
ἰδιοτροπίας, easque aut vniuersales, aut particulares, quæ
dicuntur εἰδικαὶ ἰδιοτροπίαι, quæ sunt circa induidua: &
b 84, 5, ad 89, 10. considerantur aut [b] κατὰ ὁλότητας τῶν ζωδίων, aut κατὰ
μονομοιρίας, aut κατὰ ἀνατολικὴν σχέσιν, aut κατὰ συνανα-
τολὰς καὶ συγκαταδύσεις ἀστέρων. Sed μονομοιρίαι spectan-
d 89, 12, ad 91, 15. tur aut κατ' ἀλλήλας [d] per Decanos, aut καθ' αὑτὰς, qua-
e 92, 30, & 93, 30, ad 95, 23. tenus [e] steriles, noxiæ, & eiusmodi. ἰδιοτροπίαι κατ' ἀνα-
τολικὴν σχέσιν, [f] quæ ad solum tempus ortiuum spectãt: At
f 95, 23, ad 98, 7. h 101, 25. ἰδιοτροπίαι καθ' ὅλου, quatenus quædam [h] quasi corporis
k 101, 19, ad 103, 9. humani, sic orbis terrarum μελοθεσία est, [k] quando hoc
Signum illi regioni, illud illi præsidet, cuius doctrinæ εἰσα-
g 98, 7, ad 103, 19. γωγή est ipsa [g] Geographia. Atque adeo hæc omnia vni-
uersalia

uersalia sunt, neque ad indiuidua pertinent, nisi quando vniuersalia particularibus nocere possunt; quod accidit, quando in genituris præcipua loca, nempe luminarium, aut cardinum, [m] *qui* φωσφοροῦντες τόποι *vocantur, eadem fuerint cum illis, a quibus vniuersalium casuum caussæ veniunt, id est,* [p] *eclipticis aut oppositis. Quæ* κατὰ συνανατολὰς καὶ συγκαταδύσεις *spectantur* ἰδιοτροπίαι, [n] *ex erutæ sunt ex obseruationibus Ægyptiacis, quæ dicitur ratio barbarica. Huius* συνόψεως *accipe singularia capita, quæ infra coniecimus.*

m 103, 32.
p 106, 6, 7.
n 109, ad finem libri.

INDEX
CAPITVM LIBRORVM
M. MANILI.

PRIMVS LIBER
Sphæra Mundi aut de vniuersitate.

PROOEMIVM, 1, ad 4, 31
Mundi origo. variæ veterum de ea re opiniones. 4, 31
Terram in medio Vniuersi, eiusque formam rotundam esse. 6, 14, ad 8, 28
Duodecim Signa Zodiaci. 9, 11
Axis Mundi. 9, 23
Phænomena in parte Septentrionali. 10, 9
Phænomena in parte Austrina. 12, 22.
Phænomena in parte nobis inconspicua. 14, 20
De formis siue imaginibus siderũ, & earũ statis ortibus. 15, 8
Parecbasis, Mundum prouidentia gubernari. 15, 31
Totius Vniuersi dimẽsio. 17, 23
Circulorum in Sphæra descriptio, ac primo Parallelorum. 18, 12.
Colurorum. 19, 19
Meridiani & Orizontis. 20, 16
Zodiaci & Galaxiæ. 21, 16
Galaxias sedes Heroum. 24, 9
Septem Planetæ. 25, 26
Corollariũ de Cometis. 26, 30

SECVNDVS LIBER,

qui & prima institutio.

PROOEMIVM. 29, 22, ad 34, 7
Signorum partitio in
Masculina, Feminina. 34, 10
Humana, Ferina. 34, 13
Ἰσόῤῥοπα. 34, 15
Gemina. 34, 18
Biformia. 34, 27
Dupla. 34, 32
Auersa, Directa. 35, 22
Diurna, Nocturna. 35, 28
Terrestria, Aquatica. 36, 16
Ambigua. 36, 22
Fecunda. 36, 29
Sterilia. 36, 30
Communia. 36, 23
Currentia, Stantia. 37, 3
Fessa. 37, 8
Iacentia. 37, 12
Debilia. 37, 15
Καίεινά. 37, 24.
Signorũ configurationes. 37, 29
Signa Trigona. 38, 3
Signa Dextra, Sinistra. 38, 10
Signa Tetragona. 38, 13
Configurationes vnde numerandæ. 38, 24
Partiliter non Signiliter numerandæ. 40, 7
Signa Hexagona. 40, 18
Signa Singularia. 41, 12
Signa Disparia. 41, 15
Signa Asyntheta. 41, 21
Signa Diametrunta & Contraria. 41, 22, 29
Signa Diuersa. 42, 11
Quorum Deorum vnumquodque signum tutela. 42, 27
Quorũ Signorum vnumquodque membrum humanum tutela. 43, 14
Signa Audientia, Vidẽtia, Amãtia, Inimica. 43, 27
Signorum cõfigurationes contrariæ. 45, 15
Configurationes amicantes. 48, 4, ad 50, 23
Dodecatemoria Signorũ. 50, 23
Dodecatemorion Lunæ. 51, 19
Dodecatemoriorum Dodecatemorion. 52, 2 (13
Ephodus ad Dodecatopon. 52,
Quatuor Cardines genituræ rum. 53, 19 (54, 6
Quatuor Cardinũ dignitates.
Quatuor Cardinum interualla, tituli, dignitates. 55, 6
Octo toporum tituli, dignitates. 55, 22

TERTIVS LIBER,

qui & secunda institutio.

PROOEMIVM. 59, 14, ad 60, 24
Ephodus ad XII Athla. 60, 24, ad 62, 8

Duo-

Duodecim Athla. 62, 8
Sortem Fortunæ indagare. 64, 9, 25.
Ephodus ad Horoscopum indagandum. 65, 19
Confutatio attribuentium binas horas ascensionibus Signorum, & vulgaris methodi Horoscopi. 66, 1
Ab obliquitate Signiferi. 66, 8
A diuersitate dierum. 66, 12
A diuersitate horarum. 66, 21
A diuersitate Climatum. 66, 30, ad 69, 15
Methodus anaphoricorũ temporum. 69, 25
Methodus stadiasmi anaphorici. 70, 14
Methodus Canonis horarij. 71, 7
Indagandum Æquinoctium ad methodum Canonis horarij. 72, 14.
Exemplum anaphoricorũ temporum & stadiasmi. 73, 9
Data hora Horoscopum inuenire secũdum traditam formam. 73, 31
Data hora Horoscopum inuenire secundũ vulgatum modum æui Maniliani. 74, 2
Dodecaeteris genethliace. 74, 33, ad 76, 13.
Signorũ Chronocratoriæ. 76, 13
Dodecatopi Chronocratoriæ. 77, 1
Tropicorum Signorum descriptio. 78, 5

QVARTVS LIBER,

qui & primus Apotelesmaticus.

PROOEMIVM. 80, 14, ad 84, 5.
Signorum per se platica apotelesmata. 84, 5, ad 89, 10.
Signorum Decani. 89, 10, ad 92, 27.
Monomœriæ steriles ac noxiæ. 92, 27, ad 95, 23.
Signorũ apotelesmata secundũ ortus suos. 95, 23, ad 98, 7
Orbis totius platica descriptio. 98, 7, ad 101, 19
Hominũ formaturæ & mores, siue ἰδιοποτίαι. 101, 19
Quæ regiones cuius Signi tutelæ sunt. 103, 1, ad 105, 9
Signorum Eclipticorum consideratio. 105, 9
Epilogus Protrepticus. 106, 24

LIBER QVINTVS,

qui & secundus Apotelesmaticus siue Sphæra Barbarica.

PROOEMIVM. 109, 10, ad 110, 10
Cum Ariete oritur
Nauis. 110, 14
Orion.

Orion. 111, 3
Heniochus. 111, 12
Hœdi. 112, 15
Hyades. 112, 31
Capella. 113, 7
Cum Tauro oritur
Pleiadum ſidus. 113, 19
Cum Geminis oritur
Lepus. 114, 3
Cum Cancro oriuntur
Iugulæ, ſiue Aſelli. 114, 20
Procyon. 115, 10
Cum Leone oritur
Canis. 115, 19
Crater. 116, 14
Cum Virgine oritur
Corona. 116, 30
Spica Virginis. 117, 17
Cum Libra oritur
Sagitta. 118, 2
Hœdus. 118, 20
Lyra. 118, 33
Cum Scorpio oritur
Ara. 119, 14
Centaurus. 119, 24
Cum Sagittario oritur
Arcturus. 119, 33
Cycnus. 120, 7
Cum Capricorno oritur
Ophiuchus. 120, 32
Piſcis Notios. 121, 4
Fidicula. 121, 19
Delphinus. 121, 26
Cum Aquario oritur
Cepheus. 122, 26
Aquila. 123, 30
Caſſiope. 124, 15
Cum Piſcibus oritur
Andromeda 125, 21
Equus. 128, 15
Ingeniculus. 128, 29
Cetum. 129, 7
Vrſa. 130, 11
Siderum magnitudo, & multitudo. 130, 32

ERRATA TYPOGRAPHICA IN TEXTV MANILI.

37, 8. Aut quæ feſſa ſedent.
39, 10—numeruſque ſequentes.
122, 15. Ad numeros etiam ille ciet—
vbique Phrixus per i, non per y ſcribendum.

M. MANILI
ASTRONOMICON
LIBER PRIMVS.

ARMINE *diuinas artes, & conſcia fati*
Sidera diuerſos hominum variantia caſus,
Cæleſtis rationis opus, deducere mundo
Aggredior, primuſque nouis Helicona mouere
Cantibus, & viridi nutantes vertice ſiluas,
Hoſpita ſacra ferens nulli memorata priorum.
Hunc mihi tu Cæſar patriæ princepſque paterque,
Qui regis Auguſtis parentem legibus orbem,
Conceſſumque patri mundum Deus ipſe mereris,
Das animum, vireſque facis ad tanta canenda.
Iam propiuſque fauet mundus ſcrutantibus ipſum,
Et rapit æthereos per carmina pandere cenſus.
Hoc ſub pace vacat tantum. iuuat ire per ipſum
Aera, & immenſo ſpatiantem viuere cælo,
Signaque & aduerſos Stellarum noſcere curſus.
Quod ſolum nouiſſe, parum eſt. impenſius ipſa
Scire iuuat magni penitus præcordia mundi:
Quaque regat generetque ſuis animalia ſignis
Cernere, & in numerum Phœbo modulante referre.
Bina mihi poſitis lucent altaria flammis.
Ad duo templa precor duplici circundatus æſtu,

Carminis & rerum: certa tum lege canentem
Mundus & immenso vatem circumstrepit orbe,
Vixque soluta suis immittit verba figuris:
Quem primum infernis licuit cognoscere terris
Munera cælestum? quis enim condentibus illis
Clepsisset furto mundum, quo cuncta reguntur?
Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipse videri;
Sublimes aperire vias: imumque sub orbem,
Et per inane suis parentia finibus astra,
Nominaque, & cursus signorum, pondera, vires?
Tu princeps autorque sacri Cyllenie tanti.
Per te iam cælum interius, iam sidera nota,
Maior vti facies mundi foret, & veneranda
Non species tantum, sed & ipsa potentia rerum:
Sentirentque Deum gentes, quam maximus esset,
Quis sua disposuit per tempora, cognita vt essent
Omnibus & mundi facies, cælumque supernum,
Et Natura dedit vires, seque ipsa reclusit
Regales animos primum dignata mouere,
Proxima tangentes rerum fastigia calo:
Qui domuere feras gentes oriente sub ipso,
Quas secat Euphrates, in quas & Nilus inundat,
Qua Mundus redit, & nigras super euolat vrbes.
Tum qui templa sacris coluerunt omne per æuum,
Delectique sacerdotes in publica vota
Officio vinxere Deum, quibus ipsa potentis
Numinis accendit castam præsentia mentem,
Inque Deum Deus ipse tulit, patuitque ministris.
Hi tantum mouere decus, primique per artem
Sideribus videre vagis pendentia fata.
Singula nam proprio signarunt tempora casu
Longa per assiduas complexi secula curas.

Nascendi

Nascendi quæ cuique dies, quæ vita fuisset:
In quas Fortunæ leges quæque hora valeret:
Quantaque quam parui facerent discrimina motus.
Postquam omnis cæli species redeuntibus astris
Percepta in proprias sedes, & reddita certis
Fatorum ordinibus sua cuique potentia formæ
Per varios vsus, artem experientia fecit
Exemplo monstrante viam, speculataque longe
Deprendit tacitis dominantia legibus astra,
Et totum alterna mundum ratione moueri,
Fatorumque vices certis discurrere signis.
Nam rudis ante illos nullo discrimine vita
In speciem conuersa operum ratione carebat,
Et stupefacta nouo pendebat lumine mundi.
Tum velut amissis mœrens, tum læta renatis
Sideribus, variosque dies, incertaque noctis
Tempora, nec similes vmbras, iam Sole regresso
Iam propiore suis poterat discernere caussis.
Necdum etiam doctas solertia fecerat artes,
Terraque sub rudibus cessabat vasta colonis.
Tuncque in desertis habitabat montibus aurum,
Immotusque nouos pontus subduxerat orbes.
Nec vitam pelago, nec ventis credere vota
Audebant, sed quisque satis se nosse putabat.
Sed quum longa dies acuit mortalia corda,
Et labor ingenium miseris dedit, & sua quemque
Aduigilare sibi iussit Fortuna premendo:
Seducta in varias certarunt pectora curas,
Et quodcunque sagax tentando repperit vsus,
In commune bonum commentum læta dedere.
Tunc & lingua suas accepit barbara leges,
Et fera diuersis exercita frugibus arua,
Et vagus in cæcum penetrauit nauita pontum,

Fecit & ignotis iter commercia terris.
Tum belli paciſque artes commenta vetuſtas.
Semper enim ex aliis alias proſeminat vſus.
Nec vulgata canam: linguas didicere volucrum
Conſultare fibras, & rumpere vocibus angues,
Sollicitare vmbras, imumque Acheronta mouere,
In noctemque dies, in lucem vertere noctes.
Omnia conando docilis ſolertia vicit.
Nec prius impoſuit rebus finemque modumque,
Quam cælum aſcendit ratio, cæpitque profundam
Naturam rerum cauſſis, viditque quod vſquam eſt:
Nubila cur tanto quaterentur pulſa fragore,
Hiberna æſtiua nix grandine mollior eſſet:
Arderent terræ, ſoliduſque tremiſceret orbis:
Cur imbres ruerent, ventos quæ cauſſa moueret
Peruidit, ſoluitque animis miracula rerum:
Eripuitque Ioui fulmen, vireſque Tonantis,
Et ſonitum ventis conceſſit, nubibus ignem.
Quæ poſtquam in proprias deduxit ſingula cauſſas,
Vicinam ex alto mundi cognoſcere molem
Intendit, totumque animo comprendere cælum,
Attribuitque ſuas formas, ſua nomina ſignis,
Quaſque vices agerent certa ſub ſorte notauit,
Omniaque ad numen mundi faciemque moueri,
Sideribus vario mutantibus ordine fata.
Hoc mihi ſurgit opus non vllis ante ſacratum
Carminibus. Faueat magno Fortuna labori,
Annoſa & molli contingat vita ſenecta,
Vt poſſim rerum tantas emergere moles,
Magnaque cum paruis ſimili percurrere cura.
Et quoniam cælo carmen deſcendit ab alto,
Et venit in terras fatorum conditus ordo,
Ipſa mihi primum Naturæ forma canenda eſt,

Ponendusque sua totus sub imagine mundus:
Quem siue ex nullis repetentem semina rebus
Natali quoque egere placet, semperque fuisse,
Et fore, principio pariter fatoque carentem:
Seu permixta Chaos rerum primordia quondam
Discreuit partu, mundumque enixa nitentem
Fugit in infernas caligo pulsa tenebras:
Siue indiuiduis, in idem reditura, soluta
Principiis natura manet post secula mille,
Et pæne ex nihilo sumtum est nihilumque futurum,
Cæcaque materies cælum perfecit & orbem:
Siue ignis fabricauit opus, flammæque micantes,
Quæ mundi fecere oculos, habitantque per omne
Corpus, & in cælo vibrantia fulmina fingunt:
Seu liquor hoc peperit, sine quo riget arida rerum
Materies, ipsumque vorat, quo soluitur, ignem:
Aut neque Terra patrem nouit, nec Flamma, nec Aer,
Aut Humor, faciuntque Deum per quatuor artus,
Et mundi struxere globum, prohibentque requiri
Vltra se quicquam: tum per se cuncta creantur,
Frigida ne calidis desint, aut humida siccis,
Spiritus aut solidis, sitque hæc discordia concors,
Quæ nexus habiles & opus generabile fingit,
Atque omnis partus Elementa capacia reddit:
Semper erit genus in pugna, dubiumque manebit;
Quod latet, & tantum supra est hominemque Deumque.
Sed facies quacunque tamen sub origine rerum
Conuenit, & certo digestum est ordine corpus.
Ignis in æthereas volucer se sustulit auras,
Summaque complexus stellantis culmina cæli
Flammarum vallo naturæ mœnia fecit.
Proximus in tenues descendit spiritus auras,
Aeraque extendit medium per inania mundi.

Ignem flatus alit vicinis subditus astris.
Tertia sors vndas strauit, fluctusque natantes
Æquora perfudit toto nascentia ponto,
Vt liquor exhalet tenuis, atque euomat auras,
Aeraque ex ipso ducentem semina pascat.
Vltima subsedit glomerato pondere Tellus,
Conuenitque vagis limus permixtus arenis
Paulatim ad summum tenui fugiente liquore.
Quoque magis puras humor secessit in vndas,
Et siccata magis strinxerunt æquora terras,
Adiacuitque cauis fluidum conuallibus æquor.
Emersere fretis montes, orbisque per vndas
Exiluit, vasto clausus tamen vndique ponto.
Imaque de cunctis mediam tenet vndique sedem.
Idcircoque manet stabilis, quia totus ab illa
Tantundem refugit mundus, fecitque cadendo
Vndique ne caderet. medium totius & imum est.
Ictaque contractis consistunt corpora plagis,
Et concurrendo prohibent in longius ire.
Quod nisi librato penderet pondere Tellus,
Non ageret cursus mundi subeuntibus astris
Phœbus ad occasum, & nunquam remearet ad ortus:
Lunaue submersos regeret per inania cursus:
Nec matutinis fulgeret Lucifer horis,
Hesperos immerso dederat qui lumen Olympo.
Nunc quia non imo Tellus deiecta profundo,
Sed medio suspensa manet, sunt peruia cuncta.
Nam neque fortuitos ortus surgentibus astris
Nec totiens possum nascentem credere Mundum,
Solisue assiduos partus, & fata diurna,
Quum facies eadem signis per secula constet,
Qua caderet, subeat cælum, rursusque resurgat
Idem Phœbus eat cæli de partibus iisdem;

Luna-

Lunaque per totidem luces mutetur, & orbes;
Et natura vias seruet, quas fecerat ipsa,
Nec tirocinio peccet, circumque feratur
Æterna cum luce dies, quod tempora monstrant
Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis:
Semper & ulterius vadentibus ortus ad ortum
Occasumque obitus cælo & cum Sole perennet.
Nec vero tibi natura admiranda videri
Pendentis Terræ debet, quum pendeat ipse
Mundus & in nullo ponat vestigia fundo:
Quod patet ex ipso motu, cursuque volantis:
Quum suspensus eat Phœbus, cursumque reflectat
Huc illuc, agiles & seruet in æthere metas:
Quum Luna & stellæ volitent per inania mundi.
Terra quoque aerias leges imitata pependit.
Est igitur Tellus mediam sortita cauernam
Aeris, & toto pariter suspensa profundo,
Nec patulas distenta plagas, sed condita in orbem
Vndique surgentem pariter pariterque cadentem.
Hæc est naturæ facies. sic mundus & ipse
In conuexa volans teretes facit esse figuras
Stellarum, Solisque orbem, Lunæque rotundum
Aspicimus tumido quærentis corpore lumen,
Quod globus obliquos totus non accipit ignes.
Hæc æterna manet Diuisque simillima forma,
Cui neque principium est usquam, nec finis, in ipso,
Sed similis toto remanet, perque omnia par est.
Sic stellis glomerata manet mundoque figura.
Idcirco terris non omnibus omnia signa
Conspicimus. nusquam inuenies fulgere Canopum,
Donec Niliacas per Pontum veneris oras.
Sed quærent Helicen, quibus ille superuenit ignis,
Qui laterum tractus habitant, mediique tumores

Eripiunt

Eripiunt terræ cælum, visusque cohercent.
Te testem dat, Luna, sui glomerabilis orbis:
Quæ quum mersa nigris per noctem deficis vmbris,
Non omnes pariter confundis sidere gentes,
Sed prius Eoæ quærunt tua lumina gentes.
Post, medio subiecta polo quæcunque coluntur.
Vltima ad Hesperios infectis volueris alis:
Seraque in extremis quatiuntur gentibus æra.
Quod si plana foret Tellus, simul icta per omnes
Deficeret pariter toti miserabilis orbi.
Sed quia per teretem deducta est terra tumorem,
His modo, post illis apparet Delia terris
Exoriens simul atque cadens. quia fertur in orbem
Ventris, & accliuis pariter decliuia iungit,
Atque alios superat gyros, aliosque relinquit.
Ex quo colligitur terrarum forma rotunda.
Hanc circum variæ gentes hominum atque ferarum,
Aeriæque colunt volucres. pars eius ad Arctos
Eminet, austrinus pars est habitabilis oris,
Sub pedibusque iacet nostris, supraque videtur
Ipsa sibi fallente solo decliuia longa,
Et pariter surgente via, pariterque cadente.
Hinc vbi ab occasu nostros Sol aspicit ortus,
Illic orta dies sopitas excitat vrbeis,
Et cum luce refert operum vadimonia terris.
Nos in nocte sumus, somno sic membra locamus.
Pontus vtrosque suis distinguit & alligat vndis.
Hoc opus immensi constructum corpore mundi,
Membraque naturæ diuersa condita forma
Aeris, atque Ignis, Terræ, Pelagique iacentis
Vis animæ diuina regit, sacroque meatu
Conspirat Deus, & tacita ratione gubernat,
Et multa in cunctas dispensat fœdera partes,

Alter

Alter vt alterius vires faciatque, feratque,
Summaque per varias maneat cognata figuras.
Nunc tibi signorum lucentes vndique flammas
Ordinibus certis referam. primumque canentur
Quæ media obliquo præcingunt ordine mundum,
Solemque alternis vicibus per tempora portant,
Atque alia aduerso luctantia sidera mundo.
Omnia quæ possis cælo numerare sereno.
E quibus & ratio fatorum ducitur omnis:
Vt sit idem mundi primum, quod continet arcem.
Aurato princeps Aries in vellere fulgens,
Respicit admirans auersum surgere Taurum
Summisso vultu Geminos, & fronte, vocantem.
Quos sequitur Cancer, Cancrum Leo, Virgo Leonem.
Æquato tum Libra die cum tempore noctis
Attrahit ardenti fulgentem Scorpion astro.
In cuius caudam contento dirigit arcu
Mixtus equo volucrem missurus iamque sagittam.
Tum venit angusto Capricornus sidere flexus.
Post hunc inflexam defundit Aquarius vrnam
Piscibus assuetas auide subeuntibus vndas.
Quos Aries tangit claudentes vltima signa.
At qui fulgentes cælo consurgit ad Arctos,
Omnia quæ summo despectant sidera mundo,
Nec norunt obitus, vnoque in vertice tantum
In diuersa sitæ cælumque & sidera torquent,
Aera per gelidum tenuis deducitur Axis,
Libratumque gerit diuerso cardine mundum,
Sidereus circa medium quem voluitur orbis,
Æthereosque rotat cursus, immotus at ille
In binas Arctos magni per inania mundi,
Perque ipsum terræ directus constitit orbem.
Nec vero e solido stat robur corporis eius,

B *Nec*

Nec graue pondus habet, quod onus ferat ætheris alti.
Sed quum Aer omnis semper voluatur in orbem,
Quoque semel cœpit, totus volet vndique in ipsum:
Quodcunque in medio est, circa quod cuncta mouentur,
Vsque adeo tenue, vt verti non possit id ipsum,
Nec iam inclinari, nec se conuertere in orbem,
Hoc dixere Axem, quia motum non habet vllum:
Ipse videt circa volitantia cuncta moueri.
Summa tenent eius miseris notissima nautis
Signa per immensum cupidos ducentia pontum:
Maioremque Helice maior decircinat arcum.
Septem illam stellæ certantes lumine signant:
Qua duce per fluctus Graiæ dant vela carinæ.
Angusto Cynosura breuis torquetur in orbe,
Tam spatio, quam luce, minor, sed iudice vincit
Maiorem Tyrio. Pœnis hæc certior auctor
Non apparentem pelago quærentibus orbem.
Nec paribus positæ sunt frontibus. vtraque caudam
Vergit in alterius rostro, sequiturque sequentem.
Has interfusus, circumque amplexus vtrumque
Diuidit, & cingit stellis ardentibus Anguis,
Ne coeant, abeantque suis a sedibus vnquam.
Hunc inter mediumque orbem, quo sidera septem
Per bissena volant contra nitentia signa,
Mixta ex diuersis consurgunt viribus astra
Hinc vicina Polis, cælique hinc proxima flammis.
Quæ quia dissimilis, qua pugnat, temperat Aer,
Frugiferum sub se reddunt mortalibus orbem.
Proxima frigentes Arctos, Boreamque rigentem
Nixa venit species genibus sibi conscia caussæ.
A tergo nitet Arctophylax, idemque Bootes,
Quod similis iunctis instat de more iuuencis,
Arcturumque rapit medio sub pectore secum.

At parte ex alia claro volat orbe Corona
Luce micans varia. nam ſtella vincitur vna
Circulus, in media radians quæ proxima fronte,
Candidaque ardenti diſtinguit lumina flamma:
Gnoſia deſertæ & fulgent monimenta puellæ.
At Lyra diductis per cælum cornibus inter
Sidera conſpicitur, qua quondam cœperat Orpheus
Omne quod attigerat cantu, maneſque per ipſos
Fecit iter, domuitque infernas carmine leges.
Huic cæleſtis honos, ſimiliſque potentia cauſſæ
Tunc ſiluas & ſaxa trahens, nunc ſidera ducit,
Et rapit immenſum mundi reuolubilis orbem.
Serpentem magnis Ophiuchus nomine ſignis
Diuidit, & toto mergentem corpore corpus
Explicat, & nodos, ſinuataque terga per orbes
Expedit, effuſis per laxa volumina palmis.
Reſpicit ille tamen molli ceruice reflexus.
Semper erit paribus bellum, quia viribus æquant.
Proxima ſors Cygni, quem cælo Iuppiter ipſe
Impoſuit, formæ precium, qua cœpit amantem,
Quum Deus in niueum deſcendit verſus olorem,
Tergaque fidenti ſubiecit plumea Ledæ.
Nunc quoque diductas volitat ſtellatus in alas.
Hinc imitata nitent curſumque, habitumque ſagittæ
Sidera. tum magni Iouis ales fertur in altum
Aſſueto volitans, geſtet ceu fulmina mundi
Digna Ioue & cælo, quod ſacris inſtruit armis.
Tum quoque de ponto ſurgit Delphinus ad aſtra,
Oceani, Cælique decus, per vtrunque ſacratus.
Quem rapido conatus Equus comprendere curſu
Feſtinat, pectus fulgenti ſidere clarus,
Et finitur in Andromeda. quam Perſeos armus
Excipit, & ſociat ſibi. cui ſuccedit iniquo

Diuisum spatio, quoi tertia lampada dispar
Conspicitur paribus, Deltoton nomine sidus,
Ex simili dictum. Cepheusque & Cassiepea
In pœnas signata suas: iuxtaque relictam
Andromedam vastos metuentem Piscis hiatus
Expositam ponto deflet, scopulisque reuinctam,
Ne veterem Perseus cælo quoque seruet amorem,
Auxilioque iuuet, fugiendaque Gorgonis ora
Sustineat spoliumque sibi, testemque videnti.
Tum vicina ferens nixo vestigia Tauro
Heniochus studio mundumque & nomen adeptus,
Quem primum curru volitantem Iuppiter alto
Quadriiugis conspexit equis, cæloque sacrauit.
Tum subeunt Hædi claudentes sidere pontum,
Nobilis & mundi nutrito rege Capella:
Cuius ab vberibus magnum ille ascendit Olympum,
Lacte fero crescens ad fulmina, vimque tonandi.
Hanc ergo æternis merito sacrauit in astris
Iuppiter, & cæli cælum mercede rependit.
Pleiades Hyadesque, feri pars vtraque Tauri
In Boream scandunt. Hæc sunt aquilonia signa.
Aspice nunc infra Solis surgentia cursus,
Quæ super exustas labuntur sidera terras,
Quæque intra gelidum Capricorni sidus & axe
Imo subnixum vertuntur sidera mundum.
Cernere vicinum Geminis licet Oriona
In magnam cæli tendentem brachia partem,
Nec minus extento surgentem ad sidera passu:
Singula fulgentes humeros cui lumina signant,
Et tribus obliquis demissus ducitur ensis.
At caput Orion excelso immersus Olympo
Per tria subductos signatur lumina vultus:
Non quod clara minus, sed quod magis alta recedant.

Hoc

Hoc duce per totum decurrunt sidera mundum.
Subsequitur rapido contenta Canicula cursu,
Qua nullum terris violentius aduenit astrum,
Nec grauius cedit, nec horrens frigore surgit.
Sic in vtrumque mouet mundum, & contraria reddit.
Nec vacuum Solis fulgentem deserit orbem.
Hanc qui surgentem, primo quum redditur ortu,
Montis ab excelso speculantur vertice Tauri,
Euentus frugum varios, & tempora dicunt,
Quaeque valetudo veniat, concordia quanta.
Bella facit, pacemque refert, varieque reuertens
Sic mouet, vt vidit, mundum, vultuque gubernat.
Magna fides hoc posse color, cursusque micantis
In radios vix Sole minor, nisi quod procul hærens
Frigida cæruleo contorquet lumina vultu.
Cætera vincuntur specie, nec clarius astrum
Tingitur Oceano, cælumue reuisit ab vndis.
Tum Procyon, veloxque Lepus, tum nobilis Argo
In cælum subducta mari, quod prima cucurrit,
Emeritum magnis mundum tenet acta procellis,
Seruando Dea facta Deos, cui proximus Anguis
Squammea dispositis imitatur lumina flammis.
Et Phœbo sacer Ales, & vna gratus Iaccho
Crater, & duplici Centaurus imagine fulget,
Pars hominis tergo pectus commissus equino.
Ipsius hinc mundi templum est, victrixque solutis
Ara nitet sacris, vastos quum terra Gigantes
In cælum furibunda tulit. tum Di quoque magnos
Quæsiuere Deos. dubitauit Iuppiter ipse,
Quod poterat non posse timens, quum surgere terram
Cerneret, & verti naturam crederet omnem,
Montibus atque aliis aggestos crescere monteis,
Et tam vicinos fugientia sidera colles

 Arma

Arma importantes & rupta matre creatos,
Discordes vultu, permixtaque corpora, partus.
Hostiferum necdum sibi quemquam numina norant,
Si qua forent maiôra suis. tunc Iuppiter Aræ
Sidera constituit, quæ nunc quoque maxima fulgent.
Quam propter Cetus conuoluens squammea terga
Orbibus insurgit tortis, & fluctuat aluo,
Intentans morsum, similis iam iamque tenenti,
Qualis ad exposita fatum Cepheidos vndis
Expulit adueniens vltra sua littora pontum.
Tum Notius piscis venti de nomine dictus
Exurgit de parte Noti, cui iuncta feruntur
Flexa per ingenteis stellarum flumina gyros.
Alterius capitis coniungit Aquarius vndas
Amnis, & in medium coeunt, & sidera miscent.
His inter Solisque vias, Arctosque latentes,
Axem quæ mundi stridentem pondere torquent,
Orbe peregrino cælum depingitur astris,
Quæ Notia antiqui dixerunt sidera vates.
Altera pars Orbis sub aquis iacet inuia nobis,
Ignotæque hominum gentes, nec transita regna,
Commune ex vno lumen ducentia Sole,
Diuersasque vmbras, læuaque cadentia signa,
Et dextros ortus cælo spectantia verso.
Nec minor est illis mundus, nec lumine peior,
Nec numerosa minus nascuntur sidera in Orbe.
Cætera non cedunt: vno vincuntur in astro
Augusto, sidus nostro quod contigit orbi
Cæsar nunc terris, post Cælo maximus autor.
Vltima quæ mundo semper voluuntur in imo,
Quis innexa manent cæli fulgentia signa
Nusquam in conspectum redeuntia cardine verso,
Sublimis speciem mundi, similesque figuras
Astro-

Astrorum referunt: & versas frontibus Arctos
Vno distingui medias, claudique Dracone
Credimus exemplo: quia vis fulgentia visus
Hunc orbem cæli vertentis sidera cursu
Cardine tam simili fultum, quam vertice fingit.
Has igitur magno diuisas æthere sedes
Signa tenent mundi totum deducta per orbem.
Tu modo corporeis similes ne quære figuras,
Omniaque æquali fulgentia membra colore,
Deficiat nihil vt, vacuumque a lumine cesset.
Non poterit mundus sufferre incendia tanta,
Omnia si plenis ardebunt sidera membris.
Quicquid subduxit flammis natura, pepercit
Succubitura oneri, formas distinguere tantum
Contenta, & stellis ostendere sidera certis.
Ignea designat species, atque ignibus ignes
Respondent, media extremis, atque vltima summis
Redduntur. satis est, si se non omnia celant:
Præcipue, medio quum Luna implebitur orbe,
Certa nitent mundo. cum Luna conditur omne
Stellarum vulgus. fugiunt sine nomine signa.
Plura licet vacuo tum cedere sidera cælo.
Nec falluat numero, nec paruis mixta feruntur.
Et, quo clara magis possis cognoscere signa,
Non varios obitus norunt, variosque recursus,
Certa sed in proprias oriuntur sidera luces,
Natalesque suos, occasumque ordine seruant.
Nec quicquam in tanta magis est mirabile mole,
Quam ratio, & certis quod legibus omnia parent.
Nusquam turba nocet; nihil vllis partibus errat
Laxius & leuius, mutatoue ordine fertur.
Quid tam confusum specie, quid tam vice certum est?
Ac mihi tam præsens ratio non vlla videtur,

Qua pateat Mundum diuino numine verti,
Atque ipsum esse Deum, nec Forte coisse magistra,
Vt voluit credi, qui primus mœnia mundi
Seminibus struxit minimis, inque illa resoluit:
E quis & maria, & terras, & sidera cœli,
Ætheraque immensos fabricantem finibus orbes,
Soluentemque alios constare, & cuncta reuerti
In sua principia, & rerum mutare figuras.
Quis credat tantas operum sine numine moles
Ex minimis cæcoque creatum fœdere mundum?
Si Fors ista dedit nobis, Fors ipsa gubernat,
At cur dispositis vicibus consurgere signa,
Et velut imperio præscriptos reddere cursus
Cernimus, ac nullis properantibus vlta relinqui?
Cur eadem æstiuas exornant sidera noctes
Semper, & hibernas eadem: certamque figuram
Quisque dies reddit mundo, certamque relinquit.
Iam tum, quum Graiæ verterunt Pergama gentes,
Arctos & Orion aduersis frontibus ibant,
Hæc contenta suos in vertice flectere gyros,
Ille ex diuerso vertentem surgere contra
Obuius, & toto semper decurrere mundo.
Temporaque obscuræ noctis deprendere signis
Iam poterant, cœlumque suas distinxerat horas.
Quot post excidium Troiæ sunt eruta regna?
Quot capti populi? quoties Fortuna per orbem
Seruitium, imperiumque tulit, varieque reuertit?
Troianos cineres in quantum oblita refouit
Imperium? Fatis Asiæ iam Græcia pressa est.
Secula denumerare piget, quotiesque recurrens
Lustrarit mundum vario sol igneus orbe.
Omnia mortali mutantur lege creata.
Nec se cognoscunt terræ vertentibus annis.

Exutæ

Exutæ variant faciem per secula gentes.
At manet incolumis mundus, suaque omnia seruat,
Quæ nec longa dies auget, minuitque senectus.
Nec motus puncto currit, cursusque fatigat.
Idem semper erit, quoniam semper fuit idem.
Non alium videre patres, aliumue nepotes
Aspicient. Deus est, qui non mutatur in æuo.
Nunquam transuersas Solem decurrere ad Arctos,
Nec mutare vias, & in ortum vertere cursus,
Auroramque nouis nascentem ostendere terris:
Nec Lunam certos excedere luminis orbes,
Sed seruare modum, quo crescat, quoue recedat,
Nec cadere in terram pendentia sidera Cælo.
Sed dimensa suis consumere tempora signis
Non casus opus est, magni sed numinis ordo.
Hæc igitur texunt æquali sidera tractu
Ignibus in varias Cælum laqueantia formas.
Altius his nihil est. hæc sunt fastigia mundi.
Publica naturæ domus his contenta tenetur
Finibus, amplectens pontum terrasque iacentes.
Omnia concordi tractu veniuntque, caduntque,
Qua semel incubuit cælum, versumque resurgit.
Ipse autem quantum conuexo mundus Olympo
Obtineat spatium, quantis bis sena ferantur
Finibus astra, docet ratio, cui nulla resistunt
Claustra, nec immensæ moles, ceduntque recessus.
Omnia succumbunt, ipsum est penetrabile Cælum.
Nam quantum a terris, atque æquore signa recedunt,
Tantum bina patent. quantumque inciditur orbis
Per medium, pars efficitur tum tertia gyri
Exiguo dirimens solidam discrimine summam.
Summum igitur cælum bis bina resurgit ab imo,
Altera bissenis vt sit pars tertia signis.

C *Sed*

Sed quia per medium est tellus suspensa profundum,
Binis a summo signis discedit, & imo.
Hoc igitur, quodcunque supra te suspicis ipse,
Qua per inane meant oculi, quaque ire recusant,
Binis æquandum est signis. sex tanta rotundæ
Efficiunt orbem Zonæ, qua signa feruntur,
Bis sex æquali spatio texentia Cælum.
Nec mirere vagos partus eadem esse per astra,
Et mixtum ingenti generis discrimine fatum,
Singula quum tantum teneant, tantoque ferantur
Tempore sex tota surgentia sidera luce.
Restat vt æthereos fines tibi reddere coner,
Filaque dispositis vicibus comitantia Cælum,
Per quæ dirigitur signorum flameus ordo.
Circulus ad Boream fulgentem sustinet Arcton,
Sexque fugit solidas a cæli vertice partes.
Alter ad extremi decurrens sidera Cancri,
In quo consummat Phœbus lucemque, moramque,
Tardaque per longos circunfert lumina flexus,
Æstiuum medio nomen sibi sumit ab æstu,
Temporis & titulo potitur, metaque volantis
Solis, & extremos designat feruidus actus,
Et quinque in partes Aquilonis distat ab orbe.
Tertius in media mundi regione locatus
Ingenti spira totum præcingit Olympum,
Parte ab vtraque videns axem, quo limine Phœbus
Componit paribus numeris noctemque diemque,
Veris & Autumni currens per tempora mixta,
Quum medium æquali distinguit limite cælum:
Quattuor & gradibus sua fila reducit ab æstu.
Proximus hunc vltra brumalis nomine tangens
Vltima designat fugientis limina Solis,
Inuidaque obliqua radiorum munera flamma

Dat

Dat per iter minimum nobis: sed finibus illis,
Quos superincubuit, longa stant tempora luce,
Vixque dies transit candentem extenta per æstum.
Bisque iacet, binis summotus partibus orbis.
Vnus ab his superest extremo proximus axi
Circulus, austrinas qui stringit, & obsidet Arctos.
Hic quoque brumalem per partes quinque relinquit:
Et quantum a nostro sublimis cardine gyrus
Distat, ab aduerso tantundem proximus illi.
Sic tibi per binas vertex a vertice partes
Diuisus, duplici summa circundat Olympum.
Et per quinque notat signantes tempora fines.
His eadem est via, quæ mundo, pariterque rotantur
Inclines, sociosque ortus occasibus æquant:
Quandoquidem texto, quo totus voluitur orbis,
Fila trahunt alti cursum comitantia cæli,
Interualla pari seruantes limite semper,
Diuisosque semel fines, sortemque dicatam.
Sunt duo, quos recipit ductos a vertice vertex,
Inter se aduersi, qui cunctos ante relatos,
Seque secant gemino coeuntes cardine mundi,
Transuersoque polo rectum ducuntur in axem,
Tempora signantes anni cælumque per astra
Quatuor in partes diuisum mensibus æquis.
Alter ab excelso decurrens limes Olympo
Serpentis caudam, siccas & diuidit Arctos,
Et iuga Chelarum medio volitantia gyro:
Extremamque secans Hydram, mediumque sub austris
Centaurum, aduersum concurrit rursus in axem,
Et redit in Cetum, squammosaque tergora Ceti,
Lanigerique notat fines, clarumque Trigonum,
Andromedæque sinus imos, fastigia matris,
Principiumque suum repetito cardine claudit.

Alter in hunc medium summumque incumbit in axem,
Perque pedes primos, ceruicem transit & Vrsæ:
Quam septem stellæ primam, iam Sole remoto,
Producunt nigræ præbentem lumina nocti.
Et Geminis Cancrum dirimit, stringitque flagrantem
Ore Canem, clauumque Ratis, quæ vicerat æquor.
Inde axem occultum per gyri signa prioris
Transuersa; atque illo rursus de limite tangit
Te, Capricorne, suisque Aquilam designat ab astris.
Perque Lyram inuersam currens, spirasque Draconis
Posteriora pedum Cynosuræ proterit astra,
Transuersamque secat vicino cardine caudam.
Hic iterum coit ipse sibi, memor vnde profectus.
Atque hæc æternam fixerunt tempora sedem,
Immotis per signa modis statione perenni.
Hos volucres fecere duos. nanque alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium præcidit Olympum,
Discernitque diem, sextamque examinat horam,
Et paribus spatiis occasus cernit & ortus.
Hic mutans per signa vices, seu si quis Eoos,
Seu petit Hesperios, supra se circinat orbem
Verticibus superastantem, mediumque secantem
Cælum, & diuiso signantem culmine mundum,
Cumque loco Terræ Cælumque ac tempora mutat.
Quando aliis aliud medium est, volat hora per orbem.
Atque vbi se primis extollit Phœbus ab vndis,
Illis sexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rursus ad Hesperios sexta est, vbi cedit in vmbras,
Nos primam ac summam sextam numeramus vtranque,
Et gelidum extremo lumen sentimus ab igne.
Alterius fines si vis cognoscere gyri,
Circunfer faciles oculos, vultumque per orbem.
Quicquid erit cælique imum, terræque supremum,

Qua coit ipse sibi nullo discrimine mundus,
Redditque, aut recipit fulgentia sidera ponto,
Præcingit tenui transuersum limite mundum.
Hæc quoque per totum volitabit linea cælum,
Nunc tantum ad medium vergens, mediumque repente
Orbem, nunc septem ad stellas, nunc mota sub astra.
Sed quocunque vagæ tulerint vestigia plantæ
Has modo terrarum, nunc has gradientis in oras,
Semper erit nouus, & terris mutabitur arcus.
Quippe aliud cælum ostendens, aliudque relinquens
Dimidium teget, & referet, varioque notabit
Fini cum visu pariter sua fila mouentem.
Hic terrestris erit, quia terram amplectitur, orbis,
Et mundum plano præcingit limite gyrus,
Atque a fine trahens titulum, memoratur Orizon.
His adice obliquos diuersaque fila trahentes
Inter se gyros, quorum fulgentia signa
Alter habet, per quæ Phœbus moderatur habenas,
Subsequiturque suo Solem vaga Delia curru,
Et quinque aduerso luctantia sidera mundo
Exercent varias naturæ lege choreas.
Hunc tenet a summo Cancer, Capricornus ab imo:
Bis recipit, lucem qui circulus æquat & vmbras,
Lanigeri & Libræ signo sua fila secantem.
Sic per tres gyros inflexus ducitur orbis,
Rectaque deuexo fallit vestigia cliuo.
Nec visus aciemque fugit, tantumque notari
Mente potest, sicut cernuntur mente priores:
Sed nitet ingenti stellatus Baltheus orbe,
Insignemque facit cælato lumine mundum,
Et ter vicenas partes patet, atque trecentas
In longum: bis sex latescit fascia partes,
Quæ cohibet vario labentia sidera cursu.

Alter in aduersum positus succedit ad Arctos,
Et paulum a Boreæ gyro sua fila reducit,
Transitque inuersæ per sidera Caßiepeæ.
Inde per obliquum descendens tangit Olorem,
Æstiuosque secat fines, Aquilamque supinam,
Temporaque æquantem gyrum, zonamque ferentem
Solis equos, intrà caudam, qua Scorpius ardet,
Extremamque Sagittarij læuam, atque Sagittam.
Inde suos sinuat flexùs per crura pedesque
Centauri alterius, rursusque ascendere cælum
Incipit, Argiuamque ratem per aplustria summa,
Et medium mundi gyrum, Geminosque per ima
Signa secans subit Heniochum, teque inde profectus
Caßiepea petens super ipsum Persea transit,
Orbemque ex illa cœptum concludit in illa,
Trisque secat medios gyros, & signa ferentem
Partibus e binis, quotiens præciditur ipse.
Nec quærendus erit. visus incurrit in ipsos
Sponte sua, seque ipse docet, cogitque notari.
Namque in cæruleo candens nitet orbita mundo,
Ceu missura diem subito, cælumque recludens.
Ac veluti virides discernit semita campos,
Quam terit aßiduo renouans iter orbita tractu,
Inter diuisas æquabilis est via parteis:
Vt freta canescunt sulcum ducente carina,
Accipiuntque viam fluctus spumantibus vndis,
Quam tortus verso mouit de gurgite vortex,
Candidus in nigro lucet sic limes Olympo,
Cæruleum findens ingenti lumine mundum.
Vtque suos arcus per nubila circinat Iris,
Sic superincumbit signato culmine limes
Candidus, & resupina facit mortalibus ora,
Dum noua per cæcam vibrantur lumina noctem,

Inquiruntque ſacras humano pectore cauſſas,
Num ſe diductis conetur ſoluere moles
Segminibus, raraque labent compagine rimæ,
Admittantque nouum laxato tegmine lumen.
Quid? quaſi non timeant, magni quum vulnera cæli
Conſpiciant, feriatque oculos iniuria mundi.
An coeat mundus, duplicisque extrema cauernæ
Conueniant, cælique oras & ſidera iungant,
Perque ipſos fiat nexus manifeſta cicatrix,
Fiſſuram faciens mundi, ſtipatus & orbis
Aeriam in nebulam clara compagine verſus
In cuneos alti cogat fundamina cæli.
An melius manet illa fides per ſecula priſca,
Illac Solis equos diuerſis curribus iſſe,
Atque aliam triuiſſe viam, longumque per æuum
Exuſtas ſedes, incoctaque ſidera flammis,
Caeruleam verſo ſpeciem mutaſſe colore,
Infuſumque loco cinerem, mundumque ſepultum.
Fama etiam antiquis ad nos deſcendit ab annis,
Phaethontem patrio curru per ſigna volantem,
Dum noua miratur propius ſpectacula mundi,
Et puer in cælo ludit, curruque ſuperbus
Luxuriat, mundo cupit & maiora parente,
Monſtratas liquiſſe vias, orbemque rigentem
Impoſuiſſe polo, nec ſigna inſueta tuliſſe
Errantes nutu flammas, currumque ſolutum
Deflexum ſolito curſu, curuiſque quadrigis,
Quod querimur, flammas totum ſeuiſſe per orbem,
Terrarumque rogum cunctas arſiſſe per vrbeis:
Cum vaga diſperſi fluitarunt lumina currus,
Et cælum exuſtum eſt. luit ipſe incendia mundus,
Et noua vicinis flagrarunt ſidera flammis,
Nunc quoque præteriti faciem ſeruantia caſus.

Nec

Nec mihi celanda est famæ vulgata vetustas
Mollior: e niueo lactis fluxisse liquorem
Pectore Reginæ Diuum, cælumque colore
Infecisse suo. quapropter Lacteus orbis
Dicitur, & nomen caussa descendit ab ipsa.
An maior densa stellarum turba corona
Contexit flammas, & crasso lumine candet,
Et fulgore nitet collato clarior orbis?
An fortes animæ dignataque nomina cælo,
Corporibus resoluta suis, terræque remissa
Huc migrant ex orbe, suumque habitantia cælum
Æthereos viuunt annos, mundoque fruuntur?
Atque hic Æacidas, hic & veneramur Atridas,
Tydidemque ferum, terræque marisque triumphis
Naturæ victorem Ithacum, Pyliumque senecta
Insignem triplici, Danaumque ad Pergama reges,
Auroræque nigrum partum, stirpemque tonantis
Rectorem Lyciæ. nec te, Mauortia virgo,
Prætercam, regesque alios, quos Græcia misit,
Atque Asiæ gentes, & Magno maxima Pella;
Quique animi vires, & strictas pondere mentes
Prudentes habuere viri, quibus omnis in ipsis
Census erat, iustusque Solon, fortisque Lycurgus,
Æthereusque Platon, & qui fabricauerat illum,
Damnatusque suas melius damnauit Athenas:
Persidis & victor, strarat qui classibus æquor:
Romanique viri, quorum iam maxima turba est:
Tarquinioque minus Reges, & Horatia proles;
Tota acies partis: necnon & Scæuola trunco
Nobilior, maiorque viris & Clœlia virgo,
Et Romana ferens quæ texit mœnia Cocles.
Et commilitio volucris Coruinus adeptus
Et spolia, & nomen, qui gestat in alite Phœbum:

Et Ioue qui meruit cælum, Romamque Camillus
Seruando posuit, Brutusque a rege receptæ
Conditor, & Pyrrhi per bella Papirius vltor,
Fabricius, Curiusque pares, & tertia palma
Marcellus, Cossusque prior de rege necato:
Certantesque Deci votis, similesque triumphis:
Inuictusque mora Fabius, victorque necati
Liuius Hasdrubalis socio per bella Nerone:
Scipiadæque duces, fatum Carthaginis vnum:
Pompeiusque orbis domitor, per treisque triumphos
Ante Deum princeps, & censu Tullius oris
Emeritus cælum, & Claudi magna propago,
Æmiliæque domus proceres, clarique Metelli,
Et Cato Fortunæ victor, matrisque sub armis
Miles Agrippa suæ: Venerisque ab origine proles
Iulia descendit cælo, cælumque repleuit,
Quod regit Augustus socio per signa Tonante,
Cernit & in cœtu Diuum, magnumque Quirinum.
Altius ætherei qua candet circulus orbis,
Illa Deum sedes: hæc illis proxima, Diuum
Qui virtute sua similes vestigia tangunt.
Ac prius, incipiam stellis quam reddere vires,
Signorumque canam fatalia carmine iura,
Implenda est mundi facies, corpusque per omne
Quicquid vbique nitet, vigeat quandoque, notandum est.
Sunt alia aduerso pugnantia sidera mundo,
Quæ cælum terramque inter volitantia pendent,
Saturni, Iouis, & Martis, Solisque: sub illis
Mercurius Venerem inter agit Lunamque locatus.
Sunt etiam raræ sortis natalis euntes
Aera per liquidum, tractosque perire Cometas
Protenus, & raptim subitas candescere flammas
Rara per ingenteis viderunt secula motus,

Siue quod, ingenitum terra ſpirante vaporem,
Humidior ſicca ſuperatur ſpiritus aura,
Nubila quum longo ceſſant depulſa ſereno,
Et Solis radiis areſcit torridus aer,
Apta alimenta ſibi dimiſſus corripit ignis,
Materiamque ſui deprendit flamma rapacem.
Et quia non ſolidum eſt corpus, ſed rara vagantur
Principia aurarum, volucrique ſimillima fumo,
In breue viuit opus, cœptoque incendia fine
Subſiſtunt, pariterque cadunt fulgente cometa.
Quod niſi vicinos agerent occaſibus ortus,
Et tam parua forent accenſis tempora flammis,
Alter nocte dies eſſet, cælumque rediret
Immerſum, & ſomno totum deprenderet orbem.
Tum quia non vna ſpecie diſpergitur omnis
Aridior terræque vapor comprenditur igni,
Diuerſas quoque per facies accenſa feruntur
Lumina, quæ ſubitis exiſtunt nata tenebris.
Nam modo ceu longi fluitent de vertice crines,
Flamma comas imitata volat, tenuiſque capillus
Diffuſos radiis ardentibus explicat ignes.
Nunc prior hæc ſpecies diſperſis crinibus exit,
Et globus ardentis ſequitur ſub imagine barbæ.
Interdum æquali laterum compagine ductus
Quadratamue trabem fingit, teretemue columnam.
Quinetiam tumidis exæquat dolia flammis
Procero diſtenta vtero, paruoſque capillos
Mentitur paruos ignis glomeratus in orbes.
Hirta figuratur tremulo ſub lumine meſſis.
Lampadias fiſſus ramoſos fundit in ignes.
Præcipites ſtellæ paſſimque volare videntur,
Quum vaga per liquidum ſcintillant lumina mundum:
Et tenues longis iaculantur crinibus ignes,

Exurguntque procul volucres imitata sagittas,
Arida quum gracili tenuatur semita filo.
Sunt autem cunctis permixti partibus ignes,
Qui grauidas habitant fabricantes fulmina nubes,
Et penetrant terras, Ætnamque imitantur Olympo,
Et calidas reddunt ipsis in fontibus vndas,
Ac silice in dura, viridique in cortice sedem
Inueniunt, quum silua sibi collisa crematur.
Ignibus vsque adeo natura est omnis abundans:
Ne mirere faces subitas erumpere cælo,
Aeraque accensum flammis lucere coruscis,
Arida complexum spirantis semina terræ,
Quæ volucer pascens ignis sequiturque, fugitque:
Fulgura quum videas tremulum vibrantia lumen
Imbribus in mediis, & cælum fulmine ruptum.
Siue igitur ratio præbentis semina terræ
Inuoluens ignes potuit generare Cometas:
Siue illas natura faces sub iuncta creauit
Sidera, per tenueis cælo lucentia flammas:
Seu trahit ad semet rapido Titanius æstu,
Inuoluitque suo flammantes igne Cometas,
Ac modo dimittit, sicut Cyllenius orbis,
Et Venus, accenso quum ducit vespere noctem,
Sæpe nitent, falluntque oculos, rursusque reuisunt:
Seu Deus instantis fati miseratus, in orbem
Signa per affectus cælique incendia mittit:
Nunquam futilibus excanduit ignibus æther,
Squallidaque elusi deplorant arua coloni,
Et steriles inter sulcos defessus arator
Ad iuga mœrentes cogit frustrata iuuencos.
Aut grauibus morbis, & lenta corpora tabe
Corripit exustis letalis flamma medullis,
Tabentesque rapit populos, totasque per vrbes

Publica succensis peraguntur fata sepulchris:
Qualis Erechtheos pestis populata colonos
Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
Alter in alterius labens quum fata ruebant.
Nec locus artis erat medicæ, nec vota valebant.
Cesserat officium morbis, & funera deerant
Mortibus, & lacrimæ. fessus defecerat ignis,
Et coaceruatis ardebant corpora membris:
Ac tanto quondam populo vix contigit heres.
Talia significant lucentes sæpe Cometæ.
Funera cum facibus veniunt, terrisque minantur
Ardentes sine fine rogos, quum mundus & ipsa
Ægrotet natura nouum sortita sepulchrum.
Quin & bella canunt ignes, subitosque tumultus,
Et clandestinis surgentia fraudibus arma:
Extremas modo per gentes vt fœdere rupto
Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,
Infecitque trium legionum sanguine campos,
Arserunt toto passim minitantia mundo
Lumina, & ipsa tulit bellum natura per igneis,
Opposuitque suas vires, finemque minata est.
Nec mirere graues rerumque hominumque ruinas.
Sæpe domi culpa est. nescimus credere cælo.
Ciuiles etiam motus, cognataque bella
Significant. nec plura alias incendia mundus
Sustinuit, quam quum ducibus iurata cruentis
Arma Philippeos implerunt agmine campos.
Vix etiam sicca miles Romanus arena
Ossa virum, lacerosque prius superastitit artus.
Imperiumque suis conflixit viribus ipsum,
Perque patris pater Augustus vestigia vicit.
Necdum finis erat: restabant Actia bella
Dotali commissa acie, repetitaque rerum

Alea, & in ponto quæsitus rector Olympi,
Fœmineum sortita iugum quum pompa pependit,
Atque ipsa Isiaco certarunt fulmina sistro.
Restabant profugo seruilia milite bella,
Quum patrios armis imitatus filius hostes
Æquora Pompeius cœpit defensa parenti.
Sed satis hoc fatis fuerit. iam bella quiescant.
Atque adamanteis Discordia vincta catenis
Æternos habeat frenos in carcere clausa:
Sit pater inuictus patriæ, sit Roma sub illo:
Quumque Deum cælo dederit, non quærat in orbe.

M. MANILI

ASTRONOMICON

LIBER SECVNDVS.

MAXIMVS *Iliacæ gentis certamina vates,*
Et quinquaginta regum regemque, patremque,
Hectoreamque facem, tutamque sub Hectore Troiam,
Erroremque ducis totidem, quot vicerat, annis
Instantem, belli geminata per agmina, ponto,
Vltimaque in patria, captisque penatibus arma
Ore sacro cecinit, patriam qui & iura petenti,
Dum dabat, eripuit: cuiusque ex ore profusos
Omnis posteritas latices in carmina duxit,
Amnemque in tenueis ausa est deducere riuos,

Vnius fœcunda bonis. sed proximus illi
Hesiodus memorat Diuos, Diuumque parenteis,
Et Chaos enixum terras, orbemque sub illo
Infantem, & primum titubantia sidera corpus:
Titanasque senes, Iouis & cunabula magni:
Et sub fratre viri nomen, sine fratre parentis,
Atque iterum patrio nascentem corpore Bacchum,
Omniaque immenso volitantia numina mundo.
Quinetiam ruris cultus, legesque rogauit,
Militiamque soli: quod colles Bacchus amaret;
Quod fœcunda Ceres campos, quod Bacchus vtrumque,
Atque arbusta vagis essent quod adultera pomis:
Siluarumque Deos, sacrataque numina nymphas,
Pacis opus, magnos naturæ condit in vsus.
Astrorum varias quidam dixere figuras,
Signaque diffuso passim labentia cælo
In proprium cuiusque genus, caussasque tulere:
Persea, & Andromedæ pœnas, matremque dolentem,
Soluentemque patrem, raptamque Lycaone natam,
Officioque Iouis Cynosuram, lacte Capellam,
Et furto Cycnum, pietate ad sidera ductam
Erigonen, ictuque Nepam, spolioque Leonem,
Et morsu Cancrum, Pisces Cythereide versa,
Lanigerum victo ducentem sidera ponto,
Cæteraque ex variis pendentia casibus astra
Æthera per summum voluerunt fixa reuolui.
Quorum carminibus nihil est nisi fabula cælum,
Terraque composuit cælum, quæ pendet ab illo.
Quinetiam pecorum ritus, & Pana sonantem
In calamos Sicula memorat tellure creatus:
Nec siluis siluestre canit, perque horrida motus
Rura serit dulces, Musasque inducit in arua.
Ecce alius pictas volucreis, & bella ferarum,

Ille

Ille venenatos angueis, hic nata per herbas
Fata refert, vitamque sua radice ferentes.
Quinetiam tenebris immersum Tartaron atrum
In lucem de nocte vocant, orbemque reuoluunt
Interius versum naturæ fœdere rupto.
Omne genus rerum doctæ cecinere sorores.
Omnis ad accessus Heliconis semita trita est.
Et iam confusi manant de fontibus amnes,
Nec capiunt haustum, turbamque ad nota ruentem.
Integra quæramus rorantes prata per herbas,
Vndamque occultis meditantem murmur in antris,
Quam neque durato gustarint ore volucres,
Ipse nec æthereo Phœbus libauerit igni.
Nostra loquar: nulli vatum debebimus orsa.
Nec furtum, sed opus veniet, soloque volamus
In cælum curru: priua rate pellimus vndas.
Nanque canam tacita Naturæ mente potentem,
Infusumque Deum cælo, terrisque, fretoque,
Ingentem æquali moderantem fœdere molem:
Totumque alterno consensu viuere mundum,
Et rationis agi motu, quum spiritus vnus
Per cunctas habitet parteis, atque irriget orbem
Omnia peruolitans, corpusque animale figuret.
Quod nisi cognatis membris contexta maneret
Machina, & imposito pareret tota magistro,
Ac tantum mundi regeret prudentia censum,
Non esset statio terris, non ambitus astris,
Hæreretque vagus mundus, standoque rigeret,
Nec sua dispositos seruarent sidera cursus,
Noxque alterna diem fugeret, rursumque fugaret:
Non imbres alerent terras, non æthera venti,
Nec pontus grauidas nubes, nec flumina pontum,
Nec pelagus fonteis: nec staret summa per omnes

Par

Par ſemper partes æquo digeſta parente,
Vt neque deficerent vndæ, nec ſidera nobis,
Nec cælum iuſto maiuſue minuſue volaret.
Motus alit non mutat opus. ſic omnia toto
Diſpenſata manent mundo, dominumque ſequuntur.
Hic igitur Deus, & Ratio, quæ cuncta gubernat,
Ducit ab æthereis terrena animalia ſignis.
Quæ quanquam longo cogit ſummota receſſu,
Sentiri tamen vt vitas ac fata miniſtret
Gentibus, ac proprios per ſingula corpora mores.
Nec minus eſt quærenda fides. ſic temperat arua
Cælum, ſic varias fruges redditque, rapitque.
Sic pontum mouet, & terris immittit & aufert.
Atque hæc ſeditio pelagi, nunc ſidera Lunæ
* Mota tenent, nunc diuerſo ſtimulata receſſu,
Nunc anni ſpatio Phœbum comitata volantem.
Sic ſubmerſa fretis, concharum & carcere clauſa
Ad Lunæ motum variant animalia corpus.
Et quum damna tuas imitantur, Delia, vires,
Tu quoque fraternis ſic reddis curribus ora,
Atque iterum ex iiſdem repetis: quantumque relinquit
Aut dedit ille, refers: & ſidus ſidere conſtas.
Denique ſic pecudes & muta animalia terris,
Quum maneant ignara ſui, legiſque per æuum,
Natura tamen ad mundum reuocante parentem
Attollunt animos, cælumque ac ſidera ſeruant,
Corporaque ad Lunæ naſcentis cornua luſtrant,
Venturaſque vident hiemes, reditura ſerena.
Quis dubitet poſt hæc hominem coniungere cælo,
Eximiam natura dedit linguamque capaxque
Ingenium, volucremque animum? quem denique in vnum
Deſcendit Deus atque habitat, ſeque ipſe requirit?
Mitto alias arteis, quarum eſt permiſſa facultas,

Insidas adeo, nec nostri munera census.
Mitto, quod aequali nihil est sub lege tributum,
Quo patet auctoris summam, non corporis esse.
Mitto, quod & certum est, & ineuitabile fatum,
Materiaeque sat est cogi, sed cogere mundo.
Quis caelum posset, nisi caeli munera nosset,
Et reperire Deum, nisi qui pars ipse Deorum est?
Atque hanc conuexi molem sine fine patentis,
Signorumque choros, ac mundi flammea tecta,
Aeternum & stellis aduersus sidera bellum,
Ac terras caeloque fretum, subiectaque vtrisque
Cernere, & angusto sub pectore claudere posset,
Ni tantos animis oculos natura dedisset,
Cognatamque sui mentem vertisset ad ipsam,
Et tantum dictasset opus, caeloque veniret,
Quod vocat in caelum, sacra ad commercia rerum,
Et primas quas dant leges nascentibus astra?
Quis neget esse nefas inuitum prendere mundum,
Et velut in semet captum deducere in orbem?
Sed ne circuitu longo manifesta probentur,
Ipsi res operi faciet pondusque, fidemque.
Nam neque decipitur ratio, nec decipit vnquam.
Rite secunda via est, ac veris credita caussis:
Euentusque datur, qualis praedicitur ante.
Quod Fortuna ratum faciat, quis dicere falsum
Audeat, & tantae suffragia vincere sortis?
Haec ego diuino cupiam quum ad sidera flatu
Ferre, nec in turbam, nec turbae carmina condam:
Sed solus vacuo veluti vectatus in orbe
Verbere agam currus non occursantibus vllis,
Nec per iter socios commune regentibus actus,
Sed caelo noscenda canam mirantibus astris,
Et gaudente sui mundo per carmina vatis.

Vel quibus illa sacros non inuidere meatus,
Notitiamque sui, minima est quæ turba per orbem.
Illa fluit, quæ diuitias, quæ diligit aurum,
Imperia, & fasces, mollemque per otia luxum,
Et blandis diuersa sonis, dulcemque per aures
Affectum, vt modico noscenda ad fata labore.
Hoc quoque fatorum est legem prædiscere fati.
At primum astrorum varia est natura notanda
Carminibus, per vtrumque genus. nam mascula sex sunt,
Diuersi totidem generis sub principe Tauro
Alternant genus, & vicibus variantur in orbem.
Cernis, vt auersus redeundo surgat in arcum?
Humanas etiam species in parte videbis:
Nec mores distant. Pecudum pars, atque ferarum
Ingenium facient. Etiam signanda sagaci
Singula sunt animo, propria quæ sorte feruntur.
Nunc Binis insiste. dabunt geminata potentes
Per socium effectus. multum comes addit, & aufert,
Ambiguisque, valent, quis sunt collegia fatis
Ad meritum, noxamque. duos per sidera Pisces,
Et totidem Geminos nudatis aspice membris.
His coniuncta manent alterno brachia nexu.
Dissimile est illis iter in contraria versis.
Par numerus, sed enim dispar natura notanda est.
Atque hæc ex Paribus toto gaudentia censu
Signa meant. nihil exterius mirantur in ipsis,
Amissumue dolent. quædam quoque parte recisa,
Atque ex diuerso commissis corpore membris,
Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum
Iunctus equo: pars huic oris sed nulla prioris.
Hoc quoque seruandum est alta discrimen in arte.
Distat enim, gemina duo sint, duplane figura.
Quin etiam Erigone binis numeratur in astris.

Nec

Nec facie ratio duplex. nam desinit æstas,
Incipit autumnus media sub Virgine utrinque.
Idcirco Tropicis præcedunt omnibus astra
Bina, ut Lanigero, Chelis, Cancroque, Caproque,
Quod duplices retinent connexo tempore vires.
Ut quos subsequitur Cancer per sidera Fratres,
Ex Geminis alter florentia tempora veris
Sufficit, æstatem sitientem prouehit alter.
Nudus uterque tamen, sentit quia uterque calorem:
Ille senescentis veris, subeuntis at ille
Æstatis pars est, prima sors ultima parti.
Mitior autumnus molles sibi vindicat artus,
Materiamque oris. Fera tergo membra rigentem
Excipiunt hiemem: mittunt in tempora signum.
Necnon Arcitenens, qui te, Capricorne, sub ipso
Præmittit, duplici formatus imagine fertur.
Quosque Aries præ se mittit duo, tempora Pisces
Bina dicant. hiemem claudit, ver inchoat alter.
Quum Sol æquoreis reuolans decurrit in astris.
Hiberni coeunt cum vernis roribus imbres.
Utraque sors humoris habet fluitantia signa.
Quin tria signa nouem signis coniuncta repugnant,
Et quasi seditio cælum tenet. aspice Taurum
Clunibus, & Geminos pedibus, testudine Cancrum
Surgere, quum rectis oriantur cætera membris.
Nec mirere moras, quum Sol aduersa per astra
Æstiuum tardis attollat mensibus annum.
Nec te prætereat, nocturna diurnaque signa
Quæ sint, perspicere, & propria deducere lege,
Non tenebris aut luce suam peragentia sortem,
(Nam commune foret nullo discrimine nomen,
Omnia quod certis vicibus per tempora fulgent,
Et nunc illa dies, nunc noctes illa sequuntur)

Sed quibus illa parens mundi natura sacratas
Temporis attribuit partes statione perenni.
Nanque Sagittarij signum, rabidique Leonis,
Et sua respiciens aurato vellere terga,
Nunc Pisces, nunc Cancer, & acri Scorpios ictu,
Aut vicina loco, diuisa aut partibus æquis
Omnia dicuntur simili sub sorte diurna.
Cætera nec numero consortia, nec vice sedis
Interiecta locis totidem, nocturna feruntur.
Quinetiam sex continuis dixere diurnas
Castris esse vices, quæ sunt a principe signo
Lanigeri, sex a Libra nocturna videri.
Sunt quibus esse diurna placet, quæ mascula surgunt:
Fœmineam noctem tutis gaudere tenebris.
Quin nonnulla sibi nullo monstrante loquuntur,
Neptuno debere genus scopulosus in vndis
Cancer, & effuso gaudentes æquore Pisces.
Vt quæ terrena censentur sidera sorte,
Princeps armenti Taurus, regnoque superbus
Lanigeri gregis est Aries, hostisque duorum
Prædatorque Leo, dumosis Scorpius aruis.
Sunt etiam mediæ legis communia signa,
Humida terrenis æquali fœdere mixta:
Ambiguus terræ Capricornus, & æquoris vndis,
Parsque mari nitens fundentis semper Aquari.
Non licet a minimis animum deflectere curis:
Nec quicquam rationis eget, frustraue creatum.
Fœcundum est proprie Cancri genus, acer & ictu
Scorpios, & partu complentes æquora Pisces.
Sed sterilis Virgo est simili coniuncta Leoni.
Nec capit aut captos effundit Aquarius ortus.
Inter vtrumque manet Capricornus corpore mixto,
Et qui Cretæo fulget Centaurus in arcu.

Com-

Communisque Aries æquantem tempora Libram,
Et Geminos, Taurumque pari sub sorte recenset.
Nec tu nulla putes in eo commenta notasse
Naturam rerum, quod sunt currentia quædam,
Vt Leo & Arcitenens, Ariesque in cornua tortus:
Aut quæ recta suis librantur stantia membris,
Vt Virgo & Gemini, fundens & Aquarius vndas:
Vt quæ fessa sedent pigras referentia menteis:
Taurus depositis collo sopitus aratris,
Libra sub emerito considens orbe laborum,
Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.
Contra iacet Cancer patulam distentus in aluum.
Scorpios incumbens plano sub corpore terræ.
In latus obliqui Pisces semperque iacentes.
Quod si solerti circumspicis omnia cura,
Fraudata inuenies amissis sidera membris.
Scorpios in Libra consumit brachia. Taurus
Succidit incuruo claudus pede. lumina Cancro
Desunt. Centauro superest, & quæritur vnum.
Sic nostros casus solatur mundus in astris,
Exemploque docet patienter damna subire,
Omnis quum cælo Fortunæ pendeat ordo,
Ipsaque debilibus formentur sidera membris.
Temporibus quoque sunt propriis pollentia signa.
Æstas a Geminis, autumnus Virgine surgit,
Bruma Sagittifero, ver Piscibus incipit esse.
Quattuor in partes scribuntur sidera terræ:
Hiberna æstiuis, autumnis verna repugnant.
Nec satis est proprias signorum noscere formas.
Consensu quoque fata mouent, & fœdere gaudent,
Atque aliis aliæ succedunt sorte locoque.
Circulus vt dextro signorum clauditur orbe,
In tres æquales discurrit linea ductus,

Inque vicem extremis iungit se finibus ipsa.
Et quaecunque ferit, dicuntur signa trigona,
In tria partitus quod ter cadit angulus astra:
Quae diuisa manent ternis distantia signis.
Laniger e paribus spatiis duo signa, Leonis,
Atque Sagittari diuerso conspicit ortu.
Virginis, & Tauri Capricorno consonat astrum.
Caetera sunt simili ratione triangula signa,
Per totidem sortis desunt quae condita mundo.
Sed discrimen erit dextris, seu caussa. sinistra
Quae subeunt: quae praecedunt, dextra esse feruntur.
Dexter erit Tauro Capricornus, Virgo sinistra.
Hoc satis exemplo est. At quae diuersa quaternis
Partibus aequali laterum sunt condita ductu,
Quorum designat normalis virgula sedes,
Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.
Conspicit hunc Aries, atque ipsum partibus aequis
Cancer, & hunc laeua subeuntis sidera Librae.
Semper enim dextris censentur signa priora.
Sic licet in totidem parteis deducere cuncta,
Ternaque bissenis quadrate fingere signis,
Quorum proposito redduntur in ordine vires.
Sed si quis contentus erit numerasse quadrata,
Diuisum vt signis mundum putet esse quaternis,
Aut tria sub quinis signis ornare trigonum,
Vt socias vires & amicos exigat ortus,
Foederaque inueniat mundi cognata per astra,
Falsus erit. nam quina licet sint vndique signa,
Qui tamen ex signis, quae quinto quoque feruntur
Astra loco, fuerint nati, sentire trigoni
Non poterunt vires, licet illud nomine seruent.
Amisere loco dotes, numerisque repugnant.
Nam quum sint partes orbis per signa trecentae,

Et ter vicenæ, quas Phœbi circuit ardor,
Tertia pars eius numeri latus efficit vnum
In tres perducti partes per signa trigoni.
Hanc autem numeri non reddit linea summam,
Si signum a signo, non pars a parte notetur.
Quod quum bis duo sint hæc a dirimentibus astra,
Si tamen extremum leui, primumue prioris
Inter se conferre voles, numerumque notare,
Ter quinquagenas implebunt ordine partes.
Transibit numerus formam finesque sequenteis
Consumet ductus. licet ergo signa trigona
Dicantur, parteis non seruant illa trigonas.
Hæc eadem species fallet per signa quadrata:
Quod quum totius numeri, qui construit orbem,
Ter triginta quadrum partes per sidera reddant,
Euenit, vt, prima signi de parte prioris
Si partem ad summam ducatur virga sequentis,
Bis sexagenas faciat. Sin summa prioris,
Et pars confertur subiuncti prima: duorum
Signorum medium numerus transitque refertque.
Triginta duplicat parteis, pars tertia deerit.
Et quamuis quartum a quarto quis computet astrum,
Naufragium facient partes vnius. In ipsis
Non igitur satis est signis numerasse trigona,
Quadratiue fidem cæli per signa quaterna,
Quadrati si forte voles effingere formam,
Aut trinis paribus, facies quum membra trigoni.
Hic poscit quintam partem centesima summa.
Illic amittit decimam. sic conuenit ordo.
Et quicunque quater iunctis fauet angulus vsque,
Quaque loca triplici signarit linea ductu,
Quum signata viæ linquet dispendia rectæ,
His natura dedit communi fœdera lege,

Inque vicem affectus, & mutua iura fauoris.
Quocirca non omnis habet genitura, trigonos
Consumet ductus. Licet ergo signa trigonæ
Dicantur partis, non seruant illa trigonis
Consensum signis, nec, quum sint forte quadrata,
Continuo inter se seruant commercia rerum.
Distat enim, an parteis consumat linea iustas,
Detractetue modum numeri, quem circulus ambit,
Nunc tres efficiat, nunc quattuor vndique ductus,
Quos in plura iubet ratio procedere signa
Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.
Sed longe maior vis est per signa trigoni,
Quam quibus est titulus sub quarto quoque quadratus.
Altior est horum summoto linea templo.
Illa magis vicina meat, cæloque recedit,
Et propius terras accedit visus eorum,
Aeraque infectum nostras dimittit ad auras.
Deuiaque alternis data sunt commercia signis,
Mutua nec magno consensu fœdera seruant,
Inuita angusto quod linea flectitur orbe.
Nam quum per tales formantur singula limas
Sidera, & alterno diuertitur angulus astro,
Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem,
A Tauro venit in Cancrum: tum Virgine tacta
Scorpion ingreditur, quo te, Capricorne, rigentem,
Et Geminos a te Piscis, aduersaque Tauro
Sidera contingens finit, qua cœperat, orbem.
Alterius ductus locus est per transita signa,
Vtque ea prætereas quæ sunt mihi singula dicta,
Flexibus & totidem similis fit circulus illis.
Transuersos igitur fugiunt subeuntia visus,
Quod nimis inclinant, ac ne limisque videntur,
Vicinoque latent. ex recto certior ictus.

Tertia conuexo conduntur signa recessu.
At quæ succedit, connexa est linea cælo,
Singula circuitu quæ tantum transmeat astra.
Vis eius procul est, altoque vagatur Olympo,
Et tenues vires ex longo mittit in orbem.
Sed tamen est illis fœdus sub lege propinqua,
Quod non diuersum genus est, quod euntibus astris
Mascula sex maribus respondent: cætera sexus
Fœminei. Sic coniungunt commercia mundi,
Sic, inquam, alternis paret natura figuris,
Et cognata iacent generis sub legibus astra.
Iam vero nulla est hærentibus addita signis
Gratia. nam consensus hebet, quia visus ademptus.
In se ducta ferunt animos, quæ cernere possunt.
Sunt & diuersi generis connexa per orbem
Mascula fœmineis, semperque obsessa vicißim.
Disparibus non vlla datur concordia signis.
Sexta quoque in nullas numerantur commoda vires,
Virgula per totum quod par non ducitur orbem:
Sed duo signa facit mediis submota quaternis.
Tertius absumpto ductus non sufficit orbe.
At quæ diuersis ex partibus astra refulgent
Per medium aduerso mundum pendentia vultu,
Et toto diuisa manent contraria cælo
Septima quæque, loco quamuis submota ferantur,
Ex longo tamen illa valent, viresque ministrant
Vel bello, vel pace suas, vt tempora poscunt,
Nunc Phœbo, stellis nunc & dictantibus iras.
Quod si forte libet, quæ sunt contraria signa
Per titulos celebrare suos, sedesque, memento
Solstitium brumæ, Capricornum opponere Cancro,
Lanigerum Libræ. par nox in vtroque diesque.
Piscibus Erigonen, Iuuenique, Vrnæque Leonem.

Scorpios e summo quum fulget, Taurus in imo est.
Et cadit Arcitenens, Geminis orientibus orbe.
Obseruant inter sese contraria cursus.
Sed quamquam aduersis fulgent contraria signis,
Natura tamen interdum sociata feruntur,
Et genere. exemplis concordia mutua surgit,
Mascula si paribus, vel si diuersa suorum
Respondent generi. Pisces & Virginis astrum
Aduersi volitant, sed amant communia iura,
Et vincit natura locum, sed vincitur ipsa
Temporibus, Cancerque tibi, Capricorne, repugnat
Fœmina fœmineo, quia brumæ dissidet æstas.
Hinc rigor & glacies, niuibusque albentia rura:
Hinc sitis & sudor, nudusque in collibus orbis,
Æstiuosque dies æquat nox frigida brumæ.
Sic bellum natura gerit, discordat & annus.
Nec mirere in ea pugnantia sidera parte.
At non Lanigeri signum Libræque repugnat
In totum, quia ver autumno tempore differt:
Fructibus hoc implet maturis, floribus illud.
Sed ratione par est æquatis nocte diebus,
Temporaque efficiunt simili concordia textu,
Permixtosque dies mediis hiemem inter & æstum
Articulis vno seruantia tempore vtrinque,
Quo minus infesto decertent sidera bello.
Talis erit ratio diuersis addita signis.
His animaduersis rebus, quæ proxima cura,
Noscere tutelas, adiectaque numina signis,
Et quæ cuique Deo rerum natura dicauit,
Quum diuina dedit magnis Virtutibus ora,
Condidit & varias sacro sub nomine vires,
Pondus vti rebus persona imponere possit.
Lanigerum Pallas, Taurum Cytherea tuetur,

Formosos

Formosos Phœbus Geminos, Cyllenie, Cancrum,
Iuppiter & cum Matre Deum regis ipse Leonem.
Spicifera est Virgo Cereris, fabricataque Libra
Vulcani. pugnax Mauorti Scorpios hæret.
Venantem Diana virum, sed partis equinæ:
Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.
E Iouis aduerso Iunonis Aquarius astrum est.
Agnoscitque suos Neptunus in æquore Pisces.
Hinc quoque magna tibi venient momenta futuri.
Quum Ratio varies stellas, & sidera curet,
Argumenta petes omni de parte, viasque
Artis, vt ingenio diuisa potentia surgat,
Exæquentque fidem cæli mortalia corda.
Accipe diuisas hominis per sidera parteis,
Singulaque propriis parentia membra figuris,
In queis præcipuas toto de corpore vires
Exercent. Aries caput est ante omnia princeps
Sortitus, censusque sui pulcherrima colla
Taurus. at in Geminis æquali brachia sorte
Scribuntur connexa humeris, pectusque locatum
Sub Cancro est. laterum regnum, scapulæque Leonis.
Virginis in propriam descendunt ilia sortem.
Libra regit clunes. at Scorpios inguine gaudet.
Centauro femina accedunt. Capricornus vtrisque
Imperat in genibus. crurum fundentis Aquari
Arbitrium est. Piscesque pedum sibi iura reposcunt.
Quinetiam propriis inter se legibus astra
Conueniunt, vt certa gerant commercia rerum,
Inque vicem præstant visus, atque auribus hærent,
Aut odium fœdusque gerant, conuersaque quædam
In semet proprio ducuntur plena fauore.
Iccirco aduersis nonnunquam gratia signis,
Et bellum sociata gerunt, alienaque sede

Inter se generant coniunctos omne per æuum,
Vtrique & forti pugnant, fugiuntque vicissim:
Quod Deus, in leges mundum quum conderet omnem,
Affectus quoque diuisit variantibus astris,
Atque aliorum oculos, aliorum contulit aures,
Iunxit amicitias horum sub fœdere certo,
Cernere vt inter se possint, audireque quædam:
Diligerent alia, & noxas bellamque mouerent:
His etiam propriæ foret indulgentia sortis,
Vt se diligerent semper, sibique ipsa placerent.
Sicut naturas hominum plerasque videmus,
Qui genus ex signis ducunt formantibus artus.
Consilium ipse suum est Aries, vt principe dignum est.
Audit se, Libramque videt: frustratur amando.
Taurus, Lanigero qui fraudem nectit, & vltra
Fulgentes videt, atque audit per sidera Pisces,
Virgine amans capitur. sic quondam gesserat ante
Europam dorso retinentem cornua læua;
Indutusque Ioui. Geminorum ducitur auris
Ad Iuuenem æternas fundentem Piscibus vndas,
Inque ipsos animus Pisces, oculique Leonem.
Cancer, & aduerso Capricornus conditus astro
Vertitur in semet oculis, in mutua tendit
Auribus: at Cancri captatur Aquarius astro.
At Leo cum Geminis aciem coniungit, & aurem
Centauro. Geminos Capricorni diligit astrum.
Erigone Taurum spectat, sed Scorpion audit,
Atque Sagittifero conatur nectere fraudem.
Libra suos sequitur sensus, solumque videndo
Lanigerum, atque animo complexa est Scorpion intra.
Ille videt Pisces, auditque per omnia Libram.
Necnon Arcitenens magno parere Leoni
Auribus, atque oculis simum fundentis Aquari

Conspicere

Conspicere assueuit, solamque ex omnibus astris
Diligit Erigonen. contra Capricornus in ipsum
Conuertit visus. quid enim mirabitur ille
Maius, in Augusti felix quum fulserit ortum?
Auribus at summi captat fastigia Cancri.
At nudus Geminus intendit Aquarius aurem,
Sublimemque colit Cancrum, spectatque reducta
Tela Sagittiferi. Pisces ad Scorpion acrem
Direxere aciem, cupiuntque attendere Taurum.
Has natura vices tribuit, quum sidera fixit.
His orti similes referunt per mutua sensus,
Audire vt cupiant alios, aliosque videre:
Horum odio, nunc horum iidem ducantur amore:
Illis insidias tendant, captentur ab illis.
Quin aduersa meant etiamque trigona trigonis.
Alteraque in bellum diuerso limite ducit
Linea. sic veri per totum consonat ordo.
Nanque Aries, Leo, & Arcitenens, sociata trigono
Signa negant Chelis fœdus, totique trigono,
Quod Gemini excipiunt, fundens & Aquarius vndas.
Idque duplex ratio cogit verum esse fateri,
Quod tria signa tribus signis contraria fulgent,
Quodque æterna manent hominum bella, atque ferarum,
Humana est facies Libræ, diuersa Leonis.
Iccirco & cedunt pecudes: quod viribus amplis
Consilium est maius. victus Leo fulget in astris.
Aurea Lanigeri concessit sidere pellis.
Ipse suæ partis Centaurus tergore cedit.
Vsque adeo est hominis virtus. quo mirer ab illis
Nascentis Libræ superari posse trigonum.
Quinetiam breuior ratio est per signa sequenda.
Nam quæcunque nitent humana condita forma
Astra, manent illis inimica & victa ferarum.

Sed tamen in proprias secedunt singula mentes,
Et priuata gerunt secretis hostibus arma.
Lanigero genitis bellum est cum Virgine natis,
Et Libra, gemini Piscis quos protulit vnda.
In partes Tauri sub Cancro nata feruntur
Pectora, & in Chelis, & quæ dat Scorpios acer,
Et Pisces. at quos Geminorum sidera formant,
His cum Lanigero bellum est, eiusque trigono.
In Cancro genitos Capricorni semina lædunt.
Et Libræ partus, & quos dat Virginis astrum,
Quique sub aduersi numeratur sidere Tauri,
Lanigeri communis erit, rabidique Leonis
Hostis. Sed totidem bellum subscribitur astris.
Erigone, Taurumque timet, geminumque sub arcu
Centaurum, & Pisces. At te, Capricorne, rigentem
Maxima turba petit: Libram Capricornus, & illi
Aduersus Cancer, Chelis quod vtrumque quadratum est.
Quæque in Lanigeri numerantur signa trigonum,
Scorpios in totidem fœcundus creditur hostis.
Æquoreum Iuuenem, Geminos, Taurum, atque Leonem,
Erigonen, Libramque fugit, metuendus & ipse.
Quique Sagittari veniunt de sidere partus,
Hos Geminis nati Libraque & Virgine & Vrna
Depressisse volunt, naturæ lege iubente.
Hæc eadem, Capricorne, tuis inimica feruntur.
At quos æternis perfundit Aquarius vndis,
Ad pugnam veniens agitat, totumque trigonum
Turba, sub vnius Iuuenis virtute, ferarum.
Piscibus exortos vicinus Aquarius vrget,
Et Gemini fratres, & quos dat Virginis astrum,
Quique Sagittari descendunt sidere nati.
Nec sola est ratio, quæ dat nascentibus arma,
Inque odium generat partus, & mutua velle:

Sed

Sed plerunque manent inimica tertia quæque
Lege, in transuersum vultu defixa maligno,
Quoque manent quacunque loco contraria signa,
Aduersosque gerunt inter se septima visus,
Tertia quæque illis vtrisque trigona feruntur.
Ne sit mirandum si fœdus non datur astris,
Quæ sunt aduersi signis cognata trigoni.
Per tot signorum species contraria surgunt
Corpora, totque modis, quotiens inimica creantur:
Perque tot ætates hominum, tot tempora, & annos,
Tot bella, & varios etiam sub pace labores
Quum Fortuna fidem quærat, vix inuenit vsquam.
Ah quanta est scelerum moles per secula cuncta!
Quamque onus inuidiæ non excussabile terris!
Venales ad fata patres, matrumque sepulchra.
Imposuit Phœbus noctem, terrasque reliquit.
Quid loquar euersas vrbeis, & prodita templa?
Et varias pacis clades, & mixta venena?
Insidiasque fori, cædes in mœnibus ipsis,
Et sub amicitiæ grassantem nomine turbam?
In populo scelus est, & abundant cuncta furore.
Et fas atque nefas mixtum, legesque per ipsas
Sæuit nequities. pœnas iam noxia vincit:
Scilicet in multis quoniam discordia signis
Copora nascuntur. pax est sublata per orbem,
Et fidei rarum fœdus, pacisque tributum.
Vtque sibi cælum, sic Tellus dissidet ipsa,
Atque hominum gentes inimica sorte feruntur.
Iccirco nihil ex semet natura creauit
Pectore amicitiæ maius, nec rarius vnquam.
Vnus erit Pylades, vnus qui mallet Orestes
Ipse mori, lis vna fuit per secula mortis,
Alter quod raperet fatum, non cederet alter.

Et duo qui potuere sequi vadimonia sponsi:
Optauitque reum sponsor non posse reuerti,
Sponsoremque reus timuit, ne solueret ipsum.
Si tamen & cognata cupis dignoscere signa,
Quæ iungant animos, & amica sorte ferantur,
Lanigeri partus cum toto iunge trigono.
Simplicior tamen est Aries, meliusque Leone
Prosequitur genitos, & te, Centaure, creatos.
Qua colitur, nanque est natura mitius astrum:
Expositumque suæ noxæ, sine fraudibus vllis:
Nec minus ingenio molli, quam corpore constat.
Illis est feritas signis, prædæque cupido,
Venalisque animus nonnumquam excedere cogit
Commoditate fidem, nec longa est gratia facti.
At cum Lanigeri partu sub vtroque trigono
Non partis: sed rara gerit pro tempore bella,
Quod feritas vtriusque magis pro tempore cogit.
Plus tamen in duplici numerandum est roboris esse,
Quoi commixtus homo est, quam te, Nemeee, sub vno.
Iccirco pax est signis, & mixta querela.
Quinetiam Tauri Capricorno iungitur astrum.
Et magis illorum coeunt ad fœdera mentes.
Virgineos etiam partus, quicunque creantur
Tauro, complecti cupiunt: sed sæpe queruntur.
Quosque dabunt Chelæ, & quos dat Aquarius ortus,
Vnum pectus habent, fideique immobile vinclum.
Magnus erit Geminis amor, & concordia duplex.
Magnus & in multos veniet successus amicos.
Scorpios & Cancer fraterna in nomina ducunt
Ex semet genitos. necnon & Piscibus orti
Concordant. istis (sæpe est nam subdolus actus)
Scorpios aspergit noxas sub nomine amici.
At quibus in lucem Pisces venientibus adsunt,

His

His non vna manet semper sententia cordi.
Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,
Ac repetunt. tectæque lues sub fronte vagantur.
Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda:
In terris geniti tali sub lege creantur.
Nec satis est tantum solis insistere signis.
Contemplare locum cæli, sedemque vagarum.
Parte genus variant, & vires linea mutat.
Nam sua quadratis veniunt, sua iura trigonis,
Et quæ per senos decurrit virgula tractus,
Quæque secat medium transuerso limite cælum.
Hinc modo dat mundus vires, modo deterit idem.
Quæque illic sumunt iras, hic acta reponunt.
Distat enim, surgantne eadem, subeantne, cadantne.
Crebrius aduersis odium est. cognata quadratis
Corpora censentur signis, & amica trigonis.
Nec ratio obscura est. nam quartum quodque locauit
Eiusdem generis signum natura per orbem.
Quattuor æquali cælum discrimine signant,
In quibus articulos anni Deus ipse creauit,
Ver Aries, Cererem Cancer, Bacchumque ministrans
Libra, Caper brumam, genitusque ad frigora Piscis.
Necnon & duplici quæ sunt connexa figura,
Quartum quemque locum retinent. duo cernere Pisces,
Et Geminos iuuenes, duplicemque in Virgine formam,
Et duo Centauri licet vno corpore textos.
Sic & simplicibus signis stat forma quadrata.
Nam neque Taurus habet comitem, nec iungitur vlli
Horrendus Leo, nec metuit sine corpore quenquam.
Scorpios atque vno censentur Aquarius astro.
Sic quæcunque manent quadrato condita templo
Signa, parem referunt numeris, aut tempore sortem.
Ac veluti cognata manent sub fœdere tali.

Icirco affines signant, gradibusque propinquis
Accedunt, vnaque tenent sub imagine natos.
Longior in spatium porrecta est linea maius,
Quæ tribus emensis signis facit astra trigona.
Hæc ad amicitias imitantes iura, gradumque
Sanguinis, atque animis hærentia pectora ducunt.
Vtque ipsa ex longo coeunt summota recessu,
Sic nos coniungunt maioribus interuallis.
Hæc meliora putant, mentes quæ iungere possunt,
Quam quæ nonnunquam fœdus sub sanguine fallunt.
Quotquot cardinibus proprio quadrante mouentur,
Proxima vicinis subscribunt, tertia quæque
Hospitibus. sic astrorum seruabitur ordo:
Quæ quanquam in partes diuisi quatuor orbis
Sidera quadrata efficiunt, non lege quadrati
Censentur. minor est numeri, quam cardinis vsus.
Nam nihil in totum seruit sibi. mixta feruntur:
Ipsis dant fines astris capiantque vicissim.
Quæ mihi mox certo digesta sub ordine surgent.
Adde suas partes signis, sua partibus astra.
Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,
Pacata infestis signa vt perdiscere possis.
Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,
Et tantum Graio signari nomine passam
Dodecatemoria in titulo signantia caussas.
Nam quum tricenas per parteis sidera constent,
Rursus bissenis numerus diducitur omnis.
Ipsa igitur ratio binas in partibus esse,
Dimidiasque docet partes. his finibus esse
Dodecatemorium constat, bissenaque cuncta
Omnibus in signis: quæ mundi conditor ille
Attribuit totidem numero fulgentibus astris,
Vt sociata forent alterna sidera sorte,

Et similis sibi mundus, & omnia in omnibus astra,
Quorum mixturis regeret concordia corpus,
Et tutela foret communi mutua caussa.
Iccirco quanquam signis nascuntur eisdem,
Diuersos referunt mores, inimicaque vota.
Et sæpe in pecudes errat natura, maremque
Fœmina subsequitur. miscentur sidere partus,
Singula diuisis variant quot partibus astra
Dodecatemoriis, proprias mutantia vires.
Nunc quid sit, cuiasue, canam, quoue ordine constet,
Ne vagus ignotis signorum partibus erres.
Ipsa suo retinent primas in corpore partes
Sidera. vicinis subeuntes attribuuntur.
Cætera pro numero ducunt ex ordine partes.
Vltima & extremis ratio conceditur astris.
Singula sic retinent binas in sidera quæque,
Dimidiasque sui partes, & summa repletur
Sortibus exactis triginta sidere in omni.
Nec genus est vnum, ratio nec prodita simplex,
Pluribus inque modis verum natura locauit,
Diduxitque vias, voluitque per omnia quæri.
Hæc quoque comperta est ratio sub nomine eodem.
Quacumque in parti nascentum tempore Luna
Constiterit, numeris hanc ter dispone quaternis,
Sublimi totidem quia fulgent sidera mundo.
Inde suas illi signo, quo Luna refulsit,
Et quæ dehinc fuerint, partes numerare memento.
Proxima tricenas partes sententia ducit.
Hic vbi deficiet numerus, tunc summa relicta
In binas sortes adiecta parte locetur
Dimidia, reliquis tribuatur vt ordine signis.
In qua destituent te, iustum Luna tenebit
Dodecatemorium signi. post cætera duces

Ordine quæque suo, sicut stant astra locata.
Hæc quoque te ratio ne fallat, perspice paucis.
Maior in effectu, minor est: quod partibus ipsis
Dodecatemorij quid sit, quod dicitur esse
Dodecatemorium. namque id per quinque notatur
Partes. nam totidem præfulgent sidera cælo,
Quæ vaga dicuntur. ducunt & singula sortes
Dimidias, viresque in eis & iura capessunt.
In quocunque igitur stellæ quandoque locatæ
Dodecatemorio fuerint, spectare decebit.
Cuius enim stellæ fines in sidere quoque
Inciderint, dabit effectus in viribus eius.
Vndique miscenda est ratio, per quam omnia constant.
Verum hæc posterius proprio cuncta ordine reddam.
Nunc satis est, docuisse suos ignota per vsus:
Vt quum perceptis steterit fiducia membris,
Sic totum corpus facili ratione notetur,
Et bene de summa veniat post singula carmen.
Vt rudibus pueris monstratur littera primum
Per faciem, nomenque suum: tum ponitur vsus,
Tum coniuncta suis formatur syllaba nodis.
Hinc verbis structura venit per membra legendi.
Tum rerum vires, atque artis traditur vsus,
Perque pedes proprios nascentia carmina surgunt,
Singulaque in summa prodest didicisse priora.
Quæ nisi constiterint primis fundata elementis,
Versis, quæ propere dederint præcepta magistri,
Effluat in vanum rerum præposterus ordo.
Sic mihi per totum volitanti carmine mundum,
Erutaque abstrusa penitus caligine fata,
Pieridum numeris etiam modulata canenti,
Quaque Deus regnat reuocanti numen ab arce,
Per partes ducenda fides, & singula rerum

Sunt

Sunt gradibus tradenda suis: vt quum omnia certa
Notitia steterint, proprios reuocentur ad vsus.
Ac veluti, nudis quum surgunt mœnibus vrbes,
Conditor & vacuos muris circumdare colles
Destinat, ante, manu quam tentet scindere fossas,
Vertit opus, ruit ecce nemus, saltusque vetusti
Procumbunt, Solemque nouum, noua sidera cernunt:
Pellitur omne loco volucrum genus, atque ferarum,
Antiquasque domos & nota cubilia linquunt.
Ast alij silicem in muros, & marmora templis
Rimantur, ferrique rigor per tempora nota
Quæritur: huc artes, huc omnis conuenit vsus.
Tunc demum consurgit opus, quum cuncta supersunt,
Ne medios rumpat cursus præpostera cura:
Sic mihi cunctanti tanta succedere moli
Materies primum, rerum ratione remota,
Tradenda est, ratio sit ne post irrita, neue
Argumenta nouis stupeant nascentia rebus.
Ergo age noscendis animum compone sagacem
Cardinibus, qui per mundum sunt quattuor omnes
Dispositi semper, mutantque volantia signa.
Vnus ab exortu cæli nascentis in orbem,
Qui primum terras æquali limite cernit.
Alter ab aduersa respondens etheris ora,
Vnde fugit mundus, præcepsque in tartara tendit.
Tertius excelsi signat fastigia cæli,
Quo defessus equis Phœbus subsistit anhelis,
Declinatque diem, mediasque examinat vmbras.
Ima tenet quartus fundato nobilis orbe,
In quo principium est reditus, finisque cadendi
Sideribus, pariterque occasus cernit, & ortus.
Hæc loca præcipuas vires, summosque per artem
Fatorum effectus referunt: quod totus in illis

Nititur æthereis veluti compagibus orbis.
Quæ nisi perpetuis alterna sorte volantem
Cursibus excipiant, nectantque in vincula bina
Per latera, atque imum templi, summumque cacumen,
Dissociata fluat resoluto machina mundo.
Sed diuersa tamen vis est in cardine quoque,
Et pro sorte loci variant, atque ordine distant.
Primus erit, summi qui regnat culmine cæli,
Et medium tenui partitur limite mundum,
Quem capit excelsa sublimem gloria sede.
Scilicet hæc tutela decet fastigia summa,
Quicquid vt emineat sibi vindicet, & decus omne
Adserat, & varios tribuendo regnet honores.
Hinc fauor, & species, atque omnis gratia vulgi:
Reddere iura foro, componere legibus orbem:
Fœderibusque suis externas iungere genteis,
Et pro sorte sua cuiusque extollere nomen.
Proximus ast, ima quanquam statione locatus
Sustinet alternus nixum radicibus orbem.
Effectu minor in specie, sed maior in vsu
Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.
Quam rata sint fossis, scrutatur, vota metallis,
Atque ex occulto quantum contingere possit.
Tertius æque illi pollens in parte, nitentem
Qui tenet exortum, qua primum sidera surgunt,
Vnde dies redit, & tempus describit in horas.
Hinc inter Graias Horoscopos editur vrbes:
Nec capit externum, proprio quia nomine gaudet:
Hic tenet arbitrium vitæ, atque hic regula morum est.
Fortunamque dabit rebus, ducetque per arteis.
Qualiaque excipiant nascentes tempora prima,
Quos capiant cultus, quali sint sede creati,
Vtcunque admixtus subscribent viribus astra.

Vltimus

Vltimus, emenso qui condit sidera mundo,
Occasumque tenens submersum respicit orbem,
Pertinet ad rerum summas, finemque laborum,
Coniungitque epulas, extremaque tempora vitæ,
Otiaque, & cœtus hominum, cultusque Deorum.
Nec contentus eris percepto cardine quoquam.
Interualla etiam memori sunt mente notanda,
Per maius dimensa, suas reddentia vires.
Quicquid ab exortu summum curuatur in orbem,
Ætatis primæ, nascentisque asserit annos.
Quod summo premitur deuexum culmine mundi,
Donec ad occasus veniat, puerilibus annis
Succedit, teneramque gerit sub sede iuuentam.
Quæ pars occasus inter, imumque sub orbem
Descendit, regit hæc maturæ tempora vitæ,
Et propria serie, varioque exercita cursu.
At quæ perficitur cursus redeunte sub imo,
Tarda supinatum lassatis viribus arcum
Ascendens, seros demum complectitur annos,
Labentesque dies vitæ, tremulamque senectam.
Omne quidem signum sub qualicunque figura
Partibus inficitur. mundi locus imperat astris,
Et dotes noxamque facit. Vertuntur in orbem
Singula, & accipiunt vires, cæloque remittunt.
Vincit enim natura genus, legesque ministrat
Finibus in propriis, & prætereuntia cogit
Esse sui moris, vario nunc diues honore,
Nunc sterilis, pœnamque ferentia sidera saclis.
Quæ super exortum est a summo tertia cælo,
Infelix regio, rebusque inimica futuris,
Et vitio fœcunda nimis, nec sola: sed illi
Par erit, aduerso quæ fulget sidere sedes,
Iuncta sub occasu. neu præstet cardine mundi,

Vt qua

Vt quæ præterita fertur deiecta ruina,
Porta laboris erit. scandendum est, atque cadendum.
Nec melior super occasum, contraque sub ortu
Sors agitur mundi. præceps hæc, illa superne
Pendens aut metuit vicino cardine finem,
Aut fraudata cadet. merito Typhonis habentur
Horrendæ sedes, quem Tellus sæua profudit,
Quum bellum cælo peperit: nec matre minores
Extiterunt partus. sed fulmine rursus in altum
Compulsi: montesque super rediere cadentes.
Cessit & in tumulum belli, vitæque Typhœo.
Ipsa tremit mater flagrantem monte sub Ætnæ.
At quæ fulgenti sequitur fastigia cælo
Proxima, neue ipsi cedat, qui fungitur astro,
Spe melior, palmamque petens, victrixque priorum,
Altius insurgit summæ comes addita fini:
Imperiisque manent cursus, nec vota supersunt.
Quocirca minime est mirum, si proxima summo,
Atque eadem interior veneranda sorte dicatur,
Quoi titulus Felix; censum si proxima Graiæ
Nostra subit lingua, vertitque a nomine nomen.
Iuppiter hoc habitat. Fortunæ crede regenti.
Huic in peruersum similis deiecta sub orbe,
Imaque summersi contingens fulmina mundi,
Aduersa quæ parte nitet, defessa peracta
Militia, rursusque nouo deuota labori,
Cardinis & subitura iugum, sortemque potentem,
Nondum sentit onus mundi: iam sperat honorem.
Dæmonien memorant Grai. Romana per ora
Quæritur inuerso titulus. sub corde sagaci
Conde locum, numenque Dei, nomenque potentis.
Quæ tibi posterius magnos reuocantur ad vsus.
Hic momenta manent nostræ plerumque salutis,

Bellaque

Bellaque morborum cæcis pugnantia telis,
Viribus ambiguum geminis caussaque diei
Nunc huc, nunc illuc sortem mutantis vtramque.
Sed medij post astra die, curuataque primum
Culmina nutantis summo de vertice mundi,
Æthera Phœbus amat. sub quo quoque corpora nostra
Decernunt vitia, & Fortunam ex viribus eius
Concipiunt. Deus ille locus sub nomine Graio
Dicitur. huic aduersa nitens, quæ prima resurgit
Sedibus ex imis, iterum reducit Olympum
Pars mundi, fuluumque nitet, noctemque gubernat,
Et dominam agnoscit Phœben fraterna videntem
Regna, per aduersas cæli fulgentia parteis,
Fataque damnosis imitantem finibus oris.
Huic parti Dea nomen erit Romana per ora.
. Græcia voce sua titulum designat eundem.
Arce sed in cæli, qua summa accliuia finem
Inueniunt, qua principium decliuia sumunt,
Culminaque insurgunt occasus inter & ortus,
Suspenduntque suo libratum examine mundum,
Asserit hanc Cytherea sibi per sidera sedem,
Et veluti faciem mundi sua collocat ora.
Per quæ humana regit. Propria est hæc reddita parti
Vis, vt connubia, ac thalamos, tedasque gubernet.
Hæc tutela decet Venerem, sua tela mouere.
Nomen erit Fortuna loco. quod percipe mente,
Vt breuia in longo compendia carmine præstem.
At qua subsidit conuerso cardine mundus
Fundamenta tenens, aduersum & suspicit orbem,
Ac media sub nocte iacet, Saturnus in illa
Parte suas agitat vires, deiectus & ipse
Imperio quondam mundi, solioque Deorum,
Et pater in patrios exercet numina casus,

Fortunamque senum. prima est tutela duorum
Nascentum atque patrum, quæ tali condita parte est.
Asper, & attentus, titulum cui Græcia fecit
Dæmonium, signatque suas pro nomine vires.
Nunc age surgentem primo de cardine mundum
Respice, qua solido nascentia signa recursu
Incipiunt. vdus gelidis vt Phœbus ab vndis
Enatat, & fuluo paulatim accenditur igne,
Te tua templa ferunt Maia Cyllenie nate.
O facies signata nota. quod nomen & ipsi
Auctores tibi dant artis, quæ ducit Olympum:
In qua fortunam natorum condidit omnem
Natura, eque illa suspendit vota parentum.
Vnus in occasu locus est super. ille ruentem
Præcipitat mundum terris, & sidera mersat,
Tergaque prospectat Phœbi, qui viderat ora.
Ne mirere, nigri si Ditis ianua fertur,
Et finem vitæ retinet, mortique locatur.
Hinc etiam ipse dies moritur, terræque per orbem
Subripit, & noctis captum sub carcere claudit.
Nec non & fidei tutelam vindicat ipsam,
Pectoris & pondus. tanta est in sede potestas,
Quæ vocat, & condit Phœbum, recipitque, refertque,
Consumitque diem. Tali sub lege notandæ
Templorum tibi sunt vires, quas peruolat omnis
Astrorum series, ducitque & commodat illis
Ipse suas leges, stellæque ex ordine certo,
Vt natura sinit, lustrant, variasque locorum
Efficiunt vires, vtcunque aliena capessunt
Regna, & in externis subsidunt hospita castris.
Hæc mihi sub certa stellarum parte canentur.
Nunc satis est cœli partes tituloque notasse,
Effectusque loci per se cuiusque, Deosque,

Cui

Cui parti nomen posuit, qui condidit artem,
Octo topos: per quos stellæ diuersa volentes
Quos reddent motus, proprio venit ordine rerum.

M. MANILI

ASTRONOMICON

LIBER TERTIVS.

IN *noua surgentem, maioraque viribus ausum,*
Nec per inaccessos metuētem vadere saltus
Ducite Pierides. vestros extendere fineis
Conor & inriguos in carmina ducere cātus.
Non ego in excidium cæli nascentia bella,
Fulminis & flammas, partusque in matre sepultos,
Hectora venalem cineri Priamumque ferentem,
Colchida nec referam vendentem regna parentis,
Et lacerum fratrem stupro, segetesque virorum,
Taurorumque truces flammas, vigilemque Draconem,
Et reduces annos, aureque incendia facta,
Et male conceptos partus, peiusque necatos.
Non annosa canam Messanæ bella nocentis,
Septenosque duces, ereptaque fulmine flammis
Mœnia Thebarum, & victam, quæ vicerat, vrbem:
Germanosque patris referam, matrisque nepotes,
Natorumque epulas, conuersaque sidera retro,
Ereptumque diem: nec Persica bella profundo
Indicta, & magna pontum sub classe latentem,

Immissumque fretum terris, iter æquoris vndis:
Non reges magnos. spatio maiore canenda,
Quam si tacta loquar; Romanæ gentis origo,
Totque duces orbis, tot bella, tot otia, & omnis
In populi vnius leges vt cesserit orbis,
Differtur. facile est ventis dare vela secundis,
Fœcundumque solum varias agitare per arteis,
Auroque atque ebori decus addere, quum rudis ipsa
Materies niteat. speciosis condere rebus
Carmina, vulgatum est opus, & componere simplex.
At mihi per numeros, ignotaque nomina rerum,
Temporaque, & varios casus, momentaque mundi,
Quorum quæque vices, partesque in partibus ipsis,
Luctandum est: quæ nosse nimis. quid? dicere, quantum est?
Carmine quid proprio? pedibus quid iungere certis?
Huc ades o quicunque meis aduertere cœptis
Aurem oculosque potes, veras & percipe voces.
Non ad iuratos reges, Troiaque cadentes,
Impendas animum, nec dulcia carmina quæras.
Ornari res ipsa negat, contenta doceri.
Et si qua externa referentur nomina lingua,
Hoc operis, non vatis erit. non omnia flecti
Possunt, & propria melius sub voce notantur.
Nunc age subtili rem summam perspice cura,
Quæ tibi præcipuos vsus monstrata ministrat,
Et certas dat in arte vias ad fata videnda,
Si bene constiterit vigilanti condita sensu.
Principium rerum & custos natura latentum,
Quum tantas strueret moles per mœnia mundi,
Et circumfusis orbem concluderet astris
Vndique pendentem in medium, diuersaque membra
Ordinibus certis sociaret corpus in vnum,
Aeraque, & Terras, Flammamque, Vndamque natantem

Mutua

Mutua in alternum præbere alimenta iuberet,
Vt tot pugnantes regeret concordia caussas,
Staretque alterno religatus fœdere mundus,
Exceptum a summa ne quid ratione maneret,
Et quod erat mundi, mundo regeretur ab ipso:
Fata quoque & vitas hominum suspendit ab astris,
Quæ summas operum parteis, quæ lucis honorem,
Quæ famam assererent, quæ numquam fessa volarent:
Quæ quasi per mediam mundi præcordia partem
Disposita obtineant Phœbum, Lunamque, vagasque
Euincant stellas, nec non vincantur & ipsa.
His regimen natura dedit, propriasque sacrauit
Vnicuique vices, sanxitque per omnia summam
Vndique vti fati ratio traheretur in vnam.
Nam quodcunque genus rerum, quodcunque laborum,
Quæque opera, atque artes, quicunque per omnia casus
Humana in vita poterant contingere sorte,
Complexa est: tot & in parteis, quot & astra notarat,
Res posuit, certasque vices: sua nomina cuique
Attribuit, totumque hominis per sidera censum
Ordine sub certo duxit, pars semper vt eidem
Confinis parti vicinus staret in aruis.
Horum operum sortes ad singula signa locauit,
Non vt in æterna cæli statione manerent,
Et cunctos hominum pariter traherentur in ortus
Ex iisdem repetita locis; sed tempore sedes
Nascentum acciperent proprias, signisque migrarent,
Atque aliis alie sors quæque accederet astro,
Vt caperet genitura nouam per sidera formam,
Nec tamen incerto confunderet omnia motu:
Sed quum pars operum, quæ prima condita parte est,
Accepit propriam nascentis tempore sedem,
Cetera succedunt, signisque sequentibus hærent.

Ordo ducem ſequitur, donec venit orbis in orbem:
Has autem facies rerum per ſigna locatas,
In quibus omnis erit fortunæ condita ſumma,
(Vt fit) quum Stellæ ſeptem læduntue iuuantue,
Cardinibuſue mouet diuina potentia mundi:
Sic felix aut triſte venit per ſingula fatum,
Talis & illius ſors eſt ſperanda negoti.
Hæc mihi ſolenni ſunt ordine cuncta canenda,
Et titulis ſignanda ſuis rerumque figuris:
Vt pateat poſitura operum, nomenque, genuſque.
Fortunæ ſors prima data eſt. hoc illa per artem
Cenſetur titulo, quia proxima continet in ſe
Fundamenta domus, domuique hærentia cuncta:
Qui modus in ſeruis, qui ſit conceſſus in aruis,
Quaque datum magnas operum componere moles,
Vt vaga fulgentis concordant ſidera cæli.
Poſt hanc militiæ locus eſt, qua quicquid in armis,
Quodque peregrinas inter verſantibus vrbeis
Accidere aſſueuit, titulo comprenditur vno.
Tertia ad vrbanos ſtatio eſt numeranda labores.
Hoc quoque militiæ genus eſt ciuilibus actis
Compoſitum, fideique tenet parentia vincla:
Format amicitias, & ſæpe cadentia fruſtra
Officia, & cultus. contingant præmia quanta
Edocet, appoſitis quum mundus conſonat aſtris.
Iudiciorum opus in quarto natura locauit,
Fortunamque fori, fundentem verba patronum,
Pendentemque reum lingua, roſtriſque loquentem
In poſita, & populo nudantem condita iura,
Atque expenſa ſua ſoluentem iurgia fronte,
Quum iudex veri nihil amplius aduocat ipſo.
Quicquid propoſitas inter facundia leges
Efficit, hoc totum partem conceſſit in vnam,

Atque vtcunque regunt dominantia sidera, parent.
Quintus coniugio gradus est per signa dicatus,
Et socios tenet & comites, atque hospitium vna
Iungitur, & simileis coniungens fœdus amicos.
In sexta diues numeratur copia sede,
Atque adiuncta salus rerum, quarum altera quanti
Contingant vsus, monet: altera quam diuturni,
Sidera vt inclinant vires, & templa gubernant.
Septima censetur sauis horrenda periclis,
Si male subscribunt stellæ per signa locatæ.
Nobilitas tenet octauam, qua constat honoris
Conditio, & famæ modus, & genus, & specioso
Gratia prætextu. Nonus locus occupat omnem
Natorum sortem dubiam, patriosque timores,
Omniaque infantum mixta nutricia turba.
Huic vicinus erit, vitæ qui continet actum,
In quo sortimur mores, & qualibus omnis
Formetur domus exemplis, quoque ordine certo
Ad sua compositi discedant munera serui.
Præcipua vndecima pars est in sorte locata,
Quæ summam nostri semper, viresque gubernat,
Quaque valetudo constat, nunc libera morbis,
Nunc oppressa, mouent vt mundum sidera cunque.
Non alia est sedes, tempusue genusue medendi
Quæ sibi deposcat, vel cuius tempore præstet
Auxilium, & vitæ succos miscere salubreis.
Vltimus & totam concludens ordine summam
Rebus apiscendis labor est, qui continet omneis
Votorum effectus, & quæ sibi quisque, suisque
Proponit studia, atque artes, hæc irrita ne sint:
Seu ferat officium, nutus blanditus in omneis:
Aspera siue foro per litem iurgia tentet,
Fortunamue petat pelago, ventisque sequatur.

Seu

Seu Cererem plena vincentem credita messe,
Aut repetat Bacchum per pinguia musta fluentem.
Hac in parte dies, atque hæc momenta dabuntur,
Si bene conuenient stellæ per signa sequentes,
Quarum ego posterius vires in vtrunque valenteis
Ordine sub certo reddam, quum pandere earum
Incipiam effectus. nunc ne permixta legentem
Confundant, nudis satis est insistere membris.
Et quoniam toto digestos orbe labores,
Nominaque in numerum, viresque exegimus omnes,
(Athla vocant Grai) quæ cuncta negotia rerum
In genera, & partes bis sex diuisa cohærent:
Nunc quibus ascendant signis, quandoque canendum est.
Perpetuas neque enim sedes, eademque per omnes
Sidera nascentes retinent: sed tempore mutant,
Nunc huc, nunc illuc signorum mota per orbem:
Incolumis tamen vt maneat, qui conditus ordo est.
Ergo age, ne falsa variet genitura figura,
Si sua quemque voles reuocare ad fata laborem,
Fortunæ perquire locum per sidera cuncta,
Quæ primo pars est numero sic dicta sub Athlis.
Qui tibi quum fuerit certa ratione repertus,
Cætera prædicto subeuntibus ordine signis
Coniunges, teneant proprias vt singula sedes.
Et ne forte vagus Fortunæ quærere sedem
Incipias, duplicem certa ratione capesse.
Quum tibi nascentis percepto tempore forma
Constiterit, cæli stellis ad signa locatis,
Transuerso Phœbus si cardine celsior ibit,
Qui tenet exortum, vel qui demergit in vndas,
Per tempus licet affirmes natum esse diei.
At si subiectis senis fulgebit in astris
Inferior dextra, læuaque tenentibus orbem

Cardinibus

Cardinibus, noctis fuerit per tempora natus.
Hæc tibi quum fuerint certo discrimine nota,
Tunc si forte dies nascentem exceperit alma,
A Sole ad Lunam numerabis in ordine partes
Signorum. ortiuo totidem de cardine duces,
Quem bene partitis memorant Horoscopon astris.
In quodcunque igitur numerus peruenerit astrum,
Hoc da Fortunæ. iunges tum cætera signis
Athla suis, certo subeuntibus ordine cunctis.
At quum obducta nigris nox orbem texerit alis,
Si quis erit, qui tum materna excesserit aluo,
Verte vias, sicut naturæ vertitur ordo.
Consule tum Phœben imitantem lumina fratris
Semper, & in proprio regnantem tempore noctis.
Quotque ab ea Phœbus partes & signa recedit,
Tot numerare iubet fulgens horoscopus a se.
Hunc Fortuna locum teneat subeuntibus athlis
Ordine naturæ, sicut sunt cuncta locata.
Forsitan & quæras agili rem corde notandam,
Qua ratione queas a tali tempore nati
Exprimere immerso surgentem horoscopon orbe.
Quod nisi subtili visum ratione tenetur,
Fundamenta ruunt artis, nec consonat ordo:
Cardinibus quoniam falsis, qui cuncta gubernant,
Mentitur faciem mundus, nec constat origo,
Flexaque momento variantur sidera templi.
Sed quanta effectu res est, tam plena laboris,
Cursibus æternis mundum per signa volantem,
Vt totum lustret curuatis arcubus orbem,
Exprimere, & vultus eius componere certos,
Ac tantæ molis minimum deprendere punctum:
Quæ pars exortum, vel quæ fastigia mundi
Aut ferat occasus, aut imo sederit orbe.

Nec me vulgatæ rationis præterit ordo,
Quæ binas tribuit signis surgentibus horas,
Et paribus spatiis æqualia digerit astra:
Vt parte ex illa, qua Phœbi cœperit orbis,
Discedat numerus, summamque accommodet astris,
Donec perueniat nascentis tempus ad ipsum:
Atque vbi substiterit, signum dicatur oriri.
Sed iacet obliquo signorum circulus orbe,
Atque alia inflexis oriuntur sidera membris:
Ast illis magis est rectus surgentibus ordo,
Vt propius nobis aliquod, vel longius astrum est.
Vix finit luces Cancer, vix bruma reducit.
Quam breuis illa iacet, tam longus circulus hic est.
Libra Ariesque parem reddunt noctemque diemque.
Sic media extremis pugnant, extremaque summis.
Nec nocturna minus variant, quam tempora lucis:
Sed tantum aduersis idem stat mensibus ordo.
In tam dissimili spatio, variisque dierum
Vmbrarumque modis, quis possit credere, in auras
Omnia signa pari mundi sub lege meare?
Adde quod incerta est horæ mensura, neque vllam
Altera pars sequitur: sed sicut summa dierum
Vertitur, & partes surgunt, rursusque recedunt:
Quum tamen in quocumque dies deducitur astro,
Sex habeat supra terras, sex signa sub illis.
Quo fit, vt in binas non possint omnia nasci,
Quum spatium non sit tantum pugnantibus horis,
Si modo bissenæ seruantur luce sub omni,
Quem numerum debet ratio, sed non capit vsus.
Sed neque per terras omneis mensura dierum
Vmbrarumque eadem est, simili nec tempora summa
Mutantur. modus est varius. ratione sub vna
Nunquam Phryxæi ducuntur vellera signi,

Chelarum-

Chelarumque fides, iustaque examina Libræ,
Omnia consurgunt binas si signa per horas.
Quo medius recto præcingitur ordine mundus,
Æqualisque super transuersum vertitur axem,
Illi perpetua iunguntur pace diebus
Obscuræ noctes: æquo stat fœdere tempus.
Nec manifesta patet falsi fallacia mundi,
Nec similis simili toto nox redditur æuo.
Omnibus Autumnus signis, Ver omnibus vnum,
Vna quod æquali lustratur linea Phœbo.
Nec refert tunc quo Phœbus decurrat in astro,
Littoreumne coquat Cancrum, contrane feratur
Sideribus mediis, an quæ sint quattuor inter.
Quod quanquam per tris signorum circulus arcus
Obliquus iaceat, recto tamen ordine zonæ
Consurgunt, supraque caput terrasque feruntur,
Et paribus spatiis per singula lustra resurgunt,
Ac bene diuiso mundus latet orbe, patetque:
Et simul ex illa terrarum parte recedas,
Quicquid ab extremo temet præuerterit axe
Per conuexa gradus gressum fastigia terræ,
Quam tereti Natura soli decircinat orbe
In tumidum, & mediam mundo suspendit ab omni.
Ergo vbi consides, orbem scandensque rotundum
Degrediere, simul fugiet pars altera terræ,
Altera reddetur: sed quantum inflexerit orbem,
Tantum inclinabit cæli positura volantis.
Et modo quæ fuerant surgentia limite recto
Sidera, curuato ducentur in æthera tractu:
Atque erit obliquo signorum baltheus orbe,
Qui transuersus erat: statio quando illius vna est,
Nostræ mutantur sedes. ergo ipsa moueri
Tempora iam ratio cogit, variosque referre

Sub tali regione dies, quum sidera flexo
Ordine conficiant cursus obliqua malignos:
Longius atque aliis aliud propiusue recumbat.
Pro spacio mora magna datur. quæ proxima nobis
Consurgunt, longos cæli visuntur in orbes.
Vltima quæ effulgent, cæcis merguntur in vmbris.
Et quanto ad gelidas propius quis venerit Arctos,
Tam magis officiunt oculis brumalia signa.
Vixque ortus occasus erit. si longius inde
Procedas, totis condentur singula membris,
Tricenasque trahent connexo tempore noctes,
Et totidem luces adiment. sic parua dierum
Efficitur mora, & attritis consumitur horis:
Paulatimque perit statio fulgentibus astris,
Pluraque per partes subrupto tempore signa
Terra querentur medio celata tumore,
Adducentque simul Phœbum, texentque tenebras,
Mensibus eruptis donec sit debilis annus.
Si vero natura sinat sub vertice cæli,
Quem gelidus rigidis fulcit compagibus axis,
Æternas super ire niueis, orbemque rigentem
Prona Lycaoniæ spectantem membra puellæ:
Stantis erit cæli species: laterumque meatus
Turbinis in morem recta vertigine currit.
Inde tibi obliquo sex tantum signa patebunt
Circuitu, nullos vnquam fugientia visus,
Sed teretem acclini mundum comitantia semper.
Hic erit vna dies per senos vndique menseis,
Dimidiumque trahens contextis lucibus annum,
Nunquam erit occiduus quod tanto tempore Phœbus,
Dum bis terna suis perlustrat cursibus astra,
Sed circumuolitans recto versatur ab orbe.
At simul e medio præceps descenderit orbe,

Inferiora

Inferiora petens deiecto sidera cursu,
Et dabit in pronum laxas effusus habenas,
Per totidem menses iunget nox vna tenebras.
Vertice sub cæli nam quisquis spectat, ab omni
Dimidium & toto mundum videt orbe rotundo:
Pars latet inferior. neque enim circumuenit illum
Recta acies, mediaque tenus distinguitur aluo.
Effugit ergo oculos summo spectantis ab orbe,
Dum sex submersis vectatur Phœbus in astris,
Adducitque simul luces, tenebrasque relinquit,
Sideribus donec totidem, quot mensibus actis,
Cesserat vnde, redit, geminasque ascendit ad Arctos.
Hic locus in binas annum noctesque diesque
Per duo partita dirimit diuortia terræ.
Et quoniam quanto variantur tempora motu,
Et quibus e causis, dictum est: nunc accipe, signa
Quot surgant in quoque loco, cedantque per horas,
Partibus vt prendi posint orientia certis,
Ne falsus dubia ratione horoscopus erret.
Atque hoc in totum certa sub lege sequendum,
Singula quod nequeunt per tot distantia motus
Temporibus numerisque suis exacta referri,
A me sumat: iter positum sibi quisque sequatur,
Perque suos tendat gressus: mihi debeat artem.
Quacunque hoc parti terrarum quisque requiret,
Deducat proprias noctemque diemque per horas,
Maxima sub Cancro minimis quæ cingitur vmbris:
Et sextam summæ, fuerit quæ forte, diurnæ,
Vicino tribuat post Cancri templa Leoni.
At quæ nocturnis fuerit mensura tenebris,
In totidem partes simili ratione secanda est:
Vt, quantum vna ferat, tantum tribuatur ad ortus
Temporis aduerso nascentis sidere Tauri.

Has inter, quasque accipiet Nemeeius, horas
Quod discrimen erit, per tres id diuide parteis,
Tertia vt accedat Geminis, quæ tempora Tauro
Vinciat, atque eadem Cancro similisque Leoni:
Sic erit ad summam ratio perducta priorem,
Quomodo diuisis Nemea sibi duxerit horis.
Inde pari Virgo procedat temporis auctu:
Sed certa sub lege, prioris semper vt astri
Incolumem seruet summam, crescensque nouanda.
His vsque ad denas horarum partibus auctis.
Per totidem a Libræ decrescent sidere parteis,
Et quantis in vtrunque modis tollentur ad ortus,
Diuersam in sortem tantis mergentur ad vmbras.
Hæc erit horarum ratio ducenda per orbem,
Illa quot stadiis oriantur quæque cadantque:
Quæ quum tercentum numeris, vicenaque constent,
Detrahitur summæ tota pars, quota demit vtrinque
Omnibus ex horis æstiuæ momine noctis,
Solstitium summo peragit quum Phœbus Olympo.
Quodque his exuperat demptis, id didito in æquas
Sex partes, sextamque ardenti trade Leoni.
Rursus qui steterit numerus sub momine noctis,
Eius erit signo Tauri pars illa dicanda.
Quodque hanc exuperat partem, superatur ab illa,
Distinguitque duas medio discrimine summas,
Tertia pars eius numero superaddita Tauri
Traditur & Geminis. simili tunc cætera lucro
Procedunt, numeros semper tutata prioreis,
Augebuntque nouem vicenas momina summas,
Donec perueniant ad iusta tempora Libræ.
Ex illa totidem per parteis sic breuiantur,
Lanigeri ad fines: conuersaque momina legem
Accipiunt, perduntque pares cedentia sorteis.

Hac via monſtrabit ſtadiorum ponere ſummas,
Et numerare ſuos ortus per ſidera cuncta.
Quod bene cum propriùs ſimul acceptaueris horis,
In nulla fallet regione horoſcopus vnquam,
Quum poterunt certis numerari ſingula ſigna
Temporibus parte ex illa, quam Phœbus habebit.
Nunc quibus hiberni momentis ſurgere menſes
Incipiant (neque enim paribus per ſidera cuncta
Procedunt gradibus, niuei dum vellera ſigni
Contingant, æquum luces cogentia & vmbras
Ferre iugum) magna eſt ratio, breuiterque docenda.
Principio capienda tibi eſt menſura diei,
Quam minimam Capricornus agit: noctiſque, per horas,
Quam ſummam: quoque ab iuſto ſuperauerit vmbra,
Et trepident luces, eius pars tertia ſigno
Tradenda eſt medio ſemper: qua ſorte retenta
Dimidio vincat primum, vincatur & ipſum
Extremo. totum in parteis ita digere tempus.
His opibus tria ſigna valent. ſed ſumma prioris
Accedit numeri coniuncta ſequentibus aſtris,
Ceſſerit vt: ternis fuerit ſi longior horis
Brumali nox forte die, Capricornus vt hora
Dimidia attollat luces, & Aquarius horæ
Ipſe ſuam propriæ ducat, ſummæque prioris
Adiungat: Piſces tantum ſibi temporis ipſi
Conſtituant, quantum accipiant de ſorte priorum.
Et tribus expletis horis, noctemque diemque
Lanigero tradant æquandam tempore veris.
Incipit a ſexta tempus procedere parte
Diuiduum. duplicant vires hærentia ſigna:
Vltimaque acceptas triplicant. ita ſumma diebus.
Namque Aries totidem deducit noctibus horas,
Quot prius abſtulerant proprio ſub nomine Piſces.

Hora

Hora datur Tauro: cumulentque ut damna priora,
Dimidiam adiungunt Gemini. sic vltima primis
Redditur. æquatæ soluuntur fœnore noctes.
Rursus & incipiunt propria de sorte diebus
Cedere diuersa labentia tempora lege:
Respondent pariterque illis, quæ proxima fulgent,
Et media æquatis censentur viribus astra,
Præcipuosque gerunt varianda ad tempora motus.
Hac vice discedunt noctes a sidere brumæ,
Tolluntur que dies annique inuertitur orbis,
Solstitium tardi quum fit sub sidere Cancri.
Tuncque diem brumæ nox æquat, tempora noctis
Longa dies, similique redit, quam creuerat, actu.
Nec tibi constabunt aliter vestigia veri,
Ni lucem noctemque pares dimensus in horas,
In quantum vario pateant sub tempore noris,
Regulaque exactas primum formetur in horas,
Quæ signetque diem sedes, perpendat & vmbras.
Hæc erit in Libra, quum lucem vincere noctes
Incipiunt, vel quum medio concedere vere.
Tunc etenim solum bissenas tempora in horas
Æqua patent, medio quod currit Phœbus Olympo.
Hic quum per gelidas hiemes summotus in austros
Fulget in octaua Capricorni parte biformis,
Tunc angusta dies vernales fertur in horas
Dimidiam atque nouem: sed nox oblita diei
Bis septem, apposita, numerus ne claudicet, hora
Dimidia. sic in duodenas exit vtrunque,
Et redit in solidum naturæ condita summa.
Inde cadunt noctes, surguntque in tempora luces,
Donec ad ardentis pugnarunt sidera Cancri.
Atque ibi conuersis vicibus mutantur in horas
Brumales: noctemque dies, lucemque tenebræ

Hibernam referunt, alternaque tempora vincunt,
Nunc hac, nunc illuc gradibus per sidera certis
Impulsæ. quarum ratio manifesta per artem
Collecta est, venietque suo per carmina textu.
Atque hæc est illas demum mensura per oras,
Quas rigat æstiuis grauidus torrentibus amnis
Nilus, & erumpens imitatur sidera mundi
Per septem fauces, atque ora fugantia Pontum.
Nunc age quot stadiis, & quanto tempore surgant
Sidera, quotque cadant, animo cognosce sagaci,
Ne magna breuibus careant compendia dictis.
Nobile Lanigeri sidus, quod cuncta sequuntur,
Dena quater stadia exoriens, duplicataque ducit,
Quum cadit: atque horam surgens eiusque trientem
Occupat: occiduus geminat: quum cætera signa
Octonis crescunt stadiis orienti a in orbem,
Et totidem amittunt gelidas vergentia in vmbras,
Hora nouo crescit per singula signa quadrante:
Tertiaque in quartas partes inducitur eius.
Hæc sunt ad Libræ sidus surgentibus astris
Incrementa. pari momento damna trahuntur,
Quum subeunt orbem, rursusque a sidere Libræ
Ordine mutato, paribus per tempora versa
Momentis redeunt. nam per quot creuerat astrum
Lanigeri stadia, aut horas, tot Libra recedit.
Occiduusque Aries spatium tempusque ruendi
Quod tenet, in tantum Chelæ consurgere perstant.
Eius in exemplum se signa sequentia vertunt.
Hæc vbi constiterint vigilanti condita mente,
Iam facile est, si quod quandoque horoscopet astrum,
Noscere, quum liceat certis surgentia signa
Ducere temporibus, propriisque ascribere in horas
Partibus, vt ratio signis ducatur ab illis,

In quis Phœbus erit: quorum mihi reddita summa est.
Illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum,
Quod quandoque vadis emissum redditur orbi.
Nam quota sit lucis, si luce requiritur, hora,
Aspicies: atque hanc numerum reuocabis in ipsum
Multiplicans decies, adiectis insuper eidem
Quinque tamen summis. quia qualicumque sub hora
Ter quinas mundi se tollunt sidera partes.
Hic vbi constiterit numerus, coniungere & illas,
Quæ superent Phœbo partes per signa, memento.
Ex hac tricenas summa per sidera partes
Distribues: primamque vicem, quo Phœbus in astro
Fulserit: hinc aliis, Solem quæcunque sequentur.
Tum quo subsistet numerus consumptus in astro,
Quaue in parte suam summam, momenue relinquit,
Hæc erit exoriens & pars, & forma. Per igneis
Continua partes. vbi summam feceris vnam,
Tricenas dabis ex illa per singula signa,
Donec deficiat numerus. quaque ille sub astri
Parte cadat, credas illam cum corpore natam
Esse hominis, pariterque orbem vidisse per ignes.
Sic erit ipse tibi rapidis quærendus in astris
Natalis mundi, certoque horoscopus ortu:
Vt, quum ex hoc sedes steterit sub cardine primo,
Fallere non possit summi fastigia cæli
Signifer obliquus: stent fundamenta sub imo:
Stent veri stellarum ortus, verique subortus.
Denique vt in proprias vires sortesque recedant.
Nunc sua reddentur generatim tempora signis,
Quæ diuisa etiam proprios ducuntur in annos,
Et menses, lucesque suas, horasque dierum,
Per quæ præcipuas ostendunt singula vires.
Primus erit signi, quo Sol effulserit, annus,

Annum

Annum quod lustrans consummat tempora mundi,
Proximus, atque alij subeuntia signa sequuntur.
Luna dabit menses, peragit quod menstrua cursum.
Tutelæque suæ primas Horoscopus horas
Asserit, atque dies, traditque sequentibus astris.
Sic annum, mensesque suos natura diesque,
Atque ipsas voluit numerari signa per horas:
Omnia vt omne foret diuisum tempus in astra,
Perque alterna suos variaret sidera motus,
Vt cuiusque vices ageret redeuntis in orbem.
Idcirco tanta est rerum discordia in æuo,
Et subtexta malis bona sunt, lacrimæque sequuntur
Vota, nec in cunctis seruat Fortuna tenorem.
Vsque adeo permixta fluit, nec permanet vsquam,
Amisitque fidem variando cuncta per omnes.
Non annis anni, non menses mensibus vsque
Conueniunt: seque ipse dies, aliumque requirit.
Horaque non vlli similis producitur horæ.
Tempora quod sistant propriis parentia signis
Per numeros omnes æui diuisa volantis:
Taleisque efficiunt menses, casusque minantur,
Qualia sunt, quorum vicibus conuertimur, astra.
Sunt quibus & cæli pateat nascentis ab horæ
Sidere, quem memorant horoscopon, in venturis
Parte quod ex illa describitur hora diebus,
Omne genus rationis agi per tempora & astra,
Et capite ex vno menses, annosque, diesque
Incipere, atque horas, tradique sequentibus astris:
Et quanquam socia nascuntur origine cuncta,
Diuersas tamen esse vices: quod tardius illa,
Hæc citius peragunt orbem. venit omnis ad astrum
Hora diebus, mense dies semel, vnus in anno
Mensis, & exactis bis sex iam Solibus annus.

Difficile est in idem tempus concurrere cuncta,
Vnius vt signi pariter sit mensis & annus.
* *Asperiorem vt agat mensem: si mensis in astrum*
Lætius inciderit, signum sit triste diei:
Si Fortuna diem foueat, sit durior hora.
Idcirco nihil in totum sibi credere fas est,
Non annos signis, menses vertentibus annis,
Mensibus aut luces, aut omnes lucibus horas:
Quod nunc illa nimis properant, nunc illa morantur,
Et modo deest aliis, modo adest, vicibusque recedit,
Aut redit, atque alio mutatur tempore tempus
Interpellatum variata sorte dierum.
Et quoniam duxi per singula tempora vitæ
* *Quod quandoque genus venit, cuiusque sit astri*
Quisque annus, cuius mensis simul hora, diesque:
Altera nunc ratio, quæ summam continet æui,
Reddenda est, quot quæque annos dare signa ferantur.
Quæ tibi, quum finem vitæ per sidera quæris,
Respicienda manet ratio, numerisque notanda.
Bis quinos annos Aries, vnumque triente
Fraudatum dabit appositis tu, Taure, duobus
Vincis, sed totidem Geminorum vinceris astro.
Tuque bis octonos, Cancer, binosque trientes:
Bisque nouem, Nemeæe, dabis, bessemque sub illis.
Erigone geminatque decem, geminatque trientem.
Nec plures fuerint Libræ, quam Virginis anni.
Scorpios æquabit tribuentem dona Leonem.
Centauri fuerint eadem, quæ munera Cancri.
Ter quinos, Capricorne, dares, si quattuor essent
Appositi menses. Triplicabit Aquarius annos
Quattuor, & menses vitam producit in octo.
Piscibus ast Aries & sorte & finibus hærens
Lustra decem tribuet Solis cum mensibus octo.

Nec

Nec satis est annos signorum noscere certos,
Ne lateat ratio finem quærentibus æui.
Templa quoque & partes cæli sua munera norunt,
Et proprias tribuunt certo discrimine summas,
Quum bene constiterit stellarum conditus ordo.
Sed mihi templorum tantum nunc iura canentur:
Mox veniet mixtura suis cum viribus omnis.
Quum bene materies steterit præcognita rerum,
Non interpositis turbabitur vndique membris.
Si bene constiterit primo sub cardine Luna,
Quo redit in terras mundus, nascensque tenebit
Exortum, octonos decies ducetur in annos,
Si duo decedant. at quum sub culmine summo
Consistet, tribus hic numerus fraudabitur annis.
Bis quadragenis occasus diues in actu
Solis erat, numero nisi deesset Olympias vna.
Imaque tricenos bis fundamenta per annos
Censentur, bis sex adiectis mensibus æuo.
Quodque prius natum fuerit, dextrumque trigonum,
Hoc sexagenos tribuit, duplicatque quater nos.
Quod fuerit læuum, prælataque signa sequetur,
Tricenos annos duplicat, tres insuper addit.
Quæque super signum nascens a cardine primum
Tertia forma est, & summo iam proxima cælo,
Hæc ter vicenos geminat, tres abstrahit annos.
Quæque infra veniet spatio diuisa sub æquo,
Per quinquagenas complet sua munera brumas.
Quemque locum superat nascens horoscopus, ille
Dena quater reuocat vertentis tempora Solis,
Accumulatque duos cursus, iuuenemque relinquit.
At qui præcedit surgentis cardinis horam,
Vicenos ternosque dabit nascentibus annos,
Vix degustatam rapiens sub flore iuuentam.

Quod super occasus tentatum est, dena remittit
Annorum spatia, & decimam tribus applicat auctis.
Inferius puerum interimet: bis sexque peracti
Immatura trahent natales corpora morti.
Sed tamen in primis memori sunt mente notanda,
Partibus aduersis quæ surgunt condita signa,
Diuisumque tenent æquo discrimine cælum,
Quæ Tropica appellant, quod in illis quattuor anni
Tempora vertuntur signis, nodosque resoluunt,
Totumque emittunt conuerso cardine mundum,
Inducuntque nouas operum, rerumque figuras.
Cancer ad æstiuæ fulget fastigia Zonæ,
Extenditque diem summum, paruoque recessu
Destruit: vt, quanto fraudauit tempore luces,
In tantum noctes augescat summa per omnes:
Tum Cererem fragili properat distinguere culmo
Campus, & in varias destringunt membra palæstras,
Et tepidum pelagus iactatis languet in vndis.
Tunc & bella fero tractantur Marte cruenta,
Nec Scythiam defendit hiems. Germania sicca
Iam tellure fugit, Nilusque tumescit in arua.
Hic rerum status est, Cancri quum sidere Phœbus
Solstitium facit, & summo versatur Olympo.
Parte ex aduersa brumam Capricornus inertem
Per minimas cogit luces, & maxima noctis
Tempora, producitque diem, tenebrasque resoluit.
Inque vicem nunc damna facit, nunc tempora supplet.
Tunc riget omnis ager, clausum mare, condita castra.
Nec tolerant medias hiemes sudantia saxa.
Statque vno natura loco, paulumque quiescit,
Proxima in effectu similes referentia motus
Esse ferunt noctes æquantia signa diebus.
Namque Aries Phœbum repetentem sidera Cancri

Inter

Inter principium reditus, finemque coercet,
Tempora diuiso iungens concordia mundo:
Conuertitque vices, victumque ad sidera brumæ
Exuperare diem iubet, & succumbere noctes,
Æstiui donec veniant ad sidera Cancri.
Tum primum miti pelagus consternitur vnda,
Et varios audet flores emittere Tellus.
Tunc pecudum volucrumque genus per pabula læta
In Venerem partumque ruit, totumque canora
Voce nemus loquitur, frondemque virescit in omnem.
Viribus in tantum segnis natura mouetur.
Huic ex aduerso simili cum sorte refulget
Libra diem, noctemque pari cum fœdere ducens
Tantum, quo victas vsque ad se vincere noctes
Ex ipsa iubet ad brumam, quum tempora vincunt.
Tum Liber grauida descendit plenus ab vlmo,
Pinguiaque impreßis despumant musta racemis.
Mandant & sulcis Cererem, dum terra tepore
Autumni resoluta patet, dum semina ducit.
Quattuor hæc & in arte valent, & tempora vertunt
Sic hos atque illos rerum flectentia casus,
Nec quicquam in prima patientia sede manere.
Sed non per totas æqua est versura figuras,
Omnia nec plenis vertuntur sidera signis.
Vna dies sub vtroque æquat sibi tempore noctem.
Nam Libra, atque Aries autumnum, verque figurant.
Vna dies toto Cancri longißima signo,
Quoi nox æqualis Capricorni sidere fertur.
Cætera nunc vrgent vicibus, nunc tempore cedunt.
Vna ergo in Tropicis pars est cernenda figuris,
Quæ moueat mundum, quæ rerum tempora mutet,
Fata nouet, consulta alios declinet in vsus,
Momina in aduersum flectat, rursusque reuoluat.

Has

Has quidam vires octaua in parte reponunt.
Sunt quibus esse placet decimas, nec defuit auctor,
Qui primæ momenta daret frenosque dierum.

M. MANILI

ASTRONOMICON

LIBER QVARTVS.

VID *tam sollicitis vitam consumimus annis?*
Torquemurq. metu, cæcaq. cupidine rerum,
Æternisque senes curis, dum quærimus æuum,
Perdimus, & nullo votorum fine beati
Victuros agimus semper, nec viuimus vnquam:
Pauperiorque bonis quisque est, quo plura requirit:
Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat.
Quumque sui paruos vsus natura reposcat
Materiam struimus magnæ per vota ruinæ:
Luxuriamque lucris emimus, luxuque rapinas,
Et summum census precium est effundere censum.
Soluite mortales animos, curasque leuate,
Totque superuacuis vitam deplete querelis.
Fata regunt orbem, certa stant omnia lege,
Longaque per certos signantur tempora cursus.
Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.
Tunc & opes & regna fluunt, & sæpius orta
Paupertas, artesque datæ, moresque creati,

Et vi-

Et vitia, & clades, damna, & compendia rerum.
Nemo caret damno, poterit nec habere negatum,
Fortunamue suis inuitam prendere votis,
Aut fugere instantem. sors est sua cuique ferenda.
At nisi fata darent leges vitaeque necisque,
Fugissent ignes Æneam, Troia sub vno
Non euersa viro fatis vicisset in ipsis,
Aut Lupa proiectos nutrisset Martia fratres,
Roma casis & nata foret, pecudumque magistri
In Capitolinos auxissent culmina montes,
Includiue sua potuisset Iuppiter arce:
Captus & a captis orbis foret: igne sepulto
Vulneribus victor repetisset Mutius vrbem:
Solus & oppositis clausisset Horatius armis
Pontem vrbemque simul: rupisset foedera virgo,
Tresque sub vnius fratres virtute iacerent.
Nulla acies tantum vicit. pendebat ab vno
Roma viro, regnumque orbis sortita iacebat.
Quid referam Cannas, admotaque moenibus arma?
Varronem profugum magnum quam viuere posse,
Postque tuos Thrasimene lacus? Fabiumque morantem?
Accepisse iugum victas Carthaginis arces?
Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis
Exilium Regi furtiua morte luisse?
Adde etiam vires Italas, Romamque suismet
Pugnantem membris. adice & ciuilia bella;
Et Cimbrum in Mario, Mariumque in carcere victum:
Quod Consul totiens, exulque, ex exule Consul:
Et iacuit Lybycis compar iactura ruinis,
Eque crepidinibus cepit Carthaginis vrbem.
Hoc nisi fata darent, nunquam Fortuna tulisset.
Quis te Niliaco periturum littore, Magne,
Post victas Mithridatis opes, pelagusque receptum,

Et tres emenso meritos ex orbe triumphos,
Quum iam etiam posses alium cognoscere Magnum,
Crederet, vt corpus sepeliret naufragus ignis,
Eiectæque rogum facerent fragmenta carinæ?
Quis tantum mutare potest sine numine Fati?
Ille etiam cælo genitus, cæloque receptus,
Quum bene compositis victor ciuilibus armis
Iura togæ regeret, totiens prædicta cauere
Vulnera non potuit, toto spectante Senatu
Indicium dextra retinens, nomenque cruore
Deleuit proprio, possent vt vincere fata.
Quid numerem euersas vrbeis, Regumque ruinas?
Inque rogo Crœsum, Priamumque in littore truncum,
Cui nec Troia rogus? quid Xerxæ maius & ipso
Naufragium pelago? quid capto sanguine Regem
Romanis positum, raptosque ex ignibus ignes,
Cedentemque viro flammam, qui templa ferebat?
Quot subitæ veniunt validorum in corpora mortes?
Seque ipsæ rursus fugiunt, errantque per igneis?
Ex ipsis quidam elati rediere sepulchris.
Atque his vita duplex, illis vix contigit vna.
Ecce leuis perimit morbus, grauiorque remittit.
Succumbunt artes, rationis vincitur vsus.
Cura nocet, cessare iuuat. mora sæpe malorum
Dat causas, læduntque cibi, parcuntque venena.
Degenerant nati patribus, vincuntque parentes,
Ingeniumque suum retinent. transitque per illum,
Ex illo Fortuna venit: furit alter amore,
Et pontum tranare potest, & vertere Troiam:
Alterius sors est scribendis legibus apta.
Ecce patrem nati perimunt, natosque parentes:
Mutuaque armati coeunt in vulnera fratres.
Non nostrum hoc bellum est, coguntur tanta moueri,

Inque

Inque suas ferri pœnas, lacerandaque membra.
Quod Decios non omne tulit, non omne Camillos
Tempus; & inuictum deuicta morte Catonem,
Materies in rem superat, sed lege repugnat.
Et neque paupertas breuiores excipit annos,
Nec sunt immensis opibus venalia fata.
Sed rapit ex sceptro funus Fortuna superbo,
Indicitque rogum summis, statuitque sepulchrum.
Quantum est hoc regnum, quòd regibus imperat ipsis?
Quin etiam infelix virtus, & noxia felix,
Et male consultis precium est. prudentia fallit.
Nec Fortuna probat caussas, sequiturque merenteis:
Sed vaga per cunctos nullo discrimine fertur.
Scilicet est aliud, quod nos cogatque regatque,
Maius, & in proprias ducat mortalia leges,
Attribuatque suos ex se nascentibus annos,
Fortunæque vices. permiscet sæpe ferarum
Corpora cum membris hominum. non seminis ille
Partus erit. quid enim nobis commune, ferisque?
Quisue in portenti noxam peccarit adulter?
Astra nouant formas, cælumque interserit ora.
Denique si non est fati, cur traditur ordo,
Cunctaque temporibus certis ventura canuntur?
Nec tamen hæc ratio facinus defendere pergit,
Virtutemue suis fraudare in præmia donis.
Nam neque mortiferas quisquam minus oderit herbas,
Quod non arbitrio veniunt, sed semine certo.
Gratia nec leuior tribuetur dulcibus escis,
Quod natura dedit fruges, non vlla voluntas.
Sic hominum menti tanto fit gloria maior,
Quod cælo gaudente venit, rursusque nocenteis
Oderimus magis in culpam, pœnasque creatos.
Nec refert, scelus vnde cadat. scelus esse fatendum.

Hoc quoque fatale est, sic ipsum expendere fatum.
Quod quoniam docui, superest nunc ordine certo
Cælestes fabricare gradus, qui ducere flexo
Tramite prudentem valeant ad sidera vatem.
Nunc tibi signorum mores, summumque colorem;
Et studij varias arteis, ex ordine reddam.
Diues fœcundis Aries in vellera lanis,
Exutusque nouis rursus, spem semper habebit:
Naufragiumque inter subitum, censusque beatos
Crescendo cadet, & uotis in damna feretur:
In iugulumque dabit fructus, & mille per arteis
Vellera diuersos ex se parientia quæstus:
Nunc glomerare rudes, nunc rursus soluere lanas:
Nunc tenuare leui filo, nunc ducere telas:
Nunc emere, & varias in quæstum vendere vesteis,
Quis sine non poterant vllæ subsistere gentes,
Vel sine luxuria. tantum est opus. ipsa suismet
Asseruit Pallas manibus, dignumque putauit,
Seque in Arachnea magnum putat esse triumphum.
Hæc studia & simileis dicet nascentibus arteis,
Et dubia trepido præcordia pectore finget,
Seque sua semper cupientia vendere laude.
Taurus simplicibus donabit rura colonis:
Pacatisque labor veniet. nec præmia laudis,
Sed Terræ tribuet partus. summittit aratris
Colla, iugumque suis poscit ceruicibus ipse.
Ille, suis Phœbi portat quum cornibus orbem,
Militiam indicit terris, & segnia rura
In veteres reuocat cultus dux ipse laboris,
Nec iacet in sulcis, soluitque in puluere pectus.
Seranos Curiosque tulit, fascesque per arua
Tradidit, eque suo Dictator venit aratro.
Laudis amor, tacita mentes, & corpora tarda

Mole

Mole valent, habitatque puer ſub fronte Cupido.
Mollius e Geminis ſtudium eſt, & mitior ætas,
Per varios cantus, modulataque vocibus ora,
Et graciles calamos, & neruis inſita verba,
Ingenitumque ſonum. labor eſt etiam ipſa voluptas.
Arma procul, lituoſque volunt, triſtemque ſenectam.
Otia & æternam peragunt in morte iuuentam.
Inueniunt & in aſtra vias, numeriſque modiſque
Conſummant orbem, poſtquam ipſos ſidera linquunt.
Natura ingenio minor eſt; perque omnia ſeruit.
In tot fœcundi Gemini commenta feruntur.
Cancer ad ardentem fulgens in cardine vittam,
Quam Phœbus ſummis reuocatus curribus ambit,
Articulum mundi retinet, luceſque reflectit.
Ille tenax animi, nulloſque effuſus in vſus,
Attribuit varios quæſtus artemque lucrorum:
Merce peregrina Fortunam ferre per vrbeis,
Et grauia annonæ ſpeculantem incendia, ventis
Credere opes, orbiſque orbi bona vendere poſſe,
Totque per ignotas commercia iungere terras,
Atque alio ſub Sole nouas exquirere prædas,
Et rerum precio ſubitos componere cenſus.
Nauigat, & celeres optando ſortibus annos,
Dulcibus vſuris æquo quoque tempora vendit.
Ingenium ſolers, ſuaque in compendia pugnax.
Quis dubitet, vaſti quæ ſit natura Leonis?
Quaſque ſuo dictet ſigno naſcentibus arteis?
Ille nouas ſemper pugnas, noua bella ferarum
Apparat, & pecorum ſpolio, viuitque rapinis.
Hoc habet, hoc ſtudium, poſtis ornare ſuperbos
Pellibus, & captas domibus præfigere prædas,
Et pacare metu ſilvas, & viuere rapto.
Sunt quorum ſimiles animos nec mœnia frenent,

——— *tergoque Croti festinat equino.* Vide Hyginum.

v. 29. *aduersus concurrit.*] Lege:

——— *aduersum concurrit rursus in axem.*

Aduersus axis Antarcticus. Quod autem Colurum hunc cum Finitore eundem esse dicit Bonincontrius, partim excusamus propter perturbationem versuum loco suo luxatorum, partim damnamus, quod astrologo indignum putare de orizonte vllo hæc posse dici.

v. 32. *Andromedæque sinus imos.*] πεντάδιον ζεῦγμα vocant in Virgine Asterismi.

Pag. 20. v. 3. *Quam septem stellæ.*] Ad verbum interpretatur Aratea: πολλὴ φαινομένη Ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός. prima enim occurrit ἀκρόνυχ☉ in orizonte. Scholiastes Germanici: *Altera nanque Helice est, quæ apparet prima noctis.*

v. 7. *Inde axem occultum.*] Inde in polum Antarcticum conueniens secat ad rectos angulos sphærales alterum gyrum, Colurum æquinoctialem.

v. 8. *atque alio rursus.*] Scribe ex Gemblacensi:

——— *atque illo rursus de limite tangit Te, Capricorne.* —

v. 11. *Proterit.*] Horatius eodem sensu - *ver proterit æstas.* Idem intelligit Virgilius:

——— *calcemque terit iam calce Diores.*

Sed Gemblacensis habet *perterit.* Quæ autem hic dicta sunt de finitionibus Colurorum, falsa sunt maximam partem: quæ confutare, tanti esse non duximus.

v. 14. *Atque hæc æternam.*] Gemblacensis codex huic capiti præferebat titulum, DE ANABIBAZONTE ET ORIZONTE. Sed ego nunquam memini legere, Meridianum circulum Anabibazontem vocatum esse: quamuis recte potest dici anabibazon, in quo altissimum est punctum Solis in habitatione nostra: vt Lunæ ζωδιακῷ ἀναβιβάζων dicitur. De Meridiano & Orizonte nunc actum est.

Ibid. *fixerunt tempora sedem.*] Tempora vocat Circulos parallelos & Coluros, quia per eos anni signantur tempora. Sed falsum est, quod dicit, reliquos circulos, de quibus locutus est, immobiles esse, quum Arctici neque vni sint, neque immobiles, vt ex veterum sententia supra demonstrauimus. Reliquos autem tres mutabiles esse quod ignorarit, condonandum illi, quum

quum omnibus hactenus persuasum sit non puncta æquinoctialia εἰς τὰ προηγούμενα promoueri, sed octauā Sphærā εἰς τὰ ἑπόμενα.

v. 16. *Hes volucres.*] Noue dixit: id est mobiles, καὶ μεταβατικούς.

Ibid. *nanque alter ab ipsa.*] ὁ μεσημβρινός.

v. 20. *Hic mutans per signa vices.*] Orizon. Signa hic, vt σημεῖα Græce τεχνικῶς accipit, quomodo scilicet Mathematici. Intelligit ergo τὸ κατὰ κορυφὴν σημεῖον.

Ibid. *seu siquis Eoos, Seu petit Hesperios*] ἡ πάροδος κατὰ μῆκος efficit varietatem Meridianorum.

v. 21. *volat hora per orbem*] ἅμα τῷ κατὰ μῆκος τὴν πάροδον γίνεσθαι πάροδον fit alius Meridianus, inquit Geminus, & post illum totidem verbis, vt solet, eius compilator Proclus. Ita infiniti erunt Meridiani. Sed quia quod per ἐλαχίστην πάροδον fit, id sensu percipi non potest, conuenit inter Mathematicos, vt gradus vnius esset illa πάροδος, quæ Meridianum αἰσθήσει καταληπτὸν comprehendere possit. Sed illud inter eos nondum conuenit quanto stadiasmo terrestri illud spatium respondere possit. Eratosthenes DCC stadiis finit. Ptolemæus D. Geminus, & totidem verbis Proclus CCC. Sed si Orizon, vt ipsi volunt, mutatur in CCCC, totidem stadiis mutatio esse debebat in Meridiano. Orizontis enim & Meridiani reciproca est ratio. Ambos enim hos maximos circulos coniunxit merito: quia alter sine altero esse non potest. Omnis Orizon Meridianum suum ad rectos angulos secat. Poli omnis orizontis sunt puncta Orientis & Occidentis. Poli Mundi sunt poli omnium meridianorum. Ita omnis orizon per puncta ortus & occasus transit, vt omnis meridianus per polos Mundi. Qui per polos mundi & verticem nostrum transit, is est meridianus noster. Qui illum ad rectos angulos secat, & tangit punctum finitionis oculi, is est orizon: & contra, &c. Ita reciproci sunt.

v. 23. *diuiso signantem lumine mundum.*] Legendum *culmine mundum*, vt olim curauimus edi in editione Lutetiana, quanuis aliter sentiremus in Notis. Nostram correctionem confirmat codex Gemblacensis, qui habet *culmine*, non *lumine*, vt vulgatæ editiones.

v. 25. *Quando aliis aliud.*] Profecto iste versiculus debet commutare sedem.

Cumque loco Terræ cælumque & tempora mutat,

Quando

Quando aliis aliud medium est, volat hora per orbem.
Hic, inquit, cum situ mutatur, quandoquidem aliud aliis medium diei est neque idem, & vnum.

v. 26. *Atque vbi se primis*] Sex horæ sunt quadrans τυχθημέρε, vt nonaginta gradus sunt quadrans circuli. Qui igitur vno quadrante circuli orientaliores sunt, quam nos, illis Solem sex horis citius, quam nobis oriri dicit Manilius. Contra qui nobis quadrante vno occidentaliores sunt, serius illis occidet Sol, quam nobis, nempe post sex horas confectas. A Molucis igitur insulis, ad insulam Christianorum Habassenorum Zucotoram, quadrans circuli est: vt ab eadem Zucotora, ad Canarias insulas, alter quadrans. Molucensibus igitur Sol sex horis maturius orietur, quam Zucotorinis. Eodem modo, quando Zucotorinis orietur Sol, quia permensus est quadrantem τυχθημέρε, Molucensibus meridiem conficiet. Et quum Zucotoræ verticem stringet Sol, tum Canariis orietur, Molucensibus occidet.

v. 26. *Atque vbi se primis extollit Phœbus ab vndis.*] Esto Zucotorinis oriri Solem.

v. 27. *Illis sexta manet.*] Molucensibus. Nam tum illis erit meridies, quia tunc illos premet aureus orbis, quia Meridianum eorum premet aurea Solis Rota.

v. 28. *Rursus ad Hesperios sexta est, vbi cedit in vndas.*] Rursus ad Habassenos sexta est, qui hesperij & occidentaliores sunt illis, quando Molucensibus cedet in vndas.

v. 29. *Nos primam & summam.*] Nos, qui in Canariis sumus, eandem horam primam diei numeramus, quam illi sextam. Primam & summam dixit, quia summa hora noctis, id est duodecima confecta init prima diei. Sic Attici ἔνλω ϰ̀ νέαν dicunt.

v. 30. *Et gelidum extremo.*] Lumen gelidum Solis orientis dicit poetice, quia tunc minus eum sentimus, quam quum in punctum meridiei ascendit. Quamuis vnusquisque intelligit, quid velit Manilius, quia rem tritam & omnibus notam tractat: tamen haud cuiuis facile erat horum versuum sententiam extricare.

v. 31. *Alterius finis.*] τὸ ὁείζοντ☉-.

Ibid. *Cognoscere giros.*] Nos hic intelligebamus finem pro circulo, vt supra. Sed reclamat Gemblacensis. Nam habet *gyri*. fines igitur alterius gyri, id est ὁείζοντ☉-.

v. 32.

v. 32. *Circumfer faciles oculos.*] Nam Orizon nihil aliud, quam τέρμα τῆς ὄψεως.

v. 33. *Quicquid erit cœli primum.*] Melius Gemblacensis:

Quicquid erit Cœlique imum, Terræque supremum.

Nam imum cœlum & extremum terræ coire videntur in finitione illius circuli.

Pag. 21. v. 2. *Redditque aut recipit.*] *Reddit* orientia, *recipit ponto* occidentia. Ac nescio, an pro *fulgentia* legendum *fugientia.*

v. 3. *Præcingit tenui.*] Præcingit Mundum, ὅτι διχοτομεῖ τὴν ὅλην σφαῖραν τοῦ κόσμου, ὥστε ἡμισφαίριον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, ἡμισφαίριον δ' ὑπὸ γῆν.

v. 4. *Hæc quoque per totum volitabit linea.*] Lineam circulum vocat. volitare ait, quia omnes orizontes mobiles.

v. 5. *Hunc tantum.*] Scribe *Nunc tantum.* Vestigia veræ lectionis extabant in Gemblacensi: *Non tantum. Medium mediumque* dixit prisca elegantia, vt candidior candidiorque.

v. 6. *Nunc septem ad stellas.*] Septentriones.

Ibid. *nunc mota sub astra.*] Reliqua astra vocat mota, hoc est mobilia: quia oriuntur, & occidunt, ad differentiam Septentrionum, qui semper conspicui sunt. Ea sunt, quæ ab Arctico loci, ad Æquinoctialem pergentibus in conspectu sunt. Ergo secundum ea, quæ proponit, παραλλαγὴ, καὶ μετάπτωσις τοῦ ὁρίζοντος a Septentrione fiet ad meridiem. quod verum est. Et quæ de sensili Meridiano dicta sunt, eadem de sensili Orizonte dicantur, necesse est: quia posuimus alterum sine altero esse non posse: item παραλλαγὴν μεσημβρινοῦ non percipi, nisi κατὰ πάροδον CCCC stadiorum. Ergo totidem stadiorum τὴν τοῦ ὁρίζοντος παραλλαγὴν ponendum est: quanuis apud Geminum, & eius compilatorem Proclum τετρακοσίων σταδίων, non τετρακοσίων ponatur.

v. 7. *Sed quocunque vaga.*] Intelligit τὴν πρὸς μεσημβρίαν ἀπὸ τῆς ἄρκτου πάροδον.

v. 11. *Dimidium regit.*] Nos olim *tegit* correximus, & recte. Ita ratio postulat, ita habet Gemblacensis. Ex cuius auctoritate totum versum ita legimus:

Dimidium teget & referet varieque notabit Fini. ——

In eo erat *tegit* & *refert.* Ductus orationis, & futurum *notabit* ita legendum postulat.

Ibid. *Dimidium teget & referet.*] ὥστε τὸ μὲν ἡμισφαίριον ὑπὲρ γῆν, τὸ δὲ ὑπὸ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι. vt iam diximus.

Ibid. *Dimidium teget & referet.*] Tangit definitionem Orizontis. Orizon est κύκλος ὁ διορίζων τό, τε φανερὸν καὶ τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου.

Ibid. *varioque notauit Fine*] Locus deprauatus. Legendum profecto. ——— *varioque notabit*

Fini cam visu pariter sua fila mouentem.

v. 13. *Hic terrestris erit.*] Quasi reliqui omnes sint cælestes. Sed cur terrestris potius, quam cælestis, si tam extremum Cæli, quam Terræ præcingit? Hoc puto, quia ἡ σφαιροθήκη Orbis mechanici, qui instar est terræ, est loco orizontis.

v. 14. *Et mundum plano.*] *Plano* χθαμαλῷ. vnde *de plano legere*: item *Planipedes* χαμαίποδες. Atque omnino ὁ ὁρίζων est circulus iacens, vt illi πρὸς ὀρθὰς Meridianus est circulus stans.

v. 15. *Atque trahens a se titulum.*] Inepte. Optime Gemblac.

Atque a fine trahens titulum, memoratur Orizon. ὁρίζων enim est finitor.

v. 16. *His addunt aliquos.*] Rectissime Codex Gemblacensis:

His adice obliquos, diuersaque fila trahentes.

Ibid. *His adice.*] Altero I extrito dicebant Adicio. Sic Reicio. — *reice capellas.* Inde reicinium dictum vult Varro. In Apotelesmatis: — *adice & ciuilia bella.*

Ibid. *Obliquos.*] Nam vterque obliquus, Zodiacus & Lacteus. Non poterat hæc egregia emendatio sine optimo codice præstari.

v. 18. *Alter habet*] ὁ ζωδιακός, quem primo loco describit. Zodiacus ac Galaxias hoc habent commune, quod non λόγῳ θεωρητοί, vt reliqui omnes sphæræ circuli, sed sensiles sunt. Vterque enim visu notatur. Propterea ambos vno capite complectitur. Habent & commune, quod, vt diximus, vterque obliquus est.

v. 21. *Exercent varias natura lege choreas.*] Varro de omnibus stellis id dixit:

Qaum pictus aer feruidis late ignibus
Cæli choreas astricas ostenderet. & ipse Manilius lib. sequenti.
Signorumque choros, ac Mundi flammea tecta.

Et vetus Sphæra: πρῶτος χορείας κύκλου ἡγεῖται κριός, quanquam

duas

duas tantum ſtellas veteres Magiſtri χορευτὰς ἀστέρας vocatunt, nempe duas illas de tribus, quæ in cauda Cynoſutæ circa polarem, quæ immobilis videtur eſſe, citcunducuntur, in morem ſaltantium. Hyginus: *Sed in prioribus caudæ ſtellis vna eſt infima, quæ Polus appellatur, vt Eratoſthenes dicit, per quem locum ipſe mundus exiſtimatur verſari. Reliquæ autem duæ* χορευταὶ *dicuntur, quod circum polum verſentur.* Scholia Germanici: *Supra alias decem, quæ præcedunt, & dicuntur* LVDENTES, *& maxime altera, quæ vocatur Polus.* Fortaſſe LVDIONES. Id enim χορευταί. Sed nihil mutamus.

v. 27. *tantoque notari.*] Lege —— *tantumque notari Mente poteſt.* —— Vt etiam Gemblacenſis habet. Non eſt, inquit, λόγῳ θεωρητὸς, vt alij, ſed αἰσθήσει καταληπτὸς. neque vtique ἀπλατεῖς, vt illi: *Sed nitet ingenti ſtellatus balteus orbe.*

v. 29. *balteus orbe.*] Ζωδιακὸν Arabes المنطقة *Almantica*, ſeu نطاق *Nitac.* vocant. Vtrinq. balteum, ſiue ζωστῆρα ſignificat. Auctor Alcabicij: *Mantica eſt circulus, qui latus eſt in medio, & in ligatura ſtrictus, & habet ſignificare circulum Zodiaci.* Quibus verbis deſignatur, ita deſcribi ſolitum, vt pingitur a Manilio. Nam latæ faſciæ modo pingebatur, qua ſi quis præcingat ſe, a tergo quidem latam & explicatam habebit: ad vmbilicum autem, vbi eſt nodus præcinctionis, ſtrictam. Quis dubitat latam faſciam ibi ſtringi, vbi nodus fit? Hoc dixi: quia in illum locum Alcabicij doctus amicus noſter μακαρίτης ea de penetralibus Mathematices eruit, quæ huic loco alieniſſima ſunt. Iudæi artis magiſtri vocant Zodiacum חֵשֶׁב אֲפֻדַּת הַגַּלְגַּל opus Phrygionarium, id eſt limbum textilem.

v. 32. *bis ſex lateſcit.*] Tribus circulis parallelis balteum Signiferi conſtare veteres ſcribunt. quorum duo extremi latitudinem circuli definiunt: medius in duas æquales partes, quæ ſunt ſenum graduum, baltei latitudinem diuidit. Mechanici ταινίας vocant. Achilles Statius de Zodiaco: ἔχει δὲ καὶ ἐγχαράξεις τρεῖς, ἃς οἱ μαθηματικοὶ ταινίας καλοῦσιν. ἔστι δ' ὁ κατακεχισμένος ἐν τῇ σφαίρᾳ κηρῷ μεμιλτωμένῳ. Veteres illi latitudinem huius circuli ſecundum τὰς τῶν πλανητῶν παρόδους definiuerunt. Quod ſi ſequimur, non iam ſenum graduum, ſed octonum partes illas duas deſcribemus. Nam maxima Veneris πάροδος eſt fere partium VIII. Ita non bis ſex, ſed bis octo lateſcet faſcia partes. Illuſtris

Nec Leo venator veniet, nec Virgo magistra,
Mensuris aut Libra potens, aut Scorpius armis,
Centaurusque feris, igni Capricornus, & vndis
Ipse suis Iuuenis, geminique per æquora Pisces:
Mixta sed in plureis sociantur sidera vires.
Multum, inquis, tenuemque iubes me ferre laborem,
Cernere quum facili lucem ratione viderer.
Quod quæris, Deus est. conaris scandere cælum,
Fataque fatali genitus cognoscere lege,
Et transire tuum pectus, mundoque potiri.
Pro precio labor est, nec sunt immunia tanta.
Nec mirere viæ flexus, rerumque catenas.
Admitti. potuisse sat est. sunt cetera nostra.
At nisi per fossis fugiet te montibus aurum,
Rursus & in magna mergis caligine mentem,
Obstabitque suis opibus superaddita tellus.
Vt veniant gemmæ, totus tr ansibitur orbis.
Nec lapidum precio pelagus cæpisse pigebit.
Annua solliciti consummant vota coloni.
Ecquantæ mercedis erunt fallacia rura?
Quæremus lucrum naui, Martemque sequemur
In prædas. pudeat tanto bona velle caduca.
Luxuriæ quoque militia est vigil, atque ruinis
Venter: & , vt pereant, suspirant sæpe nepotes.
Quid cælo dabimus? quantum est, quo veneat omne?
Impendendus homo est, Deus esse vt possit in ipso.
Hac tibi nascentum mores sunt lege notandi.
Nec satis est, signis dominantia discere signa
Per denos numeros, & quæ sint insita cuique.
Sed proprias parteis ipsas spectare memento,
Vel glacie rigidas, vel quas exusserit ignis,
Et steriles vtroque tamen, quas largior humor,
Quasque minor iam succus obit. namque omnia mixtis

Viribus

Viribus, & vario consurgunt sidera textu.
Est æquale nihil. terrenos aspice tractus,
Et maris, & notis fugientia flumina ripis.
Crimen vbique frequens, & laudi noxia iuncta est.
Sic sterilis terris lætis interuenit annus,
Ac subitos rumpit paruo discrimine fœtus,
Et modo portus erat pelagi, iam facta Charybdis,
Laudatique cadit post paulum gratia ponti.
Et nunc per scopulos, nunc campos labitur amnis:
Aut faciens iter, aut quærens vritue reditue. *
Sic etiam cæli partes variantur in astris.
Vt signum a signo, sic a se discrepat ipsum,
Momentoque negat vires victumque salubrem.
Quodque per has geritur partes, sine fruge creatur,
Aut cadit, aut multis sentit bona mixta querelis.
Hæ mihi signandæ proprio sunt carmine partes.
Sed quis tot numeros toties sub lege referre,
Tot partes iterare queat, tot dicere summas,
Per partis caussas faciem mutare loquendi,
Incidimus si verba piget? sed gratia deerit: *
In vanumque labor cedit, quem despicit auris.
Sed mihi per carmen fatalia iura ferenti,
Et sacros cæli motus, ad iussa loquendum est:
Nec fingenda datur, tantum monstranda figura.
Ostendisse Deum nimis est. dabit ipse sibimet
Pondera. nec fas est verbis suspendere mundum.
Rebus enim maior. nec parua est gratia nostri
Oris, si tamen hæc poterit signare canendo.
Accipe, damnandæ quæ sint per sidera partes.
Lanigeri pars quarta nocet, nec sexta salubris.
Septima pars illi a decuma, decumæque secunda,
Quaque duas duplicat summas, septemque nouemque,
Vnaque viginti numeris pars addita lædit,

 Et quin-

Et quinta, & duram consummans septima partem.
Tauri nona mala est, similis quoque tertia pars est
Post decumam, nec non decumæ pars septima iuncta,
Bisque vndena nocens, & bis duodena nocentes.
Quæque decem tresque ingeminat, fraudatque duobus
Triginta numeris, & tu tricesima summa.
Pestifera in Geminis pars prima, & tertia signis.
Septima non melior. ter quinæ noxia par est.
Vnaque bis denis breuior nocet, vnaque maior:
Et similis noxæ veniet vicesima quinta:
Quumque duæ subeunt, vel quum se quattuor addunt.
Nec Cancri prima immunis, nec tertia pars est:
Nec sexta, octaua similis: decumæque peractæ
Prima rapit: nec ter quinæ clementior vsus.
Septima post decimam luctum, & vicesima, portat:
Et quinta accedens, & septima, nonaque summa.
Tu quoque contactu summo, Nemeee, timendus,
Et quarta sub parte premis. bis quinta salubri
Terque caret cælo. vicesima & altera lædit,
Et tribus appositis iunctim totidemque sequutis:
Vltima nec prima melior tricesima pars est.
Erigones nec pars prima est, nec sexta, nec vna
Ad decumam, nec quarta, nec octaua vtilis vnquam.
Proxima viginti numeris, & quarta timendæ,
Et quæ ter decimam claudit sors vltima partem.
Et quinta in Chelis, & septima inutilis esto.
Septima, & vndecimæ, decimæque & tertia iuncta,
Quartaque bis denis actis, & septima, & ambæ,
Quæ numerum claudunt, nona & tricesima, partes.
Scorpios in prima reus est, cui tertia par est,
Et sexta, & decima, & quæ ter quoque quina notatur,
Vndecimam geminans, & quæ vicesima quinta est,
Octauoque manet numero, nonumque capessit.

Si te

Si te fata sinant, quartam ne delige partem
Centauri, fuge & octauam, bis sexque peractis,
Octo bis aut denis metuendus dicitur aer.
Quumque iterum duodena refert, aut terna, decemque,
Aut septena quater, vel quum ter dena figurat.
Nec pars optanda est Capricorni septima. nona
Consentit, decimamque sequens, quam tertia signat:
Et tribus, aut vna quæ te, vicesima, fraudat:
Quæue auget quinta, numero vel sexta feretur.
*
Damnanda est decimæ succedens prima peracta.
Tertiaque & quinta, & numero quæ condita nono est:
Et post viginti prima, & vicesima quinta.
Cumque illa quartam accumulans vicesima nona.
Tertia per geminos, & quinta, & septima, Pisces,
Vndecima &, decima metuenda & septima iuncta,
Et quinta in quinos numeros reuocata, duasque
Accipiens vltra summas, metuenda feretur.
Hæ partes sterilem ducunt & frigore & igni
Aera, vel sicco, vel quod superauerit humor,
Si rapidus Mauors igneis iaculatur in illum,
Saturnus sumet glaciem, Phœbusque calores.
Nec te perceptis signorum cura relinquat
Partibus. in tempus quædam mutantur, & ortu
Accipiunt proprias vires, vltraque remittunt.
Namque vbi se summis Aries extollit ab vndis,
Et ceruice prior flexa, quam cornibus ibit,
Non contenta suo generabit pectora censu,
Et dabit in prædas animos, soluetque pudorem.
Tanta audere iuuat. sic ipse in cornua fertur,
Et ruit, & mutat, non vllis sedibus idem.
Mollia per placidas deludunt otia curas,
Sed iuuat ignotas semper transire per vrbes,

Scrutari-

Scrutarique nouum pelagus, totius & esse
Orbis in hospitio. testis tibi Laniger ipse,
Quum vitreum findens aurato vellere Pontum,
Orbatumque sua Phryxum per fata sorore
Phasidos ad ripas, & Colchida tergore vexit.
At quos prima creant nascentis sidera Tauri,
Fœminei iaceant. nec longe caussa petenda est,
Si modo per caussas naturam quærere fas est.
Auersus venit in cælum, diuesque puellis,
Pleiadum paruo referens glomerabile sidus.
Accedent & ruris opes, propriaque iuuencum
Dote per inuersos exornat vomere campos.
Sed Geminos æqua quum profert vnda tegitque
Parte, dabit studia, & doctas producet ad artes.
Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore
Corda creat: vocisque bonis, citharæque sonantis
Instruit, & dotes alto cum pectore iungit.
At niger obscura Cancer quum nube feretur,
Quæ velut exutus Phœbeis ignibus ignis
Deficit, & multa fuscat caligine sidus,
Lumina deficient ortos, geminamque creatis
Mortem fata dabunt. se quisque, vt viuit, & effert.
Si quoi per summas auidus produxerit vndas
Ora Leo, & scandet malis hiscentibus orbem,
Ille patri, natisque reus, quas ceperit ipse,
Non legabit opes, censumque immerget in ipso.
Tanta fames animumque cibi tam dira cupido
Corripit, vt capiat semet, neque compleat vnquam,
Inque epulas funus reuocet, preciumque sepulchri.
Erigone surgens, quæ rexit secula prisca
Iustitia, rursusque eadem labentia fugit,
Alta per imperium tribuit fastigia summum:
Rectoremque dabit legum, iurisque sacrati,

Sancta pudicitia Diuorum templa colentem.
Sed quum autumnales cœperunt surgere Chelæ,
Felix æquato genitus sub pondere Libræ
Iudex extremæ sistet vitæque necisque:
Imponetque iugum terris, legesque rogabit.
Illum vrbes & regna trement, nutuque regentur
Vnius, & cæli post terras iura manebunt.
Scorpios extremæ quum tollit lumina caudæ,
Si quis erit stellis tum suffragantibus ortus,
Vrbibus augebit terras: iunctisque iuuencis
Mœnia subcinctus curuo describet aratro,
Aut sternet positas vrbeis, inque arua reducet
Oppida, & in domibus maturas reddet aristas.
Tanta erit & virtus, & cum virtute potestas.
Nec non Arcitenens prima quum veste resurgit,
Pectora clara dabit bello, magnisque triumphis
Conspicuum patrias victorem ducet ad arces:
Altaque nunc statuet, nunc condita mœnia vertet.
Sed nimium indulgens rebus Fortuna secundis,
Inuidet in facie, sæuitque asperrima fronti.
Horrendus bello Trebiam, Cannasque, Lacumque
Ante fugam tali pensabat imagine victor.
Vltimus in cauda Capricornus acumine summo
Militiam Ponto dictat, puppisque colendæ
Dura ministeria, & vitæ discrimen inertis.
Quod si quem sanctumq; velis, castumque, probumq;,
Hic tibi nascetur, quum primus Aquarius exit.
Neue sit in primos animus procedere Pisces.
Garrulitas odiosa datur, linguaque venenum
Verba maligna nouas mussantis semper ad aureis.
Crimina per populum populi fert ore maligno.
Nulla fides inerit natis, sed summa libido.
Ardentem medios animum libet ire per igneis.

Scilicet in piscem sese Cytherea nouauit,
Quum Babyloniacas summersa profugit in vndas
Anguipedem alatis humeris Typhona furentem,
Inseruitque suos squammosis piscibus ignes.
Nec solus fuerit geminis sub Piscibus ortus.
Frater erit, dulcisue soror, materue duorum.
Nunc age diuersis dominantia sidera terris
Percipe. sed summa est rerum referenda figura.
Quattuor in partes cæli describitur orbis,
Nascentem, lapsumque diem, mediosque calores,
Teque Helice. totidem venti de partibus iisdem
Erumpunt, secumque gerunt per inania bellum.
Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu:
Auster amat medium Solem, Zephyrusque profectum.
Hos inter bina mediis e partibus auræ
Expirant similes mutato nomine flatus.
Ipsa vacat tellus pelagi lustrata corona
Cingentis medium liquidis amplexibus orbem.
Inque sinus pontum recipit, qui vespere ab atro
Admissus dextra, Numidas, Libyamque calentem
Abluit, & magnæ quondam Carthaginis arces,
Littoraque in Syrteis reuocans sinuata vadosas,
Rursusque ad Nilum directus fluctibus exit.
Læua freti cædunt Hispanas æquore gentes,
Teque in vicinis hærentem, Gallia, terris,
Italiæque vrbes dextram insinuantis in vndam
Vsque canes ad, Scylla, tuos, auidamque Charybdim.
Ac vbi se primum porta mare fudit ab illa,
Enatat Ionio, laxasque vagatur in vndas.
Et prius in læua se fundens circuit omnem
Italiam, atque Adriam comitatur nomine pontum,
Eridanique bibit fluctus. secat æquore læuum
Illyrium, Epirumque lauat, claramque Corinthum,

Et Pelo-

Et Peloponnesi patulas circumuolat oras.
Rursus & in læuum refluit, vastoque recessu
Thessaliæ fineis, & Achaica præterit arua.
Hic pontus, iuuenisque fretum, mersæque puellæ
Traditur initium, faucesque Propontidos artæ
Euxino iungit ponto, Mæotis & vndis,
Quæ tergo coniuncta manet, pontumque ministrat.
Inde vbi in angustas iterum se nauita fauces
Hellespontiacis reuocatus fluctibus effert,
Icarium, Ægæumque secat, læuaque nitenteis
Miratur populos Asiæ, totidemque trophæa,
Quot loca, & innumeras gentes, arcumque minantem
Fluctibus, & Cilicum populos, Syriamque perustam,
Ingentique sinu fugientes æquora terras:
Donec in Ægyptum redeant curuata per vndas
Littora, Niliacis iterum morientia ripis.
Hæc medium terris circumdat linea pontum,
Atque his vndarum tractum constringit habenis.
Mille iacent mediæ diffusa per æquora terræ.
Sardiniam in Libyco signant vestigia plantæ.
Trinacria Italia tantum præcisa recessit.
Aduersa Euboicos miratur Græcia monteis,
Et genitrix Crete ciuem sortita Tonantem.
Ægypti Cypros pulsatur fluctibus omnis.

*

Totque minora solo tamen emergentia ponto
Littora, & æquales Cycladas, Delonque, Rhodonque,
Aulidaque, & Tenedon, vicinaque Corsica terræ
Littora Sardiniæ, primamque intrantis in orbem
Oceani victricem Ebusum, & Balearica regna.
Innumeri surgunt scopuli, montesque per altum.
Nec tantum ex vna pontus sibi parte reclusis
Faucibus abrupit orbem. nam littora plura

Impulit Oceano pontus. sed montibus altis
Est vetitus, totam ne vinceret æquore terram.
Namque inter Borean, ortumque æstate nitentem,
In longum angusto penetrabilis æquore fluctus
Peruenit, & patulis tum demum funditur aruis,
Caspiaque Euxini similis facit æquora ponti.
Altera sub medium Solem duo bella per undas
Intulit Oceanus terris. nam Persica fluctus
Arua tenet, titulum pelagi prædatus ab iisdem,
Quæ rigat ipse, locis, latoque infunditur orbi.
Nec procul in molles Arabas terramque ferentem
Delicias, variæque nouos radicis odores,
Leniter adfundit gemmantia littora pontus,
Et terræ mare nomen habet. media illa duobus.

*

Quondam Carthago regnum sortita sub armis,
Ignibus Albanas quum contudit Hannibal arces,
Fecit & æternam Trebiam, Cannasque sepulchris
Obruit, & Libyan Italas infudit in vrbeis.
Huic varias pesteis, diuersaque monstra ferarum
Concessit bellis natura infesta futuris.
Horrendos angueis, habitataque membra veneno,
Et mortis partus, viuentia crimina terræ,
Et vastos elephantas habet, sæuosque leones
In pœnas fœcunda suas parit horrida Tellus,
Et portentosos Cercopum ludit in ortus,
Ac sterili peior siccas infestat arenas,
Donec ad Ægypti ponat sua iura colonos.
Inde Asiæ populi, diuesque per omnia Tellus,
Auratique fluunt amnes, gemmisque relucet
Pontus. odoratæ spirant medicamina siluæ.
India notitia maior, Parthique vel orbis
Alter, & in cælum surgentis mœnia Tauri.

Totque

Totque illum circa diuisæ nomine gentes
Ad Tanaim Scythicas dirimentem fluctibus vrbes,
Mæotisque lacus, Euxinique aspera ponti.
Hic Asiæ metam posuit natura potentis.
Quod superest, Europa tenet, quæ prima natantem
Fluctibus excepitque Iouem, Taurumque resoluit.
Ille puellari donauit nomine fluctus,
Et monumenta sui titulo sacrauit amoris.
Princeps illa domus Troiani Græcia belli,
Maxima terra viris, & fœcundissima doctis
Vrbibus. in regnum florentes oris Athenæ,
Sparta manu, Thebæ diuis, & rege vel vno
Thessalia, Epirusque potens, vicinaque ripis
Illyris, & Threce Martem sortita colonum,
Et stupefacta suos inter Germania partus:
Gallia per census, Hispania maxima belli,
Italia in summa, quam rerum maxima Roma
Imposuit terris, cæloque adiungitur ipsa.
Hos erit in fines orbis, pontusque notandus,
Quem Deus in parteis, & singula diuidit astra,
Ac sua cuique dedit tutelæ regna per orbem,
Et proprias genteis, atque vrbes addidit altas,
In quibus efferrent præstantes sidera vires.
Ac velut humana est signis descripta figura,
Vt tanquam communis eat tutela per omne
Corpus, & in proprium diuisis artubus extet:
(Namque Aries capiti, Taurus ceruicibus hæret,
Brachia sub Geminis censentur, pectora Cancro,
Te scapulæ, Nemeee, vocant, teque ilia, Virgo:
Libra colit clunes, & Scorpius inguine regnat:
At femina Arcitenens, genua & Capricornus amauit,
Cruraque defendit Iuuenis, vestigia Pisces:)
Sic alias aliud terras sibi vindicat astrum.

Idcirco in varias leges, variasque figuras
Dispositum genus est hominum, proprioque colore
Formantur gentes, sociataque iura per artus,
Materiamque parem priuato fœdere signant.
Flaua per ingenteis surgit Germania partus.
Gallia vicino minus est infecta rubore.
Asperior solidos Hispania contrahit artus.
Martia Romanis orbis pater induit ora,
Gradiuumque suum miscens bene temperat artus.
Perque coloratas subtilis Græcia gentes
Gymnasium præfert vultu, fortesque palæstras.
At Syriam produnt torti per tempora crines.
Æthiopes maculant orbem tenebrisque figurant
Perfusas hominum gentes. minus India tostis
Progenerat, mediumque facit moderata tenorem.
Iam propior tellusque natans Ægyptia Nilo
Lenius irriguis infuscat corpora campis.
Pœnus arenosis Afrorum puluere terris
Exiccat populos, & Mauritania nomen
Oris habet, titulumque suo fert ipsa colore.
Adde sonos totidem vocum, totidem insere linguas,
Et mores pro sorte pares, ritusque locorum.
Adde genus proprium simili sub semine frugum,
Et Cererem varia redeuntem messe per orbem,
Nec paribus siliquas referentem viribus omneis,
Nec te, Bacche, pari donantem munere terras,
Atque alias aliis fundentem collibus vuas:
Cinnama nec totis passim nascentia campis:
Diuersas pecudum facies, propriasque ferarum,
Et duplici clausos elephantes carcere terræ.
Quot partes orbis, totidem sub partibus orbes,
Et certis descripta nitent regionibus astra,
Perfunduntque suo subiectas æquore genteis.

Laniger

Laniger in medio sortitus sidera mundo,
Caurum inter gelidum, tepidi per tempora Veris
Asserit in vires pontum, quem vicerat ipse,
Virgine delapsa quum fratrem ad littora vexit,
Et minui defleuit onus, dorsumque leuari.
Illum etiam venerata colit vicina Propontis,
Et Syriæ gentes, & laxo Persis amictu
Vestibus ipsa suis hærens, Nilusque tumescens
In Cancrum, & tellus Ægypti iussa natare.
Taurus habet Scythiæ monteis, Asiamque potentem,
Et molles Arabes, siluarum ditia regna.
Euxinus Scythicos Pontus sinuatus in arcus
Sub Geminis te, Phœbe, colit. post, brachia fratris
Vltimus ex solido tetrans. Colit India Cancrum:
Ardent Æthiopes Cancro, cui plurimus ignis.
Hoc color ipse docet. Phrygia, Nemeee, potiris,
Idææ matris famulus, regnique ferocis
Cappadocum, Armeniæque, iugis Bithynia diues
Te colit, & Macetum tellus, quæ vicerat orbem.
Virgine sub casta felix terraque marique
Es Rhodos, hospitium recturi principis orbem.
Tuque domus vere Solis, cui tota sacrata es,
Quum caperes lumen magni sub Cæsare mundi.
Ioniæ quoque sunt vrbes, & Dorica rura
Arcades antiqui, celebrataque Caria fama.
Quod potius regat Italiam, si selegis astrum
Quam quod cuncta regit, quod rerum pondera nouit,
Designat summas, & iniquum separat æquo,
Tempora quo pendent, coeunt quo noxque diesque?
Hesperiam sua Libra tenet, qua condita Roma
Et propriis frenat pendentem nutibus orbem,
Orbis & imperium retinet; discrimina rerum
Lancibus, & positas gentes tollitque premitque.

Quæ ge-

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit urbem.
Inferius victa sidus Carthaginis arces,
Et Libyam, Ægyptique latus, donataque rura,
* *Tyrrhenas lacrimis radiatus Scorpius arces* *
Eruit, Italiæque tamen respectat ad undas,
Sardiniamque tenet, fusasque per æquora terras.
Gnosia Centauro tellus circundata ponto
Paret, & in geminum Minois filius astrum
Ipse venit geminus. celeres huic Creta sagittas
Asserit, intentosque imitatur sideris arcus.
Insula Trinacriæ fluitantem ad iura sororem
Subsequitur Creten, sub eodem condita signo,
Proximaque Italiæ, & tenui diuisa profundo
Ora, pares sequitur leges, nec sidere ruptas.
Tu, Capricorne, regis, quicquid sub Sole cadente
Expositum, gelidamque Helicen quod tangit. ab illo
Hispanas genteis, & quod fert Gallia diues,
Teque feris dignam tantum, Germania, matrem
Asserit ambiguum sidus terræque marisque
Æstibus assiduis terram pontumque tenentem.
Sed Iuuenis nudos formatus mollior artus
Ægyptum ad, Leptimque, arces Tyriasque recedit,
Et Cilicum genteis, vicina & Aquarius arua.
*Piscibus Euphrates datus est, vbi piscis * amator*
Quum fugeret Typhona, Venus subsedit in vndis.
Magna iacet tellus, magnis circundata ripis,
Parthis, & a Parthis domitæ per secula gentes,
* *Bactraque, & Herios, Babylon, & Susa, Panosque* *
Nominaque innumeris vix amplectenda figuris,
Et Tigris, & rubri radiantia littora ponti.
Sic diuisa manet Tellus per sidera cuncta.
E quibus in proprias parteis sunt iura trahenda.
[...]mque eadem, quæ sunt signis, commercia seruant.

Vtque

Vtque illa inter se coeunt, odioque repugnant
Nunc aduersa polo, nunc & coniuncta trigono,
Quæque alia in varios effectus caussa gubernat:
Sic terræ terris respondent, vrbibus vrbes,
Littora littoribus, regnis contraria regna.
Sic erit & sedes fugienda, petendaque cuique.
Sic speranda fides, sic & metuenda pericla,
Vt genus in terram cælo descendit ab alto.
Percipe nunc etiam, quæ sint Ecliptica Graio
Nomine, quæ certos quasi delassata per annos
Nonnunquam cessant sterili torpentia motu.
Scilicet immenso nihil est æquale sub æuo,
Perpetuosque tenet flores, vnumque colorem.
Mutantur sed cuncta diu variantque per annos;
Et fœcunda suis subsistunt frugibus arua,
Continuosque negant partus effœta creando.
Rursus quæ fuerant steriles ad semina terræ,
Post noua sufficiunt, nullo mandante, tributa.
Concutitur Tellus validis compagibus hærens,
Subducitque solum pedibus. natat orbis in ipso,
Et vomit Oceanus pontum, sitiensque resorbet,
Nec sese ipse capit. sic quondam merserat vrbes,
Humani generis quum solus constitit hæres
Deucalion, scopuloque orbem possedit in vno.
Necnon quum patrias Phaethon tentauit habenas,
Arserunt gentes, timuitque incendia cælum,
Fugeruntque nouas ardentia sidera flammas,
Atque vno timuit condi natura sepulchro.
In tantum longo mutantur tempora cursu,
Atque iterum in semet redeunt. sic tempore certo
Signa quoque amittunt vires, sumuntque receptas.
Caussa patet, quod Luna quibus defecit in astris
Orba sui fratris, noctisque immersa tenebris,

Quum medios Phœbi radios intercipit orbis,
Nec trahit in se tum, quo fulget, Delia lumen,
Hæc quoque signa suo pariter cum sidere languent
Incuruata simul, solitoque excepta vigore,
Et velati elatam Phœben in funere lugent.
Ipsa, docet titulus caussæ, quæ Ecliptica signa
Dixere antiqui. pariter sub bina laborant,
Nec vicina loco, sed quæ contraria fulgent:
Sicut Luna suo tunc tantum deficit orbe,
Quum Phœbum aduersis currentem non videt astris.
Nec tamen æquali languescunt tempore cuncta.
Namque modo infectus totus producitur annus,
Nunc breuius lassata manent, nunc longius astra,
Exceduntque suo Phœbeia tempora casu.
Atque vbi perfectum est spatium, quod cuique dicatur,
Implementque suos certa statione labores
Bina per aduersum cælum fulgentia signa:
Tum vicina labant ipsis hærentia signis,
Quæ prius in terras veniunt, terrasque relinquunt:
Sidereo non vt pugnet contrarius orbis,
Sed qua mundus agit cursus, inclinat & ipse,
Amissasque negat vires, nec munera tanta
Nec similes reddit noxas. locus omnia vertit.
Sed quid tam tenui prodest ratione nitentem
Scrutari mundum, si mens sua cuique repugnat,
Spemque timor tollit, prohibetque a limine cæli?
Condit enim quicquid vasto natura recessu,
Mortalesque fugit visus, & pectora nostra.
Nec prodesse potest, quod fatis cuncta reguntur,
Quum fatum nulla possit ratione videri.
Quid iuuat in semet sua per conuitia ferri,
Et fraudare bonis, quæ nec Deus inuidet ipse,
Quosque dedit natura, oculos deponere mentis?

Perspicimus

Perspicimus Cœlum; cur non & munera Cœli?
Quanta at pars superest rationem discere noctis;
Inque ipsos penitus mundi descendere census;
Seminibusque suis tantam componere molem;
Et precium cœlo sua per nutritia ferre;
Extremumque sequi portum, terræque subire
Pendentis tractus, & toto viuere in orbe?
Iam nusquam natura latet. peruidimus omnem,
Et capto potimur mundo, nostrumque parentem
Pars sua conspicimus, genitique accedimus astris.
An dubium est habitare Deum sub pectore nostro?
In cœlumque redire animas, cœloque venire?
Vtque sit ex omni constructus corpore mundus,
Aeris atque ignis summi, terræque, marisque;
Spiritus & toto rapido quæ iussa gubernans:
Sic esse in nobis terrena corpora sortis,
Sanguineasque animas animo, qui cuncta gubernat,
Dispensatque hominem? quid mirum, noscere mundum
Si possunt homines, quibus est & mundus in ipsis;.
Exemplumque Dei quisque est in imagine parua?
An quoquam genitos, nisi cœlo, credere fas est
Esse homines? proiecta iacent animalia cuncta
In terra, vel mersa vadis, vel in aere pendent.
Omnibus vna quies, venter, sensusque per artus,
Et quia consilium non est, & lingua remissa,
Vnus & inspectus rerum, viresque loquendi
Ingeniumque capax varias educit in arteis.
Hic artus quicunque regit, secessit in orbem,
Et domuit terram ad fruges, animalia cepit,
Imposuitque viam ponto, stetit vnus in arcem
Erectus capitis, victorque ad sidera mittit
Sidereos oculos, propiusque aspectat Olympum,
Inquiritque Iouem, nec sola fronte Deorum

Contentus manet, & cælum scrutatur in alto,
Cognatumque sequens corpus se quærit in astris.
Hinc in tanta fidem petimus, quam sæpe volucres
Accipiunt trepidæque suo sub pectore fibræ.
An minus est sacris rationem ducere signis,
Quam pecudum mortes, auiumque attendere cantus?
Atqui adeo faciem cæli non inuidet orbi
Ipse Deus, vultusque suos, corpusque recludit
Semper voluendo, seque ipsum inculcat & offert,
Vt benè cognosci posit, doceatque videndo,
Qualis eat, doceatque suas attendere leges.
Ipse vocat nostros animos ad sidera mundus:
Nec patitur, quia non condit, sua iura latere.
Quis putat esse nefas nosci, quod cernere fas est?
Ne contemne tuas quasi paruo in corpore vires.
Quo valet, immensum est. sic auri pondera parui
Exuperant precio numerosos æris aceruos.
Sic adamas punctum lapidis, preciosior auro est.
Paruula sic totum peruisit pupula cælum.
Quoq. vident oculi, minimum est, quum maxima cernant.
Sic animi sedes tenui sub corde locata
Per totum angusto regnat de limite corpus.
Materiæ ne quære modum, sed perspice vires,
Quas ratio, non pondus habet. ratio omnia vincit.
Ne dubites homini diuinos credere visus.
Iam facit ipse Deos, mittitque ad sidera numen,
Maius & Augusto crescit sub principe cælum.

M. MA-

M. MANILI

ASTRONOMICON

LIBER QVINTVS.

IC *alius finisset iter, signisque relictis,*
Quis aduersa meant stellarū lumina quinq̨,
Quadriiugis & Phœbus equis, & Delia bigis,
Non vltra struxisset opus, cæloque rediret,
Ac per descensum medios decurreret ignes
Saturni, Iouis, & Martis, Solisque sub illis:
Post Venerem, & Maia natum, te, Luna, vagantem.
Me properare viam mundi lubet: omnia circum
Sidera vectatum toto decurrere cælo,
Quum semel æthereos iussus conscendere currus
Summum contigerim sua per fastigia culmen.
Hinc vocat Orion magni pars maxima cæli,
Et Ratis Heroum, quæ nunc quoque nauigat astris,
Fluminaque errantis late sinuantia flexus,
Et biferum Cetum squammis, atque ore tremendo,
Hesperidumque vigil custos, & diuitis auri,
Et Canis in totum portans incendia mundum,
Araque Diuorum, cui votum soluit Olympus.
Illinc per geminas Anguis qui labitur Arctos,
Heniochusque memor curris, plaustrique Bootes,
Atque Ariadneæ cælestia dona coronæ,
Victor & inuisæ Perseus cum falce Medusæ,

Andromedamque negans genitor cum coniuge Cepheus,
Quaque volat stellatus Equus, celerique Sagitta
Delphinus certans, & Iuppiter alite tectus,
Cæteraque in toto paßim labentia cælo.
Quæ mihi per proprias vires sunt cuncta canenda,
Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas,
Et quo de bis sex astris pars quemque reducat.
Has stellis proprias vires & tempora rerum
Constituit magni quondam fabricator Olympi.

Vir gregis & Ponti victor, cui parte relicta
Nomen onusque dedit, nec pelle immunis ab ipsa:
Colchidis & magicas arteis qui vertere Iolcho
Medeam iußit, mouitque venena per orbem,
Nunc quoque vicinam puppim, ceu nauiget, Argo
A dextri lateris ducit regione per astra.
Sed quum prima suos puppis consurgit in ignes,
Quattuor in parteis quum corniger extulit ora,
Illo quisquis erit terris oriente creatus,
Rector erit puppis, clauoque immobilis hærens
Mutabit pelago terras, ventisque sequetur
Fortunam, totumque volet tranare profundum
Claßibus, atque alios menses, aliumque videre
Phasin, & in cautes Tiphyn superare trementem.
Tolle istos partus hominum sub sidere tali:
Sustuleris bellum Troiæ, classemque solutam
Sanguine, & appulsam terris: non inuehet vndis
Sipara, nec pelagus Xerxes ferietque tegetque:
* *Vera Syracusis Salamis non mergit Athenas,* *
Punica nec toto fluitabunt æquore rostra,
Actiacosque sinus inter suspensus vtrinque
Orbis, & in ponto cæli Fortuna natabit.
His ducibus cæco ducuntur in æquore classes,
Et coit ipsa sibi Tellus, totusque per vsus

Diuersos

Diuersos rerum ventis arcessitur orbis.
Sed summa lateris surgens de parte sinistri
Maximus Orion, magnum complexus Olympum;
Quo fulgente super terras cælumque trahente
Ementita diem nigras nox contrahit alas,
Solertes animos, velocia corpora finget,
Atque agilem officio mentem, curasque per omneis
Indelassato properantia corda vigore.
Instar erit populi, totaque habitabit in vrbe
Limina peruolitans, vnumque per omnia verbum
Mane salutandi portans communis amicus.
Sed quum se terris Aries ter quinque peractis
Partibus extollit, primum iuga tollit ab vndis
Heniochus, cliuoque rotas conuellit ab imo,
Qua gelidus Boreas Aquilonibus instat acutis.
Ille dabit proprium studium cæloque retentas,
Quas prius in terris agitator amauerat, arteis:
Stare leui curru moderantem quattuor ora
Spumigeris frenata lupis, & flectere equorum
Præualidas vires, ac torto stringere gyro:
Aut quum laxato fugerunt cardine claustra,
Exagitare feros, pronumque anteire volanteis,
Vixque rotis leuibus summum contingere campum,
Vincentem pedibus ventos, vel prima tenentem
Agmina. in obliquum currus agitare malignos,
Obstantemque mora totum perludere Circum,
Vel medium turbæ. nunc dextros ire per orbes
Fidentem campo: nunc meta currere acuta,
Spemque sub extremo dubiam suspendere casu.
Necnon alterno desultor sidere dorso
Quadrupedum, & stabilis poterit defigere plantas
Per quos vadit equos. ludet per terga volantum,
Aut solo vectatus equo. nunc arma mouebit,

Nunc licet in longo per cursus præmia Circo,
Quicquid de tali studio formatur, habebit.
Hinc mihi Salmoneus, qui cælum imitatur in orbe
Pontibus impositis, mißisque per æra quadrigis
Expreßisse sonum mundi sibi visus, & ipsum
Admouisse Iouem terris de fulmine fingit,
Sensit & immensos igneis, super ipse sequutus
Morte Iouem didicit, generatus poßit haberi.
Hoc genitum credas de sidere Bellerophontem
Imposuisse viam mundo per signa volantem:
Cui cælum campus fuerat, terræque, fretumque
Sub pedibus. non vlla tulit vestigia campus.
Hæc erit Heniochi surgens tibi forma cauenda.
Quumque decem partes Aries duplicauerit ortus,
Incipient Hœdi tremulum producere mentum,
Hirtaque tum demum terris promittere terga,
Qua dexter Boreas spirat. nec crede seueræ
Frontis opus signo, strictos nec crede Catones,
Aut Brutum, atque parem Torquatum, & Horatia facta.
Maius onus signo est, Hœdis nec tanta petulcis
Conueniunt. leuibus gaudent, lasciuaque signant
Pectora, & in lusus agiles, agilemque vigorem
Desudant. vario ducunt in amore iuuentam.
In vulnus nunquam virtus, sed sæpe libido
Impellit, turpisque emitur vel morte voluptas.
Et minimum cecidisse malum est, sed crimine victum.
Necnon & cultus pecorum nascentibus addunt,
Pastoremque suum generant, cui fistula collo
Hæreat, & voces alterna per oscula ducat.
Sed quum bis denas augebit septima partes
Lanigeri surgunt Hyades: quo tempore natis
Nulla quies placet. in nullo sunt otia fructu:
Sed populum, turbamque petunt, rerumque tumultus.

Seditio clamorque iuuat, Gracchosque tenentes
Rostra volunt, montemque Sacrum rarosque Quirites
Pacis. bella probant, curaque alimenta ministrant.
Immundosque greges agitant per sordida rura.
Et fidum Laertiadæ genuere syboten.
Hos generant Hyades mores. Surgentibus astris
Vltima Lanigeri quum pars excluditur orbi,
Quæ totum ostendit terris, atque eruit vndis,
Olenie seruans prægressos tollitur Hœdos
E gelido stellata polo, quæ dextera pars est,
Officio magni mater Iouis. illa Tonanti
Fundamenta dedit, pectusque impleuit hiantis
Lacte suo, dedit & dignas ad fulmina vires.
Hinc timidæ mentes, tremebundaque corda creantur,
Suspensa trepidis, leuibusque obnoxia caussis.
His etiam ingenitur visendi ignota cupido,
Vt noua per, montesque, ruunt arbusta capellæ
Semper, & vlterius pascentes tendere gaudent.
Taurus in auersos præceps vt tollitur ortus
Sexta parte sui, certantes lucis ad oras
Pleiades ducit: quibus aspirantibus almam
In lucem eduntur Bacchi, Venerisque sequaces:
Perque dapes, mensasque super petulantia corda,
Et sale mordaci dulces quærentia risus.
Illis cura sui cultus, frontisque decoræ
Semper erit: tortos in fluctum ponere crineis,
Aut vinclis reuocare comas, & vertice denso
Fingere, & appositis caput emutare capillis,
Pumicibusque cauis horrentia membra polire,
Atque odisse virum, sterilesque optare lacertos.
Fœmineæ vestes, nec insunt tegmina plantis,
Sed species, fictique placent ad mollia gressus.
Naturæ pudet, atque habitat sub pectore cæco

Ambitio, & morbum virtutis nomine iactant.
Semper amare parum est: cupient & amare videri.
Iam vero Geminis fraterna ferentibus astra
In cælum, summoque natantibus æquore Ponti,
Septima pars Leporem tollit, quo sidere natis
Vix alas Natura negat volucresque meatus.
Tantus erit per membra vigor referentia ventos.
Ille prius victor stadio, quam missus, abibit.
Ille cito monitu rigidos eludere cæstus,
Nunc exire leuis missas, nunc mittere palmas,
Ille pilam celeri fugientem reddere planta,
Et pedibus pensare manus, & ludere saltu,
Mobilibusque citos ictus glomerare lacertis:
Ille potens turbam perfundere membra pilarum,
Per totumque vagas corpus disponere palmas,
Vt teneat tantos orbeis, sibique ipse reludat,
Et velut edoctos iubeat volitare per ipsum.
Inuigilat somnis. curas industria vincit.
Otia per varios excercet dulcia lusus.
Nunc Cancro vicina canam, cui parte sinistra
Consurgunt Iugulæ: quibus aspirantibus orti
Te, Meleagre, colunt flammis habitantibus vstum,
Atque Atalanteos conatum ferre labores,
Reddentemque tuæ per mortem munera matri:
Cuius & ante necem paulatim vita sepulta est.
Et Calydonea bellantem rupe puellam,
Vincentemque viros, &, quam potuisse videri
Virgine maius erat, sternentem vulnere primo:
Quamque erat Actæon siluis imitandus & ante
Quam canibus noua præda fuit. ducuntur & ipsi
Retibus, & claudunt campos formidine mortis,
Mendacesque parant foueas, laqueosque tenaces,
Currenteisque feras pedicarum compede nectunt,

Aut ca-

Aut canibus ferroue necant, prædasque reportant.
Sunt quibus in ponto studium est cepisse ferarum
Diuersas facies, & cæco mersa profundo
Sternere littoreis monstrorum corpora arenis,
Horrendumque fretis in bella lacessere pontum,
Et colare vagos inductis retibus amneis,
Ac per nulla sequi dubitant vestigia prædas.
Luxuriæ quia terra parum, fastidiet orbem
Venter, & ipse gulam Nereus ex æquore pascet.
At Procyon oriens, quum iam vicesima Cancri
Septimaque ex vndis pars sese emergit in astra,
Venatus non ille quidem, verum arma creatis
Venandi tribuit: catulos nutrire sagaces,
Et genus a proauis, mores numerare per artes,
Retiaque, & valida venabula cuspide fixa,
Lentaque contextis formare hastilia nodis,
Et quodcunque solet venandi poscere cura
In proprios fabricare dabit venalia quæstus.
Quum vero in vastos surgit Nemeeus hiatus,
Exoriturque Canis, latratque Canicula flammans,
Et rabit igne suo geminatque incendia Solis:
Qua subdente facem terris, radiosque mouente
Dimicat in cineres orbis, fatumque supremum
Sortitur, languetque suis Neptunus in vndis,
Et viridis nemori sanguis decedit, & herbis.
Cuncta peregrinos orbeis animalia quærunt.
Atque eget alterius mundus. natura suismet
Ægrotat morbis nimios obsessa per æstus,
Inque rogo viuit. tantus per sidera feruor
Funditur, atque vno ceu sint in lumine cuncta.
Hæc vbi se ponto per pronas extulit oras,
Nascentem si quem pelagi perstrinxerit vnda,
Effrenos animos, violentaque pectora fingit,

 Irarum-

Irarumque dabit fluctus, odiumque, metumque
Totius vulgi. præcurrunt verba: loquentis
Ante os est animus: nec magnis concita causis
Corda micant, & lingua rabit, latratque loquendo:
Morsibus & crebris dentes in voce relinquit.
Ardescit vitio vitium, viresque ministrat
Bacchus, & in flamma sævas exuscitat iras.
Nec silvas rupesque timet, vastosque leones,
Aut spumantis apri dentes, atque arma ferarum,
Effunditque suas concesso in robore flammas.
Nec talis mirere arteis sub sidere tali.
Cernis, vt ipsum etiam sidus venetur in astris?
Prægressum quærit Leporem comprendere cursu.
Vltima pars magni quum tollitur orbe Leonis,
Crater auratis surgit cælatus ab astris.
Inde trahit quicunque genus, moresque, sequetur
Inriguos ruris campos, amneisque, lacusque:
Et te, Bacche, tuas nubentem iunget ad vlmos,
Disponetque iugis imitatas fronde choreas,
Robore vel proprio fidentem in brachia ducet,
Teque tibi credet semper. quin matre resectum
Adiunget calamis, segetemque interseret vuis:
Quæque alia innumeri cultus est forma per orbem,
Pro regione colet. nec parce vina recepta
Hauriet emiscens, & fructibus ipse fruetur,
Gaudebitque mero, mergetque in pocula mentem.
Nec solum terræ spem credet in annua vota:
Annonæ quoque vectigal, mercesque sequetur,
Præcipue quas humor alit, nec deserit vnda.
Tales effinget Crater humoris amator.
Iam subit Erigone: quæ quum ter quinque feretur
Partibus ereptis ponto, tollentur ab vndis
Clara Ariadneæ quondam monumenta coronæ,

Et mol-

Et molles tribuent arteis. hinc dona puellæ
Namque nitent. illinc oriens est ipsa puella.
Ille colet nitidis gemmantem floribus ortum,
Pallenteis violas, & purpureos hyacinthos,
Liliaque, & Tyrias imitata papauera luces,
Vernantisque rosæ rubicundo sanguine florem.
Cæruleum foliis viridi quin gramine collem
Conseret, & veris depinget prata figuris:
Aut varios nectet flores, sertisque locabit;
Effingetque suum similes. in mutua pressos
Incoquet, atque Arabum siluis mulcebit odores:
Et medicos vnguenta dabit referentia flatus,
Vt sit adulterio succorum gratia maior:
Munditiæ cultusque adsunt, artesque decoræ,
Et lenocinium vitæ præsensque voluptas.
Virginis hoc anni poscunt, floresque coronæ.
At quum per decimam consurgens horrida partem
Spica, feret præ se squallentis corpus aristæ:
Aruorum ingenerat studium, rurisque colendi,
Seminaque in fœnus sulcatis credere terris,
Vsuramque sequi maiorem sorte, receptis
Frugibus innumeris, atque horrea quærere messi,
Quod solum decuit mortaleis nosse metallum.
Nulla fames, non vlla forent ieiunia terris.
Diues erat census saturatis gentibus orbis,
Et si forte labor ruris tardauerit arteis,
Quis sine nulla Ceres, non vllus seminis vsus,
Subdere fracturos silicis frumenta, superque
Ducere pendenteis orbes, & mergere farra,
Ac torrere focis, hominumque alimenta parare,
Atque vnum genus in multas variare figuras.
Et quia dispositis aptatur spica per artem
Frugibus: exstructu simili componitur ordo,

 Semini-

Seminibusque suis cellas atque horrea praebet.
Sed parte octaua surgentem cerne Sagittam
Chelarum. dabit & iaculum torquere lacertis,
Et calamum neruus, glebas & mittere virgis,
Pendentemque suo volucrem deprendere cælo,
Cuspide vel triplici securum figere piscem.
Quod potius dederim Teucro sidusue genusue?
Teue, Philoctete, cui malim credere partis?
Hectoris ille faces arcu, teloque fugauit,
Mittebat qui vos, igneis, in mille carinas.
Hinc ortam pharetram, Troiæ bellumque gerebat,
Maior & armatis hostis subsederat exul.
Quin etiam ille pater tali de sidere cretus
Esse potest, qui serpentem super ora cubantem,
Infelix, nati somnumque, animamque bibentem,
Sustinuit misso petere & prosternere telo.
Ars erat esse patrem. vicit natura periclum,
Et pariter iuuenem somnoque ac morte leuauit
Tunc iterum natum, & fato per somnia raptum.
At quum secretis improuidus Hædus in astris
Erranti similis, fratrum vestigia quærit,
Postque gregem longo producitur interuallo,
Solertes animos, agitataque pectora in vsus
Effingit variis nec deficientia curis,
Nec contenta domo. populi sunt illa ministra,
Perque magistratus, & publica iura feruntur.
Non vllo careat digito, quaque iuerit, hasta:
Defueritque bonis sector, pœnamque lucretur
Noxius, & patriam fraudarit debitor æris.
Cognitor est vrbis. nec non lasciuit amores
In varios, ponitque forum, se datque Lyæo.
Mobilis in saltus, & scena mollior arte.
Nunc surgente Lyra, testudinis enatat vndis

Forma,

Forma, per heredem tantum præfata sonantis,
Chelarum surget quam pars vicesima sexta.
Qua quondam sonitumque ferens Oeagrius Orpheus,
Et sensus scopulis, & siluis addidit aures,
Et Diti lacrimas, & morti denique finem.
Hinc venient vocis dotes Boreæque sonantis,
Garrula quæ modulis diuerse tibia format,
Et quodcumque manu loquitur, flatuque mouetur.
Ille dabit cantus inter conuiuia dulces,
Mulcebitque sono Bacchum, noctisque tenebris.
Quin etiam curas inter secreta mouebit
Carmina furtiuo modulatus murmure vocem:
Solus & ipse suas semper cantabit ad aures.
Hinc distante Lyra, quæ cornua ducit in astra,
Sed regione Nepæ vix partes octo trahentis,
Ara ferens thuris stellis imitantibus ignem,
In qua deuoti quondam cecidere Gigantes,
Nec prius armauit violento fulmine dextram
Iuppiter, ante Deos quam constitit ipse sacerdos;
Quos potius finget ortus, quam templa colentes,
Atque autoratos in tertia iura ministros,
Diuorumque sacra venerantes numina voce,
Pene Deos, & qui possunt ventura videre?
Quattuor appositis Centaurus partibus effert
Sidera, & ex ipso mores nascentibus addit.
Aut mulos aget aut mannos, mistosque iugabit
Semine quadrupedes, aut curru celsior ibit:
Aut onerabit equos armis, aut ducet in arma.
Ille tenet medicas arteis ad membra ferarum,
Et non auditos mutarum tollere morbos:
Hoc est artis opus non expectare gementes,
Et sibi non ægros iamdudum credere corpus.
Nunc subit Arcitenens, cuius pars quinta nitentem

Arcturum

Arcturum ostendit ponto, quo tempore natis
Fortuna ipsa suos audet committere census,
Regales vt opes, & sancta æraria seruent,
Regnantes sub rege suo, rerumque ministri.
Tutelamque gerent populi, domibusue regendis
Præpositi, curas clieno limine claudent.
Arcitenens quum se totum produxerit vndis
Ter decuma sub parte feri, formantibus astris,
Plumeus in cælum nitidis Olor euolat alis:
Quo surgente trahens lucem, matremque relinquens,
Ipse quoque aerios populos, cæloque dicatum,
Alituumque genus, studium censusque vocabit.
Mille fluent artes, aut bellum indicere mundo,
Et medios inter volucrem prensare meatus:
Aut nidis damnare suis, ramoue sedentem,
Pascentemue super surgentia ducere lina.
Atque hæc? in luxum iam ventri longius itur,
Quam modo militiæ. Numidarum pascimur oris,
Phasidos & damnis. arcessitur inde macellum,
Vnde aurata nouo conuecta est æquore pellis.
Quin etiam linguas hominum, censusque docebit
Aerias volucres, nouaque in commercia ducet,
Verbaque præcipiet naturæ lege negata.
Ipse Deum Cycnus condit, vocemque sub illo
Non totus volucer, secumque immurmurat intus.
Nec te prætereant, clausas qui culmine summo
Pascere aues gaudent Veneris, & reddere cæcas
Aut certis reuocare notis, totamque per vrbem
Qui gestant caueis volucres ad iussa paratas,
Quorum omnis paruo consistit passere census.
Has erit & similes tribuens Olor aureus artes.
Anguitenens magno circumdatus orbe Draconis,
Quum venit in regione tua Capricorne figura,
Non ini-

Non inimica facit serpentum membra creatis.
Accipiunt sinibusque suis, peploque fluenti,
Osculaque horrendis iungunt impune venenis.
At quum se patrio producit ab æquore Piscis,
In cælumque ferens alienis finibus ibit,
Quisquis erit tali capiens sub tempore vitam,
Littoribus, ripisque suos circumferet annos,
Pendentem & cæco captabit in æquore piscem,
Cumque suis domibus concha valloque latentes
Protrahit immersus. nihil est audere relictum.
Quæstus naufragio petitur, corpusque profundo
Immissum pariter quam præda exquiritur ipsa.
Nam semper tanti merces est parua laboris.
Censibus æquantur conchæ, rapidumque notari. *
Vix quisquam est locuples. oneratur terra profundo.
Tali sorte suas arteis per littora tractat,
Aut emit externos precio, mutatque labores
Institor æquoreæ varia sub imagine mercis.
Quumque Fidis magno succedunt sidera mundo,
Quæsitor scelerum veniet, vindexque reorum,
Qui commissa suis rimabitur argumentis,
In lucemque trahet tacita latitantia fraude.
Hinc etiam immitis tortor, pœnæque minister,
Et quisquis vero fauit, culpamue perodit,
Proditur, atque alto qui iurgia pectore tollat.
Cæruleus ponto quum se Delphinus in astra
Erigit, & squammam stellis imitantibus exit,
Ambiguus Terræ partus, pelagoque creatur.
Par ex diuerso studet & sociatur vtrumque
In genus, atque vno digestum semine surgit.
Nam velut ipse citis perlabitur æquora pinnis
Nunc summum scindens pelagus, nunc alta profundi,
Et sinubus vires sumit, fluctumque figurat:

Sic, venit ex illo quisquis, volitabit in vndis,
Nunc alterna ferens in lentos brachia tractus,
Et plausa resonabit aqua. nunc æquore mersus,
Deducet palmas, furtiuo remus in ipso *
Nunc in aquas rectus veniet, passimque natabit,
Et vada mentitus reddet super æquora campum.
Aut immota ferens in tergus membra, latusque
Non onerabit aquas, summisque accumbet in vndis,
Pendebitque super tutus sine remige. Votum est
Illis in ponto, iocundum est quærere pontum,
Corpora qui mergunt vndis, ipsumque sub antris
Nerea, & æquoreas conantur visere Nymphas,
Exportantque maris prædas, & rapta profunda
Naufragia, atque imas auidi scrutantur arenas.
Ad numeros etiam illiciet cognata per artem
Corpora, quæ valido saliunt excussa petauro,
Alternosque cient motus: elatus & ille
Nunc iacet, atque huius casu suspenditur ille.
Membraque per flammas, orbesque emissa flagrantes
Molliter vt liquidis per humum ponuntur in vndis.
Delphinumque suo per inane imitantia motu
Et viduata volant pennis, & in aere ludunt.
At si deficient artes, remanebit in illis
Materies tamen apta. dabit natura vigorem,
Atque alacres cursus, campoque volantia membra.
Sed regione means Cepheus humentis Aquarj
Non dabit in lusum mores. facit ora seuera:
Frontes, ac vultus componit pondere mentis.
Pascentur curis, veterumque exempla reuoluent
Semper, & antiqui laudabunt verba Catonis,
Tutorisue supercilium, patruiue rigorem.
Componet teneros etiam qui nutriat annos,
Et dominum dominus prætextæ lege sequatur.

Quin-

Quinetiam Tragico praestabunt verba cothurno,
Cuius erit quamquam in chartis stilus ipse cruentus.
Nec minus & scelerum facie, rerumque tumultu
Gaudebunt: atri luctum memorare sepulchri,
Ructantemque patrem natos, Solemque reuersum
Et cacum sine Sole diem. Thebana iuuabit
Dicere bella vteri, mixtumque in fratre parentem:
Quaerere Medeae natos, fratremque, patremque:
Hinc vestes, flammas illinc pro munere missas,
Aeriamque fugam, vectosque ex ignibus annos.
Mille alias rerum species in carmine ducent.
Forsitan ipse etiam gestus referetur in actus.
At si quis studio scribendi mitior ibit,
Comica componet laetis spectacula ludis.
Ardentes iuuenes, raptasque in amore puellas,
Elusosque senes, agilesque per omnia seruos,
Quis in cuncta suam produxit saecula vitam
Doctor in vrbe sua linguae sub flore Menander,
Qui vitae ostendit vitam, chartisque sacrauit.
Et, si tanta operum vires commenta negarint,
Externis tamen aptus erit nunc voce poetis,
Nunc saturo gestu, referetque affectibus ora,
Et sua dicendo faciet, solusque per omneis
Ibit personas, & turbam reddet in vno:
Aut magnos Heroas aget, scenisque Togatas.
Omnis fortunae vultum per membra reducet,
Aequabitque choros gestu, cogetque videre
Praesentem Troiam, Priamumque ante ora cadentem.
Quodque aget, id credes stupefactus imagine veri.
Nunc Aquilae sidus referam, quae parte sinistra
Rorantis Iuuenis, quem terris sustulit ipsa,
Fertur, & extentis praedam circumuolat alis.
Fulmina missa refert, & caelo militat ales,

Bis sextamque notat partem fluuialis Aquarj.
Illius in terris orientis tempore natus,
Ad spolia & partas surget vel cæde rapinas.
Quumque hominum dederit strages, dabit ille ferarum:
Nec pacem a bello, ciuem discernet ab hoste.
Ipse sibi lex est, & qua fert cunque voluntas,
Præcipitat vires: laus est contendere cuncta.
Et si forte bonis accesserit impetus ausis,
Improbitas fiet virtus. & condere bella,
Et magnis patriam poterit ornare triumphis.
Et quia non tractat Volucris, sed suggerit, arma,
Immissosque refert ignes, & fulmina reddit,
Regis erit magnive ducis per bella minister,
Ingentesque suus præstabit viribus vsus.
At quum Cassiope bis denis partibus actis
Æquorei Iuuenis dextra de parte resurgit,
Artifices auri faciet, qui mille figuris
Vertere opus possint, caræque acquirere dotem
Materiæ, & lapidum viuos miscere colores.
Sculpentem faciet sanctis laquearia templis:
Condentemque nouum cælum per tecta Tonantis.
Hæc fuerat quondam Diuis concessa figura:
Nunc iam luxuriæ pars est. Triclinia templis
Concertant, tectique auro iam vescimur auro.
Hinc augusta nitent sacratis munera templis,
Et Mithridateos vultus induta trophæa,
Aurea Phœbeis certantia lumina flammis,
* *Gemmarumque Ioli radiantes lucibus ignes.*
Hinc Pompeia manent veteris monimenta triumphi,
* *Et quod erat regnum, pelagus fuit vna malorum*
* *Non extincta lues semperque recentia flammis.*
Hinc lenocinium formæ, cultusque repertus
Corporis, atque auro quæsita est gratia frontis,

Perque

Perque caput ducti lapides, per colla, manusque,
Et pedibus niueis fulserunt aurea vincla.
* *Quid potius matrona velit tractare creatos,* *
Quam factum reuocare suos quod possit ad vsus.
Ac ne materies tali sub munere desit,
Quærere sub terris aurum, furtoque latentem
Naturam eruere omnem, orbemque inuertere præda
Imperat, & glebas inter deprendere gazam,
Inuitamque nouo tandem producere cælo.
Ille etiam fuluas auidus numerabit arenas,
Perfundetque nouo stellantia littora ponto,
Paruaque ramentis faciet momenta minutis.
Protulit, vt legeret census spumantis in aurum, *
Et perlucentes cuperet prensare lapillos.
Verticibus mediis oculos immittet auaros.
Et coquet argenti glebas, venamque latentem
Eruet, & silicem riuo saliente liquabit,
Et facti mercator erit per vtrumque metalli,
Alterum & alterius semper mutabit in vsus.
Talia Cassiope nascentum pectora fingit.
Andromedæ sequitur sidus, quæ Piscibus ortis
Bis sex in parteis cælo venit aurea dextro,
Hanc quondam pœna dirorum culpa parentum
Prodidit, infestus totis quum finibus omnis
Incubuit pontus, timuit quum naufraga tellus.
Proposita est merces vesano dedere ponto
Andromedam, teneros vt bellua manderet artus:
Hic Hymenæus erat, solaque in publica damna.
Pro natis lacrimans ornatur victima pœna,
Induiturque sinus non hæc in vota paratos,
Virginis & viuæ rapitur sine funere funus.
At simul infesti ventum est ad littora ponti,
Mollia per duras panduntur brachia cautes.

Astrinxere pedes scopulis, iniectaque vincla,
Et cruce virginea moritura puella pependit.
Seruatur tamen in pœna vultusque pudorque.
Supplicia ipsa decent. niuea ceruice reclinis
Molliter ipsa suæ custos est sola figuræ.
Defluxere sinus humeris, fugitque lacertos
Vestis, & effusi scopulis hæsere capilli.
Te circum Alcyones pennis planxere volantes,
Fleueruntque tuos miserando carmine casus,
Et tibi contextas vmbram fecere per alas.
Ad tua sustinuit fluctus spectacula pontus,
Assuetasque sibi desiit perfundere ripas.
Extulit & liquido Nereus ab æquore vultum.
Et casus miserata tuos rorauit & vndas.
Ipsa leui flatu refouens pendentia membra
Aura per extremas resonauit flebile rupes.
Tandem Gorgonei victorem Persea monstri
Felix illa dies redeuntem ad littora duxit.
Isque vbi pendentem vidit de rupe puellam,
Diriguit facie, quem non stupefecerat hostis.
Vixque manu spolium tenuit, victorque Medusæ
Victus in Andromeda est. iam cautibus inuidet ipsis,
Felicesque vocat, teneant quæ membra, catenas.
At postquam pœnæ caussam cognouit ab ipsa,
Destinat in thalamos per bellum vadere ponti,
Altera si Gorgo veniat, non territus ire.
Concitat aerios cursus, flentesque parentes
Promissu vitæ recreat, pactasque maritum
Ad littus remeat. grauidus iam surgere pontus
Cœperat, & longo fugiebant agmine fluctus
Impellentis onus monstri. caput eminet vndas
Scindentis, pelagusque mouet. circumsonat æquor
Dentibus, inque ipso rapidum mare nauigat ore.

Hinc

Hinc vastis vrgent immensi torquibus orbes,
Tergaque consumunt pelagus. sonat vndique Syrtis,
Atque ipsi metuunt montes, scopulique ruentem.
Infelix virgo quamuis sub vindice tanto,
Quæ tua tunc fuerat facies? vt fugit in auras
Spiritus? vt toto caruerunt sanguine membra?
Quum tua fata cauis e rupibus ipsa videres,
Adnantemque tibi pœnam, pelagusque ferentem,
Quantula præda maris? sed pennis subuolat alte
Perseus, & cælo pendens iaculatur in hostem,
Gorgoneo tinctum defigens sanguine ferrum.
Illa subit contra assurgens, conuersaque frontem
Erigit, & tortis innitens orbibus alte
Emicat, ac toto sublimis corpore fertur.
Sed quantum illa subit semper iaculata profundo,
In tantum reuolat, laxumque per æthera ludit
Perseus, & Ceti subeuntis verberat ora.
Nec cedit tamen illa viro, sed sæuit in auras
Morsibus, & vani crepitant sine vulnere dentes.
Efflat & in cælum pelagus, mergitque volantem
Sanguineis vndis, pontumque extollit in astra.
Spectabat pugnam pugnandi caussa puella.
Iamque oblita sui, metuit pro vindice tali
Suspirans, animoque magis quam corpore pendet.
Tandem confossis subsedit bellua membris,
Plena maris, summas iterumque renauit ad vndas,
Et magnum vasto contexit corpore pontum,
Tunc quoque terribilis, nec virginis ore videnda.
Perfudit liquido Perseus in marmore corpus,
Maior & ex vndis ad cautes peruolat altas,
Soluitque hærentem vinclis de rupe puellam
Desponsam pugna, nupturam dote mariti.
Hic dedit Andromedæ cælum, stellisque sacrauit,

Mercedem

Mercedem tanti belli, quo condidit ipsa
Gorgone non leuius monstrum, pelagusque leuauit.
Quisquis in Andromedæ surgentis tempore ponto
Nascitur, immitis veniet pœnæque minister,
Carceris & duri custos, quo stante superbæ
Prostratæ iaceant miserorum in limine matres,
Pernoctesque patres cupiant extrema suorum
Oscula, & in proprias animam transferre medullas,
Carnificisque venit mortem ducentis imago,
Accensisque rogis, & stricta sæpe securi.
Supplicium vectigal erit: qui denique possit
Pendentem e scopulis ipsam spectare puellam,
Vinctorum dominus, sociusque in parte catenæ.
Interdum pœnis innoxia corpora seruat.
Piscibus exortis quum pars vicesimaprima
Signator terræ lumen fulgebit, & orbi
Aerius nascetur Equus cæloque volabit,
Velocesque dabit sub tali tempore partus,
Come per officium vigilantia membra ferentes.
Hic glomerabit equo gyros, dorsoque superbus
Ardua bella geret rector cum milite mixtus,
Nunc stadio fraudare fidem, poteritque videri
Mentiri passus, & campo tollere cursum.
Quamuis extremo citius reuolauerit orbe
Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.
Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis
Quadrupedam: medicas artes in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad vsus.
Nixa genu species, & Graio nomine dicta
*Engonasi, ingenicla nitens sub origine constat **
Dextra per extremos attollit lumina Pisces.
Hinc fuga nascentum, dolus, insidiæque creantur,
Grassatorque venit media metuendus in vrbe.

Etsi

Et si forte aliquas animo consurget in arteis,
In prærupta dabit studium, vincetque periclo
Ingenium. aut tenues ausus sine limite gressus
Certa per extentos ponit vestigia funes,
Et cæli meditatus iter vestigia perdet,
Et pene vt pendens populum suspendit ab ipso.
Laua sub extremis consurgunt sidera Ceti
Piscibus Andromedam ponto, cæloque sequentis.
Hoc trahit in pelagi cædes, & vulnera natos
Squammigeri gregis: extentis laqueare profundum
Retibus, & pontum vinclis armare sequentem,
Et velut in laxo securas æquore phocas
Carceribus claudunt raris, & compede nectunt,
Incautosque trahunt macularum vimine thunnos.
Nec cepisse sat est. luctantur corpora nodis,
Expectantque nouas acies, ferroque necantur,
Inficiturque suo permixtus sanguine pontus
Totus, quum toto iacuerunt littore prædæ.
Altera fit cædis cædes: scinduntur in artus
Corpora, & ex vno varius describitur vsus.
Illa datis melior succis, pars illa retentis.
Hinc sanies preciosa fluit, floremque cruoris
Euomit, & mixto gustum sale temperat oris.
Illa putris turba est. strages confunditur omnis,
Permiscetque suas alterna in damna figuras,
Communemque cibis vsum, succumque ministrat.
At quum cæruleo stetit ipsa simillima ponto
Squammigerum nubes, terræque immobilis hæret,
Excipitur vasta circumuallata sagena,
Ingentesque lacus, & Bacchi dolia complet,
Humoresque vomet socia per mutua dote,
Et fluit in liquidas tabes resoluta medullas.
Quin etiam magnas poterunt celebrare Salinas,

Et pontum coquere, & ponti secernere virus,
Quum solidum certo distendunt margine campum,
Adpelluntque suo deductum ex aequore fluctum,
Claudendoque negant. tum demum suscipit vndas
Area, tum pontus per Solem humore nitescit.
Congeritur siccum pelagus, mersique profundi
Canities emota maris, spumaeque rigentis
Ingenteis faciunt tumulos, pelagique venenum.
Quodque erat vsus aquae succo corruptus amaro,
Vitali sale permutant, redduntque salubrem.
At reuoluta polo quum primis vultibus Arctos
Ad sua perpetuos reuocat vestigia passus,
Nunquam tincta vadis, sed semper flexilis orbe:
Ac Cynosura minor cum prima luce resurgit,
Et pariter vastusue Leo, tum Scorpios acer
Nocte sub extrema permittunt iura diei:
Non inimica ferae tali sub tempore natus
Ora feret. placidas reget in commercia gentes.
Ille manu vastos poterit frenare leones,
Et palpare lupos, pantheris ludere captis,
Nec fugiet validas cognati sideris vrsas.
Inque arteis hominum, peruersaque munera ducet.
Ille elephanta premet dorso, stimulisque mouebit
Turpiter in tanto cedentem pondere cunctis.
Ille tigrim rabie soluet, pacique domabit,
Quaeque alia infestant siluis animalia terras,
Iunget amicitia secum, catulosque sagaces.

* * *

Tertia Pleiades dotabit forma sorores,
Femineum rubro vultum suffusa pyropo,

Inuenitque

Inuenitque parem sub te, Cynosura, colorem,
Et quos Delphinus iaculatur quattuor ignes,
Deltotonque tribus facibus, similique nitentem
Luce Aquilam, & flexos artus per lubrica terga.
Tum quartum quintumque genus discernitur omni
E numero, summaque gradus qui iungitur Angue,
Maxima per minimos censu concluditur imo,
Quæ neque per cunctas noctes, neque tempore in omni
Respondent alto cæli summota profundo.
Sed quum clara suos auertit Delia cursus,
Quumque vaga est illa, & terris sua lumina condit,
Mersit & ardentes Orion aureus ignes,
Signaque transgressus mutat per tempora Phœbus,
Effulget tenebris, & nocte accenditur atra.
Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere seminibus densis, totisque micare
Floribus, vt siccæ curuum per littus arenæ:
Nec spatium stellis, mundo nec cedere summam:
Sed quot eant semper nascentes æquore fluctus,
Quot delapsa cadant foliorum millia siluis,
Amplius hoc ignes numero volitare per orbem.
Vtque per ingentem populus describitur vrbem,
Præcipuumque Patres retinent, & proximum Equester
Ordo locum, Populumque Equiti, Populoque subire
Vulgus iners videas etiam sine nomine turbam:
Sic etiam magno quædam respondere mundo
Hæc natura facit, quæ cæli condidit orbem.
Sunt stellæ Procerum similes, sunt proxima primis
Sidera, suntque gradus, atque omnia iuncta priori.
Maximus est populus, summo qui culmine fertur,
Cui si pro numero vires natura dedisset,
Ipse suas æther flammas sufferre nequiret,
Totus & accenso mundus flagraret Olympo.

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM,

Quæ in

MANILIO

continentur.

A.

ABLIGVRITORVM genitura. 96,25.
Actæon. 114,29
Actiacum bellum. 28, 32. 110,30.
Acutorum & folertiũ genitura. 87, 25
Adamas. 108, 18
Ægyptij inuentores astronomiæ, 2, 23. mirus colorati Indis. 102,27
Ægyptus subiecta Arieti. 103,9
Æmilia gens. 25, 13
Æneas. 81, 6
Ætarij Custodum genitura. 120, 2
Ærariorum & Ferrariorum genitura. 88, 1.
Æthiopia Cancro subiecta. 103, 15
Æthiopes. 102, 13
Africa. 100, 16. Scorpio subiecta. 104, 3.
Agilium genitura. 87, 26. 111, 7. 112, 22
Agricolarum genitura. 84, 13. 96, 11. 117, 19.
Agrippa. 25, 15
Amatorum genitura. 114, 2
Ambitiosorum genitura. 114, 1
Amicitiæ rara exempla. 47, 30
Andromeda. 11, 32. 125, 21. & inde.
Anguis Vrsarum. 12, 21. Eius magnitudo. 131, 7
Animi vis. 107, 28
Annonæ redemptorũ genitura. 116,27
Antichthones. 8, 20
Antistites & Aeditimi sub quo signo edantur. 97, 1. 119, 20
Aquario quæ regiones subiectæ. 104, 21
Aquatica negotiantiũ genitura. 116, 8
Aquila sidus. 11, 25. Eius magnitudo. 131, 4. ortus. 123, 30.
Aquilices sub quo signo edũtur. 88, 12.
Arabia Tauro subiecta. 103,11
Arabicus sinus. 100, 14
Arachne. 84, 19
Arctophylax. 10, 31
Arcturus. 10, 33. Eius ortus. 120, 1
Argo. 13, 18. Ortus. 109,14
Arieti quæ regiones subiectæ. 103, 1
Arma venatoria parantes sub quo signo eduntur. 115, 12
Armenia Leoni subiecta. 103, 18.
Armorũ studiosi sub quo signo eduntur. 87, 21
Artium origo. 4, 4
Asia. 100, 29 Tauro subiecta. 103, 10
Astrologiæ auctores primi. 2, 23
Astrologi, & Mathematici sub quo signo edantur. 85, 8
Atalanta. 114, 23, 26
Athla. 64, 11
Athlorum dodecatopos. 62, 11
Aucupum genitura. 120,11
Augustus. 25, 17. Deus. 97, 7
Augusti genitura. 45, 4. 97, 7
Auratorum, & Aurificum genitura. 124, 17
Aurifabrorum, & Argentifabrorum genitura. 87, 33. 125,17
Aurifossorum genitura. 124, 26
Aurilegulorum genitura. 125,10
Axis. 9,27

B.

BABYLONIA Piscibus subiecta. 104, 24
Bellerophontis genitura. 112, 9
Bellicosorum, & Martialium genitura. 87, 4
Bestiariorum genitura. 85, 27. 87, 8
Bithynia Leoni subiecta. 103, 18
Bootes. Vide Arctophylax.
Brutus. 25, 2

C.

CAECORVM genitura. 96, 21
Cæsar Diuus. 25, 18
Cæsaris interitus. 82, 6. 97, 20.
Calculatorum genitura. 86, 22
Camillus. 25, 1
Cancer. 30, 25
Cancro regiones subiectæ. 103, 14
Canicula. 13, 2. 115,20

Canum

Canum studiosi sub quo signo eduntur. 114, 13
Canneusis clades. 81, 19. 100, 18
Canopus. 7, 30
Canorotum, & Cantorum genitura. 119, 6.
Capella sidus. 12, 15. 30, 20. 115, 9
Cappadocia Leoni subiecta. 103, 18
Capratiorum genitura. 112, 28
Capricorno regiones subiectæ. 104, 15
Cardines genitutarum. 53, 19
Cardinum interualla. 55, 7
Cardinum vires. 55, 29
Caria regio Virgini subiecta. 103, 25
Carnificum genitura. 128, 9
Carrucariorum genitura. 119, 26
Carthago. 100, 16. Scorpioni subiecta. 104, 2.
Caspium mare. 100, 6
Cassiepea. 12, 3. Eius ortus. 124, 15
Cato. 25, 14
Centaurus. 13, 24. Eius ortus. 119, 24
Cepheus. 12, 3. Eius ortus. 122, 26
Cercopes animalia. 100, 26
Cetus sidus 14, 16. Eius ortus. 129, 6
Cetariorum, & Bolonatum genitura. 129, 9
Chaldæi inuentores astronomiæ. 2, 13
Chronocratoriæ XII Signorum. 76, 17
Chronocratoriæ Dodecatopi. 77, 1
Cicero. 25, 11
Cilicia Aquario subiecta. 104, 23
Cinædorum genitura. 95, 7
Circuli paralleli. 18, 11
Circulus æquinoctialis. 18, 19
Circulus Antarcticus. 19, 6
Circulus Arcticus. 18, 15
Claudia gens. 25, 12
Clœlia. 24, 30 81, 15
Cocles Horatius. 24, 31 81, 14
Cognitorum, & Sectorum genitura. 118, 26.
Coluti. 19, 19
Cometæ. 25, 30
Cometa Acontias. 27, 1
Cometæ Docides. 26, 24
Cometa Lampadias. 26, 30
Cometa Pitheus. 26, 26
Cometa Pogonias. 26, 23
Corona sidus. 11, 1 Eius Ortus. 116, 33
Corpulentorum genitura. 85, 1
Corninns. 24, 32
Coruus sidus. 13, 23
Cossus. 25, 5
Crater sidus. 13, 23. Eius ortus. 116, 29
Creta Sagittario subiecta. 104, 7
Crœsi interitus. 82, 13
Curiatij & Horatij fratres. 81, 16
Curius. 25, 4. 84, 31
Cursorum genitura. 128, 22
Cygnus sidus. 11, 19. 30, 21. Eius ortus. 120, 9.
Cynosura. 10, 14. 30, 20. Eius ortus. 130, 14. magnitudo. 131, 1

D.

Dæmonion Saturnus. 58, 12
Demonie in XII domibus. 56, 29
Dea in XII domib. 57, 15
Decani. 89, 16
Decij. 25, 6
Delphinus sidus. 11, 28. Eius ortus. 121, 26. magnitudo. 130, 2
Deltoton. 12, 2. Eius magnitudo. 130, 3
Deorum Tutelæ in signis. 42, 27
Desultorum genitura. 111, 30
Deus in XII domibus. 57, 8
Dextra & sinistra Signa. 38, 9, 19
Dicacium genitura. 113, 24
Dierum inæqualitas secundum climata. 66, 30
Dierum mensura sub Æquinoctiali. 87, 3.
Ditis ianua. 58, 17
Dodecaeteris genethliaca. 75, 33
Dodecatemorion. 50, 23
Dodecatemorion in Dodecatemorus. 52, 2
Doridos regio Virgini subiecta. 103, 24

E.

Ecliptica Signa. 105, 9
Eclipsis non vbique eodem tempore cernitur. 8, 4
Edacium genitura. 96, 25
Elementorum dispositio. 5, 29
Eloquentium & Facundorum genitura. 86, 10
Equariorum genitura. 87, 16
Equorum domitores sub quo signo nascuntur. 87, 16. 111, 33. 128, 20
Equus sidus. 11, 30. Eius ortus. 128, 17
Erigone. 30, 22
Eumæi subulci genitura. 113, 7
Europa. 101, 5
Euripporum deductores sub quo signo eduntur. 88, 15.
Euxinus Geminis subiectus. 103, 12
Exlegum genitura. 124, 6

F.

Fabius Cunctator. 25, 7. 81, 22
Fabricius. 25, 4
Felix in XII domib. 56, 20
Fides sidus. 121, 19
Flaturariorum genitura. 88, 1
Florum cultorum genitura. 117, 3
Fortuna in XII domib. 57, 26
Fortunæ imperium in rebus humanis. In procemio lib. IIII.
Fortunæ Sors. 64, 25
Fugacium genitura. 128, 31
Funambulorum genitura. 129, 3

G.

GALAXIAS. vide Lacteus.
Gallia. 101. 6. Capricorno subiecta. 104, 17
Garum. 129, 23
Gemellorum & Gemelliparatum genitura. 98, 6
Geminis quæ regiones subiectæ. 103, 12
Germania. 102, 5. Capricorno subiecta. 104, 18
Glabratorum & pumicatorum genitura. 113, 29
Gladiatorum genitura. 87, 8
Græcia. 101, 9
Græci palæstræ dediti. 102, 10
Grassatorum genitura. 128, 32

H.

HANNIBALIS mors. 81, 23. 97, 22
Helice. 10, 11
Hellespontus Arieti subiectus. 103, 3.
Heniochus. 111, 14.
Hesiodi Georgica. 30, 8.
Hesiodi Theogonia alia a vulgata. 30, 2
Hispania Capricorno subiecta. 104, 17
Hœdi sidus. 12, 14. Eorū ortus. 112, 15
Hœdus sidus. 118, 20
Homerus. 29, 21
Horatij trigemini. 24, 28
Horoscopus quomodo indagādus. 65, 21. 73, 31.
Hortulanorum vel olitorum genitura. 117, 3.
Hyades. 112, 31
Hydra sidus. 13, 21

I.

IACVLATORVM genitura. 118, 3
Ignis femina vbique. 27, 3
India Cancro subiecta. 103, 14
Indorum color. 102, 19
Iusidotum genitura. 97, 32
Ingeniculus. 10, 30. Eius ortus. 128, 29
Inquietorum genitura. 112, 32. 118, 24
Insidiatorum & insessorum viæ genitura. 128, 32
Insulæ maris mediterranei. 99, 19
Ionia Virgini subiecta. 103, 24
Iracundorum genitura. 86, 4. 116, 21
Italia Libræ subiecta. 103, 26
Iugulæ sidus. 114, 20
Iulia gens. 25, 16
Iunius Brutus. 25, 2
Iurisperitorum genitura. 86, 26

L.

LACTEVS circulus. 22, 1
Lacteus circulus Heroum sedes post mortem. 24, 9
Lanificū & Lanariorū genitura. 84, 12
Lasciuorum, & voluptariorum genitura. 112, 21. 118, 30
Legislatorum genitura. 96, 30
Leoni quæ regiones subiectæ. 103, 16
Lepus sidus. 13, 18 Eius ortus. 114, 5
Libertalium hominum genitura. 88, 22
Libidinosorum genitura. 97, 32
Libræ quæ regiones subiectæ. 103, 26
Liuius collega Neronis. 25, 8
Lucifer, Hesperos, idem. 6, 24
Lunę deliquiū crepitu æris reuocari. 8, 8
Lycurgus. 24, 23
Lyra sidus. 11, 6. Eius ortus. 118, 33

M.

MACEDONIA Leoni subiecta. 103, 19
Magistratuum appatitorum genitura. 118, 24
Mancipes carcerū sub quo signo eduntur. 128, 4
Mansuetariorū genitura. 87, 19. 130, 17
Marcellus. 25, 5
Margaritariorum genitura. 121, 16
Marij victoria de Cimbris. 81, 27
Marij clades. ibid.
Marsorum, & Psyllorū genitura. 121, 1.
Mauri a colore oris dicti. 102, 19
Meleagri genitura. 114, 22
Menander. 23, 18
Mensorum, ponderatorum, librippendium genitura. 86, 22
Mercatorum genitura. 85, 15
Mercurij stella ostendens se, & occultans. 27, 22
Mercurius inuentor astronomiæ. 2, 12
Meridianus. 20, 16
Messeniacum bellum. 59, 27
Metallariorum genitura. 87, 30
Metelli. 25, 13
Metellus. 82, 17
Meronis Atheniensis genitura. 88, 20
Mimorum genitura. 123, 20
Mollium & effœminatorum genitura. 113, 26.
Multonum genitura. 119, 26
Mulomedicorū genitura. 119, 29. 128, 26
Mundi forma rotunda. 7, 18
Mundi origo. 5, 2
Mundorum, cultorum, elegantium hominum genitura. 113, 25. 117, 14
Musicorum genitura. 85, 3. 96, 18
Mutius Scæuola. 81, 13

N.

NATATORVM genitura. 122, 1
Nauiculariorum genitura. 88, 24. 97, 24. 110, 19 (85, 20
Naue merces mercientium genitura.
Naumachorum genitura. 89, 6
Nero collega Liuij. 25, 8
Notariorum genitura. 86, 14
Notia sidera. 14, 19

O.

OCCIDENS Capricorno subditus. 104, 15

Octo topi. 55, 6. 59, 2
Ophiuchus. 11, 13. Eius ortus. 120, 32
Orion. 12, 26. Eius ortus. 110, 3
Orizon. 20, 31
Orpheus. 119, 3

P.

PAEDAGOGORVM genitura. 122, 32
Palamedis genitura. 86, 22
Papirius. 25, 3
παρέδρων genitura. 129, 3
Pella Alexandri Magni Patria. 24, 20
Peregrinantium genitura. 88, 31. 95, 33. 110, 22. 113, 16
Perioeci. 8, 17
Perseus. 11, 32
Persicum bellum Xerxis. 59, 32
Persicum mare. 100, 8
Persis subiecta Arieti. 103, 7
Pestis Atticæ. 28, 2
Petauristarum genitura. 122, 16
Phænomena Borea. 10, 9
Phænomena Notia. 12, 23
Phaetontis incendium. 23, 19
Philippi, campi. 28, 27
Philoctetæ genitura. 118, 8
Phrygia Leoni subiecta. 103, 16
Piscatorum genitura. 89, 3. 121, 7. 115, 2. 118, 6
Pihludiorum genitura. 114, 13
Piscibus quæ regiones subiectæ. 104, 14
Piscis Notius. 14, 11
Pistorum genitura. 88, 2. 117, 28
Plato. 34, 24
Pleiades. 12, 20. 113, 21. Earum magnitudo. 130, 32
Cn. Pompei interitus. 81, 32
Cn. Pompei tres triumphi. 25, 10. 81, 33. 82, 1
Sex. Pompeius Cn. F. 29. 5
Ponderatorum genitura. 86, 22
Pontus subiectus Geminis. 103, 12
Porta laboris in XII domib. 56, 2
Prædatorum genitura. 95, 29
Priami interitus. 82, 13
Procyon. 13, 18. Eius ortus. 115, 10
Prodigorum genitura. 88, 22
Prophetarum genitura. 119, 23
Propontis Arieti subiecta. 103, 6
Pudibundorum, & verecundorum genitura. 86, 17
Pugilum genitura. 114, 19
Pugna in Philippeis campis. 28, 27
Pumicatorum genitura. 113, 29
Punica bella. 110, 29

Q.

QVADRIGARIORVM genitura. 87, 15. 111, 18
Quæsitorum capitaliũ genitura. 120, 21
Quintilius Varus in Germania cum tribus legionib. cæsus. 28, 17
Quirinus. 25, 18

R.

RAPACIVM genitura. 124, 3
Remi & Romuli genitura. 104, 1
Rhodos secessus Tiberij. 103, 23
Rhodos Virgini subiecta. 103, 20
Roma sub Libra condita. 103, 30
Romanorum temperatura. 102, 8

S.

SACER mons. 113, 2
Sagariorum genitura. 88, 3
Sagitta sidus. 11, 24. Eius ortus. 118, 2
Sagittario quæ regiones attributæ. 104, 7
Sagittariorum genitura. 118, 4
Salacium genitura. 89, 8. 113, 22
Salinarij. 129, 33
Salis confectio. ibid.
Salmonei genitura. 112, 3
Salsamentariorum genitura. 129, 18
Saltatorum & scenicorum genitura. 118, 32
Salutatorum genitura. 111, 11
Sanctimonia insignium genitura. 97, 26
Sardinia humano vestigio similis. 99, 20
Sardinia Scorpio subiecta. 104, 6
Satellitum & regionum stipatorum genitura. 124, 13
Scæuola. 24, 29
Scipiones. 25, 9
Scorpio quæ regiones attributæ. 104, 2
Scorpius. 30, 22
Scythia Tauro subiecta. 103, 10
Sectorũ & cognitorũ genitura. 118, 27
Seditiosorum genitura. 113, 1
Sedulorum genitura. 128, 18
Seplasiariorum genitura. 117, 10
Serranus. 84, 31
Seruius iurisconsultus. 86, 30
Ser. Tullius Rex. 82, 15
Seuerorum genitura. 122, 26
Sicilia Sagittario subiecta. 104, 12
Signa Antarctica. 14, 30
Signa asyndeta. 41, 18
Signa biformia. 34, 27
Signa communia. 36, 22
Signa contraria. 41, 29
Signa currentia. 37, 4
Signa debilia. 37, 15
Signa dextra, sinistra. 38, 9, 19
Signa duodecim Zodiaci. 9, 11
Signa dupla. 34, 32
Signa ecliptica. 105, 9
Signa fecunda. 36, 28
Signa ferina 34, 14
Signa fessa. 37, 8
Signa gemina & paria. 34, 17

Signa hexagona. 40, 23
Signa humana. 34, 13
Signa masculina, feminina. 34,9
Signa nocturna, diurna. 35,28
Signa peruersa. 35,22
Signa recta, aut stantia. 37, 6
Signa singularia. 41,3
Signa sterilia. 36,30
Signa terrestria, aquatica. 36, 16
Signa Tetragona. 38, 13
Signa Trigona. 37, 30
Signa Tropica. 37, 24. 78,5
Signorum XII aporelesmata. 84,5
Signorũ orientiũ aporelesmata. 95,25
Signorum Chronocratoriæ. 76,17
Signorum consensus in visu, & auditu. 43, 27
Signorum obliquitas. 66, 8
Signorum triplicitates cõtrariæ. 45,15
Signorum tutelæ in membris humanis. 43, 14. 101,27
Signorum anaphorica tempora. 69,15
Signorum partes noxiæ. 93, 30
Simplicium ingeniorum genitura. 86,5
Socrates. 24,24
Solertium genitura. 111,6.118,23
Solon. 24,23
Sors Fortunæ quomodo indaganda. 64, 25
Sortis Fortunæ, siue Athlorum Thema. 62, 11
Spica sidus. 117,18
Stadiasmi anaphorici methodus. 70,15
Stadiasmi anaphorici exemplum. 73,9
Stadiodromorum genitura. 114, 8, 118, 22
Stellæ septem errantes. 25, 26
Stellarum & Solis forma rotunda. 7,22
Stellarum magnitudo. 130,32. Inde.
Stratorum genitura. 119,28
Subulcorum genitura. 113, 4
Syri crispi. 102,12
Syria Arieti subiecta. 103, 7

T.

TACITVRNORVM genitura. 85, 1
Tauro quæ regiones attributæ. 103, 10
Temporum tutelæ. 74, 29
Temulentorum genitura. 113, 22. 116, 7, 24. 118, 31
Terra in medio mundi. 6, 14
Terræ diuisio. 98, 9
Terræ forma rotunda. 7, 20
Terræ rotunditatem colligi ex eclipsib. 8, 16
Tessellatorum genitura. 114,19
Tetragona signa. 38. 13
Teucri genitura. 118, 7
Thebanum bellum. 59,28
Theocritus. 30, 29
Thrasymenus lacus. 81,21
Tibicinum & Fistulatorum genitura. 119, 17
Timidorum genitura. 113,14
Tortorum & carnificũ genitura. 121,23
Tragœdorum, & Comœdorum genitura. 113, 1
Trebiæ clades. 100,18
Trepidorum genitura. 84,21. 113,14
Trigona signa. 37, 30
Triumphatorum genitura. 97,16
Tropicus Cancri. 18, 17
Tropicus Capricorni. 18,31
Typhonis sedes. 56,6

V.

VARRO fugiens ex prælio Cannensi. 81, 20
Varus. vide Quintilius.
Velocium genitura. 111, 6. 114, 6. 122, 23.
Venatorum, & Bestiariorum genitura. 85,27. 87,8. 114,21.
Venditatorum & ἀλαζόνων genitura. 84, 22.
Venus in Piscem. 98, 1
Vestiariorum genitura. 84, 15
Vinitorum genitura. 116, 18
Violentorum & iracundorũ genitura. 97, 33. 115, 33.
Virgini quæ regiones subiectæ. 103, 20
Vniuersi totius dimensio. 17, 23
Voluptariorum genitura. 89,8. 112,25
Vrbium Conditorũ ac euersorum genitura. 97, 10
Vrinatorum genitura. 121,9. 122,12
Vrsæ Cælestes. 10, 10
Vrsa maior. 130, 11

X.

XERXES. 24, 16
Xerxis naufragium. 82, 14

Z.

ZODIACVS. 21, 17

FINIS.

IOSEPHI SCALIGERI

auctoris damnati, opus tamen hoc permissum.

IVL. CÆS. F.

CASTIGATIONES ET NOTÆ IN M. MANILI ASTRONOMICON.

Ex Officina Plantiniana,

APVD CHRISTOPHORVM RAPHELENGIVM,

Academiæ Lugduno-Batauæ Typographum.

cIↃ. IↃ. c.

Cum Priuilegiis.

AVCTORVM NOMENCLATOR QVI HIS CASTIGATIONIBVS CITANTVR AVT EMENDANTVR.

A.

Aben Ezra. 370,35
Achilles Statius. 92,32
Acro. 61,16
Acta Apostolorum. 451,22
Acta Triumphorum Pompei Magni. 457,17
Ælianus. 27,38. 110,10 353 27. 386,25. 388,22. 441,15
Æschylus. 320,17
Ætna auctor. 27,22. 93,18. 113,21. 333, 1,8.
Albinouanus. 96,12
Alexis Comicus. 294,4 455,20
Alfenus Iurisc. 390,18
Alkabizius. 91,17
Anacreon. 467,30. 509,23.
Antiphanes Comicus. 439,19
Apollonius Rhodius 406,6.461,14
Apollonides poeta. 358,29,507,11
Aratus. 28,7. 41,37. 42,20,26, 30. 43, 36, 38. 44, 2,4,16. 45,13,24,37. 46,28. 48,29, 35. 49,3,22, 28. 50,15, 38. 52,19,26. 53, 29. 54,3. 57, 17. 59,1,3,28,31. 60,9. 62, 15,38 66,12. 67,20,30. 69, 15. 72,6.74,25. 75,3,80,32. 83,29 86,12. 92, 33. 93,23, 27. 131,20. 133,30. 187,37. 225,37. 233,18. 300,6. 327, 17. 329, 3, 11. 340, 16,25. 341,7. 386,32. 387,6. 389, 31. 406,27. 407,31. 412,17. 430,28. 433,6 438,33. 443, 21. 470,21, 34.
Emendatur. 45,27. 49,26. 409,5. 412,19. 428,34.
Insigni loco illustratur. 412,1
Archedicus Comicus. 455,31
Archimedes. 71,22
Aristophanes Comicus. 229,12. 254,36. 421,11. 439,12
Aristophanes Gramaticus. 449,30
Aristoteles. 28,33. 32,20. 35,29. 66,5. 94,15. 99,12. 100,37. 102,12. 103,5,20. 104,18. 416,22. 431,34.
Arnobius. 456,31
Artemidorus. 393,4
Asterismi. 129,9. 172,33
Athenæus. 254,34. 414,11. 440,17.
Attalus Arati interpres. 69,19. 131,21
Attius. 471,31
Augustus Cæsar. 367,1
Augustinus. 411,3
Auienus Festus. 42,32. 51,19. 58, 17, 23. 60, 29. 73, 25. 365,32. 387,7. 388,9. 433, 23. 465,6. *Emendatur.* 387,8.
Ausonius. 23,21. 130,11. 144,36. 149,36. 158,24. 187,2. 211, 27. 221,23. 229,38. 308,30. 315,3. 387,34. 404,19.

B

Baal Aruth Iudæorum. 444,9.
Notatur. 481,12
Beda. 430,18
Boetius. 425,31

C

C. Cæsar. 132,28
Calippi Parapegma. 120,1. 131, 37. 397,21. 413,14.
Callimachus. 44.9. 406,17
Callistratus iurisconf. 317,6
Capitolinus. 166,5. 400,32
emendatur. 166,8
Cassiodorus. 125,9. 317,5. 326, 17. 391,6. 450, 20.
Catullus, 93,32. 213,13. 388,13. 458,33. 461,20.
Cedrenus. 125,25,36. 120.23
Celsus. 195,30. 308,19
Censorinus. 144,32. 149,34
Chœrilus. 113,24,30
Chrysippus. 67,11
M. Cicero. 51,9,38. 58,33. 59, 18,32. 92,37. 132,14. 152, 10. 299,16. 301, 10. 385,7. 404,27. 411,12. 438,31.
Emendatur. 51,17. 409,18
Illustratur. 406,4. 451,10
Notatur. 409,26. 430,27. 438,35. 443,29.
Q. Cicero. 128,1
Cinna. 438,25
Claudianus. 109,20. 122,2,5: 293, 31. 317,11. 323,28. 399, 20. 401, 31. 446, 15. 447,35. 450,23.
Clemētis Canones. 39,33. 400,20
Cleomedes. 250,8
Cod. Theodos. 324,29. 415,21: 454,3
Columella. 86,1
Crinagoras poeta. 414,13

D

Damasus. 430,18
Democritus. 95,15. 104,8
Demophilus. 155,36. 183,13. 191,21. 263,13. 355,9
Demosthenes. 315,7
Dicæarchus. 458,5
Dio Nicenus. 318,15
Diodorus Philosophus. 435,1.
Diogenes Laertius. 256,21
Diphilus Comicus. 315,9
Drepanius Pacatus. 435,8

E

Empedocles. 31,24,26. 37,25,37
Ennius. 152.0. 260,6. 316,12. 509,3.
Epicrates Comicus. 294,1
Epictetus. 388,10
Epicurus. 33,9. 36,12
Epigrammata Græca. 25,10. 28, 25. 70,11. 112,33. 171,24. 449,24
Epigrammata Latina. 70,4. 358,26
Eratosthenes. 35,4. 354,6
Etymologicon. 466,38.
Emendatur. 421,17
Euclides. 51,13
Eudoxus. 50,11. 157,26
Euripides. 25,3. 33,1. 65,10. 69,10. 167,8. 318,9.
Eusebius. 317,17
Eustathius. 421.14

Fauori-

F

Fauerinus vetus orator emendatur apud Gellium. 456,10

Firmicus. 32,32.96,9. 163,23. 181,32.186,32.190,8. 192, 9. 309, 10. 318, 4. 320, 24. 321,12.324,5.387,15.389, 11. 391,18. 394,4, 30.396, 21, 31. 397, 28. 399,9,37. 400,12,25.401,21,26.404, 4, 35. 406, 31. 407,3, 8,14. 410, 18. 413, 33. 414, 31. 415,14. 416,4.419,34.434, 11. 447,12,21. 449,1. 462, 24. 463,7.

Emendatur. 144,27. 197,33. 235,45. 256,31.297,7.404, 23. 411,1. 447,23. 453,27, 31.463,2. 465,1.1.469,7

Notatur. 292,11. 392,22. 394, 25. 395, 4, 9, 33. 401, 34. 407,14,25.408,17,22.419, 25. 429,37. 430,10. 432,3. 433, 33. 434, 19. 439,32. 447,15

G

Geminus. 29,31.46,38.57,32. 76,6. 87,10.92,8. 124, 28. 157,12.163,32.

Geoponica. 326,37

Germanicus Cæsar. 24,15. 51,4. 52, 28. 58, 2. 112, 15, 22. 133,19.162,21.300,10.387, 4. 460,15.461,8.

Emendatur. 52,31. 46,6. 52,28

Notatur. 397,37

Glossarium vetus Latinogræcum, & Græcolatinum. 125,24. 136,8. 196,29. 205,1. 216, 33. 232, 5. 317,15,20. 321, 18. 322,20. 325,3. 331, 20. 350,4. 391,11. 399,2.400, 36. 413,31. 419,7,23. 434, 29.431,24,36.432,15.437, 25. 442,2. 450,14. 453,23, 34. 458, 20. 462,22. 460, 29. 468,27.

Glossarium Latinoarabicum vetus. 442,11.451,31.

Glossæ aliæ veteres. 325,38.

Græcorum astrologorum veterum testimonia. 30,18.41,21.55, 36. 77, 4. 153,27. 174, 28. 200,6.219,36.222,11.225, 1.238,11. 293,7. 340,35.

H

Heraclitus. 26,17.76,16

*Hermes.*99,21. 153,33. 208, 8. 218,7

Herodotus. 254,37

Hesiodus. 110,27,31,37. 111, 15. 170,4

Hesychius. 44,14.62,25

Hieronymus. 166,13

Hipparchus. 56,8.76,37.131,22

Homerus. 55,23. 69,1. 75,33. 109,8. 113,6. 233,25. 234, 17. 235, 6. 346, 19. 391, 2, 392,3.420,16.451,14 455,9

Horatius. 64.13. 86,20. 125,6. 226,10. 309,9. 317,27.325, 36. 335, 5. 342,26. 398,1. 431,25.

Horus Apollo. 452,32

Hyginus. 49,36. 62,13. 74,25. 83,7. 91,4. 93,2. 391,8. 411,32.

I

Iamblicus. 118,20. 153,36. 341,27. 421,2.
Inscriptiones veteres. 42,12. 152,33. 166,23. 176,18. 290,34. 313,23. 315,33. 317,18. 318,35. 324,26. 400,35. 431,8. 434,12. 462,9.
Isidorus Characenus. 441,6.
Isidorus Hispalensis. 80,29. 391,26. 400,17. 442,3.
Iulianus Apostata. 428,22
Iunius Philargyrus. 359,34
Iustinus Martyr. 413,2. 465,25
Iuuenalis. 42,3. 134,2. 231,21.
Illustratur insigni loco. 454,31

K

Kalendaria duo Romana. 135,36. 152,33. 255,31.

L

Laberius illustratur. 442,22
Lex Rhodia. 315,38
Lex Lacedæmonum. 353,26
Liuius. 53,12
Lucanus. 14,9. 39,31. 41,13. 45,15. 79,36. 80,12. 133,31. 158,1. 225,25. 230,20. 231,11, 13,25. 307,27. 309,23. 353,36. 360,20. 363,36. 369,34. 386,8. 387,8. 388,36. 467,11
Emendatur. 81,5
Notatur. 63,38. 103,16. 109,15. 230,27.
Expenditur. 12,17. 13,21. 15,31. 16,1,33. 17,10,27. 18,9
Lucas Euangelista. 180,30
Lucianus. 420,21. 450,3
Lucilius. 308,31. 338,21. 435,22. 453,35.
Lucretius. 31,31. 61,28. 113,28. 439,28. 471,29.

M

Machon Comicus. 458,9.
Marcus Diaconus Gazensis. 320,20.
Martialis. 39,28. 125,14. 293,19. 294.8. 300,15. 344,11. 400,30,38. 431,27. 436,32,33. 445,35. 416,36. 467,9. 472,5
Emendatur. 97,13. 318,33. 401,3. 410,27. 436,36 472,8
Martianus Capella. 15,8. 78,5
Martinus Dominicanus. 102,3
Martyrologium Latinum optimum & vetustiss. 321,20. 323,25. 438,22. 442,8,17,19,30.
Martyrologia Arabum. 442,6.
Græcorum. ibid. 20
Maurus Terentianus. 403,13
Menander. 452,12
Illustratur. 255,5. 344,13
Messaalla Arabs. 310,16
Mœro vel Myro Poetria. 49,9

N

Neoptolemus Parianus. 346,28
Nicander. 339,13. 397,23. 406,14. 422,11, 423,6. 508,3.
Nicepho-

Nicephorus Gregoras. 101,26
Nigidius. 369,8,13
Nouella Iustiniani emendatur. 315,5.

O

Ouidius. 24,27. 28,17. 46,15. 70,15.75,37. 110,7.125,14. 131,16. 132,29. 154,22. 159,35. 252,22.305,1.339,8 341,16. 342,7. 343,38. 354,35.359,1.419,21.460, 31,34,37. 461,14. 467,24.
Emendatur. 459,29
Notatur. 70,21.71,37
Oppianus. 435,27
Orpheus. 111,34. 285,29. 365,37.

P.

Pacuuius. 171,7. 351,30.
Parmenides. 35,9. 37,17,31. 74,27.
Paulinus. 465,30
Paulus Alexandrinus. 156,18. 179,34. 181,14. 182,9. 189,21. 190,5. 198,17. 199,9.265,35,289,24.292,8
Paulus Apostolus. 194,7. 317,7
Paulus iurifcon. 234,32. 398,33.
Emendatur. 331,4
Peripatetici. 23,7.45,15
Persius. 309,7.
Petosiris & Necepso. 219,32
Petronius Arbiter. 393,12. 401,19.
Petrus Apostolus. 414,37
Photij Bibliotheca. 166,17
Phrynicus Comicus. 326,33. 403,33.
Plato. 37,33
Plautus. 126,26. 341,35
Plinius Secundus. 28,21.39,19. 57,2.101,18.103,11.26.35. 292,26. 308,27. 325,13. 454,19. 457,23.34.37.
Emendatur. 67,14. 250,20.
Illustratur. 433,16
Notatur 238,27
Plinius Cæcilius. 96,38
Plutarchus. 108,6. 172,12. 307,8. 426,29.
Poeta vetus. 133,26
Pollux. 126,30. 315,6. 425,8
Emendatur. 421,11
Porphyrius. 186,10
Posidonius. 83,11. 107,30
Propertius. 46,25. 160,30. 205,27. 231,19. 321,9. 361,13,16. 384,29. 391,21. 412,37. 507,5.
Prudentius. 180,31. 442,14. 462,16. 464,35.
Ptolemæi Regis Epigrãma emendatur. 25,26
Ptolemæus Peludiensis. 28,36 30,5. 108,11. 115,16. 127,6. 148,1,33. 173,15, 18. 174,17. 175,35. 176, 1. 178,30. 192,11. 215, 18. 218,27. 219,12. 220, 35. 240,2. 283,4. 285,36. 296,18. 304,24. 362,32. 438,26.
Emendatur. 29,27. 32,5
Notatur. 44,32

Publij

Publij Mimi versus illustratus. 454,12.
Pythagorei. 104,18

S

Sallustius. 172,4. 206,25. 348,4
Saluianus Episcop. Massil. 448,10
Sappho. 66,32
Scholiastes Apollonij. 406,8
Aristophanis. 439,14
Germanici Cæsaris. 50,35. 62,16. 86,13. 91,7. 422,18
Emẽdatur. 403,28. 422,28
Homeri ἀνέκδοτος. 392,10
Iuuenalis. 353,15
Nicandri. 406,15. 422,15
Ptolemæi. 32,36. 237,29. 240,13.
Senatusconsultum Ephororum notabile. 426,0
Seneca. 100,17,11. 401,13. 436,15. 447,1. 454,31.
Idem in Tragœdiis. 462,4. 508,16. 509,1. 509,7. 12,16. 510,7
Seruius. 157,8. 294,11. 326,23. 361,17. 369,18.
Error. 9,38
Sex. Empiricus. 29,35
Sibylla. 70,32
Sidonius Apollinaris. 94,34. 417,32. 461,27.
Silius Italicus. 316,22. 322,33. 348,7. 386,37. 388,25,32. 391,31. 416,26,28. 439,3. 445,27. 459,16. 507,30,35, 508,20.
Emendatur. 459,19
Sophocles. 27,4. 56,58. 311,22. 319,19. 325,3. 421,23. 459,16.
Emendatur. 68,18
Spartianus. 415,19. 453,33
Sphæra vetus Græca. 44,19. 49,33. 53,34. 60,34. 63,3. 90,38. 123,10. 128,3. 131,9. 313,9. 320,27.
Statius. 305,4. 310,3. 316,34. 322,9,12. 365,18. 367,7. 416,24. 425,9,12. 437,18. 465,5. 507,15,25.
Emendatur. 347,16
Notatur. 468,36
Suetonius. 162,12. 170,6. 307,30. 325,4. 365,2. 392,36. 419,14. 426,56
Suidas. 324,7. 4[illegible]

T

Terentius. 173,14
Tertullianus. 68,15. 118,19. 165,19. 245,11. 246,36. 247,2. 463,11.
Emendatur. 414,32. 451,20. 452,17. 509,32.
Illustratur. 70,26. 103,13. 114,2. 454,17
Thales. 51,13
Theo enarrator Arati. 56,13. 61,4. 62,16. 74,10. 159,37. 338,38.
Notatur. 52,37. 412,14,20. 438,34.
Theocritus. 30,38
Tibullus. 46,13. 333,20. 347,7. 430,13.
Timocles Comicus. 344,2
Trebellius

Trebellius Pollio. 402, 15
Tyrtaus. 205, 12

V

Val. Flaccus. 322, 17. 338, 38. 354, 38. 357, 11. 392, 14. 395, 18. 405. 34. 417, 27. 472, 9. 508, 11, 14, 35.
Varro. 90, 35. 195, 26. 398, 15, 27.
Notatur. 399, 12
Vegetius. 53, 31. 154, 5. 392, 35.
Venantius Fortunatus. 425, 5
Virgilius. 23, 19. 48, 25. 53, 16. 64, 16. 72, 33. 86, 21. 97, 24, 26. 100, 24. 105, 30. 106, 21. 133, 23. 164, 38. 175, 11. 178, 27. 193, 25. 197, 12. 306, 1. 315, 12. 313, 6. 321, 35. 326, 16. 366, 21. 387, 13. 435, 13.
Emendatur. 8, 10. 9, 3, 23, 33. 47, 2. 49, 37. 62, 25.
Vita Chrysostomi. 453, 6
Vitruuius. 29, 5. 60, 22. 254, 31. 455, 13.
Emendatur. 62, 25
Vlpianus. 261, 33. 325, 5
Volcatius Gallicanus. 398, 11
Vopiscus: 447, 9. 465, 13

X

Xenophanes. 35, 37
Xenophon. 172, 7

** INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM
MEMORABILIVM QVÆ IN
IOSEPHI SCALIGERI NOTIS
in Manilium continentur.

A

ABEN-Ezra. 370,35
Abi, Ἄβιοι gens. 451,13
Accipere legem. 248,19
Accipitraria. 434,30
ἀκμήρ. 427, 4
Adrianus Imper. Athenas instaurauit. 70, 8
Ædes Tonantis ab Aug. dedicata. 456,1
Ægyptij astrologiæ inuētores. 28,33
Ægyptiorum de Cometis sententia. 104, 9
de mundi origine. 32, 34
ἄνη) Arato. 451, 7
αἰώρα. 115, 35
Aerobata. 465,11
Æsculapius Ægyptius. 368, 37
Affinitas quid. 175, 35
Africa similis spolio Pardalis. 350,12
ἀγάννα, Cynosura. 44, 14
Alchymia priscis Græcis & Romanis ignota. 324, 2
Alchymistarum libros cremauit Diocletianus. 324, 11
Alciatus notatur. 424, 16
Alcon Phaleri Argonautæ F. 417,24
Aleam emere. 105, 54
ἀλετροπέδιον, Orion. 55,36
Aljofar. 440,28
Almantica. 91,16
ἀλεπύγια. 466,38
Altera tertia. 72, 30
Alter semissis. 72,34
Altiliarij. 437, 25
ἄμιπποι. 391, 14. 392, 20
Amphiscij. 63, 35
Aoabibazon. 86, 27
ἀναβολαί. 398, 18. 452, 8
ἀναγωγᾶς τῶν βλαυτῶν. 458. 4
Analemma. 281, 34
ἀναφορά. 192, 29
Anaphoricorum modorum duplex computus. 245, 13
Anaphorica vitæ tempora. 292, 5
Ancones. 424,30
ἀγκύλη. 458, 6
ἀνδρογυλᾶς. 297, 8
Annibal. 306, 34. 343, 12
Antecanis. 404, 25
Antiochus Mathematicus. 155,31
Aoriscia. 154, 37. 155, 16
Anuli φυσικοὶ, φαρμακῖται. 439, 10
ἀπαλλαγὴ ludorum Circens. 125,27
ἀπάτωρ Vulcanus. 110, 34
Apinarij. 398. 10
ἄπιος Democriti. 308, 13
ἀποκλίματα. 188, 9. 192, 4
ἀποτελεῖν quid. 304, 22
ἀποτελεσματικὸν μέρος ἀστρολογίας. 107, 35
ἀπόχυμα. 39, 33
ἀφαιρέται. 120, 29. 313, 35
ἀφέτης. 126, 11
Aquilæ cælestis fabula non vulgatis. 49, 9
Aquileges. 326, 35
Ara sidus. 430, 14
Arabes humanas effigies asterismorum ridicule interpolār. 2.484,26
Aratea Phænomena Ouidij. 25,30
Arati patria. 58, 14

In Arbore

in Arbore summa mali esse. 80, 26
ἀρχαί. 33, 34
Arcticus circulus. 76, 5. & deinceps. non est parallelus Tropicis. 79, 6
Arctophylax. 35, 31. idem cum Arcturo. 433, 28
Arctos pro Arctico circulo. 75, 31 pro orizonte. 76, 24
Arcturus In Ægypto culminat. 83, 20
Area Circi. 293, 29
Area vitæ. 293, 17. 294, 15
Argo à puppi oritur. 386, 26
Ariadna cum sua corona in cælum euecta. 47, 18. 412, 36
Aries sua terga respicit. 337, 36
Aristæus Ceos docuit caniculam sacrificiis placare. 406, 8
Aristotelis sententia de mundi origine. 32, 14
Arma suum. 312, 12
Armatura. 392, 33. 393, 2
ἀρπεδόνη. 62, 25
Ascensiones rectæ & obliquæ. 224, 18
Ascensiones & in eodem loco inæquales & eædem in aliis locis variant 227, 1
Ascensionum ὁμαλαὶ αὐξομείωσις secundum veteres. 239, 11
Asconius notatur. 425, 17
Aselli Iugulæ dicti. 403, 24
Aspectuum appellatio à quibus 146, 3
Aspectus Signorum cum Planetis quot modis. 150, 3
Aspendius tibicen. 425, 16
Astrapoplecta. 100, 23
Astrologia Ægyptiorum & Babyloniorum innentum. 28, 33
Astronomiæ partes. 22, 36. 107, 17 304, 30
Atalantæ genitura. 404, 3
Athenæa Sulla diruta 70, 8
Athla. 206, 18. 214, 3
Athlorum thema. 217. 0
ἀπηλιώτης. 418, 20
ἀνάτη. 350, 13
Auctor. 447, 16
Augusti genitura. 341, 30
Augusti horoscopus Capricornus. 162, 12
Augusti natalis. 342, 1
Augusti λαθείσας. 342, 9
Auienus Eudoxo refert accepta, quæ tamē ab Arato accepit. 58, 25
Aurilegali. 458, 20
Automaton. 446, 25
αὐθέντης. 447, 16
Azemena. 153, 37
Axis. 43, 1 ἀτάμετος γραμμή. 43, 9

B.

Baharem insula. 440, 16
Baluca. 459, 7
Barbarica sphæra. 369, 3
βατής. 421, 2
Barillus. 61, 16
Battulum. 61, 19
βιβλημίτης, βιβλημίτης Arato 406, 36
Βύβλος. 440, 21
Berosus. 29, 3
Bessi metallarij. 323, 26
Bestiarij. 316, 38
Bootes. Vide Arctophylax.
βελλεροφόντης. 352, 32

C.

Cædere verba. 334, 24
C. Cæsaris genitura. 342, 31 triumphi. 343, 4. Cædes. 16, 17
λαθείσας. 366, 38
Calliopici. 313, 20
Campæ marinæ Delphini. 97, 11
Campidoctores. 321, 18
Canariæ insulæ. 88, 11
Canicula. 57. per totum. 405, 7
Canicula à Calabris propitiabatur. 305, 33. à leis. 58, 33. 406, 4
Caniculam à meridie cerni. 60, 4
Caniculæ ortum obseruāt Cilices. 57, 36.
Canon horarius. 271. 0
Canon ascensionalis. 207, 0

Canopus. 38, 28. 370, 21. 386, 21
Cantatores, Cantores. 399, 2
Canticum. 398, 35
Cantor mimus. 398, 38
Capiteiotsum. 442, 19
Capite sistere. 442, 22
Capricornus sidus contractum. 41, 31. 133, 7. 152, 14
Capricorno horoscopante nascuntur Reges. 163, 22
Caput Scholæ. 329, 10
Career Castrorum. 462, 8
Cardinum interualla. 191, 12
Caria clauis. 58, 23
Cassiepea non Cassiopea. 459, 26
Caspium mare. 348, 32
Catabolum. 317, 25
Cataclysmos. 33, 22. 363, 28
Catillus molæ 238, 2
Catomum, Catomium. 442, 6
in Caussa esse. 154, 5
Caussarius oculorum. 154, 2
Cei obseruant ortum Caniculæ. 58, 33
Centaurus. 85, 38
Centesimæ nota. 315, 34
Cercopes. 349, 35
Ceruchi. 80, 27
Ceteus, Ingeniculatus. 45, 26
Chariton & Menalippus insignis amicitiæ exempla. 171, 22
Chelidonias Piscis. 62, 8
Chelys veterum est *Laut* nostrum. 424, 18
χηνίσκος. 387, 1
Chiron. 85, 38. 93, 11
Choreæ vitium. 408, 26
χορδοτοὶ ἀστέρες. 91, 1
Chromatarij. 353, 15
Chronocratoriæ signorum. 295, 23
χρόνος, annus. 286, 2
Circenses ludi. 326, 17
Circuli paralleli. 228, 36
Circulus quot stadiorum. 245, 32
Citharæ Apollo inuentor. 420, 5
Claues Laconicæ. 52, 37
Clausus auctor Claudiæ gentis. 98, 4
Clitarchi opinio de Caspio mari. 348, 31
Cognitor, Cognitura. 419, 12
Columba Decimi Bruti. 437, 34
Columbæ ad iussa & epistolas ferendas institutæ. 437, 34
Columbæ moschi, & odorum appetentiss. 438, 1
Columba Mahammedis. 438, 5
Columba Iosuæ secundum Samaritas. 438, 6
Coluri circuli. 84, 12
Combinator. 391, 4
Cometes πωγωνίας. 102, 20
δοκίτης, 102, 21. πιθίας, 102, 24
βοστρυχίας. 102, 38. αἴξ. 103, 6
ἀκοντίας. 103, 23. λαμπαδίας. 103, 11
Cometæ duratio. 101. 18
Comites equi. 392, 16
Commilitium. 96, 38
Commutationes animorum. 173, 13
Concha margaritaria. 440, 21
Condita. 415, 17
in Conditis habere. 190, 20
Conditiones stellarum pro factionibus barbarum. 126, 33
Confectores. 317, 15
Confectorium, 317, 20
Conquaternario equorum. 392, 1
Conspectus astrorũ. 134, 19. 146, 2
Corona austrina. 411, 29
Crater. 410, 13
Crates Criticus 76, 12. 346, 19
κρωσσύλη. 400, 22
Crotus. 85, 38
Crux asterismus circa polum antarcticum. 65, 18
Cuias, qualis. 180, 29
Curiatij. 96, 27
Curiosi. 463, 3
Cycnus Appollini dicatus. 97, 7

D.

Dagon. 343, 34. 344, 20
Damnare nidis. 435, 20
Damon & Pytheas raræ amicitiæ exempla.

exempla. 171, 15
Decanus. 328, 24. 329, 6, 8
Deducere in orbem, prouerbiale. 119, 3
Defundere, & diffundere. 42, 10
Degredi, & Digredi. 233, 5
Deliquia solis & Lunæ non vbique videri. 39, 32
Delphinus Phœbo sacer. 97, 7
Deludere. 338, 7
Democriti liber περὶ ἄπνυς. 308, 13
Demosthenis genitura. 318, 6
Depalationes dierum. 249, 19
Deplere. 305, 3
Derceto. 343, 34. 344, 20
Desultores. 391, 4
δίαυλος. 294, 6
Dicterium. 398, 13, 70
διαπτύζειν. 455, 29
Diffundere. 42, 10
Digitum tollere. 418, 33
Dij inflantes corpora. 344, 8
Dirigere absolute. 41, 27. 336, 30
δωδεκατημόριος ὀρφέως. 285, 29
Dodecaeteridos Genethliacæ Exemplum 285, 9
Dodecaeteris duplex. 289, 2
Dodecaeteris generalis. 289, 4
Dodecaeteris particularis. 289, 22
Dodecatopos. 188, 6
Dodecatemorium signorum. 178, 37
Dodecatemorion Planetæ. 182, 3
Domus XII cælestes. 202, 0
δόναξ ὑπολύριος. 421, 11
Dorogen. 179, 38
Dorotheus Sidonius. 25, 32. 179, 26
Ducatus. 434, 28
Ducere, παλαίειν: 455, 30
Ducenarij equites, senatores, protectores. 166, 10. Et deinceps.

E.

ἔαρ. 406, 13
εἰσόδια. 398, 17
ἔκδοσις. 315, 12
ἐκπύρωσις. 33, 22. 363, 28
ἐκτροπή. 212, 9
ἠλακάτη, sidus. 70, 33
Electrum. 459, 12
Emblema. 454, 9
Embolaria mulier. 399, 4
Emiscere. 410, 7
ἐμὸς. 422, 38
Ενδόσιμα. 398, 18
ἐνδομυχία. 190, 11
ἔγγειος τόκος. 315, 6
ἔγγυος τόκος. 315, 5, 29
ἔνη καὶ νέα. 88, 28
Enneadecaeteris Metonis. 327, 13
ἐπαναβάσεις ἀστέρων. 104, 37
ἐπαναφορά. 188, 10. 192, 3
Ephalmatores. 447, 32
ἐφαπτὶς. 342, 33
ἔφεδροι. 417, 79
ἐπιγραφεὺς. 312, 7
Epigonus fidicen. 425, 5
ἐπιθανάτιος. 317, 1
ἐπικρέκειν, ἐπικρούειν. 425, 7
Epicurei Fortunam omnia regere sciscunt. 71, 19
ἐπιτήδειος. 172, 6
Equistrator. 432, 8
Equus cælestis, ἡμιτελής. 49, 28
Equo cum Andromeda communis stella. 16, 31
Eratosthenes φαινόμενα, cum caussis suis scripsit versibus. 112, 6, 27
Eridanum cum Rhodano confundebant veteres. 63, 4
Errones. 100, 11
Erysichthonis genitura. 341, 8
Eudoxi ἔνοπτρον & φαινόμενα. 58, 27
Eudoxi specula. 38, 38
Eudoxus primos Græcos Planetarum cursum docuit. 24, 35
Eudoxus diu inter Ægyptios versatus. 356, 17
Euerticulum. 328, 8
Eumæi genitura. 396, 5
Euripi Circensium. 362, 13
Exarmare feras. 322, 17
ἔξαυγος Planeta. 105, 3
ἐξόδια. 399, 5
Exorare leones. 322, 4

Exungulare. 322,1

F.

Factiones. 126,25
Factiones Stellarum. 126,23
Factores, alicuius factionis homines. 126,25
Fatum. φθορά. 32,22. 36,20. 115.1
Fauius pro Fabius. 97,30
Ferdaria. 296,9,14
Ferēs, ἀναφερόμενος. 430,13. 440,4
Fidicula. 441,29,36. 442,1
Finis, circulus. 74,21
Firmicus mathescos ignarus. 370,27
Flaturarius. 324,25
Fons, κάλπις. 411,11
Forma, asterismus. 32,1
Forma, schema geometricū. 138,33
Fulmenorum, & Fulmenta. 195,25
Fundens substantiuum. 161,35
Furnarius. 325,3

G.

Gabia. 462,22
Galaxias. 90,28. 92,26
Garcias ab Horto medicus Proregis Indiæ notatur. 410,21
Generis mutatio. 463,22. & deinceps.
γενέσεις παραδειγματικαί. 30,5
Geniturarum exempla per omnes modos. 272,0,& deinceps,
Geniturarum cuspides siue anguli. 188,17
γιγγραίνειν. 428,35
γίννοι. 431,32
Glabratores. 400,33
Gladiatores auctorati. 321,9
Gradus quot stadiorum. 245,34
Gratius poeta. 62,25

H.

Harpa. 425,5,19
HAVE. 390,3
Heliotropion Metonis.
Heptazonos. 290,31
Heraclidæ liber περὶ ἄπνου. 308,27
Heraclitus. 33,15. 36,1,3
Hermodori genitura. 318,6
Heteroscij. 63,33
Hilleg. 126,38
Hinni. 431,32
Hispania bellax. 252,12
Hemozonar. 157,4
Homozoni Dij. 153,8
Horarū inæqualitas. 225. per totum
Horariorum incrementorum ratio apud veteres. 250,4
Horarū duplex inæqualitas. 227,27
Horologium ad æquinoctialem vmbram dirigitur. 254,31
Horoscopum deprehendendi mos. 269,0
Horrea Sulpitia. 415,35

I.

Icarij boues. 46,25
Ichnusa, Sardinia. 348,4
ἰδιοτροπία. 355,11
ἱερακοτρόφιον. 434,33
Illi, pro illic. 228,33
Illices, παλεύτριαι. 437,27
Increpare boues. 46,13
Infindere. 408,35
Inserta. 424,12
Interiuncti equi. 321,29
Institor sidus. 463,20
Intus canere. 425,16
Ioh. de Roias notatur. 214,27
Ioui, pro Ione. 160,3
ἱππιατρία. 432,16
Ipsum, seipsum. 38,8. 43,18. 118,23
Irriguus cantus. 204,36
Isia festa. 30,25
ἰσοκλαστά. 458,4
Iugirus, clangor miluiorum. 428,29
Iugula Orion. 403,27
Iugulæ. 403,24

K.

κακὸς δαίμων. 192,28
κατὰ μέσην κεραίαν ἔχειν. 30,26
κατακάρα κρέμασθαι. 442,20
κιλτῶν nomine quid veteres. 351,11
κέντρον.

κέντρα. 188, 8
κέντρων tutelæ. 198, 37. 203, 6
κέρατα τ̃ λύρας. 420, 34
κηρυκεῖον. 411, 29
κόλλοπες. 424, 10
κηλόρροος. 46, 22
κοραῖ. 410, 9
κυβιστᾶν. κυβιστητεῖ. 444, 8
κυνοσόφιον. 434, 33

L.

Lampada Lampadæ. 50, 29. 51, 35
Leges Iuliæ Augusti. 342, 4
Librari. 132, 27
Limen. 83, 14
Linea alba. 125, 8
Linea normalis. 156, 25
λίνον, commissura Piscium. 62, 26
Liquaminarius. 466, 29
Lucani scarabæi. 425, 30
Lucifer. 105, 7
Ludentes stellæ. 91, 8
Lunæ deliquium argumentum rotunditatis terræ. 39, 11
Lunæ delinquenti æris crepitu succurri. 39, 16
Lux dubia. 198, 12
Lyra, ἑπτάχορδος, ἐννεάχορδος. ὀκτωκαιδεκάχορδος. 425, 22
Lyræ Mercurius inuentor. 420, 4
λύριον. 421, 15

M.

Macer Æmilius. 113, 12
Macetum. 358, 17
μαγάδιον. 421, 7
Magnum quam. 306, 18
Malugēiatus, malugiuiosus. 196, 29
Manilius Antiochus. 1. 0
Manilius scripsit carmē perpetuum, nō in capita sectū. 151, 24. 226, 35
Manilius ignorabat ea quæ tractabat. 370, 22
Mansuetarius. 382, 20. 468, 27
Mappa. 123, 33. 126, 2
Mapparius. 126, 1
Margaritariæ conchæ. 440, 14
Margaritarij. 439, 31
Marianus Lupercaliorum poeta. 359, 36
Marsi. 430, 19
Massilienses bellicosi, & victores. 18, 25
Mathematicæ partes. 314, 5
Mauricatim. 355, 4
Maurita. 355, 4
Mediastinus. 325, 1
Mercurius docuit Ægyptios Astronomiam. 27, 37
Mercurij planeta. 104, 35
Meridiani diuersi pro locorum inclinatione. 87, per totum.
Messeniacum bellum. 205, 10
Merx fugax. 323, 21
Meta molæ, 238, 2
Metallarij. 323, 25
Metallum, ϑησαυρισμός. 415, 17
μετέωρα. 22, 37. 99, 19
Meteorologia. 22, 37
Meton Atheniensis. 255, 1. Aquilex & astrologus. 326, 26. Eius genitura. Ibid.
Micropsychi. 218, 33
Miluinæ tibiæ. 418, 28
Minari. 46, 11
Misera pars. 154, 6
Mixtura stellarum. 186, 26
Modus æqualis Thematum omnium antiquiss. 281, 28
Mola superior, inferior. 237, 38
Molucæ insulæ. 88, 9
Momen. 27, 19
Monomoeriæ. 229, 18. 333, 25. 368, 31. 385, 31
Mulomedicina. 432, 16, 30
Mundi forma. 37, 13
Mundum prouidentia non forte gubernari. 67, 35
Mundus quotfariā accipitur. 434, 38
Mundi Thema. 265, 0
Mundi natalis. 32, 34
Munerarius. 126, 14
Munifices. 329, 19
Musaicus. 454, 6

Musicarij. 313,21
Musiua. 454, 4
Musiuarij. 453, 24
Myriogenesis. 368, 33

N.

Natare, titubare. 325, 35
Natum æs. 311, 32
Nauis olim cum binis gubernaculis. 368, 24
ναῦλα, fœnus nauticum. 315, 8
Nebulosæ stellæ corpus vitiant. 340, 33
Nepa. 331, 20
Nitæ. 91, 19
Noctes ἐπ' ἀρκτέρων. 433, 4, 11
Normalis angulus. 136, 27
Notarij, qui & ταχυγράφοι. 318, 14
Noxia pro iurgio. 158, 25
Nutricia. 212, 14

O.

ὄγκος. 350, 14
Obstrigillati calcei. 458, 4
Oceanus pro orizonte. 40, 23. 63, 25. 341, 5
Octaeterides Harpali & Cleostrati. 327, 15.
Octatopos. 192, 6
Odabassi. 329, 15
Oedipodis genitura. 340. 9, 32
Ophiuchus. 48, 6
Opiferæ. 80, 29
ὁπλορχῆσαι. 393, 2
Orbis inuius. 63, 30
Orbis disciplinarum. 314, 4
Orbis laborum. 133, 4
Orbis peregrinus. 63, 28
Orci galea. 445, 17
Orciscopularij. 445, 16
ὀρξιάτης. 465, 4
Orion. 51, 22
Orizon. 87 per totum. 90, 4
Orizon diuersus pro locorum inclinatione. Ibid.
Ornator glabrarius. 400, 35
ὀρφάς. 466, 8
Oues passales. 68, 16.
Ouidius Phænomena Arati vertit. 25, 30. 71, 36. 339, 8.

P.

Pacis templum. 24, 27
Palamedes. 319, 6
παλεύειν, ducere. 435, 30
παλεύτριαν. 437, 27
Pallas triumphus. 312, 13
πανάρετος Trismegisti liber. 209, 26
Pantomimus. 450, 19
Pantomimi primum Romæ sub Augusto. 399, 15
περίβολος, περιβολαῖος. 317, 7, 12. 447, 15.
παραιρέτης. 126, 24
Parallelorum definitio. 83, 26
παραστατήσεις. 176, 11
παραζυγασμός. 235, 7
Partes, factiones. 168, 38. 172, 23.
a Partibus remouere. 166, 7
Particulæ QVAM, QVVM, VT reiicentur. 98, 28
Partilis Signorũ desiguratio. 237, 19
Passales oues. 68, 16
Passiuitas. 68, 15
Pastor certamen. 312, 13
Pauli Alexandrini sæculum. 240, 6
Pauli muli. 431, 26, 30
Pectines Lyræ. 47, 31
πήχεις Lyræ. 420, 33
Pegma. 446, 22
Pegmares. 446, 25
Pella Alexandri patria. 96, 4
περιοδευταὶ μαθημάτων. 314, 8
περιπόδιον ζῶμα. 86, 9
περίοικοι. 238, 13
περιχύθ. 324, 38
Petaminarij. 448, 5
πῆξις quid vocent Apotelesmatici. 32, 29.
Pharus. 430, 17
φάσεις ἀστέρων. 104, 38
φάτνη Cancri. 340, 25
Philoctetæ genitura. 416, 18
Phœbi tutela tria animalia. 97, 4

Phœnice

Phœnice Cynoſura 44,5
Phœniſſa mœnia. 463,24
φωσφόρος. 295,38. 299.14
Picus Mirandula notatur. 92,31
214.27. 370,2. 208,3.
Pigmentarij. 413,29
Pilicrepi. 403,8
Pililudij. 403,4
πρακτικὸν μέρος Aſtrologiæ. 107,35.
Piſcis Magnus, qui & ſolitarius. 62,15.
Piſcium alter βόρειος, alter νότιος. 62,6.
Piſtris, Piſtrix pro Priſtes. 466,4
Pityſmata. 455,6
Pityſſare. 455,9
Planeta πολλῶν, & ὀλίγων, 290, 26,27.
Planetæ. 100,12
Planetarum curſus quando primum Græcis cognitus. 24,35
Planetarum aſpectus. 134,19
Planipedes. 90,14
Platica ſignorũ deſiguratio. 137,20
πλόκαμος Βερενίκης. 470,36
πόλος pro Horologio. 254,33
πόρ. 427,8
Portare ſe. 451,9
Põſtliminium. 83,14
Præcepta doctrinæ Manilianæ. 266,0.
Prætor Circenſibus ſignũ dat. 125,8
Prætextus pro Prætextatus. 449,4
πρασινός. 423,32
πράξεις, factiones. 126,29
Primanus. 329,8
Priuatus, ἰδιώτης, πρεσβύτης. 114,5
πρόχειρα ἅρματα. 398,18
Procurator ducenariæ. 166,22
Procyon. *Vide* antecanis.
προΐππια. 391,13
προφυλακαί. 432,28
Prorogator barbarum. 126,35
προστασίας, ius applicationis. 29,13.
προτέλεια. 119,21
Protenus. 116,18
προτομή. 479,19
ψαλὶς Cancri. 129,4
Pſalterium. 398,31
ψηφοπαίκτης. 320,26
ψυχεῖα. 31,23. 438,23.
Ptolemæus Canopus ſtella. 370,22
Pumicator. 400,36
Pyctomachi. 402,24
Pyctale certamen. ibid.
Pytheas. 77,32

Q.

Quadrata in amicitiis præferuntur omnibus ſchematiſmis. 174,20
τὸ QVANDOQVE Manilio iungitur cum QVIS aut QVVM. 214,8. 262,23. 294,37.
Quanti pro Quot. 403,13. 245,11
Quaque, Quacunque. 419,3
Quintanus. 329,8
τὸ QVVM ſubauditur ſæpe. 93,17

R.

ῥαβδοφόροι planetæ. 353,3
Reducẽ prima producta. 52,33
Regiones quæ quibus ſignis ſubiectæ. 355,21
ῥίμβοι. 397,10
Remos inhibere. 386,28
Reus pro malo ἰδιωτικῶς. 341,9
Robigalia. 57,5
Romæ vrbis natalis. 359,32
Romulus conceptus quando. 359,13
quando natus. ibid. 27

S.

Sagittarius dimidiato vultu. 133,34.
Salchodai. 293,12
Salmahi. 239,13
Salmoneus. 393,24
Samothracij anuli. 439,25
Sancitus Tertulliano. 103,13
σανδαλιῶτις Sardinia. 348,4
Sanguis nemorum. 406,12
Sapa. 406,19
Satira. 450,12
σκαφίδα. 445,36
Schola contubernium. 329,14

σκίας Lacedæmone. 425,28. 426,38
in Scotia dies longissimi. 236,2
Scurra mimarius. 398,11
Sectores. 419.7
Secutor. 417,11
Seleurus latro. 446,31
Σήμαξα, circuli. 74,24
Senator militum. 321,20
Senatusconsultũ Ephororum. 426,0
Sentire, audire ἰδιωτικῶς. 161,20.
Seplasiarij. 413,28
Septizonium. 290,31
Seres. 17,1
Ser. Sulpitij iuriscons. genitura. 320,27.
Seruius Rex. 308,2
Sestertius pes, sestertius gradus. 180,3.
στίγμα in ῥῶ mutabant Lacedæmones. 427,2
Signa a punctis æquinoctialibus æqualiter distantia æquales ortus & occasus habent. 261,18
Signa ἄσλεπτα. 145,26
aduersa. 129,14
alterna. 147,11
amica & inimica. 158,6. 161,11
ἀπολῆ. 174,24
ἀσύνδετα. 148,22
audientia. 158,34
auersa. 123,3
bina. 122,31
βλέποντα. 155,2
cognata. 147,16
communia. 132,8
concreta. 132,33
deuia. 143,21
dextra. 136,13
διάμετρα. 149,32. 150,9
διπλᾶ. 174,23
dirimentia. 138,19
δίσωμα. 123,38. 175,7
diuisa, aduersa. 149,26. 150,9
151,18
diurna. 129,31
ecliptica. 361,6.
fecunda. 132,34
feminina nocturna. 129,18
ἰσοδυναμοῦντα. 155,3
ἰσαναφορα. 230,25. 261,19
θηλυκά. 129,9
masculina diurna. 129,18
masculina, feminina. 121,13
mutila. 133,13
nocturna. 130,4
paris. 123,2
πολυαναφορα, ὀλιγοαναφορα. 225,27.
προστάσσοντα, ὑπακούοντα. 155,4,18
secundaria. 99,20
sedentia. 132,33
simplicia. 174,24. 175,18
singula. 122,26. 144,27
sinistra. 136,16
στερεά. 124,34. 175,26
sterilia. 132,5
transita. 141,16
trigona. 171,33
Significationes pro circulis. 74,25
Signis quæ regiones assignantur. 155,20.
a Signis Zodiaci caussæ generationis & corruptionis. 120,34
Signorum aspectus. 146.3
Signorum cælestium diuisio. 121,1
Signorum chronocratoriæ. 295,23
Signorum κινήσεις triplex. 187,38
Signorum ἰδιοπροσωπίαι. 310,32
Signorum tutelæ in membris humanis. 153,26
Signorum ortus in Batania. 155,15
223,23
Signo sub eodem nati plerunque non sunt iisdem moribus. 332,15
Signator lumen. 459,29
Signa non ascendunt binis horis. 223,6. deinceps.
Signa omnia oriri recte sub recta Sphæra credidit antiquitas. 230,17
Signum quot stadiorum. 245,33
Simile pro æquali. 51,27. 229,13. 243,33.
Singulator. 391,24
Singn-

Singularum ſcriptor. 318,12
Siniſtratio. 391,1
Sippara. 388,7
Siſtere, abſolutum verbum. 286,28. 341, 31.
Sors Fortunæ. 207,37. & deinceps. 215,17.
Sortes Planetarum. 209,21
Sortes ligneæ, & eburneæ. 220,14
Soſigenis dubitatio de modo anni. 303,15.
σταχάλιον in coma. 399,34
Sphæra μυλοειδής. 79,32. 238,10.
Sphæra recta. 237,19
Sphæra recta aliter accipitur a Scholiaſte Ptolemæi, ae vulgo. ibid. 29
Sphæra ſtans. 237,16
Sphæræ diuiſio. 55,11
Sphæræ habitus triplex. 237,14
Sphæra barbarica quid. 368,30
Sphæræ barbaricæ partes. 368,24
Sphæra Græcanica. 369,4
Sphæræ Græcorum ad rationes Eudoxi conditæ ſunt. 256,34
Sphæra indica. 370,33
Sphæra Perſica. ibid.
σφαιροειδής. 40,6
Squallentia. 414,37
Squallor. 414,37
Staberius Eros. 2,14
Stadiaſmi anaphorici methodus. 245,14.
Stellæ ab aere temperantur. 44,30
Stellæ primæ magnitudinis nullæ vltra Tropicum Capricorni. 64,8
Stellarum numerus. 67,9. 469,24
Stellarum magnitudines. 469,19
στοιχεῖα. 33,34
Strator. 432,13
Stratura. 432,15
Strictæ mentes. 96,8
Stricti. 394,30
Suam, τὴν αὐτῆς.
Subdititius. 417,10
Subire, aſcendere. 260,33
Subices. 260,35
Subortus. 256,10
Subſtinere. 52,11
Suculæ. 395,19
Superuacuum. 305,6
Suppoſititius. 417,10
Suſtentare ſe. 451,15
συναστερ() ἀστέρες. 126,24
συναστρία, amicitia. 174,36. 176,7
Syri quare Piſcibus abſtinebant. 343,38
Syrorum ſuperſtitioſa opinio de tumore membrorũ ab eſu Piſcium. 344,10.

T.

Tacta. 205,33
Tæniæ Zodiaci. 91,32
Tangere abſolute, 83,4
Tangere aram. 61,14
Tarrutius Firmanus. 108,5. 359,11
Taurus auerſus pingitur. 41,3. 338,26.
ingeniculatus. ibid. 10. 53,26. 121,14. 397,17. Oritur poſterioribus. 397,13.
interciſus. 128,32
Temporis principium, medium, finis. 124,31
Tendere. 106,6
Tergus. 338,17
Tertiarius. 417,15
Termini Planetarum. 185,38
Terræ forma. 37,24
Terræ diuiſio ſecundum Eratoſthenem. 347,35
Teſtudo. 129,14
Tetartemorion. 292,25
Tetrans. 358,5
Teucer Babylonius. 328,38
Teucri genitura. 416,19
Thales Phœnix ſecundũ quoſdam. 44,16.
Thebæ Deorum nutricula. 351,34
Thema genituræ. 215,38. 216.0.
Thema Sortis Fortunæ, ſiue Atheorum. 217.0.
[illegible] 29,14

Theſſalia magnorum regum nutrix. 351,35.
Tibar aurum. 458,36
Timotheus Mileſius fidicen 425,25
Tironis Tullij error. 396,15
Tollere digitum & manū in auctionibus. 418,33
Tota, prima correpta. 246,34
Tracti Cometæ. 100,30
Tranſenna. 125,22
τριζάδια. 292,24
Tropici etymon. 82,10
Tropica quæ in genituris. 299,4
Tumores Syrij. 344,26
Turbo. 238,2
Tutelæ Deorum in ſignis. 151,27
Tympanum. 422,32,36
τύχη duplicicer conſideratur. 213,25

V.

Vaſa ſuperuacua. 305,3
Vatillus. 61,16
Vbicis pro obicis. 52,33
Vectare ſe, ἐῤῥῶαξ. 451,31
Vectio, vectatio. 451,31
Venefici, Marſi. 438,19
Veneris aſtrum. 105,5
Veneris maxima latitudo VIII grad. 91,38. 92,21.
Venus cur in piſcem mutata. 343,32
Verba cædere. 334,24
Verba incidere. 334,25
Vergiliarum ſidus inſtitor mercium. 325,11. in ſe conglobatū. 338,34
Verſura. 302,4
Vertere ſolum. 385,1
Vertumni. 391,20
Veſperus. 105,7
Veterinaria. 432,18
Victrix ſolum. 463,23
Vinnus. 400,16
Viridis, cæruleus. 413,10
Virtutes & vitia Romæ conſecrata. 151,30.
Vitta. 314,18
Viuidius, ζωρότερον. 410,25
Vniuerſi dimenſio. 72,3
οὐρανίσκος. 411,30. 412,21
Vrbicarij. 398,12
Wageath 329,2

Z.

Zodiacus. 90,28
Ziampæ. 465,34
Zonæ mundi. 354,4. Earū inuentor Parmenides. 354,23
ζωρότερον. 410,24
Zucotora inſula. 88,10
ζύγωμα. 420,36

Y.

ὑμνολόγοι. 431,8
ὑπωίπια μέλη. 154,2
ὑπόλειψις ἀστέρος. 104,34
ὕπτιον. 423,32

F I N I S.

IOSEPHI

IOSEPHI SCALIGERI

Prolegomena IN M. MANILI ASTRONOMICA.

DE Manilio dicturos nulla nos veterum prosequuntur auxilia. Nam Ouidius, qui omnes æquales sæculi sui poetas, atque adeo sodales suos recenset, nostri huius non meminit: nisi forte in illis fuerit, quorum nomina referre ait esse longam moram. Neque verisimile est, siquidem omnes commemorasset, hunc prætermissurum eorum temporum æqualem, & tanto ingenio ac facundia poetam. Laurentius Bonincontrius Miniatensis, qui ante centum quindecim annos Commentarium nullius aut perexiguæ frugis in hunc Poetam edidit, primusque publice interpretari conatus est, ait hunc Manilium nostrum non alium esse a Manilio Antiocho, quem astronomiæ conditorem pedibus cretatis inter venalitia Romam naue deuectum narrat Plinius: cuius rei firmandæ producit testem nummum argenteum, quem penes se fuisse ait, in quo expressa fuerit imago hominis peregrino habitu, sphæra iuxta caput eius apposita cum literis MANILI: eiusdem exempli

 nummum

nummum habuisse quendam Nicolaum Trapontinum familiarem suum scribit Lilius Gyraldus. Mirum vero Bonincontrij argumentum, Antiochenum fuisse, tum quia peregrino habitu, quasi omnes peregrini essent Antiocheni, tum quia Antiochus dictus, quasi Antiochus nomen gentile potius, quam proprium. Sed nihilominus mirum, quod eiusmodi nummi hodie in loculis antiquariorum non reperiantur, quorum nemo talem neque habet, neque vidit vnquam. Iste vero Antiochus a parentibus in patria, quæcunque illa fuit, Manilius Romæ a manumissore nominatus, quomodo temporibus vltimis Augusti viuere potuit, qui Sullanis temporibus iam astrologus erat? Vectus enim fuit eadem naui cum Staberio Erote Grammatico, quem temporibus Sullanis ludum aperuisse prodit Suetonius annis nonaginta quinque ante excessum Augusti. Ergo ante tempora Sullana Romam delatus fuit, vt vltimo Augusti æuo eum annorum CXX plus minus fuisse statuendum sit, quo tempore Manilius hæc Astronomica scribebat. Atqui ipse optat sibi contingere longam vitam ad tantum opus, quod instituit, explicandum.

——— Faueat magno Fortuna labori,
Annosa & molli contingat vita senecta,
Vt possim rerum tantas emergere moles.

Sane senex non est, qui cupit, senex fieri. Probabilius illi, qui eundem Manilium esse existimant, qui pilam Obelisco Augusti imposuerit, scribente Plinio. Sed Plinius Mathematicum vocat, non poetam. Et nos scimus meliorem poetam, quam Mathematicum fuisse. Hactenus quod ex aliis de Manilio odorari potuimus. Nam ex eius scriptis de patria nihil colligi potest. Quod autem peregrinum ex eo caussatur Gyraldus, quod, vt ipsius verbis vtar, inquinate loquitur: prius nos debebat

docere,

docere, quid sit inquinate loqui. Nam si id est βαρβαρίζειν, vt re vera est, quare non indicat barbarismos in scriptore sæculi florentissimi, quo & mancipia ipsa pure & Romanè loquebantur? Sed si vlli sunt barbarismi, quare nos fugiunt illi barbarismi, quos deprehendere si non per ingeniũ non liceret, quod in nobis perexiguum est, tamen vsus ipse aperuisset, qui & in nobis aliquis est, & stupidorum etiam est magister. Sed quemadmodum aliud est ornate loqui, aliud pure: ita aliud est βαρβαρίζειν, aliud incondite loqui: quod quidem multis imposuit, qui βαρβαρισμὸν vocant inconditum sermonem. Illa anus, quæ in Theophrasti sermone peregrinitatem notauit, magis Attice, & minus ornate, quam Theophrastus, loqui potuit. Idem dicas de Liuio: cuius dictio ornatior, quam Latinior illi Critico videbatur, qui Patauinitatem in eo animaduertebat, & quidem fortasse iustius, quam ij, qui militem, qui scripsit diarium belli Hispanici, barbarum vocant: quum tamen eo scripto nihil Latinius concipi possit. Sed horride loqui vllum militem, quem horridum vocant poetæ, non tam mirum videri debet, quam putare ideo barbare loqui, quod incondite. Futilissimo igitur argumento Lilius peregrinum suspicatur Manilium ex sordibus eius orationis, quæ nullæ sunt. Idiotismos vero in illo esse non paucos animaduertet, qui eum auctorem æquiore animo legerit, quam Gyraldus. Sed idiotismos, & si qua sunt similia, ipsemet poeta excusat tum asperitate materiæ, tum egestate Latini sermonis; contentus nude docere, quod ornate non possit. Neque vero statim omnia damnanda sunt, quæ nitorem sermonis non admittunt: quasi minore cura & ingenio tractanda sint, quæ ab omni cultu eloquentiæ sterilia sunt, quam quæ ornamenta orationis admittunt. Sed ad libros Manilij, vnde digressi-

 sumus,

ſumus, reuertamur. Manilius igitur, quum ea, quæ veteribus Græce tradita erant, Latinis verſibus edere inſtituiſſet, vt in cæteris, ſic in tributione operis ſui auctores ſuos ſequitur; qui hanc ſcriptionem εἰς ἀμιγῆ καὶ συγκρατικὴν θεωρίαν diuiſerunt. In priore parte Signorum habitus ad ſe inuicem, & apoteleſmata ſine ſuffragiis Stellarum errantium conſiderantur. In altera planetarum decreta admiſcentur. Verbi gratia, in priore parte, oriente Capricorno reges eduntur. In altera, ſi oriente Capricorno ille planeta cum illo coniunctus fuerit, aut in ſuo hypſomate, aut tapinomate fuerit, non reges ſed alios naſci. Priorem partem Manilius ſex libris explicauerat, quorum quinque hi tantum ad nos, & ne ij quidem ab omni parte integri peruenerunt: quintus enim in penultimis partibus truncus eſt. Nam quum συνανατολῶν καὶ συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα docere vellet, συνανατολὰς libro quidem quinto complexus eſt: in ſequente autem libro συγκαταδύσεων ἀποτελέσματα perſequebatur. quod ipſe his fatetur:

Quæ mihi per proprias vires ſunt cuncta canenda,
Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.

Firmici quidem ætate adhuc ſupererat, ex quo συγκαταδύσεων ſphæræ barbaricæ ἀποτελέσματα, vt συνανατολῶν, ex quinto hauſit. Alteram partem, quam συγκρατικὴν θεωρίαν Græci vocant, quot libris abſoluerit, iure ignoramus, quia vates non ſumus. Abſoluiſſe vero non ſolum ipſi toties affirmanti credendum, ſed etiam Firmico, qui decreta Planetarum cum ortibus & occaſibus Sphæræ barbaricæ admiſcet. Nam vt ortus ſtellarum totidem verbis, quot Manilius, retulit, ita decreta ſtellarum ab eodem Manilio eſſe, dubium non eſt. Manilius vero nos ad illud opus remittit, vt libro II.

Hæc mihi ſub certa ſtellarum parte canentur.

Libro

Libro III. *Si bene constiterint stellæ per signa sequentes:*
Quarum ego posterius vires in vtrunque valentes
Ordine sub certo referam, quum pandere earum
Incipiam effectus ——— Item:
Sed mihi templorum tantum nunc iura canentur.
Mox veniens mixtura suis cum viribus omnis
Non interpositis turbabitur vndique membris.

Opus suum Augusto dicauit. quod me tacente indicat vel carmen ipsum:

Nunc mihi tu Cæsar patriæ princepsque paterque.

Tempus scriptionis post cladem Varianam. Libro I.

Extremas modo per gentes vt fœdere rupto
Quum fera ductorem rapuit Germania Varum,
Infecitque trium legionum sanguine campos.

Locum scriptionis dedicatio quidem prodit: sed & ipse quoque indicauit:

Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit vrbem.

Scripsit igitur Romæ post cladem Varianam, quæ quinquennio Augusti obitum antecessit. Hoc Astronomicum vna cum auctore suo ignoratum ex bibliothecis Germaniæ erutum primus publicauit vir sæculo suo eruditus Poggius Florentinus, iam tum nascente typographia. Quum ab eius lectione homines deterrerentur, partim difficultate materiæ, partim vitiis scripturæ, & nihilominus quædam in eo auctore caperent, quæ desiderium eorum, quæ non intelligebant, magis accenderent: euocatus Florentiam oppido Miniatensi Laurentius Bonincontrius astrologus poetam publice interpretatus est, nactus meliorem codicem, quam quo Poggius vsus fuerat: cuius rei testem ipsum producam verbis ipsius, quæ huic loco maxime necessaria sunt. *Sed tamen multa de ipsius nomine perscrutando accepi ab Antonio Panormita viro doctissimo, atque poeta, quum Alfonsi temporibus*

poribus Neapoli essem, quosdam quinterniones valde perturbatos vetustissimosque, quos ex Bibliotheca Casinensi se accepisse dicebat, quosque mihi tradidit dirigendos, in quibus in omni librorum principio talis inscriptio erat: C. MANILII POETÆ INLVSTRIS ASTRONOMICON INCIPIT. *In cæteris libris numerus cum eadem inscriptione. Quos ego quinterniones transcripsi vna cum Gallina Siculo, in quibus etiam quosdam versus pluribus locis inueni, quos in exemplaribus Poggij aut impressorum deesse cognoui: de quibus & aliis suo loco dicemus. Cuius vetustissimi codicis auctoritate permotus non verebor affirmare pro C. Manilio impressores M. Mallium scripsisse.* Nos quoque libenter eius sententiæ de prænomine accederemus, nisi aliorum manuscriptorum auctoritas obstaret, qui Marci non Cai prænomen præferunt. Quod autem Bonincontrius dicit se multa in editione priore Poggij emendasse, non dubito, quin vbi textus eius ab exemplaribus scriptis discrepat, hæc fuerit interpolatio Bonincontrij. Nam Palatinus codex, & alius minimũ recedunt a textu Bonincontrij, præter ea pauca, quæ constat ab ipso innouata esse. Nos præter Palatinam, & alius Germanici codicis lectionem, quæ, vt diximus, pene eadem est cum textu Bonincontrij, eam quoque nacti sumus, quam ex codice monasterij Gemblacensis libri sui oræ annotarat Iacobus Susius. Id exemplar Gemblacense cum Palatino & altero Germanico collatum bonum videri possit: quod in Palatino & Germanico nihil boni sit, quod non in Gemblacensi, & pene semper in textu Bonincontrij reperiatur: quum contra aut multæ præclaræ lectiones expressæ, aut verarum vestigia in Gemblacensi extent, quæ in reliquis desiderantur. Et tamen vbique iudicio opus fuit, vt vera a falsis distingueremus. Denique quanquam Gemblacensi codici multa bona accepta ferimus, tamen in omnibus

nibus illis, quæ luxata sunt suis locis, plane cum textu Bonincontrij consentit. Nam in illo quoque signa aquilonia cum austrinis confusa sunt, & circulorum ἐκθέσις non solum alieno loco & ex abrupto posita, sed etiam perplexa circulorum inter se intricatione perturbata est: vt taceam multos versiculos secundo aut tertio loco non raro luxatos: quod ne minimum quidem Bonincontrio oboluit, cuius tamen referebat aut ex arte, quam profitebatur, suo loco restituere, aut ex tenore contextus non suo loco positos indicare. Nam quid de eo statuendum, qui Colurum æquinoctialem interpretatur Orizontem? Si codicem Gemblacensem prius nancisci contigisset, secunda hac editione opus non fuisset: in quo codice luculente confirmantur multa, quæ de coniectura antea emendabamus. Quædam adhuc opus habebant castigatione, quia excedebāt captum humanæ coniecturæ: vt & adhuc non pauca relinquimus, quæ opem emendatioris codicis expectant. Non dubito tamen & superesse, quæ a meliore ingenio restitui possunt, & vt fiat, optamus. In tertio libro quinquaginta quatuor versus loco suo motos, materia ipsa & tenore sententiæ ita postulantibus, suis sedibus reddidimus. quæ sane est luculenta emendatio: qua lux reddita nobilissimæ disputationi, quæ in illa versuum & sententiarum permixtione a nemine intelligebatur. Eam vero traiectionem integrarum disputationum ex sectione contigisse animaduertimus, qua homines imperiti Carmen Manilij in capita secuerunt, quum auctor perpetuum epos texuisset. Gemblacensis sane codex longe plura præfert capita, quam vulgatæ editiones. Atque adeo perturbatio versuum magna ex parte nihil aliud est, quam illorum capitum, siue sectionum inter se commutatio. Quum autē omnia Maniliana exemplaria scripta non magnam vetustatem

vetustatem præferant, & ex vno vetustiore archetypo propagata sint: si quis quærat, ab archetypo ne illæ sectiones sint, an recentioris temeritatis: nihil aliud ad hoc respondemus, quam si vetustissimæ sint, hoc mirum non videri, quum in multis vetustis scriptoribus eiusmodi luxationes deprehendantur. Aliquot proferre possemus. vna contenti erimus, quæ est in x. Æneidos, vbi Mezentius comparatur apro venatorum telis, & latratibus canum lacessito. versus hi sunt suo loco moti:

Ille autem impauidus partes cunctatur in omnes,
Dentibus infrendens, & tergo decutit hastas.

Reponendi enim post illum,

Sed iaculis tutisque procul clamoribus instant.

Hoc ita esse nemo dubitabit, nisi qui Latine nescit, aut communi sensu caret. Eiuscemodi multas traiectiones in Tibullo, & Propertio notauimus Sed & de Tibullianis iam antea Lylius monuerat. Et tamen inuidis & imperitis quibusdam flagitium fecisse videmur, quod has perturbationes extricauimus in Manilio. Sed illa Virgiliana luxatio adeo vetusta est, vt a vetere interprete agnoscatur. Dicemus igitur Virgilium ita scripsisse, quia omnes vetustissimi codices ita habent, & omnibus codicibus hodiernis antiquior Seruius ita legebat? Non sane, si quid sapimus. Quæ auctoritas codicum a perito extorquere poterit, vt Cassiepea cum Canicula simul in eodem hemisphærio boreali ponantur? Si astrologia taceret, tamen reclamaret Critice, quæ etiam sine vlla ope astrologiæ facile luxatos artus in commissuras suas reponeret: atque adeo cordatus Grammaticus fecisset, quod Bonincontrius ab astrologia sua petere debebat, si quid in eo aceti Italici fuisset. Quemadmodum igitur recentiores editiones ad vetera exemplaria, vt aurum ad ob-

ad obrussam, exigendæ sunt: ita etiam exemplarium examen in iudicij trutina castigandum. Exemplaria Seruij Virgiliana ita locum illum concipiebant: — *magni piracula Ditis.* Et ibi *piracula* quasi πείρατα dicta nugatur idem vetus interpres princeps Criticorum sui æui, siquid Macrobio credimus. Neque aliter aut legisse, aut didicisse a magistris suis illum locum videtur — *& inter Dura iacet pernix instrato saxa cubili.* Agnoscit *pernix*, & interpretatur, neque diuersitatis lectionis admonet. Ego vero quæro, quid pernicitati cum lasso & iacente? Quid tauro etiam non lasso? Quid magis contrarium pernicitati, quam prouerbium βοείῳ ποδί; Sed hæc nugatoria: quæ tamen sequutus ceruicosus quidam vetustatem codicum & veteris Critici auctoritatem non dicam receptæ lectioni, sed etiam rationi ipsi præferret. Longe ante tempora Seruij, ad hunc vsque diem, transmissa est lectio illa:

Sunt alij, quos ipse via sibi repperit vsus.

τὸ *alij* referunt ad *modos.* Et volunt Latine dici, vsus reperit alios inserendi modos via. Sed possunt hæc fallere aliud agentem lectorem. Latine tamen intelligens non difficulter asseret priscam & Virgilianam lectionem:

Sunt aliæ, quas ipse vias sibi repperit vsus.

Ecquis tam iniquus vero, vt ita scriptum a poeta neget? Sed vt illa Grammatici, ita hoc, quod sequitur, agricola a Virgilio abiudicabit:

Et steriles platani malos gessere valentes,
Castaneæ fagos. ——

Iubet inserere, vt par est, arborem frugiferam sterili, malum platano. sed postea castaneæ frugiferæ glandiferam fagum inserit. Ad βαλανοφαγίαν igitur, & veterum Arcadum cibum nos reuocat, qui nesciebat Virgilium scripsisse *Castaneas fagus.* Nam fagus αἱ φηγοὶ ἀρχαϊκαὶ, vt

 alibi

alibi oſtendimus. Et tamen pene cum ipſo Virgilio nata videtur huius mendæ indoles; quæ rot vetuſtiſſimos Criricos exercuit. Conſule Seruium in illum locum,& vetuſtarem erroris miraberis & a vetuſtate patrocinium. Non igitur temere libris credendum, qui nondum lucem viderunt, quum longa vetuſtas errorem confirmauerit potius, quam prodiderit in illis, quos quotidie manu terimus. Iraque ridiculi ſunt, qui nunquam antea ſcriptum codicem viderunt, & quem primum nacti ſunt, in eo Ariſtarchos agunt, & nunquam imperitos librarios errare perſuaſerunr ſibi. Sed redeo ad noſtrum poetam, cuius quum priorem editionem adornaremus, concurrere crabronum examina, qui ſe Marhematicos dicunt: porro Quirires clamare, facinus indignum, hominem ἀναστρολογητῶν mathemarica rractare. Tantus mathematicus viſus eſt illis Manilius, vt niſi a ſummo mathematico tractari non debuerit. Quid ergo dicent de illis, qui ne in ſomnis quidem vllam matheſin viderunr,& ramen illum poeram poſt nos vexare auſi ſunt, quem iſti tantum aſtrologum faciunt? Ego vero rantum abeſt, vt in hoc poeta ram exquiſiram marheſim agnoſcam, vr & mediocrem deſiderem, quum etiam non raro imperitum ſe earum rerum prodat, quas profitetur. Sed renebriones, qui ita larrabanr, neque illum auctorem legerant, neque ſi legiſſent, eius aſtronomiam, quam iactant, capere poruiſſenr, quæ nihil commune cum recepra Generhliace habet, præter pauca admodum, quæ ne quidem ipſa intellexiſſent; partim propter portenroſa menda, quibus tora poeſis oblira eſt, parrim proprer imperitiam bonarum literarum, quæ in illis eſt, & quam imprudentes profitentur. Quis illorum ſciebat antea, quæ eſſent antiſcia Manilij, & doctrinam τῶν βλεπόντων hinc petendam eſſe? Et tamen ſimij hæc poſtquam

quam a nobis didicerunt, ita vſurpant, tanquam vulgo nota, & proinde ſibi quoque familiaria. Quid? an non Bonincontrius putauit & methodum horoſcopi, & thema cæli non diſcrepare a modo hodierno? Quis horum vitilitigatorum ante noſtram editionem ſciebat quid eſſent Athla? Quis non putauit thema Athlorum non aliud eſſe, quam thema γενέσεως? Certe & Bonincontrius, & Picus Mirandula, & Iohannes de Rojas, & omnes huius æui mathematici, qui Manilium legerant, in ea hæreſi fuere. Quis ſciebat quintum librum eſſe apoteleſmata Sphæræ barbaricæ? Et quomodo ſciuiſſent, quibus ne barbaricæ quidem Sphæræ nomen notum erat? Vbi mentio fit horoſcopi, non autem quomodo horoſcopus indagandus, ibi Bonincontrius proponit thema cæli conſtruendũ modo hodierno. Quod ſi ſciuiſſet locum, vbi poeta docet horoſcopi inueſtigandi modum, & quidem dupliciter, non opus illi fuiſſet alieno loco rem illam tractare. Sed illi condonandum, quod propter traiectionem LIIII verſuum res diſſimulata erat. Audierint iſti Scioli modum horoſcopi Maniliani, & χρόνων ἀναφορικῶν methodum, ſtatim πολλὴν ἄγνοιαν μαθήσεως ἤτοι μανίαν καταγνώσουσιν ἡμῶν, & falſum negabunt, quia in elementis Srofleri, aut neſcio quorum aliorum, id nunquam legerunt. Sed, vt antea dixi, aliis præſidiis inſtructum eſſe oportet, qui Manilium poſtulat ſe intelligere, quam nuda aſtrologia, & quidem alia, quam recepta. Itaque non ſolum maxima pars eorum, quæ in carmine Maniliano docentur, abhorrent a ſcitis doctrinæ receptæ, ſed ne bona quidem fide ſemper ab ipſo Poeta docentur, ſiue aliud agebat, quum illa ſcriberet, ſiue, quod veriſſimum eſt, quia ea ignoraret. Neque vero ignorandum eſt, partem illorum errorum non ipſius, ſed vetuſtiorum eſſe: & vnam culpam eius eſſe,

non quod poſt tot veteres peccauerit, ſed quod poſt tot recentiorũ caſtigationes, Hipparchi, Timocharis, & aliorum, veſtigiis illorum antiquiorum inſiſtere maluerit. Ab illis enim didicit ſub ſphæra recta omnia ſigna recte oriri, & recte occidere. Quam prauam doctrinam Lucanus quum ſequeretur, inſcitia ſua deteriorem fecit. Non ſolum enim ſub recta ſphæra, ſed etiam ſub Tropico Cancri recte oriri putat. Nam quum legiſſet apud illos rudiores priſcæ matheſeos magiſtros ſub recta ſphæra Zodiacum ad verticem eſſe, & omnia ſigna propterea oriri recte: ſciret autem ſub Tropico Cancrum culminare borealiſſimum omnium ſignorum, hinc purauit torum quoque Zodiacum μεσουρανεῖν, & conſequenter omnia ſigna recte oriri. Quod clare verba eius oſtendunr. Loquitur autem de oraculo Iouis Ammonis, quod non minore inſcitia ſub Cancro ſtatuit.

Hic quoque nil obſtat Phœbo, quum cardine ſummo
Stat librata dies. truncum vix protegit arbor.
Tam breuis in medium radiis compellitur vmbra.
Deprehenſum eſt hunc eſſe locum, qua circulus alti
Solſtitij medium ſignorum percutit orbem.
Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat ſua tempora Libræ,
Aut Aſtræa iubet lentos deſcendere Piſces.
Par Geminis Chiron, & idem, quod Carcinus ardens,
Humidus Ægoceros; nec plus Leo tollitur Vrna.
At tibi, quæcunque es Libyco gens igne dirempta
In Noton vmbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.
Te ſegnis Cynoſura ſubit: tu ſicca profundo
Mergi Plauſtra putas, nullumque in vertice ſummo
Sidus habes immune maris. procul axis vterque eſt,
Et fuga ſignorum medio rapit omnia cælo.

Quamquam in his verſibus ἴσκε ψεύδεα πολλὰ λέγων ἐτύ-
μοισιν

μοιρῶν ὁμοῖα: tamen non obſcure indicat quid velit, quia ſcilicet medius ſignorum ordo culminat, ideo ipſa non obliqua meare, ſed recta. Et quia paulo ante dixerat nullam vmbram ſub Tropico iaci, omni meridiano tempore, (quanquam parallelus ſub Cancro non omni anni tempore, ſed ſolo die Solſtitij ἄσκιος eſt, idq. meridie tantum) propterea ſubiicit, illis, qui minimum vltra Syenem, aut Iouis Ammonis oraculum habitant, in auſtrum vmbram iaci, non, vt nobis, in aquilonem. Hic, inquit, ſub Ammone, ſiue ſub Tropico, cum librata dies, meridiem facit, nulla vmbra iacitur. At vltra Ammonem, ſiue Tropicum, in Noton vmbra cadit. Hæc eſt mens aſtrologiæ Lucani. Quam quum Hiſpanus quidam ſumma eruditione & acerrimo iudicio in noſtra priore editione a nobis caſtigari vidiſſet, is, vt popularem ſuum defenderet, atque ab eo tantum ἀτόπημα deprecaretur, illuſtri facinore rem explicatam dedit. Nam ſex poſteriores verſus traiicit poſt ſecundum, vt verſibus prioribus de Tropico Cancri agi velit tantum: reliquis de Sphæra recta. Sed homo acutiſſimus non aſſequutus eſt ſententiam horum verſuum, vt ex ipſis, quæ iam diximus, apparet: ac quoquo modo legantur hi verſus, hærent ſemper alia ἀτοπήματα, nempe vmbram inter Tropicos ſemper in auſtrum cadere, quod etiam de Arabibus alibi dicit, *Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.* quaſi τοῖς ἀμφισκίοις neceſſe ſit vmbras ſemper ire ſiniſtras vel in Auſtrum. Quid opus erat mirari ſiniſtras vmbras in nobis, quæ ipſis etiam aliquando ſiniſtræ ſunt? Lucanus dixerat loca ſub Tropico eſſe ἄσκια, at ſtatim vltra Tropicum vmbras iaci, & quidem in auſtrum. Doctus iſte vir vult ſub Æquinoctiali vmbras auſtrinas iaci. hoc eſt κακῶς κακὸν ἰάσασθαι. Quur & illud incommodum non tollit? Quur paritur Ammonis oraculum

lum esse sub 24 partium latitudine, non, vt est, sub 28? Quare dissimulat ;a populari suo putari esse locum, vbi omnia signa oriantur recte, occidant recte? certe illa non sunt tolerabiliora reliqua absurditate, qua signa sub Tropico recte oriri dicit: An præs est Lucano, & omnem eius culpam præstare paratus? Non enim obiicimus quæ cum veteribus peccat, vt quum ait τοὺς τῶν πλανωμένων στηριγμοὺς a Sole fieri:

—— radiisque potentibus astra
Ire vetat, cursusque vagos statione moratur.

Græcorum enim veterum hæc prima opinio fuit, vt extat apud Plinium, & Græcos ipsos. Excuset, obsecro, si potest, illud, quod eodẽ tempore *— mutator circulus anni*
Ægoceron, Cancrumque tenet.

Ex duobus Tropicis vnum facit. Et ridiculi sunt, qui excusant, aut interpretatione adiuuant. Non magis enim suis interpretamentis mihi illa probabunt, quam vbi dicit Cancri sidera esse mixta Leoni. Hoc sane nemo intelligit. Quomodo idem μακαρίτης illa aut interpretaretur, aut defenderet?

Tum furor extremos mouit Romanus Oretas,
Carmanosque duces, quorum deflexus in Austrum
Æther, non totam mergi tamen aspicit Arcton.

Et recte Oritas ponit cum Carmanis, & merito putat in eo tractu pene totam Helicen mergi: sed de Boote quod subiicit, exiguam partem noctis lucere, frustra est. Nam in illo tractu nihil priuatim habet ab aliis tractibus Bootes: sed ibi totus oritur vespertino VII Aprilis, totus occidit XIII Iunj. Lucani astrologiam ego hic non magis intelligo, quam quod Plinius scribit apud eandem gentem Oretum quindecim tantum noctibus apparere Septentrionem, siue vrsam maiorem. nisi dicamus quindecim noctes totam vrsam orientem, & occidentem
videri:

videri: quod ibi accidit a XXVIII Martij, ad XII Aprilis. Lucanus vero legerat in India esse loca, vbi circa ortum Arcturi matutinum Helice mane videretur. Sed quotiescumque non solum Arcturus, sed quæuis alia stella matutino exoritur, aut paulo ante Solis exortum, eam, non solum in India, sed etiam vbique locorum exiguam partem noctis lucere necesse est. Martianus Capella: *Quum in Arabia Nouembri mense sub noctis auspicio Helice non conspecta, secunda vigilia prospectetur: In Meroe solstitio tantum, exiguaque breuitate conspicitur, vbi circa ortum Arcturi cum die nascitur.* Plinij lectio, vnde Martianus hæc accepit, habet, *paucis ante exortum Arcturi diebus pariter cum die cerni.* & recte. Nam Vrsa non potest simul cum Arcturo oriri, sed ante. Nisi hæc confuderit Lucanus, non video, quare animum induxerit, vt diceret Bootem exigua parte noctis lucere, quum & Bootæ & aliis stellis vbique aliqua parte anni accidat exigua parte noctis videri. Neque vero ignoro quædam apud veteres esse, quæ aliter accipienda, ac dicta sunt. Plinius lib. II. cap. LXX, ait in Troglodytice Septentrionem non cerni. Atqui cernitur, quemadmodum & in citerioribus locis. Sed hoc vult, esse tempus anni, quo Septentrio non videtur apud Troglodytas, qui a nobis semper videtur. Sed quum subiicit, neque Canopum in Italia cerni, neque Berenices crinem, fateor me nescire, quare dixerit non cerni Septentrionem a Traglodytis eo modo, quo Italia nunquam cernit Canopum. Non erat igitur caussæ, quare doctus ille vir primos illos errores de Ammonis oraculo tolleret, nisi & cæteros quoque, quos nemo, nisi imperitus, defenderit, tollere etiam vellet. Quid dicam *ἀνωμαλογίας*? De Mercurij Stella dicit: *Hunc vbi pars cæli tenuit.* Partem cæli ad Mercurij locum, non Mercurium ad partem cæli pergere dicit. Et idem tinniunt illa:

— varij

——varij mutator circulus anni

Ægoceron Cancrumque tenet.——

Zodiacum non Solem dirigit ad puncta solstitialia, & quod mirum, eodem tempore deducit ad Cancrum,& Capricornum. *——Inde Canopos*

Excipit australi cælo contenta vagari.

Canopus ἀστὴρ ἀπλανὴς vagatur. Diceret idem doctus vir cum cælo vagari, quod terram circumuolitat, vt loquitur Manilius. Esto. quis ferat tantam ἀκυρολογίαν, quæ instar est imperitiæ? Ante annos XVIII incidi in hominem magni in Mathematicis nominis, qui Lucanum non solum vt summum poetam, sed etiam vt præstantissimum astrologum, & Geographum miris laudibus efferebat. Perculit me admiratio rei, qui tot errores in Lucano animaduerteram, & nihil minus, quam tale ab eo expectabam, qui & Mathematicus audiebat, & de Poetica etiam opus ediderat. Quum quædam Lucani ad examen coram amicis, qui vna aderant, reuocare vellem, hominem commoui ausurum infanda, nisi a furore timor aliquis, aut aliquod eius bonum fatum deterruisset. Vlcisci tamen meminit subornato febriculoso poeta, qui Lucanum luteis versibus defendetet. De astrologia Lucani, quam ἐνθουσιαστικὸς ille Mathematicus in Lucano admirabatur, satis diximus. De Cosmographia, quam non minus prædicabat, tot aut plura possemus dicere, si tantum otij nobis, quantum furoris illi, superesset. Sed satis eam aperiunt quædam, quæ supra attigimus, quod Ammonem sub Capricorno ponit, &, quod magis mirum, fontes Nili, quod & alibi repetit. Itaque secundum hanc chorographiam, vltra Syenem nullus est Nilus, nulla insula Meroe. quæ puerilia sunt. Quid? nonne Seres sunt prope caput Nili, si eidem credimus?

Teque vident primi, quærunt tamen hi quoque Seres.

Sed

Sed est hallucinatio. Seres a vetetibus intet Indiæ gentes ponuntur: Stephanus: Σῆρες ἔθνος Ἰνδικόν. Prætetea Æthiopes quoque a plurimis Indi vocantur, a Vitgilio, Ptocopio, Iuliano, & aliis, & ab ipso Lucano,

—— Arabumque beatis
Gentibus atque Indis vnus sit Iupiter Ammon.

Concludit igitur, omnes Indos & qui κατα χρηστικῶς Indi dicuntur, posse etiam Seres diei. Neq. eidem credo Bessos ad Mæotin collocanti non magis, quam illa canenti:

Quare agite Eoum, comites, properemus in orbem.
Diuidit Euphrates ingenti gurgite mundum,
Caspiaque immensos seducunt claustra recessus,
Et polus Assyrias alter noctesque diesque
Vertit, & abruptum est nostro mare discolor vnda.

Nouum orbem Lucani finiri Caspio, Euphrate, Petsico sinu istis intelligo: & poetis licet fingere alium orbem, vt aliam vrbem Philosophis, vbi rempublicam suam νομοθετῶσι. Sed quis est ille alter polus, qui vertit in Assyria alias noctes, alias dies? Si est alius a nostro Arctico, non est noster polus Arcticus. ergo est Antarcticus: & proinde vltra Caspiú, Euphraten, & mate Persicum decolor vnda tubta, vt ipse sentire videtur, est alius orbis, in quo polus alius a nostro attollitur. Nemo est tam tiro in veterum lectione, quin sciat multos credidisse inctementa Nili fieri ab Etesiis Aquilonibus, qui a Riphæis & Septentrione flantes aduersas Nili vndas impellentes fluuium extta ripas suas eiiciant. Hos ventos Lucanus Zephyros vocat. Et ne quis putet licentia poetica ventum pro vento ponere, & alios Etesias pro aliis (omnes enim venti statis vicibus anni spirantes dicuntur Etesiæ) ab occasu flare dicit, quum ita scribit:

—— Zephyros quoque vana vetustas
His adscripsit aquis: quorum stata tempora flatu

Continuique dies, & in aere longa potestas.
Vel quod ab occiduo depellunt nubila cælo
Trans Noton, & fluuio cogunt incumbere nimbos.

Nemo est, qui non miretur aduersam Nilo regionem dici occiduam, & præterea ventum ab occidente spirantem in austrum pellere nubila. Certe alia non pauca Lucani in Cosmographia errata ipsi Mathematico obiicere poteramus, nisi etiam essent alius generis alia, vt quæ peccat in historia; vt quum Massilienses scribit de more aliorum Gallorum humanas hostias immolare solitos. Atqui non Galli, sed Græci erant Massiliotæ, & si vnquam (quod non videtur) ad illum vsque tractum peruenisset immanitas illius sacri, a victoribus Massiliotis, qui rerum in tota illa ora potiebantur, sublatum fuisset. Hæc vero, quæ sequuntur, ostendunt hominem victricis gentis olim strenua facta ignorasse: quum Massilienses ita loquentes inducit: *—nunquam felicibus armis*

Vsa manus patriæ primis a sedibus exul,
Et post translatas exustæ Phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in littore tuti.

Certe alienum non potest dici littus, cuius maximam partem armis occupauerant: & de eorum felicibus belli toties successibus, quos nunquam pugnasse Lucanus inducit a quo tempore ex Phocæa migrarunt, testes sunt Polybius, Strabo, & ante omnes Florus, qui hanc vaniloquentiam satis confutare possit. Ingens volumen consurgeret ex erratis Lucani, etiam ex œconomia eius poeseos, & sermone, si quidem ita liberet. Sed hæc satis erunt iudicio grauissimi illius Mathematici eludendo, cuius mores nemo vnquam ferre potuit, nos vero ne censuram quidem, & iudicium in opere Lucani: simul etiam vt studiosi adolescentes viderent, quo iudicio veterum scripta, præsertim poesim Lucani legere debent: ad quo-

ad quorum lectionem si eo animo accedant, vt nihil non putent ab eis recte dictum, multis erroribus implicari necesse est. Et in nostro quoque Manilio non pauca sunt non vtique ad exemplum Lucani, sed tamen aliena a vero, partim pet ἀλογιστίαν, partim per imperitiam, siue quod veteres falso sentientes sequitur, siue quod ea fuit animi eius sententia: & quidem quatenus exemplo peccat, tanto iustiorem veniam meretur, quanto grauior eius esset culpa, si tantus esset Mathematicus, quantum videri volunt, quibus dolet nos ei manum admouisse: quos tamen eius mathematices, si qua est in Manilio, imperitos esse affirmamus, præter pauca, quæ & pueris ipsis nota. Ante editionem nostram ne docti quidem, in quibus hos numerare piaculum est, quid vellet Manilius, & quæ eius esset Astronomia, sciebant: quæ methodus horoscopi, quid Athla, quod eorum thema: non quod illis aut iudicium, aut doctrina defuerit: sed quod in solo Manilio hæc reperiuntur. Manilius autem propter portentosa menda, & integras capitum traiectiones a nemine intelligebatur. Qui enim sola mathesi instructi ad huius poetæ lectionem sese conferunt, neque alia præsidia comparant, etiam mathesim Manilij, nedum poesim ignorabunt. Si mathesim propter ignorantiam vetustatis non assequuntur homines Mathematici: quanto minus sermonem eius tot mendis defotmatum intelligent homines bonarum literarum contemptores, qui omne quod ignorant, Grammaticam vocant? Hi sunt, qui notia signa a boreis distinguere, circulorum descriptionem implicatissimam extricare, hoc vocant Manilium corrumpere: in quo sane καλόν γ' ὄνειδος ἐξονειδίζουσ' ἐμοί: quos valere sinimus, homines ab omni cultu literarum, & morum humanitate alienos. Quod si quibusdam vide-

mur aut ignauiores, aut omissiores, quod quum in omnibus operibus nostris, & in huius quoque auctoris editione non defuerint, qui nobis curua corrigere voluerint, & tamen illis non respondemus; oro illos, vt in aliam partem silentium nostrum interpretentur, & meminerint horum Euripideorum,

ἀλλ' οὐ περισσὸν γυναῖον, ὡς ἐγὼ φρονῶ,
οὐδ' ἄνδρα χρηστὸν νεῖκος αἱρεῖσθαι κακοῖς.
τιμὴ γὰρ αὕτη τοῖσιν ἀσθενεστέροις.

Sciant igitur studiosi nos ad Gemblacensis exemplaris fidem omnes castigationes nostras exegisse: Nam reliqua scripta Maniliana exemplaria nihil boni habent, quod non in Gemblacensi reperiatur, & paucissima sunt illa, præ illis, quæ habet Gemblacense: quod tamen bonum propterea non vocauerim: tantum abest, vt reliqua hoc nomine digna sint. In quibus nos destituit Gemblacense, in illis certissimam coniecturam admouimus: quæ & ipsa quoque in multis nos destituit: vt multa a nobis relicta sint, quæ feliciores industrias exercere possunt. Non enim mathesis Maniliana, quod fatui dicunt, nos remorata est, sed multa millia mendorum, quorum partem codicis auctoritas, partem ratio expunxit, reliqua a melioribus ingeniis opem expectant. Quanto autem iudicio in manuscriptis versandum sit, sciunt non qui hodie atque heri has literas tractant, sed qui infinitos codices scriptos legerunt. Ridiculi enim sunt, qui nunquam codicem scriptum legerunt, & ex primo, quem illis videre contingit, harum rerum vsum quendam sibi vindicant. De Manilio autem nondum statui, magis optandum ne fuerit, illum publice in scholis legi, an dolendum, quod hactenus neglectus iacuerit, poeta ingeniosissimus, nitidissimus scriptor, qui obscuras res tam luculento sermone, materiam morosissimam tam iucundo

cundo charactere exornare potuerit, Ouidio suauitate par, maiestate superior. vno vincitur, quod non potest manum tollere de tabula, &, (quod tam falso, quam immerito Ouidio obiectum olim) nunquam scit desinere: in quo peccat, non iudicio, sed fertilitate, & indulgentia styli: qua in re non iudicium sed animum Ouidio quoque defuisse Quintilianus animaduertit. Est & aliud non leue vitium in nostro, quod nimius in verborum iteratione, quum posset aut parcius eadem, aut alia pro illis vsurpare. Itaque criticas aures offendunt illa toties totiesque inculcata, *Sidera, cælum, mundus, per templa, per sidera:* & alia non pauca, quæ ter quater trinis, quaternis continuis versibus infulcit. Hoc vt non mediocre vitium est in nitido scriptore, ita puri sunt ab hac labe principes poetæ Virgilius, & Ouidius. Hoc vno excepto, nihil ad perfectionem absoluti operis in hoc auctore requiras. Inprimis omnia eius procemia & παρεκβάσεις extra omnem aleam posita sunt. Nihil illis diuinius, nihil copiosius, grauius, & iucundius dici potest. Sed præstat ex ipso potius, quam ex nostra prædicatione hoc discere. Audiamus igitur olorem canentem.

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F. CASTIGATIONES ET NOTÆ In Sphæram M. MANILI.

MANILII ASTRONOMICON LIBER PRIMVS.] Liber vetustissimus Casinensis, quo se vsum profitetur Bonincontrius, hunc titulum præferebat. C. MANILII POETÆ INLVSTRIS ASTRONOMICON INCIPIT. Apparet igitur opus ab auctore proscriptum τὸ ἀστρονομικὸν, non autem τὰ ἀστρονομικά, vt Virgilius τὰ γεωργικά. Sic Hyginus librum suum Astronomicon poeticum, non Astronomica poetica inscripsit. Retinuimus priscum titulum. De prænomine Marco, quod ediriones præferunt, non possum satis mirari, quum omnium exemplarium vetustissimum Cassinense Caium non Marcum habuerit.

LIBER PRIMVS.] Iste liber est Sphæra Mundi, aut de Vniuersitate. Secundus prima Isagoge apotelesmatice. Tertius secunda Isagoge. Quartus Signorum apotelesmata. Quintus Sphæræ Barbaricæ prima apotelesmata. Ac aliorum quidem quatuor rationes suis locis redduntur. Huius autem hæc est. Astrononomiæ partes duæ sunt. Altera circa stellarum motus versatur, & vocatur μετεωρολογία: quod μετέωρα etiam stellas significet, non ea tantum, quæ tractat Aristoteles, quæ infra Lunam.

nam. Altera est circa effectus ipsos: & vocatur ἀποτελεσματικὴ, καὶ ποιητική. Ambæ in quibusdam differunt: quædam communia habent. Differunt, quod ἡ μετεωρολογία seipsa contenta est: illa huius indiget. hæc est αὐτοτελὴς: illa sine hac ἀτελὴς, & inchoata. quippe hæc eius principia docet: quod ἡ μετεωρολογία sit ἐπαναβεβηκυῖα τῇ ἀποτελεσματικῇ. Nam, vt inquit schola peripatetica, τῶν ὑποβεβηκυιῶν τὰς ἀρχὰς αἱ ἐπαναβεβηκυῖαι ἐπιστῆμαι ἀποδεικνύουσι. Sic Architecturæ principia tradit Mechanice: illius Geometria: Geometriæ prima philosophia. Quum igitur Astronomiæ partes duas fecerimus: τὸ μετεωρολογικὸν, καὶ τὸ ποιητικὸν: prior quidem pars, vt diximus, alteri ἐπαναβεβηκυῖα est, & illam docere debet: quo nomine hunc librum, qui meliori parte meteorologicus est, reliquis præire & tanquam facem allucere voluit Manilius. Est enim ἡ περὶ ἔργου προθεωρία τῆς ποιητικῆς εἰσαγωγὴ, καὶ στοιχείωσις.

Pag. 1. vers. 1. *Carmine diuinas artes.*] Diuinas artes κατὰ τὸ ἀποτελεστικὸν, qua notione Horatius: *Imbrium diuina auis imminentum.* Proximum eidem significationi quod sequitur, *& conscia fati Sidera* —— Quod accepit a Virgilio.

Testatur moritura. Deos, & conscia fati
Sidera. —— Et sequutus est Ausonius:
Tu cæli numeros, & conscia sidera fati
Callebas. —— Postremum non absimile — *diuersos*

v. 2. *hominum variantia casus*] In Epigrammate Græco:
ἀπλανέες δ' ἑκάτερθε, καὶ ἀντιθέοντες ἀλῆται
ἀνδρομέης γενεῆς πᾶσαν ἄγουσι τύχην.

v. 3. *Cælestis rationis opus.*] Stoicum est, Cælestis ratio ἡ πρόνοια. Nam Stoicorum natio ὅλον τὸν κόσμον ἔμψυχον καὶ λογικὸν decernit: eius autem τὸ ἡγεμονικὸν cælum esse, vt docebat Chrysippus ἐν τῷ περὶ προνοίας. Quod igitur est ἡγεμονικὸν, seu Ratio homini, hoc Cælum esse Mundo. Ergo quum cælum velint esse μέρος λογικὸν τοῦ κόσμου, nunc inde intelligimus, quid per cælestem rationem Manilius designarit. Ab eodem pendet, quod de cælo hanc artem se deducere profitetur:

Et quoniam cælo descendit carmen ab ipso.

v. 9. *Nunc mihi tu Cæsar.*] Codex Gemblacensis habet *Hunc*: quod rectum est. Hunc animum mihi facis, o Cæsar.

— *Ad tanta canendum.*] Gemblacensis, alter, & Bonincontrij codex habebant *canenda*.

v. 14. *Et*

v.14. *Et rapit ætherios.*] Gemblac. *Et cupit.* Ex quo docti fecerunt. *Et rapit*, optime meo iudicio.

v.14. *Pandere sensus*] Omnino scribendum *census.* Ita semper loquitur.

—— *inque ipsos Mundi descendere census.*

& in secunda institutione:

—— *hominis per sidera censum.* Sæpe in hoc scriptore *sensus* pro *census* commutatum. Quod semel monuisse, satis fuerit.

v.15. *Hoc sub pace vacat tantum.*] Gemblacensis & Bonincontrij interpungit.

Hoc sub pace vacat. Tantum iuuat ire per ipsum.

Quod non sequemur.

v.15. *Hoc sub pace vacat tantum.*] Ita loquitur Germanicus, qui hæc Maniliana interpretatur:

Quantum etenim possent anni certissima signa,
Qua Sol ardentem Cancrum rapidissimus ambit,
Diuersasque secat metas gelidi Capricorni:
Quave Aries & Libra æquant diuortia lucis:
Si non parta quies, te præside, puppibus æquor,
Cultorique daret terras? procul arma silerent?
Nunc vacat audaces ad cælum tollere vultus,
Sideraque & varios cæli cognoscere motus. Et post:
Hæc ego dum latis cogor prædicere musis,
Pax tua, tuque adsis nato, numenque secundes.

Nam Germanicus intelligit de templo Pacis ab Augusto consecrato. Ouidius:

Ipsum nos Pacis carmen deduxit ad aram.
Hæc erit a mensis fine secunda dies.

v. 17. *Signaque & aduersus.*] Signa quidem habemus & eorum apotelesmata: de stellis an fidem liberauerit, non est quod dubitemus, quum alibi non semel nos ad illud opus remittat.

v.17. —*Et aduersos Stellarum.*] Stellarum quinque, item Solis, & Lunæ ab occasu in ortum cursus est. Eum sero didicerunt Græci. Seneca Naturalium libro septimo scribit, Democriti tempore Græcis nondum comprehensum fuisse Planetarum cursum, & ab Eudoxo primum in Græciam delatum. Quod verum est. Nam tres isti profectionis in Ægyptum socij Plato, Eudoxus, Euripides, ab Ægyptiis didicerunt, & primi omnium Græcorum

Græcorum populares ſuos id docuerunt: Plato quidem in ſuo Timæo, Eudoxus ἐν ἐνόπτρῳ, Euripides in Thyeſte:

δείξας γὰρ ἄστρων τὴν ἐναντίαν ὁδόν. Poetæ Græci deinde ἀντιθέοντας ἀλήτας, obluctantes errones dixerunt.

v. 18. *Quod ſolum nouiſſe parum eſt.*] Propterea laudatur Ptolemæus in Græco epigrammate, eo quod τῆς μεγάλης συντάξεως editione contentus non fuerit, niſi illi τὴν ἀποτελεσματικὴν τετράβιβλον, tanquam, coronidem appoſuiſſet. Verſus, qui ad rem pertinebant, hi ſunt:

> οὐδὲ πόλοιο φορὰν σὺ δίεγνως ἀστατέουσαν,
> ἀλλὰ καὶ αὐτάπερ ὅ, τι τελεῖ σημήια φαίνεις.
> τοὔνεκα δὴ χρεὼ καλέειν σέ τιν' οὐρανιώνων,
> αἰθέριόν τε νόον φορέειν, οὐ γήινον ἔμπης.

Quæ hunc locum non leuiter illuſtrant.

v. 20. *Quæque regat.*] Inepte. Non enim quæ animalia regit Zodiacus, vult ſcire. regit enim omnia. ſed qua regit. Scribe igitur, *Quaque regat.* Quid eſt abſurdius vulgari lectione?

v. 21. *& in numerum Phœbo m. r.*] *In numerum*, ἐμμέτρως: vt infra:

——— certa tum lege canentem.

Nam & illud quoque eſt ἐμμέτρως. Alij quidem apud Romanos καταλογάδην tentarunt, Varro, Nigidius, qui vtranque Sphæram, barbaricam ſcilicet, & Græcanicam conſcripſit. Apud Græcos Phænomena verſibus ediderunt, Eratoſthenes, Aratus, Hegeſianax, Hermippus, teſte Ptolemæo rege Ægypti.

> Παῖδ' Ἡγησιάναξ τε, καὶ Ἕρμιππος τὰ κατ' αἴθρην
> Τείρεα, καὶ πολλοὶ ταῦτα τὰ φαινόμενα
> Βίβλοις ἐγκατέθεντο, ἀποσκόποι δ' ἀφάμαρτον.
> Ἀλλὰ τὸ λεπτολόγου σκῆπτρον Ἄρατος ἔχει.

Sed & Ouidius poſt M. Tullium Aratea Phænomena vertit, & poſt eum Germanicus. Apoteleſmata vnus veterum, quod ſciam, verſibus ſcripſit Dorotheus Sidonius, quem legerunt Arabes, Omar, Meſſaalla, auctor Alcabicij. ita vt ante quingentos annos eum auctorem extitiſſe non dubitemus.

v. 22. *Bina mihi poſitis*] Perperam Lilius Giraldus cenſet his verbis Manilium dicere, ſe bis vatem eſſe. Arqui duplicia ſacra ſibi obeunda teſtatur, ſtili, & materiæ, poetices, & aſtronomiæ. Vtrunque enim inuentum Deorum. Propterea dixit, *Carminis*

d *& rerum*

& rerum. Altero ſcriptionem, altero materiam deſignat. Itaque duo templa adeunda dicit.

Pag.2. v.1. *certa tum lege canentem.*] Ita diſtinximus. Nam totus verſus continuatus eſt in editionibus. Vt valde falli eum neceſſe ſit, qui legebat, *certa cum lege.* Res & puero patet.

v.2. *immenſo vatem circunſtrepit orbe.*] Hoc dicit, tanquam Mundus noua verba nouæ materiæ explicandæ illi ſuggerat. Soluta ἔναρθρα, & articulata verba dicit, quæ vix ſibi ſuggeri conqueritur: quia intacta Latinis Camenis materia. Itaque verba ægre ſibi ſuppetere: & noua formanda, propter patrij ſermonis egeſtatem. quod & Lucretius in nouæ materiæ incepto conqueritur. Figuras vocat notiones verborum, imitatione Græcorum, qui χαρακτηρισμοὺς dicunt.

v.* *Per te iam cælum interius iam ſidera nota: Sublimes aperire vias.*] Quod hæc hiulca ſint, & quo referantur, non habeant, & vix literis Latinis tincto patet. Nos contendimus, duos illos verſiculos, *Tu princeps auctorque ſacri, &c.* traducendos ante illum, *Maior vti facies.* Locum integrum apponemus, vt conſtet fides veri.

Quem primum infernis licuit cognoſcere terris
Munera cæleſtum? Quis enim condentibus illis
Clepſiſſet furto Mundum, quo cuncta reguntur?
Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipſe videri,
Sublimes aperire vias: imumque ſub orbem,
Et per inane ſuis parentia finibus aſtra,
Nominaque, & curſus ſignorum, pondera, vires?
Tu princeps, auctorque ſacri, Cyllenie, tanti.
Per te iam cælum interius, iam ſidera nota.
Maior vti facies Mundi foret, &c.

Cui mortalium licuiſſet cælum in terra cognoſcere, aut quis, ſine ope Deorum, auſus fuiſſet tam arduum facinus inceptare, ſublimes vias cæli aperire, & curſus ſignorum? Nemini ſane mortali hoc licuiſſet primo aperire. Quis ergo aperuit? Deus, non homo. Mercurius enim auctor tantæ rei. Quare? vt maior ſpecies, maiorque auctoritas rei accederet, ſi Mercurius, quam ſi homo auctor rei diceretur.

v.4. *Quem primum infernis.*] Male Gemblacenſis, *Quem primum*

mum interius. Nam necessaria est vox *infernis.* Quis ab his locis infernis ad illa superna penetrasset?

v. 5. *Quis enim condentibus illis.*] Accepit a Sophocle:

ἀλλ' οὐ γὰρ τὰ θεῖα κρυπτόντων θεῶν
μάθοις ἂν, οὐδ' εἰ πάντ' ἐπεξέλθοις σκοπῶν.

In prima Institutione:

Quis neget esse nefas inuitum prendere Mundum?

v. 8. *Inuitis vt Diis.*] Inepta interpunctio totam sententiam turbauit. Ita enim interpungendum:

Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipse videri,
Sublimes aperire vias, &c.

Quis tantum opus aggredi ausus esset, nempe sublimes aperire vias, vt cuperet Deus videri?

v. 9. *vnumque sub orbem.*] Legendum — *imumque sub orbem,* vt olim emendauimus. & ita habet Gemblacensis. Imum orbem opponit inani, id est aëri, altero inferius hemisphærium, altero superius intelligit.

v. 11. *Nominaque & cursus.*] Scribe *Mominaque & cursus.* Creberrime hoc verbo vtitur. Sed nusquam reperies nisi deprauatum. Sic in Ætna olim correximus:

Spiritus inflat enim. momen languentibus aër.

In aliis quoque auctoribus pariter deprauatum reperies.

v. 11. *Signorum pandere vires.*] Omnino legendum, vt Gemblacensis habet, —*pondera, vires.*

v. 12. *Tu princeps.*] Tu, inquit, Mercuri, auctor mihi es tanti sacri ad duo altaria obeundi, carminis & rerum. Tu enim primus astronomiam de cælo in terras deduxisti. Neque enim homines soli id adepturi erant, Diis occultantibus. Sed propterea placuit Diis, vt a te Deo hæc indicarentur, *Maior vti species Mundi foret.* Ægyptios astronomiam didicisse, docente Mercurio, omnes libri loquuntur. Propterea illi diuinos honores Ægyptij habuerunt, & primum mensem illi cognominem fecerunt. Firmicus: *Mundi itaque genituram hanc esse voluerunt, sequuti Æsculapium, & Anubim, quibus potentißimum Mercurij nomen istius scientiæ secreta commisit.*

v. 14. *Maior vti facies.*] Mercurio inuentum attribuitur, vt maior species & maiestas arti attribuatur: & similia Ælianus:

Αἰγύπτιοι φασὶ παρ' Ἑρμοῦ τὰ νόμιμα ἐκμουσωθῆναι· οὕτω δ' ἕκαστοι τὰ παρ' αὐτοῖς σεμνύνειν προσήκον.

v. 17. *Qui sua disposuit per tempora.*] Omnino legendum: *Quis sua.* Quibus sua negotia Deus disposuit per tempora. Non enim Deus sua, sed hominum negotia intelligitur disposuisse per tempora. Breui enim gyro includit Aratea illa:

> αὐτὸς γὰρ τάγε σήματ' ἐν οὐρανῷ ἐστήριξεν
> ἄστρα διακρίνας. ἐσκέψατο δ' εἰς ἐνιαυτὸν
> ἀστέρας, οἵ κε μάλιστα τετυγμένα σημαίνοιεν
> ἀνδράσιν ὡράων, ὄφρ' ἔμπεδα πάντα φύωνται.

Tempora autem & Momina apud hunc auctorem sunt *καιροὶ* sæpenumero. Isti autem duo versus aberant a Gemblacensi.

v. 19. *Naturæque dedit vires.*] Gemblacensis: *Et natura dedit vires.* Deus disposuit omnia per tempora mortalibus. Natura autem eorum animos ad contemplationem sui mouit.

v. 20. *Regales animos.*] Ouidius:

> *Felices animæ, quibus hæc cognoscere primum,*
> *Inque domos superas scandere cura fuit.*
> *Credibile est illos pariter vitiisque iocisque*
> *Altius humanis exeruisse caput.*

Plinius: *Viri ingentes, supraque mortalium naturam tantorum numinum lege deprehensa.* Mox: *Macte ingenio este cæli interpretes, rerumque naturæ capaces, argumenti repertores, quo homines, Deosque vicistis.*

v. 21. *Proxima tangentes.*] In Epigrammate in Ptolemæum:

> εἰ γὰρ καὶ μερόπεσσι χαμαιπέτεσι συμβιότευσας,
> καὶ φύσιος θνητῶν περ ἀλυκτοπέδησιν ἐδέσμευ,
> ἀλλὰ νόον παθέων ἐν τοῖσι πόνοισι κάθηρας.

v. 22. *Quæ domuere.*] Legebamus olim *Qui.* Et ita habet Gemblacensis.

v. 23. *Quas ferat Euphrates.*] Et puero patet legendum *Quas secat.* Ita olim correximus. Ita habet Gemblacensis. Sic Virgil. *Pinguia culta secat*, De Tiberi. Babyloniorum autem & Ægyptiorum inuentum esse Astrologiam adtestatur & Aristoteles: Αἰγύπτιοι, καὶ Βαβυλώνιοι, παρ' ὧν πολλὰς πίστεις ἔχομεν περὶ ἑκάστου τῶν ἄστρων. Quare autem Ægyptij plurimum illis disciplinis valuerunt, caussam adfert Ptolemæus & ipse homo Ægyptius: ὅτι μᾶλλον ζωοποιοῦνται τοῖς Διδύμοις καὶ τῷ τοῦ Ἑρμοῦ. Quare? διότι περ διανοητικοί τε καὶ συνετοὶ καὶ ὅλως ἱκανοὶ περὶ τὰ μαθήματα. De Babyloniis: ὅτι τῇ παρθένῳ

καὶ τῷ

καὶ τῶν τοῦ Ἑρμοῦ στοιχείων)· διὸ καὶ παρ' αὐτοῖς τὸ μαθηματικὸν καὶ παρατηρητικὸν τῶν ἀστέρων συνέστη). Primus quidẽ Eudoxus ab Ægyptiis Astronomiam in populares suos Græcos deduxit. Berosus autem a popularibus suis Chaldæis Genethlialogiam in Græcos. Vitruuius: *Eorum autẽ inuentiones, quas scriptis reliquerunt, qua solertia, quibusq. acuminibus, & quam magni fuerint, qui ab ipsa Chaldæorũ natione profluxerunt, ostendunt. Primusq. Berosus in insula, & ciuitate Coa consedit, ibiq. aperuit disciplinã.* Plinius scribit ob diuinas prædictiones ipsi statuam inaurata lingua ab Atheniensibus publice dicatam.

v. 27. *Officio vinxere Deum.*] Correximus olim *vinxere.* Cui emendationi adstipulatur Cod. Gemblac. qui ita habet. Θεοπρόσπλοκοι dicuntur qui Deo applicantur, quod est verbum clientelæ. Vnde τὴν προστασίαν Atheniensium ius applicationis vertit Seneca. Mutato autem accentu θεοπροσπλόκοι, qui Deos officio sibi deuinciunt. Vtro modo legendum apud Ptolemæum, nondum constitui. Sane vbi de Ægyptiis loquitur, & vulgo legitur θεοπρόσπολοι, φιλόθρηνοι, emendandum θεοπρόσπλοκοι, φιλόθρησκοι. Quarum lectionum priorem asserit priscus Scholiastes Græcus: alteram nos reposuimus. Ea autem verba non solum idem cum Manilio, sed & de iisdem Ægyptiis loquuntur. θεοπρόσπολοι quoque alibi legitur apud Ptolemæum, & rectum est. Quin & non semel θεοπρόσπλοκοι ibidem reperias.

v. 29. *Inque Deum Deus ipse tulit.*] Deus ipse Deum in ipsos immisit, θεὸς ἐνθεάζει αὐτούς. Sic apud Maronem *Plena Deo.*

v. 29. *patuitque ministru.*] θεοπροσπόλους. Ptolem.

v. 30. *Hi tantum nouere decus.*] Gemblacensis, *mouere decus.* Quod melius est.

v. 32. *Singula nam proprio signarunt tempora casu.*] Geminus: ἐκ τοῦ ὡς ἐπίπαν γινομένου διὰ τῆς καθ' ἡμέραν παρατηρήσεως, τὸ σύμφωνον λαμβάνοντες εἰς τὰ παραπήγματα κατεχώρισαν. Nisi quis legendum contendat: *Singula nam propria signarunt tempora causa.* vt in priore editione: cuius lectionis non pœnitet. Sic alibi:

Quæ postquam in proprias deduxit singula caussas.

Pag. 3. v. 1. *Nascendi quæ cuique dies.*] Id quibus rationibus collegerint, apponam ex Sex. Empirico. νύκτωρ μὲν ὁ Χαλδαῖος, φασίν, ἐφ' ὑψηλῆς τινος ἀκρωρείας ἐκαθέζετο ἀστεροσκοπῶν. ἕτερος δὲ παρήδρευε τῇ ὠδινούσῃ μέχρις ἀπολέξαιτο. ἀποτεκούσης δὲ εὐθὺς δίσκῳ διεσήμαινε τῷ ἐπὶ τῆς ἀκρωρείας. ὁ δ' ἀκούσας καὶ αὐτὸς παρεσημειοῦτο τὸ ἀνίσχον ζώδιον ὡς ὡροσκοποῦν.

ὡροσκοπεῖν. μάθ᾽ ἡμέραν δὲ τοῖς ὡροσκοπίοις προσεῖχε καὶ τῇ τοῦ ἡλίου κινήσει.

v. 5. *Percepta.*] Gemblacensis *Præcepta: redeuntia astra* dixit; vt Aratus ἑξείης παλίνωρα.

v. 8. *Exemplo monstrante viam.*] Hoc enim annotatum posteris tradiderunt per exempla & γενέσεις παραδειγματικάς. Ptolemæus: διὰ τὸ συμφωνεῖν αὐτοῖς ὡς ἔπιπαν τὰς μοίρας τῶν θείων τῶν καταγεγραμμένας ὑπ᾽ αὐτῶν παραδειγματικαῖς γενέσεσιν. Nam exemplares genituras vocat, quas ex obseruationibus in tabulas referebant. vt iam ex Sex. Empirico ostendimus.

v. 10. *Et totum alterna.*] Si non est error, non e alternam vocat, quæ redit in orbem. Sed memini tria hæc, *æterna, alterna,ætheria* in hoc auctore vitio librariorum inter se commutari. Itaque menti auctoris magis conueniens est, vt *æterna* legatur. Quoties enim ita legitur?

v. 11. *Fatorumque vices certis discernere signis.*] Quis dubitet legendum *discurrere signis*, nisi qui superiora non aduerterit? τὸ *Discernere* irrepsit ex versu, qui octauus ab hoc.

v. 15. *Tum velut amißis mœrens.*] Ad verbum Græci: ποτὲ δὲ Αἰγύπτιοι ἀπὸ κοπῆς ἐπὶ αἰγόκερωτα τὸν ἥλιον κατιόντα ὁρῶντες, καὶ ἐκ μακροτέρων συμμικρούοντα τὰς ἡμέρας, ἐπένθουν, εὐλαβούμενοι, μὴ κατὰ βραχὺ καταλίπῃ αὐτοὺς ὁ ἥλιος. καὶ ἔστιν ὁ καιρὸς, οὗτος ὁ παρ᾽ αὐτοῖς τῶν καλουμένων Ἰσείων. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἀναβαίνειν ἤρξατο, καὶ μακροτέρας ποιεῖν τὰς ἡμέρας, τηνικαῦτα λαμπειμονήσαντες ἐστεφανηφόρησαν. Hæc sine dubio scripta sunt ex Octaeteride Eudoxi. In qua brumam Eudoxus, a qua annum suum πρυτανείας incipiebat, ab Isiis ordiebatur, in quod tempus tum brumæ sidus conficiebatur. Sed de hac re vide librum secundum operis nostri de Emendatione temporum.

v. 17. *nec Sole regresso.*] Gemblacensis & Bonincontrij —— *iam Sole regresso.* quod verum est.

v. 22. *Ignotusque nouos.*] Melius Gemblacensis, *Immotusque nouos.* Non frustra dixit nouos orbes propter Britanniam paulo ante sua tempora a C. Iulio Cæsare detectam, quam nouum orbem vocabant.

v. 23. *ventis nec credere vela.*] Gemblacensis & Bonincontrij —— *nec ventis credere vota.* Quod melius.

v. 27. *Aduigilare sibi iußit Fortuna premendo.*] Premendo eos Fortuna acuit, quasi dicat, Necessitas curas acuit. vt,

—— *durisque vrgens in rebus egestas.* Theocritus:

ἁ πενία,

ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει.

Nam id plane est, quod antea dixit: *Et labor ingenium miseris dedit.*

v.29. *Et quacunque sagax.*] Legendum *Et quodcunque.* Ita olim emendauimus. Ita habet Gemblacensis. Nam quis sanus construat *commentum* cum illo *quacunque?*

v. 30. *In commune bonum.*] Satis ostendit se Stoicum esse: ἐπιστήμη ἐστὶν ἐκ πολλῶν καταλήψεων συγγεγυμνασμένων σύστημα.

v. 31. *Tunc & lingua suas accepit barbara leges.*] Κυριολογία. Nam contraria methodo, lingua, quæ leges ignorat, βαρβαρισμὸς dicitur.

v. 32. *Et fera diuersis.*] Quemadmodum dixit barbaram linguam accepisse leges, ita & fera arua domita fuisse. Poteſtne hoc cuiquam æquiori displicere?

v. 33. *Et vagus incertum.*] Gemblacensis: *Et vagus in cæcum.* Recte.

Pag. 4. v. 1. *Fecit & ignotis iter.*] Itiner ἀποδημία, ἐμπορεία.

v. 3. *Semper enim ex aliis alios.*] Lege *alias.* Gemblacensis & Bonincontrius habebat *alia.* Quod est vestigium veræ lectionis.

v. 4. *volucrum prædicere linguas.*] Gemblacensis melius: —*linguas didicere volucrum.* Eiusque lectionis vestigia extant in Bonincontrio. Intelligit οἰωνοσκοπίαν.

v. 4. *Consultare fibras.*] σπλαγχνοσκοπίαν.

v. 5. *Et rumpere vocibus angues*] ψυλλείαν. Ptolem.

v. 6. *Sollicitare vmbras.*] νεκυομαντείαν. Empedocles.

ἄξεις δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένου μένος ἀνδρός.

v. 7. *In noctemque dies.*] γοητεία Empedoclis.

θήσεις δ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
ἀνθρώποις, θήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
ῥεύματα δενδρεόθρεπτα.

v. 16. *soluitque animis miracula rerum.*] Lucretius.

Et finem statuit cupedinis, atque timoris.

v. 17. *Eripuitque Ioui fulmen, viresque Tonantis.*] Exoluit animos superstitione, & caussas, quæ ἀναπολογήτοις Deorum mythologiis adscribebantur, ab vltima natura repetiuit: quod ab Epicuro suo factum Lucretius gloriatur. Propterea dixit eripuisse Ioui nomen & vires Tonantis: vt non Ioui amplius caussa tonandi, sed naturæ attribuatur. Nam qui legebat *Tonanti*, valde, vt in plerisque omnibus, hallucinabatur.

v. 22.

v. 22. *Attribuitque ſuas formas.*] κυελολογία. Nam μορφαὶ τὰ κατηστερισμένα dicuntur. Contra ἀμόρφωτοι ἀστέρες, quorum nulla eſt ἀστροθεσία. Aratus de eadem re, ἤλιθα μορφώσας. Hyginus etiam formas & corpora. Ptolemæus μορφώσεις in magna conſtructione, item lib. IV. τετραβίβλου, capite περὶ τῶν μὴ νομίμων γάμων: qui titulus deeſt hodie in excuſis.

v. 23. *certa ſub lege notauit.*] Gemblacenſis —*certa ſub ſorte notauit.* quod retinemus. Ita ſemper loquitur.

v. 25. *Sideribus variis.*] Omnino legendum *vario.*

v. 29. *Tantas emergere moles.*] ἀρχαϊκῶς moles pro fluctibus. Attius: ——— *tantas moles fluctuum.*

v. 33. *Ipſa mihi primum Naturæ.*] οἰκονομία ad Sphæram Mundi, quæ præit Apoteleſmaticæ, vt antea diximus.

Pag. 5. v. 2. *Quem ſiue ex nullis.*] Sententia Ariſtotelis, quem nunc deſignat. Is, vt probet Mundum ἀγέννητον, inter alia ἀπὸ τοῦ τῆς κυκλοφορείας εἴδους ita concludit in ſecunda figura: Quod circulariter mouetur, nullum contrarium habet. Quod naſcitur, & denaſcitur, contrarium habet. Quod igitur circulariter mouetur, neque naſcitur, neque denaſcitur. Vide primum περὶ οὐρανοῦ. Nam ibi tandem concluditur, ἀδυνάτον εἶναι, ἢ γενόμενόν ποτε ἄφθαρτον τι διατελεῖν. ἢ ἀγένητον ὄν, καὶ ἀεὶ πρότερον ὂν φθαρῆναι. Fatum more ſuo Manilius φθορὰν vocat. Et ſubinde coniungit hæc vt contraria, natalem & fatũ, vt Ariſtoteles γένεσιν καὶ φθοράν. Reliquos Philoſophos, qui negant mundo principiũ eſſe, vide apud Cenſorinum.

v. 5. *Seu permixta Chaos*] Siue Mundus principio caret, vt vult Ariſtoteles: ſiue principium habet, vt Ægyptij. Scholiaſtes Ptolemæi: περιττῶς εἰώθασι λέγειν γένεσιν Αἰγύπτιοι κόσμου. καὶ γὰρ ἀρχὴν μίαν οὐκ ἔχει, πολλὰς δέ. τὰ δὲ μερικὰ καὶ πολλὰς καὶ μίαν. μίαν μὲν τὴν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐν τῇ γενέσει τῶν ἀστέρων σύγκρασιν, ἣν εἰώθασι πῆξιν οἱ ἀποτελεσματικοὶ καλεῖν. Æſculapius Ægyptius vetuſtiſſimus ſcriptor in ſua Myriogeneſi dixit in poſterioribus partibus Libræ hanc πῆξιν factam, eumque fuiſſe natalem Mundi. Firmicus de Libra: *Cætera enim ad* XXX *numeros collocantur. In iſtis enim poſterioribus partibus terra dicitur eſſe compoſita, vt barbarica ratio confirmat.* Barbarica ratio eſt Ægyptiaca, vt alibi oſtendimus. Libram intelligit Ægyptiaci parapegmatis Dionyſij aut Hipparchi, XXVII Septembris Iuliani. Ergo finis eius XXVI Octobris Iuliani. vbi ſane mundus creatus. Vide librum quintum de Emend. Temp. cap. de conditu rerum.

v. 5. *Chaos.*

v.5. *Chaos*] Præter Hesiodum, Euripides Menalippa:

ὁ δ' οὐρανὸς τε γαῖά τ' ἦν μορφὴ μία.
ἐπεὶ δ' ἐχωρίσθησαν ἀλλήλων δίχα,
τίκτουσι πάντα, κἀνέδωκαν εἰς φάος
τὰ δένδρα, πτηνά, θῆρας, οὕς θ' ἅλμη τρέφει,
γένος τε θνητῶν. ———

v. 8. *Siue indiuiduis.*] ἀτόμοις. Eandem cæcam materiem quum vocat, vsus est verbo Epicurei dogmatis. Nam Epicurus vult οὐδὲ ποτε ἄτομον ὤφθαι αἰσθήσει. πᾶν τε μέγεθος μὴ εἶναι περὶ ἀτόμους.

v.10. *Et pene ex nihilo summum est.*] Emendandum auctore Gemblacensi,

Et pene ex nihilo sumptum est. id est cæpit. Pene nihilum vocat τὴν ἄτομον, qua Epicurus nihil exiguius in rerum natura esse dicebat. quod valde exagitat Cicero de Finib.

v.12. *Siue ignis fabricauit.*] Dogma Heracliti.

v.13. *habitantque per omne Corpus.*] In fine huius libri:

Sunt autem cunctis permixti partibus ignes,
Qui grauidas habitant fabricantes fulmina nubes.

v.15. *Seu liquor hoc peperit.*] Thaletis Milesij sententia.

v.16. *ipsumque vocat, quo soluitur ignem.*] Ex Gemblacensi legimus: *ipsumque vorat.* Elegantissime. Firmicus scribit libro tertio ἐκπύρωσιν καὶ κατακλυσμὸν alterum per alterum destrui, & ex eo interitu magnam ἀποκατάστασιν sequi. Liquor igitur vorat ignem, & ignis liquorem. alter alteri pestis est. Censorinus refert Aristotelem scripsisse maximi anni hiemem esse κατακλυσμὸν, æstatem ἐκπύρωσιν, & alterum ab altero alternis destrui.

v.17. *Aut neque terra patrem.*] Patrem, δημιουργόν. Contra Platonis Timæum, in quo Deus opifex mundi adstruitur.

v.18. *faciuntque Deum per quatuor artus.*] Deum, τὸ πᾶν, cuius artus, hoc est membra, quatuor στοιχεῖα, secundum veteres Theologos, qui illa τοῦ ὅλου μέρη dicunt, ideoque ἀγέννητα: sed κατὰ διαδοχὴν γινόμενα καὶ φθειρόμενα vnumquodque γεννητὸν, hoc est κατὰ μέρος: vt στοιχεῖα; quæ sunt in me γεννητά: at τὰ ὅλα, ἀρχὰς στοιχείων. Nam diuersa, ἀρχαὶ, καὶ στοιχεῖα: quum ἀρχαὶ nihil aliud sint, quam πάντων στοιχείων ἠθροισμένοι ὄγκοι καὶ ὁλότητες τῶν στοιχείων. Qui plura ad hunc locum desiderat, adeat Alexandrum Aphrodisiensem principio Cōmentariorum in secundū Meteoron. Alioquin Stoici ἀρχὴν τοῦ ὅλου dicebāt θεὸν καὶ ὕλην. θεὸν μὲν τὸ ποιοῦν, ὕλην δὲ τὸ ποιούμενον. ἀφ' αὐτὰ

 τέσσαρα

τέσσαρα ἐκ στοιχεῖα γεγονέναι. Sed non eſt idem cum hoc noſtro. Nam Stoici non faciunt τὰ στοιχεῖα membra θεοῦ, vt illi veteres Theologi, de quibus iam diximus. Locus iſte non omnibus patebat. Ideo fuſius viſum explicare.

v. 20. *tum per ſe cuncta creantur.*] Melius Gemblacenſis: ——— *quum per ſe cuncta creantur.*

v. 23. *Quam nexus habilisque.*] Gemblacenſis: *Quem nexus habilis, & opus, &c.* Legendum omnino.

Qua nexus habiles, & opus generabile fingit.

Neque de hac lectione dubitauerit, niſi qui ſuperiora non intelliget. Nexus vocat τὰς στοιχείων συζυγίας. Eſtque idem, quod non dudum dixerat:

Frigida ne calidis deſint, aut humida ſiccis.

Et puero hoc perſpicuum.

v. 24. *Atque omnis partus elementa rapacia reddunt.*] *Reddit* non *reddunt* ſcribendum, niſi Grammaticæ ludibrium debemus. Nam de eadem concordia diſcorde, quæ nexus habiles reddit, ſermo eſt, & ideo quæ reddit elementa omnis partus rapacia, aut capacia.

v. 24. *elementa rapacia.*] vel *capacia.* Vult enim ὕλην πᾶσαν γένεσιν ὑποδέχεσθαι: quæ propterea πανδεχὲς a Platonicis dicitur. Omnium enim formatum δεκτική. Tamen quod ὕλην τόπον καὶ χώραν vocet, non alienum eſt a mente huius noſtri, qui capacem vocat.

v. 26. *Quod latet.*] Locus ob leue mendum corruptiſſimus: Pro *ſupereſt* Gemblacenſis habet *ſupra eſt.* rectiſſime. Lege igitur:

Quod latet, & tantum ſupra eſt hominemque Deumque.

Nunquam, inquit, eius rei origo patebit, vtpote, quæ lateat, atque adeo ſupra ipſum Deum ſit, nedum hominis captum. Impia illa ſententia illorum Græcorum & Latinorum, Ne Deo quidem poſſibile eſſe, quod Plinius dixit *rem Deo improbam* lib. 11. de Hipparcho. Rectiſſima emendatio. Nam τὸ *Supereſt* ineptiſſimum erat.

v. 27. *Sed facies quæcunque.*] Lege *quacunque.* Quæcunque, inquit, eſt origo mundi, ſiue principium habet, ſiue non (nam id in dubio eſt) quæcunque igitur eius origo eſt, non dubitatur de forma; tametſi de natali eius.

Pag. 6. v. 2. *flatuſque natantis.*] Lege *fluctuſque.* & ita Gemblac.

v. 3.

v. 3. *Æquora perfudit.*] Traiectio Maniliana, *Fluctus natantes Æquora perfudit.* id est fluctus natantes fudit per æquora. Sic supra: *Inque Deum Deus ipse tulit.* Deus Deum intulit.

v. 14. *mediam tenet vndique sedem.*] Eratosthenes:

αὐτὸς μέν μιν ἔτευξε μεσήρεα πάντη ὀλύμπου
κέντρον ἀπὸ σφαίρας. διὰ δ' ἄξονος εἰρήρειστο.

v. 16. *fecitque cadendo Vndique ne caderet.*] Idem infra:

Qua caderet, subeat cælum, rursusque resurgat.

Parmenides:

εἴσῃ δ' αἰθερίαν τε φύσιν, τά τ' ἐν αἰθέρι πάντα
σήματα, καὶ καθαρᾶς εὐαγέος ἠελίοιο
λαμπάδος ἔργ' ἀΐδηλα, καὶ ὁππόθεν ἐξεγένοντο.
ἔργα τε κύκλωπος πεύσῃ περίφοιτα σελήνης,
καὶ φύσιν. εἰδήσεις δὲ καὶ οὐρανὸν ἀμφὶς ἔχοντα,
ἔνθεν ἔφυ γε, καὶ ὥς μιν ἄγουσ' ἐπέδησεν ἀνάγκη
πείρατ' ἔχειν ἄστρων. —

Omnino postremos versus expressit Manilius.

v. 18. *Ictaque contractis.*] Partes terræ in medium feruntur. pondus enim habent, donec ad medium peruenerint. Nam quod pondus habet, & secundum pondus mouetur, id eo vsque mouetur, quoad perueniat ad medium, siquidem nihil impediuerit. Quum igitur omnes partes in medium vergant, & minores à maioribus trudantur, ac densentur, propterea quod maiores semper vrgeant vi sua, quia scilicet pollent minoribus: eo facto tandem globi forma prodit: veluti quum e cera pila fit, semper id, quod inæqualiter extat, ac protuberat, in medium truditur fingendo. Igitur contractas plagas τὴν πίλησιν καὶ τὸν συμπιεσμὸν dicit. Atque eam τῆς σφαιρώσεως caussam esse opinatur Aristoteles, quum ait: σχῆμα δὲ ἔχειν σφαιροειδὲς ἀναγκαῖον αὐτήν. ἕκαστον γὰρ τῶν μορίων βάρος ἔχει μέχρι πρὸς τὸ μέσον. καὶ τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ μείζονος ὠθούμενον οὐχ οἷόν τε κυμαίνειν, ἀλλὰ συμπιέζεσθαι μᾶλλον, καὶ συγχωρεῖν ἕτερον ἑτέρῳ, ἕως ἂν ἔλθοι ἐπὶ τὸ μέσον. Hæc ad verbum mentem Manilij aperiunt.

v. 20. *Quod nisi librato.*] Contra Xenophanem. Pendere enim terram negabat, quam potius κάτω εἰς ἄπειρον καθήκειν contendebat. Ita enim canit:

γαίης μὲν τόδε πεῖρας ἄνω πρὸς ποσὶν ὁρᾶται,
καὶ ῥεῖ προσπλάζον. τὸ κάτω δ' ἐς ἄπειρον ἱκνεῖται.

v.23. *Lunave submersos ageret per inania cursus.*] Malim *currus*. *Submersos* dicit, quod ex inferioribus partibus supra orizontem producuntur. Vnde astruit argumentum de rotunditate terræ. Quomodo enim submersos currus in lucem promeret, si terra non esset rotunda?

v.27. *Sed medio suspensa manet, sunt peruia cuncta.*] Conclusio. Quia tellus in medio sita est, secundum ea, quæ demonstrata sunt: ergo omnia peruia sunt. Super subterque terram omnia patent. versiculus sequens alio pertinet.

v.28. *Nam neque fortuitos.*] Contra Epicurum, qui censebat ortus fieri κατ' ἄναψιν, occasus κατὰ σβέσιν, quotiescunque ferat ἡ κατάστασις: item κατ' ἐμφάνειάν τε ὑπὲρ γῆς, καὶ κατ' ἐπιπροσθέτησιν.

v.30. *Solisue aßiduos partus.*] Puerilis & ridicula Heracliti sententia. Dicebat Solem ac cætera astra ignem esse: quum in oriente sint, accendi, propter eius partis calorem: in occasu extingui, propter frigiditatem, quæ in occiduis partibus est. verba eius sunt: ἥλιος νέος ἐφ' ἡμέρῃ ἐστί.

v.30. *& facta diurna.*] Lege, *fata*. Semper in hoc scriptore *factum* pro *fatum* commutatur etiam in Gemblacensi. Assiduos partus, & fata diurna Solis intelligit τὴν ἐφήμερον τοῦ ἡλίου γένεσιν καὶ φθοράν: quod vaticinabatur Heraclitus. Iamdudum monuimus τὴν φθορὰν fatum verti a Manilio.

v.*. *Inde suos sinuat flexus.*] Tres hos versiculos non habebat Gemblacensis, & merito. Sunt enim ex descriptione Lactei circuli. & quidem mirum, eos non solum in Codice Bonincontrij fuisse, sed etiam ab ipso tanquam legitimo loco positos explicari. Nos iamdudum eos expunximus.

v.31. *Quum facies eadem signis per secula constet.*] Post hunc versum continuandus est ille, qui quintus ante hunc legebatur. Itaque versus ita continuandi:

Quum facies eadem signis per secula constet:
Qua caderet, subeat cælum, rursusque resurgat:
Idem Phœbus eat cæli de partibus iisdem
Lunaque per totidem luces mutetur & orbes.

Plana sententia. Non, inquit, possum credere Solem aut Mundum quotidie renasci, quum videam easdem vices cæli & astrorum: cælum eadem parte surgere, & occidere, Lunam & Solem eosdem circuitus seruare. Nam vbi versiculus ille legitur, quis eius

eius sententiam, qui saltem aliquid in literis videat, intelligebat?

Pag. 7. v. 5. *Nunc his nunc illis.*] Ita hæc leguntur in Gemblacensi. ——*quod tempora monstrant*

Nunc his, nunc illis eadem regionibus orbis
Semper: & vlterius vadentibus ortus ad ortum,
Occasumve obitus cælo & cum Sole perennet.

Tantum in Gemblacensi legebatur *ortus*. pro quo *ortum* substituimus, vt infra *obitum* non *obitus* dixit. Quum, inquit, eadem tempora sint semper iisdem regionibus orbis, & vlterius vadentibus ortus ad ortum, & contra obitus ad obitum continuetur cum ipso Cælo & Sole.

v. 8. *Nec vero tibi natura admiranda.*] Duo proposuit, situm Terræ & eius formam. De situ iam absoluit. Sequitur forma, quam rotundam concludit.

v. 8. —*quum pendeat ipse Mundus.*] Parmenides ad mentem Manilij.

πάντοθεν εὐκύκλε σφαίρας ἐναλίγκιον ὄγκῳ
μεσσόθεν ἰσοπαλὲς πάντῃ. τὸ γὰρ οὐκέτι μεῖζον.
οὔτε γε βαιότερον πελέναι χρεών ἐστι τῇ, ἢ τῇ.
τοιοῦτόν γε τὸ ὂν μέσον τε καὶ ἔσχατον ἴσχει.

v. 18. *Nec patulas distenta plagas.*] Puta τραπεζοειδής: quod volebat Anaximander. Et multi veterum αἴτιον τῆς μονῆς τῆς γῆς τὸ πλάτος nugati sunt.

v. 20. *Hæc est Naturæ facies.*] Empedocles περὶ τοῦ κόσμου.

ἀλλ᾽ ὅγε πάντοθεν ἶσος ἔφυ, καὶ πάμπαν ἀπείρων,
σφαιρὸς, κυκλοτερὴς, μονίῃ περιηγέι χαίρων.
τόσσον ἔνερθ᾽ αἴδεω, ὅσον οὐρανός ἐστ᾽ ἀπὸ γαίης.

v. 24. *Quod globus obliquos.*] Quia quo proprior Soli, eo obliquius illustratur. Nothi enim luminis haustu, vt Catullus ait, lucet. Parmenides:

αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἠελίοιο,
νυκτιφαὲς, περὶ γαῖαν ἀλώμενον ἀλλότριον φῶς.

v. 25. *Hæc æterna manet Diuisque simillima forma.*] Plato: σχῆμα δὲ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ πρέπον, καὶ συγγενές. Vide reliqua in Timæo. Aristoteles τῷ παντὶ τὸ σφαιροειδὲς attribuit a necessitate, ne scilicet vacuum extra relinquat. quod tamen ante eum dixerat Empedoc.

οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.

Astronomi ἐκ τῶν φαινομένων rotundam formam colligunt: Ptolemæus,

mæus ἐκ τῶν ὡροσκοπίων. Platonici vero ita colligunt: Quod tenuissimum, simplicissimum & maxime similarium partium sit æther. Similarium autem similes superficies. Eiusmodi vero sunt soli circuli inter planas figuras, globi inter solidas, &c.

v. 26. *Cui neque principium est vsquam*] Ita hæc interpungenda:

Cui neque principium est vsquam, neque finis: in ipso
Sed similis toto remanet, perque omnia par est.

In ipso, id est in seipso. vt in Sphæra barbarica: — *populum suspendit ab ipso*. a se ipso. & — *totus volat vndique in ipsum*. in se ipsum. ἑλληνισμός. εἰς αὐτόν, ἐν αὐτῷ, pro εἰς αὑτόν, ἐν αὑτῷ.

v. 28. *Sic stellis glomerata manent mundumque figurant.*] Lege:

Sic stellis glomerata manet, Mundoque figura.

Quis tam alienus a sensu literarum, vt vulgatam lectionem tueri velit, neque ad congruentiam sermonis, neque ad mentem auctoris?

v. 29. *Iccirco terris non omnibus omnia signa.*] Duobus argumentis disputationem suam munit: ἐκ τῶν πόῤῥωθεν scilicet, καὶ ἐκ τῶν ἐγγύθεν: quorum alterum ἐν ὑπομνήσει versatur, alterum ἐν κοινῇ ἐννοίᾳ καὶ αἰσθήσει. Nam omnia pondera deorsum vergere, & eo dato terram σφαιροειδῆ probare, primum ἐκ τῆς κατὰ μέσον φορᾶς, deinde ὅτι πᾶν σῶμα ἐπὶ τὸ αὐτοῦ ἄρτημα νεύει, ea vere est ἡ πόῤῥωθεν ὑπόμνησις. Longe enim quanquam ex confessis petitum argumentum. At ex mari, item ex stellis, vt in Canopi exemplo, quod adfert, & eiusmodi similibus idem probare, id τῶν ἐγγύθεν est. Sensu enim percipimus. Sic ἐκ τῶν ἐγγύθεν terræ rotunditatem colligit Plinius: quem vide lib. II. cap. LXX. vt Ptolemæum in primo magni operis, vt alios taceam.

v. 30. *nusquam inuenies fulgere Canopum.*] Canopus est fulgida stella in malo austrino nauis Argus. Ita omnes veteres, præter Hyginum, qui τὸν ἔσχατον τοῦ πηδαλίου Canopum vocatum scribit. Et idem scribit Capella ab Hygino mutuatus. Alio nomine ab adulatoribus aulæ Ægyptiacæ hæc stella dicta fuit Ptolemæus. Canopus igitur ὁ λαμπρότατος ἐν τῷ νοτίῳ τῆς Ἀργοῦς πηδαλίῳ nō videtur nisi Rhodo in Austrum pergentibus. Canopum Gadibus & Cnidi videri, quia in eadem inclinatione sunt, testis Strabo. Et quidem Cnidij diu ostendebant turrē, seu speculam, ex qua Eudoxus eorū popularis Canopū speculari solebat. Ab eo eam turrim magna veneratione obseruabant, & σκοπὴν Εὐδόξου vocabant.

v. 32. *Sed*

v.32. *Sed quærent Helicen.*] Falſum. Hodie Alexandriæ Canopus extat ſupra orizontem plane conſpicuus, item tota Vrſa maior, ſiue Helice cum principio Virginis. Itaque Sole in quinto gradu Piſcium ſubtus Orizontem Alexandrinum demerſo, tota Helice, & Canopus e regione, in ortiuo finitore veſpere conſpicui ſunt. Hoc tantum debebat dicere Manilius, Canopum in Ægypto apparere, qui in Græcia numquam videtur. & argumentum tritiſſimum eſt. Sæculo Manilij Sole circiter in XXIII parte Aquarij occidente, ambo Helice & Canopus ἀχρόνυχοι toti ſupra finitorem extabant.

Pag. 8. v. 2. *Te teſtem dat, Luna, ſui.*] Et hoc vnum ex vulgatiſſimis argumentis τῶν ἐγγύθεν: deliquia Lunaria ab iis prius videri, qui propius a Sole oriente abſunt. Vnde terræ rotunda forma colligitur, cuius κυρτώματα officiunt, ne eclipſim videant eodem tempore, qui remotiores ſunt occidentem verſus.

v.8. *Seraque in extremis.*] Lunæ delinquenti crepitu æreorum vaſorum ſuccurri ſolitum ſi pluribus probare velim, & lectorum iudiciis diffidam, & meo otio abutar. Pleni ſunt libri veterum hiſtoricorum, & Poetarum. Plinius: *Deliquio Solis & Lunæ veneficia arguente mortalitate; & ob id crepitu diſſono auxiliante.* Turcæ & Muhammedani omnes idem faciunt hodie. Sed miratus ſum Bouincontrium hoc factum vidiſſe in municipio ſuo Miniatenſi.

v.9. *Simul icta per omnes.*] Icta, vel quia amiſit lucem, vnde & Arabibus eclipſis انكساف & Iudæis dicitur לקוי id eſt percuſſio: vel quia dicebatur vapulare veneficis mulieribus. Martialis:

Quum ſecta magico Luna vapulat Rhombo:

Nam & Martiali ſecta eſt, quod hic icta. Sane percuſſam Lunam dicit Lucanus, quum deficit:

Terrarum ſubita percuſſa expalluit vmbra.

v.9. *per omnes Deficeret.*] Exemplum. Defectus Lunæ, qui accidit pugna ad Gaugamela, viſus hora ſecunda noctis Babylone, Sole occidente in Calabria. Itaque Toleti non potuit videri. Ita per omnes gentes non poteſt deficere Luna, vt loquitur Manilius. id eſt, per omnes gentes defectus idem non videtur. Cauſſa, tumor terræ, vt argumentatur.

v.11. *Sed quia per teretem.*] Non eſt quidem abſoluti orbis; ſi campos,

ſi campos, montes, ac valles ſpectes. ſed eius amplexu ſi capita linearum comprehendas in ambitu, tunc plane σφαιροειδὲς σχῆμα efficitur. Terra enim non eſt σφαῖρα, ſed σφαιροειδής. Nam σφαῖρα vbique ὁμαλή. At σφαιροειδὲς habet εἰσοχὰς καὶ ἐξοχάς. Scio aliud σφαιροειδὲς eſſe apud Archimeden.

v. 17. *Hanc circum varia.*] περίοικοι.

v. 20. *Sub pedibusque iacet.*] ἀντίχθονες, ἀντίποδες.

v. 23. *Hinc vbi ad occaſus.*] Sane legendum *ab occaſu.* Quis dubitat Solem ἐκ διαμέτρου intelligi? Nam Sol in occaſu conſtitutus reſpicit ortus noſtros: & ab occaſu noſtro oritur aliis. Quod ſi ortus adiectiue accipiatur, quid abſurdius poterit dici, quam Solem ortum aſpicere ad ortus noſtros?

v. 23. *Hinc vbi.*] Gemblacenſis *Hanc.* male.

v. 25. *Et cum luce refert operum vadimonia terris.*] Sic eodem modo Plinius dixit *vadimonia tempeſtatum*, τὴν ἐμπρoθεσμίαν τῶν χειμώνων τοὺς ἐμπροθέσμους χειμῶνας.

v. 26. *ſomnoſque in membra locamus.*] Negamus Latine dictum, ſomnos in membra locare: ſed, membra ſomno & in ſomnos locare. Gemblacenſis, *ſomnos in membra locamus.* Nos legimus, *ſomno ſic membra locamus.* Non admittemus hanc κακοζηλίαν, vt dictum ſit, *ſomnos in* pro *in ſomnos.* Puerile & nugatorium.

v. 27. *Pontus vtroſque ſuis.*] Creberrimum Araro & huic ſcriptori, Oceanum & vndam ἀντὶ τοῦ ὁρίζοντος καὶ τῆς περάτης vſurpare.

v. 27. *diſtinguit & alligat.*] Diſtinguit nos orizon noſter ab illis, qui vltra orizontem noſtrum incolunt. alligat idem nempe occaſus noſtros cum illorum ortibus.

Pag. 9. v. 1. *Alter vt alterius.*] Poteſt legi: *Alterum vt alterius.* Eleganter autem τὸ *faciatque feratque* expreſſit τὸ ποιητικὸν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ ποιητικὸν, τὴν πρώτην αἰτίαν. τὸ πάσχον, τὸ ὑποκείμενον.

v. 5. *Quæ media obliquum.*] Auctore Gemblacenſi corrige: *Quæ media obliquo præcingunt ordine mundum.*

v. 8. *Omnia quæ poßis cælo variare ſereno.*] Melius Gemblacenſis, *cælo numerare ſereno.* Ita reponendum.

v. 10. *Vt ſit idem Mundi primum.*] Zodiacum Mundi arcem vocat, quod ex eo ortus & interitus præcipuæ cauſæ defluunt, & quod, vt ipſe ait, ex eo ratio fatorum ducitur omnis. Ab eo igitur merito orditur, vt primum ſit loco, & ordine, quod Mundi continet

continet arcem. Sic auctor Alcabicij a Nitak, hoc est a Circulo Zodiaco, ab eadem caussa orsus est.

Pag. 9. v. 12. *Respicit admirans aduersum.*] Lege *auersum.* Neque enim Taurus est aduersus Arieti, cum clunes eius sint opposiræ Arieti. Alioqui contradiceret sibi, qui dicat Taurum summisso vultu vocantem Geminos. Respicit igitur Geminos. Proinde auersus est Arieti. Stupidum esse oportet, qui aliter censeat, & præterea ignarum ἀστροθεσίας. Semper aduersum pro auerso positum in his libris perperam, vbi de Tauro agitur.

v. 13. *Summisso vultu.*] ἐκ τῆς ἀστροθεσίας desumptum est. Est enim ingeniculatus, & tanquam bos humi procumbens. vnde & interpres Ptolemæi κυρτὸν vocat, Lucanus curuatum.

——— nisi poplite lasso
Vltima curuati procederet vngula Tauri.

Quare ideo πεπτηὼς Arato dicitur: & alibi a Manilio flexus, item nixus. Est autem, vt diximus, auersus Arieti, aduersus Geminis.

v. 16. *Attrahit ardenti.*] Libra Scorpium dicitur attrahere ideo, quod Scorpij Dodecatemorion in Libra finitur, atque absoluitur. Nam eius Chelæ partem Libræ occupant. Vnde Chelarum nomine etiam Libra intelligitur tam apud hunc nostrum, quam alios scriptores. Et Græci notant τὰς χηλὰς ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων ζυγὸν καλεῖσθαι.

v. 17. *Contentum dirigit arcum.*] Gemblacensis, *contento dirigit arcu.* quod sine dubio verum est. Dirigere Manilius ponit absolute, vt Tertullianus semper: estque quod Homerus dicit τιτύσκεσθαι. ἀντιτιτυσκόμενος, contra dirigens. Sic in Apotelesmatis:

Cancer in aduersum Capricorni dirigit astrum.

v. 18. *missurus iamque sagittam*] Decurtata locutio, *iamque* pro, *iamiamque.*

v. 19. *Tum venit angusto.*] Et hic quoque ἐκ τῆς ἀστροθεσίας angustum Capricornum dicit, quod contractior ἐν χωρογραφίᾳ pingeretur. Infra:

Ast angusta fouet Capricorni sidera Vesta. Item:
Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

vel quia a centro oculi ad Capricornum linea ducta humillima est omnium, quæ ab oculo ad Signiferum ducuntur. Aratus de Capricorno: ——— αὐτὰρ ὅγε προτέρω καὶ νειόθι μᾶλλον
κέκλιται αἰγόκερως, ἵνα ἴς τρέπετ᾽ ἠελίοιο.

Qui legunt *Augusto*, valde eos fugit ratio. Nam quid est Capricornus Augusto sidere flexus? De Augusto sub Capricorno nato alibi dicetur. Idem accidit loco Iuuenalis Satira x, vt *Augusta* pro *angusta* legeretur. — *Augusta Caprearum in rupe sedentis*. Nam ita habent boni codices. Et tamen eo iure possunt Capreæ dici Augustæ, quo Capricornus Augustus. Neutrum tamen ad mentem auctoris fuit.

v. 20. *Post hunc inflexam diffundit.*] Lege *defundit*. Diffundere est infundibulo in vas inuergere. Defundere est vas deplere. Sic Diffusores olearij dicebantur, qui in vasa olearia oleum infundebant: erantque auctorati in municipiis, vt in his regionib. diffusores vinarij, & ceruisiarij. In veteri inscriptione: EQ. R. DIFFVS. OLEARIO. EX. BAETICA. Id est, Equiti Romano, Diffusori oleario.

v. 21. *Piscibus assuetas auide.*] Nam alter ex gemellis piscibus cognomine νότιος deglutit aquam ex vrna Aquarij defluentem. In prima Institutione: — *& effuso gaudentes æquore Pisces*.

v. 26. *In diuersa situ.*] Scribe *sitæ*. Et ita Gemblacensis. Exprimit Aratea:

ἔμπαλιν εἰς ὤμοις τετραμμένοι. ——— .

v. 28. *Libratumque regit.*] Axis non regit orbem, sed gerit. Ita repone. Germanicus de Axe: *Librataque tenet terras.* ———

v. 30. *Æthereosque rotat cursus immotus*] Ex Arateis, quæ Manilius reddidit, apparet distinguendum:

Æthereosque rotat cursus. immotus at ille, &c. Nam hoc vult: Ipse rotat, at non rotatur. ἀυτὰρ ὅγ' οὐδ' ὀλίγον μετανίσσεται.

v. 32. *directus conspicit*] Qui mediocriter Latine scit, videt verbum, quod Grammatica absolutum vocat, hic substituendum ἀντὶ τοῦ *conspicit*. Et tirunculo paret *constitit* legendum. ἄρηρεν. Reddit enim Aratea, vt solet. ——— ἀλλὰ μάλ' αὔτως

Ἄξων αἰὲν ἄρηρεν. ——— Ideo Auienus eadem vertens eodem verbo, quo Manilius vsus:

——— *vt semel hærens Constitit.* ——— Ecquod genus loquendi est? Axis conspicit, directus per medium orbem. Quid quod necessarium est verbum *constitit*. Immotum enim vult designare. Aliter nugaretur.

v. 33. *Nec vero e solido stat robore corporis eius.*] Legendum *robur*. Error natus, quia *robor* veteres librarij scribebant. Nec

vero

vero, inquit, robur eius corporis constat e solido. Non ἀμιγγενδα est ei robusta materia, quia mundum sustineat. neque pars est terræ, quod terram gerat, vt videtur velle fabula Græcorum de columna Atlantis: sed tenuissimam Vniuersi partem λόγῳ tantum θεωρητὴν ponendum esse. Nam in medio corporis, quod circulari motu agitatur, manet aliquid, circa quod mouetur. Mundus autem circa Axem mouetur. Igitur Axis est pars Mundi, non vtique ex solida materia. neque graue pondus habebit ideo, quod ferat onus ætheris alti. Est enim ἀσώματος γραμμή. Propterea tenuem, hoc est ἀσώματον vocat Manilius: tametsi alia ratione vocetur σῶμα, & hic corpus illi attribuatur per relationem scilicet καὶ τὸ πρός τι.

v. 33. *corporis eius.*] Gemblacensis *corporis ei.* Etiam Lucretius primam τοῦ *ei* producit. Nihil tamen mutandum censeam. Nam in tam inquinato exemplari prudenter agendum, nisi ridiculi esse volumus.

Pag. 10. v. 5. *vt verti non possit in ipsum.*] More suo dixit *in ipsum* pro in seipsum. Vsque adeo, inquit, est tenuis Axis, vt ipse circa se ipsum moueri non possit, quomodo Mundus circa ipsum mouetur. Quod si aliquis dicit circa suum centrum moueri, impossibilia dicit. Nam quum centrum sit ὅρος ἀσώματος, non poterit manere interea, dum illa, quorum est ὅρος, mouentur. Non enim per se subsistit centrum. Igitur si non manet centrum, neque per se mouebitur. Videndum tamen, an præstaret legi, *id ipsum.* Quod sane verius est. Adeo tenue, vt id ipsum quidem non vertatur, circa eum autem omnia vertantur. Vera est lectio illa.

v. 6. *Nec iam inclinari.*] Per inclinationem intelligit duas κατ' ἀνάδιαν κινήσεις, τὴν ἄνω καὶ τὴν κάτω. Nam κλίσις constat ex vtraque. Quod addit — *nec se conuertere:* intelligit τὴν σπεῖξ.

v. 6. *nec se conuertere in orbem.*] Iam explicauimus. Etenim & in vniuersum siquid moueri oportet secundum locum, necesse manere aliquod corpus, a quo, aut circa quod moueri debet. Hæc præclare Philosophus & in libris de Cælo, & ἐν τοῖς περὶ κινήσεως ζώων.

v. 8. *Ipse videt circa.*] Aratus — περὶ δ' ἑγεμὸς αὐτὸν ἀγινεῖ.

v. 11. *decircinat arcton.*] Lege *arcum.* Aratus iisdem verbis, sed de minore: Μειοτέρη γὰρ πᾶσα περιστρέφεται στροφάλιγγι. hoc est:

Arcum nanque minor decircinat Vrsa minorem.

v.14. *Angusto Cynosura breuis.*] Aratus: ἡ δ᾽ ἑτέρη ὀλίγη μέν. — Theo: τῷ φωτὶ ὀλίγη ἐστὶν. ἀμυδροτέρα γάρ.

v.15. *sed indice vincit Maiorem Tyrio* —] Aratus: — ἀτὰρ ναύτῃσιν ἀρείων. Propterea φοινίκη dicta fuit. Auctores Hyginus, & Scholiastes Germanici. Alij dicunt Thaletem Phœnicem fuisse, & primum Phœnicibus popularibus suis Cynosuram indicasse, vt etiam Callimachus testatur in Choliambis,

ἔπλευσεν εἰς Μίλητον. ἦν γὰρ ἡ νίκη
Θάλητος, ὅς τ᾽ ἄλλα δεξιὸς γνώμην.
καὶ τῆς ἁμάξης ἐλέγετο σταθμήσασθαι
τοὺς ἀστερίσκους, οἷς πλέουσι φοίνικες.

Atque vt hoc non ignotum doctis, ita illud paucissimis, Vrsam Ἀγάνναν vocatam. Hesychius: ἀγάννα, ἡ ἐν οὐρανῷ ἄρκτος.

v.18. *vtraque caudam.*] Rotunde vertit Aratea:

αἳ δή τοι κεφαλὰς μὲν ἐπ᾽ ἰξύας αἰὲν ἔχουσιν
ἀλλήλων. αἰεὶ δὲ κατωμάδιαι φορέονται
ἔμπαλιν εἰς ὤμους τετραμμέναι. ——— Et in veteri Sphæra:
——— ἀμφὶ μὲν πόλον
ἄρκτους διπλᾶς πρὸς νῶτα νεύσας τόποις
ἀντιστρόφοις ὁρῶσιν ἀλλήλαιν φορὰς
σκολιαῖσιν εἴργει μὴ πελάζεσθαι δράκων.

v. 20. *amplexus vtrunque*] Aut *vtrinque* aut *vtranque* legendum.

v.22. *Ne coeant.*] Verba ex veteri Sphæra, quæ modo protulimus. εἴργει μὴ πελάζεσθαι δράκων.

v.26. *Hinc vicina Poli.*] Legendum *Polis*. Nam aliæ stellæ vtrique polo, aliæ Zodiaco vicinæ. Zodiacum autem vocat Cæli flammas, quod per eum Sol feratur.

v.27. *Quæ quia dissimilis.*] Ab aere stellas temperari vult: quasi ab aere vires accipiant, & non potius aerem inficiant ipsæ. Simile quid Ptolemæus de Luna, cui humectandi vim ideo tribuit, quod terræ vaporibus vicinior sit. Nimirum perspicue hoc vult, Lunæ humiditatem & frigiditatem a terra esse. Idem tinnit eius sententia, quæ concludit Saturnum minus humectare, quod a terræ vaporibus remotissimus sit. Ergo supra Lunam omnia, etiam Luna ipsa, erunt corruptioni obnoxia, siquidem vera prædicat. Cardanus sententiam interpretatione lenire conatur:

Lunam

Lunam non infici vaporibus, sed ab ea vapores trahi. Quod longe alienissimum ab hypothesi Ptolemæi: qui diserte scribit Lunam perinde humectare, quod terræ vaporibus vicina sit, vt calefacere, quia & radiis Solis afficitur. Si afficitur a terra, quomodo terram afficiet, vt vult Cardanus? Qui Ptolemæum hic defendunt, frustra sunt. Quemadmodum igitur Ptolemæus vim humiditatis Lunaris τῇ περιγειότητι, & siccitatis Saturniæ τῇ ἀπογειότητι attribuit, ita etiam Manilius noster ab eadem Philosophia vites stellarum censet non ex ipsis, sed ex vicinitate aut interuallo.

v.18. *Frugiferum sub se reddunt.*] Ex Arato de Zodiaco ad verbum pene.

——— καὶ οἱ περὶ τοῦτον ἰόντι
Κύκλον ἀέξονται πᾶσαι ἐπικάρπιοι ὧραι.

Propterea Zodiacus Lucano dicitur — *varij mutator circulus anni.* Peripatetici ad mentem Arati & Manilij: ἡ τῶν ἄστρων καὶ καθόλου τῶν οὐρανίων περιφορὰ τῆς τῶν ἔνδον ἁπάντων σωμάτων διοικήσεως ἐστὶν αἰτία. ἡ γὰρ ποιὰ κίνησις αὐτῶν τροπὰς ποιεῖ τοῖς τῇδε καὶ μεταβολάς, ἐξ ὧν χειμῶντε καὶ θέρος, καὶ ἡ τῶν ἄλλων καιρῶν ὕπαρξις, ἐξ ὧν γένεσις καρπῶν, καὶ φυτῶν, ἀφ' ὧν τρέφεται τὰ ζῶα καὶ γίνεται τὴν ὕλην ἐξ αὐτῶν χορηγούμενα. Sed non dicunt hæc omnia accidere ab aere, aut interuallis, vt Manilius, sed ἀπὸ τῆς ποιᾶς αὐτῶν κινήσεως.

v.30. *Nixa venit species.*] Aratus dicit non habere nomen.

——— τὸ μὲν οὔτις ἐπίσταται ἀμφαδὸν εἰπεῖν,
οὐδ' ὅτεῳ κρέμαται κεῖνος πόνῳ. ———

Sed Hygenus dicit vocatum Cetea, Κητέα. alij Herculem. Vide Hygenum & Festum Auienum. Apud Aratum legimus ὅτεῳ non ᾧτινι.

v.32. *Quod similis iunctis.*] Cuinam est similis? De hoc silentium: neque mirum. Corruptus enim locus. Legebamus *Cui similis.* *Cui* Bootæ scilicet. Βοώτης est bubulcus. Arctophylax, inquit, dicitur & Βοώτης siue bubulcus. Quare? quod bubulco aut bootæ similis instat iunctis iuuencis. Sed & Gemblacensis habet *Quod similis.* Potest etiam esse solens error in illo exemplari *Quod*, pro *Quoi.* vt alibi non semel aperiemus. Igitur *Quoi similis iunctis instat de more iuuencis*, exprimit Aratea:

ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι Βοώτην. id est:

Post Helicem instanti similis de more iuuencis
Artophylax sequitur. quidam dixere bubulcum. Ouidius:
Artophylax formam terga sequentis habet.

Quoi similis.] Nimitum τῷ βοώτῃ id est τῷ βουλατοῦντι instanti iuuencis. Cæsar Germanicus:

Inde Helicen sequitur senior, baculoque minatur,
Siue ille Arctophylax Bacchio munere cæsus
Icarus ereptam pensauit munere vitam.

Ita enim olim deprauatissimos illos versus corrigebamus. Quod Aratus ἐλάοντι ἐοικώς, & Manilius *instat de more iuuencis*, ipse verbo Agricolarum dixit *baculo minatur*. Nam minari boues est, quod Græcis ὁμοκλεῖν, & Tibullo increpare:

Aut stimulo tardos increpuisse boues.

& Ouidius illas ὁμοκλὰς bubulcorũ minas vocat primo de Ponto:

Addiscam Getici quæ norunt verba iuuenci,
Assuetas illis adiiciamque minas.

Inde minari ἀντὶ τοῦ βουλατεῖν. Tamen minare inferior vetustas dixit, non minari. quo verbo Apuleius, Hieronymus in Bibliis Latinis, & alij æquales illorum temporum vsurparunt. Idiotismus Italicus, Hispanicus, Gallicus retinet hactenus. Baculo minari quum dicit, intelligit Pedum pastorale, quod in Asterismis dicitur κολλόροβος, id est χαλαύροψ. Adiicit Germanicus Arctophylacem a nonnullis Icarum vocari. Propterea Septemtriones Icarios boues vocat Propertius:

Flectant Icarij sidera tarda boues.

Malim vero legere ex Gemblacensi.

Quod stimulo iunctis instat de more iuuencis.

Sunt enim ad verbum ex Arato:

ἐξόπιθεν δ' Ἑλίκης φέρεται ἐλάοντι ἐοικὼς
Ἀρκτοφύλαξ, τόν ῥ' ἄνδρες ἐπικλείουσι βοώτην,
οὕνεχ' ἁμαξαίης ἐπαφώμενος εἴδεται ἄρκτου.

Manilius:

A tergo nitet Arctophylax, idemque bootes,
Quod stimulo iunctis instat de more iuuencis.

Nam booten, id est bubulcum eapropter dictum scribit, quod stimulo instet bubus. Ergo *Quod* ex Arati οὕνεκα.

v. 33. *Arcturumque rapit medio sub pectore secum.*] Medio sub pectore, Arato ὑπὸ ζώνῃ ex Eudoxo. Geminus: ἀνὰ μέσον τῶν σκελῶν τοῦ ἀρκτοφύ-

ἀρκτοφύλαξ. item in Asterismis: ὁ μεταξὺ τῆς μικρᾶς ὁ καλούμενος Ἀρκτοῦρος ὑπόκιῤῥος. Vitruuius: *Ab eo non longe conformata est Virgo, cuius supra humerum dextrum lucidißima stella nititur, quam nostri prouindemiatorem, Graci προτρυγητὴν vocitant. candens autem magis species eius est. Colorata item alia contra est stella media genuorum custodis Arcti, qui Arcturus dicitur.* Ita enim ille locus distinguendus Vitruuij, in quo stella colorata dicitur, quæ in Asterismis ὑπόκιῤῥος. Totus locus hodie mendosissime legitur, ne ab interprete quidem doctissimo intellectus. Hipparch. Booten collocat in Zona vt Eudoxus, & Aratus.

Pag. 1.1. v. 1 *Claro volat orbe corona.*] *Volat* Manilio est, quod Arato δεδήει, ἄητο, στρέφεται, εἰλεῖται, ἐλίσσεται, & similia. Mala vero fide dixit Parte alia. Nam corona sita est inter Arctophylacem, & τὸν ἐν γόνασι. Male etiam A tergo nitet Arctophylax. corona enim interiecta est. Sed ex opinione vulgi dicit.

v. 2. *nam stella vincitur vna.*] Nimirum omnium septem reliquarum maxima, vnica secūdæ magnitudinis. Frontis meminit, quia & puellam ipsam κατηστερισμένην vult, vt patet ex Sphæra barbarica.

v. 3. *Circulus in medio.*] Perturbata sententia huius loci ita ex Gemblacensi restituitur:

———nam stella vincitur vna
Circulus, in media radians quæ proxima fronte,
Candidaque ardenti distinguit lumina flamma,
Gnoßia desertæ & fulgent monimenta puellæ.

v. 3. *in media radians quæ.*] ἔλλειψις. ὅστις λαμπρότατος κατὰ τὸ μέτωπον. Supplendum enim ἐστί.

v. 5. *Gnoßia desertæ fulgent*]. Gemblacensis: *Gnoßia deserta & fulgent.* fine qua fultura corruebat contextus totius sententiæ.

v. 6. *At Lyra deductis.*] Inepte. Lege *diductis.* vt dicuntur diducta brachia, quomodo illa cornua brachia dicuntur Hygino, pectines Scholiastæ Germanici, quum tamen alias pecten sit πλῆκτρον. Qui scit quæ figura fuerit veteris Lyræ, nunquam poterit dubitare recte a nobis *diductis* correctum fuisse. Sic in eadem notione infra de Cycno: *Nunc quoque diductas volitat stellatus in alas.* Vbi par error. Nam notio verbi deducere in illo versiculo *—tenuis deducitur Axis*, non potest hic locum habere. Ibi enim deducitur, est διάγεται, a polo ad polum traiicitur. Itaque nihil est dissimilius. Sunt pueriles ζημαμαχίαι.

v. 13.

v. 13. *Serpentem magnis.*] Quis tam cæcus, vt non videat hic non solum perturbatum sensum esse ob menda codicum, sed etiam traiectionem vnius versiculi factam esse? Apponemus locum integrum, quomodo legendum censemus; imo quomodo ratio postulat legi.

Serpentem magnis Ophiuchus nomine signis
Diuidit, & toto mergentem corpore corpus
Explicat, & nodos sinuataque terga per orbes
Expedit, effusis per laxa volumina palmis.
Respicit ille tamen molli ceruice reflexus.
Semper erit paribus bellum, quia viribus æquant.

Quibus versibus quis meliores super hac re aut facere, aut exigere velit? Valde alienum a Musis esse oportet, qui hanc venustatem non capit. At quæ absurditas in vulgata lectione erat? Ex ipsa ergo schedographia pulchre Serpentarium nobis proposuit.

v.14. *Diuidit.*] Quia vtraque manu anguem tenet, vt ex vno duos efficere videatur.

v.14. *& toto mergentem corpore corpus Explicat.*] Nam pingitur Serpentarius expediens spiras & volumina Serpentis. Mallem *& torto.* In Gemblacensi hoc versu inducto alius superscriptus erat:

——— *atque etiam toto ingens corpore corpus Explicat.* ———

v. 15. *vt nodos.*] Et sententia postulat legi *& nodos*, & Gemblacensis ita habet. Totus autem locus adumbratus ex illo 11 Æneidos: *Ille simul manibus tendit diuellere nodos.*

v.16. *Et dedit.*] Ex hoc monstro lectionis veram eruimus *Expedit.* Nam, vt diximus, pingitur ἐν χειρογραφίᾳ expediens volumina Serpentis. vtraque enim manus onerata pingitur serpente. Aratus: ἀμφότεραι δ' ὄφιος πεπονέαται. Traiiciendus autem fuit ante illum: *Respicit*, &c. Nam est conclusio totius χειρογραφίας. *Diuidit, Explicat, Expedit* pro eodem ponit.

v.17. *Respicit ille tamen*] Eleganter. Flexa enim ceruice ad caput Ophiuchi sinum anguis obuertit, vt quidem vult Manilius. Nam aliter habet χειρογραφία. Aratus:

——— ἀτὰρ' οἱ ὄφις γε δύο στρέφεται μετὰ χερσὶν
δεξιτερῇ ὀλίγος, σκαιῇ γε μὲν ὑψόθι πολλός.

Alte enim erigitur supra sinistram manum.

v.23. *Nunc quoque deductus.*] Par vitium superiori, Nam & hic quoque

quoque *diductas* legendum. volanti enim & alas diducenti similis. Aratus de Aquila:

αὐτὰρ ὅγ' ἀελιόωντι ποτὶ ὄρνιθι ἐοικώς.

Quis mediocriter Latine docto persuaserit, deducere alas esse explicare alas? Quod autem diductis alis pingatur in ἀστροθεσίᾳ, testes Asterismi.

v.25. *Tum magni Iouis.*] Mœro Poetria Byzantina dicit de Aquila, quæ alibi temere non reperias:

Ζεὺς δ' ἄρ' ἐνὶ Κρήτῃ τρέφετο μέγας. οὐδ' ἄρα τίς νιν
ἠείδει μακάρων: ὁ δ' ἀέξετο πᾶσι μέλεσσι.
τὸν μὲν ἄρα τρήρωνες ὑπὸ ζαθέῳ τρέφον ἄντρῳ
ἀμβροσίην φορέουσαι ἀπ' ὠκεανοῖο ῥοάων.
νέκταρ δ' ἐκ πέτρης μέγας αἰετὸς αἰὲν ἀφύσσων
γαμφηλῇ φορέεσκε ποτὸν Διὶ μητιόεντι.
τὸν ϗ νικήσας πατέρα Κρόνον εὐρυόπα Ζεὺς
ἀθάνατον ποίησε, ϗ οὐρανῷ ἐγκατένασσεν.
ὡς δ' αὔτως τρήρωσι πελειάσιν ὤπασε τιμήν,
αἳ δή τοι θέρεος ϗ χείματος ἄγγελοί εἰσι.

v.26. *Assueto volitans.*] Maniliana locutio, *Assueto*, magis assueto. In prima Institutione: *Quo mirer*: quo magis mirer. Fortasse propius assueto. Aratus de Sagitta:

——— ὁ δέ οἱ προτέρω τετάνυσται ὄρνις
ἀητότερον βορέῳ. σχεδόθεν δέ οἱ ἄλλος ἄηται
οὐ τόσσος μεγέθει χαλεπὸς γέμον ἐξ ἁλὸς ἐλθεῖν
νυκτὸς ἀπερχομένης, καί μιν καλέουσιν ἀητόν.

Male in omnibus codicibus Arateis ἀίτης pro ἄηται.

v.26 *gestet ceu fulmina.*] Gemblacensis: *gestet cui.*

v.32. *Et finitur in Andromeda.*] Equus est ἡμιτελὴς ϗ ἡμίτομος. Aratus:

οὐδ' ὅγε τετράπος ἐστίν. ἀπ' ὀμφαλίοιο γὰρ ἄκρου
μεσσόθεν ἡμιτελὴς περιτέλλεται ἱερὸς ἵππος.

Stella vero communis contingit Andromedam, discernens eius caput ab Equi intercisione, quia dimidiatus est, vt diximus, non integer. In Sphæra veteri:

ἵππῳ συνάπτουσ' Ἀνδρομέδα τὸ κρᾶτ' ἔχει
τὸν αὐτὸν ἵππου γαστρὶ κοινὸν ἀστέρα.

Hyginus de Equo: *In vmbilico nouissimam vnam, quæ Andromedæ caput vocatur.* Vitruuius: *Lucidissima stella finit ventrem Equi, & caput Andromedæ.* Vocatur in asterismis ὁ κοινὸς ἵππου ϗ Ἀνδρομέδας ἀστήρ.

v. 32. *quam Perseus armis Eripit.*] Valde falluntur, qui putant hic de Andromeda a Perseo liberata intelligi. Imperiti aspicientes ad illam fabulam locum corruperunt. At periti Latinitatis sciunt, Perseus, Orpheus, Theseus apud poetas illius sæculi ne apud posteriores quidem eruditiores trisyllabum esse posse. In quibusdam vidimus, sed corrupte, vt in Culice. Præterea, vt diximus, non hic de fabula, sed de astrothesia Andromedæ & Persei sermo est. Itaque sine dubio legendum:

——— *quam Perseos armus*

Excipit & sociat sibi. ——— Nam armus Persei excipit pedes Andromedæ, & coniungit sibi. Eudoxus: παρὰ δὲ τοὺς πόδας τῆς Ἀνδρομέδας ὁ Περσεὺς ἔχει τοὺς ὤμους, τὴν δεξιὰν χεῖρα πρὸς τὴν Κασσιέπειαν ἀποτείνων· τὸ δ' ἀριστερὸν γόνυ, πρὸς τὰς Πλειάδας. Aratus μεταφράζων:

ἀμφότεροι δὲ πόδες γαμβροῦ ἐπισημαίνοιεν
Περσέος, οἵ ῥά οἱ αἰὲν ἐπωμάδιοι φορέονται.

Hoc frænabit eorum sententias, qui huic nostræ emendationi obluctantur.

v. 33. *Eripit.*] Correximus *Excipit.* Nam nugatorium est Andromedam eripi armis a Perseo, quæ semper vincta in astris fingitur. Vt taceam aliam esse mentem poëtæ aliud, quam liberationem Andromedæ, proponentis.

v. 33. *& sociat sibi.*] Quia Andromedæ pedes eius armi excipiunt. Tam sociatam Perseo, id est coniunctam vult, quam iniquo spatio disiunctum Deltoton. Quid? Dicendum est Perseum eam vindicare armis, & sibi vxorem coniungere? Non, si sapimus.

Pag. 12. v. 1. *quod terna lampade dispar Conspicitur.*] Gemblacensis: ——— *quod tertia lampada.* — Omnino scribendum: *quoi tertia lampada.* Ita semper Gemblacensis *Quod* pro *Quoi*, cui, inquit, tertia lampada est dispar duabus reliquis. Non enim intelligit vnum latus esse inæquale duobus reliquis, vt fit triangulum isosceles: sed de tribus stellis, qui sunt limites trigoni, vnam esse lucidiorem cæteris. Scholiastes Germanici: *Habet autem stellas tres, in singulis angulis singulas: e quibus vna est clarior.* Sunt pene ipsa verba Manilij. At Aratus esse Trigonum isosceles, cuius basis minor reliquis duobus lateribus.

——— τὸ δ' ἐπὶ τρισὶν ἐστάθμηται,

Δελτωτὸν

Δῃτωτὸν πλευρῇσιν ἰσαιομένῃσιν ἐοικὸς
ἀμφοτέρῃς. ἡ δ' οὔτι τόση. ———

Quod elegantissime Germanicus:

Tres illi laterum ductus. æquata duorum
Sunt spacia. vnius breuior, sed clarior ignis.

modo intelligamus ignem pro tota basi intelligi, quum tamen nullus sit ignis in lateribus, sed in limitibus, qui nihil aliud sunt, quam stellæ. Aliter Cicero:

Huic spatio ductum simili latus extat vtrunque.
At non tertia pars lateris. ———

Quod dixit *simili* pro æquali, excusar prisca consuetudo. Nam propositio quinta primi elementi Euclidis fuit antiquitus Theorema Thaletis ita conceptum: παντὸς ἰσοσκελοῦς αἱ πρὸς τῇ βάσει γωνίαι ὅμοιαί εἰσι. ybi ὁμοίας dixit ἴσας, ἀρχαϊκωτέρως, vt Cicero similem pro æquali. Sed illud excusari non potest, quod tertiam partem laterum dixit pro tertio latere. Qui sane non est Ciceronis, sed librarij error. Legendum enim: *At non tertia par lateris.* Intelligit enim lineam. Auienus:

Est etiam, Graio quod semper nomine nostri
Deltoton memorant. simile & latus istud vtrumque
Porrigitur. summum signo caput angulus arctat,
Et gemini suprema iugi vicinia mordet.
Tertia, quæ stantes sustentat linea ductus,
Parcior haud simili se se sub limite tendit,
Et contracta modum gemina face flammigerarum
Stellarum superat. ———

Hic quoque bis *simile* positum pro æquali. Sed imperite stantes ductus dixit pro cruribus trigoni. Quomodo stantes lineæ angulum constituere possunt? Si enim stantes, & parallelæ. Non est inscitia, sed ἀκυρολογία. Reliqua satis bene. Et tamen Auienus est optimus Arati non solum paraphrastes, sed etiam interpres.

v. 1. *quod terna lampada.*]. Emendauimus ex Gemblacensi, *quoi tertia lampada.* Metaplasmus est lampada, hebdomada, Narbona, Ancona, pro lampade, hebdomade, Narbone, Ancone. Absque ope codicis desperata erat salus huius loci.

v. 3. *Ex simili dictum.*] Cicero: ——— *simili quia forma litera claret.*

v. 3. *Cepheusque & Cassiepea.*] Magna labes, magnusque hiatus post hunc versum factus est, luxatis hinc viginti duobus versiculis, quorum initium, *In pœnas signata suas.* — Quæ enim hæc continuabant, importune inter astra Notia tam absurdo sensu, quam alieno loco, collocata erant. Ita igitur continuabis: — *Cepheusque & Cassiepea In pœnas signata suas.* — Non igitur mirum, si aliquando in hoc auctore vnus versiculus in tertium locum transmotus est, quod non raro accidit, quum tot versus, & quidem de re, de qua nemo dubitare potest, tam longe distracti erant. Non dubito, quin eo nomine a Zelotypis crimine audaciæ arcessamur, qui sæpe mirantur, nos in manifesta sententia vnum versiculum a tertio loco, in antiquam sedem sæpe traduxisse.

v. 3. *Cassiopea.*] Scribe *Cassiepea*, vt Græci, & codex Gemblacensis, qui nunquam aliter habet.

v. 4. *In pœnas signata suas.*] Ob ἀστροθεσίαν. quia tale eius χειρογέφυρα, ἐσχημάτισται γὰρ στερνοκοπουμένη. Astronomi enim eam imaginantur pansis brachiis sese miserantem. Aratus:

— ἡ δ᾽ αὔτως ὀλίγον ἀποτείνεται ὤμων
ὀργυιήν. φαίης κεν ἀνιάζειν ἐπὶ παιδί.

Vel potius ob ἀμυδρότητα, vt tanquam atrata lugere videatur. Nam, inquit Aratus, plenilunio obscuratur: quod minimas stellas habeat similes capitulo clauis intrantis in foramen seræ, seu obicis, aut, vt Germanicus vocat, clostri. Hoc enim plane est, quod ait:

οἵην δὲ κληῗδι θύρην ἔνδοθ᾽ ἀραρυῖαν
δικλίδ᾽ ἐπιπλήσσοντες ἀνακρούουσιν ὀχῆες. Germanicus:
Qualis ferratos subicit clauicula dentes
Subcutit, & foribus præducit vincula clostri.

Qui locus ita legendus est:

Qualis ferratos vbicis clauicula dente
Subcutit, & foribus reducit vincula clostri.

Vbicis antique pro *obices*. *Reducit* & id quoque ἀρχαϊκῶς prima producta, vt apud Lucretium, & alios. Interpres Arati Theo in illum locum ait claues antiquorum non extrinsecus aperire solitas, vt postea factum, sed intrinsecus. quod verum est. Sed falsum, quod adiicit, Laconum claues intrinsecus aperire solitas. quem redarguit ille in Mostellaria Plauti, qui ante fores positus

clauem

clauem Laconicam sibi dari optat, qui eas aperire possit.

v. 6. *Expositam ponto deflet.*] φαίνεκεν ἀνιάζει ἐπὶ παιδί. Aratus. & Manilius sequenti libro.

Persea, & Andromedæ pœnas, matremque dolentem.

v. 7. *Ne veterem.*] Gemblac. *In veterem.* Legendum *Ni veterem.* Alioqui, quam idoneam huius loci sententiam comminiscar, non video. Potest fieri vt fallar.

v. 9. *spoliumque sibi testemque videnti.*] Spolium, τὸ γοργόνειον. *Substineat* dixit pro ostentet, opponat. Sic infra:

——*nec plura alias incendia Mundus Substinuit.*— id est, ostendit. Veteres dicebant obstinere. Vide Festum. Liuius eodem modo, quo Manilius. *Male sustinenti arma superne gladium iugulo defigit.* lib. 1. *sustinenti*, προβαλλομένῳ.

v. 9. *spoliumque sibi.*] τὸ *sibi* ἐλλωνίζει. Nam vt Græci οἱ pro αὐτῷ, sic Manilius sibi, pro ipsi. Et Virgilius:

Nanque suam antiqua patria cinis ater habebat.

Suam, τὴν αὐτῆς. Quanuis Græci ita loquuntur, tamen ἰδιωτισμὸς potius, quam ἑλλωνισμὸς in scriptoribus Latinis dici possit. Loquitur ita & Seneca, & alij. Igitur *sibi*, id est, ipsi Ceto. Sic in Sphæra barbarica: *suum* id est *suorum* pro florum ipsius.

v. 9. *Testemque videnti.*] id est Persea præsentem. Nam vt superstes pro præsente & teste vsurpatur apud veteres, ita Manilius testem pro præsente accipit. Neque locus est mendosus, vt perperam aliquando putauimus.

v. 10. *Tum vicina ferens flexo.*] Supra monuimus Taurum ἐκ τῆς ἀστροθεσίας flexum dici. Ita enim pingitur. Gemblacensis habebat *nexo* pro *flexo*. Nimirum legendū *nixo*. quod sane respondet τῷ ὀκλάζοντι. ὀκλάζει enim. est autem desumptum hoc ex Arato:

πὰρ ποσὶ δ' ἡνιόχου κεραὸν πεπτηότα ταῦρον Μαίεσθαι.—

v. 14. *Claudentes sidere pontum.*] *Ex die tertio Iduum Nouembris, vsq. in diem sextum Iduum Martiarum maria clauduntur.* Vegetius.

v. 15. *Nubibus & mundi.*] Lege *Nobilis*. Ita etiam Gemblac. In veteri Sphæra:

λαιῷ δ' ἐν ὤμῳ Ζηνὸς αἲξ ἔστι τροφὸς,
ἣν αὐτὸς ἄστροις ἐγκαθίδρυσεν καλῶς,
θρόνων κρατήσας δεξιῷ ζωηφόρους.

v. 20. *Pleiades, Hyadesque feri pars vtraque Tauri.*] Nam Hyades τὸ βούκρανον efficiunt, Pleiades circumcæsuram, qua finitur

finitur Taurus. Est enim, vt & Equus, ἡμίτομος.

v.21. *Hæc sunt Aquilonia signa. Aspice nunc infra Solis.*] Ex Arato:

καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῳ καὶ ἀλήτῳ ἠελίοιο
μεσσηγὺς κέχυται. τὰ δ' νειόθι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μεταξὺ νότοιο καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

v.22. *Aspice nunc infra Solis.*] καὶ τὰ μὲν ἐν βορέῳ καὶ ἀλήτος ἠελίοιο Μεσσηγὺς κέχυται.

v.24. *Quaque intra gelidum.*] τὰ δ' νειόθι τέλλεται ἄλλα
πολλὰ μεταξὺ νότοιο, καὶ ἠελίοιο κελεύθου.

v.24. *Quaque intra gelidum.*] Gelidus Capricornus non magis est, quam Cancer calidus. Sed ἰδιωτικῶς dixit, & ex vsu vulgi: quod Sole id signum obtinente tunc nobis bruma conficitur. Sic alibi:

Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.

v.25. *Imo subnixum.*] Locus deprauatissimus, qui ex codice Gemblacensi ita legendus:

Quaque intra gelidum Capricorni sidus, & axe
Imo subnixum vertuntur sidera Mundum.

Nos tantum *axe* pro axem emendauimus. Absoluta τῶν βορείων descriptione pergit ad Notia signa, quorum nomine profitetur se intelligere illa tantum, quæ citra tropicum Capricorni, & orbem nobis incognitum sita sunt.

v.*. *Altera pars orbis.*] Professus est se scripturum non de iis signis, quæ a nobis nunquam videntur, sed de illis tantum, quæ vocantur Notia, quæ in Austrum submota quidem sunt, sed tamen in conspectum nostrum veniunt. Ea enim sola sunt, quæ νοτίων nomine Græci appellant, sicut altera, quæ exposuit, dicuntur βόρεια. At in his decem versibus loquitur de iis terræ tractibus, ad quos nemo vnquam nostrum penetrauit, & in quibus non pauciora signa oriri coniicit, quam in nostris. Hoc enim volunt illa:

Nec minor est illis mundus, nec lumine peior.

An non satis istis declarat se de ignotis stellis agere? Itaque tam constat alieno loco positos hos decem versus, quam importune illis disiungi principium Notiorum signorum: quod ita institutum fuerat a Manilio:

Aspice nunc infra Solis surgentia cursus
Quæ super exustas labuntur sidera terras,

Quaque

Quæque intra gelidum Capricorni sidus, & axe
Imo subnixum vertuntur sidera Mundum.
Cernere vicinum Geminis licet Oriona.

Nemo hunc situm horum versuum esse negabit, nisi, quod quotidie experior, quibus dolet aliquid a nobis repertum, quod præter expectationem illorum sit. Sed quo pertineant illi versus, infra indicabitur: qui quidem tam necessarij sunt ibi, quam huic loco alieni.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Est principium Australium signorum. Sphæram enim, quod & Ptolemæus, & ante eum Hipparchus fecerat, in tria diuidit: in Zodiacum, in partem Aquilonarem, & in Austrinam. Progreditur secundum longitudinem; ac latitudinem. Longitudo est ab Oriente, ad Occidentem. Latitudo ab ecliptica ad Aquilonem, & ab eadem; ad Austrum. Sub Zodiaco sunt XII Signa, & septem errones. Sub Septentrione Aquilonia signa, quæ iam explicata sunt. Sub Austro; quæ iam explicabuntur, vno nomine Notia dicta, vt illa altera Borea; quæ iam exegit.

v. 26. *Cernere vicinum.*] Tractaturus de signis Australibus recte ab Orione incipit. In signis enim Aquiloniis ab Vrsa initium fecit, a qua, ad Orionem recta linea est. Est ergo Orion e regione Vrsæ. Homerus:

ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν,
ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται, καί τ' ὠρίωνα δοκεύει. Manilius:
Arctos, & Orion aduersis fontibus ibant.

Et Aratus statim incipit ab Orione. Manilius autem Arati procemium Notiorum signorum pene ad verbum vertit.

v. 27. *In magnam Cæli.*] Nam vtrunque hemisphærium obsidens secundum longitudinem obtinet partes XVII: secundum latitudinem partes XXX. Propterea in Sphæra barbarica dixit

——— *Orion magni pars maxima Cæli.*

v. 31. *excelso immensus Olympo.*] Immensus, vt quod citauimus modo ex Sphæra barbarica, quod sit magni pars maxima Cæli. nisi (quod non dubito) *immersus* legendum siti quod caput eius longe subductum sit. De Orione Græcus quidam innominatus: *ὠρίων ἐστὶ τὸ λεγόμενον παρ' ἰδιώταις ἀλεξηπύδιον. πρώτως δ' ἀνατέλλει τὴν κϛ τοῦ ἰουλίου.* Hodie emergit supra finitorem Græcanicum dimidiatus medio Iunio Iuliano.

v. 31.

v. 31. *Per tria subducto.*] Poterat legi : *Per tria subductos signatur lumina vultus*: & melius, meo iudicio. Habet enim claras in capite stellas tres, & quidem vnam reliquis duabus clariorem, vt vult Hyginus ex veteribus asterismis, ex quibus hæc quoque hausit Manilius. Sed Ptolemæus τραπεζοειδῆ tantum collocat in capite. Valde enim Ptolemæi asterismi ab antiquis differunt.

v. 31. *subductos vultus.*] χειρογραφίαι referunt formas cælestes ad nos conuersas. Neque aliter Hipparchus censet. ἅπαντα τὰ ἄστρα ἠστέρισται πρὸς τὴν ἡμετέραν θεωρίαν, καὶ ὡς ἂν πρὸς ἡμᾶς ἐστραμμένα, εἰ μή τι αὐτῶν κατάγραφόν ἐστι. Item infra: τὰ γὰρ ἄστρα πάντα εἰς τὸ ἐντὸς τοῦ κόσμου μέρος ἐπεστραμμένα, ὡς ἔφην, ἀστροθετεῖται ὑπὸ πάντων καὶ ὑπὸ αὐτοῦ Ἀράτου. Sed Theo dicit earum dorsa nobis, anteriora autem cælo obuersa esse. ἐμπέπηγε γὰρ ἐπ' ὄψιν τοῦ οὐρανοῦ τὰ ζώδια καὶ τὰ νῶτα αὐτῶν ἡμεῖς ὁρῶμεν. ἡμεῖς δὲ τὸ ἀνάπαλιν τὰ νῶτα πρὸς τὴν σφαῖραν γράφομεν. οὐ γὰρ δυνατὸν ἐν τῇ σφαίρᾳ οὕτως ὥσπερ ἐν οὐρανῷ γραφῆναι. οὐ γὰρ ἂν αὐτὰ ἑωρῶμεν.

Pag. 13. v. 1. *Hoc duce.*] Ab hoc enim principium Australium signorum, quod supra tetigimus.

v 4. *Nec grauius cedit nec horrens frigore surgit.*] Gemblacensis: ——— *nec horrida frigore sæuit.* Sed male. Nam omnino *horrens* non horrida legendum. Post hunc versiculum cætera pars Australium signorum parti Septentrionali importune cohæserat post Cassiepeam : & præter illum transpositum, accidit quoque, vt duo versiculi locum inter se commutarint.

Nec grauius cedit, nec horrens frigore surgit.
Sic in vtrumque mouet mundum, & contraria reddit.
Nec vacuum Solis fulgentem deserit orbem.

v. 4. *nec horrens.*] Ita liber Gemblacensis. vulgo, *non horrens.* Ergo aspiratio est pro consonante.

v. 5. *Sic in vtrumque mouet mundum.*] Quod sententia postulante recte hic versiculus huc traiectus sit, non solum doctos, sed etiam mediocriter Latine intelligentes iudices fero, ne credamus illi sciolo, qui aliter censebat, & semper videtur occasionem captare a nobis dissentiendi. Quam ridiculus est & ille, & quibus dolet nos supra illos aliquid sapere. Igitur Canicula in contraria mouet mundum, quod exorientem maximi calores, occidentem pruinæ gelidæ ac frugibus metuendæ excipiunt. Auctor Columella libro vndecimo : item Sophocles Nauplio: ἄρκτου στρο-

φάς τι καὶ καυμα ψυχρὰν δύειν. Quæ omnia diserte explicat Plinius libro decimoseptimo: *Rudis fuit priscorum vita, atque sine literis. non minus tamen ingeniosam fuisse in illis obseruationem apparebit, quam nunc esse rationem. Tria nanque tempora fructibus metuebant. propter quod instituerunt ferias, diesque festos, Robigalia, Floralia, Vinalia. Robigalia Numa instituit anno regni sui vndecimo: quæ nunc aguntur a. d. septimum Kalend. Mai: quoniam tum fere segetes rubigo occupat. Hoc tempus Varro determinat Sole Tauri partem decimam obtinente, sicut tunc ferebat ratio. Sed vera causa est, quod post dies vndeviginti ab æquinoctio verno per id quatriduum varia gentium obseruatione in* IV *Kal. Mai Canis occidit, sidus & per se vehemens, & cui præcedere Caniculam necesse sit.* Paulo post. *Hanc diem Varro determinat Sole Tauri quartamdecimam obtinente. Ergo si in hoc quatriduum inciderit plenilunium, fruges, & omnia quæ florebant, lædi necesse est.* Plene Manilium enarrat Plinius.

v. 6. *Nec vacuum Solis.*] Hoc est, sine Sole Canicula nunquam oritur eo tempore. Aratus: — Κεῖνον ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα. Quod antea iste versus a nemine intelligeretur, tam constat nobis, quam ineptissime illi Censori visum non debere loco suo solicitari. Mens Manilij ad verbum: Subsequitur Canicula, qua nullum astrum grauius est, siue occidat, siue oriatur. Sic diuerse afficit mundum, frigore occidens, & calore oriens. Neque vnquam sine sole oritur, aut occidit. Qui hæc bene cohærere negauerit, nos eum sua sine riuali amare sinemus. Si ego non indicassem transpositionem hanc, neque grauis ille Censor, neque doctior vllus odoratus fuisset hæc de Canicula dici. & mirum est me non vapulasse, quod luxationem illam Australium signorum loco suo reposuerim. A nobis discunt, quæ sine nobis ignoraturi erant, & tamen ita volunt dissimulare se nobis illa debere, vt nos ea vltro docere velint.

v. 6. *Nec vacuum Solis.*] Cum Sole caniculam oriri perperam vulgo persuasum arguit Geminus: τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τῶν πλείστων, ὅτι περὶ τὸν καιρὸν τοῦτον ἀνατέλλει σὺν τῷ ἡλίῳ, παντελῶς ἐστὶν ἰδιωτικόν. Ἐν γὰρ τούτῳ τῷ χρόνῳ πλεῖστον ἀπὸ τοῦ ἡλίου διέστηκεν ὁ ἀστήρ. Vide reliqua.

v. 7. *Hanc qui surgentem.*] Ait obseruari ortum Caniculæ a Cilicibus, & incolis Tauri: vt ex eo quantus frugum prouentus futurus sit, augurentur: item & quæ valetudo, & alia id genus. Quod & omnino tangit Germanicus de ipsa Canicula loquens,

vt videatur consulto Manilium nostrum interpretari:

——— nullo gaudet maiusve minusve
Agricola, & sidus primo speculatur ab ortu.
Sic in vtrunque oritur, sic occidit in freta sidus.

Et hoc est, quod scribit Plinius: non minorem ei astro venerationem esse, quam descriptis in Deos stellis. Igitur Germanicus scribit nullo minus aut magis sidere gaudere agricolam, quod in vtrunque vehemens sit, occasu & ortu. Quemadmodum Manilius dixit, *Sic in vtrunque mouet mundum*: sic eodem epiphonemate vsus est Germanicus. *Sic in vtrunque oritur, sic occidit in freta sidus.* Paria facit cum Manilio, sed non cum Censore nostro, quem plurimi facerem viuere, vt pudorem a ferreo ore exprimere mus.

v. 8. *Montis ab excelso.*] In gratiam Arati dictum, qui Cilix fuit. Itaque quum Cilices astrorum obseruatores inducit, fauet Arato Cilici. Sic Auienus:

Quæ rursum ingenio numerisque Solensibus idem
Iuppiter efferri melius dedit, incola Tauri
Musa vt Cecropios raperetur, & Aonas agros.

Incolam Tauri Musam Arateam nominat. Sic idem Auienus Cariam clauem dixit fauens memoriæ Eudoxi Cnidij. Nam Cnidus Cariæ accensebatur. Loquitur autem de Cassiepea:

——— vix qualem Caria quondam
Nouerat intrantem per claustra tenacia clauim.

Nam hæc de Cassiepea quamuis ab Arato acceperit, non Eudoxo, tamen meminerat Aratum ab Eudoxo accepisse ex libro, cui titulum auctor fecerat ἔνοπτρον. Nam φαινόμενα Arati nihil aliud sunt, quam aut φαινόμενα, aut ἔνοπτρον Eudoxi: quod & docuit nos Hipparchus. Itaque quum Aratea verteret Auienus, tamen omnia pene attribuit Eudoxo: vt quum ait: — *Sic astrum dici Cnidius dedit.* — quæ diligenter notanda sunt.

v. 8. *vertice Tauri.*] Quod fauens Arato Manilius Cilicibus attribuit, hoc Cicero de Ceis prodit primo de Diuinatione: *Vt enim Ceos accepimus ortum Caniculæ diligenter quotannis solere seruare, coniecturamque capere, vt scribit Ponticus Heraclides, an pestilens annus futurus sit, &c.* Quæ omnia ad mentem Manilij.

v. 11. *varieque reuertens Sic mouet.*] In vtranque partem ortu & occasu suo vehemens sidus esse, iam dictum a nobis. Nam & eius

eius ortu, ——— ἐκέτι κεῖνος ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι.

Et occasum quoque tremendum ait Aratus: Κείνῳ καὶ λήγοντι ἀκούομεν. Arati interpres Theo & M. Tullius aliter Aratum interpretantur, ac Manilius, qui pene ad verbum Aratea reddidit, & in verbis Arati non Κεῖνος, sed Κηνὸν manifesto videtur legisse; quia, nondum Græca apicibus & accentibus notata erant, vt sunt hodie. Ita enim legit:

——— Καίριον καλέουσ' ἄνθρωποι
Σείριον, ὀκέτι κεινὸν ἅμ' ἠελίῳ ἀνιόντα.
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι.

hoc est, ——— *quem dicunt Sirian omnes,*
Qui surgens Solis vacuum non deserit orbem
Et spem mentitur male adultis frondibus arbos.

At M. Tullius Κηνὸν quoque legit, sed vulgata distinctione,

——— ὀκέτι κηνὸν ἅμ' ἠελίῳ καλιόντα
φυταλιαὶ ψεύδονται ἀναλδέα φυλλιόωσαι.
——— *haud patitur foliorum tegmine frustra*
Suspensos animos arbusta ornata tenere.

v. 13. *Cursusque micantis In radios vix Sole minor.* —] Vix, inquit Soli ipsi claritate cedat, nisi quod remotiores quasdam stellas habet. hoc est enim τὸ, *nisi quod procul hærens.* Remotius enim Κατηστεῖᾳ ait: vt supra eodem modo de Orione:

Non quod clara minus, sed quod magis alta recedant.

Obscuritatem assignat interuallo. quod ἰδιωτικωτέρως, quam φυσικωτέρως dictum. Sed Poetis quædam concedenda, neque omnia ad vnguem exigenda. Hinc ergo intelligimus, quare dixerit Aratus: ποικίλος, ἀλλ' ὁ πάντα πεφασμένος. ——— Quod & ipsum haud scio an bene assecutus sit Theo. Sed mirum quomodo M. Tullius sequentia reddiderit. Aratus:

——— ἀλλὰ κατ' αὐτὴν γαστέρα κυάνεος περιτέλλεται. ———

Cicero: *Hunc tegit obscurus subter præcordia vesper.*

Sane κυάνεος περιτέλλεται illi visum esse, ἀκρόνυχος ἄχρι τ̃ γαστέρος ἐπιτέλλει. quia τὸ κυάνεον nocti & vesperi poetæ attribuant. Quod non leuiter miramur. De Caniculæ ortu quæ erudite disputat Geminus, digna sunt, quæ a lectore consulantur. Ibi enim diserte concluditur, non Caniculam esse æstuum caussam, sed signum & argumentum, quo vtuntur homines, nempe tunc calores

lores

lores vehementes cieri, quum illud sidus cum Sole oritur, non autem propterea quod cum Sole oritur.

ibid. *micantis in radios.*] Aiunt cerni meridie in speculo, aqua in pelui radiis Solis opposita. Multos Rusticos nouimus, qui meridie sine speculo viderunt. Est autem stellarum fulgentissima, in ore canis, seu maxilla posita: quæ proprie σείριος dicitur.

v. 15. *Frigida cærulea.*] Mutuatur ab Arato, qui κυάνεον, cæruleum locum stellis vacantem vocat.

——— ἀλλ' ὁ πάντα πεφασμένος, ἀλλὰ κατ' αὐτὴν γαστέρα κυάνεος. —

hoc est ἄναστρος. quod male reddidisse M. Ciceronem iam indicauimus. Recte autem Auienus. Inde τοὺς ἀμυδροὺς ἀστέρας *frigida lumina* vocat, quod exiguis flammis prædita sint: vt alibi per frigidum lumen Solis Solem occidentem intelligit. Sed Manilium fugit ratio, qui in vultu τοὺς ἀμυδροὺς constituit, quos Aratus in ventre. Neque enim Canis ἄναστρον os potest habere, aut vultum ἀμυδρὸν, in cuius rostro, siue maxilla, illa fulgentissima est.

v. 20. *Emeritum magnis Mundum tenet acta procellis.*] Gemblacensis non *procellis*, sed *periclis*. Mundum autem more suo, id est Cælum. neque aliter potest intelligi. Sic Vitruuius libro IX, cap. VII: *de mundi circa terram peruolitantia.*

v. 23. *Et Phœbo sacer Ales, & magno gratus Iaccho.*] Reponendum ex fide codicis Gemblacensis: *Et Phœbo sacer Ales, & vna gratus Iaccho.*

v. 26. *Ipsius hinc mundo.*] Lege: *Ipsius hinc Mundi.* Aliter apud Grammaticos de solœcismo caussa dicenda esset. *Mundi* more suo, id est Cæli. Quis dubitat illam aram dici Aram Cæli? Auienus: ——— *spectabilis exit Ara poli.* — Quid verbis opus est? Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri, si quibusdam credimus.

v. 27. *Ara.*] Sic vertunt θυτήριον, vel potius βωμὸν, vt vetus Sphæra:

ὑπ' αὐτὸ κέντρον σκορπίου βωμὸς τέως.

quidam Turibulum, vt Germanicus, & Ausonius: quia quibusdam λιβανωτὶς dicitur, & θυμιατήριον. Interpres Germanici Pharon, id est φρυκτώριον. Eius superficies, in qua prunæ collocantur, dicitur ἐσχάρα. Basis altaris τὸ ἐπίπυρον. Supra ἐσχάραν est

βωμίσκος

βωμίσκος, id est altar, locus ipse prunarum. Altar apud Prudentium legitur, & Glossæ adrestantur. Templum vocat, quod vota apud Aram soluerunt Dij. Nam aliter putare est Latine nescire.

Ibid. *vastos quum Terra Gigantes.*] Theo: Ἐρατοσθένης δέ φησι τοῦτο τὸ θυτήριον εἶναι, ἐφ' ᾧ τὸ πρῶτον οἱ θεοὶ συνωμοσίαν ἐποιήσαντο, ὅτε ἐπὶ τοὺς Τιτᾶνας ἐστράτευσεν ὁ Ζεὺς, Κυκλώπων κατασκευασάντων. ἔχον ἐπὶ τοῦ πυρὸς κάλυμμα, ὅπως μὴ ἴδωσι τοῦ κεραυνοῦ δύναμιν. ἐπιτυχόντες δὲ τῆς πράξεως ἔθηκαν εἰς οὐρανὸν τὸ αὐτὸ κατασκεύασμα. ὃ καὶ εἰς τὰ συμπόσια φέρουσιν οἱ κοινωνεῖν βουλόμενοι, ἢ αὐτοὺς αἱρούμενοι ἐν τοῖς ἀγῶσι. Καὶ τοῖς ὀμνύειν βουλομένοις δίδοται, ὡς δικαιοτάτην πίστιν τηρῶσι. καὶ τῇ χειρὶ ἐφάπτονται δεικνύντες εὐγνωμοσύνης μετέχειν τὸ πῦρ. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ μάντεις τοῦτο ποιοῦσι. Similia Scholiastes Germanici. In his duos ritus obseruamus. alter est, ὀμνύντα τοῦ βωμοῦ ἐφάπτεσθαι: quod est in Romanorum ritu, Aram tangere. Alter, vas, quod ad firmanda fœdera in conuiuiis adhiberi solebat, is est Batillus Latinis. Helenius Acro: *Vatillum, deminutiuum a vase, est vas paruum, in quo pro felici hospitum aduentu incensis odoribus Ioui hospitali sacra fiebant.* quanquam γραμματικῶς, hoc est inepte, a vase ὑποκορίζεται. Glossaria tamen per V. Vatillum, πυρεῖον. In vetusto Martylogio etiam Batulum memini legere.

v. 28. *tumidi quoque magnos.*] Et puero patet legendum — *tum Di quoque magnos.* Elegantissime: Dij inuocarunt Deos. Diis alij Dij opus fuerunt. Vota enim soluerunt ad ipsum Turibulum. Quibus autem votum soluitur nisi Diis?

v. 29. *Quæsiuere Deos.*] Inuocarunt. In fine huius libri — *& in ponto quæsitus rector Olympi.* inuocatus. Quæso Deos apud Comicos. Lucretius:

Non Diuum pacem votis adit, & prece quæsit
Ventorum pauidus paces, animasque secundas.

v. 32. *Montibus atque alios.*] Scribe *aliis.* Adstipulatur Gemblacensis.

Pag. 14. v. 1. *& rupta matre creatos.*] Gemblac. *coactos.* haud scio, an bene.

v. 3. *Hostiferum necdum.*] Vox *Hostiferum* non caret mendo. Gemblacensis habet: *Nec dum hostiferum.* Hæc omnia nobis suspecta: & profecto nisi me animus fallit, suspicor Manilium scripsisse: *Nec dum pestiferum.*

v. 6. *Quapropter.*] *Quam propter.* Sic etiam Gemblac. Puerilia

sunt hæc. Tamen monenda. Sed quam immani spatio disiunctam Aram & Cetum in vnum coniungit? Itane, Manili, Cetum prope Aram collocas?

v. 8. *Intentans morsu*] *Intentans morsum*. Et Gemblacensis.

v. 11. *venti de nomine dictus*.] Piscium, quod est vltimum Signum in Zodiaco, alter dicitur νότιος, ad differentiam sui gemini, qui βόρειος appellatur. Sed & βόρειος proprio nomine χελιδονίας dictus. Nam in eius χελιδονογραφίᾳ caput hirundininum ei affingunt Chaldæi. Sed ego puto ab eo, quod quum Sol est in extremo Pisce, hirundo incipit videri in Græcia, quæ veri præludit. Iste vero Piscis, quo de agitur, etiam νότιος, vt ille alter gemellus, vocatur. Sed ad distinctionem gemelli Notij cognominatur Solitarius. Hyginus: *Fusio aquæ peruenit ad eum Piscem, qui solitarius figuratur*. hoc est, ὁ μονάζων μορφούμενος, &, quod dixit Aratus, εἷς ὑπὸ προτέρων. — Dictus etiam fuit μέγας. Theo: οὗτος δ' ὁ ἰχθύς ἐστιν, ὁ μέγας καλούμενος, ὃς κάπτειν λέγεται ὕδωρ ἀπὸ τῆς τοῦ ὑδροχόου χύσεως. τούτου δ' ἐκγόνους τοὺς δύο ἰχθύας εἶναι λέγεται. Scholiastes Germanici: *Piscis Magnus, cuius nepotes dicuntur Pisces*.

v. 12. *cui cuncta feruntur*.] Legendum: *cui iuncta*. Notius enim Piscis, quem alio nomine Piscem Capricorni dicunt, flumen Aquarij deglutire dicitur, hoc est χύσιν ὕδατος, vt vocatur ab Arato. Alia est a fusione aquæ stellarum fusio apud Vitruuium libro IX. cap. VII: *Arieti & Piscibus Cetus est subiectus: a cuius crista ordinate vtrisque piscibus disposita est tenuis fusio stellarum, quæ Græce vocatur ἑρμηδόνη*. Lege ἁρπεδόνη. Hesychius: ἁρπεδόνη, τῶν ἀμυδρῶν ἀστέρων χύσις. Est enim δεσμὸς ἰχθύων, vocatum aliter λίνον, Plinio commissura piscium. Itaque caue ποταμὸν ὠρίωνος, χύσιν ὕδατος, σύνδεσμον ἰχθύων confundas. χύσις ὕδατος Aquarij intelligitur hoc versiculo:

Flexa per ingentes stellarum flumina gyros.

gyros autem intelligit, quas συστροφὰς ὕδατος vocant Hipparchus & Ptolemæus.

v. 14. *Alterius capiti coniungit Aquarius vndas Amnis, & in medium*.] Legendum *Alterius capitis*. Nam hanc fusionem aquæ vocat Amnem, cuius alterum caput iunctum est notio Pisci, alterum Aquario. At longe hinc est alter Amnis, Eridanus, vel potius ποταμὸς ὠρίωνος. Aratus:

καὶ γὰρ κἀκεῖνο θεῶν ὑπὸ ποσσὶ φορεῖται

λείψανον

λείψανον Ἠειδανοῖο πολυκλαύστυ ποταμοῖο.

ἢ τὸ μὲ Ὠρίων Θ- ὑπὸ ζκαιὸν πόδα τείνει.

In veteri Sphæra: ἴδοις δ' αὖ Ὠρίων Θ- ἐξ ἀριστερῶν ποταμόν. Ἠειδανὸν autem & Ῥοδανὸν confundebant vetuſtiſſimi illi, vt Italiam & Galliam. Hanc κατάχυσιν inuenies apud Apollonium Rhodium. Quin etiam Ῥοδανὸν apud inferos collocat Homerus.

v. 15. *Amnis & in medium.*] Hoc verſu finitur luxatio illa ſiderum auſtralium. Hinc perge ad illum, *Has inter Soliſq. vias.*

v.16. *Has inter.*] Lege *His inter*, vt etiam Gemblacenſis habet. Eſt concluſio auſtralium ſiderum.

v.17. *Axem quem Mundi ſ. p. torquet.*] Scribe, vt olim emendauimus, & atteſtatur Gemblacenſis: *Axem quæ Mundi ſtridentem pondere torquent.*

v. *. *Vltima quæ mundo ſemper voluuntur.*] Hæc omnino pertinent ad polum antarcticum, vt infra ſuo loco declarabitur. Ante hunc verſum reponi debent decem verſus, quorum primus

Altera pars orbis ſub aquis iacet inuia nobis.

v. 20. *Altera pars orbis.*] Abſoluta parte Notiorum ſignorum, quæ nobis quidem conſpicua, a nobis autem remotiſſima ſunt, nunc agit de iis, quæ nunquam a nobis quidem videntur, ſed tamen eſſe exemplo noſtrorum cogimur credere. Nam polum ex aduerſa parte eſſe neceſſe eſt & ſimilem noſtri, vt ipſe ait, & ſimili ſpecie ſtellarum inſignitum. Sed longe diſſimillimos aſteriſmos illius Cæli his noſtris eſſe alibi declarabimus.

Ibid. *ſub aquis iacet.*] τὴν ὑπάτην ſiue δείζοντα ὠκεανὸν vocabant, vt alibi diximus. Quæ igitur ἐν τῇ περάτῃ, ea ſub Oceano, ſiue ſub vndis.

v.21. *nec tranſita regna.*] Plus eſt, quam quod ſupra dixit *Orbe peregrino*, id eſt, qui peregrinus eſt, ſed tamen aditur. hic autem orbis, de quo agimus, inuius nobis, ἀπρόσμικτΘ- ἢ ἀπρόσιτΘ-.

v. 23. *Diuerſaſque vmbras.*] Sunt enim nobis ἀντίσκιοι. Nam extra Capricornum habitant. Nos, & illi, ambo quidem ſumus inter nos ἑτερόσκιοι. ſed illis dextri ortus, ſiniſtra vmbra: nobis ſiniſtri ortus, dextra vmbra. At qui ſunt inter vtrunque tropicum, illi ſunt ἀμφίσκιοι, vt quos imaginatur Lucanus:

Extremum vobis Arabes veniſtis in orbem,
Vmbras mirati nemorum non ire ſiniſtras.

Quare mirantur apud nos vmbras non ire ſiniſtras, quum &

dextræ

dextræ sint illis aliquando, vt nobis? Admirationem facit insolentia. Atqui hoc solens ipsis. Arabes enim vltimi habitant extra tropicum Cancri, & citra Æquinoctialem. ἀμφίσκιοι ergo sunt. Quare mirantur in Europa, quod ipsis insolens non est?

v. 26. *Nec numerosa minus.*] Nec pauciora habent sidera, a tropico Capricorni, ad polum antarcticum, quam nos a nostro tropico, ad polum boreum. Sed quod ait, *nec lumine peior*, falsum experientia conuincit. Nullæ enim stellæ magnitudinis primæ vltra Tropicum Capricorni. omnes enim stellæ primæ magnitudinis veteribus notæ fuerunt.

v. 28. *sidus nostro quod contigit.*] Alludit ad præsentes honores diuinos, quos Romani viuo Augusto habuerunt. Horatius:

Præsenti tibi maturos largimur honores.

Et nota est ara tam Lugdunensis, quam Narbonensis.

Iurandasque tuum per nomen ponimus aras.

& quidem quot mensibus res diuina fiebat: ——— *quotannis*

Bissenos cui nostra dies altaria fumant.

v. 30. *Vltima quæ Mundo.*] Hæc mirum in modum antea perturbata erant. Nam coniungebantur cum anterioribus,

Quæ Notia antiqui dixerunt sidera vates. Atqui nihil tale præferunt: imo de polo antarctico loquitur. Paulo antea dixerat, non pauciora numerant sidera intra tropicum ac polum suum, quam nos intra tropicum nostrum & polum boreum. quod quidem ἐκ τοῦ ἀναλόγου argumentatur, comparatione scilicet inferiorum cum istis superioribus. At vltimæ, inquit, partes mundi, id est polus antarcticus, referunt speciem istius nostri mundi. id est, eadem est analogia.

Ibid. *Vltima.*] Vltima id est vltimæ partes mundi, quæ circa polum conuertuntur.

v. 31. *Queis innexa manent cœli fulgentia templa.*] Repone ex Gemblacensi, *fulgentia signa.* id est stellæ polares Antarcticæ, quæ innexæ manent, & immobiles sunt, vt hæc nostra polaris.

v. 32. *Nusquam conspectu.*] Gemblacensis *Nunquam in conspectu.* Si non est mendum, ἀρχαϊκῶς dictum in conspectu, pro in conspectum. Hæc futilia sunt. Non dubito quin *conspectum* scribendum sit. sic in sequenti *specie* pro *speciem* scriptum erat. Et ita passim litera M finalis deerat in eodem exemplari.

v. 33. *Sublimem speciem*] Locus deprauatus. Optime Gemblacensis:

blacensis: *Sublimis speciem mundi.* Quanquam corrupte *specie* pro *speciem* habebat. Illa infera referunt speciem sublimis huius nostri hemisphærij. Eadem est ratio. Sed experientia in illas partes nauigantium aliter docet. Nulli enim asterismi ibi his nostris similes.

Ibid. *similesque figuras Astrorum referunt & versas frontibus Arctos.*] Quamuis, inquit, Arctos, quæ in altero polo sunt, non videmus, tamen eas nostratibus similes esse ratio vincit, καὶ ἡ ἀναλογία. Nam vt ait Euripides Oenomao,

τεκμαιρόμεσθα τοῖς παροῦσι τἀφανῆ.

Quod tamen falsum est. Nam Septentriones nulli sunt in altero polo, nulla maior Vrsa, nulla minor, nullus Draco. neque vllas alias stellas lucidas habet is polus, præter quatuor in quadrum æquilatus dispositas; quæ vicem plaustri nostri esse possint. Earum vna est tertiæ magnitudinis: reliquæ tres secundæ. Id nos docuit ex iis, quæ in literas retulit, Americus Vesputius, vir immortali gloria dignus. Multos vidimus, & videmus fere quotidie, qui αὐτόπται rei fuerunt. Id vocant Crucem.

Pag. 15. v. 3. *quanuis fulgentia.*] Lege — *quia vis fulgentia.* Iamdudum ita correximus. Item *Hunc orbem.* quia, inquit, vis visus id est ὀπτικὴ ex analogia eadem fingit. Id est, quia ἐκ τῶν ὁρατῶν τὰ ἀόρατα censemus. Exemplo colligimus id cælum, quod vertit sidera, quæ in conspectum nostrum non veniunt, tam simili cardine fultum esse, quam vertice. Polum Antarcticum non videmus. sed in absoluto globo ratio in altera parte analoga colligit, quod in vna.

v. 5. *quæ vertice pingit*] Scribe, *quam vertice fingit.* Fingit, ὑποτίθεται. Dicit autem quod Strabo, ὅπερ δὴ αἰσθήσει λαβεῖν οὐχ ὑπῆρξεν, ὁ λόγος δείκνυσι.

v. 8. *Tu modo corporeis.*] μορφώσεις ἄστρων Corpora vocat Hyginus: Geminus ζώδια, etiam Lyram, Argo, Sagittam. Aristoteles ζώματα, vt Hyginus. Noli, inquit, corpora absoluta in sideribus quærere, quanuis corpora dicuntur. Non enim omnia designata sunt: sed πρὸς τὴν κατάληψιν quædam stellæ appositæ sunt.

v. 10. *Deficiat nihil &*] Lege: *Deficiat nihil vt, vacuumque a lumine cesset.* Male Gemblacensis. *Omnia vt æquali.* item *Deficiat nihil & vacuum qua lumine cessit.* Quæ qui interpretari velit, operam luserit.

v.11. *Non poterit Mundus.*] More suo semper Mundum pro cælo. Idem argumentum in fine Sphæræ barbaricæ:

Ipse suas Æther flammas sufferre nequiret,
Totus & accenso Mundus flagraret Olympo.

Aristoteles Meteoris: εἰ τά τε διαστήματα πλήρη πυρὸς ἦν, καὶ τὰ σώματα συνέστηκεν ἐκ πυρὸς, πάλαι φροῦδον ἦν ἕκαστον τῶν ἄλλων στοιχείων. In vno conuenit illi cum Manilio, non credendum spatia omnia igne plena esse: in altero non item, corpora esse ignea.

v.15. *& stellis ostendere sidera certis.*] κατάληψις ἄστρων: quum scilicet a globo stellarum, aut alia quapiam astrothesia notatur forma. Aratus:

τῷ καὶ ὁμηγερέας τῷ ἐείσατο ποιήσασθαι
ἀστέρας, ὄφρ' ἐπιτὰξ ἄλλῳ παρακείμενος ἄλλος
εἴδεα σημαίνοιεν, ἄφαρ δ' ὀνομαστὰ γένοιτο

ἄστρα. ——— Omnia Manilium interpretantur. Ex his autem Manilianis intelligere licet, quid differat sidus a stellis. Nam sidus stellis constat, stellæ sunt singularia corpora.

v.16. *Linea designat species.*] Linea tantum ab igne, ad ignem, id est a stella, ad stellam, designat ipsas species, siue μορφώσεις. Sed melius meo iudicio *Ignea species.* Id est, ignis tantum, non etiam interualla, quæ vacua sunt. *Ignea species*, fulgor. Supra: *Cætera vincuntur specie,* — id est fulgore. Vt, inquit, possis clara signa cognoscere, satis est ad illorum κατάληψιν, vt ignea specie quadam, & stellarum positu, non autem toto corpore ea cognoscas.

v.18. *Creduntur.*] Proculdubio Manilius scripsit *Redduntur.*— Patet sententia. Neque displicet, quod olim diuinabamus, *Cernuntur.* Nam vulgaris lectio ineptissima est.

v.19. *Præcipue medio.*] τῇ διχομήνιδι non absconduntur: at τῇ πανσελήνῳ obscurantur. Hoc est, quod dicit:

——— *cum Luna conditur omne*
Stellarum vulgus. ———

Sappho: ἀστέρες μὲν ἀμφὶ καλὰν σελάναν
αἶψ' ἀποκρύπτουσι φαεινὸν εἶδος,
ὁππόκα πλήθοισα μάλιστα λάμπῃ Γᾶν. —

v.20. *certa nitent mundo.*] Certa vocat τὰ καταληπτὰ, quæ sunt primæ aut secundæ magnitudinis. Nam postea illis opponit eas, quas vulgus vocat, vt & in fine barbaricæ Sphæræ: id est, quæ sunt sine nomine, vel potius minori specie.

Ibid.

Ibid. *cum Luna conditur.*] In Gemblacensi, *cum Luna cæditur.* Sed perperam. Si placeret ineptire, & blandiri mendis codicum scriptorum, dicerem stellas cædi, quum obscurantur: vt Luna dicitur ici, & percuti, quum deficit. Sed nobis non est tanti nugari, qui scimus, quid distent æra lupinis. Alij dixissent, certo scio.

v. 21. *fugiunt sine nomine signa.*] Sine nomine dixit, vt Hipparchus ἀκατονομάστυς ἀστέρας, quos Ptolemæus ἀμορφώτυς, νωνύμυς Aratus. Ptolemæus, Hipparchus, & ante eos Chrysippus numerum stellarum & rationem putarunt. Sed Hipparchus & Ptolemæus numero M. XXII. Chrysippus M. LVIII. esse dixit. Eius verba sunt: τῶν μὲν ἐν ἀπλανῶν ἀστέρων ἀκατάληπτον εἶναι τὸ πλῆθος, τὰ δὲ πλανώμενα τα πρότερα τῶν ἀπλανῶν. τετάχθαι δὲ τὰ μὲν περὶ ἐπιμιᾶς ἐπιφανείας, ὡς καὶ ὁρᾶται, τὰ δὲ πλανώμενα ἀπ' ἄλλης καὶ ἄλλης φορᾶς. Plinius libro secundo, capite vno & quadragesimo: *Patrocinatur vastitas cæli immensa, discreta altitudine, in duo atque* LXX *signa:* Legendum: *vastitas cæli, immensa altitudine, discreta in duo de* L. *signa.* id est, in duodequaginta. Tot enim sunt μορφώσεις ab Hipparcho, Eudoxo, & aliis designatæ.

v. 21. ——*fugiunt sine nomine signa.*] Aratus:

πολλὰ μάλ' ἠερόεντα καὶ οὐκ ὀνομαστὰ φέρονται.

v. 22. *Plura licet vacuo tum cernere.*] Gemblacensis *tum credere.* Non dubium est, quin legendum sit, *cedere.* Sententia aperta. Plenilunio cedit omne vulgus, & vacuum cælum destituit. *Licet* autem ἀρχαϊκῶς Liquet.

v. 23. *Nec fallunt numero.*] Certus enim earum numerus a Chrysippo & Hipparcho collectus, vt iam diximus.

v. 24. *Et quod clara.*] *Et quo clara.* Ita etiam Gemblacensis.

v. 26. *Certa sed in proprias.*] Statas vices seruant, vt quotannis possis eas eodem ordine obseruare. Ad verbum ex Arato:

τάδ' τάχα δηνέσιο περιερχομένων ἐνιαυτῶν
ἑξείης παλίνωρα. τὰ γὰρ καὶ πάντα μάλ' αὔτως
οὐρανῷ ἐυ ἐνέστηρικτ' ἀγάλματα νυκτὸς ἰοῦσης.

v. 30. *nihil illis partibus.*] Melius Gemblacensis *nihil vllis.*

v. 31. *Latius & leuius.*] Gembl. *Laxius & leuius.*

v. 33. *At mihi.*] Elegans Parecbasis. Mundum Prouidentia, non Forte gubernari. Id probat ἐκ τ τῶν ἄστρων πρὸς τὰς κύκλους ἀναλογίας: quod eorum conuersionis λόγοι sunt ἄπταιστοι, καὶ ἀπαράλλακτοι. Quin & Aristoteles ipse disputat, nihil fortuitum esse in iis,

quæ ἀΐδια & æterna sunt. Cælum autem æternum ponit ipse. Ergo nihil fortuitum in Cælo. Porro, Fors siue Casus neque vbique, neque in omnibus. At astrorum ad circulos proportio, & æquabilitas vbique, & in omnibus. Igitur astrorum ad circulos æquabilitas neque Forte, neque casu. Rursus: Quæ vbique & in omnibus, ea secundum naturam sunt. Quæ secundum naturam, ea neque sorte, neque temere. Si astrorum ad circulos proportio vbique, & in omnibus, non igitur temere aut forte. Quæ disputatio nihil aliud loquitur, quam id, quod proponit Manilius. Hæc etiam eodem modo persequitur Firmicus, & eadem argumenta, quibus nititur Manilius, ipse quoque ad probabilitatem assumit.

Pag.16.v.2. *nec forte coisse magistra.*] Vt Epicurus voluit, apud quem crebra sunt ταὐτόματον, & πάντα εἰκῆ, & εἰκαιότης. Quod Tertulliano vertitur *paßiuitas*. Nam εἰκῆ *paßim*, εἰκαῖος *paßiuus* apud eundem. Veteres Latini εἰκαῖα πρόβατα, Passales oues. Apud Sophoclē quidam inducebatur τὸ εἰκῆ πάντα γίνεσθαι sciscens.

> προνοιάγ' ἐστὶν οὐδενός. τὰ πάντα γὰρ
> εἰκῆ κρατεῖται. ζῆν δ' ὅπως δύναιτό τις.

quæ deprauatissima leguntur apud Theophilum.

v.3. *vt voluit credi, qui primus.*] Primus sane hoc sciuit Democritus, quem sequutus Epicurus.

v.5. *Æquis & maria.*] *E quis*. Ex quibus atomis.

v.11. *Si fors ista dedit.*] Imperiti librarij semper Sors pro Fors scribebant: vt apud Horatium: *Seu fors seu ratio.* Nam *Fors* scribendum erat. hoc est εἴτε ταὐτόματον, εἴτε πρόνοια. Alterum est Epicuri, alterum Chrysippi. At recte Gemblacensis hic semper habet *Fors*, vbi vulgati *Sors*. Sed locus ita concipiendus:

> *Si Fors ista dedit nobis, Fors ipsa gubernat:*
> *At cur dispositis vicibus,* &c.

Argumenta iam ex Aristotele proposuimus. Si temerario omnia: at quomodo illa ordine? Atqui ordine. Ergo non temerario. Nam contraria omnino sunt εἰκαιότης καὶ ἀναλογία. Ergo & contraria ταὐτόματον καὶ πρόνοια.

v.12. *At cur dispositis vicib.*] Signa dispositis vicibus redeuntia vno verbo Aratus παλίνορσα.

v.19. *Arctos & Orion aduersis.*] Orion enim e directo vrsæ maioris. Homerus:

ἄρκτον θ' ἣν καὶ ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν.
ἥτ' αὐτοῦ στρέφεται, καί τ' ὠρίωνα δοκεύει.

v.22. *Et toto ſemper decurrere Mundo.*] Nam vt ſupra notamus, Otion vtriuſque hemiſphærij magnas partes occupat.

v.23. *Temporaque obſcura noctis deprendere ſignis.*] Troicis temporibus, inquit, iam tum norant homines vigilias noctis ſignis cæleſtibus dependere: quod primus bello Troiano inſtituit Palamedes. Sane iam tum nomina noctis ſignis notare ſolitos veteres, teſtis Euripides Iphigenia in Aulide:

τίς ποτ' ἄρ' ἀστὴρ ὅδε πορθμεύει;
σείριος ἐγγὺς τῆς ἑπταπόρου
πλειάδος ᾄσσων ἔτι μεσσήρης.

Ad quem locum alludit Manilius. Sed & quomodo ſignis horæ noctis notandæ ſint, aut dependendæ, docet Aratus:

οὐκ ἂν ἀπόβλητον δεδοκημένῳ ἤματος εἴη
μοιράων ἄπλεθρ', ὅτ' ἀντέλλωσιν ἑκάστη.
αἰεὶ γὰρ τάων γε μιῇ συνανέρχεται αὐτὸς
ἠέλιος. ——— In eum locum Attalus vetus Arati interpres: ἐν δὲ τοῖς ἐχομένοις πειρᾶται ὑποδεικνύειν πῶς ἄν τις διὰ τῶν ἄστρων δύναιτο τὴν ὥραν τῆς νυκτὸς ἐπιγινώσκειν. ἐπεὶ γάρ ἐστιν ἀρχὴ νυκτὸς ἡλίου δύσις, ὁ δ' ἥλιος ἀεί ἔν τινι τῶν ιβ ζωδίων ἐστίν, δῆλον, ὅτι τῷ γινώσκοντι ἐν τίνι τῶν ζωδίων ὁ ἥλιός ἐστιν καὶ ἐν ποσῇ μοίρᾳ τοῦ ζωδίου ῥᾴδιόν ἐστιν ἐπιγνῶναι καὶ ποῖον ζώδιον ἐν ἀρχῇ τῆς νυκτὸς ἀνατέλλει, καὶ ποία μοῖρα. τῇ γὰρ ὑπὸ τοῦ ἡλίου κατεχομένῃ μοίρᾳ ἡ κατὰ διάμετρον κειμένη τὴν ἀνατολὴν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς νυκτὸς ποιήσει. τοῦτο δὲ προϊστορηκὼς καὶ ἐπεγνωκώς, ὅτι ἐν πάσῃ νυκτὶ τὰ ζώδια πρὸς τῇ ἀνατολῇ ἀνίσχουσι, γνώσεται καὶ πόσον τῆς νυκτὸς παρεληλυθός ἐστι, καὶ πόσον τὸ λοιπόν, ἕως τῆς τοῦ ἡλίου ἀνατολῆς. Hæc melius Attalus, quam Theo, qui mihi mentem auctoris ſui non bene aſſecutus videtur. Sed hunc errorem Arati & Attali caſtigat Hipparchus, homo φιλαληθέστατος. Eſt autem hic locus Arati & Attali huic Maniliano perneceſſarius.

v.23. *deprendere ſignis.*] Hoc Auſonius vocat dependere, σταθμήσασθαι.

v.28. *quantumque oblita refouit.*] Reſtituendum ex Gemblac.
Troianos cineres in quantum oblita refouit
Imperium? ———

v.33. *Nec ſe cognoſcunt terræ.*] Mirum, quod iam de quondam florentiſſimis vrbibus prodit Seruius Sulpitius, Megara, Corintho

rintho,quas ſuo tempore proſtratas, & verius cadauera vrbium, quam vrbes fuiſſe. Habes elegans epigramma libro priore Catalectorum noſtrorum de Athenis:

Quiſquis Cecropias, hoſpes, miraris Athenas:
Quæ veteris famæ vix tibi ſigna dabunt:
Haſne Dei, dices, cælo petiere relicto?
Regia partitis hæc fuit vna Deis? &c.

Sane adeo a veteri ſplendore mutarāt, vt opus habuerint inſtauratore Adriano: quod notamus in lib. v. de Emend. Temp. hodieq. extant infimæ vetuſtatis Iambi in arce,quod ἄσυ vocabant:

αἵδ' εἴσ' Ἀθῆναι Θησέως πρῶτον πόλις.
ἥδ' Ἀδριανῦ, κ' οὐδὲ Θησέως πόλις.

Sed quid miremur hæc eo tempore, quum Ouidius Pythagoram ita declamantem inducat?

Oedipodioniæ quid ſunt, niſi nomina, Thebæ?
Quid Pandioniæ rēſtant, niſi nomen, Athenæ?

Sulla Athenas eo redegerat, vt cōparatione illarum veterum cadauer vrbis,non vrbs, viderentur: at aliatum comparatione etiam florentium,diuorū domus dici poſſent. Sed Ouidium non poſſum abſoluere, qui ex perſona Pythagoræ, quo tēpore florentiſſimæ erant,eas penitus corruiſſe dicat. Idem de Thebis dicas, quæ tempore quidē Ouidij nullæ erant iam ab Alexandro ſolo æquatæ,ſed quarū tamen nunquam maior ſplendor fuerit, quam ſæculo Pythagoræ. Ludit hoc argumēto in ſcholaſtico libro de Pallio Tertullianus: vbi de locis,quæ ſe amplius non cognoſcunt, vt loquitur Manilius: *Rurſus orbis alius idem: mutat & nunc localiter habitus, quum ſitus læditur: quum inter inſulas nulla iam Delos, harenæ Samos, vt Sibylla non mendax.* Ita legitur ille locus Tertulliani in priſcis editionibus Rhenani. Pamelius vir eruditus, & optime de Tertulliano meritus non bene interpolauit. Verba Sibyllæ, quæ habebat in animo & quidem trita & vulgata hæc ſunt:

ἢ Σάμος ἄμμος ἔσῃ ἢ Δῆλος ἄδηλος,
ἢ Ῥώμη ῥύμη.——— Locus ille Tertulliani eſt egregius, & huic Maniliano opportuniſſimus.

Pag. 17. v. 1. *Exutas variam.*] Lege *Exutas variant.* Vide Tertullianum eodem loco, & deinceps. Poteſt & legi.

Nec ſe cognoſcunt terræ vertentibus annis *Exutas.*— Item
Nec ſe cognoſcunt, terram vertentibus annis,

Exutas

Exutas variam faciem per ſæcula gentes.

Sed prior lectio eſt vera.

v. 4. *Nec motus puncto currit.*] Gemblacenſis: *Nec motus ponto curuat.* Quod eſt ineptum. Et tamen cuidam parum in lectione ſcriptorum codicum verſato daret occaſionem argutandi & editam lectionem immutandi.

v. 5. *Idem ſemper erit.*] Non videtur Manilij. Tolerabilis tamen. Eſt vero argumentum a neceſſitate: Idem Mundus ſemper viſus eſt, idem Sol, eadem Luna. Quod quidem non eſſet, ſi temere regeretur, vt vult Epicurus.

v. 13. *Nec cadere in terram.*] Poſt hunc verſiculum perge ad illos nouem, quorum primus:

Sed dimenſa ſuis conſumere tempora ſignis.

Perſequitur enim ἀποδείξεις ſuas, non poſſe fieri, vt caſui καὶ εἰκαιότητι aſſignetur illa æquabilis temporum diſpenſatio.

v. 15. *Non opus eſt magni caſus.*] Quis negabit importune hæc ſuis ſedibus luxata, recte a nobis in hunc locum retracta? Magnum Caſum dixit, vt ſupra Fortem Magiſtram μιμητικῶς, ex Epicureorum ſcilicet perſona, qui decernunt Fortunam, ac caſum omnia regere: in quorum ore crebrum eſt, τύραννος τύχη, & Comicum illud: πάντων τύραννος ἡ Τύχη 'στὶ τῶν θεῶν.
Igitur poſtquam oſtendit certam ac immutabilem aſtrorum ac Mundi æquabilitatem, tandem id, quod volebat, concludit, nullum caſum Mundo aſſignandum, ſed Prouidentiam eſſe & cæleſtem Rationem, quæ ipſum gubernet. Vides, nihil verius eſſe, quam hos nouem verſus illis ſuperioribus attexendos eſſe.

v. 15. *Non opus eſt magni caſus.*] Gemblacenſis codex habebat:

Non caſus opus eſt, magni ſed numinis ordo.

Vulgata lectio eſt ex mente Epicureorum, vt oſtendimus, quorum Deus erat ταὐτόματον. Hæc vero eſt Manilij, cui Deus ἡ πρόνοια. Et quidem magis placet. præſertim quum accedat codicis ſcripti auctoritas.

v. 16. *Hæc igitur texunt.*] Nonne hæc ſatis oſtendunt hos nouem verſus ita reponendos eſſe, vt a nobis poſiti ſunt? Quam alieni a mente Manilij erant, vbi vulgo legebantur?

v. 16. *Hæc igitur texunt.*] Ouidius in Phænomenis:

Tot numero talique Deus ſimulacra figura
Impoſuit cælo, perque altas ſparſa tenebras

Clara

Clara pruinosæ iuſsit dare lumina terræ.

V. 16. *Ipſe autem quantum.*] Poſteaquam quale eſſet τὸ πᾶν oſtendit, nunc quantum ſit, docet, ac formæ τῆ ἀναμέτρησιν ſubiungit.

V.23. *Nam quantum a terris.*] Ad verbum ex Arato:

ὅσσον δ' ὀφθαλμοῖο βολῆς ἀποτέμνεται αὐγή,
ἑξάκις ἂν τόσσ' ἡμὶν ὑποδράμοι. αὐτὰρ ἑκάστη
ἴση μετρηθεῖσα δύω περιτέμνεται ἄστρα.

V.23. *Nam quantum a terris.*] Hexagona eſt figura, qualis apum cellulis. Mundus eſt pila, Terra centrum: ac nos quidem, qui in ea ſumus, centri vicem obtinemus. Neceſſe igitur rectas lineas ab oculo noſtro in cælum iactas, æquales eſſe omnes, Quanta erit linea in cælum ab oculis ducta, tantas debemus ſex lineas per totum circuli ambitum imaginari: quæ ſi æquidiſtantes aſſumantur, illo ſpatio duo complectentur Zodiaci dodecatemoria. Sic conficient ἑξάγωνον σχῆμα. Nam latus Hexagoni eſt æquale ſemidiametro.

V.29. *Quantumque inciditur orbis.*] Quanta eſt Dimetiens orbis, ter tanta ad eam eſt peripheria.

V.31. *Exiguo dirimens.*] Hoc eſt, vna ſeptima plus, ex epicheremate Archimedis: κύκλου παντὸς ἡ περίμετρος τριπλασιεφέβδομός ἐστι τῆς διαμέτρου. Plinius: *Quantas dimetiens habet ſeptimas, tantas circulus habet duoetuiceſimas.* Hæc nota ſunt & vulgata. Ducta perimetro ſepties, & in duas & viceſimas diſtributa, dat dimetientem.

V.32. *Summum igitur cælum bis bina.*] Orbis circumquaque a centro ſummouetur binis ſignis. Ergo linea a peripheria, ad peripheriam per centrum ducta, quia ad illam dupla eſt, dupla quoque ſigna habebit. hoc eſt bis bina, vt dicit. Igitur a ſummo cælo, ad imum, ſigna ſunt quatuor.

V.33. *Altera bis ſenis.*] Priſca Latinitas, Altera tertia, id eſt duæ tertiæ. Apud Liuium, altero & viceſimo anno, id eſt viceſimo ſecundo. Virgilius:

Alter ab vndecimo iam tum me ceperat annus.

id eſt tertius decimus. Apud Iuriſcõſultum: *Alter ſemiſsis inter duos fratres diuiditur.* id eſt duo ſemiſſes. Tota diametrus eſt vna tertia peripheriæ. Accedat altera tertia, id eſt duæ tertiæ, nimirum octo, fient bis ſena ſigna. Hoc eſt, quod vult. Neque inde quiuis facile ſeſe extricaſſet. Sed hæc non tractanda ſunt niſi ab iis, qui & Latine

Latine sciunt, & mentem Manilij assequuntur. Aliter quanto risu sese traduceret, qui ab iis male paratus ad hæc explicanda sese conferret? Sed profecto versus iste luxatus est suis sedibus. Manilius enim hoc ordine eos digesserat:

Summum igitur cælum bis bina resurgit ab imo.
Sed quia per medium est tellus suspensa profundum:
Binis a summo signis discedit & imo,
Altera bissenis vt sit pars tertia signis.

Quo quid clarius dici potest? A summo cælo, ad imum sunt quatuor signa; hoc est, quanta est dimetiens orbis. Sed quia, inquit, tantum est hinc ad summum cælum, quantum hinc ad imum, propterea hinc ad summum bina signa, & ad imum totidem erunt. Tamen quia vulgaris lectio potest defendi, noluimus eam mutare: neque mutandam censemus.

v. 5. *Bis bis æquandum est.*] Lege *Binis.* & Gemblacensis ita habet.

v. 5. *sextante rotundæ.*] Ineptissime. Olim recte correximus *sex tanta rotundæ.* Et ita habet Gemblacensis. Et puer hoc correxisset. Adde quod ad verbum Aratea interpretatur:

ἑξάκις αὖ τόσσ' ἡμὶν ὑποδράμοι. ———

Nam sexies duo sunt duodecim, si bene putare scio.

Ibid. *sex tanta rotundæ.*] Quæcunque supra disputata sunt, ea his versibus complectitur elegans & eruditus Arati Paraphrastes Auienus:

——— *puncti vice Terra locanda est.*
Vnde acies oculi quum tenditur, hac quoque puncti
Sedem habet: hoc signo percurrit missa per auras,
Signiferi in summum. medio de tramite siquis
Dirigat obtutus agiles procul, hosque locorum
Defessos longo spatio tener amputet aer:
Id, quod contenti visus abscinditur, vltro
Si qui in Signiferi patulum circumferat orbem:
Sex olli partes magnæ dabit impetus oræ.
Ast hæ dimensa spatij sic lege locantur,
Binaque decisis includunt partibus astra.

Hæc verba Auieni luculenta interpretis vicem esse possunt Manilio nostro. Nam quod Manilius dixit:

— *sex tanta rotundæ* *Efficiunt orbem Zonæ,* —

Auienus dixit oram Signiferi tot ſex partium eſſe, quot partium eſt obtutus hinc ad ſummum cælum.

v. 26. *Efficiunt orbem Zonæ.*] Zonæ, τὸ Ζωδιακοῦ.

v. 8. *Nec mirere.*] Familiaris clauſula Manilio Epilogi vicem obtinens. vt:

Nec mirere moras, quum Sol æstiua per astra, &c. Item:
Nec mirere in ea pugnantia ſidera parte. Item:
Nec ſit mirandum, ſi fœdus non datur aſtris.

Ibid. *Nec mirere vagos partus.*] Ad verbum Theo Mathematicus: μὴ θαυμάζωμεν δὲ, εἰ ἕκαστον τῶν ζωδίων τηλικοῦτον ὂν κατὰ τὸ μέγεθος, ὡς τὸ ἥμισυ ἐπέχειν τοῦ ἀπὸ γῆς ἐπὶ τὸν οὐρανὸν διαστήματος, σμικρότατον ὁρᾶται. διὰ γὰρ τὸ πόῤῥωθεν ἡμᾶς εἶναι ἐκείνων, διὰ τοῦτο ἡμῖν μικρὰ εἶναι φαίνεται.

v. 12. *Reſtat, vt ætherios fines.*] Exempla Arati poſt Phænomena ad circulorum Sphæræ deſcriptionem aggreditur: quanquam Aratus ante dimenſionem τοῦ παντὸς circulos deſcribit. Contra Manilius dimenſionem Mundi, ante circulorum deſcriptionem poſuit. Hoc vero arbitrarium: neque huius regula ab auctore exigenda. Melius meo iudicio Manilius, qui poſt Phænomena ſtatim τοῦ παντὸς τὴν ἀναμέτρησιν poſuit.

Ibid. *ætherios fines.*] Fines circulos. Infra:

——— *ſignantes tempora fines.* Item:
Alterius finis ſi vis cognoſcere gyros.

Et id quoque exemplo Arati, qui σήματα vocat:

——— τά τε κύκλα, τάτ' αἰθέρι σήματ' ἐνισπεῖν.

Parmenides:

εἴσῃ δ' αἰθερίαν τε φύσιν, τάτ' ἐν αἰθέρι πάντα
σήματα, καὶ καθαρᾶς εὐαγέος ἠελίοιο
λαμπάδος ἔργ' ἀΐδηλα. ———

Nam in Parmenidis verſibus σήματα potius circuli videntur, quam aſtra ipſa. Sic Hyginus circulos bis vocat ſignificationes.

v. 13. *Filaque diſpoſitis vicibus.*] Diſpoſitas vices ſemper vocat τὰς ἐμπροσθέσμους φορὰς καὶ στάσεις. Supra:

At cur diſpoſitis vicibus conſurgere ſigna.

v. 14. *Per quæ dirigitur.*] Tres tantum circuli ſunt, per quos dirigitur ſignorum ordo, duo Tropici & Æquinoctialis. Nam duo reliqui, Arcticus, & Antarcticus, non niſi in Sphæra dati climatis locum habent. At illi tres in vſum Sphæræ ad quanuis inclinatio-

inclinationem instituti sunt. Ideo Aratus eorum tantum rationem habet.

——— πάντα μάλιστα πιθή, ὄφελός τε γένοιτο
μέτρα περισκοπέοντι περιτελλομένων ἐνιαυτῶν.

Ibid. *Per qua dirigitur.*] Ab hoc versiculo perge ad ipsorum Circulorum descriptionem. Nam eam huc pertinere, dubitare non potes, nisi prorsus bardus es. Initium descriptionis est:

Circulus a Borea fulgentem sustinet Arcton.

Vt hodie extant in vulgatis editionibus, quid ineptius, quam si dicamus Zodiacum dirigi per coluros, quum contra ipsi per Zodiacum dirigantur? Quamuis tot artus huius poetæ luxatos loco suo reposuerimus, tamen tantum abest, vt a Zelotypis aliqua confessio tanti beneficij in hunc poetam collati exprimatur, vt contra aut dissimulare, aut auctorem a nobis contaminatum esse contendere parati sint. Quorum hominum atra ingenia, & tartareas animas nihil quam aut miserari, aut ridere constituimus. Nam cum illis rem vllam habere, aut illis respondere, hoc esset illis honorem habere, vt præclare ait Euripides. quod maxime refugimus.

v.15. *Circulus ad Boream.*] Nunc patet hiatus, qui in vulgatis editionibus erat. Nam sine vlla præfatione, præter morem Manilij, abrupto initio hæc post descriptionem τῶν φαινομένων occurrebant. Atqui Manilius nullam descriptionem sine apparatu aggreditur. Sic isti descriptioni prætulit illos:

Restat vt ætherios fines, &c.

Ibid. *fulgentem sustinet Arcton.*] Recte, *sustinet Arcton.* Nam tota Vrsa maior intra illum Arcticum, quem descripsit Eudoxus, includitur. In climate autem Athenarum Orizon priores pedes Vrsæ præterradit. Quia igitur quæ intra illam decircinationem includuntur, semper apparent, vnde circulus ille dicitur φανερὸς, & Vrsa maior eo tota continetur: propterea, inquam, totum illum circulum Arcton vocarunt. Homerus:

ἄρκτον θ᾽ ἣν καὶ ἄμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσι.
οἴη δ᾽ ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο.

Circulum inocciduum ac semper apparentem ἄρκτον vocat. Ouidius Tristium IIII.

Magna, minorque feræ, quarum regis altera Graias,
Altera Sidonias, vtraque sicca, rates,

 Omnia

Omnia quum summo posita videatis in axe,
Et maris occiduas non subeatis aquas:
Ætheriamque suis cingens amplexibus arcem
Vester ab intacta circulus extet humo.

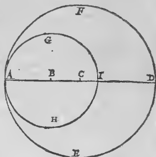
quibus verbis quid aliud quam τὸν ἀειφανερὸν κύκλον describit? Apud Geminum præstantissimum scriptorem ita legimus: ἀρκτικὸς μὲν οὖν ἐστι κύκλος ὁ μέγιστος τῶν ἀεὶ δεικνυμένων κύκλων, ὁ ἐφαπτόμενος τοῦ ὁρίζοντος καθ' ἓν σημεῖον, καὶ ὅλος ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβανόμενος, ἐν ᾧ τὰ κείμενα τῶν ἄστρων οὔτε δύσιν, οὔτε ἀνατολὴν ποιεῖται, ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς περὶ τὸν πόλον στρεφόμενα πολεῖται. Vbi plane quid sit circulus Arcticus docetur. Proclus ad verbum hæc descripsit ex Gemino, vt reliqua omnia suæ sphæræ. Quum Crateti Grammatico Arati interpreti mirum videretur Homero τὸν ἀειφανερὸν κύκλον ἄρκτον vocari, Homeri lectionem interpolare conabatur, & pro οἴη legebat οἶος, quo intelligebat τὸν ἀρκτικὸν, non τὴν ἄρκτον. Sed imprudenter lapsum arguit Strabo ex his verbis Heracliti: ἠοῦς καὶ ἑσπέρης τέρματα ἡ ἄρκτος, καὶ ἀντίον τῆς ἄρκτου οὖρος αἰθρίου Διός. Vere quidem contra Cratetem ille. Sed ne ipse quidem reprehensione caret, qui verba Heracliti de circulo Arctico accipit: quum Heraclitus ipsum Orizontem nomine ἄρκτου intellexerit. Nam ἠοῦς καὶ ἑσπέρης τέρματα, quid aliud, quam Ortus & Occasus, ἄρκτος Septentrio, οὖρος αἰθρίου Διός, Meridies? Atqui quatuor illi cardines non Arctico, sed Orizonte finiuntur. Vt plane constet, tempore Heracliti ἄρκτου nomine Orizontem intelligi solitum, quia σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος βορειότατον ἡ ἄρκτος in intersectione meridiani:

——— ᾗχί περ ἄκραι
Μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν,

vt canit Aratus.

v. 16. *Sexque fugit solidas.*] Describantur circuli Æquinoctiali paralleli xc. Ij erunt, quos Geminus vocat ἀειφανεῖς. Is autem, qui punctum Orizontis ad communem intersectionem Meridiani & Orizontis tanget, erit μέγιστος τῶν ἀειφανερῶν, ac proinde Arcticus illius loci. Quia vero orizontes mobiles sunt, sic & Arctici mobiles. Ita in Climate Cnidi, vbi polus ad xxxvi grad. attollitur, Eudoxus scripsit Arcticum Circulum totidem partibus a polo mundi distare. In alio climate alius erit, nempe pro ratione ἐξάρματος, id est eleuationis polaris. Hipparchus: ὁ δ' ἐν Ἀθήναις ἀειφανὴς κύκλος ἀπέχει ἀπὸ τοῦ πόλου περὶ μοίρας λζ. ὁ δ' ἐν Ῥόδῳ

περὶ μοίρας λϛ. & quanta erit altitudo loci, in tantum a polo distare punctum illud, necesse est, cuius interuallo circulus Arcticus describitur. Itaque vetustissimi Græci arcticum circulum definiuerunt τὸ ἀρκτικώτατον σημεῖον τοῦ ὁρίζοντος, vel, τὸ ἀρκτικώτατον τῆς οἰκήσεως σημεῖον. Ita circulus Arcticus nihil aliud est, quam punctum habitationis, quod finitorem propius tangit. Nam punctum circinationis commune cum Orizonte habet. In hoc differunt, quod centrum Arctici circuli est polus Mundi: centrum Orizontis est punctum verticale, seu Zenith loci. A F D E est Orizon. A G C H, circulus arcticus. A D, Meridianus. A, intersectio communis Orizontis, & Meridiani, vbi & contactus, seu cõmune punctum circinationis.

—— ἧχί περ ἄκραι
μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.

B, Polus, C, Zenith loci. I, oppositum punctum diametri circuli Arctici. Quod si poli eleuatio XLV grad. absolute fuerit, vt Viennæ Allobrogum, tunc punctum I, idem erit cum C. Hoc est, opposita pars peripheriæ Arctici premet Zenith loci. Sin fuerit minor XLV grad. Zenith erit extra circulum: si maior, intra circulum. Ita fiet, vt quo propius Æquinoctialem accedetur, eo minores fiant circuli. Contra, maiores, quo longius ab ipso receditur: sub æquinoctiali autem, id est Sphæra recta, nulli prorsus sunt Arctici. Pytheas scripsit habitantibus Thulen Tropicum esse vicem Arctici. Hæ differentiæ accidunt, prout Zenith intra, aut extra Arcticum est. Siue igitur intra Arcticum erit, siue extra, tantum a puncto I, distabit, quanta est differentia eleuationis poli ab eleuatione æquinoctialis supra Orizontẽ loci. Exempli gratia: Romæ polus attollitur grad. 41. Ergo Æquinoctialis attollitur ad 48. 20. Differentia, 7. 40. Proinde Zenith Romæ

extra circulum a sui Arctici circumferentia distat grad. 7. 40. Sic habitantibus Thulen ea distantia est grad. XLIII, vtpore quibus polus est ad grad. 66. 30'. Tropicus autem radit punctum intersectionis communis. Quare Martiano Capellæ Arcticus circulus definitur *semper apparens, & contingens confinia Finitoris, nunquam mersus assurgens.* Confinia Finitoris dicit intersectiones orizontis & meridiani in σημείῳ ἀρκτικωτάτῳ. His ita positis, videmus, quot habitationes, tot circulos Arcticos esse, non fixos, non ἀμεταπτῶτας, sed pro locorum differentia alios atque alios. Multũ igitur errant recentiores, qui in Sphæra mechanica illum apponunt, & alium a veterum descriptione, quum illum a puncto poli Eccliptica circa polum Mundi describunt. Nam talis Arcticus non potest esse, nisi eorum, quorum inclinatio tanta, quanta maxima Solis declinatio: vt accidit ijs, qui Syenem Niloticam habitant. Illis enim polus attollitur ad grad. 23. 30. His animaduersis, Circulus Arcticus non potest in Sphæra mechanica locum habere, nisi sphæra ad loci inclinationem fabricata sit. Aliter nullus est circulus Arcticus. Nam τοῖς μεταπίπτουσι σημείοις οὐχ ὁριστέον τὰ ἀμετάπτωτα, vt præclare scribit Strabo. Quum ego hæc in Aquitania de Circulo Arctico proposuissem, vbi multi docti, indoctique, nobiles, pædagogique erant, non potest dici, quanto sibilo exceptus fuerim. Quum eorum pertinacia meam constantiam non obtunderet, pene vapulaui. Tandem victi dixerunt, illum circulum esse vtilem ad Zonas distinguendas. In quo maiorem risum mihi sustulerunt. Nam Zonæ locum hodie non habent in nobis, quibus totus orbis nauigationibus Lusitanorum & Hispanorum patefactus est. Cuius rei gratia verba Strabonis confutandæ horum Mathematicorum sententiæ adduxi: ὁ δὲ Πολύβιος οὐκ εὖ, τὸ ποιεῖν τινὰς ζώνας τοῖς ἀρκτικοῖς διοριζομένας, δύο μὲν τὰς ὑποπιπτούσας αὐτοῖς, δύο δὲ τὰς τούτων καὶ τῶν τροπικῶν. εἴρηται γὰρ ὅτι τοῖς μεταπίπτουσι σημείοις οὐχ ὁριστέον τὰ ἀμετάπτωτα. Itaque friget eorum Philosophia. Sed impudentiæ adhuc finis non est. Vix inuenias ex istis, qui mathematica profitentur, quibus non videamur insanire, si in doctrina circulorum diuersa a Iohanne Sacrobosco sentiamus. Quidam tamen nuper priore editione Manilij monitus, obiter, & quasi inuitus, dicit alium vsum fuisse veteribus Arcticorum Circulorum. Tamen nollet videri a nobis didicisse: quum hoc genus hominum totius antiquitatis imperitissimum sit. Quis

auctor tam ridiculi commenti fuerit, nihil aliud possum dicere, quam Latinum scriptorem fuisse, & quidem recentiorem quadringentis annis. An alins ante Sacroboscum id professus sit, nescio. Certe in præsentia antiquior non succurrit. Vt igitur nostri errant, qui immobilẽ Arcticum constituunt contra veterũ mentem: ita veteres illi, & post illos nostri castigandi, qui illum circulum tribus reliquis parallelum constituunt, quum paralleli circuli in sphæra polum eundem cum ipsa habeant. At polus Arctici semper est idem cum sphæræ polo. Polus reliquorum trium variat, vt puncta tropica & æquinoctialia. Æquinoctia enim & Tropica anteuertunt loca in Zodiaco, ita vt in aliquot annis vnum gradum in antecedentia promoueantur. Circuli autem æquinoctiales & tropici nulli alij sunt, quam qui ad illa puncta mobilia describuntur. Mobiles igitur sunt, & proinde eorum poli mobiles quoqne. Pro istis quoque vapnlabimus priusquam longa dies hominibus hoc persuadebit, apud quos vis rationis nihil potest.

v. 16. *Sexq; fugit solidas.*] Veteres Sphæram per eius centrum in duas partes diuidebant, ita vt paralleli ipsi in duas partes secarentur, quemadmodum a Coluris secantur. Eiusmodi circulus constituebatur partium LX. Deinde Sphæra per Æquinoctialem diuisa relinquit duo hemisphæria æqualia tricenarum partium. Vt breuius dicam, vna quarta Sphæræ erat XV. partium, quantarum totus ambitus LX. Neque aliter diuidebant tempore Eudoxi. Postea propter commodiorem vsum, eas partes sexies multiplicarnnt. Ita circulus integer factus est partium CCCLX. Quadrans eius XC. Igitur in Cnido, patria Eudoxi, polus attollitur ad partes VI, qualium quadrans est XV. Quas si sexies duxeris, produces XXXVI. Itaque iste Arcticus est ad eleuationem Rhodi, vel Cnidi, non Romæ: quod tamen non monet Manilius: quasi vbique eadem statio esset Arcticornm. Nam, vt scribit Strabo, οἱ ἀρκτικοὶ μήτε παρὰ πᾶσιν εἰσὶ, μήτε οἱ αὐτοὶ πανταχοῦ. Sane. Neque enim in Sphæra recta sunt, neque in Sphæra stante, quam μυλοειδῆ vocabant veteres: qualis est illis, quibus Æquinoctialis & Orizontem & Arcticum facit. Arcticum vero Græciæ ita describit Lucanus libro octauo:

Signifero quæcunque fluunt labentia cælo
Nunquam stante polo miseros fallentia nautas
Sidera non sequimur: sed qui non mergitur vndis

Axis

Axis inocciduus gemina clarissimus Arcto
Ille regit puppes.— Non potuit clarius describi ὁ ἀφανερός. Sed ἀκυρολογίαν cum alijs vitijs Lucano familiarem interpretatione leniendum. *Nunquam stante polo.* totum cælum intelligit, non tantum ὅπου ὁ οὐρανὸς στρέφεται. —*fluunt labentia*, id est, quæ occidunt & labuntur sub terras, περὶ διαστολὴν τοῦ ἐν τῷ ἀφανερῷ, quæ nunquam fluunt, aut labuntur sub terras. Axis inocciduus, non vtique περὶ ὃν ὁ οὐρανὸς στρέφεται, sed totus ἀφανερός. Nam pro regione integra cæli Axem etiam vsurpari alibi indicamus. Quæ apud Lucanum sequuntur, quia ne minimum quidem ab admiratoribus Lucani intelliguntur, exponemus.

— hic quum mihi semper in altum
Surget, & instabit summis minor Vrsa ceruchis,
Bosporon, & Scythiæ curuantem litora Pontum
Spectamus. quicquid descendet ab arbore summa
Arctophylax, propiorq; mari Cynosura feretur,
In Syriæ portus tendit ratis. — Huic nautæ, qui hæc argutatur, cursus est in Ægyptum. In Ægypti autem maritimis, & vbicunq. maxima dies est horarum XIIII, ibi Arctophylax, imo Arcturus, culminat, καὶ κατὰ κορυφὴν μεσουρανεῖ: quod & Strabo quoque monuit libro II. Porro τὸ κατὰ κορυφὴν μεσουρανεῖν Nautis Græcis dicebatur κατὰ μέσην κεραίαν ἔχειν: Latinis, in summa arbore mali esse. Ptolemæus ex Diodoro Samio: ἔχουσι τὸν ταῦρον μεσουρανοῦντα καὶ τὴν Πλειάδα κατὰ μέσην τὴν κεραίαν. At habere stellam aliquam ἐν τῷ σημείῳ ἀκλινεστάτῳ, hoc est in intersectione orizontis & meridiani, hoc nautica locutione dicebatur κατ᾽ ἄκραν κεραίαν ἔχειν: quod Lucanus hic dicit, in summis ceruchis habere. Nam κεροῦχοι sunt rudentes, qui cornua velatarum obuertunt antemnarum, vt verbis Maronis loquar. Opiferas vocari monet Isidorus. Stella vero omnis, quæ est in data intersectione meridiani, & orizontis, vnde incipit finitio circuli Arctici, Arato quidem dicitur natare —κεῖνη τοι κεφαλὴ τῇ νήχεται: quia Oceanum orizontem vocabant. Lucano vero ad verbum id est, *mari ferri.* —*propiorque mari Cynosura feretur.* hoc est, Cynosura erit in contactu orizontis, ἐν σημείῳ ἀκλινεστάτῳ. His animaduersis, audiamus philosophantem nautam. Quando, inquit, iste axis inocciduus, hoc est ὁ ἀφανερὸς attollitur, καὶ πολὺ δεῖ τὸ ἔξαρμα τοῦ πόλου, & minor Vrsa est in puncto finitionis Arctici: tunc cursum in Pontum dirigimus. Hic fraus

facta

facta est Lucano a librariis. Nam cur dicit hic minorem Vrsam κάτ' ἄκραν κεραίαν εἶ) : qnum infra in contrario casu ait, *propriorque mari Cynosura feretur.* Siquidem minor Vrsa eadem est cum Cynosura. Sed Lucanus scripsetat.

——— *Et instabit summis magna Vrsa Ceruchis.*

Nam quamuis vsitatius dicitur maior Vrsa, quam magna Vrsa; tamen Latinum est magna Vrsa. Ouidius Vrsas alloquens: *Magna minorque feræ.*—Hygino quoque dicitur Arctos maxima, & præterea Poetis quædam indulgenda. Recte igitur constat ratio nautæ. Quando, inquit, ita polus attollitur, vt Vrsa maior sit intra circulum Arcticum, tunc in Septentrionem, & partes Ponti tendimus. Legentibus oram Ægypti Arctophylax est in summa arbore, vt diximus ex Strabone, & Hipparchi rationes quoque docent, & polus deprimitur, qui velificantibus in partes Euxini attollebatur. Ergo a partibus Euxini in Ægyptum tendentibus descenditur : quod dictum ἰδιωτικῶς, & ex opinione vulgi, quia polus deprimitur. Arctophylax igitur dicetur descendere, quum aliquot partibus deficiet a puncto verticali: quod accidit in sinu Arabico nauigantibus in parallelo διὰ Συήνης. Ibi enim Arctophylax, vel eius lucida stella Arcturus descendit ab arbore summa VII gradibus: siquidem sæculo Hipparchi Arctophylactis declinatio & latitudo pene æquales erant, partium nempe XXXI, vt voluit Hipparchus. Proinde distantia a polo erat partium LIX, vt iterum monet idem Hipparchus. Sed iste nauta vel potius eius ὑποβολεὺς Lucanus, non bene conceperat mentem scriptorum Græcorum, vnde hæc hausta sunt. In mari enim mediterraneo australissimum litorum est Ægyptiacum, & vicina ora, vbi culminat Arcturus. At Arcturus non potest descendere ab arbore mali, nisi extra mediterraneum mare, puta in Oceano australi velificantibus, neque Cynosura propior esse mari, hoc est propius ad finitionem Arctici accedere. Sed hæc satis, & fortasse nimium plausoribus Lucani : quorum omnium cognitio pendet ex veterum obseruationibus, quæ tantum abest, vt istis, quibus omnia olent Grammaticam, notæ sint, vt ne auctorum quidem ipsorum nomina teneant.

Ibid. *Sexque fugit solidas.*] XXXVI. partium ἔξαρμα est Rhodi, XXXVII Athenis, vbi caput Draconis Vrsarum, quod intellexit Aratus. Sed tamen hallucinatur, quum in ea eleuatione Tropico

in VIII partes secto, v supra orizontem attollit. Hoc enim proprium est eleuationis 41, non 37 partium.

v. 18. *In quo consumit.*] Gemblacensis fortasse melius *consummat*. Sed animaduertimus promiscuum vsum apud hunc auctorem esse verbi consumendi & consummandi.

v. 20. *Æstiuum*] Si non est mendum, dixit æstiuum nomen, vt Horatius flumen Metaurum, Stertinium acumen. Fortasse melius *Æstiui medio*.

v. 21. *Temporis & titulo potitur.*] Τροπικὸς enim a tempore illo dicitur, in quo τροπὴ, id est reuersio Solis fit. Metaphora a curulibus agonibus. Nam flexura metæ etiam τροπὴ dicta. Arabes vero non τροπὴν verterunt, sed ἀνατροπὴν. id enim est استقلاب quod imperite fecerunt. Quin & Manilius persistit in Metaphora, quum metam Solis dicit, & actum. Omnia enim verba Circensia. Atque adeo e medio Circo est *Feruidus. Metaque feruidis Euitata rotis* —

v. 23. *Et quinque in partes.*] Quadrans XV partium: de quibus sex sunt a polo, ad arcticum. ab eo, ad tropicum, quinque, a Tropico, ad æquinoctialem, quatuor. Quæ sexies multiplicatæ fient a polo, ad arcticum, XXXVI: hinc ad Tropicum, XXX: a Tropico, ad æquinoctialem, XXIV.

v. 25. *Ingenti sphæra.*] Legendum, *Ingenti spira*. Nam circuli illi nihil aliud, quam spiræ, quarum maxima, quæ mediam sphæram cingit, vt minima, quæ verticibus propior.

v. 26. *quo lumine Phœbus.*] Lege, *quo limine*. Idem error infra.

Quum medium æquali distinguit limite cælum.

Nam Codex Gemblacensis perperam *lumine* pro *limite*. Vt appareat lubricam esse commutationem horum duorum inter se.

v. 30. *Quatuor & gradibus*] De XV partibus, in quas sectus est circulus, Arcticus aufert VI, Tropicus V. ergo reliquæ sunt quatuor: quæ sexies ductæ fient XXIV. Tanta erat tunc ab æquinoctiali Solis maxima declinatio, quæ quidem hodie deprehenditur minor grad. 23. 30′. Gradus autem vocat, quas antea partes, & Græci μοίρας. Vulgus vero Gradus vocat ab Arabibus, qui quas Ptolemæus μοίρας, semper vertunt درجة gradus.

v. 31. *Proximus hunc vltra Brumalis nomine cingens.*] Quod *cingens* absolutum esse debet, & mediocriter docto paret. Quare olim circes legebamus pro circulo. Veteres enim illi

circens.

circens pro circes, totiens, quotiens, & thenſaurus pro theſaurus ſcribebant. Et ſatis notum Circitem pro circulo a Sidonio vſurpatum. De quo conſulendus Feſtus. Sed Gemblacenſis habebat *tangens*, non *cingens*. Quod retinemus. Sic infra de Galaxia:

Inde per obliquum deſcendens tangit olorem.

Græci in eo ſignificatu dicunt ἐφάπτεσθαι. Sic etiam loquutus eſt Hyginus: *Ara propter Antarcticum circulum tangens inter Hoſtia caput; & Scorpionis caudam extremam collocatur.* Ita bis apud Manilium, & hic apud Hyginum Tangere abſolute poſitum.

v. 32. *Vltima deſignat fulgentis lumina Solis.*] Lege:

Vltima deſignat fugientis limina Solis.

Limina, fines, metas: vt ſupra — *quo limine Phœbus.* hoc eſt, qua fini. & idem error erat, qui hic lumine, pro limine. Iuriſconſulti quoque in etymo Poſtliminij, limen finem eſſe dicunt.

v. 33. *Inuiaque obliqua.*] Lege *Inuidaque.* Hoc eſt parca, maligna. Quia enim oblique miniſtrat lumen, propterea lucem videtur nobis inuidere.

Pag. 19. v. 1. *Dat pariter.*] *Dat per iter.* Et ita etiam Gemblacenſis.

v. 4. *Biſque iacet binis.*] Quatuor gradibus, vel XXIV. totidem nempe quot æſtiuus illi e regione poſitus.

Diuiſus duplici ſumma.] A polo, ad Æquinoctialem, XV partes. Ab eo, ad polum Antarcticum, totidem. Hæc eſt, quam vocat duplicem ſummam: vt binas partes duo hemiſphæria, quæ ab æquinoctiali ſecantur.

v. 14. *Inclines.*] Lege *Inclines.* ἀκλινεῖς, οἵτε οὔτε ἐπινεύουσιν, οὔτε ἀπονεύουσιν. Ita enim τοὺς παραλλήλους κύκλους definiebat, ſiue deſcribebat Poſidonius. Propterea ἀπλανέες dicuntur Arato.

αὐτοὶ δ' ἀπλανέες καὶ ἀρηρότες ἀλλήλοισι
πάντες. ———

v. 15. *Quandoquidem ſexto.*] Gemblac. *ſexti.* Sed neutrum bene. Lege *texto.* Sic infra: *Bis ſex æquali ſpatio texentia cælum.*

v. 16. *Circum comitantia cæli.*] Circum etiam dixit Cicero de Galaxia:

Vidiſti magnum candentem ſerpere Circum. id eſt *κύκλον.*

Sed non dixit circum cæli. Gemblacenſis *curſum*, non *circum.* quod retinendum.

Ibid. *Curſum comitantia cæli.*] Eandem enim cum cælo conuerſionem

uersionem habent. φερομένου τοῦ κόσμου ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ τὴν δύσιν, συμπεριφέρονται καὶ αὐτοὶ τῇ τοῦ κόσμου κινήσει. Sic supra:

Filaque dispositis vicibus comitantia cælum.

v. 17. *Interualla pari.*] Ita quasi aliud agens τοὺς παραλλήλους ἐτυμολογεῖ.

v. 19. *Sunt duo.*] Magni circuli CLXXX. per polos mundi ducti æquinoctialem in partes æquales, Zodiacum autem inæqualiter secant. Eorum duorum qui se ad rectos angulos secantes puncta tropica & æquinoctialia tangunt, præcipuus vsus est in Sphæra, ad quatuor anni tempora designanda. Quia vero puncta illa quatuor mobilia sunt, mobiles quoque sunt illi circuli. κολούρους Græci vocarunt, id est mutilos: non vtique quod re ipsa mutili sint: eorum enim ἐπίπεδα tantum κέκρυπται, non κεκόλουται: sed quia ea parte, qua nobis inutiles sunt, quasi mutili censentur. Alioqui τὰ ἐπίπεδα illorum vtilia sunt iis, qui vltra Capricornum habitant, vt quæ nobis vtilia sunt, ea illis κόλουρα. Quare si veteres eam partem tectam propterea damnarunt, quod eius nullus est citra Capricornum vsus: cur non eodem iure & circulum Antarcticum damnarunt? cur non & Meridianum quoque κόλουρον vocarunt? Nam etiam τὰ ἐπίπεδα eius κέκρυπται. Quia igitur non solum CLXXX, sed longe plures circuli per polos Mundi duci possunt, illi duo tantum Coluri dicuntur, qui quatuor puncta cardinalia tangunt: quæ gradum vnum promouentur in anteriora intra annos plus minus septuaginta. A conditu rerum ex veris epilogismis nostris, quibus nunc agitur annus 5547, facta est illorum punctorum προήγησις τοπικὴ quidem graduum 77, χρονικὴ vero dierum vnius & quadraginta.

Ibid. *Sunt duo præterea.*] Ad verbum ἐκ τοῦ Εὐδόξου. Ἕτεροι δ' εἰσὶν δύο κύκλοι τέμνοντες ἀλλήλους δίχα καὶ πρὸς ὀρθὰς διὰ τῶν πόλων τοῦ κόσμου.

Pag. 20. v. 5. *Et Geminis Cancrū dirimit.*] Nunc discedit ab Eudoxo suo, & merito, quum vult solstitia fieri inter finē Geminorum, & initiū Cancri, nimirū ἐν στιγμῇ λόγῳ θεωρητῇ. At Eudoxus, vt alibi dicemus, in mediis Cancro, & Capricorno τὰς τροπὰς fieri dicit in descriptione horum circulorum. ἔστι δ' ἐν τούτοις, inquit, ἄστρα τάδε. πρῶτον ὁ πόλος ὁ ἀφανὴς τοῦ κόσμου. εἶτα τὸ μέσον τοῦ ἀρκτικοῦ πλάτος καὶ τοῦ καρκίνου τὸ μέσον, ἥτε οὐρὰ τοῦ νοτίου ἰχθύος καὶ τὸ μέσον τοῦ αἰγόκερω. At Manilius & a se quoque discedit, qui hic brumam.

mam in principio Capricorni fieri dicit: alibi autem dicit Solem brumā conficere, quando *Fulget in octaua Capricorni parte biformis.*

v. 25. *Alter ab excelso.*] κόλπος ἀνιμενός.

v. 26. *Serpentis caudam, siccas & diuidit Arctos.*] Nullus colurus potest simul serpentis caudam secare & ambas Arctos. Reliqua satis bene habent.

v. 27. *Et iuga Chelarum.*] Hinc perge ad reliquum descriptionis, in qua primus versiculus:

Circulus a summo nascentem vertice Mundum.

Quam infelix fatum huius præstantissimi scriptoris, quem scioli peius lacerauerant, quam equi Hippolytum! Vbi sunt isti, qui dicunt nos hunc auctorem corrupisse? Multum ergo illis debent, qui ita lacerarunt, si quidem illorum carnificina medicina est, nostra autem remedia pro crucibus habentur.

v. * *Circulus a summo.*] Quis circulus? Iam enim dixerat. *Alter ab excelso decurrēs limes Olympo.* Quid igitur opus tautologia? Sed quid est nascens mundus? Dicat mihi ex istis, quibus oculi dolent hunc auctorē a nobis restitutum: Quid est *Arctophylaca petens?* Adeo imperitus modulorū Manilius, vt penultimā in Arctophylaca produxerit? Quis huius erroris tantum scriptorē insimulare audeat? Deinde negamus circulum per Hydram & medium Centaurum incedentem potuisse Arctophylacem & Draconem permeare. Vno verbo & quidem vere dicimus, qui hos duos versus huc infersit, neque poetam fuisse, neque Græce sciuisse, neque asterismorum situs nouisse, neque mentem Manilij assecutum fuisse. Sed prius luxatus fuit hic locus, quam illi versus huc infulcirentur. Itaque imperfecta erat & suspensa ac hiulca sententia. Quia igitur videbatur ἀκέφαλος oratio, hoc principium illis elegantissimis versibus ingeniosi homines cumularunt, ne imperfecta esset oratio. Sed continuatis membris, quæ luxata erant, nihil est facilius, nihil simplicius, nihil apertius hac sententia. Abutor diligentia mea, qui diffidam iudiciis peritiorum. Tamen dicendum fuit propter ἀμύσους quosdam, quibus omne displicet, quicquid præter eorum exspectationem dicitur: neque noctuinis oculis possunt lucem ferre.

v. 28. *mediumque sub astris.*] Lege, *sub Austris.* Centaurus Australis distinguitur a Sagittario solo nomine Cētauri: quanquam vterq. Centaurus est. Sed iste est Chiron: alter Crotus. Columel.

——— *tergoque Croti festinat equino.* Vide Hyginum.

v. 29. *aduersus concurrit.*] Lege:

——— *aduersum concurrit rursus in axem.*

Aduersus axis Antarcticus. Quod autem Colurum hunc cum Finitore eundem esse dicit Bonincontrius, partim excusamus propter perturbationem versuum loco suo luxatorum, partim damnamus, quod astrologo indignum putare de orizonte vllo hæc posse dici.

v. 32. *Andromedæque sinus imos.*] πεταλον ζύρμα vocant in Virgine Asterismi.

Pag. 20. v. 3. *Quam septem stellæ.*] Ad verbum interpretatur Aratea: πολλὴ φαινομένη Ἑλίκη πρώτης ἀπὸ νυκτός. prima enim occurrit ἀκρόνυχ☉ in orizonte. Scholiastes Germanici: *Altera nanque Helice est, quæ apparet prima noctis.*

v. 7. *Inde axem occultum.*] Inde in polum Antarcticum conueniens secat ad rectos angulos sphærales alterum gyrum, Colurum æquinoctialem.

v. 8. *atque alio rursus.*] Scribe ex Gemblacensi:

——— *atque illo rursus de limite tangit* Te, Capricorne.—

v. 11. *Proterit.*] Horatius eodem sensu - *ver proterit æstas.* Idem intelligit Virgilius:

——— *calcemque terit iam calce Diores.*

Sed Gemblacensis habet *perterit.* Quæ autem hic dicta sunt de finitionibus Colurorum, falsa sunt maximam partem: quæ confutare, tanti esse non duximus.

v. 14. *Atque hac æternam.*] Gemblacensis codex huic capiti præferebat titulum, DE ANABIBAZONTE ET ORIZONTE. Sed ego nunquam memini legere, Meridianum circulum Anabibazontem vocatum esse: quanuis recte potest dici anabibazon, in quo altissimum est punctum Solis in habitatione nostra: vt Lunæ ζωδιακὸς ἀναβιβάζων dicitur. De Meridiano & Orizonte nunc acturus est.

Ibid. *fixerunt tempora sedem.*] Tempora vocat Circulos parallelos & Coluros, quia per eos anni signantur tempora. Sed falsum est, quod dicit, reliquos circulos, de quibus locutus est, immobiles esse, quum Arctici neque vni sint, neque immobiles, vt ex veterum sententia supra demonstrauimus. Reliquos autem tres mutabiles esse quod ignorarit, condonandum illi, quum

quum omnibus hactenus persuasum sit non puncta æquinoctialia εἰς τὰ ἑπόμενα promoueri, sed octauã Sphærã εἰς τὰ ἑπόμενα.

v. 16. *Hes volucres.*] Noue dixit: id est mobiles, καὶ μεταβατικάς.

Ibid. *nanque alter ab ipsa.*] ὁ μεταμβαινός.

v. 20. *Hic mutans per signa vices.*] Orizon. Signa hic, vt σημεῖα Græce τεχνικῶς accipit, quomodo scilicet Mathematici. Intelligit ergo τὸ κατὰ κορυφὴν σημεῖον.

Ibid. *seu siquis Eoos , Seu petit Hesperios.*] ἡ πάροδος κατὰ μῆκος efficit varietatem Meridianorum.

v. 21. *volat hora per orbem*] ἅμα τῷ κατὰ μῆκος τὴν παροδὸν γίνεσθαι πάροδον fit alius Meridianus, inquit Geminus , & post illum totidem verbis, vt solet, eius compilator Proclus. Ita infiniti erunt Meridiani. Sed quia quod per ἐλαχίστην πάροδον fit, id sensu percipi non potest, conuenit inter Mathematicos, vt gradus vnius esset illa πάροδος, quæ Meridianum αἰσθητῶς καταλλάττει comprehendere possit. Sed illud inter eos nondum conuenit quanto stadiasmo terrestri illud spatium respondere possit. Eratosthenes DCC stadiis finit. Ptolemæus D. Geminus, & totidem verbis Proclus CCC. Sed si Orizon, vt ipsi volunt, mutatur in CCCC, totidem stadiis mutatio esse debebat in Meridiano. Orizontis enim & Meridiani reciproca est ratio. Ambos enim hos maximos circulos coniunxit merito: quia alter sine altero esse non potest. Omnis Orizon Meridianum suum ad rectos angulos secat. Poli omnis orizontis sunt puncta Orientis & Occidentis. Poli Mundi sunt poli omnium meridianorum. Ita omnis orizon per puncta ortus & occasus transit, vt omnis meridianus per polos Mundi. Qui per polos mundi & verticem nostrum transit, is est meridianus noster. Qui illum ad rectos angulos secat, & tangit punctum finitionis oculi , is est orizon : & contra, &c. Ita reciproci sunt.

v. 23. *diuiso signantem lumine mundum.*] Legendum *culmine mundum*, vt olim curauimus edi in editione Lutetiana, quanuis aliter sentiremus in Notis. Nostram correctionem confirmat codex Gemblacensis, qui habet *culmine*, non *lumine*, vt vulgatæ editiones.

v. 25. *Quando aliis aliud.*] Profecto iste versiculus debet commutare sedem.

Cumque loco Terræ cælumque & tempora mutat.

Quando

Quando aliis aliud medium est, volat hora per orbem.
Hic, inquit, cum situ mutatur, quandoquidem aliud aliis medium diei est neque idem, & vnum.

v. 26. *Atque vbi se primis*] Sex horæ sunt quadrans νυχθημέρε, vt nonaginta gradus sunt quadrans circuli. Qui igitur vno quadrante circuli orientaliores sunt, quam nos, illis Solem sex horis citius, quam nobis oriri dicit Manilius. Contra qui nobis quadrante vno occidentaliores sunt, serius illis occidet Sol, quam nobis, nempe post sex horas confectas. A Molucis igitur insulis, ad insulam Christianorum Habassenorum Zucotoram, quadrans circuli est: vt ab eadem Zucotora, ad Canarias insulas, alter quadrans. Molucensibus igitur Sol sex horis maturius orietur, quam Zucotorinis. Eodem modo, quando Zucotorinis orietur Sol, quia permensus est quadrantem νυχθημέρε, Molucensibus meridiem conficiet. Et quum Zucotoræ verticem stringet Sol, tum Canariis orietur, Molucensibus occidet.

v. 26. *Atque vbi se primis extollit Phœbus ab vndis.*] Esto Zucotorinis oriri Solem.

v. 27. *Illis sexta manet.*] Molucensibus. Nam tum illis erit meridies, quia tunc illos premet aureus orbis, quia Meridianum eorum premet aurea Solis Rota.

v. 28. *Rursus ad Hesperios sexta est, vbi cedit in vndas.*] Rursus ad Habassenos sexta est, qui hesperij & occidentaliores sunt illis, quando Molucensibus cedet in vndas.

v. 29. *Nos primam & summam.*] Nos, qui in Canariis sumus, eandem horam primam diei numeramus, quam illi sextam. Primam & summam dixit, quia summa hora noctis, id est duodecima confecta init prima diei. Sic Attici ἔνλω ϰ̀ νέαν dicunt.

v. 30. *Et gelidum extremo.*] Lumen gelidum Solis orientis dicit poetice, quia tunc minus eum sentimus, quam quum in punctum meridiei ascendit. Quamuis vnusquisque intelligit, quid velit Manilius, quia rem tritam & omnibus notam tractat: tamen haud cuiuis facile erat horum versuum sententiam extricare.

v. 31. *Alterius finis.*] τὸ δείζοντ⊙-.

Ibid. *Cognoscere giros.*] Nos hic intelligebamus finem pro circulo, vt supra. Sed reclamat Gemblacensis. Nam habet *gyri.* fines igitur alterius gyri, id est δείζοντ⊙-.

v. 32.

v. 32. *Circumfer faciles oculos.*] Nam Orizon nihil aliud, quam τμηματισμὸς ὄψεως.

v. 33. *Quicquid erit cæli primum.*] Melius Gemblacensis:

Quicquid erit Cælique imum, Terraque supremum.

Nam imum cælum & extremum terræ coire videntur in finitione illius circuli.

Pag. 21. v. 2. *Redditque aut recipit.*] *Reddit* orientia, *recipit ponto* occidentia. Ac nescio, an pro *fulgentia* legendum *fugientia*.

v. 3. *Præcingit tenui.*] Præcingit Mundum, ὅτι διχοτομεῖ τὴν ὅλην σφαῖραν τοῦ κόσμου, ὥστε ἡμισφαίριον μὲν ὑπὲρ γῆν ἀπολαμβάνεσθαι, ἡμισφαίριον δ' ὑπὸ γῆν.

v. 4. *Hæc quoque per totum volitabit linea.*] Lineam circulum vocat. volitate ait, quia omnes orizontes mobiles.

v. 5. *Hunc tantum.*] Scribe *Nunc tantum*. Vestigia veræ lectionis extabant in Gemblacensi: *Non tantum*. *Medium mediumque* dixit prisca elegantia, vt candidior candidiorque.

v. 6. *Nunc septem ad stellas.*] Septentriones.

Ibid. *nunc mota sub astra.*] Reliqua astra vocat mota, hoc est mobilia: quia oriuntur, & occidunt, ad differentiam Septentrionum, qui semper conspicui sunt. Ea sunt, quæ ab Arctico loci, ad Æquinoctialem pergentibus in conspectu sunt. Ergo secundum ea, quæ proponit, παραλλαγὴ, καὶ μετάπτωσις τοῦ ὁρίζοντος a Septentrione fiet ad meridiem. quod verum est. Et quæ de sensili Meridiano dicta sunt, eadem de sensili Orizonte dicantur, necesse est: quia posuimus alterum sine altero esse non posse: item παραλλαγὴν μεσημβρινοῦ non percipi, nisi κατὰ πάροδον C C C C stadiorum. Ergo totidem stadiorum τὴν τοῦ ὁρίζοντος παραλλαγὴν ponendum est: quanuis apud Geminum, & eius compilatorem Proclum τετρακοσίων σταδίων, non τριακοσίων ponatur.

v. 7. *Sed quocunque vaga.*] Intelligit τὴν πρὸς μεσημβρίαν ἀπὸ τῆς ἄρκτου πάροδον.

v. 11. *Dimidium regit.*] Nos olim *tegit* correximus, & recte. Ita ratio postulat, ita habet Gemblacensis. Ex cuius auctoritate totum versum ita legimus:

Dimidium teget & referet varieque notabit Fini. ——

In eo erat *tegit* & *refert*. Ductus orationis, & futurum *notabit* ita legendum postulat.

m Ibid.

Ibid. *Dimidium teget & referet.*] ὥστε τὸ μὲ ἡμισφαίριον ὑπὲρ γῆν, τὸ δ' ὑπὸ γῆν ὑπολαμβάνεσθαι. vt iam diximus.

Ibid. *Dimidium teget & referet.*] Tangit definitionem Orizontis. Orizon est κύκλος ὁ ὁρίζων τό, τε φανερὸν καὶ τὸ ἀφανὲς μέρος τοῦ κόσμου.

Ibid. *varioque notauit Fine*] Locus deprauatus. Legendum profecto. ——— *varioque notabit*

Fini cum visu pariter sua fila mouentem.

v. 13. *Hic terrestris erit.*] Quasi reliqui omnes sint cælestes. Sed cur terrestris potius, quam cælestis, si tam extremum Cæli, quam Terræ præcingit? Hoc puto, quia ἡ σφαιροθήκη Orbis mechanici, qui instar est terræ, est loco orizontis.

v. 14. *Et mundum plano.*] *Plano* χθαμαλῷ. vnde *de plano legere:* item *Planipedes* χαμαίποδες. Atque omnino ὁ ὁρίζων est circulus iacens, vt illi πρὸς ὀρθὰς Meridianus est circulus stans.

v. 15. *Atque trahens a se titulum.*] Inepte. Optime Gemblac.

Atque a fine trahens titulum, memoratur Orizon. ὁρίζων enim est finitor.

v. 16. *His addunt aliquos.*] Rectissime Codex Gemblacensis:

His adice obliquos, diuersaque fila trahentes.

Ibid. *His adice.*] Altero I extrito dicebant Adicio. Sic Reicio. — *reice capellas.* Inde reicinium dictum vult Varro. In Apotelesmatis: — *adice & ciuilia bella.*

Ibid. *Obliquos.*] Nam vterque obliquus, Zodiacus & Lacteus. Non poterat hæc egregia emendatio sine optimo codice præstari.

v. 18. *Alter habet*] ὁ ζωδιακός, quem primo loco describit. Zodiacus ac Galaxias hoc habent commune, quod non λόγῳ θεωρητοί, vt reliqui omnes sphæræ circuli, sed sensiles sunt. Vterque enim visu notatur. Propterea ambos vno capite complectitur. Habent & commune, quod, vt diximus, vterque obliquus est.

v. 21. *Exercent varias natura lege choreas.*] Varro de omnibus stellis id dixit:

Quum pictus aer feruidis late ignibus

Cæli choreas astricas ostenderet. & ipse Manilius lib. sequenti.

Signorumque choros, ac Mundi flammea tecta.

Et vetus Sphæra: πρῶτος χορείας κύκλου ἡγεῖται κριός, quanquam duas

duas tantum ſtellas veteres Magiſtri χορευτὰς ἀστέρας vocarunt, nempe duas illas de tribus, quæ in cauda Cynoſuræ circa polarem, quæ immobilis videtur eſſe, circunducuntur, in morem ſaltantium. Hyginus: *Sed in prioribus caudæ ſtellis vna eſt infima, quæ Polus appellatur, vt Eratoſthenes dicit, per quem locum ipſe mundus exiſtimatur verſari. Reliquæ autem duæ χορευταὶ dicuntur, quod circum polum verſentur.* Scholia Germanici: *Supra alias decem, quæ præcedunt, & dicuntur* LVDENTES, *& maxime altera, quæ vocatur Polus.* Fortaſſe LVDIONES. Id enim χορευταί. Sed nihil mutamus.

v. 27. *tantoque notari.*] Lege —— *tantumque notari Mente poteſt.* —— Vt etiam Gemblacenſis habet. Non eſt, inquit, λόγῳ θεωρητὸς, vt alij, ſed αἰσθήσει καταληπτὸς. neque vtique ἀπλατεῖς, vt illi: *Sed nitet ingenti ſtellatus balteus orbe.*

v. 29. *balteus orbe.*] Ζωδιακὸν Arabes المنطقة *Almantica*, ſeu نطاق *Nitac.* vocant. Vtrunq. balteum, ſiue ζωστῆρα ſignificat. Auctor Alcabicij: *Mantica eſt circulus, qui latus eſt in medio, & in ligatura ſtrictus, & habet ſignificare circulum Zodiaci.* Quibus verbis deſignatur, ita deſcribi ſolitum, vt pingitur a Manilio. Nam latæ faſciæ modo pingebatur, qua ſi quis præcingat ſe, a tergo quidem latam & explicatam habebit: ad vmbilicum autem, vbi eſt nodus præcinctionis, ſtrictam. Quis dubitat latam faſciam ibi ſtringi, vbi nodus fit? Hoc dixi: quia in illum locum Alcabicij doctus amicus noſter μακαρίτης ea de penetralibus Mathematices eruit, quæ huic loco alieniſſima ſunt. Iudæi artis magiſtri vocant Zodiacum חֵשֶׁב אֲפֻדַּת הַגַּלְגַּל opus Phrygionarium, id eſt limbum textilem.

v. 32. *bis ſex lateſcit.*] Tribus circulis parallelis balteum Signiferi conſtare veteres ſcribunt. quorum duo extremi latitudinem circuli definiunt: medius in duas æquales partes, quæ ſunt ſenum graduum, baltei latitudinem diuidit. Mechanici ταινίας vocant. Achilles Statius de Zodiaco: ἔχει δὲ καὶ ἐγχαράξεις τρεῖς, ἃς οἱ μαθηματικοὶ ταινίας καλοῦσιν. ἔστι δ' ὁ κατακεχρισμένος ἐν τῇ σφαίρᾳ κηρῷ μεμιλτωμένῳ. Veteres illi latitudinem huius circuli ſecundum τὰς τῶν πλανητῶν προσνεύσεις definiuerunt. Quod ſi ſequimur, non iam ſenum graduum, ſed octonum partes illas duas deſcribemus. Nam maxima Veneris πρόσνευσις eſt fere partium VIII. Ita non bis ſex, ſed bis octo lateſcet faſcia partes. Illuſtris

Picus Mirandula, quum legeret Zodiaci fasciam in XII gradus patere, putauit necessarium esse, vnum quodque Signum XII graduum latitudinem habere: ita vt latitudinem Zodiaci περὶ τὰ ζωδίων πλάτη, non autem περὶ τὰς πλανωμένων περιοδεύσεις accipiat. Mendose. Nam quædam ζώδια non in tantum patent, quædam etiam in longius. puta, Tauri pes extra Zodiacum procedit: & ex duobus Piscibus is, qui Australis est, multum extra Zodiacum περιοδεύει. Geminus: Ἐτὶ δέ τινα τῶν ιβ ζωδίων οὔτε ὅλα κεῖται ἐν τῷ ζωδιακῷ κύκλῳ· ἀλλ' ἃ μὲν ἔστι βορειότερα αὐτοῦ, καθάπερ ὁ λέων, ἃ δὲ νοτιώτερα, καθάπερ ὁ σκορπιός. Locus Mirandulani est libro septimo contra Astrologos. Ad rem. Zodiacus dupliciter accipitur, aut Solis, aut aliarum vagantium ratione. Solis quidem ratione dicitur ἐκλειπτικὸς κύκλος, ἡλιακὸς κύκλος, ὁ διὰ μέσον τῶν ζωδίων κύκλος. Propter alios vagantes dicitur πλατὺς κύκλος, vt hic Fascia. Et quanta erit vagantium maxima in vtranque partem περίοδος, tantam eius latitudinem esse ponendum.

v. 33. *Quæ cohibet vario labentia sidera cursu.*] Eius fiens in latitudinem non egredi sidera, falsum iam demonstrauimus. Nam ζώδια quædam etiam extra sex gradus promota sunt, vt supra ostendimus: Venus autem etiam vsque ad VIII euagatur. Sed πλατύτερον hæc accipienda sunt.

Pag. 22. v. 1. *Alter in aduersum.*] ὁ γαλαξίας: qui quidem nullum in Sphæra vsum habet. Sed quia absolute τὴν περὶ τοῦ οὐρανοῦ πραγματείαν persequitur, ponendus necessario fuit. Veteres tamen & in Sphæra solida ponebant. Achilles: ὁ γαλαξίας ἐστὶν ὁ ἐν τῇ σφαίρᾳ κατακεχαραγμένος κυκλοῦ λευκοῦ. Arabes vocant طريق اللبانة viam lactis.

v. 2. *& paulum a Borea gyro.*] Gemblac. *Et paulum ad Borea gyros.* Quod non sequar.

v. 3. *Transitque inuersa.*] Inuersam Cassiepeam vocat περὶ τὴν ἀναποδεσίαν. Capite enim ceruuans occidit κυβιστητῆρος δίκην. Aratus:

——τὰ δ' οὐκέτι οἱ κατὰ κόσμον
φαίνεται ἐκ δίφροιο, πόδες καὶ χεῖρες ὕπερθεν.
ἀλλ' ἥγ' εἰς κεφαλὴν ἴσα δύεται ἀρνευτῆρι
μειρομένη γονάτων. — Marcus Tullius:

——neque ex cælo depulsa decore
Fertur. Nam verso contingens vertice primum.

Terras, post humeru, euersa sede refertur. Hyginus: *Hæc occidens, Scorpione exoriente, capite cum sedili resupina ferri perspicitur.* Hunc gestum cadentium in pronum cernuationem & cernulationem veteres dixisse, in Festum notauimus ex Varrone & Glossariis. Apuleius Milesia nona: *super mensam caruleus corruens.* Legimus *cernulus corruens.*

v. 5. *Aquilamque supinam.*] Hoc contra Asterismos, qui μετάφρενον eius nobis obuersum pingunt, & Theonem, qui τὰς μορφώσεις vultibus in cælum, tergis in nos conuersis χειλογραφεῖσθαι testatur.

v. 10. *Centauri alterius.*] Australis, qui & Chiron.

v. 12. *Geminosque per imum.*] per *ima.* & ita Gemblacensis. Intelligit autem pedes Geminorum.

v. 17. *Quotiens præciditur ipse.*] Hoc est, διχοτομεῖ, ἢ διχοτομεῖται. Nam duo sunt magni Circuli idem centrum cum Sphæra habentes. Intersecant igitur sese.

v. 22. *Ac veluti virides.*] Subintelligendum τὸ QVVM. Vt in Ætna. *Ac veluti resonante.* Vide quæ in illum locum adnotamus.

v. 24. *Inter diuisas æqualibus.*] Proculdubio legendum:

Inter diuisas æquabilis est via partes.

v. 28. *Candidus in nigro.*] Nigro, κυανέῳ.

v. 29. *Cæruleum findens.*] Aratus:

——— χαλκασμένον εὐρέϊ κύκλῳ Οὐρανόν.———

v. 32. *Et resupina facit.*] Suspicere facit homines. Eleganter. Ex admiratione resupinant homines vultus ad intuendum Galaxian. Accepit ab Arato, vbi de Galaxia.

——— τημόσδε περὶ φρένας ἵκετο θαῦμα.

Pag. 23. v. 2. *Num se deductus.*] *Deductis.* Semper ita erratum fuit in hoc auctore.

v. 3. *Seminibus.*] Lege *Segminibus*: hoc est ἡμισφαιρίοις. In eos hæc dicuntur, qui putabant τὸν γαλαξίαν ἐκ συμβολῆς τῶν δύο ἡμισφαιρίων ζωννυμένων. Quis dubitet *segminibus* pro *seminibus* legendum? Stipitem prorsus esse oportet, qui hoc non videat. Nam quid est *deductis seminibus*?

Ibid. *Segminibus.*] Contra dixit infra: — *duplicisque extrema cauernæ Conueniant, cælique oras, & sidera iungant.* Nam ibi cælioras, vt hic segmina. Si enim segmina, ergo oras habent.

v. 3. *raraque labent compage carinæ.*] Carinam τὴν ψαλίδωσιν ἢ καμάραν.

ἡ κραιπάλωσιν vocauerit; si quidem mendo locus vacat. Sed Gemblacensis habet: ——— *raraque labent compagine rimæ.* Optime. Non indigent interprete.

v. 4. *laxato pectore lumen.*] Vitiose, vt paret. Gemblacensis recte. *laxato tegmine.* Hæc omnia luculentissima sunt.

v. 8. *cœlique oras & sidera tangant.*] Melius Gemblac. *& sidera iungant.* quanquam τὸ *sidera* suspectum est. Nescio, an Manilius scripserit, & *fœdera iungant.* Nam quia federa scriptura erat sine diphthongo, inde ansa librario deprauandi locum. ἐν διὰ δυοῖν, Maniliane orarum fœdera.

v. 9. *Perque ipsos iungat.*] Repone ex Gemblac. *Perque ipsos fiat nexus.* Manifesta sententia.

v. 11. *Clara compagine versus.*] Fortasse scripserit Manilius: *compagine rursus.*

v. 14. *Illac Solis equos.*] Aristoteles: οἱ δὲ τὸν ἥλιον τοῦτον τὸν κύκλον φέρεσθαί ποτε. Tu vide locum.

Ibid. *diuersis curribus isse.*] Profecto legendum *cursibus*, vt habet Gemblac.

v. 16. *Exustas sedes.*] ὥστε ἐν διακεκαῦσθαι τὸν τόπον τοῦτον, ἤτι τοιοῦτον ἄλλο πεπονθέναι πάθος ὑπὸ τῆς φορᾶς αὐτῶν.

v. 19. *Fama etiam antiquis.*] Opinio Pythagoreorum. Aristoteles.

v. 24. *Orbemque regentem.*] Gemblac. — *orbemque rigentem.* Nihil verius. Nam qua cursus Solis ibant, erat flammea & ignea via. nunc diuersis cursibus Solis, eam viam rigentem factam. Sic in secunda Institutione:

Æternas superare niues, orbemque rigentem
Prona Lycaoniæ spectantem membra puellæ.

v. 26. *Errantes nutu flamas.*] κακολογία. nutu περιστεύσει.

v. 27. *curuisque quadrigis.*] Curuas quadrigas vocat equos ab orbita deflectentes. vt quum scilicet funales equi ἀτακτῶσι, neque directam orbitam tenent. Tunc enim vere curuum σχῆμα efficiunt. neque vero aliter sentit Sidonius in Narbone:

Incuruantur equi. proterua currum
Intrat turba rotas. ———

v. 33. *faciem seruantia casus.*] Gemblac. *reserantia casus.*

Pag. 24. v. 1. *Mollior e niueo.*] Ita interpungendum.

Nec mihi celanda est famæ vulgata vetustas

Mollior

Mollior: e niueo lactis fluxisse liquorem Pectore, &c.
Molliorem famam vocat comparatione illius Phaethonteæ, quæ violentior esse videtur.

v. 3. *calamque colore Infecisse suo.*] Rhetorum est πείθειν, Philosophi ἀποδεικνύειν. Ita eorum sunt ἔνδοξα ἐπιχειρήματα: huius ἀπόδειξις. Sed & Rhetor interdum ἀποδείξει vtitur, & Philosophus ἐνδόξῳ ἐπιχειρήματι. Nam ἔνδοξα ἐπιχειρήματα multum possunt post ἀποδείξεις. Sic Manilius post ἀποδείξεις de Lacteo circulo ἔνδοξα ἐπιχειρήματα e medio vulgi petita, puta fabulam Phaethontis, & de lacte Iunonis adfert: quod solet facere aliquando Aristoteles: quem non piget interdum fabulas vulgi in medium producere: non vtiq. quod in illis verum sit, sed quia a vero ortæ vt plurimum. De lacte Iunonis, præter Grammaticos, & Mythologos, habes plene apud Philoponum in primum Meteoron.

v. 6. *An maior densa stellarum.*] Democriti. πολλῶν καὶ μικρῶν καὶ συνεχῶν ἀστέρων συμφωτιζομένων ἀλλήλοις διὰ τὴν πύκνωσιν συναυγασμὸν τὸ λεγόμενον γάλα ἀποτελεῖν.

Ibid. *stellarum turba corona.*] συναυγασμὸς πολλῶν ἀστέρων; vel συναθροισμός.

v. 7. *Contexit flammas.*] συνυφαίνει, συμπλέκει. Sed non deterius est, quod in Gemblacensi legimus. *Connexit flammas.* Sic infra *collato fulgore.*

Ibid. *& crasso lumine.*] crassum lumen τὴν πύκνωσιν τῶν φωτισμῶν.

v. 8. *Et fulgore nitet collato.*] *Fulgore collato* τῷ συναυγασμῷ.

v. 9. *An fortes animæ.*] Aliud ἔνδοξον, quod Heroum animæ in Lacteum circulum recipiuntur. Cuius rei fabulæ veterum plenæ. Habes & apud Philoponum in primum Meteoron, Macrobium in somnium Scipionis.

v. * *Castra Ducum.*] Versus irreptitius: cuius ἀκροτελεύτιον conformatum est ex tertio versu procemij libri sequentis. Præterea non de castris, aut bello, aut similibus sermo, sed tantum de viris fortissimis, & illis, qui aliquo virtutis nomine claruerunt. An dicemus Troiam victam sub Hectore relatam ad circulum Lacteum? Tamen potest fieri esse aliquos, quibus has nugas interpretari magis sit cordi, quam nobis auctoribus illas expungere.

v. 20. *Atque Asiæ gentes.*] Vitium huius versiculi non poterat deprehendi.

deprehendi sine ope melioris libri. Gemblacensis igitur recte habebat:

Atque Asiæ gentes, & Magno maxima Pella.

Alexander Pellæ natus erat, vt & pueri sciunt, & Iuuenalis indicat:

Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis.

v. 21. *& strictas pondere mentes.*] Sic locutus est in Sphæra barbatica. ——*strictos nec crede Catones.* Strictos ἰδιοτρόπους, & qui non sunt κοινωνικοί. Firmicus: *strictos & auaros efficiet.*

v. 24. *& qui fabricauerat illum.*] Fabricam Socratis Platonem dicit, vt Albinouanus opus Cæsaris Brutum a Cæsare informatum:

Et magnum magni Cæsaris illud opus.

v. 26. *Persidis & victor.*] Xerxes non fuit Persidis victor, sed a patre relictæ rex. Sed poëtis familiare reges domitores vocare.

v. 28. *Tarquiniosque minis.*] Neque hic vitiosus locus sine Gemblacensi purgari poterat. Habet enim ille liber: *Tarquinioque minus, Reges.* Et Reges omnes Romanorum, minus Tarquinio, excepto vno Tarquinio. Perspicua & optima sententia. Omnes Reges Romanorum, præter vnicum Superbum, virtus sua in cælo aut Lacteo circulo collocauit. Nam Superbus nullis meritis eo peruenire potuit.

Ibid. *& Horatia proles Tota acies pontis.*] Falsum. Hoc enim non ad trigeminos Horatios, sed ad vnicum eorum gentilem Coclitem pertinet, de quo infra. Gemblacensis habet *Tota acies partus.* Lego: *Tota acies partis.* Curiatij trigemini fuerunt tota acies Albanorum, vt Horatij trigemini fuerunt tota acies partis suæ, id est Romanæ: quia non prælio vtriusque exercitus, sed dimicationi horum tota fortuna belli commissa. Eleganter hoc dictum. Sic in priori apotelesmatico de eodem dixit: *Nulla acies tantum vicit, pendebat ab vno Roma viro.* Quare verissima est emendatio nostra.

v. 31. *Et Romana ferens.*] Ad statuas Coclitis allusum, quæ cum corona ciuica formabantur. Coronæ autem ciuicæ murorum specie erant.

v. 32. *Et cum militia.*] Gemblacensis. *Et cum militio.* Legendum: *Et commilitio.* Perspicuitas & elegantia sententiæ est vicem

cem interpretis. Habes commilitium vocem apud Plin. iuniorem lib. x. epist.

v. 33. *qui gestat in alite Phœbum.*] Tria hæc Phœbi tutela, Coruus, Cycnus, Delphinus. De Coruo & Delphino testes habes veteres nummos XV virum sacris faciundis. In illis expressa est Delphica tripus Phœbi cum Coruo in inferiori parte, Delphino in superiore. De Cycno & Delphino Martialē sponsorem dabo.

Campis diues Apollo sic marinis,

Sic semper senibus fruare cycnis.

Campas veteres Latini omnia κητώδη, & ingentes pisces vocabant. Vide Festum. κατ' ἐξοχὴν igitur Campas marinas vocat Delphinos Phœbo sacros, vt apparet ex nummis XV virum. Vulgo inepte *e marinis* pro *marinis* legebatur, mendosius an ineptius. Vnde pugna Lapitharū Grammaticis nata, quorum *ᾳμιλλας* Apollines & alia nugatoria missa facimus. De Campis, & Hippocāpis vide nō inutilia in iuuenilibus coniectaneis nostris.

Pag. 25. v. 1. *Et Ioue qui meruit.*] Asserit Iouem, hoc est Capitolium a Gallis. Et recte conditorem Romæ Camillum vocat, qui alter Romulus vulgo dictus fuit. Eius autem victoria fuit quasi quædam vrbis παλιγγενεσία.

v. 4. *& tertia palma Marcellus.*] Proptet tertia opima. Est autem λέξις ἐσχηματισμένη, *Marcellus tertia palma.* Vt apud Virgilium in Culice:

Hic & fama vetus nunquam moritura per æuum Curtius.—

In Bucolico:

Et certamen erat Corydon cum Thyrside magnum.

v. 6. *Certantes Decij votis.*] Gemblac. *Certantesque Deci votis.*

v. 7. *Inuictusque mora Fabius.*] Gemblac. *Inuictusque mora Flauius.* nimirum priscam eius nominis scripturam sub vitiosa lectione refert. Fauius enim veteribus illis scribebatur, non Fabius. Fauia apud priscos erat fouea. Vnde Fauij dicti, quod auctor gentis est ita dictus a fouea, siue fauia, ad quam eius matrem compresserat Hercules.

v. 8. *socio per bella Nerone.*] Eadem paulo post locutio importune repetitur. —*socio per templa Tonante.* Et nimius est in hisce tautologiis Manilius.

v. 11. *Ante Deum princeps.*] Deum Cæsarem. Historiis Græcis Καῖσαρ ὁ θεὸς vt Diodoro. Pompeius igitur ante Cæsarem

erat princeps Reipublicæ, vt post eum Cæsar, qui *θεός*.

v. 12. *& Claudia magna propago.*] Magis placet *& Claudi magna propago*, vt in Gemblacensi. quanquam *clausi* legendum tunc fuerit. Clausus enim auctor Claudiæ gentis.

v. 14. *matrisque sub armis.*] Matrem, nisi fallor, vocat Octauiam, quia socrus erat. Eius enim filiam Marcellam vxorem duxerat Agrippa. Hæc omnia in gratiam Augusti. Gemblacensis hic corruptus est.

——— *matrisque sub armis Miles Agrippinæ ventrisque.* ———

Hoc moneo, ne quis putet aliquid boni in illo monstro lectionis latere. Nam iudicio opus est in veterum codicum lectione, neque omnium est illis bene vti. Sed quare Agrippa miles sub armis matris suæ? An strenuus ille dux militauit sub matre sua? Itaque nugatoria hæc sunt, & locus est deprauatus. Suspicor poetam scripsisse. — *Matrisque sub armis Miles Agrippa fui.*

v. 17. *Quod regit Augustos*] *Augustus.* Et ita Gemblacensis. Sed quare dicit cælum regi ab Augusto, quod nondum tenebat? id est, in quod nondum relatus erat. Hoc mortuo Augusto melius conueniebat. Neque huc illud facit hilum: *Diuisum Imperium cum Ioue Cæsar habet.* Nam terras ab Augusto, cælum a Ioue regi dicit.

v. 19. *Altius ætherei.*] Post finem antecedentis versus ponenda *τελεία* distinctio. Nam hoc vult: altius, quam patet Galaxias, ibi esse sedem Deorum: secundum illam Galaxias est sedes Heroum.

Ibid. *Altius ætherij quà*] Subaudiendum *τὸ* QVAM. Altius quam qua patet Galaxias. nimirum cælum. Eiusmodi particulas QVAM, QVVM, VT, a poetis reticeri non raro, alibi non semel docuimus.

v. 21. *Qui virtute sua similes.*] Similes Diuis, *αὐτόθεν*, *ἥρωες*. Vestigia Diuum. Cælum. Catullus:

Ac quanquam me nocte premunt vestigia Diuum.

v. *. *Sunt alia aduerso.*] Hi quatuor versus, quam importunè hic positi sint, satis fidem fecerit principium. Nam hoc modo sequeretur, hactenus tantum tractatum esse de stellis: & proinde recte continuari sermonem de Planetis. Atqui de circulis recenter & Galaxia actum est, & quidem prolixissime. Præterea si hoc admittimus, ergo circuli sunt sidera. Sunt alia, inquit, sidera

sidera quinque. Ergo quæ proxime dicta sunt, ea quinque sidera. Atqui circuli sunt. Ergo circuli sunt sidera. Vides ἀτοπίαν. At quomodo post quatuor versus reiecti recte cohæreant, mox patebit.

v. 23. *Hic prius.*] Gemblac. *Ac prius.* Potest etiam ferri, *At prius.* Nam dixit ante, Hæc est Heroum sedes, & tempus erat iam ad alia tractanda stilum conuertere. Sed tamen reuocat me cognata materia Cometarum. Absolutis enim iis, quæ de lacteo circulo dici poterant, antequam libro coronidem imponat, cognatam circulo lacteo materiam de Cometis subiungit. Recte Manilius, vt alia, Cometas statim Galaxiis subiungit. Cognatam enim Cometarum & Galaxiæ materiam dicit Aristoteles: ὥσπερ καὶ περὶ τῶν φαινομένων κομήτας ἀποδεχόμεθα τὴν αἰτίαν ὡς εἰρημένην μετρίως, καὶ περὶ τοῦ γάλακτος τὸν αὐτὸν ἀπολειπτέον τρόπον ἔχειν. Alioquin & ad Astrologiam hæc quoque materia pertinet, quatinus Astrologi in Cælo primos effectus ponunt: secundos in regione, quæ eos & Lunam interest. In Cælo quidem sunt stellæ, quæ dicuntur μετέωρα: & vocantur Signa prima. Infra Cælum sunt, quæ vocantur μετάρσια, quæ & Aristoteli μετέωρα, καὶ φθαρτικά, vt κομῆται, πωγωνίαι, διάττοντες, δαλοί. Et sunt quæ Astrologis Signa secundaria dicuntur: quod secundas a Stellis vires habeant. Hermes ἐν Καρπῷ: οἱ διάττοντες, καὶ οἱ κομῆται ἀστρῷον φέρουσι τῶν ἀποτελεσμάτων. Item: ὅτε δηλώσει ἡ πωγωνία διάθεσίν τινα περὶ συμφοράς, καὶ τοῖς φθαρτικοῖς ἄστροις, ἤτοι τοῖς ἀστερείοις. Sed, vt dixi, non tanquam Astrologus hæc addidit Manilius, sed tanquam Physicus, & implendæ Mundi Sphæræ. Nam totus hic liber Physicus est, non Astronomicus.

Implenda est Mundi facies.] Nam implendæ Mundi faciei post stellarum, & circulorum doctrinam, deerat τῶν μετεώρων tractatio.

v. 25. *Quicquid vbique nitet.*] Tractaturus de omni corpore, quod in Cælo nitet, vt ipse loquitur, memor a se planetarum quinque mentionem nullam factam, eam obiter huc reiicit, vt ab eis, ad reliquos ignes, qui sub Luna fiunt, opportune transeat.

Ibid. *Quicquid vbique nitet.*] Post hunc versiculum reiiciendi sunt illi quatuor de quinque Planetis, quos non solum antecedentia, sed etiam sequentia huc pertinere probant: antecedentium quidem absurditas, si quidem ibi relinquantur:

consequentium autem conuenientia. Nam quia dixit:

Sunt alia aduerso pugnantia sidera Mundo: postea recte subiicit:

Sunt etiam raræ sortis natalis euntes.

v. 26. *Sunt alia aduerso.*] Quia dixit se velle tractare de eo, quodcunque viget, & nitet in Cælo. at nondum de Planetis tractauit, quum supra inerrantes omnes descripserit, propterea nunc ipsorum Planetarum nomina ponit, quia sunt inter ea, quæ corpus per omne vbique nitent, & vigent.

Ibid. *Sunt alia aduerso.*] Alia præter ea, quæ in capite ἀπλανῶν memorauimus. Septem vagantes Græci vocant πλανήτας, Nigidius Errones, Aratus μεταβάτας. Eos vno versiculo comprehendit vetus poeta. Μήνη, Ζεὺς, Ἄρης, Παφίη, Κρόνος, Ἥλιος, Ἑρμῆς.

Ibid. *pugnantia.*] ἀντιτάζει. Nam τῷ παντὶ nihil contrarium.

v. 30. *Sunt etiam raræ sortis.*]. Præter quinque illos Errones, sunt etiam alij ignes, quos quidam stellarum numero habent.

Ibid. *raræ sortis natalis.*] σπανίας γενέσεως, ἀλλοκότου φύσεως. Sed cōtra Seneca: *Cometas æternos esse, & sortis eiusdem, cuius & cætera.*

Ibid. *euntes Protenus.*] Hic *protenus*, vt apud Virgilium: *Protenus æger ago.* —— Sunt autem διάττοντες, non qui proprie Cometæ dicuntur. In quibus potes etiam numerare quæ dicuntur Σέλα. Seneca fulgores vertit. *Hi*, inquit, *fulgores dicuntur: quia breuis facies illorum & caduca est, nec sine iniuria decidens. Sæpe enim fulminum noxas ediderunt. Ab his tecta videmus icta, quæ ἀστραπόπληκτα Græci vocant.* Virgilius:

Illam summa super labentem culmina tecti
Cernimus Idæa claram se condere silua
Signantemque vias: tum longo limite sulcus
Dat lucem, & late circum loca sulfure fumant.

v. 32. *tractosque perire Cometas.*] Cometas genus facit, eiusq. species Σέλα, διάττοντας, δαλούς. Sunt enim, quos ipse tractos vocat. Operæ autem hos duos versus loco suo luxarunt. Reponendum enim ita:

Sunt etiam raræ sortis natalis euntes
Protenus, & raptim subitas candescere flammas
Aera per liquidum. ——

v. 33. *Rara per ingentes.*] In genere omnes Cometas raro contingere, & scimus omnes, & Aristoteles caussam docet: τὸ δὲ μὴ γίνεσθαι πολλάκις, μηδὲ πολλοὺς κομήτας, αἴτιον ὅτι τὸ ἡλίου; ἢ τῶν ἄστρων

ἄστρων κίνησις οὐ μόνον ἐκκαίουσι τὸ θερμὸν, ἀλλὰ καὶ διακρίνουσι τὸ συνιστάμενον.

v.33. *per ingentes viderunt.*] Quod sæpenumero bellicos motus antecedant.

Pag. 26. v. 2. *Humidior sicca.*] Humidiorem spiritum vocat τὴν τοῦ ἐν τῇ γῇ καὶ ἐπὶ τῇ γῇ ὑγροῦ ἀτμίδα. Siccam auram τὴν αὐτῆς τῆς γῆς οὔσης ξηρᾶς, καπνώδη ἀναθυμίασιν. Aristotel.

v. 6. *flamma capacem.*] Melius *rapacem.* id est τὸ ὑπέκκαυμα. Aristotel.

v. 8. *Principia aurarum.*] ἀρχὴν πνευματώδη. Aristotel.

Ibid. *volucrique simillima fumo.*] καπνώδη σύστασιν. Aristotel.

v. 10. *pariterque cadunt fulgente Cometa.*] Breuissima illis mora est: quum pereant ipso Cometa fulgente. Vix Cometa fulgere incipit, quum ecce statim exolescunt, vt loquitur Seneca. Nam & hic quoque Cometa est genus. Magis tamen placet, quod olim emendabamus, – *fugiente Cometa.* Nam ita potius sententia postulare videtur.

v. 11. *Quod nisi vicinos.*] Plinius: *breuissimum, quo cernerentur, spatium septem dierum annotatum est: longissimum octaginta.* Quidam doctus vir suis ad Senecam Notis, quia sciebat a Seneca Cometem visum sex continuos menses, putabat in Plinio legendum CLXXX. Sed frustra est. Nam hæc Plinij fuit opinio, & aliorum veterum. In quo tamen eum falli tum exemplum a Seneca adductum, tum experientia ipsa conuincit. Obseruauimus enim Cometem per dies plusquam CX. Non pigebit adscribere locum ex Nicephoro Gregora insignem de Comete: κομήτης περιφανὴς περὶ τὸ τοῦ ταύρου δωδεκατημόριον περὶ τὰ ἑωθινά τε καὶ ὄρθρια τῆς νυκτὸς φαινόμενος μικρὸν ὑπὲρ τοῦ ὁρίζοντα. καὶ ὅσον ὁ ἥλιος παρήλαυνεν εἰς τὰ ἑπόμενα, τοσοῦτον καθ' ἡμέραν εἰς πλέον ἠρέμα διΐστατο τοῦ ὁρίζοντος, ἕως καὶ αὐτὸ δὴ τὸ μεσουράνημα ἤδη παρήλλαξεν. ὁπότε γὰρ ὁ κομήτης τὰ πρῶτα φαίνεσθαι ἤρξατο, τὴν θερινὴν ὁ ἥλιος ὥραν ἐποιεῖτο διιὼν τὸν καρκίνον. ὁπότε δ' αὐτὰς ἐμφάνθη, καὶ ἀφανὴς ἦν, τὰς φθινοπωρινὰς ὁ ἥλιος ἐποιεῖτο τροπάς. ὡς γίνεσθαι τὸ ἀπὸ θερινῆς τροπῆς, μέχρι τῆς φθινοπωρινῆς, τριῶν δωδεκατημορίων διάστημα, ὅπερ ὁ ἥλιος ἤλασε τοῦ κομήτου περὶ τὸ ταῦρον ἑδραζομένου, καὶ ἠρέμα ἑαυτὸν ἀναλίσκοντος. Insignis locus. Propterea historiam verbis ipsius scriptoris adducere placuit. Vbi nota de Cometa cum Sole surgente, & interdiu apparente. item de tempore durationis a Solstitio, ad æquinoctium autumnale, nempe

dies CIII, aduersus Plinij sententiam; vt etiam monuit Frater Martinus ordinis Prædicatorum, scribens sub Iohanne XXI Papa ante annos CCC: *Anno Domini* MCCLXIIII *Cometes tam notabilis apparuit, qualem nullus ante tunc viuens viderat. Ab oriente enim cum magno fulgore surgens, vsque ad mediū hemisphærij, versus occidentem, comam perlucidam pertrahebat. Et licet in diuersis mundi partibus forte multa significauerit: hoc tamen vnum pro certo compertum est, vt quum plus quam per tres menses durauerit, ipso primo apparente, Papa* (Vrbanus IV.) *cæpit infirmari: & Cometes disparuit.*

v. 14. *Immensum.*] *Immersum.*

v. 15. *Tum quia non vna specie.*] Omnino ad verbum Aristot. interpretatur. Ille enim τὰ σχήματα vult accidere ὅπως ἂν τὸ ἀναθυμιώμενον τύχοι ἐσχηματισμένον. ἐὰν μὲν γὰρ πάντη, κομήτης. ἐὰν δ' ἐπὶ μῆκος, καλεῖται πωγωνίας, &c.

v. 20. *tenuisque capillos.*] *Capillus.* Et ita Gemblacensis.

v. 21. *Diffusos radiis.*] Et tunc est verus κομήτης, vt iam ex Aristotele docuimus.

v. 22. *Nunc prior hac facies*] Gemblacensis. *Nunc prior hac species.*

v. 23. *Et globus.*] Et fit πωγωνίας.

v. 24. *Interdum æquali.*] δοκίς.

Ibid. *compagine.*] ἀκυρολογία. In trabe aut parallelepipedo nulla est compago, aut ἁρμογή.

v. 26. *Quin etiam tumidis.*] πιθίας, πιθίτης, πιθώδης. Tot modis enim dictum video.

Ibid. *paruosque capillos.*] Totus locus ita legendus:

Quin etiam tumidis exæquat dolia flammis
Procero distenta vtero. paruosque capillos
Mentitur paruos ignis glomeratus in orbes.

Nam & Gemblacensis habebat *glomeratus.* Sed in eodem male erat *Partosque capillos.* Quidam prurītu innouandi dixisset rectam esse lectionem, & innui Parthos capillos, quia Parthi comati. Vnde quum ægrotante Vespasiano, paulò ante decessum eius nunciatum esset, cometen apparere: elusit portentum interpretatione, & ad Parthorum regem, qui comam pasceret, non ad se, dixit pertinere. Certe non defuturi sunt, quibus hoc commentum arridebit.

Ibid. *paruosque capillos.*] βόστρυχες.

glomeratus in orbes.] Persistit in tralatione. Nam orbis etiam dicitur βόστρυχος & cincinnus.

v. 29. *Hirta figurantis.*] Legendum:

Hirta figuratur tremulo sub lumine meßis.

Aristoteles: ἂν πλάτος ἔχῃ καὶ μῆκος τὸ ὑπέκκαυμα, πολλάκις ὁρᾶται καιομένη φλὸξ, ὥσπερ ἐν ἀρούραις καιομένης καλάμης. Hirtos cometas simpliciter vocat Plinius. Sed melius veteres libri, qui habent HIRCI. αἶγες quoque sunt in Cometis.

v. 30. *Lampadas & fissas.*] Legendum:

Lampadias fissus ramosos fundit in ignes.

Plinius libro II. capite XXV. *Lampadias ardentes imitatur faces.* Fissus accusatiuo plurali τὰς σχίσεις. Sic apud Tertullian. libro de castitate Sancitus pro Sanctione. *Ob pristinum de Virginitate sancitum.* qui locus male vulgo capitur. λαμπαδίας κομήτης, qui alites λαμπὰς Senecæ & Achilli Statio. Lucanus:

Nunc iaculum longo, nunc sparso lumine lampas
Emicuit cælo. ———

v. 32. *Quum vaga per liquidum.*] Gemblac. *per nitidum.*

Ibid. *Scintillant lumina.*] Scintillatione fiunt αἶγες. Aristoteles: ἐὰν πλέον τὸ ὑπέκκαυμα ᾖ κατὰ τὸ μῆκος, ἢ κατὰ τὸ πλάτος· ὅταν μὲν οἷον ἀποσπινθηρίζῃ ἅμα καιόμενον (τοῦτο δὲ γίνεται διὰ τὸ παρεκπυροῦσθαι, κατὰ μικρὸν μὲν, ἐπ' ἀρχὴν δὲ,) αἲξ καλεῖται.

v. 33. *Et tenues longis iaculantur.*] κυριολογία. Nam inde ἀκοντισταὶ dicti sunt Ptolem. Aliis ἀκοντίαι, vt Plinio.

Pag. 27. v. 1. *Exuruntq; procul*] Legendum *Exurguntque procul.* πόρρωθεν διάττουσι, vel potius ἐξάττουσιν. Inde διαδρομαὶ dicuntur Ptolem.

Ibid. *Volucres imitata sagittas.*] ἀκοντίαι.

v. 5. *Ætnamque imitatur Olympo.*] Gemblacensis, *Ætnamque minatur Olympo.* Sed vulgata lectio vera.

v. 12. *spirantis semina terræ.*] Qua in hæresi Aristoteles: hæc omnia κατ' ἀναθυμίασιν τὴν ἐκ γῆς ζωπυρεῖσθαι, καὶ διεκπυροῦσθαι.

v. 16. *Siue igitur ratio.*] Resumit, quod longo hyperbato interruperat supra: *Siue quod ingentem terra spirante vaporem,* &c.

v. 15. *Imbribus in mediis.*] Gemblac. *Imbribus & mediis.* Fortasse, *Imbribus e mediis.*

v. 17. *Inuolucres ignes.*] Lege:

Inuoluens ignes potuit generare Cometas.

Potuit generare poetice, generauit.

Ibid. *Inuoluens ignes.*] ἐκπυρωμένη, ſcilicet ὅταν εἰς αὐτὴν ἐμπέσῃ ἀρχὴ πυρώδης. ex Ariſtotele.

v. 18. *ob cuncta creauit.*] Legendum: *ob iuncta* vel *ſub iuncta*. Siue, inquit, id fiat κατ᾽ ἔμφασιν καὶ συναυγασμόν. Eſt opinio Democriti & Anaxagoræ: qui dicebant τὸν κομήτην nihil aliud quam σύμφασιν τῶν πλανητῶν ἀστέρων, ὅταν διὰ τὸ πλησίον ἐλθεῖν δόξωσι θιγγάνειν ἀλλήλων. Videntur autem id ab Ægyptiis didiciſſe, qui credebant τῶν πλανητῶν συνόδοις καὶ πρὸς αὐτοὺς καὶ πρὸς ἀπλανεῖς γίνεσθαι. Vnde ſciſcebant, Cometen eſſe σύνοδον ἀστέρων δύο ἢ καὶ πλειόνων κατὰ συναυγασμόν, quod hic intelligitur per *iuncta ſidera*. Mirum vero non reſumere id, quod ſupra dixerat: *Sunt autem cunctis permixti partibus ignes*. Nam hoc concludendum erat: Quia Cælum paſſim ignibus fœtum ſit, ignem ex ſe ſibi ad ὑπέκκαυμα corripiendum ſuppeditare.

v. 20. *Sed trahit.*] *Seu trahit.* Opinio Pythagoreorum & priſcorum magnæ Græciæ Philoſophorum. Ariſtoteles: τῶν δ᾽ Ἰταλικῶν τινὲς καὶ τῶν καλουμένων Πυθαγορείων ἕνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῶν πλανήτων ἀστέρων. ἀλλὰ διὰ πολλοῦ τε χρόνου τὴν φαντασίαν αὐτοῦ εἶναι καὶ τὴν ὑπερβολὴν ἐπὶ μικρόν. ὅπερ συμβαίνει καὶ περὶ τὸν τοῦ Ἑρμοῦ ἀστέρα. διὰ γὰρ τὸ μικρὸν ἐπαναβαίνειν, πολλὰς ἐκλείπει φάσεις. ὥστε διὰ χρόνου φαίνεται πολλοῦ.

v. 21. *Inuoluitque ſuo*]. Tunc dicuntur ὕπαυγοι. Vulgus combuſtos dicit.

v. 22. *Ac modo dimittit.*] Tunc dicuntur ἔξαυγοι. Res autem ipſa ὑπόλειψις, explicatio a radiis Solis: abſtantia a Solis radiis, vt Vitruuianum verbum vſurpem. Tunc enim Planeta abſiſtit a Sole, vel Sol a ſtella fixa. Ponamus Solem in prima parte Arietis: item Mundi integram reuolutionem XXIV horarum: Solem autem ipſum proprio motu partem vnam confeciſſe, ita vt duæ iam partes ſint: ſane Sol in ſecunda parte Arietis deprehendetur, altera parte motu ipſius Mundi, altera proprio expatiatus. Hoc proprie eſt ὑπόλειψις. Proprius igitur motus cauſſa eſt ὑπολείψεως. Sic in ſtella Mercurij. Nam quum æquale propemodum cum Sole curriculum cõficiat, propterea raro videtur. Quia vero exiguos tranſcenſus facit, quæ Ariſtoteli dicuntur ἐπαναβάσεις, ſæpe tranſgreditur apparentiam ſuam, quam Græci φάσιν dicunt.

Vnde

Vnde raro apparet, vtpote qui circa Solem moueatur. Quare non Sol Planetam, sed potius Solem Planeta dimittit. Et tunc dicitur Planeta ἔξαυγος εἶη, ἢ ἡλιακῶς ἀνατέλλειν, eius vero φάσις, ἐπιτολή. hoc est ἡ μεσία ἀπόστασις ἀπὸ τ ἡλίε.

v. 23. *Et Venus.*] Venus magno spatio a Sole recedens secundum latitudinem vna eademque die matutina & vespertina fit. Vnde Vesper & Lucifer dici meruit potius, quam Mercurius.

v. 24. *Serpentem.*] Locus deprauatissimus, qui tamen oculatissimos sensus effugeret. Hic nobis succurrit Gemblacensis:

— — — sicut Cyllenius orbis
Et Venus, accensa quum ducit Vespere noctem,
— Sæpe nitent, falluntque oculos. —

Ibid. *Sæpe nitent.*] Iam diximus: ἀεὶ ἀπολείπειν. Nam φάσιν eorum intellige.

v. 25. *Seu Deus instantis fati.*] ἐνδοξον ἐπιχείρημα a vulgi opinione.

v. 26. *Signa per affectus.*] Cometas vocat πάθη τὰ ἐν ἀέρι.

v. 33. *Labenteśque rapit.*] Lege *Tabenteśque.*

Pag. 28. v. 2. *Qualis Erechthonios.*] Gemblacensis: *Qualis Erechtheos.* Contendit autem cum Lucretio. Vide 2 Thucydidis, & Georgica.

v. 7. *fessus defecerat.*] Gemblac. *Lassus defecerat.*

v. 16. *Extremis modo.*] Ita melius, quam Gemblacensis: *Externas modo.* Manifesto indicat eam cladem non multo antea contigisse, recenti etiam tum eius memoria. Accidit vero quinquennio ante Augusti excessum. Ex quibus colligere licet tempus, quo hæc scripta sunt.

v. 25. *nec plura alias incendia Mundus Sustinuit.*] Simillimum illud:

Non alias cælo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arsere Cometæ.

v. 33. *repetitaque rerum Prælia.*] Optime Gemblac. *—repetitaque rerum Alea.* Ita repone. Neque dubium est a Manilio esse. Sic Pomponius iurisconsultus dixit *aleam emere*, quum captus piscium, aut missilium emitur. D. l. 8. §. de contrahenda empt. Græcũ esse κύβον πολέμε, & κυβεύειν τὰ πράγματα & pueri sciunt.

Pag. 29. v. 1. *Et in Ponto quæsitus rector Olympi.*] Adulatorium. De Augusto enim intelligendum. Vt in Sphæra Barbarica:

Actiacosque sinus inter suspensus vterque
Orbis, & in Ponto Cæli Fortuna natabit.

v. 2. *quum pompa rependit.*] Vitium esse in verbo *rependit* nemo negauerit, nisi qui Latine nescit. Opus est enim verbo, quod absolutum Grammatici vocant. Nos olim *tetendit* diuinabamus non male. Nam tendere etiam de nauali prælio potest dici, quum παρεμβολὴ dicta sit acies naualis. At παρεμβάλλειν quid aliud, quam tendere? Sed sine dubio vera lectio est *pependit*. Bellum enim nauale dicitur pendens. In Apotelesmatico.

Nauales etiam pugnas, pendentia bella *Attribuunt.* —

In Sphæra Barbarica:

Actiacosque sinus inter suspensus vterque *Orbis.* ——

Græcum est μετεωρίζεσθαι: quod est pendere, & in alto σαλεύεσθαι, quando naues tenent altum. Accedit huc, quod Iacob. Susius ad oram libri e regione huius loci de ingenio ita correxerat. Paria ergo fecimus. Sed quomodo ille interptetaturus fuerit, nescio.

v. 8. *Atque adamanteis.*] Ob Ianum Quirini ab Augusto clausum. quod bis tantum antea contigerat. Horatius:

Ianum Quirini clausit. —— Virgilius:

—— *diræ ferro, & compagibus artis*
Claudentur belli portæ. Furor impius intus
Sæua sedens super arma, & centum vinctus ahenis
Post tergum nodis fremet horridus ore cruento.

v. 10. *Si pater.*] *Sit pater.*

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F. CASTIGATIONES ET NOTÆ IN PRIMVM ISAGOGICVM M. MANILI.

RIORE libro duo posuimus, circa quæ τὸ ἀποτελεσματικὸν τέλος versatur: quorum alterum μετεωρολογικὸν dictum fuit, diuersa notione a Meteoris Aristotelis: alterum ποιητικὸν, siue ἀποτελεσματικόν. Et alterum quidem alteri tanquam materia subiacet. Ideo primum est ordine, καὶ δυνάμει: vt & materia ipsa prima ordine. Quod igitur ex eo opus fuit ad tironem in Apotelesmaticis informandum, Manilius assumpsit: nimirum ea, quæ τὸ ὅτι sunt tantum, τὸ διότι autem, quale quod ἐν μεγάλῃ Συντάξει docet Ptolemæus, illis relinquit, qui maiores in ea re progressus facere volunt. Quæ igitur præmisit libro primo, ea non sunt absolutæ astronomices: sed est veluti quædam, vt vocabat Posidonius, στοιχείωσις μετεωρολογικὴ, quæ tirunculis aditum ad apotelesmaticen munit; ne ἀνεπίσκεπτοι, vt Iamblicus loquitur, id est ἄνευ εἰσαγωγῆς ad illa sacra irrumpant. Quibus rudimentis absolutis, nunc eum ordo ad eam, quam exponere instituit, apotelesmaticen vocat: cuius duo membra sunt. alterum πρακτικὸν vocatur: alterum ἀποτελεσματικὸν, seu ποιητικόν. Ac πρακτικὸν quidem disputat tantum, quomodo signa se habeant aut per se, aut inter se, vt alibi plenius docemus. alterum versatur circa effectus ipsos, καὶ ἀποτελέσματα. Ita vt πρακτικὸν

nobis gradum struere ad apotelesmaticen minime dubium esse debeat. Propterea liber quartus, qui Apotelesmata inscribi debet, duobus πινακικοῖς, hoc scilicet, secundo ac tertio sequenti, præmunitur. Est enim πινακικὴ μέθοδος στοιχείωσις μαθηματική. Quare Plutarchus Tarrutium Firmanum dicit ἅψασθαι τῆς περὶ τὴν πίνακα μεθόδου, quum vellet eum mathematicum designare: sed proprie πινακικὸν est εἰσαγωγὴ ἀποτελεσματική, qualis est primus liber τῆς τετραβίβλου Ptolemæi: qui quum sit πινακικός, frustra eum primum apotelesmaticum vocant etiam doctissimi viri. Nam Isagogicum, non autem apotelesmaticum esse tum materia ipsa, tum Ptolemæus docuerit, qui initio primi ita scribit: πεποιήμεθα δὲ ἤδη τὸν λόγον κατὰ τὸν εἰσαγωγικὸν τρόπον. & initio secundi, qui primus est apotelesmaticus τῆς τετραβίβλου, rursus scribit: τὰ κυριώτατα τῶν πινακικῶν προεκτεθέντων. Eiusmodi est liber secundus Firmici. qui in reliquis Matheseos suæ libris quoties eum librum citat, semper Institutionis librum, aut Institutionem simpliciter vocat. Sic iste, ac sequens Isagogici tantum sunt: quartus autem apotelesmaticus. Ita sunt duo illa membra, in quæ προγνωστικὸν τέλος partiti sumus. Dicimus autem Institutionem primam, Institutionem secundam, id est librum primum, librum secundum Institutionis. Vt primus, secundus Annalis Ennij, prima, secunda Origo Catonis apud Grammaticos: primum, secundum Edictum apud Iurisconsultum.

Pag. 29. v. 23. *Et quinquaginta Regum.*] Homericos dixit βασιλῆας pro ducibus.

v. 25. *Hectoreamque facem.*] Ita recte emendarunt viri docti, quum antea & manuscripti, & Romana editio haberet: *Hectoreamque facit:* inepto, vel potius nullo sensu.

Ibid. *Hectoreamque facem.*] Ἰλιάδ. ο. in fine. De facibus ab Hectore classi Argiuum inuectis nemo dubitat. In Sphæra Barbarica:

Hectoris ille faces arcu teloque fugauit.

Et dubitamus bene emendatum esse?

v. 27. *Errorem que ducis.*] Non est locus contaminatior in toto Manilio. Nam quid est *geminata æquora?* Vlysses non geminauit æquora, sed decennia, aut bellum decennij. Corrige ex libro Gemblacensi, sine quo locus hic frustra tentabatur:

Erroremque Ducis totidem, quot vicerat, annis

Instantem, belli geminata per agmina, ponto.

Vnam tamen nobis duntaxat permisimus: vt *belli* pro *bello* legeremus. Cætera sunt a Gemblacensi. Errorem ducis instantem ponto per geminata belli agmina totidem annis, quot vicerat. Vlysses totidem annis errauit mari, quot pugnauit ad Troiam. Hoc vocat errorem ducis instantem ponto totidem annis, quot vicerat, id est ἓν διὰ δυοῖν. Nam non solum pugnatorem, sed etiam victorem inducit, vt Homerus, αἰὲν ἀριστεύειν ϗ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων. *geminata belli agmina*, labores bellicos geminatos in mari. Vlyssem enim in Odyssea inducit conflictantem cum altero bello in mari. Quis hæc odoratus fuisset, nisi codex indicasset? Tamen nunquam probauimus illud, *geminata æquora*.

Ibid. *totidem quot vicerat annis.*] ἓν διὰ δυοῖν. Maluit ita dicere, quam *pugnauerat*. Lucanus libro primo:

Bellorum o socij, qui mille pericula Martis
Mecum, ait, experti decimo iam vincitis anno.

Generosius, quam si dixisset, *pugnatis*. Et sic Vlysses decem annos vicerat, vt isti Cæsariani.

v.28. *Instantem belli.*] Claudianus eodem modo de eadem re.

Et sæui totidem bello, quot fluctibus, anni
Coniugij docuere fidem.——

v.30. *Patriam qui & iura petenti.*] Ita bene meo iudicio, emendarunt docti viri ex scripta deprauata lectione: ——*patria quæ iura petentem*; vt sit *patriam & iura* ἓν διὰ δυοῖν, patriæ iura. quanquam potest etiam legi propius ad vestigia corruptæ lectionis. *qui patria rura petenti.* Ait Homerum eripere patriam Vlyssi, dum dat ei: quia inducit eum in patria rura peruenisse non statim post excidium Troiæ, sed longo post tempore: neque tuto, sed procorum insidiis petitum: neque vacuam, sed a procis occupatam patriæ possessionem dat. Certe hoc voluit Manilius. Nam mentem eius assequimur, verba fortasse nondum concepimus. De Homeri patria intelligere, & alia, quæ neque cælum neque terram tangunt, neque orationem vllam Latinam, faciunt in medium adferre, mens Manilij & ratio ipsa non patitur. Nonne satis clare loquitur, quum dicit, qui Homerus eripit patriam Vlyssi, dum dat, & ex cuius ore omnes vates rigantur? Quis negat hæc cohærere?

Ibid. *Iura petentem.*] Si quis *rura* legere mauult, magis accedet

ad mentem Homeri. Nam prius rus peruenit Vlyſſes,& ab Eumæo ſubulco receptus.

v. 31. *cuiuſque ex ore profuſo.*] Videtur legendum *profuſos*. cuius rei codex Gemblacenſis retinet veſtigia. Nam *profuſas* habebat perperam, quia in ſequenti verſu *lances* pro *latices* ſcriptum erat.

v. 31. *ex ore profuſo.*] Ouidius de Homero: ——— *cuius*

Vatum Pieriis ora rigantur aquis. Et neſcio, an alluſerit ad hiſtoriam. Ælianus ποικίλης ιγ. κβ. Γαλάτων δ' ὁ ζωγράφος ἔγραψε τὸν μὲν Ὅμηρον αὐτὸν ἐμοῦντα. τοὺς δ' ἄλλους ποιητὰς τὰ ἐμημεσμένα ἀρυομένους.

v. 32. *Omnis poſteritas latices.*] Inepte Gemblacenſis *lances*. propterea *profuſas* non *profuſos* habebat. Monemus, ne quis lances a Manilio ſomniatas putet, qui in illum codicem incidet. Nam tirones harum rerum omnia mendoſa in codicibus, pro oraculis habent.

Pag. 30. v. 3. *Et Chaos enixum terras.*] Atqui non dicit Heſiodus terram ex Chao genitam: ſed ἀγενεαλογήτως ponit Χάος, Γῆν, Τάρταρον, Ἔρωτα. Χάους autem Ἔρεβος καὶ Νύκτα: Aliud agebat Manilius.

v. 4. *& primum titubantia ſidera corpus.*] Nihil tale in Theogonia Heſiodi.

v. 5. *Titanas iuuiſſe ſenis.*] Inepta lectio. Legendum auctore Gemblacenſi:

Titanaſque ſenes, Iouis & cunabula magni.

De Titanibus nihil in Theogonia. De cunabulis Iouis nonnihil collegeris ex illis:

πέμψαν δ' ἐς Λύκτον, Κρήτης ἐς πίονα δῆμον,
ὁππότ' ἄρ' ὁπλότατον παίδων ἤμελλε τεκέσθαι.

Sed hæc nihil ad cunabula, de quibus habebat in animo Manilius.

v. 6. *Et ſub fratre viri nomen.*] λοισθοτάτην δ' Ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν. Sed hæc nihil ad mentem Manilij.

Ibid. *ſine fratre parentis.*] Iunonem parentem fuiſſe ſine ope fratris Iouis, & Vulcanum peperiſſe, vnde ἀπάτωρ dictus fuerit, omnis vulgus poetarum cecinit, præter Heſiodum, quem tamen teſtem hic noſter adducit:

Ἥρη δ' Ἥφαιστον κλυτὸν οὐ φιλότητι μιγεῖσα
γείνατο, καὶ ζαμένησε καὶ ἤρισεν ᾧ παρακοίτῃ.

Lilius

Lilius Giraldus, vt probet Vulcanum ſine patre ex ſola Iunone natum; producit hunc verſum ex Heſiodo:

Iuno Vulcanum nullo commixta in Amore Edidit. ——

Nimirum illum verſum Heſiodi vertebar, ſed interpolato ſenſu & plane contrario.

v.7. *Atque iterum patrio.*] Ex Ioue quidem & Semele natum Bacchum Theogonia Heſiodi canit, ſed non aſſutum femori patris, quod hic indicatur. Quare aut falſus eſt memoriæ Manilius, quum hæc ſcriberet, aut aliam Theogoniam ab hac vulgata ab Heſiodo ſcriptam eſſe neceſſe eſt: quod falſum eſt. An dicemus ſub eius nomine γενεαλογίας θεῶν olim extitiſſe, ex quibus hæc hauſerit Manilius? Nam ἡρωικαὶ γενεαλογίαι ſub eius nomine citantur: ex quo opere hi luculenti verſus producuntur de formicis in homines incolas Æginæ conuerſis:

ἡ δ' ὑποκυσαμένη τέκεν Αἰακὸν ἱπποχάρμην.
Αὐτὰρ ἐπεί ῥ' ἥβης πολυηράτου ἵκετο μέτρον,
Μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε. πατὴρ δ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
Ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσου.
Τοὺς ἄνδρας ποίησε, βαθυζώνους τε γυναῖκας.
Οἵ δ' ἤτοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας.

Quid ni ſcripſerit γενεαλογίας θεῶν, vt & ἡρώων? Non enim credam adeo obliuioſum, vt in tot exemplis eum ratio fugerit, nec tam impudentem, vt quæ non erant, poſteritati perſuadere voluerit.

v.9. *Quin etiam ruris.*] Hic verſiculus interpolatus eſt in Gemblacenſi:

Quique etiam ruris cultus legeſque notarit.

Ex Plinio & aliis veteribus citatur Heſiodus in Aſtrologia, & ex ea petuntur tēpora, quæ meſſor, quæ durus arator haberet. ſed alia Geoponica ſcripſiſſe præter Ἔργα καὶ ἡμέρας, quæ hodie extant, neque vllus veterum prodidit, neque verum eſt. Quare ſatis mirari non poſſum hunc noſtrum, qui aliam Theogoniam, alia Geoponica Heſiodi hariolatur. Sed fortaſſe Orphei ἔργα καὶ ἡμέρας Heſiodo attribuit: quorum hoc initium fuit:

εἰ δὲ γεωπονίης σε φιλαμβρότου ἵμερος αἱρεῖ,
καί τ' ἐπὶ χρυσείης φυτῆς ἐντύνασαι ἔργα,
γαῖαν ἐπὶ ζείδωρον ἄγειν δικαρπὲς ἀρότρον.
ἢ γυροῖς ἔνι κλῆμα Μεθυμναίης λελίησαι
κατθέμεναι, καὶ λαρὸν ὀπώρης εἶδαρ ἑλέσθαι

ἡμέρα

ἱμείρῃ, Σκεπάνῃ τε λαχῆναι ἄμβροτον αἰῶ.
αὐτίκα δή τοι πᾶσαν ἐπητυμίην καταλέξω.
ὄργια σοὶ Δήμητρος ἀβροπνόοιό τε Βάκχου
δῶρ' ἀναπεμπομέναι, καὶ ἐπηετανὸν ὄλβον ὀπάζειν.

Luculenti versus.

v. 17. *caussasque tulere Persei.*] Eratosthenem tangit, qui τὰ φαινόμενα cum caussis suis, & fabulis conscripsit. Citantur inde versus passim a Theone, Hygino, Scholiaste Germanici, aliis.

v. 19. *Soluentemque patrem.*] Ea non est astrothesia Cephei, vt soluat filiam vinctam. Non intelligo.

v. 20. *Officioque Iouis Cynosuram.*] Ambæ nutrices Iouis fuerunt, Helice siue Cynosura, & Aex, quæ & Amalthea. Altera cunas motauit, altera lac præbuit.

v. 21. *Et furto Cycnum.*] Germanicus:

Cycnus de thalamis candens qui lapsus adulter
Furta Iouis falsa volucer sub imagine texit.

v. 22. *Spoliisque Leonem.*] Quid intelligat non docent nos Mythologi Hyginus & Scholiastes Germanici. Nam spolium ipsum Hercules gestauit.

v. 23. *Et morsu Cancrum.*] Habes apud Mythologos. Germanicus quoque in ἀνεκδότοις meminit:

Te quoque, fecundam meteret quum cominus Hydram
Alcides, ausum morsu contingere, bello
Sidere donauit, Cancer, Saturnia Iuno
Nunquam oblita sui, nunquam secura nouercæ.

v. 25. *Cæteraque ex variis pendentia casibus.*] Nam casus & caussas omnes assignauit omnibus astris Eratosthenes in Astronomicis mythologumenis. Aratus vero rarissime fabulas delibat: adeo vt in quo Astronomiam Hesiodi imitatur, intra fabularum licentiam hoc faciat. Multa enim ex illis rancidis mythologiis circumcidit atque amputat. Id confirmatur venustissimo in eum Epigrammatio, quod apud Achillem Statium extat.

Ἡσιόδου τό θ' ἄεισμα καὶ ὁ τρόπος· οὐ τὸν ἀοιδὸν
ἔσχατον, ἀλλ' ὀκνέω, μὴ τὸ μελιχρότατον
τῶν ἐπέων ὁ Σολεὺς ἀπεμάξατο· χαίρετε λεπταὶ
ῥήσιες Ἀρήτου σύμβολον ἀγρυπνίης.

Disertim ait Aratum ex Hesiodi Astronomico τὰ μελιχρότατα deflorasse: cætera φορτικά, puta μυθολογούμενα, omisisse & insuper habuisse

habuiſſe, φαινόμενα enim Arati ex Enoptro Eudoxi traducta, Heſiodi teſſellis vermiculata fuerunt.

v. 28. *Terraque compoſuit cælum.*] Nam ridiculum eſt, Terram Mundi punctum cælum videri peperiſſe. Itaque irridet Heſiodeum illud:

> γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο ἶσον ἑαυτῇ
> οὐρανὸν ἀστερόεντα. ———

v. 32. *dulces muſamque inducit in auras.*] Abſurde. Concipe ita:

> ——— *perque horrida motus*
> *Rura ſerit dulces, muſamque inducit in arua.*

v. 33. *Ecce alius pictas volucres*] Æqualis eorum temporum, Ouidij familiaris Æmilius Macer ὀρνιθογονίαν ſcripſit, ὀφιογονίαν, & ῥιζοτομικά. quod hic tangit Manilius.

Ibid. *& bella ferarum.*] κυνηγετικὰ illis temporibus ſcripſit Gratius.

Pag. 31. ver. 3. *Immenſum Tartara natum.*] Scribendum: ——— *immerſum Tartaron atrum.* Veſtigia veræ lectionis extant in Gemblacenſi: *Tartara natram.* Puto innui, qui νεκυομαντικὰ ſcripſerunt, aut raptum Proſerpinæ. Si aliud præter hoc intelligitur, per me quidem eſto. Simile eſt Corn. Seueri in luculento poemate de Ætna. ——— *vates*

> *Sub terris nigros viderunt carmine Manes.*

v. 6. *omne genus rerum.*] Chœrilus, vt infra notamus.

> νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι.

v. 9. *turbamque ad ſacra ruentem.*] Gembl. —*ad nota ruentem.* Conuenientius menti Manilij.

v. 10. *Integra quæramus.*] In eandem ſententiam Lucretius:

> ——— *iuuat integros accedere fontes.*

ἀκηράτοις. vt dixit Chœrilus etiam de eadem re.

> ἆ μάκαρ, ὅστις ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῶν.
> Μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών.
> Νῦν δ' ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι
> ὕστατοι ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ' οὐδέ τῃ ἔστι
> πάντῃ παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσσαι.

v. 15. *ſoloque volamus In cælum curru.*] Alibi: *Verbere agam currus non occurſantibus vllis.* Et propterea Chœrilus vocauit νεοζυγὲς ἅρμα.

v. 16. *propria rate pellimus vndas.*] Gemblacenſis. *prima rate.*

quod a Manilio est. Apud Tertullianum VII de spectaculis. *Hoc igitur modo etiam a theatro separamur, quod est priuum consistorium impudicitiæ.* Melius ita legerim, quam *priuatum.* At in libro de Pœnitentia priuatum dixit pro proprietate, cap. 11. *cur pœnitentiam inuadit delinquentium priuatum?* id est proprietatem. Tertulliani sunt Priuatus, Sancitus, id est ἰδιότης, νομοθεσία.

v. 21. *quum spiritus vnus Per cunctas habitet partes.—*] Stoicorum est ne vna quidem vocula minus. Quid est ἡγεμονικόν; πνεῦμα ἐξ ὅλου κινούμενον καθ' ἑκάστην τύπωσιν. Et sane Stoicis maiori ex parte addictus est noster.

v. 22. *atque irriget orbem.*] Eadem tralatione ignes irrigui, & carmen irriguum in Ætna. & in secunda Institutione hic noster irriguos cantus.

v. 23. *corpusque animale figuret?*] An non plane Stoicum illud, καθ' ἑκάστην τύπωσιν.

v. 26. *regeret prudentia sensum.*] Sine vllo dubio *censum*, non sensum scripsit Manilius. vt in Sphæræ Mundi Proœmio:

——— Et æthereos per carmina pandere census.

Apud Gellium quoque in Fauorini declamatione legendum: *cælestium rerum censu atque ductu.* quanquam vulgata lectio defendi potest: quæ tamen mediocriter Latine intelligentibus de mendo statim suspecta erit.

v. 27. *Non esset statio terris*] Neque τῇ γῇ στάσις, neque τῇ ἐσχατίᾳ φύσει ἡ κύκλῳ φορὰ esset.

v. 28. *standoque rigeret.*] Rigere, τὸ ἀκινητεῖν.

v. 32. *nec flumina pontum.*] Iuxta eos, qui ex solo fluminum conuentu ac confluuio mare constare dicunt.

v. 33. *Nec pelagus fontes.*] Scatebras fontium nihil aliud esse, quam maris secretos calles sub terra rimantis latices colatos exuta salsugine, & alij veterum prodiderunt.

Pag. 32. v. 6. *Hic igitur Deus & Ratio.*] Stoicum: θεὸς καὶ φρόνησις.

v. 7. *Ducit ab æthereis.*] A corpore æthereo alteratio manat. Permanat autem in totam terram, atque ea, quæ terram & ætherem interiecta sunt. Elementa, quæ infra Lunam sunt, ea & continentur, & mutantur a motu corporis ætherei: continent autem, & mutant inferiora, terram, aquam, omnia, quæ in eis sunt, animantes, & plantas.

v. 9.

v. 9. *vitamque ac fata ministret.*] Melius Gembl. *vitas ac fata.* γενέσεις καὶ φθοράς.

v. 10. *ac proprios per singula corpora mores.*] ἰδιοσυγκρασίας. De iis in Apotelesmaticis.

v. 11. *Sic temperat arua.*] Τὴν ἐγγύθεν ἔννοιαν intelligit. Η πόρρωθεν ἀπόδειξις est Philosophorum: ἡ ἐγγύθεν ἔννοια Rhetorum, qua vulgus rude & imperitum fidem adigitur. Quod enim Cælum moueat & afficiat varie corpora nostra, exemplo rerum vulgarium, & tritarum docet. Hæc est ἡ ἐγγύθεν ἔννοια. Quamuis, inquit, ἡ αἰθερώδης καὶ ἀΐδιος φύσις a nobis remotissima est: tamen certissimum est, ab ea, ὅτι τὴν περίγειον omnes mutationes dimanare: vt longius non sit petenda fides, quandoquidem eodem modo & mutationes temporum, cæli, & maris manifesto videamus.

Ibid. *sic temperat arua Cælum.*] Idem argumentum persequitur Ptolemæus ad verbum: ὅ, τε γὰρ ἥλιος διατίθησί πως ἀεὶ μετὰ τοῦ περιέχοντος πάντα τὰ περὶ τὴν γῆν οὐ μόνον διὰ τῶν κατὰ τὰς ἐτησίους ὥρας μεταβολῶν πρὸς γονὰς ζώων καὶ φυτῶν καρποφορίας, καὶ ῥύσεις ὑδάτων, &c.

v. 14. *Atque hæc seditio pelagi.*] Locus inquinatissimus. Nam si interpungas post *pelagi*, quo refeteiur illa trunca oratio? Sed & sequentia magis mutila, — *nunc sidera Lunæ Mota tenent.* Quo enim & illa quoque referuntur? Deinde quid est *sidera Lunæ mota?* An motus Lunæ? Nugæ. Imo maria ipsa sunt mota sidere Lunæ: atque hoc postulat & ratio, & Manilij propositio. Nihil mutabo. Indicabo tamen, quomodo legendum putem:

Atque hæc seditio pelagi nunc sidere Lunæ
Mota tumens, nunc diuerso stimulata recessu,
Nunc anni spatio Solem comitata volantem.

Neque profecto aliter scripsit Manilius. Et quid clarius hac lectione? Seditio pelagi augescente lumine Lunæ mota tumet, & eodem sidere imminuto in diuersum stimulata recedit.

Ibid. *Atque hæc seditio pelagi.*] αἰώρα. quod tanquam oscillo rursum prorsum reciprocetur. Græci dicunt εἶναί τινα φυσικὴν αἰώραν διά τινος ἐγγείου ῥήματος περιφέρουσαν τὴν παλίρροιαν, ὑφ᾽ ἧς ἀντικυμαίνεσθαι τὰ πελάγη. Auctor eius sententiæ Plato.

Ibid. *Atque hæc seditio pelagi.*] Gembl. *pelagus.* Hoc modo fortasse legendũ: *Atq. hæc seditio pelagus nũc sidere Lunæ Mota tenet.* —

Ibid. *Nunc fidere Lunæ.*] *Nunc fidere Lunæ Mota tumens* eſt πλημμύρα. *nunc diuerſo ſtimulata receſſu eſt* ἄμπωτις. Sed cur hæc repetit, qui paulo ante dixerat, *Sic pontum mouet, & terris immittit & aufert.* Nam quid illud quoque eſt, niſi πλημμύρα καὶ ἄμπωτις?

v. 16. *Nunc anni ſpatio.*] Æſtus a Luna & Sole, inquit Plinius. ſed non addit quomodo. Ego puto hic intelligi maximos æſtus in æquinoctiis. Nam æquinoctia, a Sole: menſes a Luna, quos ſequitur αὐξομείωσις æſtuum ex diuerſis Lunæ configurationibus. Certe aliter hunc locum interpretari non poſſumus. Totum autem hunc locum ad verbum adumbrant illa Lucani:

Ventus ab extremo pelagus ſic axe volutet
Deſtituatque ferens: an ſidere mota ſecundo
Tethyos vnda vagæ Lunaribus æſtuet horis:
Flammiger an Titan vt alentes hauriat vndas
Erigat Oceanum, fluctuſque ad ſidera tollat.

Vbi habes de Luna & Sole, vt hic, & præterea confirmatur emendatio, *ſidere Lunæ mota tumens*: quod quidem hic eſt *ſidere Lunari ſecundo mota æſtuans.*

v. 17. *Sic ſubmerſa fretis.*] Ptolemæus ad verbum: ἥτε σελήνη ὡς περιγειοτάτη δίδωσι τοῖς περὶ τῇ γῇ τὴν ἀπόρροιαν, συμπαθούντων αὐτῇ καὶ συντρεπομένων τῶν πλείστων καὶ ἐμψύχων καὶ ἀψύχων, καὶ ποταμῶν μὲν συναυξόντων καὶ συμμειούντων τοῖς φωσὶν αὐτῆς τὰ ῥεύματα, θαλασσῶν δὲ συντρεπουσῶν ταῖς ἀνατολαῖς. Et declamator ille apud Gellium: *Quoniam viderant terrena quædam inter homines ſita cæleſtium rerum cenſu atque ductu moueri: quale eſt, quod Oceanus quaſi Lunæ comes cum ea ſimul ſeneceſcit adoleſcitque.*

v. 20. *ſic reddis cornibus ora.*] Cornua Soli nulla ſunt, vt Lunæ μηνοειδεῖ. Sed recte Gemblacenſis. *Tu quoque fraternis ſic reddis curribus ora.* Bonincontrius quoque ſic legit.

v. 22. *Aut dedit ille refert.*] Ex Gemblacenſi ita legito.

Aut dedit ille, refers: & ſidus ſidere conſtas.

v. 27. *Corporaque ad Lunæ naſcentis cornua luſtrant.*] De Elephantis loquitur. Plinius: *Auctores ſunt, in Mauritaniæ ſaltibus ad quendam amnem, cui nomen eſt Amilo, niteſcente Luna noua, greges eorum deſcendere: ibique ſe purificantes ſolenniter aqua circumſpergi, atque ita ſalutato ſidere in ſiluas reuerti vitulorum fatigatos præ ſe ferentes.* Dio etiam & Ælianus amplius.

v. 28. *Venturaſque vident hiemes.*] προγνωστικὰ Animalium pete ex Arato,

ex Arato, Plinio, & aliis. Hiemes autem *χειμῶνας ἐλλιπικῶς* dixit, id est tempestates. Quare Bonincontrius interpolauit *venturosque vident imbres.* Atqui generalius hiems siue tempestas, quam imber. Quas tempestates animalia prænotant, ea dicuntur *προγνωστικά*, vt illatum auium apud Varronem.

Aut frigidos nimbos aquæ caduciter ruentis
Prænnuere aquatilæ Querquedulæ natantes.

At quæ a stellarum ortu petuntur, eæ dicuntur *ἐπισημασίαι*, Latine Siderationes, & Præsiderationes.

v.30. *Eximium Natura dedit.*] Subaudiendum τὸ cvi.

v.32. *Ipsumque requirit.*] Repone ex Gemb. *seque ipse requirit.*

v. 33. *quarum est permissa voluntas.*] Gemblacensis *permissa facultas.* & quidem melius. Nam non de voluntate hic agitur, sed de facultate, quæ permissa quidem, sed non æqualiter. Reliqua probant.

Pag.33. v.1. *Insidos adeo.*] *Insidas.* Insidas vocat, non vtique quod earum λόγοι non sint ἄπιστοι, sed quia æquali lege hominibus non tribuuntur. Facultas, inquit, permittitur. Sed incerta est. Nemo eas artes sibi promittere potest, neque eo modulo, aut numero, quo ille, aut ille. Alius enim alio doctior est. Labore pari, euentu dispari eæ comparantur. Est igitur aliquis, qui dispensat eas, quum homo ipse, quantumuis adnitens de ipsis non consequatur quod optat.

v.3. *Quod patet autores.*] Locus deprauatus. Gemblacensis:

Quod patet autores summa non corporis esse.

Bonincontrius interpolauit:

Quod patet autoris summi, non corporis esse.

Lego: *Quo patet autoris summam, non corporis esse.* Summa, & ius non corporis est, sed auctoris corporis. vel, vt verbis Manilij loquar: Quo patet esse Dei, non nostri munera census. Vult enim probare, artes & alia non esse nostri iuris, sed Dei. Ex quibus satis constat Bonincontrium, quum illa interpolaret, mentem Manilij assecutum non fuisse.

v.4. *Mitto quod certum est.*] *Mitto, quod & certum est.*

v.5. *Materiaque datum est.*] *Materiaque sat est cogi,* Gemblac. Materia est τὸ ὑποκείμενον, Mundus τὸ ποιητικόν.

v.6. *Quis cælum posit.*] Hæc ita concipienda:

Quis cælum posit, nisi cæli munera nosset,

Et reperire Deum, nisi qui pars ipse Deorum est?

v 8. *Atque hanc connexi molem sine fine parentis.*] Haud dubie legendum *patentis.*

v.10. *Stellis aduersus sidera bellum.*] Obluctantur enim motui Vniuersi. Sed ἰδιωτικῶς dixit. Nullum enim bellis Planetis cum Cælo.

v.11. *Ac terras cæloque fretum.*] Si aliqua sententia ex istis elici posset, hoc videtur velle, hominem non posse comprehendere terram & mare nisi Natura oculos animo dedisset. Atqui Manilio sermo est de cælestibus tantum, ad quæ penetrare vis humani ingenij non potuisset, nisi oculos menti Natura dedisset. At terras & mare cognoscunt omnes peregrinantes, etiam stupidissimi. Versus iste neque vllam sententiam habet, neque si vlla tolerabilior posset elici, ad ea, quæ tractat Manilius, pertinere potest. Pedaneus Grammaticus indicauerit ab indocto huc infartum.

v.13. *Ni tantos animis oculos.*] εἰ μὴ τοσοῦτον ἡ φύσις τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξομμάτωσεν: vt loquitur Æschylus in Prometheo. Tertullianus: *in agnitionem veri oculasset.* Iamblicus: ὅσα θειομματοποιὰ τῆς ψυχῆς, ad verbum plane.

v.14. *Cognatumque sibi.*] ἀρχαϊκώτερον Gemblacensis, *Cognatamque sui.*

Ibid. *Vertisset ad ipsum.*] Et nos olim emendauimus, *ad ipsam*, & adstipulatur Gemblacensis. hoc est, ad seipsam. familiaris locutio Manilio. Nam ridiculum est ad ipsum Mundum. Latinitas ipsa reclamat.

v.15. *Et tantum ditasset opus.*] Quid est *ditasse* hic? Esto ornasse: Nos non potuissemus comprehendere Mundum ratione gubernari, nisi Deus ornasset ipsum? Nugæ. Hæc aliena sunt proposito auctoris. Gemblacensis mendum aperit. In eo enim *dictasset*, non ditasset. Sane homo ad cognoscendum naturæ opus ineptus erat, nisi Natura dictasset illi. Hoc magis aperit lectionem superiorem veram esse, — *vertisset ad ipsam.*

v.17. *Et primas quas dant leges.*] Aliquis suspicari posset Manilium scripsisse. *Et priuas.* Sed nihil muto.

v.18. *Quis neget esse nefas.*] In Procemio Sphæræ Mundi:

Quis foret humano conatus pectore tantum,
Inuitis vt Diis cuperet Deus ipse videri,

Sublimes

Sublimes aperire vias: imumque sub orbem,
Et per inane suis parentia legibus astra?

v. 19. *deducere in orbem.*] Prouerbialiter: Deducere in orbem, cogere in ordinem.

v. 21. *Ipsa fides operi*] Quis credat Manilianum esse, Ipsa fides faciet fidem? Qui credit, interpretetur. Sed nos Manilium scimus scripsisse:

Ipsi res operi faciet pondusque fidemque.

Rem tibi auctorem dabo, vt Plautus loquitur. Dabo tibi veritatem ipsam prius prædictam, ac creditam, quam eueniret.

v. 22. *Nam neque decipitur.*] In Sphæra Mundi:

——— *docet Ratio, cui nulla resistunt*
Claustra, nec immensæ moles, ceduntque recessus,
Omnia succumbunt, ipsum est penetrabile cælum

v. 23. *Rite secanda via est.*] Gemblacensis:

Rite secunda via est, ac veris credita caussis.

Via, quæ fidem facit, secunda est, plana ac facilis, quia probata est veris caussis; quum euentus prædictionibus fidem faciat.

v. 24. *Euentusque datus.*] Repone ex Gemblacensi: *Euentusque datur.*

Ibid. *Euentusque datur.*] Hoc vocatur ἀποτέλεσις Artis magistris. At Ptolemæo & in Epigrammatio in Ptolemæum dicitur τέλεσις:

Καὶ τελέσεις προέειπας ἐς ὕστερα τέρμα λαχούσας.
Prædixti euentus sortitos tempore finem.

v. 26. *suffragia vincere sortis.*] Vtrumque verbum Comitiale.

v. 30. *Verbera tam currus.*] Omnino legendum, *Verbere agam currus.* Ita currus verbere instigabo, vt nemo mihi occursurus sit. Cui hæc emendatio displicebit, ille & Manilij mentis & Latinitatis imperitus est. *verberagam* scriptum fuerat in archetypo, vnde omnia illa, quæ hodie extant, Manilij descripta sunt exemplaria.

Ibid. *Verbere agam currus.*] Homericum: μάστιξεν δ' ἐλάαν. Qui poetarum lectioni vel leuiter assueuerint, scient non aliter legendum esse, & aliter legentes deridebunt.

v. 31. *Nec pariter socios.*] Legendum omnino:

Nec per iter socios commune regentibus actus:

Elegantissime. Nec per iter commune duobus vicinis regentibus

actus ſocios. A ſeruitutibus ruſticorum prædiorum Iter & Actus. Nam imperiti, qui corruperant, putabant *actus* eſſe participium. In quo flagro admonendi erant.

v. 32. *Sed cælo noſcenda.*] Non agam currus, quo alij, ſed per ipſum Cælum. Qui legebat *Sic cælo*, ſatis, vt in aliis, oſtendebat ſe non ſenſum Manilij aſſecutum eſſe. Nam repetitio elegantiſſima eſt.

Pag. 34. v. 1. *Vel quibus illa ſacros.*] Aut aſtris ſolis gaudentibus, aut ſaltem illis, quibus illa non inuidere ſacros meatus: hoc eſt, quibus iter & actum ad hoc prædium dederunt. Nam perſiſtit in eadem metaphora, tametſi non iiſdem verbis.

v. 3. *Illa fuit.*] Recte olim vidimus mendum eſſe in hoc loco. Itaque legebamus. *Illa fugit*. Sed Gemblacenſis, *Illa fluit*. Ita igitur reponendum auctore libro. Bonincontrij textus quoque ita habet.

v. 5. *Et blandis aduerſa ſonis.*] Huic mendoſæ lectioni olim non malam ſubſtituebamus: *Et dulces ad verba modos*. Sed Manilianum eſt minima mutatione, *Et blandis diuerſa modis*, vera lectio. In hoc auctore ſemper aut certe vt plurimum hæc duo *diuerſa* & *aduerſa* commutantur: quod quidem tam frequenter occurrit, vt ſemel admonuiſſe maluerim, quam toties cramben repetere. Diuerſa blandis ſonis ſunt cãtica modulis diuerſificata.

v. 6. *vt modico noſcenda ad fata labore.*] Optime. & ita habent editiones, & confirmatur fide Gemblacenſis codicis. Bonincontrius temere mutauit *affecta* pro *ad fata*. Cuius mutationis ipſemet ſe auctorem profitetur. Quid clarius potuit dicere Manilius, quam turbam illam mollem & Muſicæ potius quam Aſtrologiæ natam eſſe modico labore ad fata noſcenda? Quis hæc non intelligit? Ptolemæus ad verbum dixit ἀφερέπονον, loquens de eodem genere hominum. Non poſſum non mirari homines in plana via ſtrigantes.

v. 7. *Hoc quoque fatorum eſt.*] Non omnibus datum eſt fatorum legem diſcere. Nam a fato datur, fata diſcere.

v. 8. *At primum.*] A ſignis Zodiaci cauſſæ τῆς γενέσεως καὶ φθορᾶς defluunt. Eæ autem ἰδιότητες conſiderantur aut ἀπὸ τῆς πρὸς τὸν ἥλιον καὶ σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας οἰκειώσεως, aut κατὰ τὸ ἀμιγὲς αὐτῶν μόνον τῶν δωδεκατημορίων. idque dupliciter: aut καθ' αὑτὰ, aut πρὸς ἄλληλα. Nam κατὰ τὴν πρὸς τοὺς παρακειμένους οἰκείωσιν promiſit quidem ipſe,

ſed

ſed non comparent. Τὰ καθ' αὑτὰ multis modis diuiſionem recipiunt. aut κατὰ τὴν φύσιν, ἀῤῥενικὰ, θηλυκά. aut κατὰ τὸ εἶδος, λογικὰ, ἄλογα. aut κατὰ τὰ ἤθη, ἄγρια, ἥμερα. aut κατὰ τὴν συζυγίαν, δίσωμα. aut κατὰ τὸ σωματικὸν, διφυῆ, δίμορφα. aut κατὰ τὴν σχέσιν πρὸς τὰς ὥρας, δίσωμα, τροπικὰ, στερεά. aut κατὰ τὸ κεῖσθαι, ἀποστρεφόμενα, ὀρθοστάδια. aut κατὰ τὸ ἔχειν πρὸς τὸν τόπον, ἡμερινὰ, νυκτερινά. aut κατὰ τὴν δίαιταν καὶ βίον, χερσαῖα, ὑδατώδη, ἐπαμφοτερίζοντα. aut κατὰ τὸ πλεονέκτημα, ἢ ἐλάττωμα, πολύγονα, ἤτοι πολύσπορα, πολύτεκνα, ἄγονα, στεῖρα, ἤτοι στειρώδη, ὀλιγόγονα. Sunt & δρομαῖα, ἀνάπηρα: & alia. Hæc Manilius. quibus contenti erimus. Nam longe plura ſunt apud Firmicum, Paulum Alexandrinum, & Arabas. Nos de multis hæc pauca delibauimus explicandi auctoris noſtri.

v.9. *Nam maſcula ſex ſunt.*] Alterna ab Ariete maſcula ſunt: reliqua feminina. Arabes, puto ex Ægyptiorum Myriogeneſi etiam ſexum in μονομοιρίαις Signorum notant: quæ omnia ἀναιτιολόγητα ſunt, καὶ πάρεργα.

Ibid. *Nam maſcula ſex ſunt.*] Prima Signorum diuiſio κατὰ φύσιν.

v.12. *Cernis, vt aduerſus*] Tranſpoſitio. Ita digere:

Diuerſi totidem generis ſub principe Tauro
Alternant genus, & vicibus variantur in orbem:
Cernis, vt auerſus redeundo ſurgit in arcum?

Alternant genus duce Tauro, & ſunt feminina. Dux enim femininus, quia ſurgit auerſus.

Ibid. *Cernis, vt aduerſus.*] Omnino legendum *auerſus*, niſi nobis auerſa mens eſt. Taurus auerſus ſurgit, poſterioribus, non anterioribus. Eius enim ἀποτομὴ prior ſurgit, quam τὸ βούκρανον. In Apoteleſmatis:

Auerſus venit in cælum, diueſque puellis.

Propterea femininum eſt. Nam & κιναιδικὸς, quod auerſus, & θῆλυς, quod diues puellis. Notum illud: *Si tu auerſus & aduerſus impudicus es.* Qui *aduerſus* volent legere, quin alium quam ſe traducunt? Si taurus eſt auerſus, quomodo poteſt eſſe aduerſus? Miratus ſum pruritum contradicendi & μισαλήθειαν. Et ille ſciolus, qui contextum maluit interrumpere incluſo verſiculo in parentheſin, ne a nobis tranſpoſitionem animaduerſam ſequatur, quid merebat? Qui ita facit, nullum habet ſenſum elegantiæ literarum, vt taceam κακοήθειαν.

Ibid. *ſurgit in arcum.*] Si non eſt mendum, dixerit, quia

κυρτὸς, καὶ ζωνεσφαιρωμένος. Et ita Claudianus:

Surgeret in thalamum ducto quum Pelion arcu.

Id est quum Pelion in arcum concameraretur. Sed propius ad mentem Manilij alibi:

Vmbratura Deam retro sinuatur in arcum Bellua. —

Nisi ab eadem mente legerimus *in artum*, quod olim faciebamus, & nunc valde probamus.

v. 13. *Humanas etiam.*] Secunda diuisio Signorum, κατ' εἶδος, λογικὰ καὶ ἄλογα. Λογικὰ καὶ ἀνθρωποειδῆ sunt, Gemini, Virgo, Libra, Aquarius. Cætera sunt ἄλογα καὶ θηριόμορφα.

v. 14. *Nec mores distant.*] Hæc omnia interpungenda.

Nec mores distant. Pecudum pars, atque ferarum
Ingenium facient. Etiam signanda. — vel *quin iam.*

Ibid. *Pecudum pars.*] τὰ ἄλογα καὶ θηριόμορφα θηριώδεις efficere ait. Sed distinguendum fuerit: τῶν δ' ἀλόγων τὰ μὲν ἥμερα, κριὸς, ταῦρος. τὰ δ' ἀνήμερα, λέων, σκορπίος.

v. 15. *Quæ iam signanda.*] Omnino aliud est. Ideo legendum. ——— *etiam signanda*, aut *quin iam*, aut tale quid. Est enim tertia diuisio κατὰ τὴν ἀζυγίαν, quæ propterea dicuntur μονόζωνα, ἰδιόζωνα, ἰδιοφυῆ, μονάζοντα. Certe vel oculatissimum quenque non Censorum nostrorum, quos non facimus nauci, sed doctiorum hic locus fugere poterat. Nam qui diuisiones has ignoraret, ista cum superioribus coniunxisset, quod quidem commissum est in editionibus vulgaribus.

v. 16. *propria quæ forte.*] Propterea vocantur ἰδιόζωνα, Latine singula. Sors κλῆρος. Nam imperite editum erat *forte*, vt sæpe alias. Vulgus indoctum nescit distinguere Fortem a Sorte: quæ inter se differunt, vt τύχη & κλῆρος. Hæc puerilia sunt. Sed tamen propter pueriles velitationes monenda.

v. 17. *Nunc Binis insiste.*] Vt illa superiora κατ' ἀζυγίαν, ita hæc contraria ratione κατὰ συζυγίαν. Et est quarta diuisio. Binorum alia disiuncta, quæ dicuntur ζύζυγα, δίδυμα, καὶ συγγενῆ, & Paria: vt Gemini, Pisces. Alia concreta καὶ συμφυῆ, quæ dicuntur δίμορφα, καὶ διφυῆ, Capricornus, Sagittarius.

v. 19. *Ambiguusque valent.*] Lege ex Gemblacensi.

Ambiguisque valent, quis sunt collegia, fatis
Ad meritum noxamque. ——— Optime. Nam ea, inquit, plurimum valent ambiguis fatis ad meritum & noxam, quibus

quibus ſunt collegia duorum corporum: tanquam Gemini ſint collegæ inter ſe, & Piſces. Itaque hæc ſigna dicuntur Paria, quorum alia ſunt reſpicientia ſe, vt Gemini; alia auerſantia, vt Piſces. Alteri ad concordiam, alteri ad odium pollent. Vide περιεργίαν τῆς ματαιοτεχνίας.

v.22. *His coniuncta manent.*] Geminorum χειρογραφίαν connexis brachiis.

v.23. *Diſsimile eſt illis.*] Alter enim βόρειος, alter νότιος. vetus Sphæra:

> ὁ γὰρ κάρα μὲν λοξὸν, ὁ δ' ἀπόστροφον
> πρόσωπον ὀρθὴν τάξιν εἰλεῖται κύκλῳ.
> ὁ μὲν βορείου κλίματος νοτίου πόλου,
> ὁ δ' εἰς νότου κέλευθον εἰσδυόμενον βίᾳ.

v.25. *Atque hac ex paribus toto gaudentia cælo.*] Ineptiſſime. Gemblacenſis recte:

Atque hac ex Paribus toto gaudentia cenſu   Signa meant. —

Ibid. *toto gaudentia cenſu.*] ὁλόκληρα, ad differentiam τῶν διμόρφων, de quibus mox.

v.6. *Signa manent.*] Repone *meant* ex Gemblacenſi. Bonincontrius quoque habet.

Ibid. *nihil exterius mirantur in ipſis.*] *In ipſis*, in ſe ipſis. Manilianum. Nihil alieni habent. Sunt enim duo quidem, ſed eiuſdem formæ & cognata. Nihil exterius habent, vt Capricornus ex Capro & Piſce: Centaurus ex homine & bellua.

v.27. *Amiſſumue dolent.*] Non enim dimidiata ſunt. vt Centaurus eſt ſemiferus homo & ſemihomo fera. neque totus homo, neque tota fera.

Ibid. *quædam quod parte reciſa.*] Malim, *quædam quoque.* Eſt ἀδιαίρετος τῶν συζύγων. τῶν συζύγων τὰ μὲν δίδυμα, τὰ δὲ δίμορφα, ſiue διφυῆ. *Parte reciſa*, quod dimidium alterutrius animalis habeant.

v.29. *Vtque Capricornus.*] Lege; vt olim emendauimus, & aſtipulatur Gembl.

Vt Capricornus, & hic, qui tentum dirigit arcum   Iunctus equo. —

v.30. *pars huic hominis.*] Gemblac. —*pars huic oris ſed nulla prioris.* Sed huic equo, cui commiſſus eſt dimidiatus homo, anterioris hominis nulla pars eſt. Nam purus equus eſt dimidius, vt anterior pars purus homo dimidius.

v.32. *Diſtat enim.*] ἀνόμοια. quæ differunt a Geminis, ſeu Pa-

ribus: qualia ſunt, quæ præcedunt Signa Tropica, Gemini, Virgo, Sagittarius, Piſces: non vtique a forma dicta, ſed ab effectu. Duplicem enim habent, qua contingunt & præteriti temporis finem, & principium ſequentis: Gemini quidem affectum ver, & ineuntem æſtatem: Virgo æſtatis finem, & principium Autumni. Sagittarius Autumnum relinquit, Brumam excipit. Piſcium alter conſummat hiemem, alter ver ſufficit.

Ibid. *Diſtat enim.*] Eſt quinta diuiſio κατὰ τὴν σχέσιν πρὸς τὰς ὥρας.

Pag. 35. v. 1. *Nec faciet ratio.*] *Nec facie.* Etiam ita Gemblac. Non quod facie gemina ſit Virgo, ſed quod gemini temporis confinia tenet, æſtatis deſinentis, & Autumni ineuntis.

v. 5. *Quod duplices retinent.*] σημαίνοντα τὴν παρακμιακὴν καὶ τελευταίαν ὥραν.

v. 6. *Vt quod ſubſequitur.*] *Vt quos ſubſequitur.*

Ibid. *ſub ſidera fratres.*] *per ſidera.* Gemblacenſis. Locutio Manilio familiaris.

v. 7. *Ex Geminis alter.*] Alter Geminorum dicitur ἡρακλῆς, alter ἀπόλλων. Arabes ادركلوس Iracleus: افلن Aphellan. Sed poſteritas corrupit, ادركلوس Abracaleus: افلن Auellan, & اولر Auellar.

v. 10. *Ille ſeneſcentis.*] Ita hæc concipimus:

Ille ſeneſcentis veris, ſubeuntis at ille
Æſtatis pars eſt: primæ ſors vltima parti.

v. 11. *primæ ſors vltima parti.*] *Primæ parti.* Latinius dixiſſet priori parti. Nam eſt pars vltima antecedentis partis, nempe veris ſeneſcentis: quod claudit, & æſtatem excipit, διὰ τὴν σχέσιν πρὸς δισσοὺς χρόνους. Proclus, vel potius Geminus: δίσωμα, οὐχ ὅτι ἐκ δύο συνέστηκε σωμάτων, ἀλλ' ὅτι μεταξὺ δύο ὡρῶν ἐστί. τοιαῦτα δ' ἐστὶ τὰ πάντα τῶν τελευταίων ὡρῶν. Sed & veteres ipſi de his ita ſcripſerunt: Omne tempus principium, medium, & finem habet. Principium dicitur τροπή. Tunc enim aeris in illud fit commutatio. Medium eſt fortius, vt & ἀκμὴ fortior eſt. Extremum incipit in ſequens degenerare. Ab eo igitur ſigna triplicis generis connectebant, τροπικά, στερεά, δίσωμα. Igitur δίσωμα ob id dicta, quia vtrinque στερεὰ καὶ τροπικὰ contingunt.

v. 12. *Mitior Autumnus.*] *Mitior Autumnus molles ſibi vindicat artus*
Materiamque oris. Fera tergo membra rigentem

Excipiunt

Excipiunt hiemem. ——— Sagittarius parte hominis, quæ mitior eſt, reſpicit Autumnum, quæ & ipſa eſt pars anni mitior ſubeunte hieme. At parte, qua fera eſt, excipit hiemem.

v. 14. *mittunt in tempora ſignum.*] Male Gemblacenſis: —*nunc iamque in tempora ſignum.* Niſi fit *nunciantque.* vt *nunciant* ſit ſpondeus. quemadmodum illud, *Vt Naſidieni iuuit te cœna beati.* Sed recta eſt lectio *mittunt in tempora ſignum.* Tralatio a Prætore, qui Circenſibus ſignum mittendi currus dat, præeunte linea alba a carceribus, ad metam. Caſſiodorus: *Alba linea non longe ab oſtiis in vtrunque podium, quaſi regula directa perducitur, vt quadrigis progredientibus inde certamen oriretur: ne, dum ſe præpropere conantur elidere, ſpectandi voluptatem viderentur populis abrogare.* Ex his verbis Caſſiodori intelligis quid ſit apud Ouidium:

——— *cogit nos linea iungi.* Et Martialem: —*nec ceſſat linea diues.* Qui enim in ſuo nouitio opere de Circenſibus negat Martialis verba huc referenda, fallitur. Nam ea linea non ſolum committendis quadrigis, ſed etiam reliquis omnibus, adhibebatur, quæ ad ludos ſpectabant. quid? an Spatſiones erant ſine ſpectaculis? Ergo neque ſine linea. Puerilis eſt velitatio. Vbi reprehendendi ſumus, tunc nominis noſtri mentio frequens. Alias mirum ſilentium. Sed non querimur noſtra aliorum fieri, quæ nos ipſi publica fecimus. Tranſenna vero dicitur funis ab vno extremo, ad alterum protenſus. Atque ita hæc linea vocabatur. Gloſſæ: *Tranſenna*, βρόχος ἐν ἀφετηρίαις τεταμένος. Item, *Tranſenna*, ὕσπληγξ, ἀπόληξις, μαππαρέων σημεῖον. Cedrenus: ἐφ' ἅρματος αὐτοῦ ἱσταμένου, καὶ τοῦ ὕσπληγγος μελλούσης αἴρεσθαι. Quod a carceribus, ad metas extenderetur, ὕσπληγξ declarar. Quod ἀπόληξις diceretur, docet Caſſiodorus in iis, quæ ex eo iam produximus. Ad cuneos enim Theatri tunc diſcedendum erat loci capinndi cauſſa. Propterea Ouidius dixit. —*cogit nos linea iungi.* Signum, inquit, datum cogit τὴν θέαν καταλαβεῖν, & in cuneis nos denſare. Denſabant enim ſe, ne confuſi ac permixti & ſibi & aliis ſpectaculum eriperent. Simile legas περὶ χοίνου μεμιλτωμένου Athenis. Sic τὸ μαππαρέων σημεῖον oſtendit ſtatim ſignum mappa a Prætore mitti. De ea mappa, quæ Cedrenus & alij Græci infimæ vetuſtatis ſcribunt, non pigebit referre: μαππάριον τοῖς Ῥωμαίοις ἔδοξε καλεῖν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. ἔθος ἦν τοῖς ὑπάτοις ἐπὶ τῶν θεάτρων ἀριστᾶν. μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τῆς ἀριστίας, τὸ ἐν χερσὶν ἐκμαγεῖον, ὃ καὶ μάππαν πατρίως καλοῦσι, ἐξ οὗ καὶ

 μανδύλιον.

μανδύλια, ἐρρίπτον. ὅπερ δεχόμενος ὁ λεγόμενος μαππάριος τὸν ἀγῶνα παρεσκεύαζεν. Idem Cassiodorus : *Mappa vero, quæ signum dare videtur Circensibus, tali casu fluxit in morem : quum Nero prandium protenderet, & celeritatem, vt assolet, auidus spectandi populus flagitaret : ille mappam, qua tergendis manibus vtebatur, iussit abiici per fenestram, vt libertatem daret certaminis postulati. Hinc tractum est, vt ostensa mappa certa videatur esse promissio.* Omnino ex Ennio cognoscimus signum emittendis equis a Prætore mitti solitum. Hic igitur Manilius elegantissime dixit, Capricornum mittere signum venientis hiemis, tanquam Prætorem quendam, qui, quod currus emittebat signo dato, ab eo ἀφέτης dicebatur, vt locus ipse ἀφετηρία, hoc est carceres. Ἀφέτης est, qui Romæ editor Circensium, idem qui ludos committit. ἀφέτης est ludorum curulium, vt Munetarius gladiatorum. Dicitur & κύριος τῆς ἀφέσεως. Cuius enim magistratus erat Circensium editio, eiusdem & signi missio. Ab eo Planetæ, ἀφέται, καὶ κύριοι τῆς ἀφέσεως apud Astrologos ab eadem tralatione : item οἱ κυρίαν τῆς ἀφέσεως λαβόντες ἀστέρες. Ab eadem mente χρόνων ἄφεσιν Ptolemæus dixit, vt hic Manilius mittere signum in tempora. Sic & locus ipse, vnde mouetur Planeta, ἀφετηρία, & ἀφετικὸς τόπος, qui in Circo dicuntur carceres. Ac, vt factiones quatuor Circensium erant : ita & factiones quædam sunt stellarum, quæ dicuntur αἱρέσεις : vt qui sunt eiusdem factionis ἀστέρες, συναιρέται : qui contrariæ, ἀνθαιρέται. Factiones proprie in ludo pilæ dicebantur, & Factores. Plautus Curculione :

Tum isti, qui ludunt datatim, serui scurrarum in via,
Et datores & factores omnes subdam sub solum.

vt Latini in ludo pilæ Factiones vocabant, ita etiam Græci τάξεις. Pollux : ἐφ' ἣν κατατιθέντες τὴν σφαῖραν ἑτέρας δύο γραμμὰς κατόπιν ἑκατέρας τῆς τάξεως καταγράψαντες. vocat ἑκατέραν τὴν τάξιν, vtranque factionem ludentium, quos factores dixit Plautus. Itaque toto cælo errant, qui αἱρέσεις in stellis conditiones vertunt, non factiones : vt ex veteribus Firmicus, recentiores vero omnes, quod sciam. Sed longe ineptius ἀφέτην Prorogatorem vertunt. ἀφέτης nullam prorogandi significationem habent. Arabes Græcorum ἀφέτην هيلاّ vertunt cum puncto duro, quod ipsi Tesdid vocāt, هيلاج & quidem rectissime. Nam sine puncto هيلاج

[illegible] est Græce ἀφετὸς, escapado, Hispanice, Aquitanice. Proprie de equo siue emisso siue vinculis ruptis fugiẽte. ἀφέ[illegible]gitur cum puncto [illegible] recte ab ipsis vertitur, vt multa alia præsertim in Tetra[illegible]biblo Ptolemæi, in quo libro interpres probat se Hellenismi peritissimum fuisse. Ptolemæus de amicitia loquens: ἀφέσεις ἀστέρων τοῖς τ᾽ ἑτέρας τόποις ἐπικαταφέροντα. Sane hic ἄφετος nullam vitæ prorogationem habet. Neque aliquis opponat hæc esse Grammatica: nihil referre vtro modo vertatur: quæ est hodie imperitorum hominum impudentia, vt omnia, quæ ignorent, Grammatica vocent. Ego aio ad artem multum conferre, vtrum stella vitæ initia habere dicatur, an vitam prorogare. Diuersum enim munus est. Satis castigauimus prorogationes pro aphesibus, & cõditiones pro factionibus. Qui enim τὰς αἱρέσεις factiones vertet, multo clarius artem intelliget, quam qui conditiones. Castigentur igitur hæc.

v. 15. *—qui te Capricorne sub ipso Præmittit.*] Sub ipso, Maniliane, sub se ipso. Ita postea loquitur. *Quosque Artes præ se mittit.—*

v. 17. *tempora Pisces Bina ferunt.*] Gemblac. *Bina dicant.* melius, meo iudicio. Textus Bonincontrij *Bina ducunt*: quæ sunt vestigia veræ lectionis.

v. 19. *reuolans decurrit ab astris.*] Gembl. *—decurrit in astris.* Et merito. quis enim antea hæc intelligebat? Quum Sol est in æquoreis astris, in Piscibus scilicet.

v. 20. *Hiberni coeunt cum ver tunc roberis imbres.*] Veram lectionem tam deplorati loci tibi præstamus hanc esse:

Hiberni coeunt cum vernis roribus imbres.

Verni rores haud dubie hibernos imbres solent excipere.

v. 21. *Vltima quod sursum.*] Codex Gemblacensis: *vtraque quod sursum.* Ope illius libri, id est beneficio vocis illius *Vtraque*, non minus tibi veram lectionem dabimus, quam in antecedente versiculo:

Vtraque sors vmoris habet fluitantia signa. Vtraque sors humoris, imbres & rores. *fluitantia signa*, Pisces. Merito vtrique sorti tam pluendi, quam rorandi Pisces attributi sunt. *umoris* pro *humoris* non solum hic, sed alibi scriptum fuisse suo loco indicabimus. Quis hæc antea vel minimum intellegebat?

Ibid. *Vtraque sors humoris.*] Piscium exortu imbres cieri & Q. Tullius Cicero adtestatur:

Flumina

Flumina verna cient obſcuro lumine Piſces.

Et vetus Sphæra:

μεθ' ὃν κυκλεῖται κύκλος εἰλίσσων πνοὰς
ἀνέμοις ἐναλλὰξ σχῆμα τηλαυγὲς διπλοῦν
ἀντίστροφον δρόμοισιν ἐμφαίνων τρόπον.
οὐ γὰρ κατὰ μέσον λοξὸν, οὐδ' ἀπόστροφον
πρόσωπον, ὀρθὴν τάξιν εἰλεῖται κύκλου,
ὁ μὲν βορείου κλίματος νεύων πόλῳ,
ὁ δ' εἰς νότου κέλευθον εἰσδυνων βίᾳ.
διὸ δὴ πνοαῖσι τ' αὖ βυθῷ κεκρυμμένα
ἔδειξαν ἰχθῦς. πᾶς γὰρ εἰς βυθὸν πεσὼν
ἄνεμος ταράσσει κῦμα. σημαίνων βροτοῖς
χειμῶνα τακτὸν ἐξ ἐπιστροφῆς κλύδων
εἰλιγμὸν ἐκ γῆς ὕδασι προσφέρων, σφοδρὸν
δείκνυσι καιροῦ σχῆμα, χειμῶνος φύσιν.
ὅθεν διπλοῖσι χρώμενοι καιροῦ δρόμοις
ἀνέμων ἔχουσι τάξιν οὐ μεμιγμένην.

v. 22. *Quod tria ſigna.*] Lege:

Quin tria ſigna nouem ſignis coniuncta repugnant,
Et quaſi ſeditio cælum tenet. ———

Quis paulo ſanior hanc veram lectionem eſſe negauerit?

Ibid. *Quin tria ſigna.*] Sexta diuiſio κατὰ τὸ εἶδος. τῶν ζωδίων τὰ μὲν ἀποστρεφόμενα, τὰ δὲ ὀρθοστάδια. Et quidem ἀποστρεφόμενα tria, συνεχῆ, Taurus, Gemini, Cancer. Reliqua ὀρθοστάδια. Caue ἀποστρεφόμενα & ἀπόστροφα confundas.

v. 23. *Et quaſi ſeditio cælum tenet.*] τὴν ἐκ τῶν ἐναντίων ἀνατολὴν, τὴν ἀπόστροφον ἀνατολὴν ſeditionem vocat. Taurus enim clunibus oritur, & auerſus, Gemini pedibus, Cancer teſtudine.

Ibid. *Aſpice Taurum Clunibus.*] Quod clunes Tauro tribuat, fruſtra eſt. Poſteriora enim non habet. Ouidius:

Pars prior apparet poſteriora latent.

Eſt enim omnino, vt dixi, ἡμίτομος; eiuſque interciſio in Pleiadas deſinit, vt veteres putabant. Neque vero prudenter ei caudam attribuit Vitruuius, quum antea inchoatum, καὶ ἡμιτελῆ deſignaſſet. Vnde enim cauda interciſo? Attribuit ei caudam & Plinius libro 11. Sed eadem laſciuia caudam interciſo attribuere poſſunt, qua vrſæ, quæ vere nullam haber. Vrſi enim habent non caudam, ſed loco caudæ ἐπίφυσιν. Sed & in Calippi

parape-

parapegmate notatum fuit. κγ̄ Ζυγῶνος. τοῦ ταύρου κέρκος δύνει. Item ϛ Ταυρῶνος. τοῦ ταύρου ἡ κέρκος ἐπιτέλλει.

v. 24. *testudine Cancrum.*] Testudinem vocat, vt Græci ψαλίδα. Nam vt ψαλὶς in architectonica est testitudineum opus: sic testam Cancri ψαλίδα posse dici auctor Homerus, qui Cancros ψαλιδοστόμους vocat in Battachomyomachia. Testudinem Latini omnem camerationem: Græci etiam ὄστρακον. Et quæ in Lyra testudo a Manilio dicitur, ea Græcis ὄστρακον. In Asterismo Lyræ: ὁ λαμπρὸς ὁ ἐπὶ τοῦ ὀστράκου καλούμενος λύρα.

v.26. *Ne mirere.*] Pulchrum vero commentum: propter χέσιν κατηστεισμένων motas longatum dierum αἰτιολογεῖν. quæ sunt anilia, & futilia.

Ibid. *quum Sol aduersa per astra.*] Nam ἐκ τῶν ἐναντίων eorum est ἀνατολή. propterea aduersa vocat, & antea dixerat: *Et quasi seditio cælum tenet.* ——

v.27. *Æstiuum tardis attollit.*] *Attollat.* Etiam Gemblac.

v.28. *Nec te prætereant.*] Lege *prætereat.* Septima diuisio κατὰ τὸ ἔχειν πρὸς τὸν τόπον. τῶν ζωδίων τὰ μὲν ἡμερινά, τὰ δὲ νυκτερινά.

v.30. *Non tenebris aut luce suam peragentia noctem.*] Quid est luce agentia snam noctem? Gemblacensis prodidit fraudem. Habet enim: —*suam peragentia sortem.* Non, inquit, nocturna aut diurna nocte aut die censentur. Nam ita variarent, & quod æstate diurnum erat, hieme nocturnum foret. Sed perpetuas, inquit, stationes habent.

v. 32. *Omnia quæ certis.*] *Omnia quòd certis.* Gemblacensis.

Pag. 36. v. 1. *mundi natura sacrata est.*] Lege:

——*Mundi Natura sacratas Temporis attribuit partes.*——

Quibus natura sacrauit stationes suas singulis. Infra:

His regimen Natura dedit, propriasque sacrauit
Vnicuique vices.——

v.3. *Nanque Sagittari.*] Signa diurna: Pisces, Aries: Sagittarius, Scorpius: Leo, Cancer, binis mediis intercepta. Illa autem bina media intercepta noctntna dicuntur. Nempe Taurus, Gemini: Virgo, Libra: Capticornus, Aquarius.

v.3. *rapidique Leonis.*] *rabidique Leonis.* Gemblac.

v.5. *Nunc Pisces, Cancer.*] Omnino legendum:

Nunc Pisces, & Cancer, & acri Scorpios ictu.

v.6. *Aut vicina loco.*] Vel, inquit, vicina loco, vel æquis partibus

tibus diuisa, nempe binis interiecta. Nam vicina sunt Pisces, Aries, Sagittarius, Scorpius, &c.

Ibid. *diuisa aut partibus.*] binis interiectis.

v.9. *totidem nec signa feruntur*] Scribe; *nocturna feruntur.* Et ratio postulat, & Gemblac. ita habet.

v.11. *Castoris esse vices.*] *Castris esse vices* olim legebamus. Idem Gemblacensis sed cum traiectione: *Esse vices castris.* Castra vocat quaslibet stationes in Zodiaco. Alibi:

——— in externis subsidunt hospita castris. Item:
Ipsis dant fines castris, capiuntque vicissim. Ausonius:
Septimus accepit limes rutilantia flaminis
Recto castra situ. ———

Ait igitur alterum hemicyclium a principio Arietis diurnum: alterum a Libra, nocturnum dici.

v. 13. *Sunt quibus.*] Alij masculina vocant diurna, feminina nocturna. Hoc dicit.

v.14 *Feminea in noctem.*] *Femineam noctem.*

v 15. *Quod nonnulla.*] Lego, *Quin nonnulla.* Sed τὸ *sibi* suspectum est. Octaua diuisio, κατὰ τὴν δίαιταν. τῶν ζωδίων τὰ μὲν χερσαῖα, τὰ δὲ ὑδατώδη, τὰ δ' ἐπαμφοτερίζοντα. Et quidem χερσαῖα, Taurus, Aries, Leo, Scorpius. ὑδατώδη, Cancer, Pisces. ἀμφίβια, καὶ ἐπαμφοτερίζοντα, Capricornus, Aquarius.

v.16. *Neptuno debere genus.*] ὑδατώδη, Cancer, Pisces.

v.17. *& effuso gaudentes aequore Pisces.*] Ad Catasterismum Piscium alludit. Nam Pisces in aqua, quæ ab vrna Aquarij defluit, dicuntur natare.

v.18. *vt quæ terrena.*] χερσαῖα, Taurus, Aries, Leo, Scorpius.

v.20. *Positusque Deorum.*] Gembl. *positique Deorum.* Vtramq; præfert veterem lectionem, *hostisque Deorum.* Ita olim emendauimus, & quidem feliciter, vt omnes Latine intelligentes adstipulaturos speramus.

v.22. *Sunt etiam mediæ legis*] ἐπαμφοτερίζοντα, Capricornus, Aquarius. Post hunc versum retrahe illum: *Humida terrenis:*

Sunt etiam mediæ legis communia signa,
Humida terrenis æquali fœdere mixta.
Ambiguus terræ Capricornus, & æquoris vndis.
Parsque mari nitens semper fundentis Aquarij.

Et hæc quoque olim non infeliciter a nobis restituta. quod nescio,

nescio, an vlli nostrorum Smiotorum in mentem venire potuisset. Certe hæc opus habebant non vulgari attentione.

v.23. *Humida terrenis atque illi degere mixta.*] Primum hunc versiculum pristinis sedibus restituimus. deinde emendauimus, *æquali fœdere mixta*. Olim placuerat, *æquali lege remixta*. Sed vera est hæc posterior emendatio. Qui aliquo iudicio prædîti sunt, nunquam reclamabunt.

v.24. *Ambiguus terra Capricornus.*] In Sphæra veteri de Capricorno :

τὰ πρόσθε μὲν γὰρ αἰγόπλαστα δείκνυται.
ὄπισθ' ὄπισθεν ἰχθύος θαλασσίου.
ἡ μὲν γὰρ ἐν γῇ φέρβεται χλοηφόρῳ,
ἡ δ' ἐν κλύδωνι νήχεται γλαυκηφόρῳ.

v.25. *Parsque marina nitens.*] Legendum quidem : *Parsque mari nitens.* Cæterum an ita pingeretur Aquarius, vt dimidiatus tantum appareret, equidem nescio, & an Ouidius eo alluserit.

Iam puer Idæus media tenus eminet aluo,
Et liquidas mixto nectare fundit aquas.

Nam etiam de dimidiato Aquario oriente intelligi potest. Certe poetæ videntur dimidiatum oriri voluisse. Aratus :

——— ὑδροχόοιο μέσον περιτελλομένοιο.

Itaque præbuit ansam Attalo locum deprauandi, qui legebat νέον περιτελλομένοιο. Sed castigatur ab Hipparcho. ὁ ὑδροχόος, inquit Hipparchus, τῇ θέσει κείμενος ἀπὸ μεσημβρίας πρὸς ἄρκτους τὰ μὲν κατὰ τὸ στῆθος καὶ τὴν κεφαλὴν μέρη πολὺ ἐκπίπτοντα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου εἰς τὸ πρὸς ἄρκτους μέρος ἔχει. τὰ δὲ κατὰ τοὺς πόδας νοτιώτερα τοῦ ζῳδιακοῦ κύκλου. ἐν δὲ τῷ ζῳδιακῷ τὰ μέσα αὐτοῦ κεῖται. Si igitur ita medius secatur a Zodiaco Aquarius, vt altera pars in Aquilonē, altera in Austrum excidat, profecto oriente illa parte Zodiaci, quæ medium secat, orietur Aquarius media tenus aluo. reliqua pars adhuc erit ἐν τῇ περάτῃ. quod Manilio est in mari esse. Sed propterea non satisfit menti Manilij. Nam ipse ait semper mari niti alteram partem Aquarij, vt sit ambiguum signum terrestre & marinum : ex quo manifesto indicat pingi solitum dimidiatum extra aquas eminentem. Alioqui quomodo ambiguum signum maris & terræ esset ? In Kalendariis Rusticis Romæ totus expressus est, non dimidiatus. Ouidius intellexit de dimidia parte oriente. In Parapegmate : VI. Eid. Febr. ὑδροχόος μέσος ἀνατέλλει.

v.26. *animum deflectere causis.*] Gemblacensis *deflectere curis:*

Nona diuisio, κατά τι πλεονέκτημα, ἢ ἐλάττωμα· τῶν ζωδίων τὰ μὲν πολύγονα, πολύσπορα, πολύτεκνα· τὰ δὲ στεῤῥὰ, ἄγονα, ἄσπορα.

v.28. *Fecundum est proprie.*] πολύγονα, seu πολύσπορα, seu πολύτεκνα sunt, Cancer, Scorpius, Pisces.

v.30. *Sed sterilis Virgo est.*] Signa στεῤῥὰ, στειρώδη,. ἄγονα sunt Virgo, Leo, Aquarius.

v.32. *Inter vtrunque manet.*] Quæ neque πολύγονα, neque στεῤῥὰ, ea dicuntur κοινά: Capricornus, Sagittarius, Aries, Libra, Gemini, Taurus.

v.33. *Et qui contento.*] Gemblacensis, *Et qui Cretæo.* Dicitur enim Minois regis Cretæ filius.

Ibid. *Centaurus in arcu.*] Centaurus in arcu ἑλληνίζει. ὁ κένταυρος ἐπὶ τοῦ τόξου, hoc est ἐπίτοξος. ὁ ναύτης ἐπὶ κώπης, ἐπίκωπος. Sic alibi: —*geminumque sub arcu Centaurum.*— Sic Cicero: *Homo in tenui re,* ἀνὴρ ἐπ' ὀλίγων χρημάτων.

Pag.37. v.1. *æquantem tempore Libram.*] Lege: *æquantem tempora Libram.*

v. 3. *Nec tu nulla putes in eo commenta vocasse Naturam.*] Legendum *commenta notasse Naturam rerum.*— Decima diuisio, δρομαῖα: Leo, Sagittarius, Aries.

v.6. *Aut qua recta suis.*] Vndecima diuisio extra ordinem. Nam ὀρθοστάδια, siue ὀρθὰ, item καθήμενα, siue κατεῤῥιμμένα omnia sunt κατὰ τὸ κεῖσθαι. Atque de iis, quæ κατὰ τὸ κεῖσθαι, supra dictum est in sexta diuisione.

Ibid. *Aut quæ recta suis.*] ὀρθοβαδιστικά: Virgo, Gemini, Aquarius. *Librantur* hic dictum, vt in architectonica, quæ recta ad libram in plano collocantur, librari dicuntur: vt apud Cæsarem *machina ad libram* dicuntur *destitui.* Apud Ouidium aliud est:

Et iam finitima corpus librabat in herba.

Nam ibi, vt in tormentis, librari lapides, & saxa dicuntur. Gallice *eslancer.*

v.8. *Vel quæ fessa sedent.*] Corrige ita in textu, vbi operæ perperam ediderunt, *vt quæ fessa.* Sedentia, vt diximus, ad sextam diuisionem pertinent. Sedentia sunt, siue καθίζοντα, Taurus, Libra, Capricornus.

v.10. *Libra sub emerito consecendens.*] Gemblacensis *censidens.* quod proprium a labore in sede se collocantium. Textus Bonincontrij quoque ita habet. Sane accommodatum ad χειροτεχνίαν priscam.

priſcam. In Kalendario enim ruſtico Romano Epiſcopi Vallenſis Libra conſidit, quæ tamen hodie pingitur ſtans. Quam inepta erat vulgata lectio, tam notabilis eſt Gemblacenſis.

Ibid. *orbe laborum.*] Orbem laborū vocat, quod penſum alij τὰ κυκλούμενα τοῦ ἔργου. Quotidianus enim labor redit in orbem. Et operarij laboribus defuncti collocant ſe quieti, qualis Libra pingitur.

v.11. *Tuque tuo Capricorne gelu.*] Et Capricornus quoque contractus pingitur: vt alibi:

——— Et anguſto Capricornus ſidere flexus:

Et procumbens quoque quemadmodum bos, vt extat in eodem Kalendario ruſtico. in quo plane ὀκλάζων eſt vterque tam Capricornus, quam Taurus.

v. 15. *Quod ſi ſolerti.*] Vndecima diuiſio. ζώδια πηρὰ, ſiue mutila. Auctores artis μελοκοπούμενα vocant.

v.17. *Scorpios in Libra conſumit brachia.*] Chelæ Scorpij in Libra conſumuntur. Et nos alibi monemus Scorpium occupare partem duorum Dodecatemoriorum: quo nomine duplex dicitur Germanico in αὐτοκινήτοις:

Scorpios hinc duplex, quam cætera, poſſidet orbem,
Sidera, per Chelas geminato ſidere fulgens.

Vnde χηλαὶ Græcis ſæpe pro Libra, vt multis locis apud hunc auctorem. Virgilius:

——— ipſe tibi iam brachia contrahit ardens
Scorpius, & cæli iuſta plus parte reliquit.

Hoc eſt: tibi reliquit locum Libræ. Hinc Poeta vetus:

Et Libram, quam Cæſar habet.—Adde quod alludit ad natalem Cæſaris Augusti principio Libræ, VIIII Kal. Octobres Iulianas. De quo alibi.

v.18. *Succidit incuruo.*] ὀκλάζει. Aratus:

Ταύρου δ᾽ (χηλέων ὅσση πειραίνει) ὀκλάξ. Lucanus:
Æthiopumque ſolum, quod non premeretur ab vlla
Signiferi regione poli, niſi poplite laſſo
Vltima curuati procederet vngula Tauri.

v.19. *Centauro ſupereſt.*] Nam Centauri χειδιοχαράγματα, vt pingatur dimidiato vultu. Centaurus eſt etiam dimidiato vultu in illo luculento ruſtico Kalendario Epiſcopi Vallenſis, quod longe meo iudicio elegantius, quam illud; quod etiam vidimus in palatio Farneſiano, in quo Sagittarius pleno vultu viſitur,

non dimidiato. Apud Iuuenalem simile est.
——— *Et statua meditatur prælia lusca.*

v.24. *Temporibus quoque sunt.*] Duodecima diuisio eadem cum quinta. Nam τὰ δίσωμα, quæ in illa tractantur, eadem sunt cum iis, quæ in hac proponuntur, quæ ideo dicuntur κλιμακά, quod desinant in principiis quatuor temporum anni, Pisces quidem ineunte vere, Gemini æstatis principio, Virgo Autumni, Sagittarius hiemis.

v.27. *Quatuor in partes scribuntur.*] Fortasse *tribuuntur* scripsit Manilius. Sed vulgatam lectionem non improbamus.

v.29. *Nec satis est proprias signorum noscere formas.*] Proprias formas dicit, quod κυριολογώτερον propriarum formarum vires, hoc est, τὰς ἰδιότητας τῶν μορφώσεων dixisset. τὰ ζῴδια κατὰ τὰς ἰδιότητας αὐτῶν, vt diximus, tripliciter considerantur, καθ᾽ αὐτά, πρὸς ἄλληλα, κατὰ τὴν πρὸς τοὺς πλανωμένους οἰκείωσιν. Sed tertia, quam promisit, non comparet. Prima absoluta, superest secunda, ἡ τῶν ζωδίων κατ᾽ ἄλληλα οἰκείωσις, quæ σχηματισμὸς dicitur, vulgo Aspectus. Nam apud veteres hoc verbi non reperies. Censorinus Conspectus vocat.

v.30. *Consensu.*] τῇ οἰκειώσει, τῇ συμπαθείᾳ.

Ibid. *fata monent.*] Decernunt. *fœdere*, τῇ οἰκειώσει.

v.31. *Atque aliis alia.*] αἱ μορφώσεις, quarũ paulo ante meminit.

v.33. *In tres æquales.*] Esto circulus Zodiaci partium CCCLX. Eius semissis CLXXX σχηματισμὸν ἐκ διαμέτρου efficit: triens CXX triquetri æquilateri: quadrans XC Tetragoni latus: sextans LX Hexagoni.

Ibid. *In tres æquales.*] A triangulo isopleuro primum σχηματισμὸν aggreditur. Tres lineæ æquali ductu faciunt trigonum isopleuron: cuius latus quatuor signa absoluta intercipit. Quatuor enim signa triens circuli.

Pag.38. v.2. *Et quæcunque tamen.*] τὸ *tamen* totam sententiam perturbabat. Extricat Gemblacensis, in quo est, *Et quæcunque ferit*, optime. Quæcunque ferit, siue percutit latus trigoni, ea dicuntur signa trigona. Quo enim definit linea, aut quo incipit, dicuntur ea puncta initia trigoni.

v.3. *In tria partitur.*] Hic quoque τὸ *partitur* non minores tenebras offundebat. Legendum enim *partitus*. Totus locus ita concipiendus:

CONFI-

CONFIGVRATIONVM DIAGRAMMA.

Et quæcunque ferit, dicuntur Signa trigona,
In tria partitus quod ter cadit angulus astra,
Quæ diuisa manent ternis distantia signis.

Non indigent interprete.

v. 4. *Quæ diuisa manent terris distantia signa.*] Scribe:
Quæ diuisa manent ternis distantia signis.

Etiam Gemblacensis habebat *ternis*. Quæ linea ferit, ea sunt trigona. vt a principio Arietis, ad principium Leonis linea ducta facit angularia signa trigona Arietem, & Leonem, & tria signa intercepta relinquit, Taurum, Geminos, Cancrum. Ergo Signa trigona sunt, quæcunque manent ternis distantia signis.

v. 5. *Laniger & paribus.*] Scribe: *Laniger e paribus.* — Postquam docuit, quomodo fiat, & quatenus dicatur trigonum, nunc quæ dicantur trigona, exponit. Qui legebat *vt paribus*, solens delirabat. Sed cibus illi erat a nobis dissentire, vt aliis illepidis capitibus

capitibus vsuuenit, quod hominum genus cum maxima voluptate, & tisu quotidie experior.

v.9. *Per totidem toti.*] Tam despetato loco succurtit Gemblacensis: qui pro *toti* habet *tortis*. Nimitum *fortis* scripserat Manilius, vt solet; id est τὰς μοίρας. vt possis petspicere ἀστόχως nos olim diuinasse hic deesse, verbum, quod μοίρας exptimeret. Itaque *Partes* legebamus. *Desunt*, id est supetsunt. Reliqua quæ non tetigimus. τὰ λοιπὰ, τὰ λειφθέντα. Glossæ: *Deerit*, περιλείφθη.

v.10. *Sed discrimen erit dextris seu caussa sinistra.*] Distinguendum:

Sed discrimen erit dextris seu caussa. Sinistra
Quæ subeunt: quæ præcedunt, dextra esse feruntur.

Dextta signa sunt τὰ προηγούμενα καὶ προαναφερόμενα Sinistra τὰ ἑπόμενα. Res ipsa loquitur. Consule diagramma. Quintum Signum ab Atietis principio est principium Leonis in consequentia. Leo igitur est finistet. Rursus quintum signum in antecedentia, est Sagittarius. Proinde Sagittarius est signum dextrum trigoni Atietis.

v.13. *Hoc satis exemplo est ad quæ diuersa.*] Legendum:

Hoc satis exemplo est. At quæ diuersa quaternis
Partibus æquali laterum sunt condita ductu, &c.

Ibid. *At quæ diuersa.*] Nihil muto. Sed constat mihi Manilium scripsisse *diuisa*. In Gemblacensi duo hæc, *diuisa*, *diuersa* commutantur.

v.15. *Quorum designat normalis.*] Normalis linea, ἡ κάθετος: linea quæ ad perpendiculum cadit, id est πρὸς ὀρθάς. Itaque ὀρθὴ γωνία Quintiliano recte dicitur normalis angulus. Nam posteriores male rectum angulum vocant, vt non distinguant τὴν ὀρθὴν ἀπὸ τῆς εὐθείας.

Ibid. *Quorum designat.*] Quorum anguli normales sunt. Signa tetragona.

v.16. *Dextra ferunt Libram Capricornus spectat & illum.*] Interpolatitia sunt hæc. Gemblacensis hic mutilus est, & cortuptus. Bonincontrij textus habet:

Dextra fert Libram Cancer Capricornus & illam.

Quæ recta est lectio. Et tota sententia ita concipienda.

Dextra fert Libram Cancer, Capricornus & illam.
Conspicit hunc Aries, atque ipsum partibus æquis

Cancer,

Cancer, & hunc læua subeuntis sidera Libræ.
Consule diagramma. Non opus est Mercurio.

v. 18. *& hunc læna.*] Gemblacensis *læua* : quomodo superius *Dextra.* Incipiat Tetragonum a Libra. Libræ dextet Cancer, Cancro Capricornus, Capricorno Aries, Arieti Cancer, εἰς τὰ προηγούμενα: at Cancro tursus sinistra est Libra εἰς τὰ ἑπόμενα. Insigniter hic locus deprauabatur ab eo, qui a nobis dudicisse ægte ferebat. Sed æger zelotypia animus motat, quantum potest, alas: nondum tamen volare didicit.

v. 19. *Semper enim dextris censentur signa priora.*] Mirum genus loquendi: Signa censentur priora dextris: id est, eo censentur priora, quod dextra sint, τῷ δεξιὰ εἶ).

v. 20. *Scilicet in totidem.*] Lego : *Sic licet in totidem.*— Hoc, inquit, modo licebit cætera Tetragona exornare, ternis signis latus instruendo. Quarta enim pars Signorum sunt tria signa.

v. 23. *Sed si quis contentus erit.*] In Gemblacensi titulus huic capiti prænotatus erat: DE MENSVRA EORVM SIGNILITER ATQVE PARTILITER. & quidem recte. Nam trigona alitet signiliter, siue ζωδιακῶς, aliter partilitet, siue μοιρικῶς capiuntur: quod signiliter, hoc est, si quinque absoluta signa comprehendat latus trigoni, erunt partes CL, quæ excedunt trientem de CCCLX partibus. At si partiliter, hoc est, tertiam partem circuli acceperis, tunc comprehendet quatuor tantum signa absoluta.

Ibid. *Sed si quis contentus erit.*] Si quis illa non secundum partes Circuli, sed secundum signa æquare voluerit, fallus erit: puta, si quis ita quadratum componere voluerit, vt puter quaternis signis includendum, & Trigonum quinis, ita vt ζωδιακῶς, non μοιρικῶς ea ratio putetur. Nam si a principio Capricorni, ad finem Tauri, ducatur linea, ea includet quinque signa absoluta. Sed erit latus trianguli isoscelis, non isopleuri, cuius basis erit duorum signorum.

v. 24. *Diuisum signis.*] Legendum : *Diuisum vt signis.*

v. 29. *Qui tamen ex signis.*] Non statim sequitur, vt trigoni vim sentire possit, qui in signo angulari natus est. Nam quia μοιρικῶς constituendi sunt σχηματισμοί, si a XV parte Capricorni, ad XV Tauri, ducatur linea, & fiat Trigoni latus : sane qui secunda parte Tauri nascetur, non poterit vires trigoni sentite.

tire. Nam ita quatuordecim partes a trigono excluduntur.

v. 32. *Amisere loco dotes.*] Eleganter. Nam in exemplo superiori licet Taurus, in cuius secunda parte horoscopus incidit, sit quintum a Capricorno signum; tamen nomine tenus erit trigonum, quatenus signum a signo quintum est, loco autem, id est μοιρικῶς, non erit. Amittit enim vires trigoni: quia partes non sunt absolutæ.

Pag. 39. v. 4. *Hunc autem numeri.*] Quod si a principio signi, ad finem quinti, ducatur linea, latus non efficit summam trientis. excedet enim. vtpote quum quinque signa absoluta sint partes CL: quas oportebat esse cxx, vt sint triens circuli.

v. 6. *Quod quanuis duo sint.*] Locus pessime acceptus. Proculdubio legendum:

Quod quum bis duo sint a dirimentibus astra,
Si tamen extremum laeui, &c.

Error solens librariorum veterum *quum vis* pro *quum bis.* Inde posteriores librarij prioribus imperitiores ex *quumuis*, *quanuis* fecerunt, procliui errore.

Ibid. *Quod quum bis duo sint hæc a dirimentibus astra.*] Dirimentia astra, siue signa vocat, angularia, quibus quatuor media stipantur. Quanuis, inquit, tibi concedam bis duo, siue quatuor signa a punctis dirimentibus esse, tamen latus efficit centum quinquaginta. Nam ex duobus dirimentibus signis, siue angularibus, vnum integrum accepisti, quum principium tantum eius assumendum esset, non finis. A principio enim signi, ad principium quinti, non autem ad finem quinti, ducenda erat linea. Anguli sunt signa dirimentia: quæ a similibus partibus sumenda sunt.

v. 7. *Si tamen extremum.*] Si tandem a principio signi primi anguli, ad finem signi secundi anguli numeres, puta a principio Capricorni, ad finem Tauri, conficet numerus c L partium: hoc est, vt ipse loquitur, ter quinquagenum partium.

Transibit numerus formam.] Formam trianguli, τὸ σχῆμα. Nam non amplius erit isopleuron, sed isosceles. Sic Censorino dicitur Hexagoni lateralis forma. sic infra:

Quadrati si forte voles effingere formam.

Sed fortasse legendum *normam.* quod non est contemnendum.

v. 10. *finesque sequentis Consumet ductus.*] Ductus, hoc est linea.

nea illa consumet etiam sequentis lateris principia. Triginta enim illi auferet.

v.11. *Consumet ductus.*] Ductus, linea. tractus ipsius lineæ. Supra: *In tres æquales discurrit linea ductus.*

Ibid. *Licet ergo signa trigona Dicantur.* —] Licet trigonorum more quina signa in latere habeant, tamen non seruant legem partium trigoni.

v.13. *Hæc eadem species fallit.*] Gemblac. *fallet.* Idem quoque fallere potest in tetragono. Quamuis enim quatuor signa in latus includas, tamen nisi μοιρικῶς nonaginta partes tantum assumpseris, operam luseris.

v.16. *Euenit, vt prima signi de parte prioris.*] Prius signum est dexter angulus. Sequens, sinister. Si a principio Capricorni, ad finem Arietis lineam duxeris: quatuor quidem signa in latus incluseris.sed tamen quadrati lege non erit. Latus enim quadrati est nonaginta partium, hic vero, vt ipse loquitur, bis sexagenarum. Excessus erit, vt in trigono, xxx partium. Quid autem mouerit Manilium, vt rem tam puerilem tam anxie notarit, equidem caussam comminisci non possum. Nam a principio signi, ad principium signi, & partis, ad similem, fit ductus. Valde bardum esse oporteret, qui aut erraret, aut quintum signum, quinque signa putaret esse. Nugatoria sunt hæc.

v.18. *Bis sexagenas faciat sua summa.*] Deprauatissima sunt. Totus locus ita restituendus, & quidem minimo labore:

Si partem ad summam ducatur virga sequentis,
Bis sexagenas faciat. Sin summa prioris,
Et pars confertur subiuncti prima, duorum
Signorum in medio numerum transitque, refertque.

Gemblacensis retinet vestigia veræ lectionis.

Bis sexagenas faciat in summa prioris.

Ibid. *Sin summa prioris.*] Ecce iterum vrget nos incommodo. Si quadratum a fine dextri Signi, ad principium sinistri putetur: quanuis a xxx parte Capricorni, ad primam Arietis, quatuor signa numerantur: tamen duo intercepta media includentur in latus, duo extrema excludentur. Ita latus erit bis tricenarum partium. Summæ deerit triens. Tricena enim hæc deerunt, quæ priori summæ, hoc est summæ prioris exempti superabant. Sane hanc Manilij ἀκριβείαν amare non possum. Quis enim illi con-

 cedat

cedat ab vltima Capricorni, ad primam Arietis, quatuor ſigna comprehendi? Sunt enim ſexaginta partes tantum excluſiue, ſexaginta & vna incluſiue, vt vulgus loquitur. Nam dodecatemoriorum habenda eſt ratio. Dodecatemoria vero in quauis parte circuli, vnde vnde incipias, reperiuntur. A quacunque parte Circuli tria continua dodecatemoria acceperis, trientem Circuli abſolueris. Is numerus, quem præſcribit, conſtare non poteſt nec in trigono, ſi a prima Capricorni, ad triceſimam Arietis numeraueris. quatuor enim tantum ſigna erunt. neque in tetragono, ſi a prima Aquarij, ad triceſimam Arietis. Nam tria tantum erunt. Et tamen & trigono, & tetragono ſuus conſtabit partium numerus, quanuis ſignorum non conſtet, vt vult Manilius. Præterea quum figurationes illæ a numeris vocentur, Sextilis a ſex, quadrata a quatuor, triquetra a tribus, dimidiatus circulus a ſex: ſi ſextilis habeat duo ſigna, quadrata tria, triquetra quatuor, oppoſita ſex, & ſigna illa per numerum figurationis multiplicentur: ea integrabunt circulum, hoc eſt XII ſigna Zodiaci, bis ſex, ter quatuor, quater tria, ſexies duo. Quod ex ſequentibus diagrammatis patet.

HEXAGONA.

6

2	♈	♊	♌	♎	♐	♒
	♉	♋	♍	♏	♑	♓

TETRAGONA.

4

	♈	♋	♎	♑
3	♉	♌	♏	♒
	♊	♍	♐	♓

TRIGONA.

3

	♈	♌	♐
	♉	♍	♑
4	♊	♎	♒
	♋	♏	♓

OPPOSITA.

2

	♈	♎
	♉	♏
6	♊	♐
	♋	♑
	♌	♒
	♍	♓

v. 19. *Et pars confertur ſubiunctis.*] Ineptiſſime, vel potius nullo ſenſu. Legendum *ſubiuncti.* Angulus dexter vocatur prior. Ergo læuus vocatur ſubiunctus. merito.

v.20. *Signorum in medio.*] Profecto Manilius scripsit:—*duorum Signorum medium numerus transitque, refertque.*

Numerus per duo media signa incercepta transit, eorumque summam refert duntaxat, non autem dirimentium, siue stipantium.

Ibid. *Signorum medium.*] Mirum genus: Signorum medium, media signa. Fortasse legendum *numerum*. Ita erit τὸ *medium* pro mediorum. Ita, inquit, summa transibit duorum mediorum signorum numerum.

Ibid. *refertque.*] Refert tantum media signa. quid refert? Triginta duplicat partes. at pars tertia desit, nimirum totius trianguli tertia pars, hoc est triginta. hoc est quod elegantissime dicit naufragium vnius signi.

Ibid. *transitque refertque.*] ἓν διὰ δυοῖν. Transit signa refert. Transita signa refert. Transitorum signorum refert numerum. Transita signa vocat intercepta. Infra:

Alterius ductus locus est per transita signa.

v.23. *Naufragium facient partes vnius in ipsis.*] Distinguendum:

Naufragium facient partes vnius. In ipsis

Non igitur satis est signis numerasse trigona.

v.24. *Non igitur satis est signis.*] Non satis est signiliter καὶ ζωδιακῶς putare formas.

v.27. *facies quum membra trigonis.*] Gemblac. *trigoni*. Recte.

v.28. *Hic poscit quartam.*] Manifestum mendum deprehendimus olim, *quartam*, pro *quintam*. Sed & Gemblacensis agnoscit *quintam*. Hic, inquit, hoc est in trigoni finitione centesima summa poscit quintam partem. Centesimam summam vocat τὸ ἑκατοντάδα, centenarium numerum ἰδιωτικῶς. Cuius quinta pars xx. Ita fiunt cxx in latere trigoni isopleuri. Illic, hoc est in tetragono, centesima summa amittit decimam. Decima centenarij x. Ergo fient xc in latere quadrati. Bonincontrius: *Hic poscit quartam partem*, id est, inquit, quatuor signa. Vides acumen. Et multa eiusmodi apud illum virum minime malum inuenies. Sed nos abstinemus a pædagogicis reprehensionibus.

v.30. *Et quiscunque quater cunctis.*] Lege: *quater iunctis.*

v.31. *Quæque loca in triplici.*] τὸ IN abundat. Positio in sequenti, vt alibi:

Ne magna breuibus careant compendia dictis.

v. 32 *Quum signata viæ.*] Elegantissime dictum: hoc est, vbi coit angulus. Angulus est compendium viæ: quia artatur, & breuior fit superficies. Contra lineæ rectæ parallelæ sunt dispendium viæ, quia ab alterius extremo, ad alterius extremum, lõgior via est, quam ἐν τῷ κλίσει duarum. Non potuit dici elegantius.

Ibid. *Quum signata viæ.*] Quacunque incumbit angulus.

v. 33. *His Natura dedit.*] Ex Gemblacensi repone:

His Natura dedit communi fœdera lege.

Tota περιοχὴ ita concipienda:

Et quiscunque quater iunctis fauet angulus vsque,
Quæque loca triplici signarit linea ductu,
Quum signata viæ linquet dispendia rectæ,
His Natura dedit communi fœdera lege,
Inque vicem affectus, & mutua iura fauoris.

Pag. 40. v. 2. *Quocirca non omnis habet genitura trigonos Consumet ductus.*—] Deest τὸ QVÆ. Vt supra: *Ingenium Natura dedit.* id est, cui ingenium Natura dedit. Nisi dicamus *habens* non *habet* legendum esse.

Ibid. *Quocirca non omnis habet.*] Non omnis genitura, quæ habet ductus trigonos, statim dicenda habere, nisi consumptos & absolutos habeat. Vt a XV Arietis, ad IX Leonis, numerantur quinque signa: sed non tamen absolutum trigoni latus habet illa genitura, nisi partiliter habeat, hoc est a parte data, ad similem.

v. 3. *licet ergo signa trigona Dicantur partes.*—] Ineptissime, & cõtra hypothesin. Nam trigona tunc absoluta sunt, quum dicuntur partes, vel partilia. Sed Manilius scripsit: — *licet ergo signa trigonæ Dicantur partis.*— Signa trigonæ partis, id est Signa partis trianguli. Nam profecto Aries & Leo sunt signa trigonæ partis, siue trigoni lateris. Sed non statim erunt trigona, nisi a parte, ad similem partem numerentur.

v. 7. *Distat enim, an partes.*] Melius fecero, si totum locum, vt debet legi, apposuero:

Distat enim, an partes consumat linea iustas,
Detractetve modum numeri, quem circulus ambit,
Nunc tres efficiat, nunc quatuor vndique ductus,
Quos in plura iubet ratio procedere signa
Interdum, quam sunt numeris memorata per orbem.

Plurimum

Plurimum, inquit, intereſt, an linea, quæ aut trigonum, aut tetragonum facit, conſumat iuſtas partes, & partiliter accipiatur: an vero detracter numerum totius circuli, quum ſcilicet in plura ſigna procedit, quam ratio numeri per totum orbem poſtulat.

v.8. *Detractetque.*] Melius ad mentem Manilij *Detractetve.* Detractare, vel vt alij ſcribunt, detrectare, idem quod primigenium Detrahere.

v.10. *Quos in plura iuuet.*] *Iubet.*

v.12. *Sed longe maior.*] Quatenus χέσει differant ſigna, docuit: nunc, quatenus viribus. Longe, inquit, maior vis trigoni, quam tetragoni. Quo enim propior nobis linea fuerit, eo efficacior. Quo maior ὑποτείνουσα, eo ab arcu ſuo remotior, & centro ſuo propior. Subtenſa in trigono remotior eſt ab arcu ſuo, quam in tetragono. Ergo nobis propior, qui centri vicem obtinemus. Efficacior igitur.

v.14. *ſubmoto linea.*] Linea, ἡ ὑποτείνουσα. *Templo*, arcu ſuo. *Horum*, tetragonorum.

v.15. *Illa magis vicina.*] Linea trigoni.

v.18. *Deuiaque alternis.*] Inepte hæc diſiungunt a ſuperioribus vulgatæ editiones. Nunc ad hexagona pergit. Sexta pars Circuli, LX: quot partium latus Hexagoni. Deuia vocat, quia eorum ὑποτείνουσαι remotiſſima. ideoque obliquus eorum aſpectus, ac minimus inter ſe conſenſus. Noue autem alterna pro binis dicit: vt & Cenſorinus; qui latera Hexagoni alternas lineas vocat.

Ibid. *Deuiaque alternis.*]. Quod a principio Tauri, ad principium Cancri, linea ducitur, ideo medium interceptum alternum vocat. Atqui non magis interceptum eſt, quam Taurus ipſe. Vtrunque enim ſignum integrum eſt. Itaque ab ea mente dicit ſingula ſidera formari a tali linea.

v.20. *Inuita anguſto.*] Inuitam lineam obliquam dicit. Quo magis ὑποτείνουσαι a diametro recedunt, eo obliquiores. Orbem τὴν σφαίρειαν dicit.

v.21. *Nam quum per calles formantur ſingula limos.*] Interpolata lectio. Gemblac. *Nam quum per tales formantur ſingula limes.* Sed *limas* legendum. pro quo ſubſtituit de ſuo *binas* bonus Bonincontrius, ne & in hoc quoque ſibi diſſimilis eſſet. Ego hanc ſubtilitatem non capio, vt latus hexagoni binis lineis includam. *tales limas* ſcilicet lineas: quas paulo ante *inuitas* vocauit.

v.23.

v.23. *Sexque per anfractus curuatur virgula in orbem.*] Quid? latus hexagoni curuatur per sex anfractus? Intelligit fortasse sex peripherias segmentorum hexagoni. Hoc vero longe ineptius erit. Nam in circulo proposito quænam peripheriæ possunt curuari, non video: nisi aliam peripheriam segmento hexagoni tribuamus præter eam, quam vnicam habet circulus. Quod est absurdum.

v.25. *qua te Capricorne rigentem.*] Gemblac. *quo te.*

v.28. *Alterius ductus locus &c.*] Legendum, *Alterius ductus locus est.* quod & puero patet. Absoluto primo orbe a Tauro, ad Pisces, alterius orbis initium ab Ariete, ad Aquarium, & sic deinceps. Transita signa vocat intacta. suntque ea, quæ primo orbe singula interiecta erant, neque a linea contingebantur. Nam ea in secundo orbe angulum facient: quemadmodum in primo orbe Taurus, & Cancer Geminos interceptos habent. In secunda repetitione Gemini & Leo Cancrum medium habebunt.

Ibid. *Alterius ductus.*] Ineptissime textus Bonincontrij,

Alternis ductus locus & per transita signa.

v.29. *Vtque ea prætoream.*] Non quiuis sententiam huius loci capit. Gemblac. habet. *Vtque ea prætereas.* Totus locus ita continuandus:

Alterius ductus locus est per transita signa,
Vtque ea prætereas, quæ sunt mihi singula dicta.

Nihil verius. Ductus alterius orbis est, vt incipias a signis transitis in priore orbe, scilicet vt prætereas ea signa, quæ ego vocaui *singula*: nimirum *transita*.

Ibid. *quæ sunt mihi singula dicta.*] Quæ ego vocaui singula illo versiculo.

Nam quum per tales formantur singula limas   Sidera. —

Hæc vt dixi, non cuiuis erant obuia. Sed Gemblacensis fuit hic nobis θεὸς ἀπὸ μηχανῆς.

v.31. *Transuersos igitur.*] Censorinus: *Hunc quidam conspectum non vsquequaque receperunt, quod minimum ad maturitatem partus videbatur conferre.*

v.32. *Quod nimis inclinant.*] Ausonius:

Obliqua exilem dimittit linea lucem,
Adspirans tenues per inertia pondera motus.

v.33. *ex recto certior ictus.*] Vt in trigono linea recta certior, proxime

proxime a trigono in tetragono. in hexagono vero lima & obliqua.

Pag.41. v.1. *Tertia conuerso.*] Omnino legendum *connexo.* De Hexagono intelligit rursus. Error a vetere scriptura : *connesco*, pro *connexo.*

v. 2. *Et quæ succedit.*] Plane legendum : *At quæ succedit.* Nam aliud caput est.

Ibid. *At quæ succedit.*] Sequitur ordine περὶ τῶν ἀσυνθέτων καὶ ἀβλέπτων. Ea sunt, quæ nullam configurationem facere possunt. Nam σχηματισμὸς vt minimum non potest fieri intra LIX partes. Quæ igitur intra hunc numerum sunt, ea ἄβλεπτα, καὶ ἀσυνθετα, καὶ ἀσχημάτιστα dicuntur, vt sunt, quæ XXX tantum partium computantur: quorum duo sunt genera. μοναχὰ, hoc est dodecatemoria a principio, ad finem suum considerata. item ζυναφῆ, a partibus similibus, ad similes : vt a XVII Cancri, ad XVIII Leonis. Hæc igitur nullum σχηματισμὸν efficiunt. Nam σχηματισμὸς est πρὸς ἄλλο σχέσις τίς. Hic vero aliud signum non est. vnum enim tantum est. Ergo nullus σχηματισμὸς. quia nullus σχηματισμὸς δι᾽ ἑνὸς, vt Græci auctores artis norant.

v.3. *Singula circuitu quæ tantum transeat astra.*] Lege *transmeat.* Transmeare & Transire dicitur Manilio linea, quæ a signo, ad signum ducitur.

v.4. *Vis eius procul est.*] Signa singularia, seu μοναχὰ nullum effectum habent, quia nullam σχέσιν. Si nulla σχέσις, ergo nulla οἰκείωσις. Inefficacia vocat Firmicus; quæ signis singularibus diuiduntur: Græci ἃ δι᾽ ἑνὸς ἀπέστραπται ἑαυτά. Vocant etiam ἄβλεπτα. Firmicus : *Instituendum Mathematicum etiam in primis illud docere debemus, quid sit diametrum , quid trigonum, quid quadratum , quid hexagonum, quid ableptum.* Ita hunc locum expleuimus & emendauimus ex veteri Codice manuscripto. Nam hodie & mancus & corruptus locus ille circumfertur. *Abiectus* enim ibi legitur pro *ableptus.* Quin etiam lemma eius capitis ita ex eodem libro restituendum: *De Diametris, Trigonis, Quadratis, Hexagonis, de iunctis, siue Ableptis.* Item infra : *Ac per hoc quodcunque signum extra hunc numerum fuerit inuentum, pigrum & ableptum dicitur.* Imponere potuit correctoribus vox pigrum, ἀργὸν, vt Græci artifices vocant, cui respondet non male Latina abiectum. Quia igitur ἄβλεπτον signum dicitur, quod nullum σχηματισμὸν efficit, ab eo

infectiotis vetustatis Græci τοὺς σχηματισμοὺς etiam βλέψεις dixisse videntur. Sane Censorinus Conspectum dixit, quod Arabes المنظر hoc est, Aspectus, vt etiam nostri ex illis vertere. Quicquid Arabes præter Ptolemæum decernunt, id Arabum commentum putant nostri: quum tamen plurima, quæ Arabibus vulgo attribuuntur, vetustissimorum Græcorum esse comperetim, e quibus Arabes hanserunt.

v. 6. *Sed tamen est illu Phœbus sub lege propinquus.*] Gemblac. *sub lege propinqua* recte. Sed nondum purgatus locus est. Nam perperam *Phœbus* pro *fœdus*. quem errorem etiam alibi infra castigauimus. *Ne sit mirandum, si Phœbus non datur astris.* Ibi enim *fœdus* quoq. legendum. Sed tamen, inquit, fœdus est illis sub lege propinqua: quod eiusemodi cōfigurationes possunt esse collegia masculorum & femininorum signorum. Nam linea a principio Arietis, ad finem Tauri, & sextilem aspectum includit, & masculum cum fœminino coniungit. Si, inquit, qua sunt hexagona non valent, at tamen sub lege propinqua fœdus habent. Propinqua enim lex est hexagonorum collegiis masculorum & femininorum. Quod Phœbus hic tenebricosius non radians fuerit Bonincontrio, melius ex ipso didicerit lector, quam ex nobis, qui nemini solemus ἐγγυᾶν.

v. 7. *quod euntibus astris.*] Quod ordine incedentibus astris, id est, quod astris secundum ordinem suum binis sumptis masculum vnum vni feminino responder, & coniunctum est.

Ibid. *Mascula sex maribus.*] Potest legi: *Mascula sex paribus respondent.* Infra:

Mascula si paribus, vel si diuersa suorum
Respondent generi. ——— Respondent autem mascula sex masculis, quia terna ternis: Aries, Libræ: Gemini, Sagittario: Leo Aquario. Sic feminea femineis, terna ternis: Taurus Scorpio: Cancer Capricorno: Virgo Piscibus.

v. 9. *Feminei sic coniungunt.*] Misere hæc deformata sunt. Vere scripsit Manilius:

Quod non diuersum genus est, quod euntibus astris
Mascula sex maribus respondent: cætera sexus
Feminei. sic coniungunt commercia mundi.
Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Sub lege propinqua hic σχηματισμὸς valet: quod genus masculinorum,

norum, & femininorum non est diuersum hexagonis. vtpote quum signis secundum successionem suam euntibus sint mascula sex: & totidem masculis respondeant totidem cætera sexus feminei. Hæc nemo bene intelligebat, & quidam hæc temetarent potius, quam aut intelligerent, aut a nobis didicisse videri vellent.

v. 9. *Feminei se coniungunt.*] Legimus: — *Cætera sexus Feminei. Sic coniungunt commercia Mundi.*

Manifesta & certa sententia, cui nemo sanior aduersari possit.

v. 10. *Sic quicquam alterius.*] Ridicule. Scripserat Manilius:

Sic, inquam, alternis paret natura figuris.

Figuris, σχηματισμοῖς. Nam de illis mentio, & horum in hoc epilogo meminit.

v. 11. *Et cognata iacent certis.*] Corruptum a correctoribus. Gemblacensis:

Et cognata manent generis sub legibus astra.

Legem propinquam, cuius supra meminit, vocat hic legem generis, siue sexus. Itaque restitutionem huius loci codici Gemblacensi debemus. Et sane omnia hæc oculatissimos effugiebant, nedum tirones harum rerum.

v. 12. *Iam vero nulla est.*] Lemma huius capitis in Gemblacensi præferebatur hoc: DE INCONIVNCTIS SIGNIS ET QVÆ VI. LOCO SVNT. Nunc de illis, quæ dicuntur ζωναφῆ, a similibus partibus, ad similes sequentis. Firmicus iuncta vocat.

Ibid. *hærentibus addita signis.*] Hærentibus, ζωναφέσι.

v. 13. *nam consensus habet.*] Lege:

——— *nam consensus hebet, quia visus ademptus.*

Quia visus ademptus, ὅτι ἄϐλεπτα. Nulla linea defluit ad visum nostrum. Videtur hoc iis, quæ supra περὶ βλέψεων diximus, aduersari, & ἄϐλεπτα potius dicta, quia a nobis non videntur, quam quod se non vident.

v. 14. *In se cuncta ferunt.*] Gemblacen. *In se ducta ferunt.* Sed lego totum: *In se ducta ferunt animos, quæ cernere possunt.*

In se ducta, quia sibi solis sunt, & non aliis. quia nullam σχέσιν habent. Profecto eleganter dictum, *in se ducta*, τὰ ἑαυτοῖς, ἀλλ' οὐ πρὸς ἄλλο ἔχοντα. Adimunt, inquit, attentionem, καὶ ἐπιτενισμὸν, neque dant locum visui. sunt enim ἄϐλεπτα. Hæc quoque antea nemo capiebat.

Ibid. *In se ducta.*] ἀλλήλων ἀπεστραμμένα. Ptolemæus: τὰ δὲ δι' ἑνὸς ἀπέστραπται ὥσπερ ἀλλήλων.

v.15. *Sunt etiam aduersi.*] Legendum: *Sunt & diuersi generis.*—

Sed totus locus ita comprehendendus :

Sunt & diuersi generis connexa per orbem
Mascula femineis, semperque obsessa vicissim.

Quanuis supra de masculinis & femininis attigerat, tamen hic obiter dicit posse vim sextilibus inesse, qua collegia sunt masculorum & feminarum : non qua sunt ἐσχηματισμένα, vtique lege generis siue sexus, vt ipse loquitur, non autem lege σχηματισμοῦ. Neque hæc antea intelligebantur.

v. 16. *semperque obsessa vicissim.*] ἐναλλὰξ διειλημμένα. Nam masculum signum binis vtrinque femininis stipatum, & contra.

v.17. *Disparibus.*] Disparia sunt duo ἀνομογενῆ simul sumpta. Itaque duo signa non efficiunt σχηματισμὸν, qua masculina sunt, & feminina. ideo nihil possunt. Sed & nihil possunt qua sunt ἐσχηματισμένα ἑξαγώνως. Consensus enim hebes, vt supra dixit. Sed ipse Manilius in his configurationibus turbat. Intelligit enim a principio signi, ad principium sequentis, virgulam ductam σχηματισμὸν non efficere. A principio autem signi, ad principium sequentis, virgulam ducere, id vero est disparia includere, masculum cum feminino copulare. Sed ea erunt μονάζοντα. Vnum enim tantum signum intercipitur.

v.18. *Sexta quoque in nullas.*] Hæc sunt ἀσύνδετα, alterna masculina, aut feminina, sexta quæque. Nam virga a principio Arietis, ad principium Virginis ducta in nullas vires erit commoda. Quare? *Virgula per totum quod par non ducitur orbem.* Quia omnes configurationes in circulo debent esse æquilateræ. At virgula a signi principio, ad principium sexti, non semper eadem per orbem ducetur. Faciet enim Triangulum isosceles: cuius basis a principio Virginis, ad principium Scorpij.

v.19. *Virgula per totum quod par non ducitur orbem.*] Ad verbum Ptolemæus: τὰ δὲ διὰ πέντε εἰς ἄνισα διαιρεῖ τὸν ὅλον κύκλον, τῶν ἄλλων σχηματισμῶν εἰς ἴσα τὴν τοῦ περιμέτρου διαίρεσιν ποιουμένων.

v.20. *Sed duo signa facit.*] Duo signa dirimentia quaternis interiectis. Signa dirimentia Aries, & Virgo. Quaterna interiecta, Taurus, Gemini, Cancer, Leo. Sed hæc nugatoria. Nam Aries totus est. Initium autem Virginis tantum assumitur. Eadem nugatus

nugatus eſt ſupra. Imo ſunt quinque ſigna abſoluta, a principio Arietis, ad principium Virginis.

v.21. *Tertius abſumpto ductus non ſufficit orbe.*] Tertius,inquit, ductus non abſumet circulum. Hoc eſt, tertia quæque ſigna non patiuntur æqualiter circulum. Itane Manili? Quid aliud hoc eſt, quam aſpectus ſextilis? linea a xv Arietis, ad xv Geminorum, tertij nempe ſigni ducta, quid aliud, quam Hexagoni latus in circulo? Bis ergo hallucinaris,& quum hanc formam aliam ab hexagona putas, & quum imprudenter negas quod antea aſtruebas. Quis non miretur *αὐτιλογίαν*;

v.22. *Atque ita diuerſis.*] In Gemblac. lemma præibat: DE CONTRARIIS SIGNIS. & quidem recte. τὰ διαμέτρων enim nunc perſequitur. Nam hæ tantum quatuor Configurationes in ſignis valent, Trigona, Tetragona, Hexagona, Diametra. De tribus dixit: de quarta nunc.

v.22. *Atque ita.*] In Gemblacenſi: *Atque ea*. Diuerſitas aperit vitium. Nam neutrum huc infarciendum fuit. ἀρχαϊκῶς ſcriptum fuerat, *Atque*, pro *At quæ*. Nihil verius. Ob ignorationem huius rei mira deprauatio totius periochæ conſequuta erat: quam ita concepimus:

At quæ diuerſis ex partibus aſtra refulgent
Per medium aduerſo Mundum pendentia vultu,
Et toto diuiſa manent contraria Cælo
Septima quæque, loco quamuis ſubmota ferantur,
Ex longo tamen illa valent. — Optima ſententia, & haud dubie ad propoſitum Manilij. Diuiſa, Aduerſa, Diuerſa pro eodem ſemper ponit, vt habes hic ea continuata. Διαμέτρων igitur intelligit.

v.25. *Septima quoque loco.*] Emendauimus iam olim: *Septima quæque* interpunctione poſt vocem *ſeptima*. Adſtipulatur Gemblacenſis.

v.26. *Ex longo tamen illa manent.*] Inepte. Gemblacenſis recte: *Ex longo tamen illa valent.* ——— Ita etiam diuinauimus olim.

Ibid. *Ex longo tamen illa valent.*] Cenſorinus: *A ſeptimo Zodio, quod eſt contrarium, pleniſſimus potentiſſimuſq. conſpectus.* Auſonius:
Aſt vbi ſignifer æ media in regione cohortis
Septimus accepit limes rutilantia flammis
Recto caſtra ſitu: turgentis fœdera partus

Iam plena sub luce videt. nec fulgura parci
Luminis intendens, toto fouet igne coronæ.

v. 28. *Nunc Phœbo.*] Sol cum Signis & Planetis, Planetæ cum Sole & cum Signis miſcentur his quinque modis: ἐξ ἑξαγώνε, ἐκ τετραγώνε, ἐκ τριγώνε, ἐκ διαμέτρε, ἐκ ζωιόδε. Sed omnium potentiſſimus conſpectus, ὁ ἐκ ζωιόδε, ſecundus ὁ ἐκ διαμέτρε: & ſic deinceps.

v. 29. *Quod ſi forte libet.*] Nunc quaſi ἐκ πίνακος, quæ ſunt διαμετροῦντα ζώδια, docet.

v. 32. *par nocti in vtroque dies eſt.*] Longe melius Gemblacen.
——— *par nox in vtroque dieſque.*

Pag. 42. v. 3. *Obſeruant inter ſeſe contraria curſus.*] Lego *rurſu* non *curſus.* Rurſus ea, inquit, contraria inuicem ſeſe obſeruant, nempe ἐκ διαμέτρε; tamen interdum natura & genere ſociantur; vt poſtea dicet.

v. 7. *Maſcula ſi paribus.*] Male Gemblac. *Miſcua.* Lege vero.
Maſcula ſi paribus, vel ſi diuerſa ſuorum
Reſpondent generi. ———.

Si maſcula maſculis, aut ſi diuerſa, id eſt ſœminina femininis reſpondent, maſcula maſculis ἐκ διαμέτρε reſpondent, Aries Libræ, Gemini Sagittatio. Feminina femininis, Taurus Scorpioni, Cancer Capricorno.

v. 10. *Et vincit natura locum.*] Loco concordant, quatenus maſcula maſculis, feminina femininis reſpondent. Interdum tempore repugnant, quatenus ſolſtitiale brumali opponitur. Ita Cancer Capricorno genere ſiue ſexu congruit: lege temporis diſcordia ſunt. Contraria enim Solſtitium & bruma. *Et vincit Natura locum.* Loco amica ſunt, quia maſculum maſculo. Natura, id eſt lege temporis repugnant.

v. 18. *At non Lanigeri.*] Vt Cancer Capricorno maſculum maſculo congruit genere, ita etiam Aries Libræ. Sed vt Cancer Capricorno diſcordat tempore, non item Aries Libræ. In parte enim verum eſt, in parte ſequius. Nam verum vtique eſt, quia vtrunque diem æquat nocti. falſum vero, quia ver & autumnus ſi non omnino contraria, tamen aliquatenus inter ſe oppoſita & repugnantia. Rationem ſubiicit.

v. 19. *quia ver autumni tempore differt.*] Magis amo lectionem ἀρχαΐζουσαν Gemblacenſis. —*quia ver autumno tempore differt.*

ver,

ver, inquit, differt autumno, respectu temporis, sed conuenit respectu æquinoctij.

v. 20. *Fructibus hic implet.*] Gemblac. *Fructibus hoc implet.* Nam autumnum etiam neutro genere veteribus dicebatur. Varro apud Nonium.

v. 21. *Sed ratione pari est æqualis nocte diebus.*] Minima mutatione legendum.

Sed ratione par est æquatis nocte diebus.

Nisi quis malit, *æquali nocte diebus.*

v. 24. *seruantia tempore vtrinque.*] Ita legimus; non *vtrunque.* *Tempore* dixit pro *temperamento* haud dubie: vt infra:

——*ferrique rigor per tempora nota.*

Verbum temperare ab eodem. Nam veteres dicebant Tempera.

v. 25. *Quo minus infesto decertent sidera Cælo.*] Reponendum auctore Gemblacensi:

Quo minus infesto decertent sidera bello.

v. 26. *Talis erit ratio diuersis.*] Diuersa signa vocat aduersa ἢ διαμετροῦντα. Et sæpe, vt diximus, diuersum pro aduerso apud hunc auctorem obseruabis.

v. 27. *His animaduersis.*] Lemma huic capiti in Gemblacensi: SIGNORVM COMMERCIA, ET QVÆ CVIQVE DEO ATTRIBVANTVR SIGNA. Quæ perspicue ostendunt omnia illa lemmata a Grammaticis esse, non a Manilio. Nam commercia signorum partim tractata sunt, partim sequuntur. Manilius scripsit perpetuo Carmine. Grammaticorum, & Librariorum hæ diuisiones sunt, & sectiones Capitum. Tutelas igitur Signorum persequitur, quæ nihil ad commercia ἢ οἰκείωσιν eorum faciunt.

v. 30. *Quum diuina dedit.*] Romæ Virtutes consecratæ, & Vitia. Spei, Fidei, Mentis: item Pauoris, Febris fana in Annalib. Romanorum legimus. Aliter hunc versum accipit Boninconttius: quod æquo animo, vt alia pleraque omnia illi condonamus.

v. 31. *Condidit & varios.*] Longe aliter & melius Gemblacen.

Condidit & varias sacro sub nomine vires.

Sequentia confirmant.

v. 32. *Pondus vt in rebus.*] *Pondus vti rebus.* Gemblac.

v.33. *Lanigerum Pallas.*] Hic infultus erat titulus in Gemblacensi: SIGNORVM COMMERCIA: inepte.

Pag.43. v.1. *Cyllenius Cancrum.*] Olim emendabamus.

——— *Cyllenie Cancrum,*

Iupiter & cum matre Deum regis ipse Leonem.

Quæ omnia plane refert Gemblacense exemplar.

v.3. *Spicifera est Virgo.*] Magis placet Gemblacensis lectio: *Spicifera est Virgo Cereris.* Merito spiciferæ deæ spicifera Virgo attribuitur.

Spicum illustre gerens præstanti corpore Virgo. Cicero.

Ibid. *fabricataque Libra Vulcano.*] *Vulcani.* Gemblac.

v.5. *sed partis equinæ.*] Vitium quidem illum, sed qui altera parte sui equus sit.

v.6. *Atque angusta.*] Ita Gemblac. & Bonincontrius, non *Augusta.* Rationem alibi reddidimus. Angusta sidera Capricorni, vt alibi: *Tuque tuo, Capricorne, gelu contractus in astris.*

v.7. *Et Iouis aduersum.*] Gemblacen. *Et Iouis aduerso.* Scribo, vna litera minus. *E Iouis aduerso.* Aquarius est Iunonis astrum ex aduerso Iouis. Nam aduersum signum Aquario est Leo, dicatus tutelæ Iouis. Noti sunt Dij duodecim maiorum gentium, quos disticho comprehendit Ennius. Illos cum suis tutelis apponemus.

DVODECIM DI CVM TVTELIS SVIS. ENNI.

♒	♑	♍	♐	♈	♉	♏
Iuno,	Vesta,	Ceres,	Deiana,	Minerua,	Venus:	Mars,
♓	♌	♋	♎	♊		
Neptunus,	Iouis,	Mercurius,	Volcanus,	Apollo.		

In Kalendariis Rusticis Romanis Farnesiano, & Vallensi eodem modo dispositæ sunt tutelæ Deorum. In illis enim ita tutelæ respondent Manilianis, si modo Ianuario Aquarium, non Capricornum, Februario Pisces, non Aquarium, Martio Arietem, non Pisces attribuas. Tene prius memoriter distichon Ennianum, vt vnicuique Deo suam tutelam adtribuas: tene & istud: non id qui-

id quidem exquisitæ elegantiæ, sed tamen magni ad memoriam subsidij:

Vrna, Caper, Virgo, Crotus, Helles portitor, & Bos.
Scorpio, tum Pisces, Leo, Cancer, Libra, Gemelli.

Ergo Iunoni Vrnam, Vestæ Caprum, Cereri Virginem attribues. Et ita deinceps.

v.10. *Quum ratio tua fert.*] Mirum in modum dissimulata lectionis veritas: Manilius scripsit:

Quum Ratio variet stellas, & sidera curet.

Sequentia tantum abest, vt hanc emendationem non confirment, vt eam vltro poscere videantur. Sed melius fecero, si totum locum apponam:

Quum Ratio variet stellas, & sidera curet,
Argumenta petes omni de parte, viasque
Artis, vt ingenio diuisa potentia surgat,
Exæquentque fidem Cælo mortalia corda.

Quum Ratio καὶ ἡ πρόνοια variet stellas κατὰ τὴν καὶ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὰ ζώδια σχέσιν, variet etiam methodũ ingenium humanum, & certet cum Cælo. Locus ille illustris & a puero capi potest.

v.13. *Exæquentque fidem Cæli.*] Repone *Cælo* ex Gemblacen. hoc est, vt humana industria certet cum cælo. Si diuina Ratio variet stellas, vt & humana quoque mens methodum variet, & per omnes tramites cæli potentiam scrutetur.

v.14 *Accipe diuisas*] Non magis hæc πρὸς τὴν οἰκείωσιν τῶν ζῳδίων pertinent, quam tutelæ supra positæ: quibus alius locus debebatur. Hæ autem sunt μελοθεσίαι ἀνθρώπων, hoc est, in quæ membra vnumquodqne signum ius habet. Græci: αἱ ἀνθρώπων μελοθεσίαι, ὧν κυριεύει μέλων ἕκαστον τῶν ζῳδίων, εἰς τὸ εἰδέναι ἡμᾶς τὰ σίνη, καὶ τὰ πάθη τὰ γινόμενα τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τοῦ κλήρου τῆς τύχης, καὶ τοῦ δαίμονος, καὶ τοῦ σίνους, καὶ τῶν κυρίων αὐτοῦ. ἔνθεν γνωρίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ πάθη καὶ τὰ σίνη. Sane hoc εἰς προτέλεσιν plurimum valere sciscunt artifices propter τὰ ὑπαίτια μέλη. adeo vt si vena secanda sit, id πρὸς τὴν μελοθεσίαν spectet. Hermes in Carpo: μὴ ἅψῃ μορίου σιδήρῳ, τῆς σελήνης ἐπεχούσης τὸ ζώδιον, ὃ κυριεύει τοῦ μορίου ἐκείνου. Puta venam in brachio non demittendam, si Luna sit in Geminis: quod brachia sint tutela Geminorum. Quæ Ptolemæus vocat σεσινωμένα, καὶ πεπονθότα μέλη, ea Arabes الزمانة Azemena, id est ad verbum, σεσινωμένα, πεπηρωμένα. Et

omnes Astrologi sciunt quid sit Azemena. Alij Græci vocant ὑπαίτια μέλη, vt diximus, id est caussaria. Sic Marcellus Empiricus Græcissat, quum dentem caussarium dicit, & oculorum caussarium hominem τὸν τῷ ὀφθαλμῷ ἀλγοῦντα. Vegetius in Veterinario suo dicit in caussa esse pro διαπαθεῖας. idem quoque miseram partem vocat τὸν πεπονθότα τόπον. Ptolemæus etiam aliquando ἀδικούμενον μέλος. Porro αἱ μελοθεσίαι dupliciter considerantur, aut ἐν ὅλοις σημείοις, vt hic, aut ἐν μονομοιρίαις: quam pater priscus ille Ægyptius Necepso peculiari ad hanc rem dicato sermone tractauit. Vide Firmicum libro octauo.

v.15. *Singulaque in propriis.*] Restitue ex Gemblacensi:

Singulaque propriis parentia membra figuris.

Ibid. *Singulaq. propriis parentia membra figuris.*] Proprias figuras dicit characteres Signorum ἐν ζῳδιογραφίαις corpori humano vulgo appingi solitos, quod & hodie fit in Almanachis vulgaribus.

v.17. *Aries caput.*] Legendum:

Aries caput est ante omnia princeps Sortitus. ———

v.18. *censusque sui pulcherrima colla Taurus.*] Sic alibi loquitur:

——— *nec nostri munera census.*

Nam cẽsum suum Taurus collum vocare potest, quod collo arat. Ideo collum proprius census illius. Vel quia tor[illegible]. Ouidius:

Colla toris extant: armis palearia pendent.

v.19. *& in Geminis.*] Scribendum: — *at in Geminis.* ———

Ibid. *æquali brachia sorte Scribuntur.*] Et hic quoque τὸ *Scribuntur* πρὸς τὴν ζῳδιογραφίαν.

v.24. *Centauro femora accedunt.*] Quoties vulgo editum est *Femora*, Gemblacensis habebat semper *Femina*.

v.27. *Quin etiam propriis.*] Hic iterum Gemblacense exemplar præferebat lemma: SIGNORVM COMMERCIA. Vires Signorum, quæ καθ' αὑτὰ considerantur, dupliciter accipi supra monuimus: aut κατὰ σχηματισμόν τινα, vt iam exposuit: aut καθ' ὁμοιότητά τινα, vt mox expositurus est. ὁμοιότης vero est ἰσοδυναμία τῆς οἰκειότητος καὶ συμπαθείας τῶν σημείων. eaque fit κατὰ τὸ βλέπειν, κατὰ τὸ ἀκούειν, κατὰ τὸ μισεῖν, καὶ κατὰ τὸ φιλεῖν. Singillatim omnia suo loco.

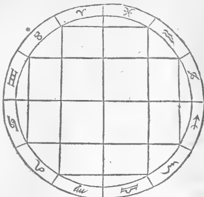
v.28. *Conueniunt & certa gerunt.*] Melius Gemblacensis:

Conueniunt, vt certa gerant commercia rerum.

v.29. *Inque vicem præstant visus.*] Quæ a quatuor punctis cardinalibus æqualiter distant, ea veteres ἀντίσκια vocabant: & quidem

dem quæ æqualiter a punctis tropicis absunt, ἰσοδυναμοῦντα dicuntur, item βλέποντα. æqualiter vero a pūctis æquinoctialibus dimota, προστάσσοντα καὶ ἀκούοντα. At quidem τὰ βλέποντα siue ἰσοδυναμοῦντα æquales dies, & noctes habent. Contra τὰ προστάσσοντα καὶ ἀκούοντα æquales ortus & occasus habent. Nam ducta per puncta æquinoctialia, linea circulum in duo hemicyclia æstiuum, & hiemale, vel Septentrionale, & Australe secat: & semicirculum signorum septentrionalium τῶν προσταττόντων: semicirculum Australium τῶν ὑπακουόντων facit: quia ab Ariete dies noctem superant, a Libra superantur: vt hoc pulchro commento maiores dies minoribus imperare debeant. Quæ igitur æqualiter a linea per centrum & puncta æquinoctialia ducta distant, ea & æqualia sunt inter se; vt pote æqualiter a diametro distantia; & æquales ortus atque occasus habent: vt in hac inclita vrbe Lugdunensi Batauorum, Aries, & Pisces oriuntur hor. o. 51'. 12". Taurus, Aquarius hor. 1. 7'. 36". Gemini, Capricornus hor. 1. 45'. 56". Cancer, Sagittarius hor. 2. 31'. 40". Leo, Scorpio hor. 2. 51'. 36". Virgo, Libra hor. 2. 52'. o". Sed τὰ προστάσσοντα tantum καὶ ὑπακούοντα Antiscia vocat Firmicus in Institutione: *Antiscia sunt nobis Græcorum magisterio tradita. Nolo enim aliquis suspicetur, quod non sit apud Græcos iste tractatus. Nam si Ptolemæus nullam aliam rationem sequitur, nisi Antisciorum, & Antiochus, quum dicit, quod Libra Arietem propter terram, quæ media est, non videat, quasi per speculum quidem Antisciorum rationem tangit.* His verbis non innuit quidem Antisciorum nomen apud Ptolemæum extare, sed τὰ προστάσσοντα καὶ ὑπακούοντα Ptolemæi nihil aliud esse, quam Antiscia: & immerito reprehenditur ab illustri viro Pico Mirandula, quasi voluerit nobis persuadere Antisciorum nomē apud Ptolemæum non extare. At in hoc nullam culpam in se admisit Firmicus: Nam diserte non expressum nomen Antisciorum esse dicit, sed per speculum eorum rationem tangi. Quod autem Antiscia Antiochi eadem cum Antisciis Ptolemæi facit, errat, non autem quod Libram, & Arietem Antiscia facit. Hæc enim vetustiorum, non Ptolemæi sunt Antiscia. Nam non a punctis cardinalibus, sed ab integris Dodecatemoriis cardinalibus æqualiter distantia Antiscia vocabant. Demophilus: ὑπακούει ζώδιον ζωδίῳ, ζυγὸς κριῷ, ὅτι ὁ μὲν κριὸς αὔξει τὴν ἡμέραν, ὁ δὲ ζυγὸς μειοῖ. ἰχθῦς ταύρῳ, ὅτι ὁ μὲν ταῦρος πλειόνων ἐστὶν ἀναφορῶν, οἱ δὲ ἰχθύες μειόνων: ὁμοίως ὑδροχόος

ANTISCIA PTOLEMÆI.

ANTISCIA MANILII ET ANTIOCHI.

τοῖς διδύμοις, αἰγόκερως τῷ καρκίνῳ, τοξότης λέοντι, σκορπίος παρθένῳ. Plane ſunt quæ Antiochus, non quæ Ptolemæ9 deſignabat: neque alia ſunt Manilij Audientia, & Vidētia. Eadem etiam ſunt Paulī Alexandrini, quum ait: ὁ ταῦρος προστάσσει τοῖς ἰχθύσιν. ὑπακούουσι δ' ἰχθύες αὐτῷ. Sed ridiculum, Virginem & Scorpionem: Leonem & Sagittarium: Geminos & Aquarium: Taurum & Piſces ὁμοζώνως capi, Libram autē, & Arietē ἐκ διαμέτρου, vt iam ex Antiocho apud Firmicū notauimus. At βλέποντα καὶ ἰσο-

ἀνταμάντα a Dodecatemoriis quoque Cardinalibus integris τῶν ζῳδίων, non ab ipsis punctis Tropicis putabant, ita vt ὁμόζωνα Signorum paria quinque, interiectis singularibus Cancro, & Capricorno, acciperent. ὁμόζωνα vocant, quæ æqualiter ab æquinoctiis, aut solstitiis distant. Ἀζώνες θεοὺς ab eadem mente dixerunt, quorum nulla certa est sedes in Cælo. Seruius in illud:

In medioque foces, & Dii communibus aras.

post alia: *Dij communes sunt, qui ἄζωνοι dicuntur*, id est, *qui cæli certas zonas non habent*. Sic Antiscia Manilij. Nam Signa Cardinalia in illis sunt ἄζωνα. Putabant enim Solstitium & brumam non in puncto λόγῳ θεωρητῷ inter finem & initium Cancri fieri, sed in toto Dodecatemorio. Geminus: Καρκίνον μὲν ἐξετίθεντο μηδεμίαν ἔχειν συζυγίαν πρὸς ἄλλο ζώδιον, ἀλλὰ καὶ ἀνατέλλειν βορειότατον, &c. Aliquanto post: τὴν δὲ τοιαύτην ἔκθεσιν παντελῶς διημαρτημένην εἶναι συμβέβηκεν. οὔτε γὰρ ἐν ὅλῳ τῷ καρκίνῳ τροπαὶ γίνονται, ἀλλ' ἔστιν ἔρτι σημεῖον λόγῳ θεωρητὸν, ἐφ' οὗ γενόμενος ὁ ἥλιος τὴν τροπὴν ποιεῖται. An satis constat in toto Dodecatemorio solstitium committi illis veteribus & quidem nimis ἀρχαίοις persuasum fuisse? Quod quum ante annos xv cuidam Mathematico probare vellem, non aliter exceptus sum ab eo, quam si testudines volare dixissem. Itaque minimo minus probris prosecutus est me. Ea sunt ingenia horum, quorum Mathematice nihil est, quam omnis ciuilitatis & cultiorum studiorum abdicatio. Vetustissima vero est hæc opinio; & vt puto, auctore Eudoxo, qui solstitium & brumam non in principio Cancri, & Capricorni, sed in mediis signis fieri putabat. De Tropico æstiuo loquens, δεύτερός ἐστι κύκλος, ἐν ᾧ θεριναὶ τροπαὶ γίνονται. ἔστι δ' ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ καρκίνου. de Tropico hiberno: τέταρτος δ' ἐν ᾧ χειμεριναὶ τροπαὶ γίνονται· ἔστι δ' ἐν τούτῳ τὰ μέσα τοῦ αἰγόκερω. Similiter æquinoctia non in principiis Arietis & Libræ, sed mediis signis fieri. τρίτος δ' ἐστὶ κύκλος, ἐν ᾧ αἱ ἰσημερίαι γίνονται. ἔστι δ' ἐν τούτῳ τά τε τοῦ κριοῦ μέσα καὶ τὰ τῶν χηλῶν. Certe tam apertis argumentis caussæ non erat, quur Mathematicus ille nobis tam iniquus esset. Sed pace nationis Mathematicorum hæc ita esse nos affirmamus. Neque profecto nobis tam infensi esse debét, si aliquādo ex antiquis monumentis ea depromimus, quæ ipsi in suis Theoriis aut elementis Sphæricis non viderunt. In Centricis igitur Dodecatemoriis longissimas epochas Solis assignabant, & nullum signum altius & propius ad Aquilonem surgere

gere putabant. Vnde Lucanus dixit *circulus alti solstitij*. quod Mathematici isti non intelligunt. de quo alibi. Diagrammata Antisciorum Ptolemæi & veterum posuimus: quæ Mathematici ignorabant: imo proptet quam doctrinam cerrito Mathematico pene vapulaui.

v. 30. *Aut odium fœdusve gerunt.*] Signa φίλα καὶ ἀπεχθανόμενα non sunt apud Ptolemæum.

Ibid. *conuersaque quædam In semet proprio ducuntur plena furore.*] Itane sunt quædam signa, quæ sibi inimica, & quidem furore in se conuertuntur? Absurditatem tollit Gemblacensis, qui habet *plena fauore.* Rectissime. Sunt quædam φιλαυτοῦντα. vt & quædam sunt αὐτοβλεποῦντα. *furore* pro *fauore* interpolarat Bonincontrius, vt alia fere omnia, in quibus eius textus a scripta lectione dissentit.

v. 32. *Iccirco aduersis.*] Iccirco contingit, vt ex aduerso opposita signa gratiam, & contra coniuncta bellum patiant, & quæ longe distantia sunt, concordes inter se efficiant.

Pag. 44. v. 3. *Sed Deus in leges.*] *Quod Deus in leges.* Gemblac. Est αἰτιολογικὸν antecedentium. Itaq. totus locus ita continuatur.

Vtrique & sorti pugnant, fugiuntque vicißim:
Quod Deus, in leges mundum quum conderet omnem,
Affectus quoque diuisit variantibus astris.

v. 8. *Diligerent alia & noxas.*] Noxa & noxia βλάβη. Hoc tritum est. Sed hic noxa est iurgium, simultas. Ausonius:

Sæpe in coniugiis fit noxia, si nimia est dos.

Vnde mei Galli *noise* pro iurgio vsurpatunt.

v. 10. *sibique ipsa placerent, Sicut naturas.*] Sunt enim quidam φίλαυτοι, nimirum vt & signa quædam φίλαυτα: de quibus ante,

——— *conuersaque quædam*
Inter se proprio ducuntur plena fauore.

v. 14. *Audit sed.*] Lege: *Audit se; Libramque videt, frustratur amando.* Se audit, & videt Libram. frustra autem diligit eam. Librarius per incuriam hunc versiculum in Gembl. omiserat.

Ibid. *Audit se.*] In Antisciis veterũ, vt diximus, Dodecatemoria κεντρικὰ ἐκ διαμέτρου ponũtur. Omnia videntia sunt ὁμόζωνα Arieti & Libræ. Ita illa se ἐκ διαμέτρου respiciunt, quũ reliqua se ἐκ τοῦ ὁμοζωνίας respiciant. At Libra solam se audit, & Aries se quoq. audit. quia in ratione audientiũ diametrus sola habet locũ in ipsis Tropicis

picis Dodecatemorus. Quare Cancer se solum, & Capricornus quoque se videt. Ab ipsis enim ducitur ratio signorum audientium, non autem videntium. Ideo mutuo sese audiunt, non autem mutuo sese vident. Habe igitur Diagramma Antisciorum Manilij in ante. In eo, in ratione τῶν ἀκουόντων, subtensa a Tauro, ad Pisces ducitur, cuius subtensæ arcus summa apsis Arietem includit. Aries igitur vtrinque lateronibus Tauro & Piscibus stipatus neminem audit, nisi se ipsum. Alioquin oporteret vt audiret oppositum signum Libræ. At oppositorum in Antisciis ratio non est, nisi in propria οἰκειώσει. οἰκείωσις τῶν βλεπόντων est propria Tropicorum non æquinoctialium. Itaque Tropica ambo Cancer, & Capricornus se inuicem vident, quia secundum ipsa Tropica τὰ βλέποντα censentur. Contra οἰκείωσις τῶν ἀκουόντων propria est æquinoctialium Signorum. Ideo se vident mutuo Libra & Aries, non autem mutuo sese audiunt. Hanc rationem Antisciorum nemo ante nos explicauerat: & ignoratam fuisse, satis ostendebat Mathematicus ille, cui pene supplicium dedi, quod illius veternum expergefacerem. Videntia & Audientia Firmici longe alia sunt a Manilianis, quæ plane arguunt ματαιολογίαν, καὶ ματαιοτεχνίαν illorum veterum Genethliacorum.

v. 15. *Taurus, Lanigero qui fraudem nectit.*] Audientia & Videntia Manilij nituntur rationibus Antisciorum. Cætera ἀναιτιολόγητα sunt, Amantia se, & insidiantia. Insidiatur Taurus Arieti; Virgo Sagittario. Vides futilitatem artis.

v. 16. *Fulgentes videt atque audit per sidera Pisces.*] Audit Pisces sane, videt Virginem. Nam non potest eundem audire & videre. Hic Manilium fugit ratio, vt & Demophilum, qui Libram ait ὑπακούειν τῷ κριῷ: quum in ratione τῶν ἀκουόντων nulla linea ab Ariete ad Libram ducatur. Sunt enim illa βλέποντα, vt toties diximus.

v. 17. *Virgine mens capitur.*] Lege: *Virgine amans capitur.*—De Europa satis notum.

Ibid. *Sic quondam gesserat.*] Gemblacensis *vexerat.*

v. 18. *retinentem cornua læua.*] Ouidius dextra.

Respicit, & dextra cornu tenet: altera dorso Imposita est.— Paulo aliter Theocritus:

τῇ μὲν ἔχεν ταύρου δολιχὸν κέρας, ἐν χερὶ δ' ἄλλῃ
εἴρυε πορφυρέας κόλπου πτύχας.———

v. 19. *Indutuſque Ioui.*] Ita Gemblac. Diſtinguendum vero:

Indutuſque Ioui. Geminorum ducitur auris Ad Iuuenem, &c.

Ioui pro Ioue ἀρχαϊκῶς. Ita alibi *parti* pro *parte*: *forti* pro *forte*. Sic & Plautus Ciſtellaria.

Ibid. *Indutuſque Ioui.*] Ouidius: *Induitur faciem Tauri.* — Magis nobis olim placebat. *Indutuſque Iouem.*

Ibid. *Geminorum ducit & aures.*] Recte olim hæc omnia extricauimus ita:

Indutuſque Ioui. Geminorum ducitur auris
Ad Iuuenem æternas fundentem Piſcibus vndas.

Cui iudicio noſtro fauet Gemblacenſis, qui ita habet. Infinita vero talia a nobis olim reſtituta comprobat idem Gemblac. longe melior reliquis omnibus codicibus Manilianis, quotquot hodie extant.

v. 21. *Inque ipſos animum Piſces.*] Perturbatiſſima ſunt. Legendum: ——— *Geminorum ducitur auris*
Ad Iuuenem æternas fundentem Piſcibus vndas,
Inque ipſos animus Piſces, oculique Leonem.

Gemini, inquit, audiunt Aquarium, vident Leonem. Quod verum eſt. Conſule Antiſcia Maniliana.

Ibid. *Oculoſque Leonem.*] *Oculique Leonem.* Gemblacenſis.

v. 22. *Capricornus conditur aſtro.*] Legimus *conditus.*

v. 23. *Vertitur in ſemet oculis.*] Gemblacenſis mirum quantum diſſidet.

In ſemet vertunt, oculoſque in mutua tendunt.

Tota igitur perioche ita comprehendenda:

Cancer, & aduerſo Capricornus conditus aſtro
In ſemet vertunt, oculoſque in mutua tendunt.

In ſemet vertunt. In ſe inuicem conuertuntur ἀρχαϊκῶς. Propert. ——— *dominæ vertat in auriculas.* Sed hoc fuerit nugari, vel ἀλογιστεῖν. Nam ratione τῶν βλεπόντων nulla linea ſubtenditur a Cancro, ad Capricornum. Non igitur ἀλληλοβλέπουσι. Non enim οἰκείωσις τῶν βλεπόντων propria eſt eorum. Sed audiunt ſeinuicem, quia ab illis ἡ τῶν ἀκουόντων οἰκείωσις. Non dubito Manilium ſcripſiſſe:

Cancer, & aduerſo Capricornus conditus aſtro
Vertitur in ſemet oculis, in mutua tendit
Auribus. ———

Hæc

Hæc referunt vulgatam lectionem, quam etiam retinet textus Bonincontrij, & liber alius manuscriptus. Cancri & Capricorni propria οἰκείωσις τῶν βλεπόντων est. Ideo Cancer se solum videt, vt & Capricornus solum se quoque videt. At mutuo se audiunt, quia ἡ τῶν ἀκουόντων οἰκείωσις non ab aliis est. Cancer se videt, Capricornus se videt, ambo se mutuo audiunt.

Ibid. *In mutaque tendit.*] Emendauimus. *—in mutua tendit Auribus.* ———

v.24. *& Cancri captatur.*] Scribimus:

——— *at Cancri captatur Aquarius astro.*

At Cancrum amat Aquatius. τῶν ἀλληλοφιλούντων καὶ τῶν ἐπεχθρευόντων, ἤτοι μισούντων rationem quærere, est cum ratione insanire. Sunt enim, vt dixi, ἀναιτιολόγητα. Ergo Manilio Cancrum amat Aquarius, Sagittarius Virginem, Gemini Pisces, Cancer Geminos, Libra Scorpium, Aquarius Cācrum. Quæ nugatoria sunt omnia.

v.26. *Centaurus.*] Lege *Centauro.*

At Leo cum Geminis aciem coniungit, & aurem Centauro. ———

Leo videt Geminos, audit Centaurum. Consule Diagramma.

v.29. *Libra suos sequitur sensus.*] Sensus vocat hic auditum, vt in idiotismo Italico. Libræ & Arietis propria est οἰκείωσις τῶν ἀκουόντων. Ideo mutuo se vident. Sed Libra sola se audit, quia ipsius est οἰκείωσις τῶν ἀκουόντων. Omnino τὰ ἄζωνα se vident, aut audiunt. Duo ἄζωνα se vident, τὰ ὀπτικά. duo se audiunt, τὰ ἰσημερινά.

v.30. *atque animo complexa est.*] Amat Scorpion.

v.31. *Ille videt Pisces.*] Scorpius quidem videt Pisces: sed falsum audire Libram: imo Virginem. Diagramma fidem facit. Itaque, aut ἀλογιστία, aut ἄγνοια est. Accepit contiguum, καὶ τὸ συναφὲς, pro homozono signo.

v.32. *Nec non Arcitenens.*] Totum locum ita legit Gemblac.

Nec non Arcitenens magno parere Leoni
Auribus, atque oculis sinum fundentis Aquarj
Conspicere assueuit. ———

Sagittarius audit Leonem, & videt Aquarium. sinum, aliter Vrnam vocauit. Asterismi κάλπιν, Theo, οἰνοχόον. Fundens χύτης substantiue, vt alibi.

v.33. *arbitrium crurum fundentis Aquarj.*] Sed potest legi SIGNVM pro SINVM, & quidem melius.

Pag. 45. v. 2. *contra Capricornus in ipsum.*] Gemblacensis:

— contra Capricornus in ipsum

Conuertit visum. —*In ipsum*, id est, *in se ipsum.* Maniliana locutio, quam nos primi in hoc auctore indicauimus. Sine ope manuscripti libri non erat locus medicinæ. neque vates sumus, qui in priore editione diuinare non potuimus. Capricorni propria est οἰκείωσις τῶν βλεπόντων, non τῶν ἀκουόντων. Ideo se solum videt, Cancrum autem audit. Quatenus est ἄζωνον seipsum videt. Sed ταυτολογεῖ. Idem enim supra dixerat:

Cancer & aduerso Capricornus conditus astro

Vertitur in semet oculis. ———

v. 4. *in Augusti felix qui fulserit ortum.*] Suetonius: *In secessu Apolloniæ Theagenis Mathematici pergulam comite Agrippa adscenderat: quum Agrippæ, qui prior consuluerat magna & pene incredibilia prædicerentur, reticere ipse genituram suam, nec velle edere, perseuerabat, metu, ac pudore, ne minor inueniretur: qua tamen post multas adhortationes, vix & cunctanter edita, exiluit Theagenes, adorauitque eum. Tantam mox fiduciam fati Augustus habuit, vt thema suum vulgauerit, nummumque argenteum nota sideris Capricorni, quo natus est, percusserit.* Germanicus Cæsar in ἀρατείοις de Capricorno:

Hic, Auguste, tuum genitali corpore numen

Attonitas inter gentes patriamque pauentem

In cælum tulit, & maternis intulit astris.

Omnino Augustus Capricornum horoscopantem habuit. Rursus Suetonius: *Natus est Augustus M. Tullio Cicerone, & Antonio coss. IX. Kal. Octobris, paulo ante Solis exortum.* Si Augustus natus est oriente Sole, aut circiter, & quidem horoscopante Capricorno: ergo Sol erat in Capricorno: & proinde September Romani anni prisci incidebat in Decembrem Iulianum, quem fingimus semper fuisse, in quo Sol obtinebat Capricornum a XXV Decembris Iuliani. Atqui plusquam sexaginta annis ante Consulatum Ciceronis September Romanus conueniebat ex parte in Iulium, siue Quintilem Iulianum. Quid quod anno reformationis Fastorum adhuc pars Septembris Romani deprehendebatur in Quintili Iuliano? Sed pauculis annis ante Consulatum Ciceronis, teste ipso Cicerone in Frumentaria, fruges demessæ in Sicilia iacebant in area Kalendis Sextilibus, Verre Prætore obtinente Siciliam. At messis in Sicilia fit in fine Geminorum,

minorum, hoc est in Iunio Iuliano. Ergo Sextilis antiquus conueniebat in Iunium Iulianum: & proinde September antiquus in Iulium nostrum. Si igitur Augustus natus est Oriente Sole, vt vult Suetonius: ergo natus horoscopante Cancro. Falsum igitur horoscopante Capricorno editum. Si Capricorno horoscopante editus, vt vult Germanicus, qui Aratea sua Augusto dicauit: ergo falsum dixerit Suetonius, natum oriente Sole. Aut Suetonius hallucinatus est, aut Theagenes, & post eum Augustus, & Germanicus. An vero simile est, Suetonium tam accuratum scriptorem, qui etiam omnia minima persequitur, tempus natalitium Augusti ignorasse? Non possumus defendere tantam ἀντιλογίαν, nisi dicamus Theagenem perperam thema designasse, aut potius Augustum perperam indicasse. Quomodo Agrippa, & Augustus potuerunt tempus geniturarum suarum edere in tanta confusione anni Romani, qui quoties intercalatum sit a natalibus suis, ad cædem Cæsaris, omnino nesciebant: ne ipsos quidem Pontifices puto, qui non ex præscripto, sed ad libidinem intercalabant, potuisse asseuerare in XX annis quoties & quando intercalatum fuisset. Sed profecto ex iis, quæ perperam retulit Augustus Theageni, ipsum Theagenem ex coniectura, & tempore æstimato sub Capricorno Augustum editum pronunciasse. Nam sub Capricorno editos, rerum potituros pronunciat Firmicus. *Prima pars Capricorni, inquit, si in Horoscopo fuerit inuenta, Regem faciet ac Principem, & cui maxima deferantur insignia potestatis.* Si hæc tam vera sunt, quam verisimilia, satis fuerint ad culpam a Suetonio in Theagenem deriuandam. Sin aliter, parum cauisse videtur Suetonius. Hæc disputatio candidis viris ingrata non erit. Nam de Stellionibus non laboramus.

v. 5. *Auribus at summi captat fastigia Cancri.*] Fastigia Cancri vocat, ἰδιωτικῶς, ex priscorum falsa opinione, qui Cancro nullum signum magis Septentrionale oriri putabant: ideo altissimum omnium signorum esse pronunciabant. Geminus. ἐν δὲ ταῖς θεριναῖς τροπαῖς βορειότατος γίνεται ὁ ἥλιος. διὰ τοῦτο ὑπέλαβον βορειότατον ἀνατέλλειν τὸν καρκίνον. Ab ea mente dixit Lucanus: —*Circulus alti Solstitij.*— Quod magistri, etiam qui se Mathematicos profitentur, quare dictum a Lucano, ignorant. Sed fallebantur illi nascentis astrologiæ amatores potius, quam consulti. Æquidistant enim a punctis Tropicis Gemini & Cancer. Itaque Can-

cer non altius oritur, quam Gemini, vt volebant illi. Quod castigat Geminus.

v.7. *Sublimemque colit Cancrum.*] *Sublimem Cancrum*, vt Lucanus, *circulus alti Solstitij.* —

v.9. *cupiuntque attendere Taurum.*] *Attendere*, audite. Attentio, & sensus apud hunc nostrum pro auditu.

v. 10. *quum sidera fixit.*] κατεστήριξε. Sunt enim τῶν ἀπλανῶν. Editiones, & Bonincontrius *finxit*. Sed Gemblacen. *fixit.* & nos olim ita.

v. 11. *His orti similes.*] Gemblacensis.

His orti similes referunt per mutua census,
Audire vt cupiant alios, aliosque videre.

Quod sequimur: quanquam *sensus* retinemus: tametsi non caret ratione *census*.

v. 15. *Quin aduersa meant.*] Alia diuisio τῶν κατ' ἄλληλα συμπασχόντων. aut enim καθ' αὑτὰ, vt Videntia, Audientia: aut κατὰ σχηματισμόν. Nam etiam Trigona Trigonis quædam consentiunt: quædam dissentiunt.

v. 17. *sic veri per totum.*] Epilogus Manilianus. Sic supra:

——— *sic coniungunt commercia Mundi:*
Sic, inquam, alternis paret Natura figuris. Item:
Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda.

v. 18. *Namque Aries, Leo.*] Trigona signa Aries, Leo, Sagittarius aduersantur trigonis Libræ, Aquario, Geminis: idque κατὰ ζῴων καθυπερτέρησιν. Ea autem fit aut secundum situm, vt quum opposita, ideoque aduersa: aut secundum naturam, vt quum alia λογικὰ, alia ἄλογα. Nam hic prius trigonum est τῶν ἀλόγων, alterum τῶν λογικῶν.

v. 22. *Quod tria signa tribus.*] Aries Libræ, Gemini Sagittario, Leo Aquario opposita sunt, & quidem sexu conuenientia. Mascula enim masculis respondent. sed natura diffident, quatenus τὰ λογικὰ τοῖς ἀλόγοις opponuntur. Aries ἄλογον, Libra λογικόν. Et sic de aliis. Itaque mira est hæc ματαιοτεχνία, vt eadem concordent simul, & discordent.

v. 24. *Humana est facies Libræ.*] Libripens enim in astrothesia figurabatur. Alij a Virgine gestari volunt: vt Kalendaria ambo rustica Romana. Adulatores poetæ Augusto in manus tradunt.

Qua locus Erigonen inter, Chelasque sequentes.

quasi

quasi locus ille vacaret, & non esset libripens, nisi Augusto in Cælum recepto. Poeta satis vetus dixit:

Et Libram, quam Cæsar habet.— propterea quod anno ordinato Augusti natalis in principium Libræ incidebat.

v.25. *quis viribus ampla.*] Emendabamus. — *quia viribus ampla*. Sed Gemblacensis:

Iccirco & cedunt pecudes. quod viribus amplis
Consilium est maius. ———

v.27. *Aurea Lanigero.*] Lege:

Aurea Lanigeri concessit sidere pellis.

v.28. *Ipse sua partis.*] Concedit τῇ ἐκφύσει τῶ θεῖν. Est enim διφυής.

v.29. *Vsque adeo est hominis victus.*] Legendum *hominis virtus*. Eo vsque est hominis virtus. Tanta est hominis virtus. Nouum genus loquendi.

Ibid. *Quod mirer.*] Olim emendauimus: *Quo mirer*. Suffragatur Gemblacensis. *Quo mirer*:quo magis miter. In Sphæra Mundi: *Assueto volitans*. Longius assueto. Non raro ita loquitur Tertullianus. vt in libro De fuga in persecutione: *tanto examinatio procuranda*. Quo magis,inquit,miraudum esset, si humana signa a ferinis vincerentur.

Pag.46. v.3. *Lanigero genitis.*] Pessime hæc accepta sunt. Legimus:

Lanigero genitis bellum est cum Virgine natis,
Et Libra, gemini Piscis quos protulit vnda.

Bellum est sub Ariete natis cum illis, qui sub Virgine: item illis, qui sub Libra,cum illis,qui sub Piscibus. Vnda Piscium dicitur, quod, vt puto, Pisces, vndæ innatantes pingerentur. Neque dubitandum hanc esse mentem Manilij. Sic in Sphæra Mundi:

Piscibus assuetas auide subeuntibus vndas:

quasi ex vrna Aquarij defluant, quum tamen non Pisces gemini vltimum Zodiaci Signum illas aquas excipiant, sed Piscis singularis, qui dicitur νότος.

v.5. *In partes Tauri.*] *In partes*, hoc est in contrariam factionem. Infra.

At cum Lanigeri partu sub vtroque trigono Non partes. —

Græcus Genethlialogus dixisset: οἱ ἐπὶ τῶ κριῶ γενόμενοι τοῖς ἐπὶ τῶ ταύρε γενομένοις ὐκ εἰσὶ σύμφωνοι. Quas enim hic partes vocat,

 sunt,

ſunt, quas a Mathematicis αἱρέσεις dici ſupra notauimus. Iuuen. ——— *& eſt mihi ſæpe vocandus In partes.*— διαιρέτην ſnum Criſpinum prouocat. Ita igitur factiones vocantur, metaphora a ludo pilæ, in quo per factiones luditur. Vnde remouere a partibus, a ſocietate amoliri. Capitolinus in Pertinace: *Inde ad ducentorum HS ſtipendium tranſlatus in Daciam, ſuſpectuſque Marco querundam relatu, a partibus remotus eſt.* Sed in eo loco Capitolini legendum, *ad ducenariorum ſtipendium tranſlatus:* i. e ducenariis equitibus habes apud Suetonium in Auguſto: de protectoribus ducenariis mentio in duabus inſcriptionibus veteribus. Legitur etiam in aliis inſcriptionibus, EQVI CENTENARI, & DVCENARI. Apud Hieronymum de Reſurrectione carnis, mentio eſt Senatorum Ducenariorum: *Finge aliquem Tribunitiæ poteſtatis ſuo vitio regradatum: per ſingula militiæ equeſtris officia ad tirones vocabulum deuolutum: nunquid ex Tribuno ſtatim tiro fit? ſed ante primicerius, dein ſenator ducenarius, biarchus, circitor, eques, id eſt, tiro.* Apud Eulogium in Nauatum, citante Photio: βασιλεύοντος ῥωμαίων Δεκίου καὶ Βαλεριανοῦ Πρένιος δουκηνάριος πρόσταγμα λαβὼν παρ' αὐτῶν πάντας τοὺς ἀνὰ τὴν Ῥώμην καὶ τὰς πέριξ ἐπαρχίας χριστιανοὺς βαρυτάταις βασάνοις καὶ πικραῖς τιμωρίαις εἰδωλολατρεῖν ἐβιάζετο. Sed hæc aliis diſcutienda relinquimus. Aliud eſt procurator ducenariæ Apuleio Mileſia ſeptima. & in vetere ſaxo Valentiæ canatum.

D. ET λ M
MEMORIAE. AETER
PETRONI. CASTI. VET
MISSI. HONESTA
MISSIONE. EX. LEG
PRIM. MIN. EXOPTIO
NE. PROC. DVCENAR
ET. VITALINIAE. FLORAE
CONIVGI. EIVS
VIVI. SIBI. PONEND
CVRAVER. ET. SVB
ASCIA. DEDICAVE
RVNT.

v.7. *Et Pisces, atque hos.*] Melius totum locum apposuero.

In partes Tauri sub Cancro nata feruntur
Pectora, & in Chelis, & quæ dat Scorpius acer,
Et Pisces. At quos Geminorum sidera formant,
His cum Lanigero bellum est, eiusque trigono.

v.9. *Capricorni semina.*] Sub Capricorno nati.

v.10. *Et Libræ partus.*] Integer locus ita legendus:

Et Libra partus, & quos dat Virginis astrum,
Quique sub aduersi numeratur sidere Tauri,
Lanigeri communis erit, rabidique Leonis Hostis. ———

Nam terna sidera aduersari dicit Arieti & Leoni: item Virgini totidem, Taurum, Sagittarium, Pisces.

v.11. *numerantur sidera Tauri.*]

Quique sub aduersi numeratur sidera Tauri.

Etiam Gemblacensis habebat *sidere.*

v.12. *rapidique Leonis.*] Ita semper peccatur pro *rabidi.*

v.13. *sed totidem.*] Hinc incipit sententia. Sed longe deprauatissima hæc habent editiones, & liber vetus. Omnia ita legenda;

——— *sed totidem bellum subscribitur astris.*
Erigone Taurumque timet, geminumque sub arcu
Centaurum, & Pisces. At te, Capricorne rigentem
Maxima turba petit. ———

totidem signa subscribunt bello in Erigonem.

v.14. *geminique sub arcu.*] Legimus: —*geminumque sub arcu Centaurum.* — Centaurus sub arcu ὡπλισμένος. κένταυρος ἐπὶ τόξῳ, hoc est, τοξότης, aut ἐπίτοξος. Geminum, διφυῆ. Sed & Gembl. habet *geminum.*

v.16. *Maxima turba.*] Romane dictum *maxima turba.* τὰ λογικά. Sed est decurtata locutio, pro optima maxima. vt Varroni nux iuglandis dicitur optima maxima, item fundus optimus maximus in veteribus actionibus.

Ibid. *& illi Aduersus Cancer Chelis.*] Ita distinguendum.

——— *Libram Capricornus, & illi*
Aduersus Cancer, Chelis quod vtrumque quadratum est.

Nam tam Cancer, quam Capricornus ambo sunt quadrata Libræ. Aries, Cancer, Libra, Capricornus sunt quadrata.

v.18. *Quique in Lanigeri numerantur signa trigoni.*] Emendabamus

dabamus olim *trigoni*. quod rectum eſt. Sed Gemblacenſis habet *trigonum*, fortaſſe ἀχαϊκῶς pro trigono.

v.22. *Quique Sagittiferi*.] Gemblac. *Sagittari*. Et ita ſemper quotieſcunque *Sagittiferi* editum eſt.

v.24. *legem & natura iubentem*.] Emendabamus olim:

Depreßiſſe volunt natura lege iubente.

niſi præfers lectionem Gembl.codicis. — *natura & lege iubente*. ἓν διὰ δυοῖν. Alioquin eadem eſt ſententia. Natura Centauri a Geminorum, Virginis, Libræ & Aquarij diuerſa. Hæc enim quatuor λογικά: ille ex vtroque mixtus, ἐκ τοῦ λογικοῦ καὶ τοῦ ἀλόγου.

v.26. *Et quos æternis*.] *At quos*. Senſus: At turba ferarum duce Aquario agitat natos ſub Aquario & toto trigono. Trigona Aquarij: Aquarius, Gemini, Libra: quæ ſunt λογικά. At quadratum Aquarij: Aquarius, Taurus, Leo, Scorpio: quæ ſunt tria ἄλογα, vel, vt Manilius loquitur, turba ferarum ſub vno iuuene, ſiue λογικῷ Aquario. Illa, inquam, turba ferarum agitat Aquarium, atque adeo totum Aquarij trigonum. Locus erat obſcuriſſimus. At turba ferarum in tetragono Aquarij ſub vnius Aquarij virtute agitat & natos ſub ipſo Aquario, & ſub trigono Aquarij.

v.29. *Piſces exortus*.] Ratio poſtulat, *Piſcibus exortos*.

v.32. *Nec ſola eſt ratio*.] Hactenus τὴν πραγματείαν aduerſantium ſignorum rem meo iudicio futiliſſimam abſoluit. Quamuis ea omnia ἀναπολόγητα ſunt, tamen diagramma τῶν διωκόντων καὶ τῶν διωκομένων ζωδίων appoſui: in quibus aliquando oblitus ſui bis eadem ponit. Sed ſolens facit. Taurus perſequitur Scorpion. Bis hoc dicit.

In partes Tauri ſub Cancro nata feruntur
Pectora, & in Chelis, & quæ dat Scorpius acer. Item:
Scorpius in totidem fœcundus creditur hoſtis.
Æquoreum iuuenem, Geminos, Taurum atque Leonem
Erigonem, Libramque fugit. ———

διώκοντα	διωκόμενα.
♈	♍
♉	♋ ♎ ♏ ♓ ♈ ♌ ♍
♊	♈ ♌ ♐ ♑ ♏ ♑ ♓
♋	♎
♌	♏
♍	♋ ♑ ♏ ♐ ♓
♎	♓ ♋ ♑ ♏ ♐
♏	♈ ♌ ♐
♐	♍ ♓
♑	♋ ♎
♒	♑ ♏ ♐ ♓
♓	♍

& alia

& alia, quæ operæ non eſt ponere. quorum denique piget.

Ibid. *Nec ſola eſt ratio.*] Neque vero vna eſt ratio τῆς οἰκειώσεως καὶ ἀνοικειότητος τῶν ζωδίων. Nam & tertia quæque inimica inter ſe propter limam ὑποτείνουσ, vt in hexagonis dictum eſt. item ſeptima quæque: quia ἐκ διαμέτρου. poſtremo quæcunque vtriſque trigona nempe tertia quæque ab illis.] Sunto duo oppoſita, Libra & Aries. Tertium ſignum vtrinque ab altetutro eſt trigonum alterius oppoſiti. Tertium ſignum vtrinque ab Ariete, Gemini, & Aquarius, trigona Libræ ſigni oppoſiti. Eodem modo tertia vtrinque a Libra Leo, & Sagittatius ſunt trigona Arietis ſigni oppoſiti.

Pag.47. v.6. *Ne ſit mirandum, ſi Phœbus.*] Et hic quoque *Phœbus* ioculatiter poſitum pro *fœdus*, vt ſupra:

Sed tamen eſt illis Phœbus ſub lege propinqua.

Nec ſit mirum, inquit, ſi nulla eſt οἰκείωσις illis ſignis, quæ ſignis aduerſi trigoni cognata ſunt.

v.7. *Quæ ſunt aduerſis.*] Legimus *aduerſi*. Sed aliam lectionem præfert Gemblacenſis:

Quæ ſunt aduerſis ſignis cognata trigona,

non male. Vtrum melius, adhuc delibero.

v.9. *Corpora totque modis.*] Poſt hunc verſiculum expungendi octo ſequentes, & continuandus hic cumillo: *Perque tot ætates hominum*: Rationibus ſuperſedeo. Res ipſa locuples auctor erit, ſi integrum locum appoſuero:

Per tot ſignorum ſpecies contraria ſurgunt
Corpora, totque modis, quoties inimica creantur:
Perque tot ætates hominum, tot tempora & annos.
Tot bella, & varios etiam ſub pace labores,
Quum fortuna fidem quærat, non inuenit vſquam.

Hinc fit, inquit, vt tot diuerſi mores naſcantur, tot odia, tot bella, tot labores, & nulla adeo fides inueniatur. Nimirum hoc accidit propter tot Signorum ſpecies. Horum verſuum hanc ſedem eſſe nemo negauerit, niſi imperiti, & ζηλότυποι, quos quotidie ridemus ſimiolos Cercopas.

v.13. *At quanta.*] Lege, *Ah quanta.*

v.12. *Vt Fortuna.*] Gemblac. *Quum Fortuna.*

v.14. *Quamque onus inuidiæ non excuſabile terris.*] Quid eſt onus excuſabile? Digna ſententia defenſoribus ſuis. Non intelligo.

Nescio an Manilius scripserit *non excussabile.* οὐκ ἀπόσειστον. quod deponi non potest. Certe nihil verius. Quid magis accommodum oneri quam excussio?

Ibid. *non excussabile.*] ἀργαλέον ἀποθέσθαι. Hesiod. δυσεξαπόθετον. Nondum displicet prior emendatio: *Quamque onus inuidiæ non exitiabile terris,* ἐξώλες βάρος φθόνου. Suetonius: *exitiabilem inuidiam sibi mouit.*

v.21. *In populo scelus est.*] ἑλληνίζει. In populo scelus. ἔνδημον ἄγος.

Ibid. *& abundant cuncta furore.*] Gemblacensis *furoris.* Est ἀρχαϊκώτερον.

v.24. *Scilicet in multis quoniam discordia vincit.*] Emendabamus olim:

Scilicet in multis quoniam discordia signis
Corpora nascuntur.— Emendationi nostræ fauet Gemblac.

v.25. *pars est sublata.*] *pax.* Ita postulat sententia.

v.28. *Atque hominum gentes.*] Versus illos, quos supra dispunximus, cum hoc continuandos esse, te ipsum iudicem fero, nisi aut bardus, aut malignus es. Vide sententiam.

Atque hominum gentes inimica sorte feruntur.
Iccirco nihil ex semet Natura creauit
Pectore amicitiæ maius. ——— De odio dixit. Sequitur de amicitia.

v.32. *leuis vna fuit per sæcula mortis.*] Obscurauit luculentam sententiam parua mutatio. Nam Manilius scripsit:

——— *lis vna fuit per sæcula mortis,*
Alter quod raperet fatum, non cederet alter.

Subintelligendum autem τὸ QVIBVS. Quibus vna lis fuit mortis. Vt *Exiguum natura dedit.* Cui exiguum natura dedit. Maniliana ἐλλείψεις iam tribus locis a nobis animaduersa.

Ibid. *leuis vna.*] Hæc est scriptorum Codicum, & textus Bonincontrij, & vetustiorum editionum lectio. Editio Lugdunensis omnium recentissima *vrna* pro *vna* innouauit, ineptissime. vnum par, inquit, amicorum succurrit, quibus nullum iurgium intercessit, præter vnam litem mortis: quum alter alteri mortis caussam præripere vellet. Porro *leuis* est vestigium priscæ lectionis Archetypi, vnde omnia sequioris notæ Maniliana exemplaria propagata sunt. Nam *leu* scriptum fuit. Veteres enim *leitem*

reitem,

veitem, & similia pro *litem* & *vitem* dicebant, vt nemo paulo eruditior ignorat. Ergo ex illo *leis* factum *leuis*. Notum illud: QVAM LEITEM, SIVE REM.

Ibid. *per secula mortis.*] Per sæcula, hoc est in toto vitæ suæ tempore vnam tantum litem hanc mortis habuerunt. ita sæculum hic, vt in diuina pagina, sumitur pro tempore quouis.

v.33. *Alter quod raperet.*] Notum illud Pacuuianum: *Ego sum Orestes: Imo ego Pylades.*

Pag.48. v.1. *Et duo qui potuere sequi vix noxia pœnis.*] Omnino historia, & ductus literarum legendum clamat:

Et duo, qui potuere sequi vadimonia sponsi.

Quid erat *vix noxia pœnis?* Vere fungi sunt, qui hæc non agnoscunt. De Damone & Pythea vel potius Phintia etiam me tacente hic agi notum est. Habes apud Ciceronem III de Officiis, & in Tusculanis: apud Lactantium lib. v. Apud Valer. Maximum lib. IV. cap. VII. & Iamblichum ex Aristoxeno, qui primus hanc historiam memoriæ prodidit. Et Ælianum de varia historia.

v.3. *Sponsoremque reum metuit, ne solueret ipsum.*] *Ipsum*, seipsum. Maniliana locutio. αὐτὸν, ἑαυτόν. Metuit sponsorem, ne. Metuit ne sponsor. notus Hellenismus. His duobus exemplis adde & tertium Charitonis & Menalippi. Ælian. ποικιλ. ᾱ. δ. Adde & Epigramma:

θείας ἡγητῆρες ἐφημερίοις φιλότητος
δίδαιμον Χαρίτων καὶ Μελάνιππος ἔφυ.

v.4. *Si tamen & cognata*] Explicatis signis aduersariis, & caussis inimicitiarum, litium, atque odiorum, præmisit ἐν προθεωρίας λόγῳ vtilitates & exempla amicitiæ, quibus nunc subiungit signa, quæ amicitiam, concordiam, fœdus, & pacem conciliant. Hæc autem fiunt per Trigona, Tetragona, Hexagona, & Diametra.

Ibid. *Cognoscere signa.*] Melius Gemblac. *dignoscere.*

v.6. *Lanigeri partus.*] Primum Trigonum, vel, vt vulgus Mathematicorum loquitur, Triplicitas ex Arabibus, qui dicunt مثلث, triplicatum pro Trigono.

v.7. *meliorque Leone Prosequitur genitos.*] Gemblacensis: *meliusque Leone.*

v.9. *Qua colitur nanque est natura mitius astrum.*] Quatenus est cicur

est cicur animal, & cultus patiens, eatenus est mitius, quam reliqua duo, Leo, & Sagittarius.

Ibid. *Qua colitur*] Vnde κτίλος Poetæ dicitur.

v. 10. *Expositumque sua noxa.*] Sic Sallustio *Opportunus iniuriæ*: quod ille maximus Atticismi captator accepit ex medio Athenarum. Attici enim hominem ἐπιτήδειον vocabant, quem is opportunum iniuriæ. Xenophon: ὁ δὲ βασιλείαν ἔχων, ὅτῳ αὐτῷ δοκοίη βλάπτειν, ἐκλεγόμενος τὸ ἐπιτήδειον ἔπαισεν αὐτόν. Sic Plutarchus scribit Tyrannos Athenarum interfecisse primum inuisissimum omnium Sycophantam, qui, quia primo loco sese obtulerat, neque propter publicum odium latere poterat, ab ea re ἐπιτήδειος vocatus est. Verba eius ἐκ τοῦ περὶ σαρκοφαγίας hæc sunt ὥσπερ κ.λ. καὶ οἱ τυραννοῦντες ἄρχουσι μιαιφονίας ὥσπερ ἀπὸ τῶν πρώτων ἀπέκτειναν Ἀθήνησι τὸν κάκιστον τῶν συκοφαντῶν, ὃς ἐπιτήδειος προσηγορεύθη, καὶ δεύτερον ὁμοίως καὶ τρίτον.

v. 11. *Nec minus ingenio molli.*] Distingue:

Nec minus ingenio molli, quam corpore constat.

Non minus ingenium mite illi est, & mollis natura, quam lana ipsa, quam gerit.

v. 15. *At cum Lanigeri.*] Locus insigniter fœdatus. Ita restitue:

At cum Lanigeri partu sub vtroque trigono
Non partit: sed rara gerit pro tempore bella.

Partus, ἀρχαικῶς Partes. Partes pro factione poni alibi docuimus.

Ibid. *sub vtroque trigono.*] Sub duobus reliquis de trigono, Leone, Sagittario. Non vtique cum Ariete & reliquis trigoni duobus Zodiis est bellum. Sed tamen aliquando intercedit frigusculum. quod magis ex feritate Leonis, & Centauri, quam Arietis natura accidere ponendum est.

v. 19. *Quoi commixtus homo est.*] *Commixtus*: quia μιξόθηρ. Sed potest legi *Commissus*. vt supra:

——— *& pectus equo commissus equino*. Virgilius:

Delphinum caudas vtero commissa luporum.

Et sane non commixtus est, sed commissus. Asterismi: ἔκφυσις τοῦ ἀνθρωπείου σώματος. Sed, vt dixi, græcissat, μιξόθηρ, vt μιξοπάρθενος. In hoc trigono, inquit, melior est Aries, deteriores Leo, & Sagittarius: quanquam & Leone melior Sagittarius propter anteriorem partem, quæ humana est. Et ideo quod duplex melior eo, qui simplex.

v. 20.

v. 20. *Icirco pax est.*] Pax ab Ariete, querela a duobus reliquis trigonis.

v. 21. *Quin etiam Tauri.*] Secunda triplicitas, siue secundum Trigonum.

v. 22. *Nec magis illorum.*] Contrarium menti suæ dicit. Aut legendum. *Nec minus*, aut *Et magis*.

v. 25. *Quosque dabunt Chelæ.*] Tertia triplicitas.

v. 29. *Scorpios & Cancer.*] Quarta triplicitas.

v. 31. *illis nam sæpe est subdolus.*] Gemblac. hæc ita habet:

Concordant, illis (nam sæpe est subdolus actus)
Scorpius adspergit noxas sub nomine amici.

Ibid. *sub nomine amico.*] *sub nomine amici.*

Pag. 49. v. 2. *Commutant animos.*] Commutationes animorum sunt, quas Comicus describit: *Bellum, inimicitiæ, pax rursum.* Ptolemæus: ἐν μὲν ταῖς φιλίαις ἀποσπαστήσεις, καὶ μακρολογίας, ἐν δὲ ταῖς ἔχθραις συνδιαίτε καὶ ἀποκαταστάσεις. Estque illud plane, quod ait:

——— *interdum fœdera rumpunt, Ac repetunt.* —

Ibid. *Interdum fœdera rumpunt, Ac repetunt.*] Ptolemæus: οὐ τέλεον ἀποκόπτουσι τὰς συμβιώσεις, ἀλλὰ ποιοῦσιν ἐπανόδους, καὶ ἀναμνήσεις ζωπυρέσας τὸ προσηνὲς, καὶ φιλόστοργον.

v. 4. *Sic erit ex signis odium tibi paxque notanda.*] Odium ex signis notatum absoluit, sed nondum pacem ex signis compleuit. Superest enim τῶν τετραγώνων, ἑξαγώνων, διαμέτρων πραγματεία, ex quibus pax petenda. Versus est epilogicus, & in finem totius tractatus reiiciendus. Præterea sequitur alius versus epilogicus, de triplicitatibus longe diuersus. Itaque duo sunt Epilogi de re diuersa. Quod est absurdum. Dubito an sit Manilij.

v. 5. *In terris geniti.*] Sane bene *in terris*. Nam profecto homines in cælo non nascuntur. Imperite fecerunt, qui mutarunt. Manilius enim scripsit, *in ternis*. Est enim Epilogus trigonorum, siue triplicitatum. Tali sub lege, inquit, nascuntur in trigonis.

Ibid. *In ternis geniti.*] Ita alibi: — *sub Cancro nata feruntur Pectora & in Chelis* — Item:

In Cancro genitos Capricorni segmina lædunt. Græcum est, ὅτι καρκίνε, ὅτι χηλῶν γεννώμενοι.

v. 6. *Nec satis est.*] Non, inquit, satis est sola ipsa signa per se considerare. Nam variant aut planetarum commixtione, aut alia configuratione. trigona enim amicantia accessione maleficarum

 stellarum

ſtellarum odium generant,& ſignum trigoni lege conſideratum, quadrati aut diametri lege alias vires habet. Item diſtat, orianturne, an occidant, id eſt, ſint διαμεζόντα.

v.7. *ſedemque vagantum.*] Gemblac. *ſedemque vagarum.*

v. 8. *Parte genus variant.*] *Parte*, ſitu. Nam alias vires habebunt in trigono, alias in quadrato; alias in oriente, alias in occidente.

v.12. *modo detrahit idem.*] *modo deterit*. Gemblacenſis.

v.13. *Quaque illic ſumunt vires.*] Gemblac. *ſumunt iras*. recte.

v.14. *Diſtat enim ſurgantne.*] Diſtat, ſeſe reſpiciant ἐκ διαμέτρου, necne.

v.*· *Efficiunt vires.*] Hæc huc non pertinent. Hi tres verſus abeant in Gemblac. & recte. Sunt enim ex fine huius libri. Dele ergo. Ex his potes aduertere, quam miſere luxatus fuerit hic ſcriptor.

v.15. *Crebrius aduerſis.*] *Aduerſis* τοῖς ἐκ διαμέτρου. Ex diametris odium, ex quadratis amicitia, item ex trigonis. Ptolemæus: κατὰ δὲ τῶν ἀσυνθέτων, ἢ τῶν διαμεζόντων σταθέντες ἔχθρας μεγίστας, καὶ ἐναντιώσεις πολυχρονίους.

Ibid. *cognata quadratis.*] Omnia quadrata in amicitia longe præferuntur omnibus ſchematiſmis; quod omnia quadrata Zodiaci circuli ſint ὁμογενῆ: quatuor κεντρικὰ, Aries, Cancer, Libra, Sagittarius: quatuor διπλᾶ, Piſces, Gemini, Virgo, Sagittarius: quatuor ἁπλᾶ, Taurus, Leo, Scorpios, Aquarius. Hanc ſententiam veterum recudit Ptolemæus, qui ait τριγώνοις καὶ ἑξαγώνοις συμφώνους vocari, quia ἐκ τῶν ὁμογενῶν ζωδίων conſtant. contra ἀσυμφώνους eſſe τετραγώνοις καὶ διαμέτροις, quia ἐκ τῶν ἀνομοιογενῶν. Græci: τὰ μὲν τρίγωνα, καὶ ἑξάγωνα ἅτε ἐξ ὁμοειδῶν συνεστηκότα, ἀγαθά ἐστι. τὰ δὲ τετράγωνα καὶ διάμετρα ἐξ ἐναντίων συγκείμενα, μάχης καὶ ἐναντιότητός ἐστι δηλωτικά. Cognata Zodia Ptolemæus vocat quæ ſunt vnius ſexus: Manilius autem τὰ κεντρικὰ, διπλᾶ, ἁπλᾶ. Manilius ex quadratis cognationes, ex trigonis amicitias naſci vult. Ptolemæus ex trigonis amicitias naſci, quæ συμπαθίαι vocantur. Duplicem enim φιλίαν facit, τὴν

QVADRATA.

κεντρικά.	♈	♋	♎	♑
ἁπλᾶ.	♉	♌	♏	♒
διπλᾶ.	♊	♍	♐	♓

ἄκραν

ἄκραν καὶ τὴν μέσην. καὶ τὴν μὲν ἄκραν συμπάθειαν vocat, τὴν δὲ μέσην, ζωναστίαν.

v.22. *Caper brumam genitosque ad frigora Pisces.*] Corrige ex Gemblacensi:

Caper brumam genitusque ad frigora Piscis.

id est Caper, idemque Piscis. Est enim pars Caper, pars piscis.

v.23. *Nec non & duplici.*] τὰ διπλᾶ. Dicuntur etiam δίσωμα.

v.24. *Quartum quæque locum.*] *quemque locum.* Gemblacensis.

v.26. *Et duo Centauri licet vno corpore texti.*] Sine dubio legendum *textos. Duo* quarti Casus. Virgilius:

Si duo præterea tales Idæa tulisset
Terra viros. —

Licet, inquit, cernere duos contextos in vno corpore Centauri. Est enim διφυής. Gemblacensis hac in parte sanus non est:

Et duo Centauri licet vno in corpore textum.

v. 27. *Sic & simplicibus.*] Simplicia Signa sunt, quæ succedunt Tropicis, vt δίσωμα quæ præeunt Tropicis, δίσωμα sunt προηγούμενα, simplicia ἐπαναφερόμενα. Ita τὰ στερεὰ duobus vtrinque lateralibus Signis stipantur. Tropica Arabes mobilia vocant: simplicia fixa, quia Græcis etiam στερεὰ dicuntur: δίσωμα communia, quia temporis antecedentis exitum, & sequentis initium tenent.

v.28. *nec pingitur vlli.*] Repone *iungitur vlli,* auctore Gembl.

v.33. *Ac veluti cognata.*] Ad cognationes & affinitates quadrata plurimum valere: ad externorum amicitias contrahendas triquetra.

Pag. 50. v. 1. *gradibusque propinquis.*] Ita recte Lugdunensis editio: quum antea ineptissime etiam Gemblacensis, & veteres editiones & textus Bonincontrij haberent: *grauibusque propinquis.* Vbi homo minime malus Bonincontrius interpretatur *grauibus,* id est stabilibus & fixis signis. Risi hominis ἀγχιλίαν. Nam quis tam puer in his, vt *gradibus* legendum esse non videat? *affines signant gradibusque propinquis Accedunt* pro eodem dixit. Affinitas idem est cum gradibus propinquitatis.

. Ibid. *Iccirco affines.*] Ptolemæo affinitas est συνεπιπλοκὴ διὰ συγγενῶν προσώπων.

v.4. *Quæ tribus emensis signis.*] Ait Trigonum omnium schematum ad iungendas amicitias esse efficacissimum. de quo etiam Ptole-

Ptolemæus: τὸ αὐθεντικώτερον τῆς φιλίας αὐτῷ προσνεμητέον: quia nimirum eius linea longior ac longius ſpatium complectitur, ac remotiores angulos coniungit. Ideo pertinebit ad amicitias externas, & ad diuerſarum nationum atque alias externas amicitias coniungendas.

v.5. *Hæc ad amicitias.*] Arctiſſimam amicitiam intelligit, quam Græci Aſtrologi ζωαςρίαν vocant. Id quod iam ſupra attigimus, nec opus repetere.

v.7. *Vtque ipſa in longo.*] Gemblac. *Vtque ipſa ex longo.*

v.10. *Quam qua nonnunquam.*] Melior, inquit, amicitia ἡ θέσις, quam amicitia ἡ φύσις: quod in affinitatibus interueniunt friguſcula, diſſentiunculæ, quas Græci Aſtrologi διαπιπτώσεις vocant, quales in amantium itis: imo quas auctor noſter ſuperius deſignauit:

Commutant animos interdum, & fœdera rumpunt,
Ac repetunt.——— Et in veteribus monimentis coniugiali amori nullas παρασιωπήσεις interueniſſe illis verbis declarabatur: CVM QVA VIXIT SINE VLLA QVERELA: aut SINE VLLA ANIMI LÆSVRA. Ptolemæus dixiſſet: ἄνευ τινὸς προσκρουσίας καὶ ἐγκλήματος. vel ἀπροσκόπτως, καὶ ἀνεγκλήτως. Eidem etiam ἀνεπηρέαστος, ἄπταιστος. συμπλοκὴ eſt coniugium ſine læſura & offenſione.

v.12. *Proxima vicinis ſubſcribunt tertia quæque Hoſpitibus.*] Non eſt locus, qui non dicam me; ſed & omnes magis fugerit. Totus ita legendus:

Quotquot Cardinibus proprio quadrante mouentur
Proxima, vicinis ſubſcribunt, tertia quæque
Hoſpitibus. ſic aſtrorum ſeruabitur ordo.

Non erat, inquam, locus in hoc auctore magis tenebricoſus. Æquos lectores iudices fero non zelotypos, ſed ab humanitate tam morum, quam literarum inſtructos.

v.11. *Quotquot Cardinibus proprio variante.*] Legendum:
Quotquot Cardinibus proprio quadrante mouentur Proxima.—

Perſequitur ſermonem de Quadratis. Quadrata triplicia ſunt, vt ſupra diximus, κα-

QVADRATA.

COGNATORVM.	♈	♋	♎	♑
VICINORVM.	♉	♌	♏	♒
HOSPITVM.	♊	♍	♐	♓

τρα-

τειχά, ἁπλᾶ, διπλᾶ. Ac quidem κεντρικὰ ſunt cognatorum, ἁπλᾶ vicinorum, διπλᾶ hoſpitum. Paucis obſcuriſſimum locum explicauimus. Quotquot igitur cardinalia proprio quadrante mouentur, vt Aries, Cancer, Libra, Capricornus, hæc:

——— affines ſignant, gradibuſque propinquis
Accedunt, vnaquè tenent ſub imagine natos.

vt iam antea dixerat.

v.12. *Proxima vicinis.*] τὰ ἁπλᾶ καὶ στερεὰ, Taurus, Leo, Scorpius, Aquarius: quæ ſunt vicina cardinibus, vicinos conciliant.

Ibid. *tertia quaque.*] διπλᾶ, δίσωμα. Gemini, Virgo, Sagittarius, Piſces: quæ ſunt remotiora a cardinalibus (ſunt enim tertia) hoſpitibus dicata.

v.13. *ſic aſtrorum ſeruabitur ordo.*] Sic ſeruatur ordo in quatuor νομίμοις, quæ ius humanum continent, vt in aſtris. Quatuor illa νόμιμα, ſunt συγγένεια, cognatio, a natura: κηδεία, affinitas, a lege: habitatio & vicinia, a iure gentium: hoſpitalitas, a naturali, & gentium. De affinitate dixit. Eam enim aſſignat trigonis. reliqua tria quadratis & quidem ſecundum conſequentiam ſignorum. Nam Cardinalibus ſignis proxima ſunt στερεὰ, illis δίσωμα. Primis cognati, ſecundis vicini, tertiis hoſpites aſſignati. Quantum noctis inuexerat traiectio illius verſiculi, *Quotquot cardinibus*, &c. quis hæc antea capiebat? Deinde *proprio variante*, pro, *proprio quadrante* ineptiſſime legebatur. quod & tenor ſententiæ, me tacente, docet.

v.13. *ſic aſtrorum.*] Non male legeretur: *ſi caſtrorum ſeruabitur ordo.* Si, inquit, ſignorum κατὰ τὰ ἑπόμενα ratio habeatur. Sed nihil mutamus. Putamus tamen ita Manilium ſcripſiſſe.

v.14. *Quæ quanquam in partes diuiſit.*] Scribe *diuiſi.* Quæ quidem κεντρικὰ, quanquam iure diuiſi quadrifariam circuli quadratum ſiue Tetragonum σχῆμα efficiunt, non ideo tam valent iure quadrati, quam iure Cardinis: vt ideo proxima, & tertia ab illis.

v.15. *non lege quadrata.*] *non lege quadrati.* Gemblacenſis & nos olim.

v.16. *minus eſt numeri.*] *minor eſt numeri.* Gemblacenſis & nos olim. Quanquam quadrata ſunt Aries, Cancer, Leo, Sagittarius: tamen non tam quod quadrata, quam quod Cardinalia, eorum ratio habetur. Similiter ſequentia, id eſt τὰ στερεὰ, itemque τὰ δίσωμα & ipſa quoque non tam ius ſuum capiunt a lege quadrati,

z quam

quam a lege cardinis,idque singula in proprio quadrante,vt ipse ait, non vtique in alieno.

v.17. *Nam nihil in totum seruit sibi.*] Si quidem si tantum lege quadrati valerent, seruirent tantum suo sibi nomine, quia quadrata. Atqui eorum vis est mixta ex iure Cardinum & quadrati.

v.18. *Ipsis dant fines astris.*] Quatenus sunt quadrata, dant fines, & legem quadrato, & tunc seruire sibi videntur, id est contemplatione sui tantum effectus habere. Quatenus vero in Cardinibus constituta, legem & fines a Cardinibus accipiunt.

v.22. *Partitam infectis.*] Hæc non sunt nihili, quomodocunque illa interpreteris. Gembl.longe diuersam lectionem cōcipit:

Omnibus ex istis ratio est repetenda per artem,
Pacata infestis signa vt perdiscere possis.

Pacata signa amicantia vocat, de quibus proxime loquebatur. Infesta vero inimicantia, de quibus antea. Itaque nobis opus erat face salutifera ad hos scopulos declinandos. quod absque codice Gemblacensi desperandum erat.

Ibid. *Pacata infestis.*] Post hunc versum melius cohæreret ille, qui in alienas sedes irrepsit, si modo Manilij est:

Sic erit ex signis odium tibi, paxque notanda.

Ibid. *perdiscere possis.*] Noue dixit perdiscere, quod alibi dignoscere. Dignoscere nigrum albo frequenter dicimus. Perdiscere non dicimus.

v.23. *Perspice nunc tenui.*] Optime Gemblacensis:

Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam.

Sic Virgilius:

In tenui labor, at tenuis non gloria.

v.23. *Perspice.*] Inepte Bonincontrij textus *Prospice*. Sic alibi:

Nunc age subtili rem summam perspice cura.

Vbi idem error in Bonincontrio.

v.24. *Quæ tantum Graio.*] Hæc omnia aliter, & quidem melius Gemblacensis:

Perspice nunc tenuem visu rem, pondere magnam,
Et tantum Graio signari nomine passam.
Dodecatemoria, in titulo signantia caussas.

v.25. *Dodecatemoria.*] *In titulo*, in nomine. Vt infra: *Quæritur inuerso titulus.* id est nomen. Ecce alius consensus Signorum ex Myriogenesi Ægyptiorum ac eorum monomœriis petitus.

Recte vero post amicitias hæc connectit. Nam & hæc quoque ad amicitias, concordiam, odia, & discordiam pertinent, vt infra testatur:

Iccirco quanquam signis nascuntur eisdem,
Diuersos referunt mores, inimicaque nota.

Signum habet partes xxx. Vnaquæque in duodecim ducitur. Ita vnumquodq. Dodecatemorion Zodiaci habet duodena Dodecatemoria τεχνικά. & proinde duo gradus cum semisse Dodecatemorij Zodiaci respondent vni Dodecatemorio technico. Dodecatemorion duplex est, aut enim ipsorum Signorum, aut planetarum. De Signorum igitur prius. postea de planetarum Dodecatemoriis. Quæcunque signi pars proposita fuerit, eam in tot duodecimas ducito. deinde tricenas singulis secundum ordinem suum tribue. triginta nempe signo proposito, triginta sequenti, & sic deinceps, donec totum numerum partium consumpseris. In quo numerus te reliquerit, is erit locus Dodecatemorij. Esto proposita XIII pars. Geminorum, puta vel quia Horoscopus est in ea, vel quia κέντρον, vel propter aliam caussam. Volo scire vbi sit Dodecatemorium Geminorum signi propositi. Duc illas XIII partes duodecies. Prodeunt CLVI. Ex quibus da xxx Geminis signo proposito: xxx Cancro xxx Leoni xxx Virgini: xxx Libræ. Supersunt VI. Ergo Geminorum Dodecatemorion est in VI parte Scorpij. Idem efficies, si XIII partes in duo & semis distribueris. Habebis enim quinque Dodecatemoria, & quintam partem vnius, id est quintam de triginta, nempe VI, vt antea. Priorem methodum Dorotheus Sidonius vetus Poeta in suo carmine tradiderat: posteriorem docet Ptolemæus in Institutione, id est libro primo Tetrabibli. Omnem vero Dodecatemoriorum doctrinam Ptolemæus, vt vanam ac fallacem exagitat: & in genere omnia de Monomœriis ab Ægyptiis conficta ἀναπολόγητα καὶ ψευδῶς ὑπὸ τῶν πολλῶν φλυαρούμενα καὶ μὴ πιθανὸν ἔχοντα λόγον dicit. Multum enim eiuscemodi commentis delusit ac luxuriata est veterum Ægyptiorum περιεργία: adeo vt Paulus Alexandrinus πεντεκαιδεκατημόρια excogitauerit, & omnem de duodecimis doctrinam falsam, & inconstantem esse coniicerit. quem consulas licet. Arabes, qui nihil eorum, quæ veteres in otio ἐπολυπραγμόνησαν, relinquunt, hanc doctrinam retinuerunt. vocant Dorogen.

v.26. *Nam quum tricenas.*] Signi integri partes xxx. Diuisis in xII, vnaquæque erit partium II. S. Dodecatemorion ergo est sestertius gradus: quomodo dicitur sestertius pes in lege xII Tabularum.

v.27. *numerus deducitur omnis.*] Gemblac. — *diducitur omnis.* Melius. Nam triginta per duodecim diductis, id est diuisis, fit id, quod ipse dicit, nempe vt dodecatemorion sit binarum & semissis partium.

v.32. *Adtribuit totidem numeris.*] Lege *numero.*

v.28. — *binas in partibus esse.*] Diuisis xxx partibus vnius signi in xII, Dodecatemorium est binarum partium cum semisse. *binas & dimidiam partem*, id est, sestertium gradum, *in partibus*, id est Dodecatemoriis, quæ sunt signa technica, pars duodecima vnius signi naturalis: quemadmodum vnum signum naturale duodecima pars Zodiaci. At Bonincontrius *partes binas*, id est xxIV & *dimidias*, in sex, quæ conficiunt triginta. Vides acumen hominis. Et tamen fieri potest, vt nos quibusdam præ illo nugari videamur. Neque deerunt, qui ita arbitraturi sint.

Pag.51. v.8. *Singula diuersis.*] Gemblac. *diuisis.* Et frequens commutatio est in hoc auctore *diuisis* & *diuersis.* Ita erit, quot partibus astra variant, diuisis Dodecatemoriis. Sed profecto Manilius scripserat:

> *Singula diuisi variant quot partibus astra*
> *Dodecatemorij proprias mutantia vires.*

Nam astra, id est Dodecatemoria technica variant secundum partes Dodecatemorij Zodiaci diuisi. Nihil mutamus. Rem in medio relinquimus.

v.10. *Nunc quid sit cuiusve.*] Gemblacensis male, *cuiusque.* Legendum *cuiasve.* ἑλληνίζει, *cuias* pro quale, ποταπὸν, id est, ποῖον. In Euangelio: ποταπός ἐστιν ὁ ἀσπασμὸς οὗτος, id est, ποῖος. Apud Prudentium ——— *Deumque*

> *Quem colat, aut iussu cuiatis venerit.* ———

v.12. *Ipsa suo retinent.*] Signa, inquit, proposita, vindicant sibi primas partes: vt in exemplo superiore: proposita est pars xIII Geminorum. Ergo primum Dodecatemorion attribuitur Geminis, signo proposito.

v.13. *vicinis subeuntes.*] Subeuntes partes, id est, reliquæ partes de 156 (deductis 30, quas attribuimus signo proposito) 126 distri-

distribuuntur in vicina & proxime sequentia signa. *In suo corpore*, id est, in se ipsis. vt puta Gemini, quia illud est signum propositum, primas tricenas partes retinebunt in suo corpore. At Bonincontrius putat, de corporibus nostris intelligi, & vicinis interpretatur Planetis. Barbarorum est insultare inscitiæ minimæ malæ. Hoc gloriosulis nostri sæculi relinquimus.

v.15. *Vltima & extremis.*] extremus numerus extremo signo debetur. Erogatis triacontadibus in omnia signa, reliquus numerus reliquo signo imputatur.

v.19. *Nec genus est vnum.*] Nec vna, inquit, est methodus. Nam alij multiplicant in duodecim, alij in sestertios gradus distribuunt. quæ methodus eodem recidit. Hoc vult, puto, noster. Paulus Alexandrinus multiplicationem in duodecim falsi conuincit. Esto, inquit, Sol in XXX Arietis. Multiplicatione in XII facta & distributis omnibus tricenariis, initio sumpto ab Ariete, numerus desinet in Piscibus, & non perueniet in Arietem. quod verum est. Atqui, inquit, hoc verum est Dodecatemorium, quando multiplicatione tricenarij numeri facta in alium numerum, summa in idem Zodion incidat, a quo initium factum est. Atqui tricenario in XII multiplicato incidit numerus non in Zodion, a quo initium factum est, sed in proxime antecedens. Ergo multiplicatio in XII est breuior iusta. In XIII igitur multiplicatio facienda. Ita 30 in 13 ductis, distributionis initio ab Ariete facto, secundum hypothesim, numerus cadet in ipsam tricesimam Arietis. Quæ & ipsa nihilo sequius inepta sunt, quam cætera. Itaque nihil aliud, quam ματαιοτεχνίαν ridere possumus. Nam quis illi concedat numerum in ipsum zodion, a quo initium factum, cadere debere? Nugæ, nugæ sunt hæc.

v.20. *Pluribus inque modis rerum.*] Scribe *verum*. Manifesta est menda.

Ibid. *Pluribus inque modis verum Natura locauit.*] Firmicus: *Celari enim & abscondi plurimis tegumentis natura Diuinitatis ab initio voluit, ne omnibus facilis esset accessus, neve cunctis patefacta Maiestatis suæ origine panderetur.* In textu Bonincontrij est *Finibus inque modis*, a typographis an a Bonincontrio.

v.21. *Deduxitque vias.*] Inepte. Viam non deducimus, sed via nos deducit. Et hoc non vult Manilius. Vult per ramosa compita, & multa diuerticula ad veritatem perueniri. Ergo lege,

Duxitque vias. in multos ramos, & multa compita diuisit hanc viam.

v. 22. *Hæc quoque comperta est ratio.*] Explicata doctrina Dodecatemorij Signorum, nunc ad Dodecatemorion Planetarum progreditur. Exemplum in Luna instituit. Idem potest in reliquis sex planetis. Est autem eadem methodus, quæ Dodecatemorij Signorum. Quot igitur Planetæ, tot sunt Dodecatemoria: vt taceam κέντρων καὶ ὡροσκόπου, de quibus iam actum est. Paulus Alexandrinus: τὸ δὲ τῶν ἀστέρων δωδεκατημόριον, καὶ οὐ δήποτε εἴτε κέντρου, εἴτε κλήρου, πραγματευτέον οὕτως. Planetarum & Cardinis, & Horoscopi Dodecatemoria esse dicit. Et hoc est, quod vult Manilius. Nam proposito Lunæ Dodecatemorio, reliquorum Planetarum Dodecatemoria quoque esse innuit per consequentiam.

v 23. *Quocunque in partu.*] Quia τῶν ἀστέρων δωδεκατημόριον est & Solis & Lunæ, hic Manilius τὸ τῆς σελήνης tractat. Et eadem est methodus cum altera. Vt a Signo, in quo Sol fuerit, initium in illa sumitur, ita in hac a Signo, in quo Luna.

Ibid. *Quocunque in partu.*] Et hoc quoque ineptissime. Neque insectamur Bonincontrium, cui mendosa lectio imposuit. Legendum igitur:

> *Quacunque in parti nascentum tempore Luna*
> *Constiterit, numeris hanc ter dispone quaternis.*

Quam inepte antea Legebatur, *Quocumque in partu.* Non de partu loquitur, quanquam de hora genituræ agit. Non ita stolidi sumus, vt hoc concedamus. Sed de parte signi, in qua Luna fuerit tempore genituræ: quam multiplicare iubet per XII. Alioqui multiplicandus esset partus. Quod quam ineptum esset? Quod de Luna dicit, idem de omnibus planetis dici potest. Nam quot Planetæ, tot Dodecatemoria. Propterea dicitur: τὸ τῶν ἀστέρων δωδεκατημόριον a Paulo Alexandrino; non autem τὸ σελήνης δωδεκατημόριον.

v. 27. *Quæ dehinc defuerint.*] Et hoc quoque ridicule. Scribendum enim:

> *Et quæ dehinc fuerint.* Sic enim locus concipiendus:
> *Inde suas illi signo, quo Luna refulsit,*
> *Et quæ dehinc fuerint, partes numerare memento.*

Inde suas. nempe tricenas partes. *Et quæ dehinc fuerint*, hoc est & sequentibus signis. Memento attribuere suas partes primo signo, mox

mox sequentibus. Nam quod Bonincontrius intelligit de partibus, quæ desunt Lunæ ad explendum signum, id vero risu, non insectatione dignum est. Non enim a partibus, sed a toto signo numerandum, vt in Sole factum. Neque enim si Luna fuerit in 23 Scorpij, a septem reliquis putandum, (quod quid sit, nemo capere possit) sed a toto signo Scorpij. Plane in tota doctrina Dodecatemoriorum infans est Bonincontrius. Sed ne alij quidem, qui alios insectari solent, melius hæc capere potuissent, nisi nos illis ad hæc viam muniissemus. Tamen serio dissimulabunt, & nunquam hæc ignorasse videri volent.

v.28. *Proxima tricenas partes.*] Aliud genus Dodecatemorij Lunaris, quod nihil habet commune cum superiore. Demophilus in Isagoge: τινὲς ἄλλως λαμβάνουσι τὸ τῆς σελήνης δωδεκατημόριον. ἰδὼν ὅσας τοῦ ἡλίου ἀπέχει μοίρας, ἐκ τούτων ὅσας ἂν ἔχῃ τριακοντάδας αἶρε· τὰς δὲ λοιπὰς ἀνὰ δύο καὶ ἥμισυ διελὼν ἐπιμέριζε ἀφ' οὗ ἂν ἀπέχῃ ἡ σελήνη ζωδίου. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃ τριακοντάδας, ἀφεὶς αὐτὰς, ἀνὰ ἥμισυ καὶ δύο ἐπιμέριζε ταῦτα. Vide quot tricenas partes distat Luna a Sole. Eas aufer. Reliquas partes diuide in sestertios gradus. Vbi te destituet numerus, ibi erit Lunæ Dodecatemorion. Sin autem tricenos numeros non habuerit, tamen diuide reliquas partes in sestertios gradus, vt in methodo Solaris Dodecatemorij. Esto Sol in XIII Geminorum : Luna in XXIII Scorpij. Arcus est partium CLX: in quo sunt quinque Triacontades: quibus sublatis, supersunt decem, quæ in $2\frac{1}{2}$ diuisa dant quatuor Dodecatemoria: quæ a Scorpio, vbi Luna est, in sequentia Dodecatemoria Zodiaci erogata desinent in fine Aquarij. Ita Lunæ Dodecatemorion est in fine Aquarij. Hæc omnia antea omnibus ignota erant. Recte autem Demophilus, ἄλλως λαμβάνουσι. Alia enim res est, neque vllam cum altera cognationem habet. Nam ex priore methodo Lunari multiplicentur 23 Scorpij in 12. Fient 276. In quibus triacontades sunt nouem, partes reliquæ sex; quæ a Scorpio, in quo luna est, putatæ desinunt in sextam partem Leonis.

Ibid. *Proxima tricenas partes sententia ducit.*] Proxima, inquit, Methodus fit, διὰ τριακοντάδων ἀφαιρέσεως. Nam *ducit* est *deducit*, ἀφαιρεῖ. Sed manca est oratio. Non enim dicit vnde illæ triacontades sint deducendæ. Plena esset oratio. si ita scripsisset.

Proxima tricenas partes sententia ducit,
Luna quot a Phœbo distans per signa recessit.

Nostri

Nostri ὑζεσαὶ nunquam huius loci sententiam consecuti fuissent. & tamen hoc non magis mouerit illos, quam si nihil in Manilio præstitissemus. Qui ridere volet, legat Bonincontrij in hunc locum expositionem. Nos vero illi bono viro omnia condonamus, id est, ignorationem huius antiquitatis. σόλοικον autem orationis ab eo animaduersum non esse, hoc vero non stomachum nobis, sed risum mouet. Sed longe stolidius fecerint, qui eum sequentur.

Ibid. *Sententia ducit.*] Ita ratio postulat. ita Gemblacensis. ita Germanica & Lugdunensis editio. Textus Bonincontrij *ducunt.* & inuenit patronos Bonincontrium ipsum & alios. Flagro hæc digna sunt.

v.29. *Hic vbi deficiet numerus.*] Vbi absumptæ erunt, & deductæ omnes triacontades.

v.31. *Dimidium reliquis.*] Ita restitue: —*tum summa relicta*

In binas sortes adiecta parte locetur

Dimidia, reliquis tribuatur vt ordine signis.

In sestertios gradus reliqua summa diuidenda. Vt in exemplo nostro de 160 gradibus, triacontadas quinque deduximus. Reliqua decem in duo & semissem partiti sumus. Hæc egregie restituta sunt. Quod non pudebit dicere. Non enim adhuc æquos iudices nostrarum vigiliarum & beneficij in hunc auctorem collati nacti sumus. Nos ipsimet in Olympico stadio nos victores prædicabimus. Ferat nos candidus Lector non tam meriti nostri, quam ingratorum hominum caussa nos hæc παῤῥησιάζειν. quanquam non deest stupor, tamen maiorem partem vindicat sibi in illis κακοήθεια & ambitio. Miseret me eorum.

v.33. *Dodecatemoriis signis.*] Restituendum:

In qua destituent te, iustum Luna tenebit

Dodecatemorion signi. Post cetera duces Ordine, &c.

Nam Gemblacensis habet *tenebit*, non *videbit*, quod melius est.

Pag. 52. v.1. *sic constant astra locata.*] Legendum:

Ordine quæque suo, sicut stant astra locata.

Similiter in secunda Institutione:

Ordine naturæ, sicut stant cuncta locata.

Gemblacensis hic nonnihil trepidat. Habet enim:

Ordine quæque velut stant astra locata. Mendose.

v.2. *Hæc quoque te ratio ne fallat.*] Aliud Dodecatemorij genus, quod

quod dicitur Dodecatemorion Dodecatemorij. Vnum Dodecatemorion est sestertius gradus, vt diximus, hoc est, quinque dimidij gradus. Singuli dimidij gradus singulis suis Planetis attribuuntur. Et hic quoque Bonincontrius ῥέμβεται ἐν σκότῳ, qui clementius a nobis accipietur, quam ab aliis acciperetur, si malum aliquod fatum miserum interpretem horum furori obiecisset. Sed bene cum eo agitur, quod illi Bonincontrio harum rerum peritiores non sunt.

v.3. *Maior in effectu minor est.*] Quo particularior, eo certior. ὅσῳ λεπτομερεστέρα, τοσούτῳ ἀκριβεστέρα. Atque adeo Dodecatemorion Planetæ, quod est Dodecatemorion Dodecatemorij, est certius & pollentius ipso Dodecatemorio, cuius Dodecatemorion est. Atque id est, quod vult illis:

Maior in effectu minor est: quod partibus ipsis
Dodecatemorij quid sit, quod dicitur esse
Dodecatemorion. ——

Est, inquit, Dodecatemorion quoddam in partibus ipsius Dodecatemorij.

v.5. *nanque id per quinque notatur.*] Sestertius gradus respondet quinque dimidiis partibus. Singula earum singulis planetis attribuuntur. Hoc est, quod dicit:

—— *ducunt & singula sortes* Dimidias. ——

Singula nempe quinque sidera, quæ iam dixit, hoc est, Planetæ.

v.8. *Dimidias vires quæ in eis & cura capessunt.*] Hæc deplorata ita restituuntur in integrum:

—— *ducunt & singula sortes*
Dimidias, viresque in eis & iura capessunt. Perspicue verum.

v.9. *In quocunque igitur.*] Egregie hunc locum restituit codex Gemblacensis:

In quocunque igitur Stellæ quandoque locatæ
Dodecatemorio fuerint, spectare decebit.

Ita enim habet scriptus ille Codex. *Quocunque quandoque*, quæ *quandoque*, & similia, sunt Maniliana, vt alibi notamus.

v.11. *Cuius enim stellæ in finem sint.*] Castiga, vt olim fecimus:

Cuius enim stellæ fines in sidere quoque
Inciderint. — Supersunt vestigia in Gemblac. *cuius enim stellæ in fine sint.* Fines τὰ τῶν πέντε πλανωμένων ὅρια intelligit. Vulgus cum Firmico Terminos vocat. Ab initio Arietis, vsque

ad VI gradum, est terminus ♃: a VI, ad XII, terminus ♀: a XII: ad XX, terminus ☿: a XX, ad XXV, terminus ♄. Esto igitur Dodecatemorion signi in XII Arietis. Quia est terminus Mercurij, Mercurius dabit effectus in illis finibus, vt etiam fatetur natio Astrologorum. Sed esto in XV Arietis. A XII ad XV, sunt gradus quatuor absoluti, id est octo dimidij gradus: & proinde XV est in nono dimidio gradu. Abiectis quinque dimidiis gradibus, Dodecatomorion Dodecatemorij incidit in fines Iouis, initio a Mercurio, cuius terminus est, facto. Sed operæ est andire verba Porphyrij: τὸ δωδεκατημόριον τῆς σελήνης διχῶς λαμβάνεται, πρῶτον μὲν τοῦ ζωδίου θεασάμενος πόσας μοίρας ἐπέχει ἡ σελήνη. εἶτ' ἐκείνας ἐπιμέριζε ἀνὰ δύο ἥμισυ τοῖς πέντε ἑξῆς. καὶ ὅπου ἂν λήξῃ ὁ ἀριθμὸς, ἐκεῖ ἔσται τὸ δωδεκατημόριον. οἷον ἐπέχει ἡ σελήνη κριοῦ μοίρ. ιγ. δώσω κριῷ βς'', ταύρῳ βς'', Διδύμοις βς'', καρκίνῳ βς'', λέοντι βς''. ἔσται αὐτῆς δωδεκατημόριον παρθένου οἶκος ἑρμοῦ. Habet enim non paruam affinitatem cum iis, quæ proponuntur.

v 12. *dabit effectus in mentibus eius.*] Repone ex Gemblacensi: — *in viribus eius.* Dodecatemorion dabit effectus in viribus eius stellæ, intra cuius fines & terminos suos deprehensum fuerit. Ne hæc quoque antea ab vllo capiebantur propter ignorationem vetustatis: ne mireris a Bonincontrio non capi.

v. 13, *Vndique miscenda est ratio*] Vsus est proprio artis verbo. nam stellarum cum signis consideratio a peritis dicitur ἀστέρων κρᾶσις καὶ μῖξις. Contra sine stellis signorum per se consideratio dicitur ἡ τῶν ζωδίων κατὰ τὸ ἀμιγὲς θεωρία. In secunda Institutione:

Mox veniens mixtura suis cum viribus omnis.

Mixtura, κρᾶσις, μῖξις ἀστέρων πλανωμένων.

v 14. *Verum hoc posterius.*] Lege *hac.* Assentitur & Gemblac. Hoc sæpe promittit: & de editione dubitare nos prohibet Firmicus, vt alibi aperuimus.

v. 15. *Nunc satis est docuisse.*] Platica informatio. Firmicus: *Debet is, qui instituitur, primum platice institui: vt his apertioribus, leuioribusque compositus, atque formatus secretiora deinceps genitura confidentius consequatur.* Est vero πλατικὴ παράδοσις ad doctrinam τῶν κέντρων καὶ τῆς δωδεκατόπου.

v 20. *Per faciem nomenque suum componitur vsus.*] Scribe:

Per faciem nomenque suum: tum ponitur vsus:
Tum coniuncta suis formatur syllaba nodis.

V. 21.

v.21. *formatur syllaba nodis.*] Nodos syllabæ dixit, qua notione Ausonius *trinodem dactylum.*

v.22. *Per verba legendi.*] Indubitata lectio *per membra legendi.* Vsus est & hic quoque technico verbo. Nam in oratione τὰ κῶλα, vt etiam in corpore animalis. Vulgaris lectionis vitium & cæci vident, & pueri intelligunt.

v.26. *Quæ nisi constiterint propriis.*] Melius Gemblacensis:
——— *primis fundata elementis.*

Pag.53.v.3. *Ac veluti in nudis.*] Perturbate ac mendosissime. Nullo negotio expediuntur:

Ac veluti, nudis quum surgunt mœnibus vrbes,
Conditor & vacuos muris circundare colles
Destinat; ante, manu quam tentet scindere fossas,
Vertit opus. ———

Planissima sententia. Conditor vrbis ante, quam mœnia circundet, prius vertit opus, &c. Est hyperbaton in parabola vsq. ad illa, *Sic mihi cunctanti tantæ succedere moli.* In hac & superiore parabola multa luculenter dicta. Atque haud scio, an ab Ouidio meliora sperare possemus.

v.4. *muris circundare colles.*] Tangit morem Romanum: quo vt plurimum coloniæ in editioribus condebantur.

v.10. *Ast illi silicem.*] Lege, *Ast alij silicem.* Ita etiam Gemblac.

v.11. *Ferrique rigor per tempora nota.*]. *Tempora ferri* temperamentum. Supra:

Permixtosque dies mediis hiemem inter & æstum
Articulis vno seruantia tempore vtrinque.

Tempora ferri etiam mei Galli in suo idiotismo seruant, *La trempe du fer.*

v.12. *hinc artes, hinc omnis.*] Scribo:
——— *huc artes, huc omnis conuenit vsus.*

v.15. *Sic mihi tractanti.*] tractanti succedere haud scio, an satis Latine dixerim. Gemblacensis veram, ni fallor, lectionem præfert:

Sic mihi cunctanti tantæ succedere moli.

Optime ad mentem eius. cunctanti, non, statim irrumpenti. Aratus ad verbum dixit ἐπέχοντι.
οὐδ᾽ ὅτι οἱ ἐπέχοντι φαείνεται ἤῶθι πρό. hoc est, *cunctanti fugere mane.*

v.19. *Ergo age noscendis.*] Triplex est τῆς ζωδίων χύσις. ἢ κατ᾽ ἄλ-

ἄλλα, ἡ κατ' κέντρον τῶν ἀστέρων, ἡ κατ' μετάβασιν, quæ dicitur κατ' τοὺς τόπους. Ac prima, quæ κατ' σχηματισμόν τινα, aut καθ' ὁμοιότητα fit; iam supra absoluta est. Altera, quæ fit κατ' μίξιν, ἢ τὸ συμπεριεκτικὸν τῶν ἀστέρων, in manus nostras non peruenit. Reliqua est tertia, & vltima, ἡ χωρειωτάτη, ἡ κατ' τοὺς τόπους. Eam nunc promittit.

Ibid. *Ergo age noscendus.*] Doctrina hæc dicitur a Græcis ἡ δωδεκατόπου πινακικὴ ἔκθεσις. Platica est informatio ad XII locos genituræ: quorum primi sunt quatuor cardines, ac dicuntur κέντρα: quatuor secundi, qui ἀποκλίματα, vulgo deiecti loci, seu pigri: quatuor tertij, qui & ἐπαναφοραί, vulgo succedentes. Ita veteres, & Firmicus. Sed Manilius τὴν δωδεκάτοπον in duo membra diuidit: in quatuor cardines, & eorum intermedia numero octo. vnde ὀκτὼ τόποι dicuntur, item ἡ ὀκτάτοπος. δώδεκα τόπους Arabes vocant البروج Turres: quod est frequentissimum apud illos, Manilius etiam CASTRA.

v. 20. *Cardinibus, qui per Mundum sunt quatuor omnem.*] Quatuor κέντρα γενέσεως alij cuspides vocant, alij etiam angulos. Quod κέντρον Græcis est, id Arabibus قرن cornu, cuspis. AbenEzræ יָתֵד paxillus. Sed & omnes وتد domus cuspides vocantur. Sunt autem hæc: ὡροσκόπος, siue ἀνατολή, ὑπόγειον, siue ἀντιμεσουράνημα, δύσις, μεσουράνημα. Interuallum autem, μεσοκέντρον dicitur, aliis etiam ἡ τετράγωνος. Nam σχῆμα τῆς γενέσεως est τετράγωνον.

v. 21. *mutantque volantia signa.*] τῶν ζωδίων χρῆσις spectatur ἢ κατ' τὸ ἑστῶδες, ἢ κατ' τὸ συμβεβηκός. Ac κατ' τὸ ἑστῶδες, quatenus in Zodiaco, & quidem per omnes configurationes, de quibus supra: qui modus semper constans, & stabilis. Nam ea omnia in circulo Zodiaci considerantur. κατ' συμβεβηκὸς autem inconstans, ambulatorium, μεταβατικόν, quatenus & secundum motum cæli, & secundum Meridianorum & Finitorum variantias. Ideo dixit: —— *mutantque volantia signa.* Hoc enim συμβαματικῶς, non ἑστώδως fit.

v. 22. *Vnus ab exortu.*] ἀνατολή, ὡροσκοποῦν ζώδιον.

v. 23. *Qua primum terras æquali limite creuit.*] Longe melius Gemblacensis:

Qui primum terras æquali limite cernit.

Paulus Alexandrinus hinc vocat διμοιρίαν τῆς ἄνω μερίδος.

v. 24. *Alter ab aduersa.*] δύσις, δῦνον ζώδιον.

v. 26.

v. 26. *Tertius excelsi*] τὸ μεσουράνημα.

v. 27. *Phœbus subsistit nabenu.*] scribe — *equis Phœbus subsistit anhelis.*

v. 28. *mediasque examinat vndas.*] *examinat vmbras* olim emendabamus. Confirmatur fide Gemblacensis.

v. 29. *Ima tenet quartus.*] τὸ ὑπόγειον, τὸ ἀντιμεσουράνημα.

Ibid. *fundato nobilis orbe.*] Fortasse melius *fundato immobilis orbe.*

v. 30. *In quo principium est reditus, finisque cadendi.*] In Sphæra Mundi:

Qua caderet, subeat cælum.

Pag. 54. v. 3. *nectantque in vincula bina.*] δύο ἡμικύκλια.

v. 8. *Primus erit summi.*] τοῦ ὡροσκόπου præfert τὸ μεσουράνημα, vt Ptolemæus & alij. Tractat vero significationes quatuor cuspidum.

v. 12. *Et Deus omnis Adferat.*] Ita Gemblacensis, & veteres omnes editiones, præter Lugdunensem, quæ recte habet — *& decus omne Adferat.* — Sed ne sic quidem locus purgatus. Nam *Adserat* longe melius, auctore Gemblacensi.

v. 14. *atque omnis gloria vulgi.*] Præfero lectionem Gemblac. *atque omnis gratia vulgi.* Paulus Alexandrinus: σημαίνει δὲ τὰ περὶ πράξεως καὶ δόξης, καὶ ἀξιώματος καὶ συστάσεως καὶ προεδρίας, &c.

v. 15. *Reddere iura foro.*] ἀρχικὰς καὶ ἐπιδόξους καὶ ἐμπράκτους. Paulus Alexandr. imo δικολόγους, συνηγόρους, νομικούς. quod plane vult Manilius, sed si Mercurius ibi fuerit. Idem Paulus.

v. 18. *Proximus est ima.*] τὸ ὑπόγειον, Lege vero *Proximus ast ima.*

v. 19. *Sustinet alterius*] Legimus, *alternis*. Confirmatur fide Gemblac. in quo recte alternis, quia subinde cardines mutant. Supra:

Quæ nisi perpetuis alterna sorte volantem
Cursibus excipiant. ———

Ibid. *mixtum radicibus orbem.*] Legendum: *nixum radicib.*

v. 20. *Effectu minor in species.*] *in specie.* quanquam ima statione locatus, atque ideo in specie minor videtur, non tamen propterea minor in effectu. Apponam totum locum, vt legendus:

Proximus ast ima quanquam statione locatus
Sustinet alternis nixum radicibus orbem
Effectu minor in specie, sed maior in vsu.

Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.

Quid clarius hac lectione, imo quid verius?

v. 21. *Fundamenta tenet rerum, censusque gubernat.*] Fundamenta, id est opes, etiam Græci huius artis magistri θεμέλια vocant. De hoc Paulus Alexandr. ἔστι δὲ τόπος περὶ ἐγγαίων καὶ θεμελίων, &c. καὶ ἐνθεμενείας πάσης σημαντικός.

v. 22. *Quam rata sint fossis scrutantur.*] *scrutatur.* Firmicus: *Hic locus ostendit nobis parentes, patrimonium, substantiam, fundamenta, mobilia, & quicquid ad latentes vel repositas patrimonij pertinet facultates.* Ergo τὸ, *quam rata vota sint fossis metallis,* est ὅτι ἐστὶ τῶν ἀποτεθησαυρισμένων ἀσφάλεια. Atque haud scio, an τῆς ἐνθεμενείας nomine καὶ τὰ τεθησαυρισμένα comprehendantur. Nam Polybius eo nomine Supellectilem tantum designat, & veteres Glossæ. Vides etiam hic Fundamenta eadem notione, qua Manilius, & Paulus Alexandrinus, imo & Ptolemæus θεμέλια capite περὶ τύχης κτητικῆς.

v. 23. *Atque ex occulto quantum contingere possis.*] Quantum possideas in confiscato, vt Suetonius, & Tertullianus. quod de pecunia, καὶ περὶ τῆς ἐνθεμενείας recte dicitur. Sed annonariæ species, aut vina dicuntur condita, & in cōditis ea habere aliquis dicitur. σωροθετικοὺς καὶ κρυπτικοὺς Magistri artis vocant homines, qui studiose in conditis opes confiscatas habent.

v. 24. *Tertius atque illi pollens.*] Feliciter olim emendauimus: *Tertius æque illi pollens.*— De Horoscopo loquitur, quem ἰσοδυναμοῦντα τῷ ὡροσκόπῳ dicit, quod vterque βάσις & Fundamentum dicatur. Nam Fundamentum non semel vocari a Manilio, & in eo mundum fundatum esse, notius est, quam vt repetatur. βάσιν autem καὶ προωτεσάσιον τὸν ὡροσκόπον vocat semper Paulus Alexandrinus. Vnde Firmicus: *Ex hoc loco totius genituræ fundamenta noscuntur.* quanquam non recte æquipollens dicitur. Nam potius ἡ δύσις est horoscopo æquipollens. ac propterea ἀνθωροσκόπος dicitur Paulo Alexand.

v. 26. *vna dies redit.*] Inepte. Scribendum sane. ——

Vnde dies redit, & tempus describit in horas.

Neque exemplo caret. Ita enim in proœmio Sphæræ Mundi:

Qua Mundus redit, & nigras superuolat vrbes.

v. 28. *Nec capit externum.*] Vsus vicit, vt Græcum nomen retineret. Nam si libuisset Latine vocare, non deerat nomen

Græcorespondens Horispex. quid ni, vt Cælispex Apollo Romæ apud Sex. Aurel. Victorem. Sic ἱεροσκόπος extispex, παλαχοσκόπος.

v. 29. *Hic tenet arbitrium vitæ.*] Propterea οἴαξ dicitur, hoc est gubernaculum. Paul. Alex.

v. 33. *vtrunque admixtis.*] *vtcunque* olim emendabamus. Subscribit Gemblac.

Pag. 55. v. 3. *coniungitq; epulas*] vnde γαμοστόλος Paulo Alexand.

v. 6. *Nec contentus eris.*] Proximum significationibus cardinum, eorum tempora adiicere. Græci κέντρων χρόνους vocant, quum singulis quadrantibus suos ætatis gradus attribuunt. Primus quadrans a medio cælo, ad Horoscopum, dicitur ἀπηλιωτικός. secundus ei oppositus ἀνταπηλιωτικὸς ab imo cælo, ad occidentem. Tertius λιβυκὸς ab occidente, ad medium cælum? Quartus ἀντιλιβυκὸς ei oppositus, ab Horoscopo, ad imum cælum. Horum igitur arcuum, qui sunt quædam μεσοκέντρια, primus, nempe ἀπηλιωτικὸς primam pueritiam continet, ac proximam ætatem pubertati. λιβυκὸς pubertatem, & iuuentam. ἀνταπηλιωτικὸς senectam, & exitam ætatem. Ita Manilius. At Demophilus Græcus auctor paulo aliter nempe per cuspides ipsas, non per interualla. ὁ μὲν ὡροσκόπος δηλοῖ τὴν πρώτην ἡλικίαν· τὸ μεσουράνημα τὴν μέσην· ἡ δὲ δύσις τὴν τελευταίαν, τὸ δὲ ὑπὸ γῆν κέντρον τὸν θάνατον, καὶ τὰς μετ᾽ αὐτὸν γενομένας εὐδοξίας, καὶ ἀδοξίας.

Ibid. *Nec contentus eris.*] Lemma erat in Gemblacensi: DIVISIO ÆTATIS IN PARTES CÆLI.

v. 7. *Interualla etiam*] τὰ μεσοκέντρια, intercepta inter cuspides.

v. 9. *Quicquid ab exortu*] Arcus ἀπηλιωτικὸς continet prima pueritiæ rudimenta, ac nouellam infantiam.

v. 11. *Quod summo premitur.*] λιβυκὸς primam pubertatem.

v. 14. *Quæ pars occasus*] ἀνταπηλιωτικὸς statam ætatem.

v. 17. *At quæ perficitur.*] ἀντιλιβυκὸς senectam ætatem. Variat Gemblacensis a vulgata lectione:

At quæ perficitur, cursus redeunte sub imo.

Quod verum est. Qua redeunte cursus cæli confectus est. Nam in fine eius ortus mundi, id est Horoscopus constitutus.

v. 20. *Labentesque dies vitæ.*] Gemblacensis, *Labentemque diem vitæ.*

v. 21. *omne quidem signum.*] Repetit quæ supra exponebat

περὶ τοῦ μεταβατικοῦ τῶν ζῴων. Explicatis igitur quatuor cardinibus, nunc ad interualla, hoc est ad bina signa cardines interiecta progreditur. Sunt autem ea quidem a parte dextra ἐπαναφοραὶ, a parte sinistra, ἀποκλίματα, quibus binis vtrinque cardo cingitur. Et quia quatuor interualla sunt, ideo octo sunt in summa. Vnde hæc πραγματεία dicitur ὀκτάτοπος.

v.22. *Partibus inficitur.*] Supra ita loquitur:

Aëraque infectum nostras dimittit in auras.

Firmicus libro VI: *Patrem etiam ipsum diligenter exquire, & vide quis sit patris dominus, & vbi positus. Ipse enim ex sua natura locum inficiet.* Nimirum intelligit τὰ τοῦ ζωδιακοῦ διαστήματα. τοῖς ζωδίοις δυνάμεις ἐμπεριποιήσαντας, vt ait Ptolem. περὶ ὁρίων κατὰ Χαλδαίους.

v.24. *Et accipiunt vires cæloque remittunt.*] Supra:

Ipsis dant fines castris, capiuntque vicissim.

v.28. *pœnamque ferentia sidera sedis.*] Actum erat de hoc loco absque ope Gemblacensis, qui habet *seclis*, nimirum pro *sæclis*. Itaque totus locus ita continuandus:

——— & prætereuntia cogit
Esse sui moris vario nunc diues honore,
Nunc sterilis, pœnamque ferentia sidera sæclis.

Et nunc diues vario honore, nunc sterilis cogit sidera esse sui moris, & ferentia pœnam sæclis. Nempe diues honore alitet, sterilis pœnam sæclis.

v.29. *Quæ super exortum est a summo sidere cæli.*] Satis obscure, quanquam intelligimus quid velit Gemblacensis lucem reddidit.

Quæ super exortum est a summo tertia cælo.

τοῦ ὡροσκοποῦντος ζῳδίου ἀπόκλιμα intelligitur. vocatur κακὸς δαίμων, καὶ ἀναφορὰ Sexto Empirico, προαναφορὰ τοῦ ὡροσκόπου Paulo Alexandrino.

v.31. *Et vitio.*] Malim *Est vitio.*

v.32. *Par erit aduerso.*] τοῦ δύνοντος ἀπόκλιμα. Vocatur ἐπικαταφορὰ, ποινὴ, κακὴ τύχη, ᾅδου πύλαι, πόνου πύλη. etiam πρόδυσις, καὶ ἀπόκλιμα φαῦλον Paulo Alexandrino. perperam, meo iudicio. Nam hoc potius conuenit tertiæ sedi a medio cælo occasum versus, hoc est octauæ domui, non autem sextæ.

v.33. *neu præstet cardine mundi.*] Cardo Mundi ὡροσκόπος. Ne hanc prærogatiuam habeat ἡ δύσις, quam habet ortiua, cuius ἀποκλιμα

ἀπόκλιμα super ortum scandit, quum huius ἀπόκλιμα infra occasum sit. Vnde dicta πόνε πύλη.

Pag. 56. v. 1. *Vtraque præterita.*] Loquitur de sexta domo, quam ait Portam laboris dici, non de vtraque. Omnino legendum *Vt quæ.* vtpote quæ. Et sane non aliter scripsit Manilius. vtpote, inquit, quæ iam lapsa sit. Immergitur enim infra Orizontem præceps.

Ibid. *præterita fertur.*] Gemblac. *Pratenta.* male, si bene iudico. Nam solenter peccat in eiusmodi.

v. 2. *Orta laboris.*] Non magnæ molis erit diuinare *Porta laboris.* Bonincontrius non solum de XII domo intelligit, sed etiam ortam vocari dicit, quia Sol in eam, inquit, ingreditur, quum exit de sub terra. Quis contineat risum hæc legens?

Ibid. *Porta laboris.*] Gemblacen. *Ora laboris.* non male. Sed recta lectio *Porta.* Sic ἐπαναφορὰ τοῦ ὡροσκόπου dicitur *Orci porta.*

v. 3. *Nec melior super occasum.*] τοῦ δύνοντος ἐπαναφορὰ, ἀργὸν ζώδιον, ἀρχὴ θανάτου, τυφῶνος οἶκος.

Ibid. *contraque sub ortu.*] τοῦ ὡροσκόπου τὸ ἀπόκλιμα ἐπαναφορά. Αναφορὰ Firmico. βίος, ᾅδου πύλη Paulo Alexandrino.

v. 4. *Illa superna.*] *superne.*

v. 9. *Extiterint.*] *Extiterunt.*

v. 11. *Cessit & in tumulum belli, vitaque Typhoeus.*] Lege Typhoeo, vt Orpheo, Metaplasmus. Nam Typhoei dicendum esset, Τυφωεῖ. Vt Virg.

Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo. Orphei, ὀρφεῖ.

Venuste vero dictum: Terra sepeliuit vna & bellum, & Typhoeum.

v. 12. *Ipsa tremit mater flagrantes.*] *Flagrantem*, Typhoea scilicet.

v. 13. *Atque refulgenti.*] Locus vitiosissimus, & qui in nugas præcipitem dedit Bonincontrium. Non multum laborabimus in corrigendo:

At quæ fulgenti sequitur fastigia cælo
Proxima. ———

Sequitur, ἐπαναφέρεται. Est enim ἐπαναφορὰ τοῦ μεσουρανήματος.

v. 14. *Neve ipsi cedat.*] Sic supra ad eundem sensum loquitur: ——— *neu præstet cardine mundi.* Ne ipsi quidem horoscopo cedit, inquit. Inde dicta ἀγαθὴ τύχη, Manilio Felix: quasi non τύχη, sed εὐτυχὴς dicatur.

v. 15. *Spe melior.*] ἀγαθῶν ἐλπίδων ἐστὶ σημαντικός. Paulus Alexandrinus.

v. 16. *summæ comes addita fini.*] Nam puncto medij Cæli vicina est: a quo altius fastigium non est.

Ibid. *victrixque priorum.*] Persistit in tralatione. Dixit enim, *Palmamque petens.* Tandem præteribit priores ante se currentes. Apostolus ad verbum tertio ad Philippenses: τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δ' ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος κατὰ σκοπὸν διώκω ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. At Bonincontrius, *victrixque priorum*, id est VIII, XII, VI, & secundæ domus. Nec hac hallucinatione contentus, interpretatur de tertia domo dictum, *Altius insurgens.* Tædet nugarum.

v. 17. *In peiusque manent cursus.*] Quia, inquit Bonincontrius, sunt domus cadentes. Itane? De tertia putat dictum. At vndecima domus non est cadens domus. Quomodo igitur in peius manent cursus, quum sit ἐπαναφορὰ τοῦ μεσουρανήματος, a qua ad μεσουράνημα ad feliciora cursus est, non ad peiora? Vide quæ superiori capite pronunciat de felicitate, claritate, & eminentia medij cæli. Denique medium cælum reliquis omnibus omni caussa præstat. Profecto ab vndecima domo, ad decimam, non in peius, sed in melius processus fit. Ordo autem domuum non secundum consequentiam signorum censetur, prout dicitur prima, secunda: sed ex motu cæli. Horoscopus est prima domus, duodecima domus secunda, vndecima est tertia, medium cælum est quarta. Ita Manilius non semel, non vt vulgus: cuius rei ignoratio imposuit Bonincontrio. Est ne hoc in peius progredi? Quam asinus essem, si hæc vel in somnis cogitassem. Feliciter olim correximus: *Imperiisque manent cursus.* Ait omnium votorum summam ibi esse. Cursus in eo stadio est ad imperia. Nam persistit in metaphora stadij, de qua iam ex Apostolo retulimus. In eo curritur ad imperia: neque votis vllus locus est, quia consequeris quod habes in votis. Vota locum non habent. Græce, τὸ ἐπιτυχεῖν πάσης εὐχῆς κρεῖττον. Quam inepta & nugatoria sit vulgata lectio, ex elegantia huius aduertere potes.

v. 19. *Atque eadem inferior.*] Melius Gemblacensis *Atque eadem interior.* Nulla enim est, quæ propior medio cælo.

v. 20. *Quoi titulus. Felix.*] Atqui ἀγαθὴ τύχη tantum dicitur, quod equidem sciam. Manilius etiam εὐτυχῆ dictam innuit.

Pro

Pro *Quoi* textus Bonincontrij & Gemblac. habet *Quod*, neque aliter vnquam reperias. Censum nomen virtutis nomine eleganter dictum, vt Iurisconsultus: *hoc iure omnes censemur*, & similia, quæ nec pueri ignorant. Sed lectio variat in Gemblacensi.

——— censum si proxima Graia

Nostra subit lingua, virtutique a nomine nomen.

Bonincontrij textus : *——— veterique a nomine nomen.*

Proculdubio ex illis veram lectionem eruemus.

Quoi titulus Felix, si censum proxima Graia

Nostra subit lingua, vertitque a nomine nomen.

Census linguæ, vis linguæ, ἡ διάλεκτος, Manilianum est, vtpote toties ab eo vsurpatum. siquidem, inquit, nostra lingua potest κατὰ πόδας sequi censum & vim Græcæ, & vertere nomen a nomine. Quibusdam hoc displicebit. Nobis vero doleret aliquid a nobis feliciter excogitatum, quod ipsis placeret.

v. 21. *vertitque a nomine nomen.*] ὀνοματοποιεῖ.

v. 22. *Iupiter hic habitat.*] Nam propterea Sex. Empiricus, & Paulus Alexandrinus ἀγαθὸν δαίμονα dictum putant.

Ibid. *Fortunæ crede regenti.*] Propterea ἀγαθὴ τύχη dicta.

v. 23. *Huic in peruersum.*] Huic διαμέτρει ἡ ἐπαναφορὰ τοῦ ἀντιμεσουρανήματος. ἀγαθὴ τύχη Paulo Alexandrino. quod alibi non reperio.

v. 24. *Imaque submersi contingent fulmina mundi.*] Lege: *contingens*. *Fulmina* τὰ ἐρείσματα: quomodo tam sæpe momen dixit pro momento, sic fulmen pro fulmento. Varro fulmentam dixit genere fæminino in illo prouerbio: *Fulmenta lectum scandit*. Alibi docemus quid sit fulmentum in lecto, nimirum quod ἠλέκτρον vocabant. Celsus accipit non pro fulcro lecti, sed pro quouis fulcimento, quod pedi lecti, siue clinopodi subijcitur. Verba eius ex II. libro sunt hæc: *Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moueri. Si ne id quidem est, at certe vni pedi lecti fulmentum subijciendum est.* Ita veteres Celsi manu scripti Codices, pro quo inepte excusum est *funiculus*.

Ibid. *fulmina mundi.*] Cælum τοῦ ἀντιμεσουρανήματι fultum etiam in Sphæra mundi supra dixerat:

Cardine tam simili fultum, quam vertice fingit.

v. 25. *Aduersaque nitet parte.*] Emendauimus olim:

Aduersa quæ parte nitet ——— Adstipulatur Gemblacensis.

Hic per omnia strenue nugatur Bonincontrius.

Ibid. *defessa peracta Militia.*] Ait defunctam militia, ac quasi emeritam: quia est finis quadrantis proprij.

v. 27. *Cardinis & subitura iugum*] Defuncta enim quadrante αἰταπολιωτικῷ imum cælum videtur scandere. Ab occidente enim, ad imum cælum, & hinc ad Horoscopum, domos numerat Manilius.

v. 28. *Nondum sentit opus Mundi.*] Legendum :

Nondum sentit onus Mundi.— Nondum ad cardinem imum peruenit, qui sustinet onus Mundi. Hic, vt dixi, recte docet, non ab imo cælo ad occidentis cardinem : sed a quinta domo, ad imum cælum, ab imo cælo, ad Horoscopum progressum fieri secundum cæli motum. Nam prima, & secunda domus vulgo dicitur secundum cōsequentiam signorum, non autem secundum motum cæli. Hoc imposuisset peritioribus, ne dicam Bonincont.

v. 29. *Dæmonien.*] Ita hæc distinguenda :

——iam sperat honorem.
Dæmonien memorant Graij. Romana per ora
Quæritur inuerso titulus. sub corde sagaci
Conde locum. ——

Ibid. *iam sperat honorem.*] Contrarium supra dixit :
—— *nec vota supersunt.* Hic proponit imminentes honores: ibi inuadendos obiicit; nec voto aut spei locum esse.

v. 30. *Quæritur inuerso titulus.*]. Inuertendo huic nomini Latine adhuc quæritur vocabulum. quasi dicat, Latine adhuc verti non potest. Et sane nescio, an Latinum sit, quod huic respondeat, nisi forte Genialis. Nam δαίμων est Genius. κακοδαίμων ἄνθρωπος Malugeniatus dicebant veteres Romani, & cuiusdam illorum priscorum cognomen fuit Maluginoso : quod κακοσβεχῆ veteres Glossæ reddunt. Inversum igitur μῦδρμνδθὲν. nisi contrarium malis, ἀνδρμύνδτον. Nam vtri potius assentiar, nescio. Gemblacensis habebat *in versu.*

v. 31. *numenque Dei totumque potentis*] Manifesto vitiosum. Sed succurrit Gemblacensis: — *numenque Dei nomenque potentis.* Optime.

v. 33. *Hinc momenta manent.*] Lege *Hic.* In quinta domo pouit ægritudines, & salutis discrimina. At recentiores ea omnia sextæ assignant.

Pag. 57.

Pag. 57. v. 1. *Bellaque morborum tetris.*] Gemblacensis:

Bellaque morborum cæcis pugnantia telis.

v. 2. *Viribus ambiguum geminis.*] Hinc, inquit, surgunt discrimina vitæ nostræ, quod ambigo, an accidat duplicibus viribus & caussa diei pollentis duplici vi in vtranque partem, nempe salutis, & morbi. Allusit ad prouerbium: *Nescis quid vesper serus vehat*, & illud Euripidis in Oedipode.

ἀλλ' ἡμέρα τοι μεταβολὰς πολλὰς ἔχει.

quasi dies nunc aliud mane promittat, nunc diuersum vespere.

v. 4. *Sed medium post astra diem.*] Legendum: *Sed medij post astra die.* Die δεχαῖζ, id est, diei.

Libra die somnique pares vbi fecerit horas.

Ausonius in Rosis: *Ad primi radios interitura die.*

Post astra. Nam vna quæque domus habet astrum suum, siue ζῴδιον. Legebamus olim *post castra die.* quod sane puto verū esse. neq. aliter scripserit Manilius. Suspectum tamen est quomodocunque legas. Nam ea quidem domus est vndecima, & ex vulgari serie, sequitur medium Cælum. Sed Manilius, vt diximus, contra signorum consequentiam domos numerat. Supra dixit de IX domo: *At quæ fulgenti sequitur fastigia cælo.* Quomodo igitur tam nona, quam vndecima sequuntur idem medium cælum?

v. 6. *Æthera Phœbus amat.*] Ne hoc quoque sanum est. Suspicabamur olim legendum *Atria Phœbus amat.* Est nona domus, dicata Phœbo, ἀπόκλιμα ἀγαθὸν, πεσματογένημα Paulo Alexandrino, θεὸς, κάτω μερίς, μοῖρα, μονομοιρία.

Ibid. *sub quo quoque corpora nostra Decernunt vitia.*] Quid est corpora nostra decernunt vitia? Deinde quod vitium in illo loco, qui Deo dicatus? Locum in medio reliqui. Nam nullam opem adferre possum. Inanes & futiles coniecturas neque eruditi est comminisci, neque prudentis admittere.

v. 8. *Deus ille locus.*] Θεὸς enim dicitur, *Deus* Phœbus, ipsomet Manilio interprete: *Aera Phœbus amat.* ✝ Firmicus de hoc loco: *Est autem diei ac Solis locus.* Legendum: *Est autem Dei Solis locus.*

v. 9. *huic aduersa nitens.*] ἀπόκλιμα τῷ ὑπογείῳ. Tertia domus. θεά, τόπος σελήνης. ἀγαθὸν ἀπόκλιμα Paulo Alexandrino.

Ibid. *huic aduersa nitens.*] Ita hic locus concipitur in Gemblac.

——*huic aduersa nitens, quæ prima resurgit*

Sedibus ex imis, iterum reducit Olympum

Pars Mundi —— In quo primam producit in *reducit*, vt solebant veteres illi, vt Lucretius *reducere* dixit prima producta. De hac re vide Porphyrionem in illud Epodi, *Reducet in melius vice*.

v.10. *Iterum reducit Olympum.*] Post imum cælum enim sequitur.

v.11. *noctemque gubernat.*] Gemblac. —*mortisque gubernat.* mendose.

v.12. *Et dominam agnoscit Phœben.*] Iccirco vocatur θεά, vt oppositus ei locus θεός. Sed melius, meo iudicio, secundam domum Dianæ dicassent, quam tertiam, propter diluculum, siue crepusculum matutinum, quod propius est τῇ ἀνατολῇ, siue τῷ ὡροσκόπῳ. Diana enim φωσφόρος, Latine Lucina, aliter lux dubia vocatur, id est crepusculum. Strabo: ἐντεῦθεν δ' ὁ τοῦ Βαίτιος ἀνάπλους ἐστὶ, καὶ πόλις Ἔβουρα, καὶ τὸ τῆς Φωσφόρου ἱερὸν, ἣν καλοῦσι ΛΟΥΚΕΜ ΔΟΥΒΙΑΜ.

Ibid. *fraterna videntem Regna, per aduersas cæli fulgentia partes.*] Paulus Alexandrinus: ὅτι δὲ καὶ ξενιτείας παραίτιος γίνεται, ὅτι διάμετρον τοῦ περὶ Θεὸν ζωδίου τέτευχε.

v.14. *imitantem finibus orbis.*] Non deterior est lectio Gemblacensis:

Estaque damnosis imitantem finibus oris.

v.17. *Arce sed in cæli.*] μεσουράνημα. Medium cælum.

Ibid. *qua summa accliuia.*] Ab horoscopo, ad medium cælum.

v.18. *qua principium decliuia sumunt.*] A medio cælo, ad occasum.

v.20. *Suspenduntque sua libratum ex ordine.*] διςόχως olim diuinauimus *libratum examine mundum*. Subscribit Gemblacensis. A lance momentanea translatum. In Sphæra mundi — *sextamque examinat horam*. Supra —— *mediasque examinat vmbras*. Sic Arabes verticale punctum Zenith بية id est, exaThemen vocant: وزن ma est examinare.

v.21. *Asserit hanc Cytherea.*] Rursus redit ad quatuor cardines: quos supra considerauit, quatenus sunt cardines, nunc vero quatenus Domicilia καὶ ἐκ τῆς πραγματείας τῆς δωδεκατόπου. Præterea illis attribuit suas tutelas, quod supra non fecerat. Tutela Medij cæli Venus, imi cæli Saturnus, Horoscopi Mercurius, occasus Dis pater. Atque vt supra, ita hic incipit a medio cælo

propter

propter excellentiam. Locus enim ille aliis propterea præfertur, quia pleniſſimo lumine ſupra omnes illuſtratur.

v.23. *Per quæ humana.*] Loco deſperato opportune ſuccurrit Gemblacenſis.

Aſſerit hanc Cytherea ſibi per ſidera ſedem,
Et veluti faciem mundi, ſua collocat ora,
Per quæ humana regit. Propria eſt hæc reddita parti
Vis: & connubia, & thalamos, tædaſque gubernat.

v. 24. *Connubia & thalamos.*] Paulus Alexandrinus: γάμω ϑ᾽ ϗ τέκνων ἀρσενικῶν θηλυτικῶν καθέστηκεν. Suſpicor vero Manilium ſcripſiſſe. ——— *Propria eſt hæc reddita parti*
Vis, vt connubia, & thalamos, tædaſque gubernet.
Nihil mutauimus.

v.26. *quo percipe mentem.*] Scribe: *quod percipe mente.* Hoc ſolet præcipere Manilius, quoties breuior eſſe vult. Supra —*ſub corde ſagaci conde locum* — Interea, inquit, ἐν συνθέσεως λόγῳ hoc retinebis, ne pluribus te obtundam. Sed & ſequentibus confirmatur:

Vt breuia in longo compendia carmine præſtem.

v.27. *compendia carmine præſtet.*] Emenda *præſtem.* Extant veſtigia in Gemblacenſi, vbi legitur *præſtent.*

v.28. *Et qua.*] Lege, *At qua.* τὸ ἀπόγειον.

v.30. *Ac media ſub nocte iacet Saturnus.*] Diſtingue:

Ac media ſub nocte iacet. Saturnus in illa Parte, &c.

Ita olim emendauimus. Ita Gemblacenſis quoque.

v.33. *Et pater in proprios.*] Gemblacenſis, *in patrios.* Recte. ἐστι γὰρ τόπος περὶ γονέων. Paulus Alexandrinus, & alij omnes. Veſtigia huius lectionis extant in textu Bonincontrij. Ibi enim legitur *in primos.* Nimirum quia compendioſe ſcriptum erat *prios.* Sic ſemper in illo textu Bonincontrij *primum, prima, primos* ex compendioſa lectione legitur *prium, pria, prios*, id eſt *patrium, patria, patrios.* Sic etiam in aliis editionibus, vt in hoc loco ex *prios* factum *proprios.* Hoc moneo, ne iocularitet putes ſcriptum primos caſus a Manilio.

Pag. 58. v. 1.] *Fortunamque ſenum.*] σημαῖνον τὴν τοῦ γήρως ἡλικίαν, ϗ τὴν τελευτήν. Paulus Alexandrinus.

Ibid. *prima eſt fortuna.*] Gembl. ——— *prima eſt tutela duorum*
Naſcentum

Nascentum atque patrum — Prima est, inquit, tutela duorum, Natorum & Patris. Nam & alia est tutela natorum, vt Horscopus. Infra:

In qua fortunam natorum condidit omnem
Natura, eque illo suspendit vota parentum.

Item quintus locus ex doctrina Ægyptiorum. Græci: τὸ πέμπτον τόπον οἱ Αἰγύπτιοι ἀφωρισμένως τοῖς τέκνοις παρεῖχον. Quod & vulgus Astrologorum sequitur: qui ibi quoque affectus paternos ponunt. Sane Arabes hanc quartam domum rebus patris præficiunt, hoc est, τοῖς πατρῴοις. Contra Ptolemæus τὰ πατρῷα a positu Solis & Saturni: matris vero a positu Lunæ & Veneris diiudicat. Sed & Græci τὸ μεσουράνημα καὶ τὴν ἐπαναφορὰν αὐτοῦ, & eis oppositas sedes, quartam & quintam filiorum fortunæ attribuerunt. Non ergo caret ratione Maniliana sententia.

v. 2. *quæ cæli condita pars est.*] Quis hæc intelligit? Gemblac. ——— *quæ tali condita pars est.* Retinet vestigia prisci codicis, ex quo veternosa omnia illa huius auctoris exemplaria descripta sunt. *quæ tali condita partest.* ex quo *pars est* reformatum. Ergo totus locus ita concipiendus: ——— *prima est tutela duorum,*

Nascentum, atque patrum, quæ tali condita parte est.

Non opus interprete, sed æquo lectore, & minime liuido.

Ibid. *quæ tali condita parte est.*] In sequenti libro —*quæ prima condita parte est.*

v. 3. *Asperum erat tempus.*] Ex vitio vitium propagatum. Primum erat *Asper erat tempus.* Sed quia solœcum putabant: *Asperum* scripserunt. Ergo minima correctione indiget τὸ *Asper erat tempus.* ἀσυντάκτως enim olim diuinauimus: *Asper & adtemptus.* Ita scribebant illi imperiti librarii, sic *adtemptare* semper in veteribus libris exaratum esse, sciunt qui illorum lectione triti sunt, mirantur qui nunquam viderunt.

v. 4. *signatque suas pro nomine vires.*] Supra — *in titulo signantia caussam.* Si vocatur δαιμόνιον, quas vires pro nomine assignare possit, equidem non video, & serio quærendum censeo.

v. 5. *Nunc age.*] ὡροσκόπος.

v. 8. *Nec tua templa.*] *Te tua templa.* —

v. 11. *Auctores tibi dant artes.*] Scribe:

Auctores tibi dant artis, quæ ducit Olympum.

Auctores artis, Astrologi: vt Iurisconsulti auctores iuris,

V. 13.

v. 13. *ex illo suspendit.*] *ex illa.* vel, *eque illa.* Horoscopus partem fortunæ filiorum sibi vindicat, quia auctor vitæ est. Propterea ex eo vota parentum pendere ait.

v. 14. *Vnus in occasu.*] non semel emendari potest iste locus: Apponam totum emendatum:

Vnus in occasu locus est super. ille ruentem
Præcipitat mundum terris, & sidera mersat,
Tergaque prospectat Phœbi, qui viderat ora.

v. 16. *Terraque prospectat Phœbi quæ viderat ora.*] Vitiosissimus locus. Auget suspitionem Gemblacensis, in quo est, *qui*, non *quæ*. Nimirum refert ad ipsum locum occasus. Meo periculo lege: *Tergaque prospectat Phœbi, qui viderat ora.* Orizon occiduus, qui Phœbi surgentis ora viderat, eiusdem occidentis terga prospectat. Clara lectio. & Tanquam dicat orientis Solis ora videri, occidentis terga. in Sphæra Mundi dixerat, *Hinc vbi ab occasu nostros Sol aspicit ortus,* vt occidens aspiciat nostros ortus.

v. 17. *Terrasque per orbem.*] Sequentia postulant *terraque.* Surripit diem per terræ orbem & tumorem.

v. 23. *Quæ vocat & condit Phœbum recipitque, refertque.*] Itane Manili, occasus refert Phœbum? quid reliquisti Horoscopo, quem ais, vt verum est, referre Phœbum? Aliud agebat noster, quum hæc caneret. Hæc non probantur nobis.

v. 24. *Tali sub lege notanda Templorum tibi sunt vires.*] Nos quoque τῆ δωδεκατόπου, hoc est, octo toporum cum quatuor cardinibus diagramma in gratiam tironum infra subiecimus, ne non illorum studiis consuluisse videamur.

v. 29. *vtcunque aliena capessunt Regna.*] Stellæ aliena capessunt regna, & subsidunt hospitæ externis castris, quando non sunt in suis οἰκοδεσποτείαις: vt quando Mars in alio signo, quam Ariete fuerit. Ita de aliis.

v. 31. *Hac mihi sub certa.*] Non extant illa: quæ tamen constat edidisse.

v. 32. *Nunc satis est cæli partes titulosque notasse*] Tituli locorum sunt, decimæ domus τύχη: vndecimæ ἀγαθὸς δαίμων: duodecimæ κακὸς δαίμων. Ita de aliis. Hoc enim vocat titulum: vt quum ait:

Huic parti Dea nomen erit Romana per ora.
Græcia voce sua titulum designat eundem.

v.33. *Effectusque loci.*] Effectus, vt quum gloriam, & honores in medio cælo ponit: patrimonia & thesauros in imo: mores & institutionem in horoscopo: epulas, conuiuia, otia in occasu. Nam hæc decreta eorum locorum ipsemet in quo de illis tractat, effectus vocat: vt quum de imo cælo loquitur:

Effectu minor in specie, sed maior in vsu

Eunda-

Fundamenta tenet rerum, sensusque gubernat. Paulo ante:

Hæc loca præcipuas vires, summosque per artem,

Fatorum effectus referunt. — Quos effectus Manilius, vulgus Astrologorum significationes vocat.

Ibid. *Deosque.*] Nam quidam eorum, puta quatuor cardines, sunt tutela Deorum, vt Horoscopus Mercurij: medium cælum Veneris: imum Saturni: occasus Ditis. Non enim, quum Saturnus præficitur imo cælo, ita intelligendum, quasi οἰκοδεσπότης sit, quod perperam putauit vir illustris, Phœnix sæculi sui, Picus Mirandula, sed tanquam numen tutelare.

Pag. 59. v. 1. *Qui parti nomen posuit, qui condidit arcem.*] Lege:

Quoi parti nomen posuit, qui condidit artem, Octo topos. —

vocatur hæc πραγματεία ὀκτάτοπος, vt XII locorum δωδεκάτοπος. Mirum vero ὀκτάτοπον tantum dici, quæ omnino δωδεκάτοπος sit. Nam octatopon plane designat versiculus:

Græcia voce sua titulum designat eundem.

Atqui & cardines quoque ipsos adiunxit. Est ergo δωδεκάτοπος. Sed non caret ratione. Nam cardines per se considerantur, octo topi autem sunt ad quatuor cardines κατά τι, quatenus cardinibus bini topi attribuuntur, quorum antecedens est ἀπόκλιμα, sequens ἐπαναφορά. Puta, nonus locus est ἀπόκλιμα decimi, vndecimus ἐπαναφορά. Non immerito igitur doctrina quatuor cardinum antecedit doctrinam octo toporum: quod octo topi sint sequela quatuor cardinum, bini nempe singulis attributi.

Ibid. *Qui parti.*] Vetus scriptura decepit semper librarios in hoc auctore *Qui* pro *Quoi*. Creberrimum hoc.

v. 2. *Octo tropos.*] Puer emendauerit *Octo topos*. Nam τόποι sunt, quos tractat. At bonus Bonincontrius agnoscit modos. Quis de fæce horum Genethliacorum, quorum maxima pars omniũ bonarum literarum & imperita & hostis est, non rideat, si duodecim domos quis vocaret duodecim modos? Dignus flagro esset, qui ita loqueretur. Sed δωδεκάτροπος etiam pro δωδεκάτοπος imperiti librarij scripserant apud Demophilum, qui tamen tractat δωδεκάτοπος. Quantum est imperitorum, & barbarorum, qui docere volunt, quod ipsi non intelligunt?

v. 3. *per quos Stellæ diuersa volantes.*] Scribe *volentes*. Diuersa volare qui Latine scit neque vsurpabit, neque probabit. Contra eleganter dictum stellæ diuersa volentes, & decernentes.

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F. CASTIGATIONES ET NOTÆ IN SECVNDVM ISAGOGICVM M. MANILI.

Ic liber tanquam reliquum de ratiuncula alterum membrum institutionis absoluit. Nam τῆς δωδεκατόπου reliquias in principio absoluit: post quam πραγματείαν ad ephodum horoscopi inueniendi se confert. Ordo enim postulat vt post rationem τῆς δωδεκατόπου explicatam, eius inuestigandi modum doceat.

v.17. *vestros extendere fines.*] Gemblacensis:

——— vestros extendere fines

Conor & indignos in carmine ducere cantus.

Bonincontrius:

En conor ad indignos. Sed Gemblacensis retinet vera vestigia elegantis lectionis. Legendum enim proculdubio:

——— vestros extendere fines

Conor & inriguos in carmina ducere cantus.

Metaphora a fontibus, & riuis, quos specu & incili per arua deducunt. Inriguos semper illos veteres scripsisse sciunt antiquorum Codicum periti. Inriguos cantus dixit, vt Cor. Seuerus *Carmine inriguo.* Quid verius potest dici? Scribimus hæc doctis & veris Criticis, quos statim veritatis lumen afflabit.

v.18. *inriguos.*] Ita scribebant, vt sciunt & mediocriter docti. Glossa-

Glossarium: *Endoribuum*, ἐνεῖθρον, καταεῖθρον. Lege: *Endorigunm* ἔνρειθρον, κατάῤῥειθρον.

v.20. *Fulminis & flammas partusque.*] *Fulminis flammas partusq.* ἓν διὰ δυοῖν. familiarissimum schema Manilio, hoc est, partus sepultos in matre Semele fulminis flammis: vel gigātes partus Terræ in Terra matre sepultos. Sed melius de Semele intellexeto.

v.21. *Priamumque ferentem.*] Priamum ex Achillis tentorio cadauer Hectoris referentem.

v.27. *Non annosa canam.*] Post XIX annum belli Messeniaci excisa fuit a Spartanis Messana. Propterea annosum bellum vocat. Tyrtæus:

ἄμφω τῶ δ' ἐμάχοντ' ἐννεακαίδεκ' ἔτη
νωλεμέως αἰεὶ ταλασίφρονα θυμὸν ἔχοντες
αἰχμηταὶ πατέρων ἡμετέρων πατέρες.
εἰκοστῷ δ' οἱ μὲν κατὰ πίονα ἔργα λιπόντες
φεῦγον Ἰθωμαίων ἐκ μεγάλων ὀρέων.

De Messanensibus Peloponnesi, non Siciliæ loqui, vt putat bonus Bonincontrius, operam lusero, si demonstrare velim, quum de eo nemo dubitet.

v.28. *ereptaque fulmine flammis Mœnia Thebarum.*] Fulminato Capaneo vindicata est Thebanorum vrbs a flammis, quas ille minabatur Thebis. Inepta est scriptura Gemblacensis, & textus Bonincontrij: ——— *ereptaque flumina flammis.* quæ quidem Bonincontrius interpretatur de Lerna palude ab Hercule flammis exsiccata.

v.29. *& victam, quæ vicerat, vrbem.*] καδμεία νίκη. Propertius de eadem re: ——— *& semper prœlia clade pari.*
valde ridiculus est hic Bonincontrius.

Pag.60. v.1. *Immissumque fretum terris, iter æquoris vndis.*] τὴν γῆν πλώϊμον, καὶ τὴν θάλασσαν πεζόπορον. Nam in Atho perforató immisit fretum: fretum autem Hellesponticum ponte iunxit.

v.3. *Quam si tacta loquar.*] *Tacta* vocat res protritas, historias ab omnibus decantatas, quales iam recensuit. Horatius vocat publicam materiam. Origo, inquit, Romanæ gentis maiore otio, quam res vulgatæ, canenda, a me in aliud tempus differtur.

v.11. *ignotaque nomina rerum.*] ξενότροπα multa in hac arte.

v.14. *quod nosse nimis.*] ex Gemblacensi totus locus ita distinguendus.

——— quæ nosse nimis, quid? dicere, quantum est?
Carmine quid proprio? pedibus quid iungere certis?

Multum variant a vulgatis: & quidem longe elegantius.

v. 18. *Troiamque cadentem.*] Gemblac. *—Troiaque cadentes.*

v. 21. *Et si qua externa.*] Est παραίτησις τῆς τῶν ὀνομάτων ξενοφωνίας. Excusat nouitatem verborum. Sic Lucretius de patrij sermonis egestate conqueritur.

v. 22. *non omnia flecti.*] Non omnia peregrina verba flexum Romani idiomatis admittunt.

v. 25. *monstrata ministret Et det.*] Melius Gemblacensis: *monstrata ministrat Et dat ———*

Pag. 61. v. 1. *Mutua in alterutrum.*] In alterutrum βαρβαρίζει. Nam de duobus tantum dicitur. At hic de quatuor elementis. Gemblacensis, *in alternum*, id est, ἐναλλὰξ, vt in vanum, μάτην.

Ibid. *Mutua in alternum.*] συζυγίαι τῶν στοιχείων.

v. 7. *Quæ summas operum partes.*] Opera Græci vocant πράξεις. Vnde ζώδια δίπρακτα, μονόπρακτα veteribus Astrologis. Ea Manilius vocat Athla. quod nomen apud alium artis magistrum non inuenies. Nam eius neque Ptolemæus, neque alij, Firmicus, Arabes, recentiores meminerunt. Sed ne doctis quidem suboluit de istis Athlis Manilianis. Nam πράξεων Græcis tantum, Latinis recentioribus Magisteriorum nomine nota sunt: quod ab Arabibus acceperunt. Athla Manilius vocat, quæ aliter ἐπιτηδεύματα. Latinis Studia, artes. Vulgo professiones in idiotismo dicimus. Sallustius pluribus circumscripsit: *Quæ homines arant, nauigant, ædificant.* Horum Athlorum peculiare thema editurus est nunc Manilius: cuius Horoscopus est Sors Fortunæ: de quo suo loco. Res hactenus etiam doctissimis ignota.

v. 9. *Quæ quasi per mediam Mundi præcordia partem.*] Præcordia Mundi Zodiacum vocat: vt in Sphæra Mundi: *— impensius ipsa*
Scire iuuat magni penitus præcordia Mundi.

v. 11. *Euincant Stellas.*] Quia nempe eueniat καὶ τοὺς ἀστέρας ὑπὸ τῶν ζωδίων, & vicissim τὰ ζώδια ὑπὸ τῶν ἀστέρων κρατεῖσθαι.

v. 12. *His regnum natura dedit.*] Gemblacensis, *His regimen.* Ita etiam Bonincontrius.

v. 13. *sanxitque per omnia.*] Ita hæc legenda sunt.

——— sanxitque per omnia, summam
Vndique vti fati ratio traheretur in vnam.

Nam

Nam Gemblacensis etiam habebat *vndique vti fati.* In vnam summam, id est in δωδεκατόπῳ τοῦ κλήρου τῆς τύχης. Quod sequentia declarant. omnium ἐπιτηδευμάτων rationem in vnam summam τῷ δωδεκατόπῳ coniecit.

v.15. *Nam quodcunque genus rerum.*] Non erat alius interpres quætendus. Ipse his tribus versiculis rem summam complexus est. Docet enim, quid sit ἆθλον: & quid eius appellatione contineatur: vt melius doceri non potuerit.

v.17. *Humana in vita poterant contingere sortem.*] Gemblacensis *sorte. Humana sorte*, id est humanitus.

v.18. *Complexa est in tot partes.*] Gemblacensis: *Complexa est tot & in partes, quot est astra vocarant.* Sed legendum:

Complexa est: tot & in partes, quot & astra notarat.

Nam vocandi verbum nullum locum hic habere potest.

v.19. *Res posuit.*] Totus locus contaminatus est. Ita lege:

Nam quodcunque genus rerum, quodcunque laborum,
Quæque opera atque artes, quicunque per omnia casus
Humana in vita poterant contingere sorte,
Complexa est: tot & in partes, quot & astra notarat,
Res posuit, certasque vices.

Ibid. *sua nomina cuique.*] Lege *momina.* quæ in Sphæra mundi vocat pondera. ——— *signorum pondera vires.* Nam ridiculum esset nominare ea, quibus iam nomina sunt. Ni cui tamen videtur retinendum *nomina*, poterit similitudine loci, qui sequitur. ——— *nomenque genusque.* Quanquam alia ratio est.

v.21. *pars semper vt idem.*] Scribe ——— *pars semper vt eidem Confinis parti vicinis staret in aruis*, auctore Gemblacensi. Elegans metaphora ab agris vicinalibus. Hic sensus est: vt pars eidem parti confinis hæreret, vt aruus ager confini suo agro vicinus est.

v.23. *Horum operum partes.*] *Horum operum sortes.* Gemblac.

Ibid. *Horum operum sortes ad singula signa locauit.*] διαίρεσις γενεθλιαλογικῆς θεωρίας. In hominis genitura duo præcipua considerantur: τὰ σωματικά, καὶ τὰ ἐπίκτητα. Quum dico σωματικά, etiam τὰ ψυχικά complector. Et, vt melius mentem Manilij aperiam duo themata hominis præcipua instituit: alterum genituræ, alterum actionum. In genitura τὰ σύμφυτα, hoc est, τὰ ψυχικά, καὶ τὰ σωματικά continentur: in actionibus τὰ ἐπίκτητα. In Genitura primus locus datur Horoscopo: in actionibus Sorti Fortunæ; qui est veluti.

est veluti actionum quidam Horoscopus. Hæc ita clara sunt, vt aliis demonstrationibus munienda non sint: in qua tamen re admodum pueriliter lapsus est Phœnix, delitiæ Musarum, atque alumnus Philosophiæ Picus Mirandula. Is putat ea, quæ Manilius mox expositurus est de themate actionum, ad thema genituræ referenda esse: neque aliud præter thema γενέσεως proponi a Manilio. Atqui longe differunt ista, vt dixi, tam mehercule, quam Horoscopus & Sors Fortunæ. Nam Bonincontrio semper ignoscimus si ei nihil horum suboluerit, quum ante nos nullus Mathematicus, ne gloriosuli quidem inter illos, quid essent Athla, sciuerint quod dicimus inuiti: non quod tanti res sit: sed propter contemptores bonarum literarum, qui eas Grammaticam vocant.

v.24. *Non vt in æterna cæli.*] Non semper sors Fortunæ omninm geniturarum eidem parti hæret. Non semper a simili parte deducitur. Quia enim a Sole interdiu, a Luna noctu deducitur: illa autem duo sidera non semper in omni genitura eundem locum obtinent, ita neque Sors Fortunæ in omni genitura eundem locum obtinebit.

v.28. *Atque aliis alio.*] Atque aliis nascentibus ab alio signo Sors Fortunæ deduceretur, aliis ab alio. Sed Gemblacensis habet *alius*. Puto esse vestigium emendationis nostræ prioris, *alias*.

v.30. *Nec tamen incerto.*] Ita tamen ne confunderet omnia: tum ordinem seruauit, ita tamen ne confusionem admitteret. Quod enim geniturarum Horoscopi, tot Sortes Fortunæ. Noua Sorte Fortunæ & nouæ quoque actiones exoriuntur. Sortem enim Fortunæ tanquam ducem sequuntur. Nam, vti diximus, in genitura τὰ ἐντὸς, in Athlis autem τὰ ἐκτὸς considerantur. Atque horum vtique Horoscopus dominus est, illorum Sors Fortunæ. Aliter Hermes ἐν καρπῷ. Nam τὰ σωματικὰ τῷ ὡροσκόπῳ, τὰ ἐπίκτητα τῷ κλήρῳ τύχης, τὰ ψυχικὰ τῇ σελήνῃ, τὰς πράξεις τῷ μεσουρανήματι subiicit. Vt quum hæc sint quatuor in nascente consideranda, tot etiam noua themata instiruẽda sint: primum τῶν σωματικῶν, alterum τῶν ἐπικλήτων, tertium, τῶν ψυχικῶν, quartum τῶν πράξεων. Atque vt Horoscopus τῶν σωματικῶν dux est, ita τῶν ἐπικλήτων ὁ κλῆρος τύχης, τῶν ψυχικῶν ἡ σελήνη, τῶν πράξεων τὸ μεσουράνημα.

Pag.62.v.3. *In quibus omnis erit natura & condita summa.*] Repone ex Gemblacensi:

In quibus

In quibus omnis erit Fortunæ condita summa.

v. 4. *Vt quum iam stellæ.*] Locus deploratissimus. Gemblacen. *vt sit quum stellæ.* Præit viam toti loco restituendo, qui pessime acceptus erat:

Has autem facies rerum per signa locatas,
In quibus omnis erit Fortunæ condita summa,
(Vt sit) quum stellæ septem læduntve, iuuantve,
Cardinibusve mouet diuina potentia Mundi:
Sic felix aut triste venit per singula fatum:
Talis & illius sors est speranda negotij.

Quum has facies rerum per signa locatas, id est, τὴν θεὸς εκάστου Sortis Fortunæ septem stellæ, vt sit, lædunt aut iuuant, aut varia potentia cardinum mundi mouet, pro vt, inquam, læduntur aut iuuantur a stellarum suffragiis, aut factionibus, perinde erit felix aut triste fatum: perinde quoque erit alitet atque aliter tale negotium. Obscurissimus erat locus, & quem olim non capiebamus bonorum codicum ope destituti. Bene illi consultum est nunc.

Ibid. *quum stellæ septem læduntve iuuantve.*] Non omnibus obuium, quid velit Manilius. Constituto Themate Sortis Fortunæ, perinde septem stellarum Sortes ducebantur, vt Sors Fortunæ in genitura. Sors Saturni dicebatur νέμεσις, Iouis νίκη, Martis τόλμα, Solis ἀγαθοδαίμων, Veneris ἔρως, Mercurij ἀνάγκη, Lunæ ἀγαθὴ τύχη. De quibus omnibus egerat in libro suo illi rei dicato Trismegistus, cui libro nomen fecerat πανάρετος. Prout igitur bonum locum maleficæ stellæ sors, aut malum beneuolæ contigerit, ita erit fatum felix, aut triste, ita erit sors illius negotij speranda. Quomodo autem Sortes septem errantium ducendæ sint, docerem nisi superuacuum existimarem.

οἱ ἑπτὰ κλῆροι ἐν τῇ πανἀρέτῳ Τρισμεγίστου.

♄	νέμεσις
♃	νίκη
♂	τόλμα
☉	ἀγαθοδαίμων
♀	ἔρως
☿	ἀνάγκη
☽	ἀγαθὴ τύχη.

v. 5. *diuina potentia Mundi.*] videtur Manilius scripsisse *diuisa potentia.*

v. 6. *Sic felix aut triste.*] vel, *Si felix.* Vtrunque bene. Malim, *Si felix.*

v. 10. *vt pateat positura operum.*] Positura, θέμα ad verbum.

v. 11. *Fortunæ Sors prima data est.*] In Gemblacensi hic appositus erat in margine titulus: FORTVNÆ LOCVS. Est autem ὁ κλῆρος τύχης vicem Horoscopi in positura operum.

v. 13. *Fundamenta domus.*] τὰ θεμέλια καὶ ἔγγαια, opes. Ptolem. Paulus Alexand.

Ibid. *domuique hærentia cuncta.*] ἐνδομένια. Paulus Alexandrinus. Male, meo iudicio, codex Gemblacensis:

——— *domimoque hærentia canta*; Monui, quod qui pruritu correctionum tentantur, possent hanc lectionem admittere, & inuita Minerua interpretari.

v. 14. *qui sit censensus in armis.*] Legebamus olim *contentus*, non male. Bene enim nobis suspectus fuit locus de vitio. Sed melius Gemblacensis: *qui sit concessus*. Eandem lectionem habet alter manuscriptus.

Ibid. *qui sit concessus in armis.*] Ad verbum τὰ ἔγγαια. Paul. Alex.

v. 18. *Quaque peregrinas.*] Gemblacensis: *Quæque peregrinas*. Neutrum bene. optime olim emendauimus:

Quodque peregrinas inter versantibus vrbes
Accedere assueuit. ——— Hæc secunda sedes est militiæ, & peregrinationis. Sententia etiam puero perspicua.

v. 19. *titulo comprehenditur vno.*] Duæ res vno titulo, militia, & omnis peregrinatio. Vide quam stolide facerem, si alterum membrum de militia acciperem. Quam ineptum genus loquendi, Militia accipere assueuit versantibus inter vrbes. Omnem stultitiam vinceret, militiam versari inter vrbes. Tantum abest, vt potius militiam vrbanam sequenti loco ponat. Vides absurditatem. Quicquid igitur obuenit nobis iam militiæ, quam inter peregrinas vrbes versantibus, hoc omne comprehenditur vno hoc loco: quæ est secunda sedes thematis Sortis Fortunæ.

v. 20 *Tertia ad vrbanos.*] Titulus in Gemblacensi: MILITIA TOGATA.

v. 22. *fideique tenet parentia vincla.*] Fidei vincla. τὰ νόμιμα τῆς συστάσεως in legibus Atticis, quæ fidei nomine comprehenduntur. Terentius:

Thaïs patri se commendauit. in clientelam & fidem
Nobis dedit se. ——— vincla iure Romano dixit, de necessitudine inter clientes & patronos. Posteriores Græci voce Romana hoc ius πατρωνείαν vocant, in quibus Paulus Alexand.

v. 25.

v. 25. *quum mundus consonet.*] Scribe *consonat*, quandocunque fauent astra. familiare Manilio. Infra:

——— vtcunque regunt dominantia sidera ——

Item: *——— mouent vt mundum sidera cunque.*

v. 28. *Rostrisque loquentem Impositum.*] Si mendo locus vacat, *loquentem* noue dixerit, pro oratore, ὁ δημηγόρος. ῥήτωρ ad verbum est Loquens, Locutor. Et in Teutonismo Germanico ita vocatur. Sed videtur exulceratus locus. Gemblacensis suspicionem auget. Ita enim habet: — *rostroque loquentis Imposita.* Nunquam probaui *loquentem Impositum rostris.* Sed proba est sententia ex vestigiis Gemblacensis:

Pendentemque reum lingua, rostrisque loquentem
In posita, & populo nudantem condita iura.

Patronum orantem, & eius lingua pendentem reum, atque adeo Tribunum plebis aut alium quempiam ὀχλοκόπον e Rostris perorantem in iura posita, & vetus ius ac iam conditum ac receptum populo explicantem, puta Ciceronem agrarias leges propositas antiquantem, & veteres explicantem. Opponit posita iura conditis, id est, promulgatam legem receptæ. In secunda Institutione:

. . . His etiam legum tabulas, & condita iura Nouerit. —

v. 29. *In posita.*] *Posita iura*, leges trinundino promulgatas. Infra plane idem extulit:

Quicquid propositas inter facundia leges Efficit. ———

Ibid. *condita iura.*] Leges antiquas. Locus erat intricatissimus.

v. 30. *Atque expensa.*] *Expensa*, examinata. Ausonius:

Quas modo solicitus nequeas expendere nugis.

v. 31. *Quum iudex vero.*] Scribe ex Gembl. *Quum iudex veri.* Quum, inquit, iudex veri ad verum tuendum nullum aliud externum auxilium aduocat, præter ipsum verum. Nam veritas ipsa satis est per se ad se ipsam defendendam.

Pag. 63. v. 1. *Atque vtcunque gerunt.*] Manifesto legendum, *Atque vtcunque regunt.* —

Ibid. *dominantia sidera, manant.*] Gemblacensis optime: *dominantia sidera parent.* Non opus habet doctore. Ineptissime hæc reformauit Bonincontrius:

Atque vtcunque mouent dominantia sidera, ducunt.

v. 3. *Et socios tenet & comites atque hospitium vna.*] Non probo

 lectionem

lectionem Gemblacensis: *Et socios tenet & comitantes hospitis vna.* Vulgatæ accedimus.

v.5. *In sexta diues.*] Bonincontrius stolide interpolauit, *In sexta seruum.*

v.13. *nonus locus occupat omnem Fatorum seriem.*] Scribe, *Natorum seriem.* Ait enim eo τὴν παιδοτροφίαν omnem, καὶ ἀνατροφὴν contineri.

v.15. *Omniaque intrantum.*] Qui nascuntur, non intrant, sed prodeunt in lucem. Vnde γένεσις ab Astrologis dicitur ἐκτροπὴ, id est, exitus. vt etiam vertunt Arabes. Ineptum ergo *intrantum*, quod proculdubio falsum. Manilius enim scripsit *Infantum.*

Ibid. *Omniaque infantum mixta nutritia turba.*] Omnia nutritia mixta infantum turba. Continet enim τεκνοτροφίαν, καὶ τὰ θρεπτήρια. Nam τὰ τροφεῖα, ἤτοι θρεπτήρια dicuntur nutritia. Alibi:

Et precium cælo sua per nutritia ferre.

Sed proculdubio hic per nutritia intelligitur ἀνατροφὴ, παιδοτροφία, non τὰ θρεπτήρια. Igitur, inquit, continetur educatio liberorum simul cum infantibus ipsis.

v.17. *In quo seruorum mores & qualibet omnis.*] Atqui de seruis in officio continendis postea dicit. Bis ergo idem dixisset. Ne igitur ταυτολογεῖν auctorem nostrum putemus, consulamus Gemblacensem. In eo ita scriptum fuit:

In quo sortium rumores æqualibus omnis.

Textus Bonincontrij:

In quo sortitur mores & qualibet omnis.

In vtroque aliter atque aliter extant vestigia veri. Scripsit Manil.

In quo sortimur mores, & qualibus omnis.
Formetur domus exemplis. ——

v.23. *Nunc oppressa mouent.*] Vitiosam interpunctionem restituo:

Quaque valetudo veniat nunc libera morbis,
Nunc oppressa, mouent vt mundum sidera cunque.

Ibid. *mouent vt mundum sidera cunque.*] Paulo ante:

Sidera vt inclinant vires, & templa gubernant.

Ter aut quater in hoc tractatu habes similem clausulam.

v.24. *Non alias sedes.*] vestigia priscæ scripturæ;
Non aliast sedes. — vt supra: *quæ condita partest.* Ergo:
Non alia est sedes, tempusve genusve medendi Quæ sibi deposcat.

Ibid.

Ibid. ... *n alia est ſedes.*] ὁ ἐπιλογισμὸς τῶν προακτικῶν in ea est. Vulg. ... ectionem vocant. cuius προγματείας prope ad inſaniam ſtudioſi ſunt Arabes.

v. ... *nutus blanditur in omnes.*] Melius Gemblacenſis:

— nutus blanditus in omnes.

Pag. 64. v. 1. *Seu Cererem plenam, vicentemque horrea meſſem.*] Mendoſum tinniunt. Gemblacenſis, & alter manuſcriptus:

Seu Cererem plena vincentem credita meſſe. Ita repone.

v. 6. *quum pandere rerum.*] *Quum pandere earum:* ſcilicet Stellarum. Sed vtinam comparerent ea.

v. 7. *Incipiam effectus.*] *Pandere incipiam* ἀρχαΐζει, id eſt pandam. Catullus:

——— *quem tu diligere inciperes.* id eſt, diligeres. Infra:

Et ne forte vagus Fortuna quærere ſedem Incipias. — id eſt, quæras.

v. 9. *Et quoniam toto digeſtos.*] Ita interpunges:

Et quoniam toto digeſtos orbe labores
Nominaque in numerum, vireſque exegimus omnes
(Athla vocant Græci) quæ cuncta negotia rerum
In genera & partes bis ſex diuiſa cohærent:
Nunc quibus aſcendant ſignis quandoque canendum eſt.

Ibid. *toto digeſtos orbe.*] *Orbe*, Circulo Zodiaci: cuius diuiſione fiunt XII. domicilia. Hactenus ἄθλα τῆς δωδεκατόπου. Primus igitur locus eſt κλῆρος τύχης, & continet in ſe κτητικὴν, καὶ γεωργικὴν, καὶ οἰκοδομικήν. Dupliciter ἡ τύχη conſideratur. Aut enim circa animum, & vocatur cum adiectione τύχη ἀξιωματική. aut circa corpus, & dicitur κτητική. de qua nunc agimus. Nam alteram, hoc eſt, τὴν ἀξιωματικὴν, ponit octauo loco. Secundus locus τὴν ἐπιδημητικὴν, καὶ τὰς στρατείας, καὶ τὰς ξενιτείας. Tertius τὴν πολιτικὴν, καὶ τὰς προστασίας. Quartus τὴν δικαστικὴν, καὶ τὴν νομοθετικὴν, καὶ τὴν δημογερικήν. Quintus, συμβίωσιν γαμικὴν, καὶ συμπλοκὰς, καὶ συναρμογὰς φίλας, καὶ τὰς συζυγείας, καὶ τὰς προξενίας. Sextus τὴν πειστικὴν, καὶ τὴν χρηματιστικήν. Septimus τὰ τοῦ βίου ἐπισφαλῆ καὶ ἐπικίνδυνα. Octauus, τὴν ἀξιωματικὴν, καὶ τὴν ἀκμαίαν. Nonus τὴν ἀνατροφὴν, καὶ τὴν τεκνοτροφίαν, καὶ τὴν παιδαγωγικήν. Decimus τὴν βιωτικὴν, καὶ τὴν οἰκοδεσποτικήν. Vndecimus τὴν διαιτικὴν, καὶ τὰ ὑγιεινὰ παραγγέλματα. Duodecimus τὰς εὐχάς.

v. 10. *Nominaque in numerum.*] Malim *Momina.* Sæpe hæc duo

coniungit, momina & vires. Sed quidam dicent excusari posse. Maneat ergo securum in sede sua.

v.11. *Athla vocant Grai.*] Quot Herculis Athla, tot vitæ humanæ attribuunt. Sunt autem omnia, quæcunque homines facere, aut pati possunt. Apud vnicum Manilium rei huius memoria seruata. ne miremur hactenus ignoratam fuisse.

v.13. *Nunc quibus ascendant signis quandoque canendum est.*] *Quibus quandoque, Quod quandoque* Manilianum. Infra:

Quod quandoque vadis emissum redditur orbi. De quo genere loquendi supra monuimus.

v.14. *Perpetuas neque enim sedes.*] Satis supra idem inculcarat:

Non vt in æterna cæli statione manerent.

v.15. *sed tempora mutant.*] Scribe, *sed tempore mutant.* Iam dixit in illis: —*sed tempore sedes Nascentum acciperent varias.*—

v.17. *Incolumis tamen vt maneat.*] Sufficiebat, quod dixerat supra:

Nec tamen incerto confunderet omnia motu.

Quanuis, inquit, ambulatoria sunt καὶ μεταβατικὰ, tamen saluo ordine variant. Sequuntur enim ducem κλῆρον τύχης, qui, vt toties diximus, alter Horoscopus est.

v.18. *ne falsa varia.*] Scribo, *ne falsa variet.*

v.19. *Si sua quenque voles reuocare ad fata laborem.*] Vt extremo priore libro, inuento Horoscopo, τὸ δωδεκάτοπον instituere docuit: sic in hoc, inuento loco Fortunæ, quomodo XII Athla collocanda sint, & quid quæque sedes, siue domicilium cuiusque Athli significet, indicabit. Vnde constare potest quam falsi sint duo illustres viri, Picus Mirandula, & Iohannes de Rojas Hispanus, quibus hæc Athla Maniliana nihil aliud esse videntur, quam Thema genituræ, siue ἡ δωδεκάτοπος τῆς γενέσεως, quæ longe inter se differunt: quum prima sedes τοῦ δωδεκατόπου γενεθλιακοῦ sit Horoscopus, prima sedes autem τοῦ δωδεκατόπου τῶν ἄθλων sit κλῆρος τύχης: qui est alter Horoscopus Athlorum. Quia igitur omnes docti, vt video, ignoratione Athlorum, rei antiquissimæ, hunc locum Manilij non assequuntur, nos quemadmodum primi doctrinam Athlorum ab obliuione vindicauimus, ita eius δωδεκάτοπον infra subiecimus cum Dodecatopo genituræ, vt lectores manifestum vtriusque rei discrimen animaduertere possint. Inscitiam Bonincontrij, qui hic putat de themate genituræ agi,

excusat error illorum duorum summorum virorum, de quibus iam mentio a nobis facta.

v. 21. *Quæ primo pars est numerosis dicta sub Athlis.* Paruo discrimine legendum:

Quæ primo pars est numero sic dicta sub Athlis.

Quæ, inquit, pars ita cognominata, nempe PARS FORTVNÆ, vel, quod idem est, SORS FORTVNÆ est primo numero sub Athlorum Dodecatopo.

Ibid. *Quæ primo pars est numero sic dicta sub Athlis.*] Primo igitur inuestigandus κλῆρος τύχης: quo inuento, cætera disponenda, vt in themate genituræ fit. Ex his videmus, tempore Manilij maiorem rationem fuisse τοῦ δωδεκατόπου τῶν ἄθλων, quam τοῦ δωδεκατόπου τῆς γενέσεως: & quidem thema genituræ ad Sortem Fortunæ indagandam, thema autem Sortis Fortunæ ad apotelesmata institui solitum. Quod accurate notandum.

v. 23. *Cætera prædicto.*] Aperte iubet τὴν τῶν ἄθλων δωδεκάτοπον a Sorte Fortunæ numerare, ac nouum Thema instituere. Neque profecto aliter sensit Ptolemæus in istis: τὰ μὲν τῆς κτήσεως, ὁποῖά τινα ἔσται, λημπτέον ἀπὸ τοῦ καλουμένου κλήρου τύχης. Nam sane prima sedes, quæ est κλῆρος τύχης, apud Manilium continet fundamenta domus, domuique hærentia cuncta. His enim τὰ τῆς κτήσεως, quæ proposuit Ptolemæus, intelliguntur. Ideo vocatur σεληνιακὸς ὡροσκόπος. Quare sine dubio Ptolemæus κλῆρον τύχης accipit pro horoscopo noui thematis.

Ibid. *Cætera prædicto subeuntibus ordine signis.*] Aperte æqualem modum instituendi thematis intelligit, a simili parte, ad similem. Nam nullam alium nouit Manilius, neque pleraque omnis vetustas.

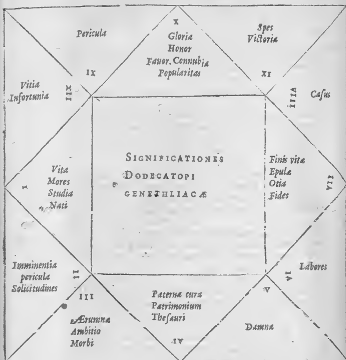
v. 25. *Et ne forte vagus naturæ.*] Res ipsa cogit legere *Fortunæ quærere sedem.* Sic supra: *In quibus omnis erit Naturæ condita summa*, perperam legi naturæ pro fortunæ tam ratio, quam vetus codex docet. *Quærere incipias*, ἀρχαϊκῶς, quæras.

v. 26. *duplicem certa ratione capesse.*] Duplex κλῆρος τύχης, ἡμερινὸς καὶ νυκτερινός. quod & ex verbis Petosiridis & Necepso; quæ infra producemus, patebit.

v. 27. *percepto tempore forma Constiterit.*] Nascentis forma, horoscopus.

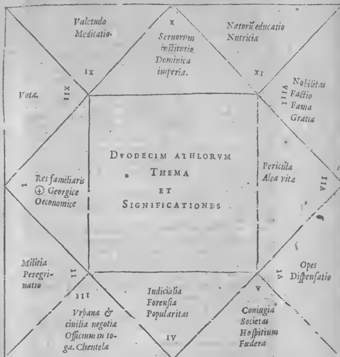
v. 28. *cæli stellis ad signa locatis.*] Instituto themate. Thema est

positus

positus stellarum, & constellatio geniturae. Glossæ, θέμα ἀςρώ-πε, constellatio. Suetonius. *Tantam mox fiduciam fati habuit, vt thema suum vulgauerit*. Inde figura geneseos dicitur etiam Thema.

v.29. *Transuerso Phœbus.*] Si Sol erit in supremo hemisphærio, ab oriente per meridiem, ad occidentem, erit diurna genitura:

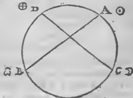
tura: sin ab occidente, per imum cælum, ad otientem, erit in infimo hemisphærio, & proinde erit nocturna genitura.

Pag. 65. ver. 3. *Tunc si forte dies.*] In diurna genitura hoc modo progredere. A Sole, ad Lunam per signa consequentia numera. Eas partes abiice ab Horoscopo: id est, numera per signa consequentia, initio facto ab Horoscopo. Hoc enim

Manilius vocat deducere, & Græci ἐκβάλλειν. In quo te destituet numerus, ibi erit Sors Fortunæ. Ascendat 17. 4′ Tauri. Locus Lunæ sit in 13. 6′ Cancri: Solis in 4. 9′ Capricorni. Distantia Solis a Luna per signa cõsequentia, grad. 188. 57′. quam si ab horoscopo numerauero, numerus destituet me in 26, 1′ Scorpij. Itaque grad. 26, 1′, Scorpij est locus Sortis Fortunæ. Hermes in Carpo: ὅτε βουλόμεθα ποιῆσαι τὸ ἀφετικὸν τοῦ κλήρου τῆς τύχης ἐν ὅλῳ τῷ ἐνιαυτῷ τῆς συναγωγῆς, λαμβάνομεν ἀπὸ τοῦ ἡλίου ἐπὶ τὴν σελήνην, καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ τοῦ ὡροσκόπου. Petosiris & Necepso disertius: ὅταν κλῆρον τύχης λαμβάνῃς, ἡμέρας μὲν ἀπὸ ἡλίου ἐπὶ σελήνην ἀρίθμει, καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ ὡροσκόπου ἐπὶ τὰ ἑπόμενα τῶν ζωδίων ἀπόλυε. Recentiores Magistri faciliorem viam insistunt. Locum Solis a Loco Lunæ detrahunt. Reliquum est distantia Solis a Luna: quæ distantia ad Horoscopum adiecta desinit in loco Sortis Fortunæ. In nostro exemplo: Locus Lunæ, grad. 103. 6′. Solis, 274. 9′. Abiicio locum Solis a loco Lunæ, accommodato asse circuli. Relinquuntur grad. 188′. 57′, distantia Solis a Luna, vt antea.

v. 4. *a Sole ad Lunam.*] κατὰ τὰ ἑπόμενα scilicet: per consequentiam Signorum. Hoc enim addiderunt Theoremati Petosiris & Necepso.

v. 5. *ortiuo totidem de cardine duces.*] Abiicies ab Horoscopo secundum signa consequẽtia, infra Orizontem imum cælum versus. In nostro exemplo distantia Solis a Luna gradus 188. 57′. Is arcus ab Horoscopo per signorum consequentiam putatus desinit in gradu 26. 1′ Scorpij. Ibi est Sors Fortunæ. Itaque Sors Fortunæ est veluti Lunaris Horoscopus, vt scribit Ptolemæus. ἵνα ὃν ἔχει λόγον καὶ σχηματισμὸν ὁ ἥλιος πρὸς τὸν ἀνατολικὸν ὁρίζοντα, τοῦτον ἔχῃ καὶ ἡ σελήνη πρὸς τὸν κλῆρον τῆς τύχης, καὶ ᾖ ὥσπερ σεληνιακὸς ὡρόσκοπος. Eam configurationem Solis cum Horoscopo pro portione respondentem ei, quam habet Luna cum Sorte Fortunæ exprimet longe melius subiecta figura. Esto circulus, in quo ab A, ad B, item a C, ad D, æquales lineæ

lineæ ducantur. Quia peripheriæ A D B, D A C æqualibus rectis A B, D C subtensæ sunt æquales, remoto communi D A, reliquæ D B, A C erunt æquales, & proinde A D B C, B C A D. erunt æquales. Sit ergo C locus Lunæ, A Solis, D Sortis Fortunæ, B Horoscopi. Distantia Solis a Lunæ, hoc est, peripheria ADBC, numerata a puncto B versus C, desinet in D; & quantum erit Internallum Lunæ a Sole, tantum erit Sortis Fortunæ ab Horoscopo. Hoc est, quantum erit interuallum C A, tantum erit D B. Et propterea qui σχηματισμὸς est τοῦ ἡλίου, hoc est, τοῦ A πρὸς τὸ ἀναπαλικὸν δείζοντα, hoc est, πρὸς τὸ B, τοῦτον ἔχει καὶ ἡ σελήνη, hoc est, τὸ C, πρὸς τὸν κλῆρον τῆς τύχης, hoc est, πρὸς τὸ D. Hæc est mens Ptolemæi.

v.7. *In quodcunque igitur.*] Ptolemæus: ὅπου δ' ἂν ἐκπέσῃ ὁ ἀριθμὸς, ἐκείνην τὴν μοῖραν τοῦ δωδεκατημορίου καὶ τὸν τόπον φαμὲν ἐπέχειν τὸν κλῆρον τῆς τύχης.

v.8. *iunges tum cætera signis.*] Cætera Signa sequuntur ordine Sortem Fortunæ, tanquam Horoscopum. Tauro primam sedem obtinente, secundam habebunt Gemini. In exemplo nostro Sors Fortunæ cecidit in 26. 1′ Scorpij. Igitur in positura Athlorum prima domus incipiet a 26. 1 Scorpij. Secunda 26. 1 Sagitarij. Tertia 26. 1 Capricorni. & ita deinceps secundum æqualem distributionem, quam faciebant veteres illi, vt supra copiose demonstrauimus.

v.10. *At quum obducta nigris.*] Mirum hunc versiculum longe aliter concipi in Textu Bonincontrij:

At quum subfectis orbem nox tinxerit aliis.

v.10. *At quum obducta nigris.*] Aliud exemplum. Duos enim κλήρους τύχης dixit, ἡμερινὸν καὶ νυκτερινόν. Quomodo in diurna genitura consequeris Sortem Fortunæ, docuit. Nunc docet in nocturna genitura quomodo habeas.

v.11. *qui tum materna excesserit aluo*] ἔκπτωσιν excessum ab aluo vocant magistri artis.

v.12. *Verte vias sicut.*] Petosiris & Necepso: ὅταν κλῆρον τύχης λαμβάνῃς, ἡμέρας μὲν ἀπὸ ἡλίου ἐπὶ σελήνην ἀρίθμει, καὶ τὰ ἴσα ἀπὸ ὡροσκόπου ἐπὶ τὰ ἑπόμενα τῶν ζωδίων ἀπόλυε· νυκτὸς δὲ ἀνάπαλιν. Quod igitur illi Ægyptij dicunt ἀνάπαλιν, hoc Manilius dicit *Verte vias*: quod quidem ita Græci Magistri exponunt. τὸ ἀνάπαλιν δέ τί ἐστιν; ἵνα ἀπὸ σελήνης ἐπὶ ἥλιον ποιήσῃς, καὶ μηκέτι εἰς τὰ ἑπόμενα, ἀλλὰ εἰς τὰ ἡγούμενα ἀπολύσῃς, Nimirū contrario ordine μεθόδου τῆς προτέρας docet. In diurna genitura sumeba-

sumebatur distantia Solis a Luna, hoc est, peripheria ADBC. In nocturna contra sumitur distantia Lunæ a Sole, nimirũ peripheria CA. In diurna genitura reiiciebatur ab Horoscopo in consequentia. Nimirum peripheria ADBC putabatur a B, donec per CA desineret in D. At in nocturna genitura distantia Lunæ CA reiicitur in antecedentia, hoc est, a B, ad D. Recte igitur *ἀνάπαλιν*, & *Verte vias*. Esto igitur 561 in 21,49 Leonis. Luna in 26,31' Virginis. Horoscopus in 1, o' Leonis. Distantia Lunæ a Sole 325, 18. quæ detracta de Horoscopo, hoc est, in antecedentia signorum putata relinquit gradus 155.42'. hoc est, 5. 42 Virginis. Ex hoc circulo, quem proposuimus, fortasse manauerit character vulgaris Sortis Fortunæ, quem ita designanr ⊕, nisi sit Thema ipsum Athlorum in quatuor cardines sectum: vel, quod omnino verum puto, quia sortes omnes ligneæ, vel eburneæ ita scalperentur.

v. 16. *Tot numerare iubet fulgens Horoscopus a se.*] In antecedentia, non in consequentia, a B, ad D. Nam Manilius domus quidem ipsas primam, secundam, tertiam secundum signa consequentia vocat, vt vulgus solet. Sed tamen ordinem domorum eum esse censet, non qui a numero secundum signorum consequentiam, sed qui a motu cæli censetur, secundum antecedentia. quod in significationibus τῶν δωδεκατόπων genituræ in fine superioris libri. item in Dodecatopo Athlorum, non semel profitetur. In diurna igitur genitura Manilius iubet distantiam Solis a Luna, nempe arcum ADBC, a puncto B putare ad D: In nocturna autem distantiam Lunæ a Sole, arcum CA, a puncto B, ad D, putare. Atqui idem est. Quid enim interest distantiam Solis a Luna per signa consequentia sumptam ab horoscopo in consequentia numerare, aut distantiam Lunæ a Sole per antecedentia, ab horoscopo in antecedentia quoque putare, si eadem res, methodus diuersa? Itaque frustra sunt Petosiris & Necepso, qui rem diuersam putarunt, & Manilium nostrum fugit ratio, qui diuersas Sortes Fortunæ censet, nocturnam & diurnam. Sat enim est tam in nocturna, quam diurna genitura loco Solis detracto a loco Lunæ, reliquum ab horoscopo in consequentia numerare. Itaque optime omnium Ptolemæus: *κλῆρον μέν τοι τύχης συνάγομεν ἀπὸ τοῦ ἀριθμοῦ πάντοτε τῶν μοιρῶν καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς τοῦ ἀπὸ ἡλίου ἐπὶ σελήνην. καὶ τὰ ἴσα ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τοῦ ὡροσκόπου κατὰ τὰ ἑπόμενα τῶν ζῳδίων.* Ergo καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτὸς eandem sortem Fortunæ esse dicit,

dicit, atque vna tantum methodo indagandum. Non enim duo sunt κλῆροι τύχης, vt ridicule vult noster, sed duæ methodi vnius κλήρου τύχης, quæ eodem recidat.

v. 17. *Hunc Fortuna locum teneat.*] *Fortuna* Sors Fortunæ. prima sedes, inquit, detur Sorti Fortunæ. Cætera sedes cæteris Athlis secundum ordinem signorum. Vides manifesto æqualem modum intelligi. Idem supra:

Cætera prædicto subeuntibus ordine signis
Coniunges, teneant proprias vt singula sedes.

v. 19. *Forsitan & quæras.*] Neque Athla sine sorte Fortunæ, neque Sors Fortunæ sine Horoscopo indagari potest. Nam Athlorum Sors Fortunæ, & Sortis Fortunæ Horoscopus dux est. Necessario igitur prius Horoscopus habendus, deinde Sors Fortunæ, quæ sine eo frustra indagatur.

v. 20. *Qua ratione queas natalis.*] Ineptissime, vt & cæco paret. Felicissime olim nobis succurrit legere:

Qua ratione queas a tali tempore nati
Exprimere immerso surgentem Horoscopon orbe.

quo nihil verius excogitari potuit. *A tali tempore*, ἀπὸ τοῦ δοθέντος χρόνου. Sic infra ad eundem modum, ad eandem sententiam:

——— *varioque referre Sub tali regione dies.*— ἐν τῇ δοθείσῃ κλίματι. Talis, ὁ δεῖνα. Ausonius:

... Et quicquid vocum bellua talis habet.

τὸ δεῖνα θηρίον. Et potest quoque legi *a talis*. τοῦ δεῖνα.

Ibid. *Qua ratione queas a talis tempore nati.*] Ephodus ad Horoscopum indagandum.

v. 21. *Exprimere immenso.*] Lege *immerso*.

v. 22. *Quod nisi subtellis visus ratione tenetur.*] Ita habent manuscripti duo Gemblacensis, & alter, item textus Boninconitij. Solennis error veterum librariorum *substelis* pro *subtilis*. Sciunt hoc qui veteres libros triuerunt. Itaque olim non absurde legebamus:

Quod nisi subtilis visus ratione tuetur.

Quod sane reiici non poterat, nisi Gemblacensis partim iuuaret, partim reclamaret. Ibi enim conceptum est:

Quod nisi substellis visum ratione tenetur.

Itaque minimum laborem reliquit ad verum eruendum. Legendum enim:

Quod nisi subtili visum ratione tenetur,
Fundamenta ruunt artis, nec consonat ordo.

Ita vetus coniectura nostra adiuta ope codicis Gemblacensis veram sententiam huius loci restituit. Quam ineptum sit sub stellis horoscopum indagare, sciunt qui sine risu hæc audire non possent. Quod, inquit, visum & consideratum subtili ratione nisi tenetur, fundamenta ruunt artis.

v.23. *Fundamenta ruunt artis.*] Quid enim horoscopus aliud, quam fundamentum? Imo, vt diximus, βάσις καὶ θεμέλιον a Paulo Alexandrino vocatur. Corruente igitur artis fundamento, artem quoque ipsam corruere necesse. Græci: πρώτη ἀρχὴ πάντων καὶ ῥίζα ὁ ὡροσκόπος παρὰ τοῖς ἀποτελεσματικοῖς ὀνομάζεται. τούτου τοίνυν ἡμαρτημένου, ἀνάγκη πάντα τὰ ἄλλα αὐτῷ συναμαρτάνειν, κατορθωμένου δὲ, συγκατορθοῦσθαι. Quæ quid aliud quam Manilium interpretantur?

v.24. *Cardinibus quoniam falsis.*] Falsos cardines, hoc est, fallaces vocat, nimirum propter mobilitatem καὶ τὸ μεταβατικόν. Nam τὸ Falsum hoc significat apud hunc nostrum, vt:

—*falsi fallacia Mundi:* quemadmodum paulo ante mundum *mentiri faciem* dixit. Neque tantum διὰ τὸ μεταβατικὸν falsos vocat: sed etiam quia fere semper inæquales, vt supra notauimus. Nam circulus magnus per punctum Eclipticæ transiens & Meridianum ad angulos rectos in polo Mundi secans inæquales retrantes Zodiaci facit nunc maiores xc graduum, nunc minores.

Ibid. *qui cuncta gubernant.*] Inuento Horoscopo tandiu Sphæram solidam voluebant, quoad punctum Eclipticæ datum ortiuo Orizonti admouerent. Vnde fiebat, vt circulus magnus, qui ad polos Mundi Meridianum ad rectos angulos secat ad contactum ortiui Orizontis tetrantes, vt dixi, quatuor faceret cum Meridiano. Illi quadrantes Manilio dicuntur gubernare cuncta, quia ex eorum interuallis ὁ ὀκτάτοπος exornatur.

v.25. *Mentitur faciem.*] *Mentitur*, variat.

v.29. *vt totum lustret curuatis arcubus orbem Exprimere.*] Curuatos arcus τὰς ἀψῖδας τῶν ἡμερινῶν κύκλων παραλλήλων intelligit. *Exprimere* etiam in eandem sententiam dixit alibi:

Qua ratione queas a talis tempore nati
Exprimere immerso surgentem Horoscopon orbe.

v.30. *Exprimere & vultus.*] Textus Bonincontrij: *Exprimet*

Exprimet & vultus — Sunt vestigia priscæ scripturæ in archetypo, ex quo propagata sunt ista, quæ exstant hodie inferioris notæ & mendosissima exemplaria. Nam in archetypo scriptum erat *Exprimeret cultus*. vt supra *partest*, & alibi *Et Capitex vno*.

v. 33. *Auferat occasus.*] *Aut ferat occasus.* —

Pag 66. v. 1. *Nec me vulgata.*] Circulus ille magnus cum Meridiano Zodiacum in quatuor partes inæquales diuidit, nisi Horoscopus in alterutrum punctum æquinoctiorum aut tropicorum inciderit. Atque adeo inuento Horoscopo non admodum difficile illos tetrantes constituere. Signorum vero anaphorica tempora colligere, hic vero labor est. Non placet, inquit noster, hæc vulgata methodus, quæ binas horas Signis ascendentibus attribuit. Tricenarum, inquiebant, partium est Signum. Quinæ denæ horam constituunt. Ergo vnum signū constans bis quinis denis gradibus binarum horarum est. Hæc illi μοίρας, quæ in Zodiaco accipienda sunt, confundentes cum temporibus Æquinoctialis in CCCLX μοίρας sectus est circulus Zodiacus. in totidem χρόνους Æquinoctialis. illæ sunt mensura ascensionum. Isti mensura horarum. XV enim χρόνοι horam constituunt. Sed horum opinio locum habuerit, siquidem Signorum ascensiones æquales essent. Nunc vero sunt inæquales, aliæ plurium, aliæ pauciorum, quam triginta graduum. In hac Lugdunensi Batauorum inclita vrbe Aries cum Piscibus ascendit graduum 12. 48'. Taurus cum Aquario grad. 16. 54'. Gemini cum Capricorno 26. 29'. Cancer cum Sagittario 37. 8'. Leo cum Scorpione 42. 54'. Virgo cum Libra 43. 0'. Non igitur sunt tricenarum partium: & consequenter neque binarum horarum; atque id quidem, quatenus Dodecatemoria considerantur, non quatenus ζώδια καμπτεσμένα. Tunc enim longe magis discrepabunt. Quædam enim καμπτεσμένα minora sunt; quam Dodecatemorion: vt verbi gratia, Cācer ne tertiam quidem partem obtinet Dodecatemorij. Virgo autem vindicat portionem de Leone, & Chelis. Piscium denique australis torus propemodum in Dodecatemorio Aquarij situs est. Scorpio duo Dodecatemoria occupat.

v. 3. *Et paribus spatiis.*] Inæquales sunt eorum ascensiones. Ergo ipsa etiam inæqualia. Quomodo igitur paribus spatiis?

v. 4. *Vt parte ex illa.*] Locus Solis esto 13. 25' Libræ. Natus est aliquis de die, hora VII absoluta. Horarum numerus III

signa

ſigna cum ſemiſſe, hoc eſt partes c v. Eas ego numero conſequenter a 13. 25′ Libræ. Numerus conſiſtit in 28. 25 Capricorni. Ita colligebant illi. Neque alia Æruſcatorum illorum Chaldæorum Horoſcopi indagandi methodus erat.

Ibid. *Vt parte ex illa.*] A loco Solis detrahebant horarias illas partes, ſeu tempora. Vbi ſumma conſiſtebat, ibi Horoſcopum ſiſtebant. Hæc quanquam puerilia, tamen non aſſequitur Bonincontrius, & valde ridiculus eſt.

v. 5. *ſummaque accommodet aſtris.*] Quot ſigna ab ortu Solis, ad tempus genituræ aſcenderint, tot binas horas diſtribuant. Iſta non capit bonus Bonincontrius.

v. 8. *Sed iacet obliquo.*] τὸ *iacet* etiam pertinet ad obliquitatem Zodiaci. Infra:

Quam breuis illa iacet, tam longus circulus hic eſt:

Item alibi:

Quod quanquam per tres ſignorum circulus arcus
Obliquus iaceat. ———

Aſcenſiones rectæ & obliquæ dupliciter intelliguntur: aut κατὰ τὴν ὀρθὴν σφαῖραν, aut κατὰ τὴν ἐγκεκλιμένην. In Sphæra recta ortus omnium Signorum impropriе recti dicuntur, quum quatuor tantum in ea oriantur recte, nimirum quæ ambo puncta tropica æqualiter interiacent, Gemini, Cancer, Sagittarius, Capricornus. Reliqua oblique oriuntur. De hoc Sphæræ ſitu non intelligit Manilius. Is enim ſitus proprius eſt eorum qui ſub æquinoctiali habitant. Supereſt igitur, vt de inclinata Sphæra intelligatur: in qua ſex recte aſcendunt, ſex oblique. A principio Cancri, ad principium Capricorni, recte omnia aſcendunt: oblique autem a principio Capricorni, ad principium Cancri. Hæc ſatis nota & tironibus ex elementis ſphæricis. Quæ oblique aſcendunt, minus habent de arcu æquatoris; quæ plus habent de arcu æquatoris, recte oriuntur. Ita alia ſigna ſunt minora binarum horarum æquinoctialium, alia maiora. Falſa igitur ratio, quæ paribus ſpatiis æqualia digerit aſtra.

v. 11. *Vt propius nobis.*] Prout nobis ſigna ſunt propinquiora, aut remotiora, eo oblique magis, aut recte magis oriri. Cancrum remotiorem, Capricornum terræ propiorem. Ideo tardiores aſcenſiones a Cancro, ad Capricornum, & contra.

v. 12. *Vix finit luces Cancer*] Adhibendus interpres horum Geminus:

minus: ὁ γὰρ ἥλιος περὶ μὲν τοὺς τροπικοὺς κύκλους πολὺν ἐπιμένει χρόνον. κατὰ τὴν πάροδον τὴν πρὸς αὐτοὺς καὶ τὴν ἀποχώρησιν. ὥστε σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μ μένειν πρὸς αἴσθησιν ἐπὶ τῶν τροπικῶν κύκλων. δι' ἣν αἰτίαν τὰ μεγέθη τῶν ἡμερῶν σχεδὸν ἐφ' ἡμέρας μ τὰ αὐτὰ διαμένει.

v. 13. *Quam breuis illa iacet.*] Et digito ostendit, a Brnmæ puncto, ad punctum Solstitij, obliqua compurari: a puncto Solstitij, ad Brnmam, recta.

Ibid. *tam longus circulus hic est.*] *Circulus*, id est, semicircnlus, atcus, vt vulgo loquuntur, est ἡμικύκλιον καταβιβάζον, quod est recte orientium. Ille alter semicirculus est ἡμικύκλιον ἀναβιβάζον oblique orientium.

v. 16. *Nec nocturna minus.*] Nec minores sunt noctium, quam dierum variantiæ, imo æquales, sed in diuersis signis.

v. 17. *Sed tamen aduersis.*] Gembl. *Sed tantum aduersis.* —— longe melius, & sententiæ Manilij conuenientius. Nam aduersis mensibus, id est, septenis quibusque mensibus tenorem eundem alternæ dierum & noctium diuersitatis constare ait. Canceri dies longissimæ: aduersi vero signi siue Capricotni noctes pari mensura. Iam clara omnia.

v. 20. *pari sub lege manere.*] Manere in auras barbarum est. Opus est enim non quietis, sed motus verbo, vt loquuntur Grammatici. Sed omnino scripsit Manilius: *sub lege meare.* Etiam alibi *manent* pro *meant* legebatur. Meate in auras, est oriri. Lucanns de signorum ortu:

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit Rectior. ——

Quis, inquir, possit credere, pares ascensiones esse, quum iam probauerim alia πολυαναφορα, alia ὀλιγαναφορα esse?

v. 21. *Adde quod incerta est.*] Si dies snnt incerti, & diurnæ quoque duodecimæ sunt incertæ. Hora est duodecima diurna. Ergo horæ diurnæ incertæ. De noctibus idem concludas licet. Dierum magnitudo incerta est. Ergo senum signorum ascensionales mensuræ inæquales. Recte. Rursus aliud argumentum. Horarum sunt magnitudines incertæ. Ergo ascensiones non semper binarum horarum esse possunt. Separat hoc argumentum, quod pendet a priore.

v. 24. *Quum tamen in quocunque loco.* Aratus:

—— πάσῃ δ' ἐπὶ νυκτὶ
ἓξ αἰεὶ δύνουσι δυωδεκάδος κύκλοιο,

τόσσαι δ' ἀντέλλουσι. τόσον δ' ἐπὶ μῆκος ἑκάστη
νὺξ αἰεὶ τετάνυσται, ὅσον τε περ ἡμίσυ κύκλου
ἀρχομένης ἀπὸ νυκτὸς ἀείρεται ὑψόθι γαίης.

v. 27. *Quum spatium non sit tantum.*] Quum omnibus non sit tantum spatium, vt eorum ascensio binas horas compenset. Pugnantes horas etiam infra dixit:

Donec ad ardentis pugnarint sidera Cancri.

Pugnare ἀντὶ τοῦ παραλλάττειν ponit.

v. 28. *Si modo.*] τὸ *modo* abundat, vt τὸ *tamen* apud Horatium:

——— *Si tamen*
Non inuisa rates transiliunt freta.

v. 29. *Quem numerum debet ratio, sed non capit vsus.*] Si non est mendum in hac lectione, hæc horum verborum mens fuerit: Ratio, inquit, postulabat, vt singula signa essent binarum horarum: sed experientia aliter docet. Ratio colligit, si signum est tricenarum partium, hora quinarum denarum, sequi necessario, vt signum sit binarum horarum. Hæc recte colliguntur. Sed vsus docet, non secundum longitudinem Zodiaci tempora putanda, sed secundum ascensiones signorum.

v. *. *Nec tibi constabunt.*] Hi viginti octo versus pertinent ad partem hinc multis versibus summotam, quæ est de horarum mensura. Itaque illam necessario hæc sequi debebat. Nam post doctrinam horarum horologium instituendum, & quidem vt præcipit, ab æquinoctio. At quid hæc ad argumentum longitudinis temporariæ signorum, & ascensionum ipsorum? Deinde quod sequitur exemplum stadiasmi signorum, quam inepte post sequitur, vt longe multis versibus & paginis antecedat doctrinam stadiasmorum, quam postea docet. Deinde, quod maximum telum est, caput longum, quod post stadiasmorum exemplum sequitur, pertinet ad continuationem nostri argumenti, quo confutatur opinio de binis horis signorum ascensioni attribuendis. Valde huic optimo scriptori nocuit importuna scriptorum σκευωρία, qui eius libros in capita secuerunt, quum auctor perpetua oratione scripserit, vt Lucretius, & Empedocles. Hinc tam facile fuit membra suo ordine luxari, quam procliue fuit, libros in membra secare. Isti igitur viginti octo versiculi cum toto capite sequenti, qui sunt in summa versus LIV, quo transferendi

rendi sint, suo loco docebitur. Itaque mirus est consensus totius contextus ita eo ordine restituto, qui pristino seruato nullus erat. Egregia est huius traiectionis restitutio. neque emendationi huic aduersari possunt, nisi Simioli, & Zelotypi.

v.30. *Sed neque per terras.*] Duobus argumentis confutat vanitatem opinionis, quæ binas horas ascensionibus Signorum attribuit. Prius est inæquales esse ascensiones in eodem loco. Nam Alexandriæ Aries oritur gradib. 20.23', Taurus 24.9'. Ergo non sunt æquales ascensiones. neque igitur binarum horarum. Posterius ascensiones eorundem signorum in hoc loco non esse æquales ascensionibus eorundem in alio. Alexandriæ Aries oritur gradib. 20.53'. Romæ gradib. 17.21. Taurus Alexandriæ gradib. 24.9'. Romæ gradib. 21.6'. Vnde illa diuersitas? a situ regionum, quod ab æquinoctiali ad polum pergentibus semper obliquæ ascensiones decrescunt, rectæ autem crescunt: dies æstiui maiores sunt, hiberni breuiores. Hæc igitur omnia argumenta ex positu globi terræ instructa sunt ad euertẽdam sententiam de binis horis ascensionum. Quam ineptum erat disputationem hanc interrumpi, interiecta materia valde dissimili de horologiis & stadiasmis signornm, tam absurdum post illam materiam iterum ex abrupto disputationem eandem repeti. Mentio horarum fecit, vt huc caput de horologiis coniiceretur, quum, vt diximus, horarum mentio facta sit, quod sit membrum siue sequela prioris argumenti. Nam si dies sunt incerti, & duodenæ quoque partes eorum, id est horæ, sunt incertæ. rectissime. Pergit: sed noli putare signorum ascensiones inter se variare in eodem loco, quod iam diximus, vnde & horæ variant. variant etiam per omnes terras. quæ enim oblique ascendunt, eo magis illa oblique ascendunt, quo magis ad polum pergitur. & contra magis recta, quæ recte ascendunt.

v.31. *simili nec tempora cursu.*] Gemblacensis:

—— *simili nec tempora summa.*

v.32. *modus est varius ratione sub vna.*] Distingue:

—— *modus est varius. ratione sub vna*

Nunquam Phryxei ducuntur vellera signi,
Chelarumque fides, iustæque examina Libræ:
Nec manifesta patet falsi fallacia Mundi,
Nec similis simili toto nox vertitur orbe,

Omnia consurgunt binas si signa per horas.

Si, inquit, omnia signa consurgunt per binas horas, nulla est dierum inæqualitas. Atqui est Ergo non consurgunt per binas horas. Minorem probat, quia æquinoctia duo sunt in anno. Ergo in toto reliquo anno inæqualitas est dierum & noctis. Non enim æquinoctium dictum esset, nisi essent & dies non æquinoctiales. Nam æquale dictum πρός τι, nempe respectu inæqualis. Æquinoctium igitur dictum contemplatione reliquarum dierum cum noctibus inæqualitatis. Hæc ita clare Manilius, quæ antea ne Oedipus quidem intelligebat.

Ibid. *ratione sub vna Nunquam Phryxei.*] Æquinoctiorum vna ratio est semper. Nam vbique terrarum eodem modo & mensura æquinoctia conficiuntur. Si, inquit, signa sunt binarum horarum, ergo nullum æquinoctium conficitur neque vernum neque autumnale: sed semper erit nullo discrimine æquinoctium. Atqui modus est varius. Ergo, &c.

Pag 67. v. 2. *Omnia consurgunt.*] Ita duo manuscripti, Gemblacensis & alter: item veteres editiones, præter textum Bonincontrij: vbi ineptissime est,

omnia quin surgunt binas sibi signa per horas.

Quod homini tenebras offudit, ne posset ne minimum quidem in sententia horum versuum videre. Legendum vero:

Omnia consurgunt binas si signa per horas.

v. 3. *Quo medius recte.*] Manifesto legendum:

Quos medius recto percingitur ordine Mundus,

Illis perpetua iunguntur pace diebus Obscuræ noctes. ——

Est principium descriptionis climatum ab æquinoctiali, ad polum. Per quos homines transiens mundus percingitur recto ordine. Sed in Gemblacensi legitur *Illi* non *Illis*. Tunc τὸ illi esset illic. & retinendum esset *Quo*.

Quo medius recto præcingitur ordine mundus

Illi perpetua iunguntur pace diebus Obscuræ noctes. ——

quod magis placet. *Illi* Cicero dixit non semel pro *illic*, vt alibi notamus. Verissima est ea lectio.

Ibid. *Quo medius recto præcingitur.*] Dies æstimantur a circulis parallelis, quos Sol numero CLXXXII describit, e quibus medius est æquinoctialis. Illi circuli, vbi in arcus æquales diuiduntur, æquales dies faciunt. In sphæra recta orizon æquinoctialem ad angu-

ad angulos rectos, proinde & in arcus æquales diuidit. Ergo æquales dies facit. Sub sphæra igitur recta æquales semper dies sunt, quia per polos mundi transiens Orizon idem semper est:

Ac bene diuiso mundus patet orbe, latetque.

Ibid. *recto præcingitur orbe.*] Vnde ὀρθὴ χέσις σφαίρας.

v.7. *Nec manifesta patet.*] Fallaciam mundi τὴν ἀνωμαλίαν dierum dicit.

v.8. *Nec similis simili toto nox vertitur orbe.*] Gemblacensis longe melius:

Nec similis simili toto nox redditur æuo.

Similis simili ἑλληνίζει. ἴσος ἴσῳ. Aristophanes:

οἴμοι κύλικος ἴσης ἴσῳ κεκεραμένης.

Est autem simile τὸ ὅμοιον ἀρχαϊκῶς ἀντὶ τοῦ ἴσου dictum. quod in Sphæra Mundi notamus.

Ibid. *Nec similis simili.*] In obliqua sphæra multi dies sunt inter se æquales, & multæ item noctes: quæ nimirum æqualiter a punctis tropicis distant, modo παχέως καὶ ὁλοσχερῶς non ἀκριβῶς accipiantur. Nam alioqui interuallum dierum a solstitio, ad æquinoctium autumni, minus est eo, quod ab æquinoctio veris, ad solstitium. Sed hoc est ἀναίσθητον καὶ λόγῳ tantum θεωρητόν. Itaque non τὴν ἀκρίβειαν, sed mentem Manilij interpretamur: qui dicit habitantibus sub sphæra recta non id contingere, quod nobis. Nos dicimus quintamdecimam diem, puta, ante solstitium esse æqualem quintædecimæ diei post solstitium. At habitantes sub sphæra recta nihil tale dicere possunt, vt pote quibus omnes dies æquales sint. Nobis omnibus annis multi dies multis diebus æquales sunt, & multæ noctes multis noctibus. At illis ne toto quidem æuo, id est ne vnquam quidem hoc accidit: quare?

Vna quod æquali lustratur linea Phœbo. Valde ridiculus est Boninc.

v.9. *Omnibus autumnus signis, ver omnibus vnum.*] Æquinoctium quidem sempiternum esse sub recta sphæra, verum est. Perpetuum ver, & autumnum ibi florere, falsissimum. Simile argutabatur supra de longissimo die sub Cancro, quum dicit habitantibus sub Tropico vix Solem occidere. Quod & Ausonius somniabat:

Semper vbi æterna vertigine clara nitet Lux.

Quomodo ibi æterna lux, aut longissimæ moræ Solis, vbi dies est tantum horarum 13. 8'?

v. 11. *Nec refert.*] Nihil refert ſcire, vtrum ſolſtitium ſit, an bruma. Nam ſemper æquinoctium eſt.

v. 13. *Sideribus mediis.*] τοῖς κέντροις.

Ibid. *an quæ ſunt quatuor inter.*] τοῖς στερεοῖς καὶ τοῖς δισώμοις.

v. 15. *Obliquos iaceat*] *Obliquus.* Miſeret me Bonincontrij, quem vulgata lectio in nugarum caſſes induit. Quid indignius Mathematico, quam putare circulum Zodiacum iacere per tres circulos obliquos? Itane Tropici & æquinoctialis, vt vno verbo dicam, paralleli circuli, obliqui ſunt? τὸ *iaceat* de obliquitate circuli dictum etiam alibi tetigimus:

Sed iacet obliquo ſignorum circulus orbe.

Sed magis ludibrium debet, quum legit *iaciat* non *iaceat*. Pudet nugarum.

Ibid. *recto tamen ordine Zonæ Conſurgunt.*] quantum quidem ad ſitum pertinet, recto ordine. quantum vero ad ſigna ipſa inter ſe, alia recte, alia oblique. Sed Manilius vult omnino omnia ſigna in ſphæra recta recte oriri: quod ſatis illis teſtatur:

Et paribus ſpatiis per ſingula luſtra reſurgunt.

Quæ fuit veterum opinio. Nam & ita Lucanus:

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior, aut Aries donat ſua tempora Libræ,
Aut Aſtræa iubet lentos deſcendere Piſces.
Par Geminis Chiron, & idem quod Karcinus ardens,
Humidus Ægoceros: nec plus Leo tollitur Vrna.

Omnia ſigna ſub Sphæra recta ἰσαναφορα eſſe, quod iſte canit, tam falſum, quam quod ſubiicit:

At tibi, quæcunque es Libyco gens igne dirempta,
In Noton vmbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.

Ait ſub Cancro poſitis vmbras ſemper in Auſtrum iaci, falſo. Hoc enim illis, qui extra Capricornum habitant, accidere neceſſe eſt. At illis, qui intra Tropicos habitant, pro diuerſitate conuerſionum Solis, nunc Auſtrina, nunc Aquilonia eſt. Sed de hoc in Prolegomenis.

v. 16. *Supraque caput.*] κατὰ κορυφὴν, verticaliter, vt vulgus loquitur. *Zonæ* τοῦ ζωδιακοῦ, aut ſimpliciter τοῦ κύκλου.

v. 17. *per ſingula luſtra reſurgunt.*] *Luſtra* ſimpliciter τὰς περιόδους. *luſtrum Solis* infra vertens annus.

v. 19. *Et ſimul ex illa.*] Gemblacenſis male: *At ſimul ex illa.*

Et ſimul

Et ſimul ab æquinoctiali recedas, quacunque te tulerit greſſus in Septentrionem. Sentit κατὰ τὴν σημειαίαν πάροδον κατὰ πλάτος fieri παράλλαξιν.

v. 21. *Per conuexa gradus.*] Puto legendum:

Quicquid ab extremo temet præuerterit axe
Per conuexa gradus greſſum veſtigia terræ.

Ordo: quicquid gradus præuerterit te greſſum per faſtigia terræ. ὅσον δ᾽ ἤποτε ἡ πάροδος γίνηται σοῦ κατὰ πλάτος προελθόντος. Hæc fuerit ſententia huius loci, ſiquidem vitio caret, quod valde dubito. τὸ *quicquid* eſt quantum, ὅσον. Ita plane Lucanus III.

Quicquid ab occiduis Libyæ patet arida Mauris.

Quicquid patet, quantum patet.

Item libro VIII. —*quicquid deſcendet ab arbore ſumma*
Arctophylax, propriorque mari Cynoſura feretur
In Syriæ portus tendit ratis.——

Quod ſane eodem modo dictum, vt hic quicquid te præuerterit gradus.

v. 20. *præuerterit axe.*] Axem aſcenſum, cliuum vocat. Propert.

Scandentiſque axis patriæ de vertice murus.

Iuuenalis:

Dignus Aricinos qui mendicaret ad axes.

Ergo cliuum vocat ſummum globi ſub æquinoctiali. Nam ab æquinoctiali ad polum pergentibus deſcenditur. vel ſimpliciter extremum axem, remotum clima. Lucanus II.

— *calida medius mihi cognitus axis Ægypto.*——

v. 21. *Per conuexa gradus.*] Ita libro primo:

Sed quocunque vagæ tulerint veſtigia terræ
Has modo terrarum nunc has gradientis ad oras.

v. 24. *ergo vbi conſcendens orbem.*] Gemblacenſis *conſedes* deprauato ex *conſides.*

Ergo vbi conſides, orbem ſcandenſque rotundum Digrediere.—

Ibid. *ſtridenſque rotundum.*] Nemo dubitauerit vitioſam eſſe ſcripturam. Succurrit Gemblacenſis: *ſcandenſque.* Quod ſine dubio verum eſt.

Ergo vbi conſides, orbem ſcandenſque rotundum Degrediere.—

Ab æquinoctiali, ad Septentrionem pergentibus polus attollitur. quia ab æquinoctiali Septentrionem verſus deſcenditur; quod ipſe vocat deſidere, tralatione a ponderoſis, quæ peſſum eunt.

eunt. Hoc est enim desidere, tanquam qui ab æquinoctiali ad Septentrionem pergunt, periude ac qui a summo deorsum deuoluuntur.

v. 25. *Digrediere.*] Gemblacensis. *Degrediere* ——— Hoc est, descendes. Aliud enim est *Digredi*. Glossæ. *Degreditur* καταβαίνει. Non erat locus emendando huic loco sine codice.

Ibid. *simul fugiet pars altera terræ.*] Orizon quidem orbem in duo hemisphæria æqualia diuidet, quia magnus circulus est, sed non ad rectos angulos: quia per polos eius non transit. Simul igitur facta fuerit poli eleuatio, obliqua intersectio sequetur.

v. 26. *sed quantum inflexerit orbe.*] *Orbem*. Prima fuit hæc differentia ab habitu sphæræ: quod aut obliquus, aut rectus. Altera hæc, quod inter se diuerse obliqui. Atque hæc quidem est, de qua loquitur.

v. 27. *Tantum inclinabit cæli positura.*] Ab hac igitur varia positura & variæ vmbræ, & ab illis horarum varietas colligitur. Quæ enim recte oriebantur, ea hic oblique oriuntur: & quidem obliqua alia aliter: quia positura alia atque alia.

v. 30. *Atque erit obliquus.*] Lege *obliquo.*

v. 31. *Qui transuersus erat.*] Transuersum dicit quod πρὸς ὀρθὰς stat. Obliquum πρὸς ὀξείας.

Ibid. *Qui transuersus erat spatio.*] Scribe:

Atque erit obliquo signorum balteus orbe,
Qui transuersus erat, statio quando illius vna est,
Nostræ mutantur sedes. ———

Nostræ sedes mutantur: hoc est, noster Orizon variat, & prout a polis eclipticæ discedit, obliquiores eius intersectiones facit.

v. 32. *ergo ipsa moueri Tempora.*] Argumenti πέρασμα. Horæ habitum Sphæræ sequuntur. Habitus Sphæræ mobilis est. Ergo mobiles horæ, seu tempora.

Pag. 68. v. 2. *cursus obliqua malignos.*] Cursus malignos dicit, vt in Sphæra *inuida lumina.*

Inuidaque obliqua radiorum munera flamma
Dat per iter minimum nobis. ———

Vtrumque enunciatum eadem & tralatione, & notione.

v. 4. *Pro spatio mora longa datur.*] τελεία στιγμὴ post τὸ *datur.* Quo propiora nobis, eo maiores oriendo moras interponunt. Hoc est, quod dicit: ——— *quæ proxima nobis*

Consur-

Consurgunt, longos cæli visuntur in orbes. Supra:
Atque alia inflexis oriuntur sidera membris:
Ast illis magis est rectus surgentibus ordo,
Vt propius nobis aliquod, vel longius astrum est.

Ita fiet, vt Borealia signa eo magis supra terram extent, quo longior fit πάροδος κατὰ πλάτος: & contra Australia magis deprimantur, quæ ipse vocat vltima. quanquam non omnia signa Borealia recta sunt: vt neque omnia Australia obliqua. quod ipse tamen omnino sentit. Siquidem vult ea, quæ supra terram magis extant, esse recta. Sic fieret, vt arcus ille a principio Arietis, ad finem Virginis totus rectorum signorum esse debuerit. quod falsum. Sed hæc est illorum priscorum astronomia, quam Manilius & Lucanus sequuti sunt.

v.7. *Et quando ad gelidas.*] *Et quanto.* Etiam Gemblacensis agnoscit.

v.9. *Vixque ortus occasus erit.*] Aratum de his intellexisse volunt quidam veterum, in quibus Hyginus.

κείνη που κεφαλὴ τῇ νήχεται, ἧχί περ ἄκραι
μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσι.

Sed Aratus intelligit de contactu Orizontis, & circuli Arctici. Ibi enim μίσγονται δύσιές τε καὶ ἀντολαὶ ἀλλήλῃσιν. quod in eo puncto, ἐν στιγμῇ χρόνου καὶ ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, stella oriatur & occidat. Non igitur de illis intelligebat Aratus, de quibus hic Manilius, quum potius de his nostris intelligat Homerus. de quibus interpretantur quoque illud Homeri ex x' Odysseæ:

ἔνθα κ' ἄϋπνος ἀνὴρ δοιοὺς ἐξήρατο μισθούς,
τὸν μὲν βουκολέων, τὸν δ' ἄργυφα μῆλα νομεύων.
ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

Ibid. *Si longius inde Procedat.*] Scribe *Procedas.* — Si fiat longior τοῦ πλάτους πάροδος.

v.11. *Tricenasque trahent.*] Hoc accidit sub eleuatione poli ad LXVI grad. scrup. XXX. in septentrionalibus partibus Islandiæ, quam primus omnium Pytheas Thulen esse dixit: item in Scritfinia, & Boddia regionibus Sueciæ conterminis, sub polo ecliptieæ, quo neoterici magna inscitia Arcticum definiunt. Nam eas regiones habitantibus vertex a polo mundi 23. 30' gr. distat: polus mundi 66. 30' attollitur. Tropicus illis tangit pulsum Orizontis, obtinetque eum locum, quem in Hellesponti tractibus

pes prior maioris Vrsæ. Et quia illis polus Zodiaci est pro vertice, necessario eisdem Zodiacus erit pro Orizonte secundum ea, quæ libro primo diximus. Semel vero in die polus Zodiaci eorum Zenith stringit. Sed subito transit Zodiacus, atque eleuatur, & Orizontem ad maiores, quam antea, angulos intersecat. Vnde altera pars supra terram extat, altera tecta subtus latet. Quia autem subita fit conuersio: fit quoque, vt puncto temporis sex signa subito existant, altera vero nascantur tardissime, quantum XXIV. horarum spatium est. Tanta est obliquitas eclipticæ. Contra accidit, quum occidunt. Quum igitur Cancer sit omnium signorum polo vicinissimum, propterea non occidit: sed simulac pulsum Orizontis tetigit, iterum resurgit. Contrarium imaginare in Capricorno. Quare quum Sol in puncto solstitij fuerit, necesse est diem viginti quatuor horarum esse, quia noctis interiectum momentum breuissimum est. De hoc igitur interpretamur illud principis poetarum:

ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι.

Ibid. *Tricenasque trahet.*] Quia nimirum minimum noctis momentum interiicitur, adeo vt pene sensum fugiat: propterea ait integrum mensem continuari die vno: vel diem esse vnius mensis. Quod sane quindecim diebus ante, & totidem post confectum solstitij sidus accidere debet. Nam tanta est nox, quantum satis est, temporis primo puncto Cancri, vt orizontem tangat. quod pene ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, vt ita dicam, contingit. Hoc in Islandia, vt supra tetigi, & illi parallelis tractibus accidit.

v. 13. *& attritis consumitur horis.*] Recte. Nam etiam in die, quæ vnius scrupuli fuerit, XII horæ considerantur.

v. 14. *Paulatimque perit statio.*] Et hic quoque *statio* legendum, vt supra.

v. 15. *Pluraque per partes subrupto.*] *Subrupto*, subrepto ἀρχαϊκῶς. vt infra: *Mensibus eruptis*, hoc est ereptis. Paulus libro primo Sententiarum de extraord. criminib. *fimo corrupto*. id est, correpto: vt Comicus, ἀπελᾶθυ λαβέσθαι. Et Plautus dixit *subruptum* pro *subreptum*. Neque aliter fere scribebant illi. Quod dicit *per partes*, id est κατὰ μέρος, paulatim vt iam dixerat:

Paulatimque perit statio fulgentibus astris.

v. 16. *Tempore quærentur.*] Locus vitiosus. τὸ *Tempore* formatum ex eodem in antecedenti verbo. Manilius scripsit *Terræ.*

Pluraque

Pluraque per partes surrepto tempore signa
Terræ quærentur medio cælata tumore.

Maior pars astrorum celebratur terræ tumore. Ita proculdubio scripsit Manilius.

v.17. *Adducentque simul Phœbum, texentque tenebras.*] Plane est, quod ex Poeta adduximus: ἐγγὺς γὰρ νυκτός τε καὶ ἤματός εἰσι κέλευθοι. Vbi vides ἀκρίβειαν Homeri, & Geographiam eorum temporum: quum tractum oræ Campaniæ, ac magnæ Græciæ adeo longe in Septentrionem submouerent, vt, si eam θέσιν sequimur, sub Polo Eclipticæ Læstrygonas, & Lami oppidum ponendum sit. Itaque Strabo, & alij veteres Homeri studiosi multum æstuant in Geographia Homeri explicanda.

v.18. *Mensibus ereptis donec sit debilis annus.*] Ereptis ereptis ἀφαιρέσεις. Annus sane fit debilis vno mense, vt contra eodem vno mense maior erat solstitiali tempore. Nam ibi vna dies, hic vna nox continua mensem abstulit. Contrariorum eadem ratio. Quod de die dictum, id de nocte quoque intelligendum. Sunt CLXXX paralleli circuli, quos Sol lustrat per annum. Quantum illorum supra Orizontem extat, tantam esse dierum mensuram supra diximus. Quia vero duo vltimi Tropicorum vicem sunt, in hac autem cæli inclinatione ea est Orizontis obliquitas, vt totum Cancri tropicum supra terram relinquat, totum vero Capricorni Tropicum subtus demergat: sane quum Sol erit in omnium signorum sublimissimo Cancro, ad diem conficiendum integra Æquinoctialis circuli conuersione opus est, hoc est CCCLX partibus: arcum autem diurnum totidem partium esse necesse est. Contra, quando Sol in omnium signorum humillimo erit, in eo videlicet circulo, qui totus infra terram est: ad noctis curriculum conficiendum tota æquinoctialis conuersione opus est. At in contrariam partem puncto temporis Sol ortus id efficiet, quod erit vicem temporis diurni. sed nullum παραυγασμὸν faciet. Quia παραυγασμὸς nihil aliud, quam τοῦ φωτὸς ἀντιπερίστασις, quæ nulla esse potest, quum ab Orizonte in tantum circulus ille deprimatur. Nam hic parangasmos fit tantum sub illis signis, quæ propius punctum solstitiale sunt, Geminis, & Cancro, & quidem in illis tractibus, in quibus nox longiuscula est, quam sub polo Eclipticæ: vt verbi gratia, quibus Tropicus non est pro Arctico, neque tangit punctum Orizontis Aquilonij: illis tantum temporis

poris

poris noctes obscurantur, quantum tropicus ipse abest a pulsu Orizontis septentrionalis: vt scimus accidere in Scotia, in qua nostrates milites noctu in excubiis alea ludentes nullum lumen adhibebant solstitiali sidere confecto. Tropicus autem distat ab Orizonte Edinburgi part. 9. 17' circiter. Tantum igitur mediæ noctis tempore Sol ab illorum orizonte distat in solstitio: vt reliquum noctis παραυγάζεσθαι necesse sit, & ex horis 6. 23', duos tantum trientes horæ minus III scrup. fere noctem obscurari, reliquas autem horas illustrari, καὶ παραυγάζεσθαι. Vnde habes rationem lucidatum dierum in illis regionibus, a quarum Orizonte proprius abest Tropicus: Quare τὴν τοῦ φωτὸς ἀντιπερίστασιν ignorantes Romani putarunt vix ibi noctem esse. Sed nec caussas omisit diligentissimus scriptor Strabo, his verbis rem quasi digito indicans: δῆλον, inquit, κατὰ τὰς ἄρκτους τόπους τοῦ ὁρίζοντος ἐν ὅλαις σχεδόν τι ταῖς θεριναῖς νυξὶ παραυγάζεσθαι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, ἀπὸ δύσεως ἕως καὶ ἀνατολῆς ἀντιπεριισταμένου τοῦ φωτός. ὁ γὰρ θερινὸς τροπικὸς ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ὁρίζοντος ἑνὸς ζωδίου ἥμισυ καὶ δωδέκατον. τοσοῦτον οὖν ὁ ἥλιος ἀφίσταται τοῦ ὁρίζοντος κατὰ τὸ μεσονύκτιον. καὶ παρ' ἡμῖν δὲ τοσοῦτον τοῦ ὁρίζοντος ἀποσχὼν περὶ τὸ ὄρθρον καὶ μετὰ τὴν ἑσπέραν ἤδη καταυγάζει τὸν περὶ τὴν ἀνατολὴν ἢ τὴν δύσιν ἀέρα.

Hinc cõsequens est, vt quanto remotior sit Tropicus ab Orizonte, tanto minus noctes illustrentur: & qui proxime Æquinoctialem habitant, tantum abest, vt illis noctis extrema illustrentur, vt non prius lucescat, quam Sol ortus sit: nulla vero aurora fere, aut crepusculum apparet in regionibus, quæ intra decimum gradum ab æquinoctiali sunt. cuius rei nulla caussa alia, quam maxima Tropici a Finitore distantia. Quod si nullus in æstate παραυγασμὸς fieri potest, tanto minus fiet, quum Sol erit in altero Tropico: ne forte quis credendum putet Ludouico Cadamusto, qui quum hoc scriberet, id fieri dixit ideo, quia ibi nulli montes sint, qui orienti Soli officiant. Ridicula est ratio, neque digna quæ confutetur.

v. 19. *Si vero Natura sinat sub vertice cæli.*] Ne hodie quidem ad ea loca nauigationes penetrarunt. Nuper nostri Hollandi ad LXXXI vsque gradum velificati sunt. Inclementia cæli & mare concretum vltra pergere vetuit. Tamen illi strenui Argonautæ Naturæ & incommodorum omnium victores hanc gloriam reportarunt, vt primi omnium ea loca adiisse ausi sint, nullis fortasse postea eandem gloriam, ne dicam maiorem adepturis.

v. 20. *Quem rigidis fulcit.*] Axis fulcire videtur eos, quia illis ſtans & rectus eſt ſubiectus ϰαὶ πϱὸς τοὺς ὀϱθοὺς.

v. 21. *Æternas ſuperare.*] Gemblacenſis: *ſuper ire*. Vtrunque probum.

v. 22. *Prona Lycaonia ſpectantem membra puellæ.*] Puellæ quidem prius, ſed poſtea πϱὸς ἐπιϰειμένης, ϰαὶ εἰς ἄϱϰτον μεταβληθείσης. *Prona membra*, ad illos reſpicientia, qui directo ſub polo ſiti ſunt. Nam nobis non ita, qui remotiores. Et prona id eſt in terras reſpicientia τῶν ζωδίων membra facit contra Theonis ſententiam, qui imagines cæleſtes in cælum, non in terram conuerſas eſſe ſcribit. Sic idem Theo Cancri pectus & os in cælum, ὄϱανον autem, id eſt, teſtam & dorſum in nos conuerſa eſſe.

v. 23. *Stantis erit.*] τὸ κεῖσθαι triſariam ϰατηγοϱεῖται: iacere, ſedere, ſtare. Tot habitus ſunt Sphæræ. primus iacentis, qui dicitur ὀϱθῆς σφαίϱας, propter rectos angulos Orizontis cum æquinoctiali. alter ſedentis, τῆς ἐγϰεϰλιμένης. Stantis, τῆς μονοειδοῦς. Tunc enim Æquinoctialis, qui Orizontis vicem eſt, ac in ambitum rectum circumuertitur, omnino molæ truſatilis & habitum & conuerſionem refert. Minus autem proprie Sphæra recta dicitur propter rectos angulos, quos cum Æquinoctiali facit, quia per eius polos tranſit, quum ea appellatio ſtantis ſphæræ magis propria ſit, in qua Æquinoctialis idem cum Orizonte & circulo arctico. Axis autem ſtat πϱὸς ὀϱθάς. ideo mundum fulcire dicitur paulo ante. Is enim rectus ſitus eſt, proinde vt hominis rectus ſitus, quum ſtat, non quum iacet. Nam homo dicitur ſtare, ſedere, iacere, ϰατὰ τὸ κεῖσθαι, non ϰατὰ τὸ ἔχειν. Sic ſphæræ ſitus denominatio παϱὰ τὸ κεῖσθαι eſſe debebat. quæ tamen recta vulgo dicitur non ϰατὰ τὸ κεῖσθαι, ſed ϰατὰ τὸ ἔχειν. quia ſcilicet σχέσις eius πϱὸς τὸν ὁϱίζοντα, ὀϱθή. Et ſane vetus Ptolemæi Scoliaſtes ὀϱθὴν ζφαῖϱαν vocat τὸ ἔξαϱμα, ad librum II τετϱαβίβλου, cap. de Eclipſibus. quod accurate notandum. Porro vtraque Stans, & Recta ſphæra immutabilis ϰαὶ ἀπαϱάλλαϰτος. Quam minimum enim aut ex recta attollatur polus, aut ex ſtante deprimatur, ſtatim Rectæ & Stantis nomen perit. At contra τῆς ἐγϰεϰλιμένης diuerſitates ϰαὶ παϱαλλάξεις multas eſſe nemo dubitat. Recta Sphæra vna eſt: quia vnus Æquinoctialis. Stantis duæ; quia poli duo.

v. 24. *Turbinis in morem.*] Mola ſuperior dicitur meta. Paulus de inſtructo & inſtrumento legato l. 18. *Eſt autem meta inferior*

pars molæ, catillus superior. Falsum. Iutisconsultus scripsit: *Est autem meta superior pars molæ, catillus inferior.* Apud veteres enim superior mola κωνοειδὴς fuit: inferior caua instar catini. vnde illi nomen. Meta autem instar turbinis inuersi conueniebat in catillum, vt mas in feminam, qua parte basis est, non qua mucro. Nam mucrone superne pendebat, basis autem in catillo vertebatur. Sunt & hodie eiusmodi molæ trusatiles ordeo, olyræ, sinapi pinsendis. Meta igitur, Turbo, & Conus ζυνώνυμα: & proinde Turbo est superior mola. Quia igitur in morem metæ molaris sphæra circumuertitur, ab eo dicta σφαῖρα μυλοειδὴς. In commentatiis Græcorum: ὁ πόλος κατὰ βραχὺ ἀπὸ τῶν ταπεινοτέρων ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα αἰρόμενος, ὀρθότατος γίνεται, ὡς ἐν τῇ μυλοειδεῖ τῆς σφαίρας θέσει. Quibus ad eum modum polus attollitur, illi περίσκιοι dicuntur: quanuis initium τῶν περισκίων incipit ab iis, quibus Arcticus aut idem cum Tropico, aut maior est.

v. 25. *Inde tibi obliquo.*] Habitantibus sub polo vertex est polus ipse. Igitur Æquinoctialis est Orizon: Necesse ergo sex signa septentrionalia semper super terram esse, sex contraria sub terra: item a principio Arietis, ad finem Libræ, quandiu Sol in illis signis, vnum tantum diem sine vlla interpellatione continuati: contra in signis Australibus vnam tantum noctem perpetuati. Hæc vel indoctus e Sphæra petere potest. Sunt enim, vt Strabo de alia re loquens dicit, ὀφθαλμοφανῆ ταῦτα περὶ ἰδιώτῃ καὶ δεόμενα μαθηματικῆς σημειώσεως.

Ibid. *Sex tantum signa patebunt.*] a principio Arietis scilicet, ad principium Libræ. Nam profecto excusari non potest Plinius, qui refragatur, lib. IV. cap. XII. *Ibi creduntur esse cardines mundi, extremique siderum ambitus, semestri luce, & vna die Solis auersi: non vt imperiti dixere, ab æquinoctio verno in autumnum. Semel in anno oriuntur iis Soles brumaque, semel occidunt.*

v. 27. *Sed teretem acclini.*] Gemblacensis *acclini.* Male *acclini.* Nam accliuis est, qui collem aut clinum scandit. Hoc non vult noster. Non enim ibi Sol scandit, vt in nostra inclinatione, ad Cancrum vsque. sed semper incumbit ἐγκλινὼς Orizonti fere. Itaque *acclini* optime, id est circuitu incumbente in Orizontem & ipsum stringente.

v. 32. *recto versatur ab orbe.*] περιάγεται μυλοειδῶς, vt iam diximus: vel στρέφεται περὶ ἀκτοῦ ζωνῆς κύκλου. Sequentes versus, atque

atque ad eo tota hæc tractatio ſupra omnes elegantias eſt.

Pag 69. v. 4. *ab omni dimidium & toto*] ἐλλειπισμός. *ab omni & toto*, ἀπὸ παντὸς καὶ ὅλε.

v. 5. *orbe rotundo.*] Gemblacenſis *rotundi.* vt ſit orbis rotunditas, non rotundus orbis.

v. 15. *Et quoniam quanto.*] Hactenus duobus validiſſimis argumentis opinionem de binis horis aſcenſionalibus expugnauit, priore a varietate aſcenſionum in eodem loco: poſteriore a varietate aſcenſionum in omni. Nam ſecundum aut finitorum varietatem, aut poli exaltationem, creſcunt horaria momenta aſcenſionum, & quidē per ὁμαλὰς αὐξομειώσεις, per æqualia incrementa, & decrementa, quæ fuit priſcorum aſtronomia. Supereſt nunc docere quomodo fiant illa incrementa: quæ pars obſcuriſſima videtur in hoc auctore, & quidem nō bene a nobis hactenus, ab aliis ne minimum quidem percepta. Quia demonſtrauit non eſſe binatum horarum aſcenſiones, supereſt, vt quot, & quando, & quibus in locis, ſi non vbique, & quotum ſignorum aſcenſiones, & quatenus creſcant & decreſcant. Hoc vetuſtatis argumentum etſi vitioſum, non tamen ingratum ſtudioſis erit, quorum cauſſa non inuidorum laboramus. In eorum igitur gratiam hæc aperiemus, & rem ab vltima origine reuocabimus. veteres igitur illi Ægyptij non aliter obliquarum & rectarū aſcenſionūm rationem putabant quā per æquales progreſſus: & quanuis ab Hipparcho & aliis ſummis artificibus Canones aſcēſionum obliquarum inſtituti eſſent, qui poſſent frenum huic licentiæ imponere, tamen vulgus aſtronomorum ab illa ſcabie adhuc vngues continere non potuit, vt opus fuerit Ptolemæo eorum amentiam caſtigare,

ASCENSIONES SIGNORVM IN ÆGYPTO.

	Aſcenſiones vetuſtæ.		Aſcenſiones caſtigatæ.	
	Grad. I.	Hor. I. II.	Grad. I.	Hor. I. II.
♓ ♈	21. 40′	1. 26′. 40″	20. 35′	1. 23. 32′
♒ ♉	25. 0′	1. 40′. 0″	24. 9′	1. 36. 36′
♑ ♊	28. 20′	1. 53′. 20″	29. 49′	1. 59. 16′
♐ ♋	31. 40′	2. 6′. 40″	34. 35′	2. 18. 20′
♏ ♌	35. 0′	2. 20′. 6″	35. 39′	2. 22. 36′
♎ ♍	38. 20′	2. 33. 20″	34. 55′	2. 19. 40′

ſtigare, qui eam methodum ſequerentur. Nam eius verba in eam rem operæ eſt audire. ἡ κοινὴ πραγματεία ἡ περὶ ὁμαλὰς ὑπεροχὰς τῶν ἀναφορῶν συνισταμένη μηδὲ κατὰ μικρὸν ὅτι (ἔχεσθαι) τῆς ἀληθείας. Non enim tunc ſolum obtinebat hæc vitioſa methodus, ſed etiam temporibus Valentiniani ſenioris. Tunc enim Paulus Alexandrinus ſcribebat ſuam εἰσαγωγὴν ἀποτελεσματικήν. Is refert aſcenſiones Signorum καθ' ὁμαλὰς αὐξομειώσεις in inclinatione Ægyptiaca. Exemplum eius in diagramma coniecimus. quod quidem duplex eſt. In priori parte ſunt aſcenſiones æquabiles, vt referuntur a Paulo Alexandrino, cui nos horas reſpondentes adiecimus e regione. In altera parte habes caſtigatas aſcenſiones cum horis illarum progreſſioni congruentibus. Inuenies etiam idem exemplum ὁμαλῶν ἀναφορῶν apud Ptolemæi Scholiaſten, quem Paulo Alexandrino vetuſtiorem iudicamus. In illo igitur exemplo differentia ſiue exceſſus inter aſcenſionem duorum ſignorum eſt grad. 3. 20'. Exceſſus ille eſt nona pars differentiæ duorum ſemidiurnorum arcuũ maximi & minimi: quæ detracta ex triente minimi conſtituit aſcenſionem Arietis. Rurſus in hac ratione aſcenſio Leonis ad aſcenſionem Tauri eam ſemper rationem habet, quam maxima dies ad minimam. In exemplo aſcenſio Leonis eſt grad. 35. 0'. Aſcenſio Tauri grad. 25. 0' quæ inter ſe rationem habent, quam ſeptem ad quinque. Si igitur ſemicirculus, id eſt, grad. 180 diuidatur in rationem VII ad V, habebimus pro arcu maximo ſemidiurno grad. 105, pro minimo 75. Differentiæ vtriuſque nona pars grad. 3. 20' detracta de triente minimi arcus, hoc eſt, de gradibus 25. 0', dat aſcenſionem Arietis grad. 21. 40'. Addita dat aſcenſionem Tauri grad. 25. 0', nimirum ipſum trientem arcus minimi ſemidiurni. Ita ſemper progrediendo per æquales adiectiones graduum 3. 20', tandem aſcenſio Leonis erit triens arcus ſemidiurni maximi, nempe grad. 35. 0'. quemadmodum Taurus erat triens arcus minimi. Denique adiectis iterum grad. 3. 20', habebimus aſcenſionem Virginis grad. 38. 40'. De horis idem facies. Nam ſeptem ſunt maximus arcus ſemidiurnus, quinque minimus. Nona pars differentiæ vtriuſque, nempe hor. 0 13'. 20" detracta de triente arcus minimi, nempe hora 1. 40. 0', dat aſcenſionem Arietis hor. 1. 26. 40". Et ſane gradibus 21. 40' totidem momenta horaria reſpondent. Manilij methodus, quam eſſe ſuam gloriatur, non admodum abludit

abludit a nostra. Iubet sextam partem arcus maximi diurni poni pro ascensione Leonis, & sic sextam partem arcus minimi diurni pro ascensione Tauri, deinde tertiam partem differentiæ vtriusque assumi pro excessu. Eodem vtraque methodus recidit: neque indiget exemplo. Nam satis prior nostra viam ad hæc muninit. Præter ignorationem huius pragmatiæ, quam aperte præfert Bonincontrius, etiam ausus est dicere Manilium fuisse mathematicorum principem, qui hæc arcana carmine heroico complexus sit. Sed & neque constat sibi. Nam quum initio huius pragmatiæ Manilium tractare dicat, & quidem vere, de temporibus ascensionum horariis, tamen in progressu expositionis suæ, non de ascensionum horariis momentis, sed de longitudinibus dictum explicat. quæ est summa ἀλογία. Locus hic omnium intricatissimus erat in toto Manilio & propterea rem ipsam, & propter menda. Rem ipsam tenemus. propterea minore labore ad sententiam eruendam opus erit. Menda ope Codicis Gemblacensis puto aut omnia sublata, aut pauca admodum reliqua esse.

v.16. *nunc accipe signa Quot surgant in quoque loco cedantque per horas.*] Postquam signa non binarum horarum esse conuicit: nunc reliquum est, vt quot horis quæque ascendant, ostendat. Non enim aliter Horoscopus haberi poterit. In Gemblacensi codice appositus erat titulus: QVOMODO IN OMNI INCLINATIONE MVNDI OPVS INVENIATVR. vbi opus decurtatum est ex HOROSCOPVS. Atqui istis non tractatur de Horoscopo inueniendo, sed de horis & stadiasmis ascensionum. Ridiculus titulus. Apposui tamen, vt omnes videant, non esse Manilij has sectiones & capita. quæ vnica caussa fuerunt textus perturbandi. Nam duo capita, vt ostendimus, hanc pragmatian antecedebant, quæ sequi debent. Qua in re non leuiter Manilij studiosos promereri speramus.

v.19. *Ne falsus dubia ratione Horoscopus erret.*] Nam totius Horoscopi adipiscendi caussa hæc πραγματεία instituta.

v.20. *Atque hoc in totum certa sub lege sequendum est.*] Generatim, inquit, regula huius doctrinæ instituenda, quod singulorum nulla potest esse certa propter diuersitatem inclinationum Mundi. Sed non cohærent sequentia idque propter τὸ est insulsum. Totum locum ita concipies:

Atque hoc in totum certa sub lege sequendum,
Singula quod nequeant per tot distantia motus
Temporibus numerisque suis exacta referri,
A me sumat: iter positum sibi quisque sequatur,
Perque suos tendat gressus: mihi debeat artem.

Liquida sententia: Atq. aliquis, inquit, a me discat hoc in genere quidē sequendū, quia singillatim omnia persequi nō possumus.

v. 23. *iter positum sibi quisque sequatur.*] Institutam a nobis methodum sequatur.

v. 24. *Perque suos tendat gressus.*] Et tendat iter per suos gressus. Eandem viam gressibus suis insistat, quam ego illi indicaui, & me auctorem huius artis, id est, methodi agnoscat.

v. 25. *Quoque modo hoc parat.*] Inepta huius loci scriptura valde sensum impediebat Gemblacensis optime haber.

Quacunque hoc parti terrarum quisque requiret,
Deducat proprias noctemque diemque per horas,

Parti, Ioui, Sorti, pro parte, Ioue, Sorte familiare Manilio. Ita etiam Plautus. Notat Priscianus.

v. 26. *Deducat proprias noctemque diemque per horas, Maxima sub Cancro minimis quæ cingitur vmbris.*] Exemplum. Romæ maxima dies horarum xv. minima ix. quæ æqualis est minimæ nocti. Propterea iubet habere maximam diem, & minimam noctem.

HORARIA TEMPORA ASCENSIGNVM ROMAE.

Signa ascendēt		Scrup. Hor.	Stadia
♓	♈	70′	140
♒	♉	90	180
♑	♊	110	220
♐	♋	130	260
♏	♌	150	300
♎	♍	170	340

v. 28. *Et sextam summæ.*] Sexta de quindecim horis, hoc est scrupula 150, tribuantur Leoni, vt habes in hoc diagrammatio. Simili modo sexta minimæ noctis, nempe nouem horarum, quæ est scrupulorum 90, excipiatur Tauro.

v. 32. *Vt quantum vna ferat.*] Græcum est, ὅσον ἂν ἕλκοι ἑκτημόριον ἕν. quantum trahit vna sexta minimæ noctis vel minimæ diei. & quidem ea est, vt diximus scrup. 90′. Potest etiam dici, quantum temporis vna sexta fert, tantum temporis tribuatur nascenti Tauro.

v. 33. *Temporis aduerso nascentia sidera Tauro.* Deprauatissima sunt. Legimus:

Vt quan-

Vt quantum vna ferat, tantum tribuatur ad ortus
Temporis aduerso nascentis sidere Tauri.

Quantum vna sexta feret temporis, tantum temporis tribuatur ad ortus Tauri nascentis aduerso sidere.

Pag.70. v. 1. *Has inter quasque accipiet Nemeæus in horas*] Inepta sunt hæc. Lege:

Has inter, quasque accipiet Nemeeius, horas.

Nemeeius, νεμεῆος. Ionice pro νεμέειος, vt φοίβειος, φοιβῆος. *Phœbeæ lampadis instar.* ibi Phœbeæ est φοιβείης. At—*Phœbeia virgo.* ——— *Phœbeius oscen.* Ibi est φοιβῆος. Hæc omnia perperam per diphthongum etiam a doctis viris scribuntur: Nemeæus, Phœbæus, Dionææ matri, Calliopæa, Philippæum. Nam sunt φοίβειος, νεμέειος, διώνεια, καλλιόπεια, φιλίππειον. Neque ignarus sum tam νεμεαῖον, quam νεμέιον agnosci a Stephano. At tamen νεμεῆος non potest esse nisi a νεμέειος, non autem a νεμεαῖος, vt τεγεῆος, melius quam τεγεαῖος. quod tamen Græcum est.

v.2. *Quod discrimen erit.*] Discrimen inter Leonis & Tauri ascensionem, nempe inter 150, & 90, sunt 60. quorum tertia pars, nempe 20, erit excessus progressionis arithmeticæ in his ratiociniis ascensionum. quod & oculus ipse docet in Diagrammate.

v.3. *Tertia vt accedat Geminis.*] Nempe vt tertia illa cum ascensione Tauri componat ascensionem Geminorum scrup. 110. In his omnibus τυφλώτης Bonincontrius. Quid mirum? Nam qnis antea vel minimnm hæc odorabatnr?

Ibid. *quæ tempora Tauro vinciat.*] tempora, χρόνους ἀναφορικούς. *vinciat* autem, quia in omni progressu arithmetico excessus est vincnlum prioris summæ & sapientiæ.

v.4. *atque eadem Cancro similisque Leoni.*] Idem excessus compositus cum ascensione Geminorum nempe cum 110′ dabitur Cancro, atque erit scrupulotum 130. Similis quoque detur Leoni. Hoc est, similis compositus cum 130 dabit ascensionem Leonis 150′. Simile noster auctor non semel sumit pro æquali. de quo in Sphæra Mnndi, & supra.

v.5. *Sic erit ad summam ratio deducta priorem.*] Gemblacensis optime *perducta*. quod omnino necessarium erat. Nam excessu ad ascensionem Cancri apposito, conflatur ascensio Leonis 150. quæ, inquit, est prior summa a nobis proposita, nempe sexta pars

arcus diurni maximi. Sic est ratio perducta ad priorem summam, hoc est, ad sextantem arcus diurni maximi.

v.6. *Quomodo diuisis Nemeeus duxerit horis.*] Gemblacensis:

Quomodo diuisis Nemea si duxerit horis.

Si truncum est, pro *sibi* Nemea autem pro Leone & infra dicitur:

Bisque nouem Nemea tribuis bessemque sub illis.

v.7. *Inde pari Virgo procedat temporis actu.*] Lege *auctu.* pari excessu.

v.8. *Sed certa sub lege, prioris semper vt astri Incolumem seruet summam.*] Ea lege omnia hæc crescant per adiectionem accessus, vt semper antecedentis signi ascensio incolumis seruetur, & illi adiectus excessus sequentis signi ascensionem componat.

v.10. *His vsque ad denas horarum partibus auctis.*] Hic & infra Manilius vsurpat augere pro multiplicare. Ad commodiorem computi vsum iubet partes horarias per dena multiplicare: puto, quia 90 cæpit pro quindecim: 54 pro nouem: assem, id est totum tempus 144. Nam hora est duodecim vnciarum, vt habes apud Plinium. Sic duodecim horæ sunt duodecies duodecim vnciarum: quæ in rationem quinque ad tria diuisa dant 90 pro maximo arcu diurno, 54 pro minimo diurno, aut nocturno. Ergo sexta pars maximi arcus 15, minimi 9. Ad commodiorem calculum iubet assumi 1440 pro 144, & quidem 144, pro 288. Nam ἐν νυχθημέρῳ integro sunt 288 vnciæ, non 144. Sed omnia ad compendium & commoditatem computationis. Quod autem de die maxima xv horarum loquatur, non de alia, mox infra ex ratione stadiasmi patebit. quæ omnia ne Sibylla quidem intelligebat, & tamen qui hæc tam facili genere tradita percipient, quiduis molientur, vt persuadeant aliis, se hæc ante nos sciuisse, imo si possint, a se nos didicisse.

v.11. *Per totidem Libra decrescent sidera partes.*] Quam insigne mendum, quam facile etiam oculatissimis imponere posset? Legendum enim:

His vsque ad denas horarum partibus auctis

Per totidem a Libra decrescent sidere partes.

Sic infra de Libra, & de eadem re:

Ex illa totidem per partes sic breuiantur.

Nam a Libra incipiunt decrescere per totidem partes, quot creuerant, vt habes in diagrammate.

Et quantis

v. 12. *Et quantis in vtrumque modu tolluntur ad ortus.*] In vtrunque modum, oblique & recte. Quantis modis, id est mensuris temporum oriuntur oblique, tantis mensuris recte occidunt. Hoc est, quod dicit *diuersam in sortem.* Nam quæ oriuntur recte, occidunt oblique, & contra. A Libræ sidere contrario modo oriuntur & occidunt oppositis suis. Libræ ortus est æqualis occasui oppositi eius, nempe Arietis; occasus Libræ æqualis ortui Arietis. Aries oritur oblique horariis scrupulis 70', occidit recte scrup. 170. Contra Libra oritur recte scrup. 170. occidit oblique scrup. 70'.

Ibid. *Quantis modis.*] Quot modis. *quanti sumus*, quot sumus Tertullianus dixit.

v. 14. *Hac erit horarum ratio ducenda per orbem.*] Dupliciter putabantur modi anaphorici, per horas & per stadia. Horarum ratione absoluta, nunc ad stadiasmum pergit, quæ methodus eadem cum superiori; vt mirer, quid illi fuerit consilij, vt eundem modum nihilo quidem discrepantem a priore iterum retractet. Satis mirari non possum. Poterat dicere: quæ ratio est ascensionum in horis, eadem est in stadiasmis. Itaque experiamur.

v. 15. *Sidera quæ ostendit quæ oriantur quæque cadantque.*] Longe aliam lectionem præfert Gemblacensis:

Illa quod standis oriantur quæque cadantque.

Et procliue quidem est diuinare *quod standis* pro *quot stadiis* perperam exaratum fuisse. τὸ *Illa*, id est, ratione. Bonincontrius innouauit: *Illa quoque in standis.* Iubet eandem rationem conferre ad Zodiacum orbem, quem veteres in stadia diuisernnt, vt ex illa ratione ortus & occasus in stadiasmis expendantur. Hæc ratio, inquit, a nobis excogitata erit referenda ad stadiasmum Zodiaci orbis, vt illa ratione expendatur quot stadiis quæque oriantur, & cadant. Vetustissimi Ægyptij orbem, quem hic memorat, id est Zodiacum, in stadia 7704000 diuidebant, quæ fiunt miliaria Italica 963000, Germanica 1540800. Signũ in 642000. gradum in 21400. Vsum horum stadiorum tacet Firmicus, qui contẽtus fuit hactenus hæc de illis scribere libro VIII: *Pars igitur Signi viginti vnum millia & quadraginta stadia habet.* Sed legendum *quadringenta.* Puto quia totidem stadiorum ambitum terræ definiebant, in quot stadia cælestia vnum signum oriebatur, in

 totidem

totidem terrestria eius vim extendi. Neque profecto stadiasmum signorum apposuisset Manilius, nisi eius vsum aliquem in hac arte sua esse sibi conscius fuisset. Qui autem assumitur numerus stadiorum in ascensionibus, arbitrarius est, & secundum numerum, qui in rationem maximæ, & minimæ diei secatur, deligitur. Exemplum: Ad methodum diei maximæ & minimæ Ægypti assumitur duodenarius, qui in 7, & 5, quæ ratio est maximæ & minimæ diei, secandus est. Ille igitur duodenarius pro arbitrio in mediocrem summam multiplicatur, puta in 60, vt fiant 720 numeri, aut in 90, vt sint 1080, ad expeditam scilicet methodum: quia quo breuior summa, eo tractabilior. Hoc facto videbant quam rationem haberent 1080 ad 770400, vt referrentur ad vsus suos. Sic in exemplo stadiasmi, quod post hanc tractationem ponet, summa stadiorum est 720. In hac autem doctrina, quæ nunc est præ manibus, stadia sunt tantum 320, nimirum pro ratione assumpti numeri octonarij. Nam ratio maximæ diei ad minimam Romæ est vt quinque ad tria: & proinde numerus assumendus & secandus in eam rationem est octonarius. Octo igitur in arbitrarium aliquem numerum, puta octaginta, ductus producit 320. & sectus in rationem quinque ad octo dabit 200 maximæ diei arcum, 120 autem minimæ diei. sexta pars maximi arcus, stadia 33. 20'. minimi, 20. 0'. Sed commodioris computationis gratia multiplicentur in nouem. Ita 300 erit sexta pars arcus maximi diurni pro ascensione Leonis, 180 sextans minimi arcus pro ascensione Tauri. Differentia 120. Triens 40, qui erit excessus progressionis, vt habes in diagrammate. Ita illi veteres nunquam apponebant horaria ascensionum tempora sine stadiasmis, vt videbimus alibi in exemplo a Manilio producto.

v. 16. *Quæ quum tercentum numeris vicenaque constent.*] Hoc est 320, non 360, vt putat Bonincontrius, & de gradibus dictum vult, in quos secatur circulus Zodiacus. Repetit enim bis τὸ *ter.* quod neq. ratio loquendi, nec mens auctoris patitur. Delirium est.

v. 17. *Detrahitur summæ tota pars.*] Tota priore correpta ποσύτη, cui e regione respondet *Quota.* Tertullianus de anima, cap. XXXVII: *vt quoto die dedicata Dei conditio, toto mense interdum producatur Dei imago.* Sed aliter accipit Tertullianus, ac Manilius. Manilio enim *tota* est ποσότη tanta. Tertulliano *totus* est πᾶς τὸ.

Sed

Sed & apud eundem Tertullianum *totus* est πανύτ☉, in Valentinianos: *Caterum tota in adytis diuinitas, tot suspiria Epoptarum, totum signaculum linguæ simulacrum membri virilis reuelatur.*

Ibid. *quota demit vtrunque.*] *vtrinque.*

v. 18. *æstiua nomine noctis.*] *momine noctis.* Totũ locũ ita concipe:

Detrahitur summæ tota pars, quota demit vtrinque
Omnibus ex horis æstiua momine noctis,
Solstitium summo peragit quum Phœbus Olympo.

Hæc non cuiuis sunt obuia. Sed modo patebunt. Ex tota summa, inquit, stadiorum 320 tota pars, id est, ea pars proportionatis demitur, quam demit Sol ex omnibus horis, nempe integri νυχθημέρυ, quæ sunt 24, quando conficit Solstitium: & quidem illæ sunt xv horæ Romæ: quæ eam rationem habent ad totam summam 24 horarum, quam 200 ad 320. Ergo 200 erit arcus maximæ diei, & reliquus de summa 320, nempe 120, erit arcus minimus diurnus. Igitur tota pars detrahitur de 320, quotam partem aufert maxima dies ex 24 horis. Ablatis igitur 120 de 320, remanent 200, arcus maximus diurnus.

v. 20. *Quodque bis exuperat demptis.*] Demptis 120 de 320, quod exsuperat, nempe 200.

Ibid. *id ducito in æquas Sex partes.*] Itane ducito? Quid hic multiplicatio? Imo me hercle diuidito. Et profecto Manilius scripsit. —*id didito in æquas Sex partes.*— Sic antea de eadem re:

Quod discrimen erit, per tris id diuide partes.

v. 21. *sextamque ardenti trade Leoni.*] Sexta pars τῶν 200, sunt 33. 20'. quæ ob commoditatem in nouem ducta fiunt 300, vt habes in diagrammate.

v. 22. *Rursus qui steterit numerus sub nomine noctis.*] *sub momine.*

v. 23. *Eius erit signo Tauri illa pars dicenda.*] *dicanda.* Qui numerus fuerit sub momento minimæ noctis, vel minimæ diei, eius illa pars, id est sexta, erit Tauro dicanda. Numerus stadiorum minimæ noctis 120. Sexta pars 20 in 9 ducta fiunt 180 pro ascensione Tauri.

v. 24. *Quodque hanc exuperat partem.*] Id est discrimen, siue excessus inter 300, & 180, quæ sunt 120.

v. 26. *Tertia pars eius.*] Tertia pars eius discriminis, nempe τῶν 120, hoc est 40, addita numero Tauri, nempe τοῖς 180, dat ascensionem Geminorum 220.

v. 27. *simili tunc cætera lucro.*] Simili excessu ℔ 40. Patet ex ipso diagrammate.

v. 29. *Augebuntque nouem numeratas nomine summas.*] Pessime deformatus locus. Sed codici Gemblacensi gratia habenda, qui sub inuolucris latentem veritatem præfert. Haber enim: -

Augebuntque nouem vicinas munera summas.

Sed τὸ *munera* ex alia lectione vitiosa *numeratas* conflatum. omnino legendum:

Augebuntque nouem vicinas momina summas.

Nouem momenta, siue numeri augebunt, multiplicabunt viginti ad commoditatem computationis, vt supra in horis fecimus. Nam & hic quoque 20, quæ Tauro debebantur, in IX duximus; ad expeditum calculi vsum.

v. 30. *Donec perueniant ad iusta tempora Libræ.*] Gemblacensis: *sidera Libræ.*

v. 31. *Ex illa totidem per partes sic breuiantur.*] Idem supra: *Per totidem a Libra decrescunt sidere partes.*

v. 32. *conuersaque nomina lege accipiunt.*] Legendum: ——— *conuersaque momina legem Accipiunt.* ——— Accipere legem victi a victore solent. Itaque ait, dies, qui vicerant, vicissim a victis vinci, vt fiat *καδμεία νίκη.*

Pag. 71. v. 1. *Hac via monstrauit.*] Gemblacensis *monstrabit.* & merito. nondum enim produxit exemplum stadiasmorum Cnidi, quod faciet alibi. Atque hactenus methodus ascensionum *καθ' ὁμαλὰς ἀναφορὰς*, quam methodum suam esse dicit. Nos aliam paulo ante dedimus. Sed mirum de ascensione Arieris tacuisse in vtraque methodo, horarum, & stadiasmi. Nos ostendimus in nostra methodo, excessum detrahendum esse ex triente arcus semidiurni minimi, eamque fore ascensionem Arietis & Piscium.

v. 2. *& numerare suos ortus per sidera cuncta.*] Numerare ascensiones signatim per stadiasmum.

v. 3. *Quod bene cum propriis.*] Quod simul bene acceptaueris cum propriis horis; nunquam te effugiet Horoscopus.

v. 5. *Quum poterunt certis.*] Nunquam te effugiet Horoscopus, quum horas diei auferes ab Horoscopo, non attribuendo signis binas, sed tot, quot debentur eorum ascensionibus ex doctrina tradita. Hæc non intelligit Bonincontrius referens ad modum vulgarem

vulgarem. Longe difcedit a mente auctoris. Sed non pauci doctiores illo longe turpius hallucinati effent.

v.7. *Nunc quibus hiberni.*] Vltimis verbis difputationis dixit iam tuto poffe Horofcopum haberi, fi ex horis propofitis deducamus afcenfionum horaria momenta, quemadmodum tradita funt, initio ducto a loco Solis, & in quo confiftit numerus, ibi effe Horofcopum. Sed horæ variant, vt ipfe longa hac difputatione nos docuit. Quæ incrementa horarum quibufque accedant afcenfionibus, docuit: at quæ incrementa & decrementa horarum ipfarum fint, non docuit. Hoc igitur debet in anteceffum dare, ne femper eundem horarum modum vfurpemus. Horæ enim diurnæ folftitiales funt longiores diurnis brumalibus, & nocturnæ brumales longiores nocturnis folftitialibus. Ne huic parti deeffet, pergit ad incrementa horaria, initio facto, vt debet, a bruma. Ab ea enim incipiunt dies crefcere.

Ibid. *Nunc quibus hiberni.*] De incrementis horarum dicturus ab eo tempore incipit, vnde & ipfa incrementa dierum, a brumalibus diebus fcilicet. quæ decrementa dierum & incrementa Vitruuius breuitates & depalationes vocat.

v.9. *niuei dum vellera figni Contingunt.*] *Contingant.*——

v. 13. *noctifque per horam.*] Omnino legendum *per horas.* Menfura enim dierum & noctium per horas colligitur.

v.14. *Quam fummam quoque.*] Quid velit, non eft obfcurum nobis. Sed quod nobis menda vacare videbatur, id vero mendofiffimum prodidit liber Gemblacenfis. In eo ita fcriptum fuit:

Quam fummam quoque adiucto fuperauerit vmbras.
Ac trepident. ——

Nulla fere licentia hæc indubitata lectio eruitur:

Principio capienda tibi eft menfura diei,
Quam minimam Capricornus agit, noctifque per horas,
Quam fummam: quo que ab iufto fuperauerit vmbra,
Ac trepident luces, eius pars tertia figno
Tradenda eft medio femper.——

Non erat locus in Manilio, cui tam male affecto minus fuccurri poffet fine ope manufcriptorum. Primo, inquit, menfuram capere debes fummæ noctis, & minimæ diei, tempore brumali.& illius exceffus, quo nox diem fuperat, tertia pars tradenda eft medio figno. Sed hæc paulo fufius explicanda. Nam impendio

Ii nugatur

nugatur Bonincontrius. Sed quod solemus semper dicere, a culpa eum liberant ingenia huius æui, quæ quum se omnibus præstare putant, minus hæc assequerentur, quam Bohincontrius. Ita incrementa horarum capiebant veteres. Discrimen inter maximam & minimam noctem in duodecim vncias diuidebant. vnciam tribuebant Capricorno, sextantem Aquario, quadrantem Piscibus, eundem quadrantem Arieti, sextantem Tauro, vnciam Geminis. Cleomedes: τῷ μὲν πρώτῳ μηνὶ δωδέκατον αὔξεται τῆς ὅλης ὑπεροχῆς, ᾗ ὑπερέχει ἡ μεγίστη τὴν ἐλαχίστην ἡμέραν. τῷ δὲ δευτέρῳ ἕκτον. τῷ δὲ τρίτῳ τέταρτον. τῷ δὲ τετάρτῳ ὁμοίως τέταρτον. τῷ δὲ πέμπτῳ ἕκτον. τῷ δὲ ἕκτῳ δωδέκατον. Subiicit exemplũ diei maximæ xv horarũ, & minimæ IX, quæ est ratio sub Romano cælo. eius exẽpli diagramma apposuimus per incrementa, & decrementa horaria. Aliter non capies Manilium.

TABVLA INCREMENTORVM, ET decrementorum horarum.

	Scrupla Horaria		
♑	570	30	ADDE
♒	630	60	
♓	720	90	
♈	810	90	
♉	870	60	
♊	9000	30	
♋	870	30	MINVE
♌	810	60	
♍	720	90	
♎	630	90	
♍	570	60	
♐	540	30	

v. 13. *Quam minimam Capricornus agit.*] Vt dierum incrementa, ita vmbrarum decrementa rite capiuntur a bruma. Plinius libro XXXVI. cap. X. *strato lapide ad obelisci magnitudinem, cui par fieret vmbra Romæ confecto die sexta hora.* Mendose. Corrige: *strato lapide ad magnitudinem, cui par fieret vmbra brumæ confecto die.* Nam quantam vmbram faciebat obeliscus die brumæ in meridie, tantum stratum lapideum erat, quod pro amussio horario assumpsit, cuius gnomon erat obeliscus ipse. Itaque non ad obelisci magnitudinem stratum erat, sed ad eam magnitudinem, cui par obelisci vmbra fieret die brumæ. Quis non sibi persuadebat se illum locum Plinij intelligere? Nos ex eo duo notabilia mẽda sustulimus.

v. 14. *Quo que ab iusto superauerit vmbra, Aut trepident luces.*] Et qua quantitate aut nox superauerit, aut dies defecerit, eius pars tertia danda est signo medio. Vide totumne discrimen maximæ & minimæ diei accipias, an dimidium. Eodẽ enim res recidit. sed nomina partiũ mutantur. Nam totius duodecima est sextans dimidij. totius sextans, est triens dimidij

dimidij. Vt hic quam nos diximus duodecimam totius, eam is vocat sextantem dimidij. Differentia maximæ & minimæ diei Romæ, horæ sex. duodecima sunt scrupula triginta: quæ & sunt triens trium horarum.

v. 15. *Et crepitent.*] Inepte. Nos olim emendauimus *trepident.* Confirmauit Gemblacensis. Superare & trepidare contraria, ὑπερέχειν καὶ ὑστερεῖν. Nam quod deficit, trepidat a summa. Dies igitur dicitur a iusto trepidare, quidquid desciscit a die æquinoctiali, hoc est a XII horis.

Ibid. *pars tertia signo.*] Pars tertia eius, quo vmbra superat, aut lux trepidat, tradenda est Aquario. Nox maxima superat minimam diem Romæ sex horis, æquinoctialem autem tribus. Hic igitur intelligitur de excessu noctis maximæ supra noctem æquinoctialem, aut, quod idem est, de defectu diei minimæ a die æquinoctiali. Tertia pars trium horarum est hora, vel 60 scrupula, vt habes in diagrammate.

v. 16. *qua forte retenta Dimidio vincat primum.*] Aquarius acceptis 60 scrupulis ea summa vincit Capricornum, qua ipse vincitur a piscibus. Nam 30, 60, 90 sunt in progressu arithmetico: & vt Aquarius 30 scrupulis superat Capricornum, ita ipse vicissim vincitur totidem a Piscibus.

v. 19. *His opibus tria signa etiam.*] Gemblacensis:
His opibus tria signa valent. Sic paulo post:
——— *ita summa diebus.* Est epilogus.

v. 20. *sed summa prioris Accedit numeri coniuncta sequentibus astris.*] Supra de simili progressu arithmetico idem extulit:
Sed certa sub lege, prioris semper vt astri
Incolumem seruet summam, crescensque nouando.

v. 21. *Cesserit vt ternis.*] Tota perioche ita distinguenda:
——— *Sed summa prioris*
Accedit numeri coniuncta sequentibus astris,
Cesserit vt: ternis fuerit si longior horis
Brumali nox forte die. ———

Hæc incrementa, inquit, ita intelligenda accedere, vt tamen summa prioris signi maneat. Verbi gratia Capricornus in principio habet 540 scrupula horaria, id est nouem horas absolutas. In fine accedentibus 30 scrupulis fient 570 scrupula, quibus 60 accedant, fient 630 scrupula in fine Aquarij. Ita semper summa

prioris seruatur, cui accedente excessu conflatur summa sequentis, vt fit in omni progressu arithmetico. Neque aliter sentiebat in doctrina horariorum progressuum.

Sed certa sub lege, prioris semper vt astri
Incolumem seruet summam. ———

v.21. *Cesserit vt.*] Prout cesserit discrimen inter maximam & minimam diem. puta, si excessus ille fuerit trium horarum, vt Romæ. Exemplum idem subiicit, quod nos.

v.22. *Brumali nox forte die.*] τὸ *forte* est exempli gratia: ἐν παραδείγματος λόγῳ.

Ibid. *Capricornus vt hora Dimidia attollat luces.*] Habes in exemplo. Nam ad 540 scrupula, id est, ad nouem horas, accedentibus 30 scrupulis, fiunt scrupula 570 in finem Capricorni.

v.24. *Ipse suam proprie dicat.*] Gemblac. *ducat*, vt nos olim.

Ibid. *summæque prioris Adiungat.*] Summa prior 570. Accedente hora, nimirum 60 scrupulis, fient 630.

Ibid. *summæque prioris Accedat.*] Legendum profecto ——— *summæque priorum.* Nam 90, quæ accedunt Piscibus, æquant 60, & 30 priorum.

v.29. *Incipit a sexta.*] ἀνακεφαλαίωσις methodi traditæ. Primo signo horam dimidiam dedimus: secundo duplicatam dimidiam: tertio triplicatam, hoc est, sesquihoram.

v. 30. *Diuiduum.*] Diuiduum διαιρετόν. — Ouidius:

Insula, diuidua quam facit amnis aqua.

Tempus diuiduum est distributio horariorum scrupulorum in signa. Incipit autem a sexta, quia sexta pars trium horarum est hora dimidia.

Ibid. *triplicant vires.*] Falsissimum, legendum:

——— *duplicant vires hærentia signa.*

Ibid. *arentia signa.*] Ærere, pro hærere, Vmor pro Humor, & alia in hoc auctore. Legendum igitur. — *hærentia signa.*

v.31. *Vltimaque acceptas duplicant.*] Alter error hunc peperit. Alter emendatus huic emendando præiudicium fecit. Nam si ibi *triplicant* pro *duplicant*, & hic contra *duplicant* pro *triplicant* positum erat.

v. * *Cedere diuersa.*] Hic versus alio pertinet.

v.31. *Ita summa diebus.*] Epilogus.

v.32. *Nanque Aries totidem.*] Nam Aries accipit 90, quot scilicet

scilicet habebant Pisces. eaque adiungendo diebus totidem de noctibus deducit, vt ratio postulat, vt quod accedat diei, decedat nocti.

v.33. *Quot prius abstulerant proprio sub nomine.*] Sic in Apotelesmatis:

Diversasque ferunt proprio sub nomine leges.

Nisi vtrobique legendum *momine*.

Pag.72. v.1. *Hora datur Tauro.*] Consule diagramma.

v.2. *sic vltima primis Redditur.*] Sic dimidia hora, quæ vltima datur Geminis, compensat eam, quæ prima data est Capricorno.

v.4. *Rursus & incipiunt.*] Subiunge versum supra a nobis exclusum:

Rursus & incipiunt propria de sorte diebus

Cedere diversa labentia tempora lege.

Vox diebus præcedit hic versum, vt eadem antea præcedebat vbi importune positum erat. Tempora incipiunt cedere de diebus, & de propria sorte eorum. Decedunt enim eis, quæ antea accreuerant. & quia a fœnore translatio erat, in eadem persistit.

v.6. *Respondent pariterque illis.*] Isti versus tam constat nobis alienos esse huius loci, quam incertum vnde irrepserint. Loquuntur autem de stellarum situ, & eundem omnino sensum habent, quem illi in Sphæra Mundi:

Ignea designat species atque ignibus ignes.

Respondent; media extremis atque vltima summis.

v.9. *Hac vice discedunt noctes ad sidera brumæ.*] Imo *a sidere brumæ*. Res ipsa locuples testis est.

v.11. *Solstitium tardi quum sit.*] Lege, *dum sit*. Ita semper loquitur.

v.13. *similisque redit.*] *similique*. & *actu*. ἀναγωγῇ, nisi mauis *auctu*. quod fortasse præferendum. Hactenus doctrina incrementorum & decrementorum horariorum. quæ neque vera est, neque per vnum signum integrum eadem possunt esse incrementa horarum: quod tamen hic decernitur. Quotidie enim mutantur scrupula horaria. At hic solido signo vnum idemque decrementum aut incrementum attribuitur. Post hunc versum retrahenda sunt illa duo capita, quorum prius de horis, alterum de stadiasmo signorum. Prius incipit: *Nec tibi constabunt.* alterum: *Nunc age quot stadiis.* Nam docuit incrementa horarum ab ob-

seruatione minimæ diei. Sed quomodo obſeruanda ſit minima dies, non docuit. Hoc igitur ordine ſequi debet. At quam ridicule ſupra connexum erat cum diſputatione in illos inſtituta, qui binas horas ſignis attribuebant. Propter horarum mentionem ſubditum erat hoc caput antecedenti diſputationi, quæ tam conuenit illi, quam horologium cum aſcenſionibus Signorum.

v.14. *Nec tibi conſtabunt.*] Primum iubebat:

Principia capienda tibi eſt menſura diei,
Quam minimam Capricornus agit. ——

Quam viam inſiſtes? Non aliter potes, niſi prius indagaueris diem ipſum æquinoctij: & cur non potius præcipit indagare diem brumæ, a qua incipit & dierum incrementum, & incrementorum diuturnorum conſideratio? quia obſeruationes brumæ aut ſolſtitij non ſunt tutæ: propter longum Solis tranſitum, qui per quadraginta fore dies ἀναισθήτως videtur in punctis tropicis immorari, vt teſtatur Geminus, quum re vera non moretur, ſed ita nobis videatur. Propterea obſeruatio alterutrius, vel vtriuſque æquinoctij tutior, quam vel ſolſtitij, vel brumæ. Nam obſeruato æquinoctio vtroque tunc facile incrementorum exceſſus colligitur, qui a bruma, ad æquinoctium diſtribuitur eo, quo ſupra inceptum eſt, modo: quanquam falſa ſunt illa incrementa, quæ neque veris arcubus diurnis conueniunt, neque iis, quas methodus Maniliana colligit, aſcenſionibus.

v.17. *Regulaque exactas.*] Gnomonicis rationibus inueſtigationem faciendam præcipit. Regulam vocat, vt Græci κανόνα ὁριαῖον.

v.18. *Quæ ſigneque diem.*] Gembl. *Quæ ſigneque diem* —
Munit viam ad veram lectionem:

Quæ ſigneque diem ſedes, perpendat & vmbras.

Traiectio: quæ ſedes ſignet diem, & perpendat vmbras.

v.19. *Hæc erit in Libra.*] ἰσημερινὸν ὡρολόγιον. Vitruuius: *In quibuſcunque locis horologia erunt deſcribenda, eo loci ſumenda eſt æquinoctialis vmbra.* ὡρολογεῖον nomen poſterius eſt. Prius enim πόλος dicebatur, quod poſtea ὡρολόγιον. Athenæus lib. v. πόλον ἐπὶ τῷ ἡλίῳ ἀκριβῶς κατεσκευασμένον ... Ariſtophanes Γηρυτάδῃ
Πόλος τοῦτ' ἐστίν. Εἶτα πόστην ἥλιος τέτραπται; ——
Herodotus lib. II. πόλον μὲν γὰρ καὶ γνώμονα καὶ τὰ δυώδεκα μέρεα τῆς ἡμέρης παρὰ Βαβυλωνίων ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Erantque prius ὡρολόγια brumalia,

malia, vt Romæ. Primus omnium ἡλιοτρόπιον θεατρὸν ἐν Πνυκὶ statuit Meton. Erant autem tam nocturna, quam diurna in vsu iam tempore Menandri: cuius lepida verba extant de quodam inuitato ad cænam hora XII, ex fabula, cui titulus ὀργή.

——— ὃς κληθεὶς πρὸ
εἰς ἑστίασιν δωδεκάποδος, ὄρθριος
πρὸς τὴν σελήνην ἔτρεχε τὴν σκιὰν ἰδών,
ὡς ὑστερίζων, καὶ παρῆν ἅμ' ἡμέρᾳ.

Nam quum inuitatus esset tunc adesse, quando δωδεκάπους ἡ σκιὰ, ipse experrectus noctu plenilunio, & clarissimo lumine, putauit non solum diem esse, sed duodecimam horam diei confectam, conspecta vmbra in duodecima linea. quod plane plenilunio accidere solet.

v.22. *medio quum currit Phœbus Olympo.*] Repone ex Gemblac. *quod currit.* Medium Olympum vocat Æquinoctialem in duo æqualia hemisphæria Mundum diuidentem.

v.23. *summotus in astro.*] Lege —*summotus in Austros.*

v.25. *vernales vertit in horas.*] *vertit* vertitur Propert. Sed Gemblacensis habet: *fertur in horas.*

v.26. *sed nox oblita diei.*] Quatenus nox detrahit diei, videtur ab eo dici obliuisci diei, *oblita diei.* Sed nox oblita diei, ne summa claudicet, compensat quod diei defuerit. Diurno circulo dato, datur & nocturnus. Nam arcu diurno de asse circuli deducto, remanet arcus nocturnus, & contra. In exemplo Manilij proposito, arcu nocturno 9, de solida conuersione horarum 24 detracto, remanet arcus diurnus horarum 15.

v.28. *Sic in duodenas exit vtrunque.*] Singuli arcus nunquam duodenas horas æquinoctiales restituere possunt, nisi tempore æquinoctij. Alias aut plurium, aut pauciorum horarum sunt. Sed vterque arcus coniunctus est semper bis duodenarum horarum. Hoc est, quod vult. Non leuiter autem mirati sumus in Kalendario rustico Romano, quod est in ædib. Vallensib. per omnes menses noctem cum die compositam efficere τὸ νυχθήμερον horarum XXV, non XXIV. In Ianuario. DIES HOR. VIII,S. Nox HOR. XIV. S. quæ simul componunt horas XXV. Sic in mense Martio: DIES HOR. XII. S. NOX HOR. XII. S. Ergo τὸ νυχθήμερον est horarum XXV. Sic per omnes menses. Et tamen nullus antiquarius hæc monuit.

v.31.

v.31. *Donec ad ardentis pugnarint.*] Gemblac. *pugnarunt.* Pugnare τὸ παραλλάττειν. Iam indicauimus.

v.32. *Atque vbi.*] *Atque ibi.*

Pag.73. v.3. *quarum ratio manifesta per artem Collecta est.*] Quarum diuersitatum ratio collecta est per artem supra a nobis traditam, & exemplo illustratam.

v.4. *venietque suo per carmina textu.*] Statim subiiciet. Intelligit enim exemplum horarum ascensionalium cum stadiasmis, de quibus mox. Ex illo enim exemplo colligitur horarum & temporum variantia.

v.5. *Atque hac est illas cæli mensura per horas.*] Scribe *per oras.*

v.6. *Qua rigat æstiuus gradibus.*] Profecto legendum:

Quas rigat æstiuis grauidus torrentibus amnis Nilus. ——

Nilum grauidum æstiuis torrentibus dicit ex opinione eorum, qui putant incrementa Nili ex torrentibus Æthiopiæ fieri: quod & multi veterum scripserunt, & verum est. Quod hic *gradibus* scriptum fuit, attribuendum vitiosæ consuetudini scribentium *grabidus* pro *grauibus*. Alioqui si voluissem esse stultorum more molestus, somniassem gradus τοῦ νιλοσκοπίου, qui in columna scalpti erant: & futilem coniecturam mihi blanditam pro vera accepissem. Sed quod dicit:

Atque hac est illas cæli mensura per oras, Quas rigat, &c.

fugit nostrum ratio. Non enim mensura diei maximæ in Ægypto est horarum æquinoctialium 14. 30', sed ea maxima dies est in regionibus, in quibus polus attollitur ad grad. 36, & vsque ad partes Græciæ. Nam si rationem propius putemus, dies maxima Alexandriæ est hor. 14. 1'. 12". Eius enim arcus maximus diurnus est grad. 210. 18'. At hæc mensura, quam ponit noster, est Cnidi & Rhodi. quod & me tacente loquuntur, Plinius, Ptolemæus, alij. Cnidi maximæ diei arcus est graduum 216. 50'. hoc est, horarum 14. 27'. 20". quod parum differt ab hoc modo horario. Quæ de Sphæra Mundi & horariis rationibus docet Manilius, omnia ex Eudoxo hausit. Omnes enim sphæræ Græcorum ad inclinationem 36 grad. fabricabantur, vt testatur Leontius Mechanicus, nimirum ad circulum Arcticum Cnidi, vbi Eudoxus suum ἔνοπτρον scripsit, quæ & erat eius patria. Neque solum in patria sua Cnido, sed etiam in Cyzicenis & Hellesponti tractibus scripsit. Quum esset in patria sua &

ἔνοπτρον

ἔνοπτρον ſcriberet, polum ibi attolli dicebat ad VI partes, qualium XV quadrans circuli eſſet. Sic quum eſſet in Helleſponto, aut in Cyziceni partibus, maximam diem ad minimam eam habere rationem dixit, quam quinque ad tria: quod diſtinguere neſciuit Aratus, qui Arcticum definit capite Draconis, hoc eſt 37 grad. a polo: diem autem maximam ad minimam rationem habere dicit, quam quinque ad tria. quæ non poſſunt conuenire illis tractibus, in quibus polus ad 37, ſed in quibus ad 41 grad. attollitur. In Helleſponti partibus diu degiſſe & ſummo in honore fuiſſe ſcribit & Laertius. Itaque in patria ſua ἔνοπτρον ſcribens ortus & occaſus ſtellarum deſignat aliter ac in alio opere, quum eſſet in partibus Cyzici. Diuerſi enim Orizontes ſunt, diſcrimine graduum quinque & amplius. Non igitur in eodem tempore oritur Arcturus Cnidi, quo in Helleſponto, & Cyzici partibus. Sed vnde noſtro tam inſignis hallucinatio, vt attribuat Ægypti partibus, quod Cnido, aut Rhodo conuenit? Dicam vere. Eudoxus cum Platone diu inter Ægyptios ſacerdotes verſatus, penes quos aſſeruabantur arcana aſtronomiæ, tandem ea, quæ ab illis didicerat, popularibus ſuis publicauit, & hanc Ægyptiorum non ſuam doctrinam eſſe teſtatus eſt. Laertius de ſcriptis Eudoxi: οἱ δὲ γεγραφέναι μὲν Αἰγυπτίοις τῇ αὐτῶν φωνῇ· τοῦτον δὲ μεθερμηνεύσαντα ἐκδοῦναι τοῖς Ἕλλησι. Quæ igitur ex Eudoxo citabantur, Græci Ægyptiacam, Latini barbaricam rationem vocabant. Quia vero omnia ab Eudoxo ſcripta Ægyptiacam doctrinam eſſe putauit Manilius, etiam quæ de patria ſua intelligebat Eudoxus, ea is de Ægypto accipienda eſſe putauit. Hæc erroris anſa Manilio fuit. Niſi dixerimus climata Ægypti & Rhodi confundi ſolita a veteribus illis. Nam Firmicus eandem menſuram maximæ diei attribuit climati primo, id eſt, Ægypti, & ſecundo, id eſt, Babylonio, & vicinis regionibus. Viſe locum libro primo, cap. XIII. *In climate primo, hoc eſt, Æthiopia.* Repone ex manuſcripto, *hoc eſt, Alexandriæ*, &c. Hæc ratio melior priore.

V. 7. *imitatur ſidera Mundi.*] Septem planetas.

V. 9. *Nunc age quot ſtadiis.*] Supra in doctrina temporum aſcenſionalium docuit quot ſurgant in quoquo loco cedantque per horas Signa. hic vero eius doctrinæ vnicum adfert exemplum. Et quemadmodum ibi doctrinæ horarum aſcenſionalium ſubiecit doctrinam ſtadiaſmi, quæ eadem eſt, ita etiam hic vni

 exemplo

exemplo horarum Cnidij tractus subiicit exemplum stadiasmi eiusdem tractus. Neutrum enim est Ægyptiaci soli, quod ipse putat, sed Cnidij. Nam hora maxima, quam nunc retulit, ad minimam, eam rationem habet, quam 19 ad 29. ea enim est ratio 14. 30′, ad 9. 30′. Est autem in stadiasmi exemplo ratio maximæ diei ad minimam, quæ trium ad duo. Sic fere est 29 ad 19. Nam sunt pene 30 ad 20. Quare idem est. In exemplo horario dies maxima est horarum 14. 30. Hic vero est, 14. 24. Neque tam exacta harum rerum fides ab hoc auctore exigenda est. Sic etiam Firmicus, loco supra a nobis adducto, Ægypti climati, & Babylonio maximam diem ex ratione ascensionum, hor. 14. 24 assignat.

v. 10. *Sidera quoque cadant.*] Scribe *quotque cadant*. quot stadia. Supra:

Quot surgant in quoque loco cedantque per horas,

Ne magna in breuibus.] Tolle τὸ *in*. *Ne magna breuibus*. Positio syllabæ committitur in sequenti. Supra:

Quæque loca triplici signarit linea ductu.

Compendia ne careant breuibus dictis. Hoc est, quod superius dixerat:

Vt breuia in longo compendia carmine præstem.

v. 13. *Dena quater stadia.*] In hac æquabili ratione ascensio

STADIASMI ANAPHORICI SECVNDVM æqualem modum.

STADIASMI ANAPHORICI SECVNDVM rationalem modum.

ORTVS. OCCASVS.

Stadia	Hor. r.	Gra.			Stadia	Hor. r.	Gra.	Grad. r.	Hor. r. r.
40	1. 20	20	♓	♈	80	2. 40	40	19. 24	1. 17. 36
48	1. 36	24	♒	♉	72	2. 24	36	22. 54	1. 31. 36
56	1. 52	28	♑	♊	54	2. 8	32	29. 17	1. 57. 8
64	2. 8	32	♐	♋	56	1. 52	28	35. 7	2. 20. 28
72	2. 24	36	♌	♏	48	1. 36	24	36. 54	2. 27. 36
80	2. 40	40	♎	♍	40	1. 20	20	36. 24	2. 25. 36

Leonis

Leonis est semper sexta pars arcus diurni maximi, ascensio Tauri item sextans arcus minimi diurni. Ergo inter se habent rationem, quam maxima dies ad minimam, per XII quinti Elementi Euclidis. Ascensio Leonis 72 stadia. Ascensio Tauri 48. Quæ habent inter se rationem, quam tria ad duo. In hoc igitur tractu, in quo collecti sunt isti stadiasmi, maxima dies est hor. 14. 24′, minima 9. 36′. Quæ omnia congruunt superiori exemplo, minimo discrimine, vtpote 6 scrupulorum. Porro dedimus tibi diagramma horum stadiasmorum cum horis, quas assignat Manilius. Adiecimus cumulum gradus ipsos, quibus non vtitur Manilius. Ergo insistamus viam, quam supra nobis præiuit Manilius. In omni collectione anaphoricorum temporum aut graduum, summa omnium semper componit semicirculum. Vt hic ex gradibus componitur semicirculus 180 graduum, stadiorum vero 360. Ergo totus circulus est stadiorum 720. Ratio, vt diximus, maximæ diei ad minimam, vel ascensionis Leonis ad Taurum, est vt tria ad duo. Sectis 720 in rationem trium ad duo, habemus 432 pro arcu maximæ diei, 288 pro arcu minimæ. sexta pars vtriusque, 72 quidem erit Leoni attribuenda, 48 autem Tauro. Differentia vtriusque 24. triens 8: qui erit excessus huius progressionis, vt detractus quidem semel ex 48 det 40 ascensionem Arietis, additus autem semper det reliquas. Ita secto semicirculo horario in horas 12 æquinoctiales, vel 1440 scrupula in eandem rationem, habebimus scrupula 864 pro arcu maximo, 576 pro minimo. sexta vtriusque pars scrupul. 144, siue hor. 2. 24 pro Leone, scrupula 96, vel hor. 1. 36′. pro Tauro. Differentia 48 scrupula. Triens 16. scrup. qui est excessus. Nemo negauerit antea & methodum Manilianam, & stadiasmos ignorata fuisse.

Ibid. *Dena quater stadia.*] Hic circulus est stadiorum 720 in eleuatione Cnidi aut Rhodi. Supra erat 320 in eleuatione Romæ. Ergo ratio stadiasmi arbitraria fuit. Quia ratio maximæ diei ad minimam est vt tria ad duo, ergo numerus erit quinque: & proinde quinarius cum 144 multiplicatus est ad commodiorem methodum.

Ibid. *duplicataque ducit Quum cadit.*] Signa oblique orientia recte cadunt & contra. Aries oblique oritur. ergo recte occidit. Signi cuiusuis occasus est æqualis ortui signi oppositi, & contra.

 In Cnidio

In Cnidio tractu Aries oritur grad. 19. 24'. Libra grad. 36. 34'. Ergo Libræ ortus est æqualis occasui Arietis. In hoc stadiasmo Aries oritur stadiis 40, Libra 80. Ergo 80 stadiis occidit Aries.

v. 15. *quum cætera signa Octonis crescunt stadiis.*] Alij dicerent *quum crescant.* Sed probum est *quum crescunt.* Ennius:

——— *quom volito viuo' per ora virom.*

v. 17. *Et totidem amittunt.*] Ascensionibus accedunt octona stadia. occasibus decedunt. Patet ex diagrammate.

Ibid. *gelidasque rigentia.*] Legendum haud dubie *vergentia in vmbras.* Gelidum solet vocare, quod Solis aut stellarum lumine priuatum est. In Sphæra:

Et gelidum extremo lumen sentimus ab igne:

hoc est, languens a luce. Sic frigidum est ἄναστρον.

Frigida cæruleo contorquet lumina vultu.

v. 19. *Tertiaque in quarta parte si ducitur eius.*] In Gemblacensi nihilo sanior est locus. ——— *in quarta parte sic ducitur eius.* Sed non magnæ molis est veram lectionem ex illis vestigiis odorari.

Tertiaque in quartas partes inducitur eius.

Quadrans horæ, inquit, accedit reliquis quinque ascensionibus, & præter quadrantem illum, tertia pars eius quadrantis inducitur in quartas, id est, in quadrantes ipsos. Nam quadrans horæ sunt xv. scrupula: tertia pars quadrantis quinque scrupula: quæ in singulas quartas in sequentibus erogantur. Ergo quum scrupula singula accedant singulis quartis, siue quadrantibus, iam non quadrans erit, id est, xv scrupula, sed xvi, excessus accrescens singulis horariis temporibus ascensionum. Obscurus locus antea, nunc, ni fallor, illustratus est. Sed Bonincontrio & hic quoque ignoscimus. Hanc veniam illi impetrarunt ij, qui hæc ignorant, & tamen omnia videri volunt scire.

v. 22. *Quum subeant orbem.*] Hic τὸ *subire* est occidere. Alioqui in Sphæra Mundi subire est ascendere, quod Hispanicum idioma retinuit:

Qua caderet, subeat cælum, rursumque resurgat.

Plinius libro 11. *Decidunt imbres, nebulæ subeunt.* Inde *Subices nubes*, quia subeunt sublimia, vt exprimant Græcum μετέωρα. Difficile est constituere vtram significationem vindicet in illo versu:

Dictas

Distat enim surgantne eadem, subeantve cadantve.

Nam vtrunque & quidem contrarium designare potest. Est enim medium constitutum inter surgere,& cadere:vt alterutrius extremi esse possit. Non est nouum in Latinitate eiuscemodi compositorum duas contrarias notiones esse, vt immixtum *ἀμιγὲς καὶ μικτόν*. Et alia, quæ studiosi adolescentes melius meminerint, quam ego.

Ibid. *rursusque ad sidera Libræ.*] Scribe : *rursusque a sidere Libræ.* eundem errorem supra in doctrina horarum castigauimus.

v.26. *Occiduusque Aries spatium tempusque oriendi.*] Quomodo conuenire possunt hæc duo, *occiduus* & *oriendi*? Contraria enim sunt, tanquam occidere,& oriri. Sed Manilius scripsit :

—— *tempusque ruendi Quod dabat.* Ruere diem aut noctem Oceano, solennis poetarum locutio. —— *ruit Oceano nox.*

v.27. *in tantum Chelæ cum surgere perstat.*] Emendauimus olim. —— *in tantum Chelæ consurgere perstant.* Assentitur Gemblacensis. Signa *κατὰ συζυγίαν*, hoc est, æqualiter a punctis æquinoctialibus distantia, sunt *ἰσαναφορα*. hoc est,æquales ortus & obitus habent; quibus scilicet contingit recte oriri, & oblique occidere, aut contra. Virgo & Chelæ, siue Libra æqualiter a punctis æquinoctialibus absunt. Ergo *ἰσαναφορα*, &c.

v.30. *Iam facile est si quod quandoque.*] *Quod quandoque, quæ quandoque*, Maniliana sunt, redundante *τὸ quandoque*.

v.31. *surgentia signis.*] Repone *signa.*

v.32. *propriasque ascribere in horas.*] Lege,

propriisque ascribere in horis Partibus. Idem alibi plane eademque sententia:

In nulla fallet regione Horoscopus vnquam,
Quum poterunt certis numerari singula signa
Temporibus parte ex illa, quam Phœbus habebit.

Pag.74. v.1. *In qua Phœbus erit.*] Archaismus, *in quæ erit.* Vlpianus: *in pubertatem decesserit.* Cicero: *in Senatum dixi.* Sed Gemblacensis habet: *In quos.* Manifesto legendum: *In quis.*

Ibid. *quorum mihi reddita summa est.*] Quorum signorum anaphorica summa & Epilogismus redditus est. Gemblacensis *quarum*: id est horarum. vtrum melius, delibero. Ex longissima disputione tandem peruenimus ad methodum Horoscopi, quo nomine

mine instituta fuit disputatio. Esto igitur aliquis natus in Rhodo insula, Sole initium Geminorum obtinente, hora nona æquinoctiali absoluta. Consule Diagramma ascensionum. Ab initio Geminorum, ad finem Virginis colliguntur horæ 9.4'. Respondeo igitur Horoscopum esse in fine Virginis. Hoc est igitur, quod dicit: ——— *quum liceat certis surgentia signa*

Ducere temporibus. ——— Ortus enim Geminorum, Cancri, Leonis, & Virginis suis temporibus horatiis collegimus, & propriis ascripsimus in horas partibus. Et rationem, siue ψηφοφορίαν deduximus ex illo signo, in quo Phœbus est, nempe ex Geminis. Quantum igitur hallucinetur Bonincontrius, qui vsitato modo Horoscopum apud Manilium venatur, hinc æstimare licet. sed ne alius quidem hactenus hæc odoratus erat. Nos vero omnia infra plene exequemur, si prius doctrinam totam Manilij præmiserimus.

Pag.74. v.2. *Illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum.*] Cæcum esse oportet, qui non videat hæc nunc recte cohærere, quæ tam longo spatio dissita erant: vt in multis locis videres humano capiti ceruicem equinam. Non leuiter de Manilio & eius studiosis meriti sumus, qui textum ex tam fœda luxatione in suos artus restituimus. Non deerunt & improbi & inuenusti, qui aliter censebunt, aliter deblaterabunt. Duas igitur methodos horoscopi inuestigandi proposuit: illam, quam modo peticlitati sumus, & hanc, quæ omnibus illius æui & retro mathematicis vel potius planis in vsu fuit, estque ea, quam supra vulgarem vocauit:

Nec me vulgatæ rationis præterit ordo
Quæ binas tribuit signis surgentibus horas.

Horas in gradus redactas a loco Solis computabant. Vbi desinebat numerus, ibi erat Horoscopus. Hæc erat illorum ærufcatorum methodus.

Ibid. *nascens via ducere ad astrum.*] Ita olim emendauimus. Ita etiam habet Gemblacensis. At corrupta vulgatæ editionis lectio, quæ habet *austrum*, decepit bonum Bonincontrium, adeo vt meridionales & australes horas somniarit: quod monstri quid sit, nescio. Nascens astrum esse Horoscopum & pueri dixerint.

v.4. *Nam quota sit lucis, si luce requiritur, hora, Aspicies.*] Aut enim genitura est diurna, aut nocturna. Prius de diurna.

v. 6.

v. 6. *Multiplicans deciesque.*] Corrupta hæc ita restituere iubet sententia : ——— *atque hunc numerum reuocabis in ipsum*
Multiplicans decies, adiectis insuper eidem
Quinque tamen summis. ———

Ipsum numerum horarum multiplicabis decies & quinquies. Esto aliquis natus Sole initium Geminorum obtinente, hora inæquali nona absoluta. Multiplicatis horis IX inæqualibus in XV, fiunt gradus 135. quæ sunt signa quatuor, gradus XV. & putata ab initio Geminorum, desinunt in 15 ♎. Ita Horoscopus erit in 15 ♎ secundum hanc ridiculam methodum, quæ erat propria illorum Agyrtarum. Sed & Demophilus vetus scriptor, quum de methodo τῆς σπορίμου ζωδίου ageret, qui est alter horoscopus conceptionis, vt ille alter nascentiæ, ita scribebat: ἔπι τὸν ὡροσκόπον τῆς σπορᾶς καὶ οὕτω τινὲς λαμβάνουσι. θέασαι πόστη μοῖρα ἐπὶ τινὸς δηποτοῦν ζωδίου τὴν ἀποκύησιν ὡροσκόπησε. τὰς ἀνηνεγμένας πολλαπλασίασον ἐπὶ τὸ τῶν ὡρῶν πλῆθος. καὶ συγκεφαλαιώσας ἀπόδιδου ἀνὰ τριάκοντα ἀπὸ τοῦ ὡροσκοποῦντος ζωδίου τὴν ἀποκύησιν. καὶ ὅπου δ' ἂν ἐκπέσῃ ὁ ἀριθμός, ἐκεῖνο ὡροσκόπησε κατὰ τὴν τοῦ σπέρματος καταβολήν. Quanquam ab horoscopo, non a Sole numerari iubet, item non in XV, sed in quasuis partes Signi horas multiplicari, tamen vtraque methodus multum habet inter se affinitatis, & vetustatem præfert.

v. 7. *quia qualicunque sub hora Ter quinas mundi sex tollunt.*] Lege *se tollunt.* Iubet ergo binas horas signis attribui. Atqui hanc opinionem furcillis supra exagitauerat. Quæ hæc est leuitas? Bonincontrius agnoscit τὸ *sex.* hoc est solens traducit sese. Et sane rarum est, quum illi homini aliquid boni excidit. *Se tollunt* ἀναφέρονται. Hic plane Bonincontrius est cæcior Tiresia.

v. 8. *Ter quinas Mundi se tollunt sidera partes.*] At vbi sunt illæ superiores censoriæ notæ in eos, qui binas horas signis orientibus tribuunt? vt taceam horas ciuiles veterum inæquales fuisse: At XV gradus Æquinoctialis horam æqualem constituunt.

v. 9. *coniungis & illas.*] ——— *coniungere & illas,*
Quæ superent Phœbo partes per signa, memento.

Esto homo natus, Sole XVI Tauri obtinente, hora VIII inæquali. Horis 8 in 15 ductis fiunt signa quatuor. Addo partes XV absolutas, quas perfecit Sol in Tauro, vt præcipit Manilius. Numero igitur a principio Tauri. Numerus desinit in XV Virginis, qui erit locus Horoscopi.

v.11. *Ex hac tricenas summas*] Scribe *summa*. Ex hac summa.

v.14. *Cum quo consistet numerus.*] Gemblacensis:

Tum quo subsistet numerus consumptus in astro. Recte. Sic supra: *Atque vbi substiterit, signum dicatur oriri.*

v.15. *Quave in parte suam summam numerive reliquit.*] Qua in parte numerus relinquet suam numerive partem. Elegantia profecto digna Bonincontrij auditoribus, quibus persuadebat hæc Latina esse. quid Latina? Satis erat, si aliquo sensu essent. Nobis olim feliciter succurrit legendum *momenve relinquit*. Scriptum fuerat vitiose *mumenve*. Sic alibi, —*qui munera summis Imposuit.* —— perperam pro *mumina*, hoc est momina. Quod Momen apud hunc auctorem creberrime positum sit pro summa & numero, sat suis locis patuit.

v.16. *Hæc erit exoriens & pars & forma per ignes.*] Distingue.

Hæc erit exoriens & pars, & forma. Per ignes
Continua partes. —— Exoriens pars & forma est

τὸ ὡροσκοποῦν ζῴδιον, ἢ ὡροσκοπούσης μοῖρα. Alibi:

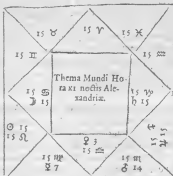
Quum tibi nascentis percepto tempore forma
Constiterit. —— Sic dixit signa formantia ortus, id est, ὡροσκοποῦντα.

Ibid. *per ignes Contineat partes.*] Scribe: —— *per ignes Continua partes.*— *Per ignes*, per stellas. Infra: —*pariterque orbem vidisse per ignes*. In Sphæra: —— *quibus ille supervenit ignis*, id est, Stella.

Ibid. *per ignes.*] Noctu. Nocturnam genituram μεθόδῳ docet. Hæc omnia quis antea intelligebat? Nam Bonincontrio ne minima quidem huius loci suspicio mentem perstrinxit. Non magis Latine sciens eius expositionem in hunc locum intellexerit, quam ille locum istum. Nos quid esset *per ignes* ostendimus.

v.17. *Continua partes.*] Nihil noui dicit. Hodie astronomi putant omnia sua ratiocinia a meridie: veteres Chaldæi, siue Genethliaci ab ortu Solis. Vtroque modo ratiocinia sunt 24 horar. Si igitur genitura inciderit per ignes, id est noctu, non a nocte nouum ratiocinium instituere iubet, sed horas diurnas, id est duodecim horas ab ortu Solis cum horis nocturnis connectere. Esto aliquis natus hora septima noctis. Illa hora erit decimanona ab ortu Solis. Hoc est, quod vult. Huius autem rei dabimus illustre exemplum in Themate Mundi, quanquam nugatorio ab illis

illis priscis Ægyptiæ Matheseos antecessoribus prodito. Ponunt Mundum conditum Sole in quintadecima Leonis posito, hora XI noctis ineunte. Ab ortu Solis, ad horam XI ineuntem noctis, putantur horæ absolutæ XXII quæ in gradus XV multiplicatæ

ex hac methodo fiunt gradus 330. quibus adiice a principio Arietis, ad partem 14 Leonis absolutam, gradus 134. Fient omnes gradus 464. Detracto asse circuli, remanent gradus 104. qui ab initio Arietis putati desinunt in gradum absolutum 14 Cancri. Ergo Horoscopus est in gradu XV ineunte Cancri, vt erat propositum. Itaque non ab ineunte nocte putanda sunt ratiocinia genituræ nocturnæ, sed cõtinuanda cum tempore diurno, vt præcipit Manilius. Nam bene hoc monuit, quanquam, vt diximus, nihil noui edicit. Hoc enim facit, quia ineunte nocte putatur hora prima, non tertiadecima. In hoc Themate recte est apud Firmicum Sol in XV Leonis, non in ♌, vt apud Paulum Alexandrinum. vbi legendum ιέ, errore satis procliui.

V.32. *Natalis mundi.*] ὡροσκόπος: infra cæli nascentis hora dicitur. Et risum & stomachum hic moueret illis Bonincontrius, qui nescirent hominem insanire solennia.

v.26. *Non feret oblitus.*] Nusquam felicius coniectura nobis cessit olim, quam in hoc inquinatissimo loco. Manilius enim scripserat:

Fallere non possit summi fastigia cæli
Signifer obliquus: stent fundamenta sub imo:
Stent veri stellarum ortus, verique sub ortus.

Scriptum fuerat *oblicus*. vnde *oblitus* scripsit Librarius. Non, inquit, imponet nobis Signifer propter obliquitatem suam.

v.27. *verique sub ortus*] coniunctim legendum:
— *verique subortus*. Suboriri τὸ δύνειν dicit.

Ibid. *stent fundamenta sub imo.*] ἀπὸ κοινοῦ τὸ VT. Vt, inquit, neque Signifer obliqnitate sua veram regionem τοῦ μεσουρανήματος auferat: & vt τὸ ἀντιμεσουράνημα sibi constet, constet etiam τὸ δῦνον. Itaque vero Horoscopo deprehenso, reliqui tres cardines constabunt.

v.28. *Dena quod in proprias.*] Perspicue legendum *Denique vt in proprias*. Hæc etiam lectio imposuit Bonincontrio, vt de denis Signis nugaretur. Caueant studiosi ab illius interpretis inscitia: quam non exprobro homini, sed illam metuo parum cautis adolescentibus. Et præterea sæculum suum, & multa alia tam eum ab insectatione tutum præstant, quam inscitiæ conuincerent, qui tali interpreti assensionem adhiberent.

Hactenus Manilius magnis molitionibus horoscopi sui methodum eruit: cuius nos exemplum qnoque dabimus, siquidem prius, quod antea nos polliceri meminimus, præcepta doctrinæ Manilianæ, & quidem eo fere ordine, quo ipse docuit, collegerimus.

PRÆCEPTA DOCTRINÆ MANILIANÆ.

1. DODECATEMORION SIGNI AVT PLANETÆ INVENIRE.

Partem datam Signi, in quo Planeta fuerit, duc duodecies. Tricenas distribue in omnia signa, initio ducto ab eo, in quo Sol fuerit. In quo Signo desinet numerus, ibi est Dodecatemorion Signi aut Planetæ: per illud:

Quacunque in parti nascentum tempore Luna
Constiterit. ——— 51. 23.

ALITER

ALITER. Partem datam Signi per $2\frac{1}{2}$ diuide. Numeros in Signa diſtribue, initio, vt antea, facto ab eo Signo, in quo Sol fuerit: per illud:

Nam quum tricenas per partes ſidera conſtent,
Rurſus biſſenis numerus diducitur omnis. 50. 26.

II. DODECATEMORION LVNÆ PER POSTERIOREM MODVM INDAGARE.

Vide quot tricenarios Luna diſtet a Sole. Omnibus tricenariis deductis, reliquos numeros per $2\frac{1}{2}$ diuiſos diſtribue in Signa, initio facto ab eo Signo, in quo Luna fuerit. Vbi conſiſtet numerus, ibi eſt Dodecatemorion Lunæ: per illud:

Proxima tricenas partes ſententia ducit. 51. 28.

III. DODECATEMORION DODECATEMORII INVENIRE.

A parte Signi data numera deinceps gradus ſemiſſes quinque. Primum dimidium gradum da ei Planetæ, in cuius terminum inciderit pars Signi propoſita: ſecundum dimidium gradum ſequenti Planetæ: & ita deinceps. In quo Planeta quintus dimidius gradus conſiſtet, in eius finibus eſt Dodecatemorion Dodecatemorij.

IV. SORTEM FORTVNÆ IN DIVRNA GENITVRA INDAGARE.

Diſtantiam Solis a Luna numera incipiens ab Horoſcopo per conſequentiam Signorum. Vbi conſiſtet numerus, ibi eſt Sors Fortunæ in genitura diurna: per illud:

Tunc ſi forte dies naſcentem exceperit alma. 65. 3.

V. SORTEM FORTVNÆ IN NOCTVRNA GENITVRA INVENIRE.

Diſtantiam Lunæ a Sole numera incipiens ab Horoſcopo per antecedentia. Reliqua, vt ſupra: per illud:

At quum obducta nigris nox orbem texerit alis. 65. 10.

VI. HORARIORVM TEMPORVM ASCENSIONALIVM EXCESSVM INVENIRE.

Accipe trientem ſextæ partis differentiæ maximi & minimi arcus diurni horarij: per illud:

Quod diſcrimen erit, per tris id diuide partis. 70. 2.

VII. ASCENSIONVM SIGNORVM HORARIA TEMPORA COLLIGERE.

Habeas excessum per antecedens. Abiice a sextante minimi arcus diurni. Ipsa est ascensio Arietis. Deinde per adiectionem excessus, habebis ascensiones horarias reliquorum quinque ad initium Libræ: per illud :

Tertia vt accedat Geminis, quæ tempora Tauro Vinciat.—70. 3.

VIII. EXCESSVM STADIASMI ANAPHORICI INVENIRE.

Numerum stadiasmi seca in rationem maximæ & minimæ diei. Triens sextæ partis differentiæ vtriusque rationis est excessus stadiasmi anaphorici: per illud :

Quodque hanc exuperat partem, superatur ab illa. 70. 24.

IX. STADIASMVM ASCENSIONVM COLLIGERE.

Excessum per antecedens repertum abiice a sexta parte numeri minimæ diei respondentis. Is erit stadiasmus Arietis. In reliquis perge per adiectionem excessus, vt in horariis temporibus ascensionum: per illud :

Hæc erit horarum ratio ducenda per orbem. 70. 14.

X. INCREMENTVM DIERVM COLLIGERE IN QVADRANTE HIBERNO.

Sextam partem differentiæ minimæ & æquinoctialis diei adiice diei minimæ. Aggregatū est tempus horarium finis Capricorni. Tempori Capricorni adiice tertiam partem eiusdē differentiæ. Aggregatur tempus horariū finis Aquarij. Cui rursus adiiciatur dimidium differentiæ. Aggregabitur finis Piscium: per illud:

Principio capienda tibi est mensura diei. 71. 12.

XI. INCREMENTA DIERVM COLLIGERE IN QVADRANTE VERNO.

Aggregato finis Piscium adde rursus dimidium differentiæ pro tempore horario finis Arietis. Tempori horario Arietis adde trientem differentiæ pro fine Tauri. Denique aggregato Tauri adiice sextantem differentiæ. Colligitur tempus horarium finis Geminorum: per illud :

Nanque Aries totidem deducit noctibus horas. 71.32.

XII. DE-

XII. DECREMENTA DIERVM COLLIGERE IN QVADRANTE ÆSTIVO.

De tempore horario finis Geminorum detrahe sextantem differentiæ pro tempore horario finis Cancri. De tempore horario Cancri detrahe trientem differentiæ pro tempore finis Leonis. Denique de tempore horario finis Leonis detrahe dimidium differentiæ pro tempore horatio finis Virginis: per illud:

Rursus & incipiunt propria de sorte diebus Cedere. — 72. 4.

XIII. DECREMENTA DIERVM COLLIGERE IN QVADRANTE AVTVMNALI.

Tempori horario finis Virginis detrahe dimidium differentiæ pro tempore horario finis Libræ. Tempori horario Libræ detrahe trientem differentiæ pro tempore finis Scorpij. Tempori Scorpij detrahe sextantem differentiæ pro tempore horario finis Sagittarij: per idem.

XIV. DATA HORA GENITVRÆ HOROSCOPVM INDAGARE.

Ab horis absolutis abiice ascensiones signorum per VII Præceptum collectas, quantum opus erit, initio a loco Solis facto. Vbi numerus consistet, ibi est Horoscopus: per illud:

——— *quum liceat certis surgentia signa*
Ducere temporibus. ——— 73. 31.

XV. HOROSCOPVM PER MODVM AGYRTARVM GENETHLIACORVM INVENIRE.

Horis datis in XV ductis adiice gradus, quos Sol peregit in Signo, siquidem in principio Signi non fuerit. Summam graduum aggregatam computa a principio Signi. Vbi consister numerus, ibi est Horoscopus Genethliacorum Æruscatorum: per illud:

Illa etiam poterit nascens via ducere ad astrum. 74. 2.

CANON ASCENTIONALIS AD ELEVATIONEM
GRADVVM QVADRAGINTAQVATVOR.

	♓		♈	♒		♉	♑		♊	♐		♋	♏		♌	♍		♎
	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II	Hor.	I	II
1	0	2	10	0	2	54	0	3	38	0	4	22	0	5	6	0	5	50
2	0	4	20	0	5	48	0	7	16	0	8	44	0	10	12	0	1	40
3	0	6	30	0	8	42	0	10	54	0	13	16	0	15	18	0	17	30
4	0	8	40	0	11	36	0	14	32	0	17	28	0	20	24	0	23	20
5	0	10	50	0	14	30	0	18	10	0	21	50	0	25	30	0	29	10
6	0	13	0	0	17	24	0	21	48	0	26	12	0	30	36	0	35	0
7	0	15	10	0	20	18	0	25	26	0	30	34	0	35	42	0	40	50
8	0	17	20	0	23	12	0	29	4	0	34	56	0	40	48	0	46	40
9	0	19	30	0	26	6	0	32	42	0	39	18	0	45	54	0	52	30
10	0	21	40	0	29	0	0	36	20	0	43	40	0	51	0	0	58	20
11	0	23	50	0	31	54	0	39	58	0	48	2	5	56	6	1	4	10
12	0	26	0	0	34	48	0	43	36	0	52	24	1	1	12	1	10	0
13	0	28	10	0	37	42	0	47	14	0	56	46	1	6	18	1	15	50
14	0	30	20	0	40	36	0	50	52	1	1	8	1	11	24	1	21	40
15	0	32	30	0	43	30	0	54	30	1	5	30	1	16	30	1	27	30
16	0	34	40	0	46	24	0	58	8	1	9	52	1	21	36	1	33	20
17	0	36	50	0	49	18	1	1	46	1	14	14	1	26	42	1	39	10
18	0	39	0	0	52	12	1	5	24	1	18	36	1	31	48	1	45	0
19	0	41	10	0	57	6	1	9	2	1	22	58	1	36	54	1	50	50
20	1	43	20	1	0	0	1	12	40	1	27	20	1	42	0	1	56	40
21	0	45	30	1	2	54	1	16	18	1	31	42	1	47	6	2	2	30
22	0	47	40	1	7	48	1	19	56	1	36	4	1	52	12	2	8	20
23	0	49	50	1	8	42	1	23	34	1	40	26	1	57	18	2	14	10
24	0	52	0	1	11	36	1	27	12	1	44	48	2	2	24	2	20	0
25	0	54	10	1	14	30	1	30	50	1	49	10	2	7	30	2	25	50
26	0	56	20	1	17	24	1	24	28	1	53	32	2	12	36	2	31	40
27	0	58	30	1	20	18	1	38	6	1	57	54	2	17	42	2	37	30
28	1	0	40	1	23	12	1	41	44	2	2	16	2	22	48	2	43	20
29	1	2	50	1	26	6	1	45	22	4	6	38	2	27	54	2	49	10
30	1	5	0	1	27	0	1	49	0	2	11	0	2	33	0	2	55	0

CANON HORARIVS.

AD ELEVATIONEM GRADVVM XLIV.

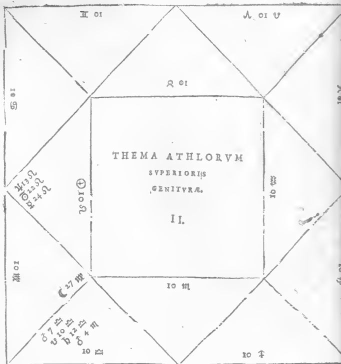
	Arcus diurnus Manilianus.		Hora inæqualis siue ciuilis.			Arcus diurnus castigatus.	
	Horæ æquin.	I	Horæ æquin.	I	II	Horæ æquin.	I
♑	9	15	0	46	15	9	14
♒	10	21	0	51	45	10	30
♓	12	0	1	0	0	12	0
♈	13	39	1	8	15	13	30
♉	14	45	1	13	45	14	46
♊	15	18	1	16	30	15	18
♋	14	45	1	13	45	14	46
♌	13	39	1	8	15	13	30
♍	12	0	1	0	0	12	0
♎	10	21	0	51	45	10	30
♏	9	15	0	46	15	9	14
♐	8	42	0	43	30	8	42

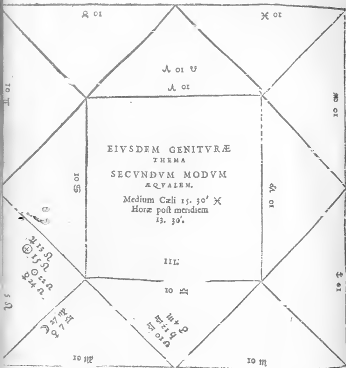
TABELLA ANAPHORICORVM TEMPORVM AD ELEVATIONEM GRADVVM XLIV.

	ASCENSIONES MANILIANAE						ASCENSIONES CASTIGATAE							
	Grad.	I	Hor.	I	Tricesima I	II	Grad.	I	Hor.	I	II	Tricesima I	II	III
♓ ♈	16	15	1	5	2	10	16	34	1	6	16	2	12	32
♒ ♉	21	45	1	27	2	54	20	22	1	21	28	2	42	56
♑ ♊	27	15	1	49	3	38	28	14	2	52	56	3	45	52
♐ ♋	32	45	2	11	4	22	36	13	2	24	52	4	49	44
♏ ♌	38	14	2	33	5	6	39	23	2	37	32	5	15	4
♎ ♍	43	45	2	55	5	50	39	14	2	36	56	5	13	52

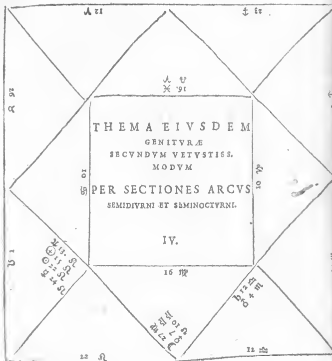
THEMA GENITVRÆ
SECVNDVM
M. MANILIVM
ET
VETERES

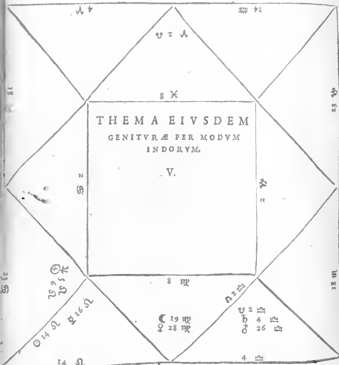
I.

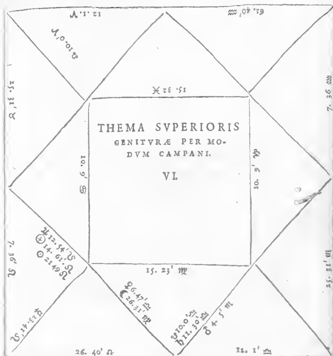

THEMA ATHLORVM
SVPERIORIS
GENITVRÆ.
II.
10 ♍
10 ♎
10 ♐

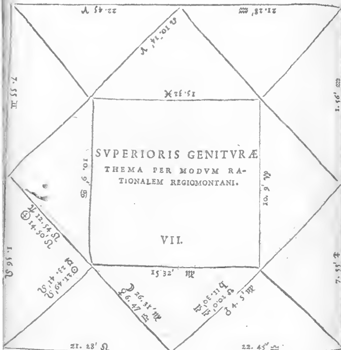

EIVSDEM GENITVRÆ
THEMA
SECVNDVM MODVM
ÆQVALEM.
Medium Cæli 15. 30′ ♓
Horæ post meridiem
13. 30′.
III.

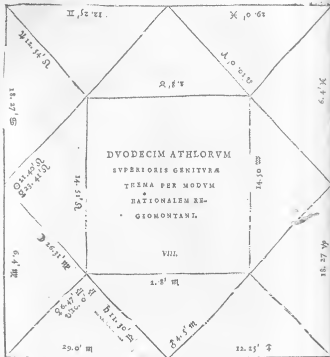
THEMA

THEMA EIVSDEM
GENITVRÆ
SECVNDVM VETVSTISS.
MODVM
PER SECTIONES ARCVS
SEMIDIVRNI ET SEMINOCTVRNI.
IV.

THEMA EIVSDEM
GENITVRÆ PER MODVM
INDORVM.
V.

THEMA SVPERIORIS GENITVRÆ PER MODVM CAMPANI.
VI.

SVPERIORIS GENITVRÆ
THEMA PER MODVM RATIONALEM REGIOMONTANI.
VII.

Vt igitur ad Methodum Horoscopi veniamus, assumatur eleuatio poli graduum 44, locus Solis 22 gr. ♌. In data eleuatione, maxima dies est hor. 15. 18'. Igitur per præceptum VII, construatur Tabella anaphoricorum temporum. Duplex fiat. In priore parte ascensiones Manilianæ methodi, in altera castigatæ ponantur. Vtraque pagina trinis versibus constet. In primo gradus

gradus, in secundo horaria ascensionum tempora, in tertio tricesima temporis anaphorici collocentur, vt ex ea Canon ascensionalis construatur, vt patet ex ipso Canone ascensionali. De gradibus ascensionum nulla facta a Manilio mentio. Sed nos ideo apposuimus, vt & suis horariis temporibus responderent, & cum castigatis gradibus comparari possent. Rursus per præcepta x, xi, xii, xiii, Canon horarius fiat triplici versu. in primo esto arcus diurnus methodi Manilianæ. In secundo duodecima arcus, siue hora temporaria, vel ciuilis. In tertio arcus diurnus castigatus respondens principio Signi, cui e regione oppositus est. Arcum vero horarium nocturnũ si quis volet, accipiat Signi oppositi arcum diurnũ, vt & mediocriter docti sciunt. Exemplum: Arcus diurnus Leonis est 13, 39'. oppositi signi arcus diurnus, nempe Aquarij, est 10. 21', qui erit arcus nocturnus Leonis. Et viciſſim arcus diurnus Leonis est arcus nocturnus Aquarij. vel aliter: arcus diurnus Leonis 13. 39 de 24 deductus reliquit arcum nocturnum Leonis 10. 21. æqualem arcui diurno Aquarij Signi Leoni opposito. Quod autem integro Dodecatemorio vnum tantum arcum horarium attribuerimus, quum per singulos tamen dies varient horaria momenta, id fecimus ex ipsius Manilij præscripto, qui illos veteres sequutus horas per Dodecatemoria, non per singulos dies variare credebant. Ideo in Kalendariis notabant, illo mense hora est tot pedum, mensis tot horarum. vt habes in Kalendariis rusticis Romanis, & apud Palladium. Sic etiam, vt alibi retigimus, solstitium per totum Cancrum, Brumam per totum Capricornum committi putabant. Et quia maledicentiæ propter illam animaduersionem olim vapulauimus, ne iterum nobis idem contingat, de horario arcu idem monere visum est, si modo istis mathematicis hoc satisfacere potest. Denique construatur Canon ex tricesima temporum ascensionalium, sextuplici versu, vt Canon indicat, cum linea graduum triginta: quos reticuit Manilius, quia vulgo notum erat gradus singulos respondere tricesimæ vnicuique, cui appositi erant. His ita constitutis, esto quidam natus in dato climate 44 graduum, hora nocturna temporaria 7 $\frac{4}{5}$ fere, Sole in 22 ♌ posito. In Canone horario arcus diurnus Leonis est hor. 13. 39. Nocturnus igitur, per ea, quæ demonstrata, erit 10. 21'. Hora καιρικὴ respondet hor. æquinoctialibus, 0. 51. 45'. Igitur horæ

καιρικαὶ

ξυνεαί 7 $\frac{4}{5}$ reſpondebunt horis æquinoctialibus 6.43'.39'.cum quibus ſi componatur arcus diurnus 13.39', fient horæ 20.22'.39": quibus denique adiice ex Canone aſcenſionali triceſimas collectas reſpondentes gradui 21, ♌, quem iam Sol peregit. nempe hor. 1.47.6. Fiet omne tempus ab ortu Solis,ad tempus geniturę propoſitæ, horarum æquinoctialium 22.9'.45". id eſt 22.10' fere. Iam ab initio Leonis, in quo Sol eſt,numera omnia tempora horaria aſcenſionnm, donec aut numerum propoſitum cõſummaueris, aut proxime minorem adeptus fueris. Ab aſcenſione igitur Leonis hor. 2. 33'.0", ad initium Cancri, conſlantur horæ 21.49. quæ deductæ de hor. 22.10',relinquunt hor. 0.20', poſt aſcenſionem Geminorum. Ergo pertinent ad Cancrum. Ideo quæro 0.20,aut proxime maiorem numerum in area Canonis, ſub nota Cancri. Et occurrunt 0.21'.50" e regione gradus v. Aio igitur horoſcopum eſſe in quinto gradu Cancri, per XIIII Præceptum. Itaque a ſimili parte reliquorum Signorum ſequentes τόποι Thematis inſtituentur. Nam modum inæqualem adhuc non norant: quum ipſe Manilius Thema Sortis Fortunæ per ſimiles Signorum partes conſtrui præcipiat. Inſtituto Themate,reliqua præcepta ἐφοδεύειν licet. Luna eſt in 27 ♍. Ergo Dodecatemorion Lunæ eſt in 24 ♒ per I Præceptum. Ita de reliquorum Planetarum Dodecatemoriis. Rurſus Dodecatemorion Lunæ, per poſteriorem modum, eſt in 18 ♎, per II Præceptnm. Horoſcopus eſt in termino,ſiue finibus Martis, vtpote in quinto gradu Cancri. Ergo eius Dodecatemorion Dodecatemorij cadet in fines Lunæ in dimidia parte gradus XII Cancri: hoc eſt in 11.30'.69, per III Præceptum. Denique per V Præceptum, Sors Fortunæ deprehenditur in 9.42'. ſiue in 10 ♌. Itaque eodem modo alind Thema inſtituetur, quod Athlornm vocatur, cuius Horoſcopus eſt Sors Fortunæ. Ex quo poteris ſententiam eorum refellere, qui vbi Manilius περὶ τῆς διαδικασίας τῶν ἄθλων agit, ipſi putarunt de themate geniturę intelligendum. Atqui tantum diſcrepat thema Athlorum a themate natalitio,quantum Horologium ab Analemmate. Nam Thema geniturę inſtituebatur quidem ad apoteleſmata & χρόνον hominis nati, ſed præcipue ad Sortem Fortunæ indagandam. At ex Themate Athlorum omnis doctrina apoteleſmatum pendebat. Hæc eſt methodus Horoſcopi illorum Veternm, quæ caſtigabat

N n imperitiam

imperitiam Ætuscatorum Genethliacorum, qui eodem quidem modo Horoscopum eruebant, sed binas horas singulis signis attribuebant. Vt illam delirationem confutauit hic modus, quo vtitur Manilius, ita ipse castigatione indigebat. Vt enim alia taceam, in dato tempore & hora genituræ Cancer Signum horoscopans est τῶν προσαναφερομένων. Nam τὰ προσαναφερόμενα dicuntur, vt alibi monemus, & satis vulgatum est, Signa sex a principio Arietis, ad principium Libræ. Reliqua vocantur ὑπακούοντα. Quum igitur Signum horoscopans fuerit τῶν προσαναφερομένων, quadrans ἀπηλιωτικὸς, hoc est interuallum a medio cælo, ad Horoscopum, est maior nonaginta gradibus. hoc est, signum horoscopans est quintum a signo culminante. Contra minor est nonaginta gradibus, si fuerit τῶν ὑπακουόντων. hoc est, signum horoscopans tertium est a culminante. Ergo, quum Horoscopus huius genituræ in signum, quod est τῶν προσαναφερομένων, inciderit, τὸ τεταρτημόριον ἀπηλιωτικὸν est maius 90 gradibus. quod verum est. Culminabit enim x gradus Piscium in data eleuatione, oriente quinta Cancri. Ergo Tetrans ἀπηλιωτικὸς erit graduum 115, hoc est horarum 7. 40′. Atqui si ex Canone ascensionali putare velimus totidem horas, & scrupula a decima Piscium, numerus desinet in 5 ♌. Ergo Horoscopus esset in signo sexto a medio cælo, quum tamen quintum signum tantummodo a culminante possit esse. quod est ridiculum. Quum enim decima pars Piscium culminet, numeros nonæ parti exactæ Piscium respondentes, hoc est 16.30′, abiice a tota ascensione Piscium 1. 5′. & reliquum coniunge cum ascensionibus Arietis, Tauri, Geminorum, Cancri: compones horas 7. 17′. 30″. quæ deductæ de horis 7. 40′, relinquunt horas 0. 22′. 30′. E regione v grad. Leonis habes proxime maiorem 0. 25. 30′. Ergo, vt diximus, horoscopus erit in v Leonis, non Cancri. Multa einsmodi absurda istius methodi notare possim. Hoc vnum exemplum suffecerit, vt ostendamus non sine caussa a priscis damnatam: qui prius ascensionem rectam medij cæli collegerunt, & nonaginta gradibus ad ascensionem rectam adiectis, aggregatum ad Canonem climatis contulerunt, & ei gradum Eclipticæ respondentem pro parte ascendente assumpserunt. reliquas domos simili gradu Signorum terminarunt, qui est omnium vetustissimus modus, quo & Arabes hactenus vtuntur, diciturque a nostris modus æqualis: cuius exemplum

plum habes in tettia figura. Eo modo vtuntut Firmicus, & Paulus Alexandrinus, & secundum aliquos, quibus nos quoque assentimut, Ptolemæus: quod colligitur ex iis, quæ de Apheticis locis dixit: τόπους μὲν τοίνυν ἀφετικοὺς εἶναι νομιστέον, τό, τε περὶ τὸν ὡροσκόπον δωδεκατημόριον ἀπὸ πέντε μοιρῶν τῶν προαναφερομένων αὐτοῦ τοῦ ὁρίζοντος, μέχρι καὶ τῶν λοιπῶν μοιρῶν πέντε καὶ εἴκοσι ἐπαναφερομένων. Hoc cette non fieret, nisi omnes domus essent tricenum graduum. & quicquid ad hoc conuellendum adferunt docti, non dicam falsum, sed ineptum est. Etiam interpres ipsius Ptolemæi ea adfert, quæ ne ipse quidem intelligebat. Quid mirum Ptolemæum hoc modo vsum, qui sit omnium post illum Manilianum vetustissimus? Successit illi & ipse quoque vetustissimus, qui fit per trientes arcus semidiurni, & seminocturni, qui est primus modus inæqualitatis. Hoc etiam quidam Arabum vtuntur, qui maximam partem harum nugarum non a suis, sed a Græcis habent. Etiam Sapiens Aben Ezra Iudæus ait Ptolemæum hoc vsum: quod omnino necessarium, siquidem non vsus est modo æquali. Nullus enim modus inæqualitatis antiquior isto. cuius exemplum habes in quarta figura. Ab eo modo minuunt Indi octo gradus tam in domuum initiis, quam in locis Planetarum, vt habes in quinta figura. Quemadmodum enim illi veteres prius Thema genituræ construebant, deinde Thema Athlotum: ita etiam Indi prius Thema genituræ per illum modum disponunt, deinde aliud thema adiiciunt, deminutis, vt diximus, octonis gradibus ex singulis domibus, & locis Planetarum. Hunc modum confutauit primus Campanus, alio instituto, cuius exemplum damus in sexta figura. Eum Regiomontanus profligauit, nouo excogitato, quem rationalem vocauit, eoque, si Diis placet, vult Ptolemæum vsum fuisse. Tres isti modi in cardinibus consentiunt, in domorum mediatione valde discrepant. Campanus circulos positionis per æquales sectiones maximi circuli verticalis, Regiomontanus per sectiones Æquinoctialis traiicit. Habes quoque exemplum modi Rationalis in septima figura, cum themate Athlorum in octaua, per eundem modum. Hactenus candide Lector, quæ Manilius de Horoscopo sensit: cuius rei vestigia nulla olim extabant in eius carmine, hodieque adeo obscura sunt, vt nisi a nobis indicata essent, gloriosi, qui dicunt nos Manilium tractare non debuisse, desperandum

randum erat ea inuenire posse. In prima figura adsumpsimus tempus geniturae horam inaequalem 1 $\frac{4}{5}$ post mediam noctem, hoc est hor. aequinoct. r. 31. 48. Idque fecimus commoditatis caussa, quum verum tempus fuerit hor. 1. 30', quod sequimur in reliquis exemplis. Nisi hoc monuissemus, fortasse hoc futurum erat argumentum alicuius monstri in nos edendi.

v. 29. *Nunc sua reddentur.*] Hic praenotabatur lemma in Gemblacensi: CVIVS SIGNI QVISQVE ANNVS AVT MENSIS AVT DIES AVT HORAE SINT: Quod non male conceptum est. Agit enim Manilius hic de duodecim annis Dodecaeteridos Chaldaicae, id est, Genethliacae, cuius quanquam mentio extat apud Censorinum, tamen hactenus omnibus ignoratam nos primi omnium patefecimus ex Arabum scriptis, in libro secundo de Emendatione temporum. Chaldaei habent generalem & omnium communem, qualem in illo libro produximus. Sed & aliam habent priuatarum geniturarum peculiarem, cuius primus annus init ab eo Signo, in quo Sol est tempore geniturae: quanquam alij non ab eo signo, in quo Sol fuerit, eam instituebant, sed ab eo, in qnod Horoscopus inciderit. vtriusque sectae meminit noster: & prius illins, quae incipit ab eo signo, in quo Sol fuit tempore geniturae. Itaque si Sol, verbi gratia, fuerit in Leone, primus annus erit Leonis, secundus virginis, tertius Librae: & ita deinceps.

v. 30. *Quae diuisa etiam.*] Diuiduntur in propios annos singula, vt primus annus sit Arietis, secundus Tauri: & sic consequenter.

v. 33. *Primus erit signi.*] Primus annus Dodecaeteridos Genethliacae erit cognominis eius signi, in quo Sol fulserit. Aliquis natus est Sole in Leone posito. eius Dodecaeteridos genethliacae annus primus erit annus Leonis, secundus Virginis, tertius Librae: & sic deinceps.

Pag. 75. v. 1. *Annum quod lustrans.*] Sol est χρονοκράτωρ annuus, Luna menstruus, Horoscopus diurnus, Planeta horarius. Anni igitur ducatus ad Solem pertinet, vt mensis ad Lunam, diei ad Horoscopum, Planetae ad horam.

v. 2. *Proximus atque illi.*] Lege:

Proximus, atque alij subeuntia signa sequuntur.

Proximus annus, id est secundus sequitur secundum signum, alij

DODECAETERIS GENETHLIACA.

ANNI DODECAETERIDOS	MENSES DODECAETERIDOS											
	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓
	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈
	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉
	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊
	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋
	♍	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌
	♎	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍
	♏	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎
	♐	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏
	♑	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐
	♒	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑
	♓	♈	♉	♊	♋	♌	♍	♎	♏	♐	♑	♒

alij deinceps ſubeuntia ſigna ordine. Quanta caligine hæc antea obducta erant? Quotuſquiſque horum, qui nobis interdicebant Manilio, vel minimum quidque horum odorabatur? Ergo continuantur ita duodecim anni, donec ad primum ſignum peruentum fuerit, vnde prius cæperat Dodecaeteris. Infra etiam meminit: ——— *& exactis bis ſex iam Solibus annus.*

Orpheus ſcripſerat etiam poema ἀποτελεσματικὸν, cui titulus δωδεκαετηρίδες. Ex illis hoc apoteleſma citant Grammatici:

> ἔσται δ᾽ αὖθις ἀνὴρ, ἢ κοίρανος, ἠὲ τύραννος,
> ἢ βασιλεύς, ὃς τῆμος ἐς οὐρανὸν ἵξεται αἰπύν.

Pronunciat enim tanquam Aſtronomus de quodam, qui illo anno Dodecaeteridos, in illo Signo, & illa conſtellatione naſceretur, fore regem, principem, aut ſummum virum. Recte autem Manilius de temporum nati ratione ſubiicit poſt Horoſcopi doctrinam. Nam Horoſcopi methodum & ordine & potentia ſequitur temporum locus, ὁ περὶ χρόνων τόπος. Ptolemæus: τῶν δὲ κατὰ τὴν γένεσιν συμπτωμάτων ἡγεῖται ὁ περὶ χρόνων ζωῆς. Sunt autem duo, ὁ περὶ χρόνων ζωῆς, καὶ ὁ περὶ ἀφετῶν. In priore quæritur quot annos

victurus sit natus: in altero quot annos, quot menses, dies, horas. Nam χρόνε nomine intelligitur ἡλιακὴ περίοδος, hoc est annus, &, vt Manilius loquitur, Solis lustrum. Ptolemæus: χρόνος γὰρ ἰδίως ὁ τοιοῦτος ἐνιαυτὸς καταλαμβάνεται, δυνάμει δὲ καὶ ὁ ἐλάττων· τούτου μῆνές εἰσι, καὶ ἡμέραι, καὶ ὧραι. Ita anni, mensis, diei horæ ratio venit in horoscopum. Atque hic quidem recte a Manilio seruatur. Omnis tamen χρόνων πραγματεία sine locis apheticis inutilis ac manca est. Sed hoc reseruauit illi libro, quem de Stellis errantibus scripserat.

v.3. *peragunt quod menstrua.*] *peragat.* Sed Gemblac. *peragit.*

v.5. *tradique sequentibus astris.*] *traditque.* Etiam Gemblac.

v.6. *mensisque tuos natura.*] *mensesque suos.* Et Gembl quoque.

v.7. *Atque ipsas voluit numerari Signa per horas.*] Puta in quo signo Horoscopus deprehensus fuerit, id signum denominabitur ab ea hora, vel Planeta, cuius hora erat. Nascatur aliquis ascendente Leone, hora Mercurij. Leo princeps Dodecaeteridis illius nati denominabitur a Mercurio; Virgo a Luna, Libra a Saturno, Scorpius a Ioue: & sic deinceps.

v.9. *Per quæ alterna.*] *Perque alterna.* Et Gemblac.

v.17. *seque ipse dies aliumque relinquit.*] Melius Gemblacen. *aliumque requirit.* Se requirit, & alium. Neque ipse sibi similis videtur, neque alium sibi ipsi similem experitur. Et superiore versu idem liber habet · — *non menses mensibus vsquam.*

v.18. *Tempora consistunt propriisque carentia signis.*] Recte olim suspicabamur de vitio huius loci. Sed non opis humanæ erat sine ope codicum scriptorum vitium tollere. Præsto fuit Gemblacensis: in quo scriptum erat:

Tempora quod sistant propriis parentia signis.

Sistere absolute. vt in Apotelesmatis:

Iudex extrema sistet vitaque necisque. id est, τυγχάνειν, ὑπάρχειν.

Est verbum substantiuum, nisi quis censeat legendum.

Tempora quòd sic stant propriis parentia signis.

Sed nihil mutandum.

v.21. *caussasque minantur.*] Repone ex Gemblacensis, *casusque minantur.* Et ita quoque editio Lugdunensis.

v.22. *dum vertimur, astra.*] *conuertimur, astra.* vulgatam lectionem non potest tueri, nisi qui nugari præoptauerit.

v.23. *Sunt quibus vt cæli.*] In Gemblacensi iterum superior titulus repetitur, & oræ marginis apponitur: CVIVS SIGNI QVISQVE

ANNVS

ANNVS SIT. & recte. Nam de eadem re continuatur sermo, sed diuersa sententia. Superior enim sententia incipiebat Dodecaeterida a signo, in quo Sol erat tempore natalitio: hæc vero a signo horoscopante. Tenebræ erant in toto hoc capite, neque quis quo hæc omnia pertinebant magis sciebat antea, quam quid ipsa verba designarent: adeo omnia mendis obsita sunt: præsertim hæc tota perioche, quæ, siquæ alia in Manilio, veterum codicum opem implorabat. Nam humani ingenij vis hic nihil poterat. Apponam totum locum, vt lectorem iamdiu expectabundum absoluam.

Sunt quibus & pateat, cæli nascentis ab horæ
Sidere, quem memorant Horoscopon, in venturis
Parte quod ex illa describitur hora diebus,
Omne genus rationis agi per tempora & astra,
Et capite ex vno menses, annósque diesque
Incipere atque horas, tradique sequentibus astris.

Gratia Codici Gemblacensi: cui hanc restitutionem debemus. Minimam licentiam vnius literulæ nobis sumpsimus. Nam *&* *pateat* pro *vt pateat* legimus. Sunt alij, inquit, quibus constet & exploratum sit, omne ratiocinium anni, mensis, & diei deducendum esse a sidere horæ cæli nascentis, quem vocant horoscopum, & ex eodem capite omne tempus instituendum, propterea quod ab horoscopo hora sequentibus diebus describitur. Vides summo fulgore tenebras discussas.

Ibid. *Sunt quibus vt cæli pateant nascentibus.*] Non erat opis nostræ hæc emendare sine veteri codice. Gemblacensis itaque habebat:

Sunt quibus vt cæli pateat nascentis ab horæ
Sidere, quem memorant horoscopos, ———.

Sed mendum est in *vt* pro *&*. quod totam sententiam perturbabat, item in *horoscopos*, quum etiam vulgatæ editiones, & Bonincontrij textus *horoscopon* habeant, & Latinitas ita postulet.

Ibid. *Sunt quibus & pateat.*] Ita restituimus, pro *vt pateat*: in quo totius sententiæ cardo versatur. Cætera enim omnia hinc pendent. Sunt, inquit, quibus pateat, & exploratum sit ab horoscopo omne ratiocinium deducendam esse. Ita nos receptam lectionem excusamus. Sed non dubitamus Manilium scripsisse, *Sunt quibus & placeat.* Neque vero dubitandum eam fuisse au-

ctoris

ctoris ſcripturam. Reliqui tamen vulgatam, quia & ipſa conſtat ſibi, & Latina eſt.

Ibid. *cæli naſcentis ab horæ Sidere, quod memorant.*] Gemblacen. *quem memorant;* ὁ ὡροσκόπος enim, non τὸ ὡροσκόπον dicitur: quem Manilius definit horam cæli naſcentis. τὸ ζώδιον autem ὡροσκοποῦν definit ſidus horæ cæli naſcentis.

v.24. *horoſcopon inuenturis.*] Ridicula erant hæc omnia. Diſtinguendum enim — *horoſcopon, in venturis.* Quæ quis non intelligit nunc? Et quis antea intelligebat? *in diebus venturis*, ἐν ταῖς ἐπιούσαις ἡμέραις.

v. 25. *Parte quoque ex illa.*] Gemblacenſis, *Parte quod ex illa.* vna vocula ſuſtulit omne dubium. Hoc enim plane vult: quod horæ ſequentis temporis deſcribuntur ab horoſcopo, (vnde vocatur Horoſcopus) hora autem eſt principium omnis temporis: omne igitur tempus ab horoſcopo eſſe putandum. Itaque hæc ſic connectenda docet — *in venturis*

Parte quod ex illa deſcribitur hora diebus.

Quod omnis hora deſcribitur in omni ſequenti tempore a parte illa, ſcilicet horoſcopo. vnde & prima Inſtitutione:

vnde dies redit, & tempus deſcribit in horas:
Hinc inter Graias Horoſcopos editur vrbes.

quæ his facem allucent.

v.26. *Omne genus rationis agit.*] *omne genus rationis agi.* Omne ratiocinium temporis.

v.27. *Et capit ex vno.*] Veſtigia priſci Archetypi, vnde hi inferioris notæ deſcripti. In eo enim ſcriptum fuit, *Et capitex vno.* vt, *parteſt*, &c.

Ibid. *Et capite ex vno.*] Ex horoſcopo.

v. 28. *Incipit atque horas.*] Gemblac. recte *Incipere*. Ita etiam textus Bonincontrij.

Ibid. *traditque ſequentibus aſtris.*] *tradique*. Ergo vt primus annus Leonis, in quo Horoſcopus, ſecundus Virginis, tertius Libræ fuerit, ſic etiam primus menſis Leonis horoſcopantis, ſecundus Virginis, tertius Libræ. Nec minus primus dies Leonis, ſecundus Virginis, & hora quoque ſimiliter, non autem ſecundum priorem ſententiam, quæ annum incipiebat a Signo, in quo Sol erat tempore naſcentis, menſes autem a ſigno, in quo Luna: diem & horam ab Horoſcopo & Planeta, in quo Horoſco-

pus. in

pus. in quo conuenit cum altera sententia. Duplex igitur Dodecaeteris Chaldæorum, Generalis, & particularis. Generalis, incipit ab Ariete, eiusque hic annus agitur vndecimus, qui erat Christi Dionysianus 1598, cuius anni vndecimi Zodion est Canis: vt habes in Diagrammate. Anno autem Christi 1600 inibit Dodecaeteris, cuius Zodion Mus. Vide quæ nos libro secundo de Emendatione temporum primi de hac re vetustissima prodidimus. Ea est, de qua Censorinus meminit. Particularis vero Dodecaeteris est cuiusque γενέσεως. Quot enim nati, tot sunt Dodecaeterides istius generis. Sed quia duæ factiones sunt initium eius instituentium, duplex quoque ipsa facta est. Nam aut a Signo, in quo Sol est, incipit, aut ab horoscopante. De posteriore igitur nunc tractat Manilius, postquam de priore egisset. Sed & Pauli Alexandrini de hac posteriore non omittenda erant verba. Ea sunt hæc: ὅταν δ' ἂν ἡ γένεσις ἔτη κατάγοι, ἀπὸ τοῦ ὡροσκοποῦντος ζῳδίου διεκβαίνοντα. (διεκβάλλοντα) τὸ πρῶτον ἔτος διδόντες τοῦ γενητικοῦ χρόνου τῷ ὡροσκόπῳ, καὶ τὸ δεύτερον τῇ τοῦ ὡροσκόπου ἐπαναφορᾷ, ἔπειτα τὸ ἑξῆς τῷ τρίτῳ ζῳδίῳ ἀπὸ τοῦ ὡροσκόπου, καὶ ὡς ἔχει τὰ λοιπὰ ἐν τοῖς ἑπομένοις ζῳδίοις, ἕως ἂν τὸν δώδεκα ἀριθμὸν ἀπαρτίσῃς. καὶ πάλιν τὸ τρισκαιδέκατον ἔτος διδόαμεν τῷ ὡροσκοποῦντι ζῳδίῳ, &c. Lege cætera. Vt ipse Manilium, ita Manilius ipsum interpretatur.

DODECAETERIS GENERALIS INCIPIENS A VERE.

		ANNI CHRISTI
♈	Mus	1588
♉	Taurus	1589
♊	Pardus	1590
♋	Lepus	1591
♌	Draco	1592
♍	Serpens	1593
♎	Equus	1594
♏	Ouis	1595
♐	Simia	1596
♑	Gallina	1597
♒	Canis	1598
♓	Porcus	1599

v. 29. *Et quanquam socia nascuntur origine cuncta.*] Quanquam annus, mensis, dies, & hora incipiunt a tempore nascentis, tamen diuersæ sunt vices & ἀποκαταστάσεις eorum: quatenus annus tardior mense, mensis die, dies hora.

v. 31. *venit omnis ad astrum.*] Ita concipito:

——— venit omnis ad astrum
Hora die bis, mense dies semel, vnus in anno
Mensis, & exactis bis sex iam Solibus annus:

Sane hora ter redit ἐν νυχθημέρῳ vt minimum, siquidem eam a planeta dominante accipias. Nam quatenus dicitur prima, secunda, tunc verum fuerit illam redire bis tantum: quatenus vero horæ sunt cognomines Planetarum, tunc in singulis νυχθημέροις horæ planetariæ, quæ inciderunt in primam, secundam, & tertiam diei, incident quarta vice in 22, 23, & 24 horam τοῦ νυχθημέρου, id est horas, 10, 11, 12 noctis. Itaque falsum fuerit horas ἐν νυχθημέρῳ bis tantum redire, quum possint quater reuerti. Quod si diem tantum artificialem accipimus, ne tunc quidem semper eadem hora bis redire potest in die. Nam sexta & septima Planetaria semel tantum contingent. Si nolumus auctorem nostrum ἀλογιστεῖν, adiuuandus erit interpretatione, & dicendum hoc vt plurimum euenire, vt hora planetaria bis in die, & toties in nocte contingat, rarius autem semel. quod sane verum est. Sed quur hæc diuerticula quærimus? Non enim intelligit de hora Planetaria, sed de hora τοῦ δωδεκατημορίου. Vt enim primus annus, mensis & dies, signo horoscopanti attribuitur, ita etiam hora. Itaque aliquis natus est hora nona diei χρηστῇ, ascendente Leone, die Mercurij. Hora pertinet ad Lunam. Sic Lunæ hora intra viginti quatuor horas bis redibit ad Leonem. Nam nascente homine hora Lunæ attribuebatur Leoni, hora Saturni Virgini, hora Iouis Libræ, & sic deinceps. ergo tertiadecima hora a nato homine, redit Lunæ hora in Leonem. Tunc dicitur hominem natum πολεύοντος ἑρμοῦ, σελήνης δὲ διεπούσης. Omnis enim dies, id est feria septimanæ, cognominis est vni Planetæ. Planeta igitur, cuius dies est cognominis, dicitur πολεύειν toto illo νυχθημέρῳ: cæteri Planetæ dicuntur διέπειν. Vt in exemplo a nobis adducto. Feria quarta est Mercurij; hora, in qua natus homo, σελήνης. Ergo natus est ἑρμοῦ πολεύοντος, σελήνης διεπούσης. Quam autem vocamus Septimanam Christiani, ipsi Gentiles vocabant τὴν ἑπτάζωνον, Septizonium, præsertim Ægyptij; item θεοὺς ipsas ἡμέρας. & πόστη τῶν θεῶν dicebant, id est quota feria. Illud autem τοῦ μὲν πολεύοντος, τοῦ δὲ διέποντος, simile est illi in inscriptione veteri: κηρατοπολεύοντος Αυρηλίου Πρωτέως, καὶ ἐπιμελουμένου Αυρηλίου Τερκάτου.

Ibid. *venit omnis ad astrum Hora die bis.*] *ad astrum*, εἰς τὸ ὡροσκοποῦν ζώδιον. In vigintiquatuor horis bis redibit ad horoscopum ἡ πολεύουσα ὥρα.

v. 32. *Mense dies semel.*] Intellige vt horam, ita etiam ἡμέραν πολεύουσαν.

πολεύουσι. ὥρα vel ἡμέρα πολεύουσα est cognominis illi Planetæ, cuius hora fuerit nascente homine. In nostro exemplo Luna est πολεύουσα. quia nascente homine, feria quarta, id. est die Mercurij, hora nona erat hora Lunæ. ideo Luna erit πολεύουσα illius diei, quæ incipit ab hora nona. Nam toto vitæ tempore illi homini dies incipiet à nona hora. & primus Planeta illius erit Luna, primum Signum Leo. Vt autem ἡ πολεύουσα ἡμέρα in orbem redeat, hoc est, vt ad signum horoscopi καὶ τὸν πολεύοντα ἀστέρα reuertatur, hoc non potest fieri, nisi post duodecim hebdomadas. qui sunt plus quam menses duo. Nam octagesimo quinto die ἡ πολεύουσα ἡμέρας hora ad idem signum reuertitur. Itaque parum cauisse videtur Manilius. Quum dico redire ad idem signum, non intelligo ad locum Zodiaci, sed feriæ. Siue dies τῆς ἑπτάζωνης distribuuntur signis in consequentia, initio ab horoscopo signo facto, nunquam feria attribuetur illi signo, nisi post duodecies septem dies. Non solum experientia, sed & ratio ita exigit,

v.33. *& exactis bis sex iam Solibus annus.*] ἡ δωδεκαετηρὶς a duodecim annorum conuersione dicta est, quod vnusquisque annus a consequentia signorum denominatur: primus a signo horoscopi; secundus ab epanaphora horoscopi, tertius ab apoclimate imi cæli. & sic deinceps.

Pag. 76. v. 2. *Vnius & signi.*] Ego hæc ita distinguo.

Difficile est in idem tempus concurrere cuncta,
Vnius & pariter signi si mensis, & annus
* *Asperiorem vt agat mensem: si mensis in astrum*
Lætius inciderit, signum sit triste diei:
Si fortuna diem foueat, sit durior hora.

Difficile est, inquit, vt in idem tempus concurrant omnia, vt quum vnius signi fuerint annus & mensis, tamen annus asperiorem agat mensem: item vt mensis astrum sit lætius, astrum diei tristius: item vt fortuna diei sit felix, signum horæ durius.

v.3. *Asperiorem agat mensem.*] Legimus *Asperiorem vt agat mensem.* Sed suspectum locum facit Gemblacensis, *Asperioris agam mensem.* Profecto locus non est sanus.

v.7. *Non annos signum.*] Gemblac. *signis.* & nos ita olim.

v.10. *Et modo deest alius.*] *aliis.*

v.12. *Interpellatum.*] Gemblac. *variata.*

v.13. *Et quoniam duci.*] *Duxi.* Hic lemma appositum erat in

vetere Gemblacensi: QVOT ANNOS VNVMQVODQVE SIGNVM TRIBVIT. quæ est pars doctrinæ τῶ περὶ χρόνων ζωῆς. eaque, vt diximus, hæret methodo Horoscopi. Nam nato homine, quis vitæ progressus, & quatenus; inuestigatur. Progressus vitæ in Dodecaeteride consideratur, finis vitæ in anaphoricis temporibus, quibus τὰ ἔτη βιώσιμα inuestigabant. Nam quot gradus ascendit signum, tot annos vitæ dare hariolantur Paulus Alexandrinus: ἐπειδὴ ὁ ἥλιος ἐπὶ Σκορπίου μοίρᾳ ιε΄, ἀνατέλλει ἡ κγ΄ κατ' Αἰγυπτίους ἐν τῷ δι' Ἀλεξανδρείας κλίματι ἐτῶν λε΄. Aliter & quidem male meo iudicio, Firmicus; qui non tot annos illud signum oriri dicit, puta viginti; sed vicesimo anno. Ita enim libro primo: *debemus ostendere, quoto anno vnum quodque signum in genituris oriatur.* Deinde subiicit: *In climate primo, hoc est Alexandria, Aries oritur anno vicesimo: Taurus vicesimo quarto: Gemini vicesimo octauo: Cancer tricesimo secundo: Leo tricesimo sexto. Virgo quadragesimo.* Quod est plane exemplum stadiasmi Cnidi a Manilio propositi: si modo gradus geminaueris. Sed imperite τὸ λέων ἀνατέλλει λϛ΄ ἔτη vertit, *Leo oritur tricesimo sexto anno.* imo triginta sex annis, vt supra ex Paulo Alexandrino ostendimus. Sed clarius hanc μαθηματικὴν veteres Ægyptij exposuerunt. Nam Thema constituebant omnium regionum. Horoscopus erat signum, cui regio subdita est. Quot graduum est quadrans ortiuus, id est ab Horoscopo, ad medium cælum, in tot annorum spatium vitam illius gentis extendi posse putabant. Hanc doctrinam τεταρτημορίων vocabant, item Tetartemorion, nempe a quadrante Circuli. Plinius libro septimo, cap. XLIX: *Poscere videtur locus ipse sideralis scientiæ sententiam. Epigenes* CXXII *annos impleri negauit posse: Berosus excedi* CXVII. *Durat & ea ratio, quam Petosiris, ac Necepso tradiderunt, & Tetartemorion appellant, a trium signorum portione, qua posse in Italiæ tractu* CXXVI *annos vitæ contingere apparet. Negauere illi quenquam* XC *partium exortiuam mensuram (quod anaphoras vocant) transgredi, & has ipsas incidi occursu maleficorum siderum, aut etiam radiis eorum, Solisque.* Quod dicunt de Italia, non parum discedit ab eorum ratiociniis. Signum, cui subiectum Italia, est Libra, auctoribus illis veteribus, & Manilio. Horoscopante igitur prima parte Libræ, prima Cancri culminat, vt ipsorum ratio postulabat, qui omnia ad methodum Horoscopi sui, & præterea ad æqualem modum dirigebant. Secundum illorum

rum anaphoricas αὐξομειώσεις Cancer oritur grad. 32. 30': Leo gr. 37. 30': Virgo 42. 30'. Summa gradus 112 30'. Tot annorum vita contingere posset in Italia, non autem 126. hoc enim potius in Germaniæ tractibus contigerit. Sed hæc sunt futilissima. Manilius vero aliam insistit viam, & quidem caussam φυσικώτερον repetit. Nam vita a Sole & Luna. & contra mors ex eorum cum maleficis stellis occursu. συμβαίνει δὲ, inquiunt Græci, τοὺς θανατηφόρους ἢ καὶ ἐπικινδύνους κλιμακτῆρας γίνεσθαι ἐκ τῆς κατὰ περίπατον συναντήσεως ἡλίου καὶ σελήνης, ὅτε δὲ καὶ προσκόπτει πρὸς τὰς τῶν κακοποιῶν ἀκτῖνας, &c. Quia igitur auctores vitæ sunt ambo Sol & Luna, eorum periodos considerarunt, Solis quidem viginti octo annorum, quam etiam Persæ vocant Salchodai, Lunæ autem decem & nouem, quam idem Persæ vocant Salmahi. Et quidem vt Solis quatuor periodos longissimam vitam præstare aiunt, ita etiam totidem Lunæ periodos mediocrem. Ergo Solis sæculum longissimum CXII annorum, Lunæ LXXVI. Et profecto Latini vnam periodum Solis vocant aream vitæ. Martialis celebrans natalem suum quinquagesimum septimum:

Quinquagesima liba septimamque
Hanc vestris fero nunc rogis acerram.
Annos addite ter precor nouenos:
Vt nondum nimia piger senecta,
Sed vita tribus areis peractis,
Lucos Elysiæ petam puellæ.

Postulat ad quinquagesimum septimum annum ineuntem addi annos XXVII. Nimirum octagesimo quarto decedere cupit. Hoc tempus vocat tres areas vitæ. Apparet, quantum coniectura assequi licet, vnum missum, qui erat septem cursuum in Circo, vocatum fuisse Aream. Nam Area sumitur pro ipso Circi spatio. Claudianus VI. Consul. Honori.

Nec solis hic cursus equis: assueta quadrigas
Cingit raua Tigris, subitaque aspectus arenæ
Diffundit Libycos aliena valle cruores.
Hic & belligeros exercuit area lusus.

Ergo vna area viginti octo anni, quatuor areæ, longissimus terminus anni CXII. Mediocris terminus quatuor cycli Lunares, anni LXXVI. Peragere vnam aream vitæ dixerit Martialis, vt Epicrates Comicus de Laide:

ἐπεὶ δὲ δολιχὸν τοῖς ἔτεσιν ἤδη τρέχει,
τὰς ἁρμονίας τε διαχαλᾷ τοῦ σώματος.

Nam metaphora est a stadio, vt illa Martialis a Circo. Sed clarius Alexis: ——— τὸν γὰρ ὕστατον
τρέχων δίαυλον τοῦ βίου, ζῆν βούλομαι.

Nam δίαυλος est versura stadij. quod melius confirmatur lectione quotundam librorum etiam scriptorum Martialis, vbi legitur:

Annos addite bis, precor, nouenos.

Ita LXXV annos optat viuere: & proinde area erunt XXV anni, non XXVIII: vt allusio fiat ad viginti quinque missus Circensium. Seruius ad illud, Centum quadriiugos: *vnius diei exhibendo Circenses ludos, vt Varro dicit in libris de rebus pop. Rom. olim vigintiquinque missus exhibebantur*, &c. Ergo area XXV anni. & omnino curriculum vitæ aream vocat idem Martialis.

Per varias artes, omnis quibus area seruit,
Ludere quum liceat, currere pigritia est.

Quia igitur vitæ modus ex anaphoricis temporibus signorum æstimatur, neque gradus anaphoricos probat Manilius, alias ascensiones signis attribuit, nempe ἀναφορικοὺς χρόνους τοῦ τῆς ζωῆς μεγέθους. Ergo methodo eadem vtendum, qua supra Manilius colligebat horaria ascensionum tempora. Da igitur sextam partem annorum 112 id est annos 18, menses 8, ascensioni Leonis, per præceptum VII, & IX: itidem sextam partem annorum 76, hoc est annos 12, menses 8, Tauro, per eadem. Differentiæ vtriusque triens sunt anni duo, excessus nempe progressionis, per præcepta VI, VIII. qui abiectus ex ascensione Tauri, dabit ascensionem Arietis annos 10, menses 8, per præcepta VII, IX. Habemus igitur & χρόνους βιωσίμους Manilij, & caussas eorum. Ita studiosi addiscant verum quærere per verum, non per falsum. Numquam enim inuenient. multis imponit δοκησισοφία καὶ τῦφος. Nimio plures sunt, quam vellem. Hæc omnia tenebricosa erant.

	Anni	Menses
♓ ♈	10.	8
♒ ♉	12.	8
♑ ♊	14.	8
♐ ♋	16.	8
♏ ♌	18.	8
♎ ♍	20.	8

V. 13. *Quod quandoque genus.*] Sæpe hoc Manilianum genus loquendi annotauimus. *quod quandoque genus*, quod genus. Nescio an τὸ *venit* sanum sit.

v. 16. *quæ summam continet æui.*] Ergo & prior pars pertinebat ad summam æui, & recte hæc illam sequitur.

v. 20. *vnumque trientem Fraudatum.*] Lege *triente*. Annus vno triente fraudatus sunt octo menses, vt scis, & patet ex diagrammate.

v. 21. *appositis tu, Taure, duobus Vincis.*] Nimirum excessus est biennium, vt iam vidimus: cuius adiectione progreditur numerus.

v. 24. *Bisque nouem Nemeee dabis.*] Recte, si non interpolatum esset. Gemblacensis detegit mangonium:

Bisque nouem Nemeæ tribuis ——

Nimirum *Nemea* legendũ. Sic supra Nemea est Nemeeus Leo:

Quomodo diuisis Nemea sibi duxerit horis.

Ibid. *bis sexque sub illis.*] Emendauimus iamdum *bissemque sub illis*: Ita scribebant pro *bessem*. Sic apud Persium *trissis agaso* in veteribus libris, apud Varronem *vicissis, ducissis*. Frequentia hæc in veteribus libris.

v. 32. *Piscibus ac Aries.*] Lege *ast Aries*. Supersunt vestigia in Gemblac. *Piscibus est Aries.* ——

Pag. 77. v. 1. *Nec satis est annos.*] Lemma est in Gemblacensi: QVOT ANNOS QVÆQVE LOCA TRIBVANT.

Ibid. *Nec satis est annos.*] Duo membra περὶ βιωσίμων χρόνων assumpsit Manilius, quanuis plura sunt alia. Nam χρονοκρατορίαι præcipue considerantur aut κατὰ τόπους, aut κατὰ κρᾶσιν ἀστέρων. Et quidem partem τῆς κράσεως τῶν ἀστέρων supra & alibi promisit. Nunc eam, quæ κατὰ τόπους, exponit.

v. 3. *Templaquoque & partes cæli.*] ἡ δωδεκάτοπος.

v. 5. *Quum bene constiterit stellarum.*] Iubet primum disponere planetarum locos. & tamen nihildum de illis scripserat. Sed promittit.

v. 7 *Mox veniet mixtura suis.*] Apotelesmata, quæ docet Manilius, sunt ἄμικτα, non συγκρατικά. Nam hic nulla κρᾶσις aut μίξις ἀστέρων, sed duntaxat οἱ τῆς δωδεκατόπου κατὰ τὸ ἀμιγὲς βιώσιμοι χρόνοι.

v. 8. *percognita rerum.*] Malim *præcognita*. προτεθεωρημένα. Ita profecto scripsit Manilius.

v. 10. *Si bene constiterit.*] Quum χρονοκρατορίας disponerent, & de vitæ longitudine quærerent, locum, in quo erant luminaria, obseruabant, quem vocabant φωσφοροῦντα τόπον, item φωσφορίαν.

Ptolemæus,

Ptolemæus certe commendat, & vocat τόπον ἀναγκαιότατον. Porto φωσφορείαν Lunæ præferebant. Nam ſignum, in quo illa eſſet, horoſcopare dicebant. Et quum Tropica ſigna non ſolum vniuerſaliter, ſed & pro ipſa genitura obſeruarent: id ſignum, in quo Luna eſſet, horoſcopum vitæ dicebant, & ab eo Tropica ſigna numerabant. Habes igitur rationem, quare præcipue φωσφορείαν Lunæ in hoc negotio requirit. Ponit vero χρόνους βιωσίμους, qui vnicuique domicilio competunt, Luna in aliquo eorum poſita, vt ſint quaſi quædam Ferdaria Lunæ. Ἀνατολὴ dat LXXVIII: μεσουράνημα LXXV: δύσις LXXVI: ὑπόγειον LXI: ἀπόκλιμα μεσουρανήματος LXVIII: ἐπαναφορὰ ὑπογείου LXIII. ἐπαναφορὰ μεσουρανήματος LVII: ἀπόκλιμα ὑπογείου L: ἐπαναφορὰ ἀνατολῆς XXIII: ἐπαναφορὰ δύσεως XIII: ἀπόκλιμα δύσεως XII. Sed non certioribus rationibus hæc nituntur, quam Ferdariæ Planetarum, de quibus fatetur Sapiens Aben Ezra ſe nihil ſcire.

v.11. *Quod redit.*] Lege: *Quo redit.* Præfert Horoſcopum, at Ptolemæus τὸ μεσουράνημα. Veba eius: δοκεῖ γὰρ τὸ μεσουράνημα ἀναλογεῖν τῇ κεφαλῇ. ἀρχὴ δὲ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν μορίων ἡ κεφαλή. Subtiliora, quam veriora: & profecto omnia, cuicuimodi ſunt, ματαιότεχνα.

Ibid. *naſcenſque tenebat.*] *tenebit.*

v.13. *at quum ſub culmine ſummo.*] τῷ μεσουρανήματι.

v.14. *tribus hic numerus.*] Erunt LXXV.

v.15. *Bis quadragenis.*] Lege:

Domus XII	Anni
1	78
7	76
10	75
9	68
5	63
4	61
11	57
3	50
2	42
12	23
8	23
6	12

Bis quadragenis occaſus diues in actu
Solis erat, numero niſi deeſſet Olympias vna.

in actu Solis, ἐν τῇ περιόδῳ ἡλιακῇ. Actus περιαγωγή. Sic infra:

Dena quater reuocat vertentis tempora Solis.

Ita etiam ſupra dixit. Bis quadragenis, ἀπὸ κοινοῦ annis.

v.15. *Bis quadragenis.*] ἡ δύσις LXXVI.

v.17. *Primaque tricenos.*] Lege: *Imaque tricenos* — τὸ ὑπόγειον annos LXI.

v.19. *Quodque prius natum.*] ἀπόκλιμα μεσουρανήματος. nona domus annos LXVIII.

v.21. *Quod fuerit læuum.*] Læuum trigoni ἐπαναφορὰ ὑπογείου quintus locus annos LXIII, qui eſt annus climactericus. Firmicus

cus libro IV. *Inter cæteros prætereà diametros hoc maximè obseruandum est, quod septeni anni, ac noueni per omne vitæ tempus multiplicata ratione currentes naturali quadam & latenti ratione variis hominem periculorum discriminibus semper afficiunt. Vnde & sexagesimus tertius annus, quia vtriusque numeri summam pariter excipit, andredas appellatus est.* Locus iste Firmici insignis est, & tamen ita deprauatus, vt vix dignoscatur, quid velit. Ego primum lego: *Inter cætera primum climacteras maximè obseruandum est.* item: *androclas appellatus est.* Nam ἀνδροκλᾶς dictus, quasi Viri fragus. quod disertum à Firmico quasi digito indicatur infra: *Hac igitur ex causa androclas ab Ægyptiis dictus est, quod omnem vitæ substantiam frangat, atque debilitet.* His duabus nostris emendationibus postea suffragari vidimus codicem scriptum Iac. Cuiacij Iurisconsultorum principis.

Ibid. *Quod fuerit læuum.*] Ἐπαναφορὰ ὑπογείου annos LXIII.

Ibid. *prælataque signa.*] τὰ προηγούμενα.

v. 23. *Quæque super signum nascens hoc ordine primum.*] Gemblacensis longè melius. cui subscribit textus Bonincontrij:

Quæque super signum nascens a cardine primum
Tertia forma est, & summo iam proxima cælo.

Est ἐπαναφορὰ μεσουρανήματος, ann. LVII.

v. 26. *Quæque infra veniens.*] malim *veniet.* ἀπόκλιμα μεσουρανήματος.

v. 27. *Ter quinquagenas*] Falsum. Emenda:

Per quinquagenas complet sua munera brumas. ann. L.

v. 28. *Quique locum superat.*] Emendabamus olim:

Quemque locum superat nascens Horoscopus. ——

Subscribit Gemblacensis. ἐπαναφορὰ ἀνατολῆς annos XLII.

v. 31. *At qui præcedit.*] ἀπόκλιμα ἀνατολῆς annos XXIII.

Pag. 78. v. 1. *Quod super occasus tentatum est.*] ἐπαναφορὰ δυτικὴ annos XIII. Quid autem reponam pro vitioso *tentatum*, equidem comminisci non potui.

v. 3. *Inferius perimet.*] Gemblacen. *interius.* ἀπόκλιμα δυτικόν. annos XII.

Ibid. *bis sexque peractis Immatura trahet natalis.*] τὸ *natalis* priscè pro *natales.* Ergo *peracti* legendum & *trahent.*

—— *bis sexque peracti*
Immatura trahent natales corpora morti.

trahent morti, ad mortem. vt : ——— *viamque affectat Olympo.* ad Olympum. Gemblacensis habet *corpora morbus*. Totius capitis huius summam in schema coniecimus, cuius Exemplum infra posuimus.

v.5. *Sed tamen in primis.*] Præibat Lemma in Gemblacensi QVÆ SINT TRIPLICATA SIGNA ET QVAS VIRES HABEANT. Sed corruptum est TRIPLICATA pro TROPICA. Tropicorum nomine quatuor κέντρα mundi intelliguntur: quorum duo proprio nomine τροπικὰ, Cancer, Capricornus: duo autem ἰσημερινὰ, Aries, Libra. Tropica, quia in contrarium statum mutant tempora. Contrarij status sunt æstas, & hiems, vt calor & frigus. Sed & Manilius ipse infra τὰ τροπικὰ ἐτυμολογεῖ.

Quatuor hæc & in arte valent, & tempora mutant. Lucanus:

——— *varij mutator circulus anni.*

quamuis Cicero melius a conuersione, quam ad nos facit Sol. Obseruabant autem veteres Tropica in genituris. quæ si non in genitura essent; hoc est, si cardines genituræ non incidebant in Tropica signa, locum Lunæ obseruabant, quem φωσφοροῦντα vocabant, & ab eo Tropica numerabant. Cicero II. de Diuinatione, de Chaldæis: *Etenim quum, vt ipsi dicunt, ortus nascentium Luna moderetur, eaque animaduertant, ac notent sidera natalitia Chaldæi, quæcunque Lunæ iuncta videantur: oculorum fallacißimo sensu iudicant ea, quæ ratione atque animo videre debebant.* Ita alia erunt Tropica φύσει, alia θέσει. Hinc colligitur, quare Manilius Tropica signa post domiciliorum χόρους protinus subiecit. Faciunt enim & illa ad vitæ tempora, quum eorum ratio in genituris habeatur.

v.7. *Partibus aduersis.*] Opposita enim sunt Cancer Capricorno, Libra Arieti.

v.9. *nodosque resoluunt.*] τὰ κέντρα Mundi nodos vocat.

v.10. *Totumque emittunt.*] tanquam ἀπὸ τῆς ἀφετηρίας.

v.13. *paruoque recessu Destruit.*] Vix enim videtur recedere a puncto solstitiali, adeo vt per quadraginta dies παράλλαξις nulla fere percipiatur. Geminus.

v.14. *& quanto fraudauit tempore noctes In tantum luces.*] Gemb. contra —*& quanto fraudauit tempore luces In tantum luces auget.* & quidem optime. Nam in Cancro incipiunt luces decrescere. Sed & textus Bonincontrij eandem lectionem retinet.

v.15. *stat summa.*] Pessime acceptus locus. Hoc & cæco paret legendum:

———*vt quanto fraudauit tempore luces,*
In tantum noctes augescat summa per omnes.

Quis poterit hæc damnare, nisi qui Latine nescierit?

v.16. *Cum Cererem fragili.*] Melius Gemblac. *Tum Cererem.* Bonincontrij textus *Tunc.*

Ibid. *distringere culmo.*] Irrepsit ex sequente versu. Legendum vero *distinguere.* quod ab Arato mutuatur ita canente de Sirio:

ῥεῖα γὰρ εὖ ἔκρινε διὰ στίχας ὀξὺς ἀΐξας.

Exoriensque suo distinguit sidere culmos.

ita Maniliane. Potes aliter:

Atque suo vehemens segetes discriminat ortu.

Recte Germanicus: ——— *accenditur æstas,*

Distinguitque ortu. Distinguuntur segetes, quum interflauescunt ad maturitatem properantes. Nam aliter interpretari est meræ inscitiæ.

v.17. *& in varias distringunt.* Gemblac. *destringunt.* Ita etiam olim legebamus Martial. ——— *curuo destringere ferro.*

v.8. *Et tepidum pelagus iactatis languet in vndis.*] Nolim mutari, quanquam Gemblacensis habet:

Et trepidum Pelagus iactatum languet in vndas.

v.20. *Iam tellure fugit.* — Vagatur exsiccato solo: quod hieme ea loca aquis operiantur.

v.21. *Nilusque tumescit in auras.*] Lege *in arua.* Diuersus error supra. ——— *musamque inducit in arua.* Vbi legebatur *in auras.*

v.22. *Hic iterum situs est.*] Lege: *Hic rerum situs est, Cancri quum sidere,* &c. Manifesta lectio, nisi quis forte ad eius lucem caliget, vt nocturni oculi.

v.25. *Per minimas cogit noctes.*] Imo contrarium:

Per minimas cogit luces & maxima noctis Tempora ———

Ita olim emendauimus. Ita etiam Gemblacensis:

v.27. *Inque vicem nunc damna facit.*] Gemblacen. *damna legit.* Haud scio an bene.

v.28. *Tunc riget omnis ager.*] Gemblac. *Tunc fugit.*

Ibid. *clausum mare.*] Et supra:

Tum subeunt Hœdi claudentes sidere pontum.

Vide Vegetium.

Ibid. *condita castra.*] Hiberna militum.

v.29. *horrentia saxa.*] Melius Gemblac. — *sudantia saxa.*

v.30. *Statque vno Natura loco.*] Et hic quoque ἐπιμονὴν τοῦ ἡλίου in Capricorni partibus intelligendum Geminus testatur. non

quod

quod reuera sit, sed quod videatur vix per quadraginta dies nox decrescere. Veteres illi serio credebant. Sane sensus ipse non aliter iudicat, sed ratio non patitur. Ex hac theoria pendet ratio Antisciorum Manilij, vt suo loco demonstratum est.

v.31. *Proxima in effectu simili.*] *similes*. Etiam adtestatur Gemblacensis, in quo scriptum:

Proxima in effectum & similes referentia motus.

v.32. *Esse ferunt luces.*] Hic error, qui supra, *luces* pro *noctes*.

Pag.79. v.1. *Inter principium reditus finemq; coercet.*] Propterea Cicero in Arateis nodum mundi vocat: quia scilicet apud Aratum δεσμὸν ἐπουράνιον legerat, non, vt hodie editur, ὑπουράνιον. Sequitur vero:

- Tempora diuiso iungens concordia mundo.

Nam ea diuisio mundi dicitur nodus cælestis. Aliter locum hunc capere non potes.

v.6. *Tunc primum muta pelagus.*] Magis placet lectio Gembl.

Tum primum miti pelagus consternitur vnda.

v.11. *Viribus in tantum signis.*] *segnis*, vt olim emendabamus. Approbat Gemblac. est ἐπιφώνημα. Segnem naturam sub bruma quare dixerit, patet ex illo:

Statque vno Natura loco, paulumque quiescit.

v.13. *pari cum fœdere ducit.*] Gemblac. *ducens*. recte. Ita ergo continua:

Huic ex aduerso simili cum sorte refulget
Libra diem noctemque pari sub fœdere ducens Tantum quo, &c.

v.14. *Tantum quod victas.*] Lege —— *pari cum fœdere ducens*
Tantum quo victas vsque ad se vincere noctes
Ex ipsa iubet. ——

v.15. *Ex ipsa iubet ac brumæ.*] *Ex ipsa iubet ad Brumam*. Etiam Gemblacensis habet *ad*, non *ac*.

Ex ipsa iubet ad brumam, quum tempora vincunt.

quousque, inquit, Libra noctes victas vsque ad se, (ad initium scilicet Libræ) vice versa iubet vincere vsque ad initium Capricorni, vbi brumæ sidus conficitur.

Ibid. *ac brumæ cum tempora vincunt.*] Gemblacensis: *ad brumæ tum tempora vincit.* Male, meo iudicio.

v. 25. *Sed non per totas.*] Præibat Lemma in Gemblacensi:

QVÆ PARTES IN QVATVOR SIGNIS TROPICÆ

 SINT.

SINT. vere quidem, sed importune. non enim hic vlla sectio capitis esse debet. Alioquin infinitæ sectiones esse debebant.

Ibid. *Sed non per totas aqua est mensura figuras.*] Gemblacen. rectissime *versura* non *mensura*. Nam versura est καμπή. vnde καμπτὰ dicta. καμπτὴρ in metis Circensibus & καμπὴ idem. Versuram in porticibus dixit Vitruuius, quam vorsariam Plautus. Quando ad nos a Capricorni principio redit Sol, tunc ad nos dicitur capere vorsoriam aut versuram. Ait igitur ne ipsorum quidem Tropicorum inter se similitudinem esse. Nam Tropicorum signorum quatuor duo tantum sunt vere Tropica, reliqua duo ἰσημερινά. Simile, inquit, aut commune inter se habent, quod vertant tempora: dissimile, quod diuersa tempora faciant ἰσημερινὰ a Tropicis. Communis, inquam, ipsa versura, siue καμπή: sed ipsæ versuræ dissimiles inter se.

v.24. *Omnia nec plenis flectuntur sidera signis.*] Et hic quoque Gemblacensis iure merito habet, *vertuntur sidera*. Dixit enim *versura*.

v.27. *Vna dies toto Cancri longissima signo.*] Geminus hanc quidem opinionem priscorum fuisse monet, vt in toto signo Capricorni brumam, in toto Cancri solstitium confieri putarent. Nos ex illa opinione Antiscia veterum manasse, & Lucanum eos secutum fuisse indicauimus. Hoc, inquam, persuasum fuit priscis illis. Sed hoc non vult Manilius. De vna tantum die longissima in toto Cancri sidere loquitur, non de omnibus illius sideris diebus. De prima tantum die Cancri, vel, vt alij, de octaua: quandoquidem nonnulli solstitium in octaua parte Cancri fieri putabant. Propterea infra concludit:

Vna ergo in Tropicis pars est cernenda figuris,
Quæ moueat mundum, quæ rerum tempora mutet.

Vna dies brumæ, vna solstitij, non tota sidera: vna vtriusque Æquinoctij, non totum sidus Arietis, aut Libræ. Sed & illi veteres non quando Sol Arietem ingreditur, tunc ver confici credebant: neque Solstitium, quando primam partem Cancri inijret. Apud Columellam enim, Ouidium, & auctorem parapegmatis a Leonico conuersi, Ver multis diebus ante ingressum Solis in Arietem notatum est, & Solstitium longe antequam Sol primam partem Cancri tangat. Cui consentaneum, quod ea tempora in octauis Signorum confieri putarent.

Fata

v.28. *Fata mouent.*] Gemblacensis *Facta mouens consulta*. Non sequimur. Non possumus mutare sententiam in iis, quæ olim legebamus ita :

Quæ moueat mundum, quæ rerum tempora mutet,
Fata mouet, consulta alios declinet in vsus,
Momina in aduersum flectat, rursusque reuoluat.

Sane hæc & Maniliana sunt,& elegantissima. Ineptos & barbaros codices nihil moramur.

v.32. *Consulta alios.*] Consulta, quæ decreta vocat Firmicus : τὰ ἀποτελέσματα.

v.33. *Omnia in aduersum.*] Reposuimus *Momina*. quod nomen plurifariam in hoc scriptore deprauatum fuit.

Pag.80. v.3. *Qui prima momenta darent.*] Non defuit, qui æquinoctia & Solstitia in partibus Signorũ, alius, qui in octauis, alius in decimis confieri putarent. Et sane primum Sosigenes putauit solstitia confici in octauis partibus, idque patet ex Iuliani anni dispositione, quæ ab ipso facta est, quum octauas partes in Kalendis mensium poneret, Arietis quidem in Kalendis Aprilis, Cancri Kalendis Quintilibus, Libræ Kalendis Octobribus, Capricorni Kalendis Ianuarij. Sed post cædem Cæsaris ter mutauit sententiam trinis commentationibus dubitationem potius suam, quam rei scientiam professus. Non dubium est, quin corrigens sese illa tempora non in octauis, vt antea, sed in primis partibus confici existimarit. Nam vetustissima est ἐποχὴ æquinoctiorum & solstitiorum in octauis partibus signorum, ducentis annis vt minimum ante primam Olympiadem, si rem propius putemus. Sed de his in libris de Emendatione temporum.

Ibid. *frenosque dierum.*] quibus tanquam habenis Sol nunc relaxat, nunc in gyrum diem cogit, relaxat in Solstitio, cogit in bruma. Propterea Cardines nodos vocauit supra.

IOSEPHI

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F. CASTIGATIONES ET NOTÆ IN APOTELESMATICVM M. MANILI.

DVO superiores libri sunt πινακικοὶ καὶ στοιχειωτικοί. Hi posteriores sunt ἀποτελεσματικοί. Nam hæc scientia aut informat, aut decernit. Et decreta ipsa vocantur ἀποτελέσματα, hoc est responsa. ἀποτελεῖν enim dicitur Astrologus, quando respondet: qua in significatione vsurpatur a Ptolemæo, item ab eius interprete in librum secundum. ὁ γὰρ ἀποτελῶν, ἢ καθ᾽ ὅλα ἔθνη καὶ πόλεις ἀποτελεῖ, ἢ τὸν δέ τινα τῶν ἀνθρώπων. Prædictionis, quæ per Astronomiam fit, duæ partes sunt: altera circa astrorum motum, altera circa effectum astrorum. Vnde Græci eam partem vocant τὸ ποιητικόν. Priorem partem tractauit primo libro. Alteram quatuor sequentibus: quæ & ipsa in duas partes discedit: εἰς τὸ πινακικὸν, καὶ τὸ ἀποτελεσματικόν. & quidem τὸ πινακικὸν tractat τὰς τῶν ἀστέρων καὶ τῶν ζωδίων καὶ καθ᾽ αὐτὰς καὶ πρὸς ἄλληλα σχέσεις. Ea omnia, vt diximus, iam prioribus libris absoluit. τὸ ἀποτελεσματικὸν in hoc & sequenti. Orditur vero non dicam luculento, sed diuino procemio.

v.22. *Nec quod habet, numerat.*] *Tam deest auaro quod habet, quam quod non habet.* Mallem vero:

Pauperiorque bonis quisque est quo plura requirit.

v.26. *Et summum censu precium est effundere censum.*] Ouid.

Quærere

Quærere vt absumant, absumpta requirere certant:

Atque ipse vitiis sunt alimenta vices.

v. 28. *Totque superuacuis vitam deflete querelis.*] Lege *deplete querelis*, hoc est, exhaurite. *Pierios latices digno depleuimus haustu.* Papinius. Tralatitie a vasis: & τὸ *Superuacuis* quum dicit, in eadem tralatione persistit. Nam vasa superuacua sunt, quæ Græci ἐπιχειλῆ, vel potius ὑπερχειλῆ.

v. 30. *Longaque per certos signantur tempora cursus.*] Repone *casus* ex Gemblac. Sic in Sphæra mundi:

Singula nam proprio signarunt tempora casu.

Pag. 81. v. 1. *damna & compendia vitæ.*] verum est, quod concipit Gemblacensis: ——— *damna & compendia rerum.*

v. 2. *Nemo caret damno.*] Inepte Bonincontrius:

Nemo caret dando. stolide interpolatum sequentia satis aperiunt.

v. 3. *inuitam pendere votis.*] *prendere.* Hanc pristinam emendationem nostram confirmat Gembl.

v. 4. *fors est sua culpa ferenda.*] Et cæco patet legendum:

——— *fors est sua cuique ferenda.* Approbatur a Gemblac.

v. 6. *Fugissent ignes Ænean.*] Non probo lectionem Gembl. *Fulsissent ignes.* Hic ignes de Palladio, quod ferebat Æneas, intelligendum.

v. 9. *Romaque sic enata foret.*] Interpolatitium. Gemblac. & alter manuscriptus: *Roma casis & nata foret.* optime. Sed alter habebat *casis enata.*

v. 10. *In Capitolinos auxissent fulmina montes.*] Legendum: *culmina montes* construxissent aream Capitolinam in Tarpeio monte. Hoc enim auget montem. Ineptum est in Gembl. *flamina.* Sequentia probant: *Includive sua potuisset Iupiter arce.* Nam de fulmine Iouis, quod somniat Bonincontrius, non persuadebit nisi similibus sui. Est autem enallage, *auxissent culmina in Capitolinos montes*, pro, *auxissent Capitolinos montes in culmina*, hoc est arcem, & ædem Iouis Capitolini.

v. 12. *Captus, vel caput his orbis foret.*] Semper suspectus mihi fuit locus hic. Gemblacensis: *Captus & captis orbis foret.* Deest literula: *Captus & a captis orbis foret.* — Egregia sententia. orbis victores Romani prius victi sunt a Græcis. Sunt enim a Troianis oriundi, qui a Græcis olim capti, ipsi rursus & Græcos, & orbem

ipsum cæperunt. Virgilius. *Num capti potuere capi?*

V. 14. *Solus & appositis.*] oppositis scribēdum. Obiecto vmbone.

V. 15. *rupisset fœdera virgo.*] Cloelia.

V. 17. *Nulla acies tunc eucit.*] Multum discrepat a vero. Gemblacensis optime: *Nulla acies tantum vicit.* Nulla acies tantum vicit, quantum tres illi fratres, imo quantum tertius duobus superstes. Sequentia confirmant.

V. 20. *Varronemque pigrum magnum quod viuere posset.*] Pigrumne, qui celeritate fugæ se cladi Cannensi eripuit? Deformatissimus est hic versiculus. neque vero integrior in Gemblacensi: *Varronemque pugum magnum quam viuere posset.* Proculdubio *pugum* ex *pfugum* conflatum, id est *profugum.* Itaque lego:

Varronem profugum, magnum quam viuere posse,
Postque tuos Thrasymene lacus. ———

Varronem fuga vitæ consulentem, quem mirum post tantam cladem viuere potuisse, idque post cladem ad Thrasymenum. *Magnum quam:* alij dicerent *magnum quantum.* vtrunque dicitur. magnum quam, magnum quantum: immane quam, immmane quantum. Græcum θαυμαςὸν ὅσον.

V. 23. *Spectatum Hannibalem.*] Melius Gemblacens. & textus Bonincontrij:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis.

Frustra enim legatione Romana a rege Prusia petitus catenas veneno hausto præuenit. Bonincontrij textus habet *Speratum*, quum tamen interea ipse *Spectatum* legat. Haud dubie interpolatio est ab illo: *cecidisse catenis,* cecidisse in catenas, vt supra trahere morti, trahere in mortem.

Immatura trahent natales corpora morti.

V. 24. *Exiliumque rogi.*] Quid est *exilium rogi*? Quam inepte hoc conceptum est. Legebamus olim:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis
Exilium Regi furtiua morte luisse.

nisi quod nunc legimus *Speratum.* Hannibal quem Romani sperabant casurum in catenas suas hausto veneno ignominiam anteuertit. Gemblacensis habet:

Speratum Hannibalem nostris cecidisse catenis
Exiliumque rei furtiua morte luisse.

poterat

poterat tolerari. Nam tanquam exul reus, non profugus latuit apud Prusiam. quia a Romanis petebatur. Itaque luit exilium rei furtiua morte: tanquam reus exilio damnatus obiit. Sed hoc sententiæ tenor non patitur, quia priorem versum disiungit a posteriore, quum prior per se constare non possit.

v.25. *Adde etiam Italicas vires.*] *Adde etiam vires Italas* Gemblacensis concinnius.

v.29. *Et iacuit Libycis compar.*] *ἄγγελλε, ὅτι Γάϊον Μάριον ἐν τοῖς Καρχηδόνος ἐρειπίοις φυγάδα καθεζόμενον εἶδες.*

v.30. *Atque crepidinibus.*] *Eque crepidinibus.*

Ibid. *capit Carthaginis orbem.*] Recte olim coniiciebamus *τὸ orbem νοθεύειν*. Gemblacensis veram lectionem aperuit:
— *Carthaginis arces.* lege ergo:

Eque crepidinibus capit Carthaginis arces.

Crepidinem vocat ruinas, ἢ τὰ ἐρείπια Carthaginis. Non male etiam legebamus *Carthaginis vrbem.*

v.31. *Hoc nisi fata daret.*] Fato Stoicorum omnia addicit: Fortunæ Epicuri omnia abiudicat.

Pag.82. v.2. *Cumque etiam posses.*] Gemblac. *Cum iam etiam. iam & iam* dictum vt magis magisque.

v.4. *Et collecta rogum.*] Gemblac. *Electaque rogum.* Vnius literulæ mutatione legimus:

Eiectaque rogum facerent fragmenta carinæ.

Eiectam carinam dixit, quæ ex naufragio in litus a mari eiecta fuerat, ex qua rogus constructus, quemadmodum rogum ipsum vocat naufragum ignem. Sed vulgaris lectio videtur interpolata ex Lucano. ——— *summas dimouit arenas,*

Et collecta procul laceræ fragmenta carinæ

Exigua trepidus posuit scrobe ———

v.10. *Indicium dextra retinens.*] Suetonius sinistra: *Libellum insidiarum indicem ab obuio quodam porrectum libellis cæteris, quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus commiscuit.*

Ibid. *nomenque cruore Deleuit.*] Fortasse: — *omenque cruore.*

v.14. *quid Xerxem maius?*] Profecto Manilius scripsit:
——— *quid Xerxæ maius & ipso Naufragium pelago?* Nam dixit, *regumque ruinas.* ergo & Xerxæ ruinam & naufragium dicit.

v.15. *quid captos agmine Reges Romanis positos.*] Hæc monstra non possunt confici sine Hercule, hoc est Gembl. libro. Is habet:

——— *quid capto sanguine Regem Romanis positum?* — pro *quid* tantum *quod* scriptum erat. Seruium Tullium natum capto sanguine, nimirum captiua Ocrisia Ocriculana (aliis Corniculana) Romanis Regem impositum fuisse nemo nescit. Captum sanguinem pro captiuo eo modo dixit, quo Catullus & Horatius maritam pro maritali. De vulgata lectione, & Bonincontrij interpretatione dicerem, si horas perdere vellem.

v.16. *raptosque ex ignibus ignes.*] Raptos ex ignibus ignes dupliciter accipi potest: aut Palladium ereptum ab Ænea ex ignibus, vt ignis Vestalis intelligatur. aut, quod magis credo, ipsos ignes Palladios siue Vestales raptos ex incendio a Metello.

v.17. *Cedentemque viro flammam.*] vel Metello, vt diximus. Iuuenalis:

Seruauit trepidam flagranti ex arce Mineruam. vel Æneæ. Sed de Metello accipi præstat.

v.18. *Quot subitæ veniunt.*] Habes apud Valer. Max. lib. IX. cap. XII. Plin. lib. VII. cap. IIII.

v.20. *Ex ipsis quidam elati.*] Plin. lib. VII. cap. III.

v.21. *Atque his vita duplex.*] Celsus: *Si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti a medicis conualescunt, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus reuixisse? Quin etiam vir iure magni nominis Democritus ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse proposuit, quibus medici credidissent. adeo illud non reliquit, vt certa aliqua signa futuræ mortis essent.* Intelligit autem Celsus de volumine, quod Democritus περὶ ἄπνου scripserat, hoc est, de exanimi muliere, quæ post septem dies reuixit. Plinius attribuit Heraclidæ, non Democrito. *Huc,* inquit, *pertinet illud apud Græcos nobile volumen Heraclidis, septem diebus feminæ exanimis ad vitam reuocatæ.* Meminit eius voluminis alicubi Diogenes Laertius, nisi ego fallor memoriæ.

v.22. *Ecce leuis perimit.*] Lucillius:

At cui? quem febris vna atque vna apepsia,
Vini, inquam, bibatus potuit vnus tollere.

v.23. *Rationis vincitur vsu.*] *Mussabat tacito medicina dolore.*

v.25. *parcuntque venena.*] Ausonius:

Et quum fata volunt bina venena iuuant.

v.27. *Ingeniumque suum retinent.*] Pone πάλιν στρέφω. Postea:

——— *transitque per illum;*

Ex illo

Ex illo fortuna venit. furit alter amore.

v.29. *& vertere Troiam.*] Vertere Troiam, vt vertere ſolum. Abydenus adoleſcens vertebat ſolum ſuū, hoc eſt Troada, in qua poſita Abydus, & transfretabat in Europam. Mens Manilij: Duo germani fratres diſſimillimi: alter adeo amore inſanus, vt ipſum Abydenum vincat: alter autem Iuriſconſultus. Hinc Perſius:

——— geminos, Horoſcope, varo
Producis genio. ——— Horatius:
Cur alter fratrum ceſſare, & ludere, & vngi
Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter
Diues, & importunus ad vmbram lucis, ab ortu
Silueſtrem flammis & ferro mitiget agrum,
Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum
Naturæ Deus humanæ, mortalis in vnum
Quodque caput, vultu mutabilis, albus & ater.

v.33. *Non noſtrum hoc bellum eſt.*] Non ſponte noſtra ad hoc ducimur. Sed nimirum eſt aliquid, quod nos cogat. Nullum eſt in hoc τὸ ἐφ' ἡμῖν. Ergo eſt aliquid ſupra nos, atque adeo præter ταὐτόματον.

Ibid. *Coguntur tanta mouere.*] In Gemblac. eſt Helleniſmus: — *coguntur tanta moueri.* Neque dubium eſt ſcripturam veram eſſe. Sic Lucanus:

Iupiter eſt, quodcunque vides, quodcunque moueris.

vt habent bonæ notæ codices.

Pag.83. v.2. *Et Decios non omne tulit.*] Totam hanc periochen longe melius concipit Gemblacenſis:

Quod Decios non omne tulit, non omne Camillos
Tempus, & inuictum deuicta morte Catonem,
Materies in rem ſuperat; ſed lege repugnat.

Non deerat quidem materia naſcendis Catonum ſimilibus, ſed lex fati repugnat.

v.3. *Et inuictum deuicta.*] Male Gemblacenſis:
——— & inuictu deuictum morte Catonem.

v.17. *Sed rapit exceptos funus fortuna ſuperbos.*] Interpretetur Oedipus. Neque diſtinctio, quam olim appoſueramus, hilum iuuat. vera lectio: *Sed rapit ex ſceptro funus Fortuna ſuperbo.* Opes & regna, inquit, non redimunt fata regum. Sed e medio ſceptro & regno Fortuna rapit funus. *Funus*, cadauer, quod ſe-

pulcro inferrur, dici & pueri sciunt. Sequentia suffragantur. Statius IIII. Thebaidos.

Æoliden humero iactantem funus onusto:

id est, Learchum a se interfectum. Itaque *funus* vocat, quod Ouidius *corpus inane*.

v.8. *Indicitque rogum summis.*] νεκρολογία. Nam est & funus aliquod indictiuum.

v. 10. *Quin etiam infelix virtus.*] Firmicus plura in eandem sententiam studiose collegit: *Fortis ab ignauo superatur: bonum prostrauit inferior: iusto iustitia non profuit: castos prouidentia sæpe decepit: pudicis ac sobriis impudicus; ac dissolutus in honoris petitione prælatus est. iacent strenui, laudantur improbi: & quicquid huic profuit, illum incauta imitatione decepit. Hæc nobis omnia stellarum cursibus conferuntur: his nos Fortuna varietatibus conficit.* Quæ Firmicum a Græcis accepisse minime dubium est. In eandem sententiam quoque Messaallah Arabs: *Quia videmus alios prudentes exui bonis, aliis stultis bene esse, nunc quid hoc ab aliqua caussa est? Quod igitur bene, aut male succedat hominibus præter eorum voluntatem, nimirum id Dei nutu, & Planetarum decretis accidere, quemadmodum & omnes bonos successus atque incommoda, fatendum est.*

Ibid. *Quin etiam infelix virtus.*]

ὦ τλῆμον ἀρετά, λόγος ἄρ ἦσθ᾽ ἐγὼ δέ σε
ὡς ἔργον ἤσκουν, σὺ δ᾽ ἄρ ἐδούλευες τύχῃ.

v.21. *cælumque interserit ora.*] vt in Centauro homo intersexitur equo.

v.22. *Denique si non est.*] Potentissimum hoc argumentum: Si non esset fatum, nulla essent apotelesmata. Atqui sunt. Quod autem sint, postea probat. Quum enim τὰ ἀποτελέσματα aut κατὰ τὸ ἀμιγὲς τῶν ζωδίων, aut κατὰ τὴν κρᾶσιν τῶν ἀστέρων considerentur, ea nunc præsenti libro duntaxat expositurus est, quæ κατὰ τὸ ἀμιγὲς τῶν ζωδίων spectantur. Cuius pragmatiæ quum multæ partes sint, illa præcipua censetur, quæ τῆς ἰδιοτροπίας est, ἰδιοτροπίας Signorum aut circa vniuersalia sunt, aut circa particularia. Ac de vniuersalibus vltimo loco. De particularibus nunc aget, quæ dicuntur εἰδικαὶ ἰδιοτροπίαι, quia circa indiuidua versantur. Ea considerantur aut καθ᾽ ὁλότητας τῶν ζωδίων, aut κατὰ μονομοιρίας, aut κατ᾽ ἀνατολικὰς χρόνους. Quæ tria singillatim suo ordine tractantur.

v.30. *tanto sit gloria maior.*] *tanto sit.* Et Gemblac.

v.31.

v.31. *Quod calo gaudente venit.*] *Quo calo.* Gemblacen. Manilianum Quo pro Quo magis. Sed nihil muto.

Pag.84. v.5. *Nunc tibi signorum mores.*] *Mores,* ἰδιοσυγκρασίας.

Ibid. *summumque colorem.*] *Summum colorem* vocat πλατικὴν πραγματείαν κατὰ τὸ ἀμιγὲς τῶν ἀστέρων. Nullæ enim hic τῶν πλανωμένων ἐπιμαρτυρίαι, nulla errantium suffragia. Summum colorem vt Græci ἐν χρῷ. Ausonius, *in summa cute.* Nam & χρὼς cutis apud Græcos. Pronerbiale est. Idem quod alibi:

——— *sed summa est rerum referenda figura.*

v.6. *Et studij varias artes.*] Nam & ἰδιοσυγκρασίας nomine etiã τὰ ἐπιτηδεύματα veniunt, quæ ipse ATHLA vocat. In his igitur Signorum Apotelesmatis τὰ σωματικὰ καὶ τὰ ἐπίκτητα tractantur. σωματικῶν quidem sunt αἱ ἰδιοσυγκρασίαι. sed ἐπικτήτων τὰ ἐπιτηδεύματα siue athla.

v.7. *Diues fecundus.*] Aries dabit mercatores, qui variis casibus rem frangent, ac iterum stabilient. Dat & lanifices & vestiariam facientes. Hæc sunt athla siue ἐπιτηδεύματα. Facit & solicitos & inconstantes.

v.8. *Exutusque nouis*] Vt & pecus ipsa, quæ quotannis lanitium exuit, ac iterum producit. Quare qui sub hoc signo nascuntur, vt momento rem facient, sic & momento facultatibus labentur. Mercatores enim, inquit Sophocles apud Stobæum:

λεπταῖς ἐπὶ ῥοπαῖσιν ἐμπολαὶ μακραὶ
ἀεὶ παραρρίπτοντες οἱ πολύφθοροι
ἴσως ἂν ἢ κέρδαινον, ἢ διώλεσαν.

v.9. *Naufragiumque inter.*] ἐκπλῶσιν βίου ἀπόκτησιν βίου καὶ χρημάτων ἀποβολάς. Paulus Alexandrinus τῶν πραχθέντων μειώσεις. Idem.

v.10. *& notis in damna feretur.*] Quemadmodum antea dixit:

——— *spem semper habebit.*

Sed reclamat Gemblacensis: ——— *& natis in damna feretur.* Quid est crescendo cadet? hoc est, natis opibus in damna feretur. Sic apud Catullum *Natum as.* τὸ γινόμενον.

Ibid. *natis in damna feretur.*] δυσπραγίας vocant Græci artis magistri, quos nunc lucrum nunc damnum sequitur. Sic Paulus Alexandrinus.

v.11. *In vulgumque dabit fructus.*] Ineptum. Gemblacensis. *In iugulumque dabit fructus.* Fructus gregis sunt agni & lana. Quoties id dicunt Iurisconsulti? Agni ad iugulationem & macello dantur, lanæ lanificio. Itaque vno versu vtrunque comprehendit,

hendit, quod nomine fructus venit, agnos & lanam.

v.14. *Nunc tenuare leui filo.*] Facit κλώσας.

Ibid. *nunc ducere telas.*] Facit ὑφαντὰς, καὶ γερδίας.

v. 15. *Nunc gemere.*] Vna litera minus ſcripſit Manilius: *Nunc emere.* Interpolatores veſtimentorum faciet: qui emunt vetera veſtimenta & interpolata pro nouis vendunt. Græci vocant ἐπιγναφεῖς.

v.16. *Quis ſine nō poterant vllæ ſubſiſtere gentes Vel ſine luxuria*] Quibus veſtibus, etiam ſi non abuteremur ad luxum, tamen, amoto omni luxu, ſine ipſis degere non poſſemus: niſi nudi vellemus prodire. Tantum eſt opus illud, ac tam neceſſarium.

v.19. *Seque in Arachnea magnum putat eſſe triumphum.*] Pallas dicitur triumphus, hoc eſt triumphatrix, quomodo paſtor certamen, hoc eſt certator apud Maronem:

Et certamen erat Corydon cum Thyrſide magnum.

v.21. *Et dubia in trepido.*] Dele τὸ *in*:

Et dubia trepido præcordia pectore finget. ———

Poſitio fit in ſequenti ſyllaba. vt ſupra:

Ne magna breuibus careant compendia dictis.

Ibid. *Et dubia trepido.*] ψοφοδεεῖς, ἐμπαθεῖς, δειλὰς, ἀμφιβόλους θρασυδειλὰς vocat Ptolemæus.

Ibid. *præcordia pectore finget.*] Gemblac. fortaſſe non male.

——— *præcordia pectore ſignum*; ἀπὸ κοινοῦ dicet.

v.22. *Seque ſua ſemper.*] χαυνηματίας Ptolem. Sed totum locum ita concipit Gemblacenſis:

Hæc ſtudia, & ſimiles ducet naſcentibus artes,
Et dubia trepido præcordia pectore ſignum,
Seque ſua ſemper cupientia vendere laude. ———

Nihil mutauimus.

v.23. *Taurus ſimplicibus donauit.*] *donabit.* Extant veſtigia in Gemblac. *dotabit.* Taurus agricolas dabit, laborioſos, laudis cupidos; taciturnos, tarda ingenia, & amoribus dedita.

v.24. *Pacatiſque labor veniet, patientia laudis.*] Vitioſiſſime, vt paret. Gemblacenſis recte:

Pacatique labor veniet, nec præmia laudis
Sed terra tribuet partus. Si retines *Pacati*, erit pacati ſoli. Vtroque recidit ſententia. Natis ſub Tauro continget labor quidem, ſed in pacato, & fructus, non gloria.

v. 26.

v. 26. *iugumque ſuis poſcit ceruicibus ipſe.*] Alludit ad χειροχαρίαν ἀπειρισμοῦ. Taurus pingitur προγονυδικῶς, & quaſi iugum poſcens.

v.27. *Ille ſuis Phœbi portat.*] & Virgilius pene iiſdem verbis in eandem ſententiam :

Candidus auratis aperit quum cornibus annum Taurus.—

v.28. *Militiam indicit terris.*] Habes ibidem apud Virgil. & Heſiodum. vetus Sphæra :

κεῖται δ' ἐφεξῆς Ταῦρος, ὡς γεωμόροις
τύποις ἐοικὼς κεῖται. ὃς κατ' αὐχένα
στερρῷ τένοντι τοῖον ἁρμόζει ζυγὸν,
γαμψοῖς ἀρότροις αὔλακος σχίζων γύας.

Sunt vicem interpretis Manilio.

v.31. *facileſque per arua.*] Vere bubulcorum fuerit non videre legendum *faſces*, vt olim correximus, & Gemblacenſis retinet. & ſequentia probant.

v.32. *aque ſuo venit.*] *eque ſuo* Gemblac.

v.33. *tacita mentes & corpora tarda Mole valent.*] ἐνδομύχοις, ἀμβλείας, δυσκινήτους ψυχάς. Ptolemæus.

Pag.85. v.2. *Mollius e Geminis.*] Gemini Calliopicos ſeu cantores, & muſicos dant, voluptarios, aſtronomos, arithmeticos, Geometras.

v.3. *Per varios cantus.*] Eiuſmodi Calliopicos vocat Firmicus, ᾠδικὰς, Ptolemæus, καὶ φιλομούσους : fortaſſe etiam Muſicarios ſuſpiceris in vetere inſcriptione Romana :

CALOCASIO
VERNÆ DVLCISS.
ET MVSICARIO
INGENIOSISSIMO:

niſi intellexeris Muſicorum inſtrumentorum artifices. quod fortaſſe verius.

v. 5. *Ingentemque ſonum.*] Abſurde. Recte Gemblacenſis : *Ingenitumque ſonum* : neruis verba inſita, & neruis ingenitum ſonum. Nugandum abſque ope codicis fuiſſet.

Ibid. *labor eſt etiam ipſa voluptas.*] ἀφερέπονοι. Ptolemæus. Adeo laborem grauantur, inquit, vt etiam ipſa voluptas illis oneri ſit. ὑπερβολικῶς dictum.

v.8. *Inueniunt & in aſtra vias.*] Aſtronomi ſunt.

Ibid. *numerisque modisque.*] A numeris Arithmeticos, a modis Geometras censer.

v.9. *Consummant orbem.*] Græce: περιοδεύουσι τὸν κύκλον μαθημάτων. κυκλολογία. orbis enim disciplinarum dicitur, vt Græce ἐν κύκλῳ παιδεία. Mathematices orbem complebunt. Musici, Astronomi, Geometræ, Arithmetici erunt. Tot enim partes Mathematices κύκλον μαθημάτων cõsummant. Quod igitur dixit *Consummant orbem*, hoc Ptolemæo est περιοδευτικοὶ τῶν καλουμένων μαθημάτων.

Ibid. *postquam ipsos sidera linquunt.*] A siderum studio, ad Geometriam, & Arithmeticen se conferent.

v.10. *perque omnia seruit*] ἐναναστρόφοις, ἐντρεχεῖς, πολυτρόπους. Ptolemæus.

v.12. *Cancer & ardenti.*] vitium latere in hac lectione putauimus olim non iniuria. Sed Gemblacensis mendosiorem prodit, quam suspicati sumus:

Cancer ad ardentem fulgens in cardine vitam,
Quam Phœbus summis reuocatus curribus ambit,
Articulum mundi retinet.——— *vitam* antiquitus pro *vittam* scriptum accipimus: id est ζώνην. Ita vocat, vt Lucanus loquitur, circulum alti solstitij.

v.13. *Quem Phœbus.*] *Quam.* Gemblac. vittam scilicet.

v.14. *Articulum mundi.*] Quia longius Sol non excurrit in Borealia.

v.15. *Ille tenax.*] Sub Cancro auari, mercatores, fœneratores nascuntur.

Ibid. *nullosque infusus.*] Lege, vt olim, effusus. Confirmat Gemblacensis.

v.18. *Et grauida annosa speculantem incendia mentis.*] Ægrotum somnia sunt hæc. Turnebus, & nos olim, antequam Aduersaria Turnebi ederentur, valde adolescentes legebamus:

Et grauia annona speculantem incendia, ventis
Credere opes.——— Ita habet Gemblac. ne vna quidem litera minus. Furor est aduersus hæc pertendere.

v.23. *Nauigat & steriles optando sortibus annos.*] Quid? optat steriles annos sortibus? O illepidum caput, cuius hæc interpolatio fuit. Gemblacensis:

Nauigat, & celeres optando sortibus annos.

Profecto fœneratores nihil prius in votis habent, quam vt quam primum

primum ſors æquetur fœnori. Hoc eſt, quod dicit, optare celeres annos ſortibus. Inde Auſonius velocem vſuram vocat:

——— *& velox inopes vſura trucidat.*

De nautico fœnore & traiectitia pecunia intelligi, clarum eſt: ἐγγείυς τόκυς vocat Nouella 106. Lego ἐγγύυς. Apud Pollucem lib. III, ἔγγυα, δανείσματα ναυτικά: cum ναυτικὸν καὶ ἔγγειον ſoleant opponi. Demoſthenes, οὔτε ναυτικὸν οὔτε ἔγγειον συμβόλαιον. Diphilus ναῦλα fœnus nauticum vocauit:

εἰς δέκ' ἐπὶ τῇ μνᾷ γεγονέναι καὶ δώδεκα
λαβὼν τὰ ναῦλα καὶ δάνει' ἐρυγγάνων. Alioqui quis neſcit quid ſit ναῦλον? vide legem Rhodiam: vbi καὶ τῶν ἐγγύων mentio in eadem ſignificatione. Demoſtheni ἔκδοσις eſt ναυτικὸν δάνεισμα.

v. 24. *Dulcibus vſuris æquo quoque tempora vendit.*] Si non nauigat, vt negotietur in ſua ſibi pecunia: at ſaltem aliis trans mare fœnerat. Non ſolum inquit, vendit tempora ſorti, quum exigit vſuras ſortis, ſed etiam æquo, id eſt pro rata exigit vſuras vſurarum. Hoc enim eſt vendere tempora vſuris æquo: quia & ſortibus quoque annos vendit, quos optat celeres fluere, vt ſortem quam primum æquent vſuræ, & vſura fiat altera ſors. Vera & indubitata huius loci expoſitio. De traiectitia enim pecunia ſermo eſt, quæ grauiores, longe, quam mediterranea, vſuras exigit, quod traiectitia periculo creditoris ſit. Ita igitur intelligendus locus: Aut nauigat, aut nauigantibus mutuat. Nam quum ipſe nauigat, tunc periculo ſuo, & ſuis nummis nauigat.

Ibid. *Dulcibus vſuris æquo quoque tempora vendit.*] ἀνατοκισμός. τὸ *æquo*, vt diximus, mere Græcum eſt, ἐξ ἴσης. pro portione. Nam ſane ἀνατοκισμὸς non fit niſi pro portione ſortis, quando iam vſura ſors facta. In hoc caſu τὸ δάνεισμα ναυτικὸν, vel ſors ipſa vocatur ſemper ἔγγυον vel τὰ ἔγγυα in lege Rhodia, vt iam monuimus. Hic igitur intelligit τοῖς ἐγγύοις τοὺς τόκους ναυτικοὺς æquari. Quare vſuris æquo tempora vendit, id eſt, τῷ δανείῳ ἤτοι τοῖς ἐγγύοις ἐξ ἴσης τὸν χρόνον ἀντεμπολεῖ. ἐξ ἴσης τῷ κεφαλαίῳ ſcilicet. Sic in veteri inſcriptione mentio fit anatociſmi binæ centeſimæ vſuræ. Hæc bina centeſima hac nota ſcribebatur ɔɔ.

Ibid. *Dulcibus vſuris.*] Vlpianus *dulcitate vſurarum dixit* l. x. Quæ in fraud. cred. Quod autem hic dicitur, ex aliquot caſibus accidere poteſt, non ſemel. Habes exemplum lege Rhodia § XVIII. οἱ δὲ ναυτικοὶ τόκοι παντὸς τοῦ χρόνου, ὅσον ἀποδημήσει, κα-

παλάλλονται, nimirum temporis vsuræ quoque exiguntur.

v.25. *Ingenium solers.*] ἐντρεχεῖς homines.

Ibid. *suaque in compendia pugnax.*] κτητικοὺς, φιλοκίνδυνους. Paulus Alexandrinus.

v.26. *Quis dubitet vasti.*] Leo dat venatores, vestigatores, bestiarios, confectores ferarum. Facit & simplices, ac minime dolosos.

v.30. *Postis ornare superbos.*] Melius Gemblac. *superbis*. Postes illi veteres ornabant spoliis ferarum, item armis.

——postibus arma refigo.

Quare recte olim supplebamus apud Ennium:

Desine, Roma, tuos postes ornare trophæis,

ab eadem mente. Sic apud Græcos τὰ προπύλαια onerantur σκύλοις. Quare qui reprehendunt coniecturam nostram de versu Enniano, imperitiam suam produnt. Hieronymus quoque Columna in ea re ludibrium debet: qui nunquam fere nos nominat, nisi vbi locus est, vt putat, reprehensioni, & tamen maior pars eius commentariorum ex nostris centonibus consuta est. Sic est ingenium hominum. Quid? adeo res noua illis visa postes templorum spoliis ornari Romæ? Audiant Silium libro primo. de Romanis loquitur:

In foribus sacris, primoque in limine templi
Captiui currus, belli decus, armaque rapta
Pugnantum Ducibus, sæuæque in Marte secures,
Perfossi clipei, & seruantia tela cruorem,
Claustraque portarum pendent. —— Eant, & melioribus obtrectent. Sed clarius libro v. etiam de postibus priuatis:

Vnde ire in Martem, quo capta referre solebas,
Et victor mecum suspendere postibus arma.

v.31. *domibus configere prædas.*] Melius Gemblacensis *præfigere prædas*.

v.32. *Etφarare metu siluas.*] Recte Gemb. *Et pacare metu siluas*. Stat. IV Thebaid.

—— tum saltus forte remotos
Pacabat cornu, gelidique auersa Lycei.

Ibid. *Et viuere rapto.*] Gemblacensis *& viuere victor*. Non sequimur. Nisi sit *viuere victo*. hoc est, feris domitis.

Pag.86. v.1. *Sed pecorum membris.*] Intelligit bestiarios, non vtique

vtique qui ad bestias damnati erant, quos ἐπιθανατίους vocat Apostolus 1 ad Cor. IV: sed eos, qui auctorati hoc faciebant, ac spectaculo meridiano operam locabant, vel vt Maniliane loquar, qui luxuriæ cædem parabant: de quibus diserte scribit Theodericus Rex apud Cassiodorum in epistola antepenultima libri V, & Callistratus l. III. §. lege. De testib. Ij propter desperatam audaciam dicebantur παράβολοι. Socrates in historia ecclesiastica: κινήματι δέ ποτε ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιτελοῦντος αὐτοῦ ὁ δῆμος κατεβόα, δεῖν ζῇ θηρίῳ ἕνα τῶν ἀριθμῶν παραβόλων μάχεσθαι. Claudianus:

Audaces legat ipsa viros, qui colla ferarum
Arte ligent, certoque premant venabula nisu.

Vides Claudianum τοὺς παραβόλους audaces vertere. Inde verbum elegans Apostolo παραβολευσάμενος; quod alij in παραβουλευσάμενος mutant, Philipp. II. Dicuntur & οἱ παράβολοι Confectores Suetonio. Glossæ, Confector, ἀναιρέτης. Eusebius de Polycarpo Martyre. πέρας γοῦν ἰδόντες οἱ ἄνομοι μὴ δυνάμενον τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ πυρὸς δαπανηθῆναι ἐκέλευσαν προσελθόντα αὐτῷ κομφέκτορα παραβύσαι τὸ ξίφος. In veteri inscriptione legitur: CONFECTVARIORVM. ET. SVARIORVM. CORPVS. Et Glossæ adstipulantur: Confectorium, χοιροσφαγεῖον. Item: Confectores, καταβόλια. Malim καταβόλοι. ita dicti, quod hasta feras collocabant in ludo meridiano. Et videndum, an locus, quem ζωγρὸν & ζωγρεῖον vocant Græci, quo bestiæ includebantur, hinc dictus sit. Vocabatur enim Catabolum: de quo in Martyrologiis, & alibi.

v. 4. *Ingenium ad subitas iras facilesque recessus.*] Horat.
Irasci facilis, tamen vt placabilis essem.

v. 5. *Æquale & puero.*] Malim: *Et quale est puero.* Et ita scriptum reliquit Manilius.

v. 6. *At quibus Erigone.*] Virgo dociles, studiosos, eruditos, facundos, acutos dabit. Nascuntur etiam Notarij, singularij scriptores. item pudentes & compositis moribus.

v. 7. *Ore magisterio.*] Gemblacensis: *Ora magisterio.* Virgo coercita ὑπὸ Σώφρων ducit magisterio in studium ora & mores nudos. *Ducere in studium*, informare. *ora*, quia docet eloquentiam. *nudos mores*, puerorum primam ætatem imbuit τῇ ἠθικῇ.

v. 7. *Ora magisterio.*] Virgo dicitur magistra infra:
Nec Leo venator veniet, nec Virgo magistra

v.8. *& pectora doctis*] φιλολόγους, φιλογραμμάτους efficit. Ptolemæus.

v.11. *Ille decus linguæ faciet.*] Sane qui consequitur eloquentiam a Virgine, non ille eam fecit, sed Virgo, quæ illi dedit. Lege ergo *Illa decus.* Et ita Firmicus: *Horoscopus in Virgine, & in eodem Mercurius, & Venus & Mars partiliter collocati eloquentißimos facit. Talis Hermodori & Demosthenis fuisse genitura proditur a veteribus.*

Ibid. *Illa decus linguæ faciet.*] φιλολόγους, φιλογραμμάτους efficiet: εὐστόμους, εὐχαρίτους τῷ λόγῳ. Ptolem.

v.12. *Atque oculos mentis.*] ἐλεγκτικούς. Ptolem.

v.14. *Hic & scriptor erit felix.*] *scriptor erit velox.* Gemblac. Inde ταχυγράφοι dicuntur, qui & notarij.

Ibid. *Cui litera verbum est.*] Singularum scriptor. Imperator Iustinianus.

v.15. *Quique notis linguam.*] Vnde Notarij, & ταχυγράφοι. In Ausonio & Martiale talem olim ostendimus. Dio: πρῶτος ὁ μαικήνας σημεῖά τινα γραμμάτων εἰς τάχος ἐξεῦρε. Isidorus habet, Aquila Mæcenatis libertus, non autem Mæcenas.

v.15. *cursumque loquentis.*] Hanc periochen totam ita lege ex Gemblacensi:

Hic & scriptor erit velox, cui litera verbum est,
Quique notis linguam superet, cursimque loquentis
Excipiat longas noua per compendia voces.

Antea omnia erant perturbatissima.

v. 15. *cursumque loquentis excipiet.*] ostendimus ex Gemblac. —*cursimque loquentis Excipiat*, &c. In quibus tota sententia versabatur.

v.17. *In vitio bonus.*] ὀξύμωρον. dictum, vt —*solaq; libidine fortis.* Vitium enim est, quod magna naturæ cohibendo munera frenat. Vitium, inquam, subrusticus ille pudor: absque quo foret, magnas naturæ dotes in lucem promeret. Græcis μικροψυχία. Eiusmodi etiam, qui homines verentur conuenire, vt ille Nouius Martialis vicinus. In veteribus codicibus, quos vidimus, constanter est scriptum: *In Nouium Microspicum*, vitiose pro Micropsycnum: quæ erat eorum temporum consuetudo scribendi. Sic in Saxo Romano CLAVDIA SPYCHARIO. Rectum enim erat CLAVDIA PSYCHARION.

v.18. *Hinc fecundus erit.*] Fecundi etiam sub Virgine nascuntur. quod mirum: quum Virginis illi effectus esse non debeant.

Nam

Nam vt ipsa non parit, ita neque eam γονιμώδης, neque πλυσπόρος efficere consequens erat. Et quidem Virgo est de signis sterilibus.

v. 21. *Per noua maturi post addunt.*] Inepte. Gembl. & textus Bonincontrij *post annum*. Chelæ librantes noctem cum luce per noua munera Bacchi. Suspectus versiculus.

v. 24. *Qui primus numeros.*] Palamedes ipsemet apud Euripidem in Palamede:

τὰ τῆς γε λήθης φάρμακ' ὀρθώσας μόνον,
ἄφωνα καὶ φωνοῦντα, συλλαβὰς τιθεὶς,
ἐξεῦρον ἀνθρώποισι γράμματ' εἰδέναι.
ὥστ' οὐ παρόντα ποντίας ὑπὲρ πλακὸς
τἀκεῖ κατ' οἴκους πάντ' ἐπίστασθαι καλῶς.
παισίν τ' ἀποθνήσκοντα χρημάτων μέτρον
γράψαντας εἰπεῖν, τὸν λαβόντα δ' εἰδέναι.
ἃ δ' εἰς ἔριν πίπτουσιν ἀνθρώποις κακὰ,
δέλτος διαιρεῖ, κοὐκ ἐᾷ ψευδῆ λέγειν.

In Tragœdia autem Sophoclis Nauplio ita quidam de Palamede narrat:

οὗτος δ' ἐφεῦρε τεῖχος ἀργείων στρατῷ,
σταθμῶν τ' ἀριθμῶν, καὶ μέτρων εὑρήματα,
τάκεῖν' ἔταξε. πρῶτος ἐξ ἑνὸς δέκα,
κἀκ τῶν δέκ' αὖθις εὗρε πεντηκοντάδας,
καὶ χίλι' αὖθις. ὃς στρατῷ φρυκτωρίαν,
ὕπνου φυλάξεις, τὰ διὰ σημαντήρια
ἔδειξε, κἀνέφηνεν οὐ δεδειγμένα.
ἐφεῦρε δ' ἄστρων μέτρα, καὶ περιστροφὰς,
τάξεις τε ταύτας, οὐράνιά τε σήματα.
νεῶν τε σημαντῆρσιν ἐνθαλασσίοις
ἄρκτου στροφάς τε, καὶ κυνὸς ψυχρὰν δύσιν.
λιμὸν οὗτος τῶνδ' ἀπῶσε, σὺν θεῷ
εἰπεῖν, χρόνου τε διατριβὰς σοφωτάτας.
ἐφεῦρε, φλοίσβου μετὰ κόπον καθημένοις
πεσσοὺς, κύβους τε τερπνὸν ἀργίας ἄκος;

Eos versus ita restituimus, qui apud Achillem Statium præpostere & mendosissime leguntur. Quatuor vltimi citantur ab Eustathio. Si Æschylo credas, etiam Palamedes primus acies ordinauerit, duces, centuriones instituerit. Ita enim in Tragœdia Æschyli gloriatur:

καὶ ταξιάρ-

καὶ ταξιάρχας, καὶ στρατάρχας, καὶ ταγοὺς
ἔταξα. σῖτον δ' εἰδέναι διώρισα,
ἄριστα, δόρπα, δεῖπνάθ' αἱρεῖσθαι τρία.

Ter cibum in die ſumendi auctorem ſe gloriatur.

Ibid. *Qui primus numeros rebus.*] σταθμῶν ἀριθμῶν Sophocl. Sed apud Æſchylum Prometheus hoc ſibi vindicat:

καὶ μὴν ἀριθμὸν ἔξοχον σοφισμάτων
ἐξεῦρον αὐτοῖς, γραμμάτων τε συνθέσεις,
μνήμην ἁπάντων μουσομήτορ' ἐργάνην.

Ibid. *qui munera ſummis Impoſuit.*] Non ſolum locum vitioſum olim indicauimus, ſed etiam *nomina* pro *munera* legendum eſſe monuimus. Coniecturæ noſtræ fauet Gemblacenſis Codex, qui habet *nomina*. Recte etiam indicauimus *numina* ſcriptum fuiſſe, vnde factum *munera*.

Ibid. *qui nomina ſummis Impoſuit.*] καὶ μέτρων εὑρήματα. Sophoc. Summas numeros vocat, menſuras, ne fortaſſe aliud ſomnies, & riſum lectoribus tollas. Infra: *Deſignat ſummas.*

v.16. *Hinc etiam.*] Lege *Hic.* Ita olim nos. Ita etiam Gembl.

v.27. *atque notis leuibus pendentia verba.*] Iuſtinianus vetat leges ſingulis aut notis ſcribi. Marcus Diaconus Gazenſis: *Frater Cornelius ſciens notis ſcribere, quibus vtuntur in iure.* Sed illas notas vt e libris iuris Latinis Iuſtinianus; ita e Græcis quoque Baſilius Imperator ſuſtulit. vide Cedrenum 467. Firmicus libro III: *Facit etiam aut Calculi, aut muſica, aut notarum, aut difficilium literarum inuentores.* redditque quoque ſocio in hoc loco *Mercurio pſephopæctas ſæpe.* Ita emendauimus ex veteri libro.

v.30. *Non alio potius genitus ſit Seruius aſtro.*] Seruium Sulpitium iuris antiſtitem, familiarem Ciceronis, non regem Tullium intelligi, vt putat Bonincontrius, operam perdam ſi pluribus probem.

Pag.87. v.1. *Scorpius armata.*] Scorpius dat alacres, bellicoſos, martiales, crudeles, venatores, gladiatores, arenarios, campidoctores.

v.2. *Qua ſua.*] Inepte. Lege *Qui ſua.*

v.3. *& ſulcis ſemina miſcet.*] Adhibebo idoneum interpretem horum auctorem veteris Sphæræ:

ὑπόθεν ἤδη σκορπίος τότ' οἴχεται.
σκορπίζεται γὰρ σῖτος εἰς δόμους χθονὸς,

ὅπως

ὅπως τέλεος καρπὸς ἀυξηθῇ βροτοῖς.

v.6. *quumque ipsa sub armis Pax agitur.*] Gemblac. *quin ipsa sub armis P. a.*

v.8. *Nunc hominum nunc bella gerunt.*] In arena gladiatores cum aliis depugnant, & bestias quoque munere meridiano venantur in spectaculo.

v.9. *Nunc caput in mortem vendunt.*] Auctorati enim, non autem ad ferrum damnati hoc faciunt. Propertius:

Qui dabit immundæ venalia fata saginæ,
Vincet vbi erasas barba pudenda genus,

Et supra de Bestiariis: ——— *mortesque lucrentur.*
Firmicus: *qui se ob alienæ gratiæ voluntatem, nundinati sanguinis iacturа, ad mortis spectaculum vendant.*

v.10. *quum bella quiescunt.*] Iam dixit:
——— *quumque ipsa sub armis Pax agitur.* ———

v.11. *Sunt quibus & simulacra.*] Campidoctores sunt; aut sub Campidoctore simulacra pugnæ proludunt, & ad palaria batuunt, & virgis deludunt. Glossæ: *Campidoctor*, ὁπλοδιδακτής, *Armidoctor*, ὁπλοδιδάσκαλος. In passione Thebeorum militum: *Cum Exuperio, vt exercitus appellant, campidoctore, & Candido Senatore militum.* Vide Vegetium.

v.14. *At quibus in bifero.*] Sagittarius redarios, equarios, domitatores, mansuetarios, robustos, aptos, agiles, vegetos facit.

v.15. *libet coniungere currus.*] Lege, vt vetus Gemblacensis: ——— *subiungere currus.* Coniunguntur duo currus. subiungitur equis currus. Longe differunt.

v.16. *Ardentes & equos ad mollia ducere iussa.*] Subiunget curribus equos: aliquando etiam interiunctos domitabit. Interiuncti enim sunt ἄζυγες, iugo exempti. Statius vi. Theb.

——— *Libycumque natantibus ire Interiunctus equis.* —
Martial. ——— *& hora Interiungit equos meridiana.*

v.18. *Quadrupedum omne genus.*] Videndum, an scripserit:

Quadrupedum genus impositis domitare magistris.

Nam impositus pro equo vehens dicitur. Virgilius:

Frena Pelethronii Lapithæ, gyrosque dedere Impositi dorso. —

Et Manilius ipse ——— *imposito pareret tota magistro.* Non aliter scripsit noster.

v.19. *Exorare tigres.*] Elegantissime dictum de mansuetariis.

Sed diuersam & miram scripturam præfert Gemblac. *Exunglare tigres*. Hoc est exarmare. In vitiis imperatorum, exarmati Leones, quibus dentes, & vngues vulsi, ne noceant. Sed propterea nihil velim mutari. Nam recte coniunguntur exorare & rabiem auferre. Qui enim exarmat Leonem, non propterea rabiem Leoni, sed rabiei Leonis facultatem nocendi auferr. Fortasse tranflatitie dixit exungulare, pro cicurare, & feritatem exuere. Contra Statins VI Thebaidos:

—— & extremos auro mansueuerat vngues.

Exarmare vero dictum, eo quod vngues in Leonibus dicuntur arma, vt dentes in apris. Statius IX lib.

Armaque curua Suum, & vacuorum terga Leonum.

Vnde eleganter nostrates venatores dentes aprinos defensacula vocant. Idem lib. XI exarmatum senio leonem dicit: qui per senium nocere non porest. Sic Valer. Flaccus VII:

—— alium (taurum) *dehinc turbida Colchis*
Exarmat, lentumque offert timideque minantem.

id est, cicurat.

Ibid. *Exorare tigres.*] Mansuetarios efficiet. Ita vocat Firmicus. Glossæ: *Mansuetarius*, ἡμερωτής. In Apotelesmatis Sphæræ barbaricæ elegantissime Mansuetatius describitur:

Non inimica feræ tali sub tempore natus
Ora feret. placidas reget in commercia gentes.
Ille manu vastos poterit frenare leones,
Et palpare lupos, pantheris ludere captis.
Nec fugiet validas cognati sideris vrsas: 21.
Inque artes hominum peruersaque munera ducet.
Ille elephanta premet dorso, stimulisque monebit.
Turpiter in tanto cedentem pondere cunctis.
Ille tigrim rabie soluet, pacique domabit.
Quæque alia infestant siluis animalia terras,
Iunget amicitia secum, catulosque sagaces.

Ibid. *rabiemque auferre leoni.*] Silius lib. I:

Harcale non pauidus fœtas mulcere leænas.

V. 23. *Impositumque manet: quocirca regnat in illas.*] Ita habet Gemblacensis, qui magna me hæsitatione liberauit. Nam male vulgatæ editiones *in illos*. Quare qui nati sub Centauro imperant feris? quia Centauri corpus mixtum est feræ corpori, atque adeo impositum

impositum est feræ ipsi. Nam pars anterior & erectior hominis est. Itaque imposita est parti ferinæ, vt domitor equo. Quocirca, inquit, regnat in illas, scilicet feras.

Ibid. *Impositumque manet.*] Nam & domitores equis impositi eos moderantur. Et supra recte legimus:

Quadrupedum genus impositis domitare magistris.

v.27. *Festinos Capricorne.*] Gemblacensis & alter codex:

Vesta tuos Capricorne. Totus igitur ita legendus erit:

Vesta tuos, Capricorne, fouet penetralibus ignes.

Capricorni sidus dicatum Vestæ. Supra in tutelis Deorum.

Atque angusta fouet Capricorni sidera Vesta.

Ignis, qui dicatus est Vestæ, & ad Capricornum quoque pertinet, & omne opus ex igne.

v.28 *Hinc artes studiumque.*] Capricornus dat fusores, conflatores, siue flaturarios, metallarios, aurifices, fabros ferrarios, pistores, furnarios. Dabit & salaces, & inconstantes: quæ quidem pertinent ad ψυχικὴν ποιότητα, vt illa priora ad athla. Hoc quidem semper in his apotelesmaticis facit, vt prius τὰ ἐπιτηδεύματα καὶ τὰς πράξεις, deinde τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ποιότητας ponat. Tantum monuisse suffecerit.

v.29. *poscitque nouas ad munera flammas.*] Ita Gemblacensis, & editio Lugdun. item Bonincontrij, non autem *sidera*, vt aliæ editiones.

v.30. *scrutari cæca metalla.*] Metallarij hinc nascentur. In vetusto Martyrologio, IV.Kal. Septemb. *Herodes metallarius.* τὰς μεταλλείας Romani fatentur se a Bessis didicisse. auctor Cassiodorus. Claudianus:

Posse si quicquid fluuiis euoluitur auri,
Quicquid luce procul venas rimata sequaces
Abdita pallentis fodit solertia Bessi.

v.31. *Terræque exurere venas.*] Gemblacensis:

——— *terramque exurere venis.*

v.32. *Materiamque manu.*] Versus ab homine Alchymista infarctus. Saltem debebat loqui Latine non alchymistice, si nobis persuadere volebat hanc fœturam esse Manilij. Nam profecto nunquam exurere & duplicari actiuum & passiuum simul coniunxisset, nulla alia distinctione facta: & præterea, quod caput est, nunquam duplicarier pro duplicari dixisset. Deinde ab-

rupta est sententia. Postremo est ἀνισχησία καὶ ἀναχονισμός. Illis enim temporibus Alchymiæ neque nomen neque res nota, ne audita quidem Romanis auribus. Non habemus antiquiorem Firmico, qui eius mentionem fecerit. Nam lib. III, in decretis Lunæ in nona domo: *Si*, inquit, *Saturni hæc domus fuerit, scientiam Alchymiæ* (dabit) *si Solis, prouidentiam in quadrupedibus.* Suidas de vellere aureo Colchorum: τοῦτο δ' οὐχ ὡς ποιητικῶς φέρεται. ἀλλὰ βιβλίον ἦν ἐν δέρμασι γεγραμμένον, περιέχον ὅπως δεῖ γίνεσθαι διὰ χημείας χρυσόν. εἰκότως οὖν οἱ τότε χρυσοῦν ὠνόμαζον αὐτὸ δέρας διὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν ἐξ αὐτοῦ. Alibi: χημεία ἡ τοῦ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ κατασκευή, ἧς τὰ βιβλία διερευνησάμενος ὁ Διοκλητιανὸς ἔκαυσε διὰ τὰ νεωτερισθέντα Αἰγυπτίοις Διοκλητιανῷ. τούτοις ἀνημέρως καὶ φονικῶς ἐχρήσατο. ὅτε δὴ καὶ τὰ περὶ χημείας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου τοῖς παλαιοῖς γεγραμμένα βιβλία διερευνησάμενος ἔκαυσε πρὸς τὸ μηκέτι πλοῦτον Αἰγυπτίοις ἐκ τῆς τοιαύτης προσγίνεσθαι τέχνης, μηδὲ χρημάτων αὐτοὺς θαῤῥοῦντας περιουσίᾳ τοῦ λοιποῦ Ῥωμαίοις ἀνταίρειν. Ex istis potes colligere, quanuis inuentum vetustissimum est, tamen sero ad Romanos peruenisse. Nam a quibus temporibus Arabes eam popularibus suis vulgarunt, ex eo sero tandem barbare & insolenter exposita ad nos tradncta est. Dolebat nimirùm homini Alchymistæ, qui sciebat populares artis suæ sub hoc signo nasci, id negligenter a Manilio prætèrirum esse. Sed nulla fornax cinistonum ita recoquere hunc versum poterit, vt putum putum Manilianum efficere possit. Quid verbis opus est? Versus est alchymista dignus.

v.33. *Quicquid & argento fabricatur.*] Flaturarios auri & argenti efficiet. In veteri inscriptione Romæ: FLATVRARIVS. AVRI. ET. ARGENTI. MONETAR. Item in alia: C. SETLIVS. ONESIMVS. FLATVRAR. DE. VIA. SAC. Flatularij non flaturarij editum est l. 6. de falsa mon. in Codice Theodosij.

Pag. 88. v.2. *Consumantque foci Cererem.*] Quia ferri fusio, item panificium non sine igne fit: propterea & fusores, & furnarios dabit. Denique omnes οἱ διὰ πυρὸς ἐργαζόμενοι sub eo nascuntur, etiam Alchymistæ, & cinistones. Ergo

Quod ferrum calidi soluant atque æra camini,

flaturarij, χωνευταί, χαλκευταί, χαλκεῖς Ptolemæo dicuntur.

Ibid. *Consumantque foci Cererem.*] intelligit μαγείροις. Huc etiam veniunt περιχύται, hoc est οἱ ὕδατι καὶ περὶ ὕδωρ ἐργαζόμενοι Ptolemæo: hoc est

hoc est Mediastini balneariorum. Glossæ, *Mediastinus, Præfusor:* περιχύτης, παραχύτης. item ministri furnariorum his accensentur, καὶ ἰπνολαυστῶν ὑπουργοί. Glossæ, *Furnarius*, ἰπνοκαύστης, καμινοκαύστης. Suetonius Vitellio: *Antiochi cuiusdam furnariam exercentis filia.* Meminit & Vlpian. L. XXIV. De damn. infe.

v.3. *Addis & in vestes.*] Noli putare dictum vestiarios, aut sagarios sub eo sidere nasci, sed potius vestis precium accendi Sole in Capricorno posito: quæ quidem recta est interpretatio: cui fauent sequentia:

Frigore brumalem seruans per sidera sortem.

Sic etiam Plinius Vergiliarum sidus ait esse institorem vestium, quia mense Nouembri matutina parum cautos iam frigora mordent. Verba eius sunt ex libro XVIII. cap. XXV. *Hoc ipso Vergiliarum occasu fieri putant. Aliqui a.d. III Eidus Nouemb. vt diximus, seruant: quoniam id sidus etiam vestis institor est & est, in cælo notatu facillimum. Ergo ex occasu eius de hieme augurantur, quibus est cura insidiandi negotiatoris auaritiæ:* Post: *Nubilo occasu pluuiosam hiemem denunciat, statimque augent lacernarum precia: sereno asperam, & reliquarum vestium accendunt.* Non poterat melior interpres Manilio dari.

Ibid. *mercemque fugacem.*] Quia dixit Capricornum expergefacere institores vestium, & augere precium lacernarum, sequitur, vt eam mercem fugacem vocet, quæ cito extruditur, neque in institorio manet. Tunc enim propter anni tempus, Sole Capricornum ingrediente, magna sunt vestiariæ mercis incendia.

v.4. *seruans per sidera sortem.*] Gembl. —*per sæcula sortem.*

v.7. *Hic & mobilitas.*] Scribo, *Hinc & mobilitas*, nisi quis malit: *Hinc est mobilitas.* Capricornus est sidus δίμορφον καὶ διφυές. Nam pars caper est, pars piscis. Prior pars caprinos mores efficit, hoc est inconstantes, καὶ ἀλλοπρόσαλλους. caprarum enim est nusquam consistere: quo nomine Homero dicuntur αἰπόλια πλατέα. Rursus Capricornus ex eadem pecudis natura producit salaces, λάγνους, καὶ καταφερεῖς. At melior pars vltima, id est, ἡ ἔκφυσις τοῦ ἰχθύος. Nam effœta vitiis senecta vel inuita tandem σωφρονίζεται.

v.8. *Mens natat.*] Horatius:

—*pars multa natat modo recta capessens,*

Interdum vitiis obnoxia.— Inde ἀπλανεῖς φρένας dicunt etiam Græci. In veteribus Glossis: *Titubo, nato, vacillo.*

v 9. *Pars prior & Veneri.*] *Pars prior at veneri.* Non ſolum λάγνοι καὶ καταφερεῖς, ſed etiam τὰ ὀπίσθια καταπεθηλυμμένοι.

v.10. *Ille quoque inflexa.*] Qui ſub Aquario naſcuntur, ſtudium habebunt circa aquæductus, expreſſiones aquarum, elices, naumachias, euripos, ſphæram mundi. Dociles & mites erunt: liberales ac effuſi.

v.12. *vndas inducere terris.*] In verſu bis poſuit *terris*, ſi hanc vulgatam lectionem ſequimur. Non dubium eſt poſterius corruptum eſſe. Qui dubitat, aut contradicit, imperite facit, neque audiendus eſt. Quid ſubſtituam neſcio, niſi, quod verum puto, *tectis* pro *terris* legamus. Significat expreſſiones aquarum, quæ epitoniis verſis, ſalientibus ſuis excuſſæ ſurſum emicant.

Ibid. *Litoribuſque nouis.*] Per hæc, & quæ ſequuntur, euripos, & noua fluminum emiſſaria in Circo intelligit, quæ vocat ficta flumina. Virgilius:

Centum quadriiugos agitabo ad flumina currus.

Flumina, hoc eſt Euripum Circenſem. Caſſiodorus: *Circenſes, quaſi Circuenſes: propterea quod apud antiquitatem rudem, quæ necdum ſpectacula in ornatum deduxerat fabricarum, inter enſes, & flumina locis virentibus agerentur.* Fluminibus ergo ſucceſſit Euripus: qui, vt ait idem Caſſiodorus, maris virtei reddebat imaginem. vnde illuc delphini æquorei aquas interfluebant. Seruius ad eum locum Poetæ idem quod Caſſiodorus: *Olim in litore fluminis Circenſes agitabantur, in altero latere poſitis gladiis, vt ab vtraque parte eſſet ignominiæ præſens periculum.*

v.17. *Mille ſub hoc habitant artes, quas temperat vnda.*] De Metone Athenienſi aquilice & aſtrologo hæc dicta eſſe olim in ſecundo operis de Emendatione temporum docuimus. Meton enim non ſolum aſtrologiæ ſtudiis, ſed etiam aquiliciis & aquarum librationibus nobilis fuit. Nam quos fontes hic Manilius memorat, eos ipſe induxit Athenas, auctore Phrynicho Comico in μονοτρόπῳ.

τίς ἐστιν ὁ μετὰ ταῦτα ταύτης φροντιῶν;
Μέτων ὁ Λευκονοιεὺς οὗδ' ὁ τὰς κρήνας ἄγων.

Aquilices ſiue Aquileges Græci ὑδροσκόπους vocant, Latini Libratores: rem ipſam ὑδροσκοπίαν, ὑδροφαντικὴν, ὑδρομαστευτικὴν in Geoponicis ex Democrito, item ὑδροσκοπικήν.

Ibid. *Mille ſub hoc habitant.*] Poſt hunc verſum tranſponendus huc

dus huc is, qui quartus ab hoc est: *Quæ per aquas, &c.*

v.18. *Quæ per aquas veniunt operum portisque sequuntur.* Fœdata sunt hæc. Rectæ Gemblacensis & alter manuscriptus: *pontesque sequuntur.* id est arcus operum; aquæductus arcubus pontium impositos.

v.19. *Quippe etiam mundi faciem.*] παράπηγμα ortuum & occasuum siderum edet. Ex illo parapegmate Metonis Plinius & Columella non raro ortus & occasus stellarum petunt. Vide IV. lib. de Emend. temp.

v.20. *sedesque mouebit Sidereas.*] Instituet conuersionem cæli, quam dicet fieri decem & nouem annis, vt non ante perfecta ἀποκατάστασις τῆς σφαίρας καὶ τῶν ἄστρων καὶ τῆς ἀνατολῆς καὶ δύσεως fiat.

Ibid. *calumque nouum versabit in orbem.*] orbem τὴν ἐννεακαιδεκαετηρίδα, cuius auctor Meton. *nouum*, nouam periodum, quæ veterem periodum, Harpali octaetericam sustulit, vt Harpalea Cleostrateam. Aratus:

γινώσκεις· τὰ δὲ πάντα συνεπτὰ ἤδη (συναείδεται) αἰεὶ
ἐννεακαίδεκα κύκλα φαεινοῦ ἠελίοιο.

v.21. *dulcesque fluunt ad sidera partus.*] Scribe *ab sidere.* Non semel in hoc scriptore *ad sidera* pro *ab sidere* scriptum fuit.

v.22. *Pectora nec sordent.*] Liberales sunt. Interdum prodigi.

Ibid. *faciles in damna feruntur.*] φιλοδάπανοι sunt. Ptolemæus δαπάνους vocat.

v.23. *sic profluit vrna.*] Expletur, & impletur.

v.24. *Vltima quos gemini.*] Piscibus geniti maritimis studiis implicabuntur: naues & armamenta naualia parabunt: naucleri erunt: ϑαλασσουργοὶ καὶ φιλέμποροι. peritissimi rei naualis: piscatores, naumachi, fecundi, voluptarij, inconstantes, ac nullibi stabile stabulum habentes.

v.29. *tot sunt parua quoque.*] Lege:

tot sunt, parua quot membra carinæ.

v.30. *Peruenit in astra.*] Argo enim καταστερίζεται.

v.33. *Iamque huc atque illuc caligine vertere clauum.*] Quis hæc probauerit? Gemblacensis + *aliquem conuertere.* Susius recte *agilem conuertere.* Susij manibus igitur huius emendationis habenda gratia.

Pag.89. v.1. *fluctusque effindere rector.*] Aio rectam lectionem esse, *fluctusque effindere rector.* τὸ *fremare ratem* id ostendit; item sequentia.

sequentia. Nam dicit aut rector stabit ad clauum, aut remex remo aget nauem. Vera est ea lectio.

v. 1. *Aut remis agere.*] Scribo hæc omnia ex fide Gemblac.

Iamque huc atque illuc agilem conuertere clauum,
Aut remos agitare, & lentas flectere tonsas.

v 13. *Et placidum ductis.*] Scribe *inductis euerrere*. Etiam infra dixit *inductus retibus — Euerrere*, κυκλώσας. Nam inde Euerriculum.

v. 8. *Fecundum genus est nautis.*] Ridicule. Scribe. *Fecundum genus est natis.* Qui hinc nascuntur, fecundi sunt, καὶ γονιμώδεις. Sunt etiam voluptarij.

Ibid. *Fecundum genus est natis.*] γονιμώδεις, πολυσπόροι, πολύτεκνοι.

Ibid. *& amica voluptas.*] συνουσιαστικοὶ, φιλήδονοι, ἀφροδισιαστικοί. Ptolemæus.

v. 11. *Bis sex materia propria pollentia signa.*] Pollentia propria materia, quatenus ἰδιοτρόπως considerantur, καὶ κατὰ τὸ ἀμιγές.

v. 12. *Sed nihil in semet.*] Absoluta prima parte ἰδιοτρόπων καθ' ὁλότητας ζῳδίων, nunc ad secundam se confert, quæ est κατὰ μονομοιρίας. Porro & μονομοιρίαι ipsæ aut κατ' ἀλλήλας spectantur, aut καθ' αὑτάς. Quæ κατ' ἀλλήλας, eæ tantum vno modo considerantur, qui per denarium fit: vt per eos denarios numeros signorum commercia sint. Quum autem tricenarum partium signum sit, vnum quodque decurias tres habet. Singulis decuriis singuli Decani Præsident. primæ parti Arietis præsidet Aries ipse, & reliquis nouem: Vndecimæ, ac reliquis nouem Taurus. Vicesimæ primæ, ac reliquis nouem Gemini. Idem ordo in cæteris Signis constat, vt habes in Tabula. Signa, quæ se ex trigono aspiciũt, eosdem Decanos habẽt. Nam Aries, Leo, Sagittarius, quæ trigona sunt, eosdem Decanos habent, Arietem, Taurum, Geminos. Eadem ratio in reliquis: vt nimirum in vno signo terni decani sint: quia tribus contuberniis, seu decuriis distincta sunt. Res admodum prisca est. Nam & vetustissimus scriptor Teucer Babylo-

TRIGONA.				DECANI		
♈	♌	♐		♈	♉	♊
♉	♍	♑		♋	♌	♍
♊	♎	♒		♎	♏	♐
♋	♏	♓		♑	♒	♓

Babylonius de illis tractauit. Abrogata vero a Ptolemæo, & ab Arabibus relata, qui has partes vocant *Wageah*. Ac quamuis prisca res est, appellatio tamen non vetusta. Nam sumpta est a militia Romana, vt pleraque alia in hac mataeotechnia. Qui enim Græce & Latine sciunt, nunquam concedent δεκανὸν Græca analogia inflexum esse. Nam si verum erat, etiam Græca analogia πεντανὸν, ἑπτανὸν, & similia formaret. Contra militiæ Romanæ sunt Decanus, Primanus, Quintanus. Decanus in Castris est caput contubernij habens nouem sub se: ipse decimus eis præerat: a quo nomen illi. Idem dicebatur caput scholæ. hodieque in collegiis ecclesiasticis qui decimus est, ac princeps collegij, alibi Decanus, alibi Caput scholæ vocatur, vt in Volcis Tectosagibus, & Arecomicis, & reliqua prouincia Narbonensi. Nimirum quia schola & contubernium idem. Turcæ etiam omnem decanum vocant cameræ præfectum. hoc enim apud eos sonat *Odabaßi*. Nam *oda* est camera, siue contubernium. Vbi enim magnus numerus est, distribuunt in decurias, quas, vt diximus, *Odas*, id est contubernia vocant. Magis ostendunt morem Romanum, qui suis Decanis singulos munifices attribuerunt, quos Græci artis magistri ζωγρὺς vocant: quod & ipsum Romanæ militiæ verbum esse non dubitat, nisi qui Latine nescit. Quare & nomen quoque illis a militia Romana Arabes, vt dixi, vocant Wageah وجاه id est πρόσωπα. Ita ipsi hominem vocant aliquo honore præditum, aut aliquo in gradu constitutum, vt est Decanus in decuria sua & contubernio. quia Græci vetustissimi non δεκανοὺς (hoc enim a Romanis deductum) sed πρόσωπα vocarunt, id est ἀξιώματα. Iudæi, vt Aben Ezra, & alij, vocant פָּנִים, id est, πρόσωπα. Esto Sol in x parte Arietis. Quia οἰκοδεσποτεία Martis est Aries, dicemus Solem esse in decano primo Arietis, προσώπῳ ἄρεως. Rursus esto Sol in xx Arietis. Dicemus Solem esse in secundo Decano Arietis, προσώπῳ ἡλίου. Denique sit Sol in xxx Arietis. Dicetur Sol esse in tertio Decano Arietis, προσώπῳ Ἀφροδίτης. Demophilus. Non igitur οἱ δεκανοὶ dicuntur πρόσωπα, sed οἱ προανατέλλοντες αὐτοῖς ἀστέρες πλανώμενοι. Itaque primum πρόσωπον est is planeta, cuius signum est: secundum πρόσωπον Planeta sequens. Et sic deinceps. Aries est Martis primum πρόσωπον, secundum Solis, tertium Veneris iuxta seriem errantium.

v. 16. *Quam partem decimæ dixere Decania gentes,*] τὸ *decimæ* de-

 prauatum.

prauatum. Non possum opem adferre. Tolerabiliter legeris *decimam*.

v. 18. *propria sub sorte feruntur.*] Melius Gemblacensis: *triplici sub sorte.*

v. 22. *Et verum in cælo est.*] Correximus olim *in caco est.* Neque debet nos sententiæ pœnitere. Gemblacensis habebat *in ceno est.* id est *in cœno.* in voragine. non male. Sed Manilius scripsit *in caco.*

v. 25. *nomina celat.*] *momina celat.* Semper coniungit hæc duo, vires & momina.

v. 30. *Astrorum princeps.*] Repone quem habet Gemblacensis, & quædam editiones:

Nanque Aries primam partem sibi vindicat ipsi.

v. 32. *Sic inter densas.*] *Sic in ter denas.* Et *dicitur* habet Gemblacensis pro *ducitur.*

v. 33. *Tot ducit vires.*] Repone ex Gemblacensi:

Totque dabit vires, dominos quotcunque recepit:

Pag. 90. v. 6. *Scorpius adiuncta.*] Lege:

Libra decem partes Geminorum prima capessit:

Scorpius adiunctam. Centauri tertia pars est.

Ibid. *Centauri tertia parte.*] Gemblacensis *partes.* Omnino legendum *pars est.*

v. 7. *Nec quisquam numero discernitur: ordine cedit.*] Quia dixerat in Tauro diuersam esse rationem ac in Ariete, quia Aries primam suam sibi decuriam in signo suo vindicat, nec ideo tamen primus est Decanus signi sui Taurus: propterea, inquam, addit, hic non numeri, sed ordinis rationem haberi. Neque enim quia primus est Taurus post Arietem, propterea primam in suo signo decuriam obtinebit: sed cedit ordini. Cancer enim ordine venit.

v. 8. *Cancer in aduersum Capricorni dirigit astrum.*] Dirigit, tendit, absolute, vt non semel apud Tertullianum. Homero πτύσσει.

v. 9. *Bis quinas partes primum dignatur.*] *dignatus* Gemblacensis, & nos olim.

v. 18. *Hos quoque coniungit.*] Ita melius puto, quam quod extat in Gembl. *His quoque contingit.* Vt Leo Tauro quadratus est, ita Geminis sextilis. Hoc vult. Bonincontrius enim ὀρειοπολεῖ.

v. 20. *Quum tribuit.*] *Quoi tribuit.* Sed totum locum ita concipe.

Quoi

Quoi tribuit primam partem. vicina relicta est
Vicino, Nemeee, tibi. pars ipsius ima est.

v.22. *Quæ fastidito concessa est.*] Græcissat, *concessa est iure potiri.* ζωοχαρίσθαι νόμος. Paulus l. vltima, De aleatoribus: *Quod in conuiuio vescendi caussa ponitur, in eam rem familia ludere permittitur.* οἱ οἰκετικοὶ παίζειν συγχωρεῖται.

v.25. *veris iuga temperat illa.*] Imo, *ille:* contra in sequenti *hæc*, non *hic:* & *lucibus*, non *lucidus*.

——— *veris iuga temperat ille :*
Hæc autumnales componit lucibus horas.

τὸ *lucidus* imposuit Bonincontrio. Itaque satis stolide *lucidus* in *lancibus* innouauit.

Pag.91. v.5. *Regna ferunt summas partes.*] Interpungenda:

——— *recipitque receptus,*
Principiumque sui donat. coniuncta Leonis
Regna ferunt, summas partes at Virginis esse.

v.8. *Hærentisque decem partis nota.*] Scribe indubitato.

Hærentesque decem partes Nepa vindicat ipsi.

ipsi, sibi ipsi, Manilianum. Nepam pro Scorpione vsurpat etiam Cicero vterque Marcus, & Quintus, Glossæ. Nepa, σκορπίος. Alij veterum pro Cancro, vt Plautus. vide Varronem.

v.11. *Lanigero primos tradunt.*] Piscium primam decuriam obtinet Capricornus, secundam Aquarius, tertiam Pisces ipsi. Atque ita rem habere, nisi prorsus insanimus, vel vnum Diagramma nostrum conuicerit. Ratio trigoni aliter non patitur. Et quemadmodum primum signum Aries primam decuriam in suo sibi signo obtinet, ita Pisces vltimam in suo. At Manilius primæ Piscium decuriæ Arietem decanum facit, secundæ Taurum, tertiæ ipsos. Magna est inscitia, an alogistia.

v.17. *& melius sociat quoque sæpius orbem.*] De vitio satis constat. De remedio consulendus Gemblacensis:

& melius sociat, quo sæpius, orbem.

idem est, quod paulo ante, dixit, *repetitaque nomina*, vel *momina*. Vtrunque enim admitti potest.

v.18. *Ne tua sub titulo.*] Signum natura in terna signa alia diuisit, ne forte sub noto titulo fallaris, & hæreas illis tantum, quæ supra in apotelesmatis signorum integrorum posuimus. Nam si duo sub eodem signo nati sunt, alter puta in sexta parte

 Arietis,

Arietis alter in decima ſexta, ne ideo putes ſimilium morum fore. Fallet enim te titulus Arietis. Nam quanuis in eodem ſigno, tamen priores ἰδιοσυγκρασίας Arietis ſortietur, quas ſupra in Ariete enarrauimus; quia Aries ſuæ primæ decuriæ Decanus eſt. Alter vero, qui natus eſt ſub decuria Tauri, habebit mixta apoteleſmata Arietis & Tauri.

v.19 *Diſsimulant non oſtendunt.*] Tituli ſcilicet non oſtendunt qualia ſunt ipſa aſtra, ſed diſſimulant. Hic corruptus eſt Gemb. Habet enim *oſtentur.* An dicendum Manilium ſcripſiſſe:

Diſsimulant non oſtentum mortalibus aſtra.

Aſtra diſſimulant non oſtentum. quod nolunt oſtendere. Sed, cur vulgatam lectionem reiiciamus?

v.20. *Inque alio quærenda manet.*] Lego, *Inque alto quærenda manent.* Aſtra ſcilicet. *Alto*, obſtruſo, recondito.

v.21. *Teſtis erit varius.*] Pone Solem eſſe in VI parte Arietis, primo decano Arietis. Quia Sol τῶν ψυχικῶν προέστηκεν, erit is animus perplexus, dubius, venditator, vanus. Rurſus ſtatue Solem in XVI parte Arietis, ſecundo decano Tauri. Dicemus eum animum laudis cupidum, taciturnum, amoribus, ac delitiis deditum. Denique pone in XXVI Arietis, Decano Geminorum tertio. Dicemus ſolertem, vigilacem, lucri cupidum. Nam hæc omnia ſingulis ſignis ſuis expoſita ſupra ſunt. Vide quot diuerſitates morum in vno ſigno pro ratione Decanorum.

v.32. *Nec tantum lanas Aries.*] Quia Luna τῶν περὶ τὸ σῶμα καὶ τῶν πράξεων κυρία, pone Lunam ſimiliter eſſe in primo decano Arietis: Naſcetur mercator. In ſecundo conſtituta aratorem faciet, in tertio Muſicum. Vides manifeſta diſcrimina. Sed hæc pari leuitate perierunt, atque inuenta fuerunt. In ſolis enim Arabibus, tanquam in fundo, hæc fæx reſedit. Ptolemæus enim καὶ πάντες οἱ πτολεμαΐζοντες reiiciunt.

Pag.92. v.6. *Multum, inquis.*] ἀπάντησις. dictum μιμητικῶς. *Tenuem* ἀκριβῆ, περίεργον. Græci λεπτὸν, λεπτομερές.

v.7. *Cernere quum facili lucem ratione viderer.*] *viderer*, putarem. *Audire vocem viſa ſum modo militis.* ἔδοξα ἀκούειν.

v.8. *Quod quæris, Deus eſt.*] Verba Manilij ad obiectionem. ἀπόκρισις πρὸς ἀπάντησιν.

v.10. *Et tranſire tuum pectus.*] Et exire extra te.

v.11. *Pro precio labor eſt.*] Ad eandẽ ſententiam auctor Ætnæ:

—*immenſus*

——— immensus labor est, sed fertilis idem:
Digna laboratis respondent præmia curis.

v.12. *Nec mirere.*] Ne primo aditu deterrearis. satis est potuisse intrare. Cætera in tua potestate.

v.14. *At nisi perfossis.*] Piget te modici laboris in diuinæ rei inuestigatione, at non immodicæ fatigationis, in auro eruendo. Persequitur hoc argumentum auctor Ætnæ.

Scrutamur terras, euertimus omne profundum.

v.19. *Annua solliciti consummant vota coloni.*] Tibullus:

Hoc natale sacrum multos consummet in annos.

Sed Gemblac. habet *consumunt.* & multum alternant apud illum & excusos *consummare* & *consumere.*

v.21. *mortemque sequemur In prædas.*] Gemblacens. rectissime *——— Martemque sequemur In prædas.*

v.23. *Luxuriæ quoque militia est vigil.*] Non solum militia est in castris, qua Martem sequentes in prædas ruimus: sed & sollicitudo circa gulam & ventrem est altera militia.

Ibid. *atque ruinis.*] ἀσωτίᾳ & nepotatu, quo bona prodigimus.

v.25. *quantum est; quod veneat omne*] *quantum est, quo veneat omne?* aurum scilicet.

v.26. *Impendendus homo est.*] Si aurum impendis, nihil magnum impendis. Impendenda maior res, homo ipse, vt adipiscaris Deum.

v.30. *Sed propias partes.*] Non solum τὰς μονομοιρίας κατ' ἀλλήλας spectare sat est, sed & καθ' αὑτάς. Est altera pars monomœriarum. Veteres Ægyptij in portiones & momenta Signa diuidebant: easque particulas etiam signa vocabant, vt quædam quasi signa in signis essent. Neque vero æqualiter ea diuiserunt, vt in decanis fecerant: sed alias atque alias diuersimodis portiones fecerunt, propter diuersas rationes, quas absolutis stellarum circuitionibus attribuebant. Portiones igitur ex in signis aliæ Saturni inueniuntur, aliæ Iouis, aliæ Veneris, ac deinceps reliquorum Planetarum. Quorum igitur stella quædam inuenitur in domo beneuolæ, ac terminis maleuolæ, ea vitiat atque obscurat fortunam. Ita terminorum effectus alterat stellarum apotelesmata. Sunt autem earum partium aliæ λαμπραὶ, aliæ σκιεραὶ, καὶ ἀμυδραὶ: aliæ steriles, aliæ vstæ: aliæ rigentes, seu algidæ. Puteales etiam addiderunt siue a se, siue a priscis Græcis Arabes maleferiati, ri-

 dicula

dicula ac ioculari impudentia. Denique noxias aut vtiles partes constituebant, prout Decanorum potestates erant. Idem iudicandum de partibus plenis, ac vacuis apud Firmicum libro IV. Quæ omnia veterum Ægyptiorum otiosæ περιεργίας ἐκτρώματα sunt ex illorum monomœriis, & Æsculapij Myriogenesi excussa.

v. 33. *Quaque minor.*] *Quasque minor.*

Pag. 93. v. 10. *Aut faciens iter aut quærens.*] Suspectus versus, Gemblacensis habet *vritve reditve.* Sed profecto est πτωχοῦ κόμματος.

v. 13. *Momentoque negat vires vtroque salubres.*] Præferimus lectionem Gemblacensis ——— *victumque salubrem.* Sequentia adtestantur.

v. 19. *Per varias causas.*] Melius Gemblac. *Per partis caussas.* Vnde ridicule, vt solet, Bonincontrius nouauit, *Per paruas pausas.* *Per partis caussas*, per singularum partium caussas.

v. 20. *Incidimus si verba piget.*] Locus pessime acceptus. Opem ferre non possum. Nescio, an legendum *Incidi.* Hoc est, si piget nos verborum inflexionis in hac ξενοφωνίᾳ & egestate sermonis Latini. Nam noue impersonale cum verbo non transitiuo posuit. Sic in Sphæra barbarica:

Ardentem medios animum libet ire per ignes.

Eodem modo dictum fuerit hic, *incidi verba piget*, vt illic *animum ire libet. Incidi verba*, vt dolari. Aliud est verba cædere apud Terentium, pro verba facere, quod Attici dicebant λογοκοπεῖν. vnde ῥήτορες λογοκόποι, & κόπις orator. Nam apud Priscianū legitur λόγους κόπτειν. Quamobrem incidere verba fuerit noua incude recudere, quod faciendum necessario in paupertate eloquij Romani. Si ponamus ita legendum: ergo totus locus ita concipiendus:

Sed quis tot numeros toties sub lege referre,
Tot partes iterare queat? tot dicere summas?
Per partis caussas faciem mutare loquendi,
Incidi si verba piget?

Quomodo, inquit, ξενοφωνίαν expressero, nisi verba ipsa quomodocunque inflectam? nisi noua incude verba procudam?

Ibid. *Sed gratia deerit.*] ἀπάντησις. Aliquis dixerit: Hoc non probabitur. Nam quid in poesi acceptum esse potest, nisi delectet? Frustra probatur quod aurium iudicio improbatur.

v. 22. *Sed mihi per carmen.*] ἀπόκρισις πρὸς ἀπάντησιν. Atqui mihi

non

non fingenda arbitrio meo materia datur, vt Poetis, sed monstranda. Non cuiuis hæc erant obuia.

v.24. *Nec fingenda datur.*] Nõ placet lectio Gemb. *Nec signanda. dedit ipse sibimet.*] Gemblac. *dabit ipse.*

v.28. *Oris si tamen hac.*] τὸ *tamen* abundat, vt Horatio —*si tamen*
Non inuisa rates transiliunt freta.

Sed Gemblacensis habebat ———*si tantum poterit.*

v.29. *Accipe damnanda.*] Noxias duntaxat μονομοιρίας expositurus est.

v.30. *Lanigeri.*] In Ariete hæ partes noxiæ sunt secundum Manilium: IV. VI. XII. XIV. XVII. XVIII. XXI. XXIV. XXV. XXVII.

v.33. *vnaque viginti numeris pars addita laudet.*] Lego, *pars addita lædit.* Gemblac. *gaudet.* Vera lectio, quam restituimus. Sic infra ——— *vicesima & altera lædit.*

Pag.94. v.1. *Et quintam.*] Melius *quinta* Gemblac.

Ibid. *consummat septima.*] *consummans.*

v.2. *Tauri nona mala est.*] Tauri partes noxiæ IX. XIII. XVII. XXI. XXIV. XXVI. XXVIII. XXX.

v.5. *fraudata duobus Triginta numeris.*] Constanter legimus; vt olim:

Quæque decem tresque ingeminat, fraudatque duobus
Triginta numeros: & tu tricesima summa.

v.6. *Triginta numeris & tu.*] Gembl. *Triginta numero sextum.* Quæ profecto sunt vestigia nostræ emendationis. Nota autem, candide Lector, fecunditatem ingenij poetæ in istis morosis numeris concipiendis. Nescio, an Ouidio melius cessisset.

v.7. *Pestifera in Geminis.*] Geminorum partes noxiæ, I. III. VII. XV. XIX. XXI. XXV. XXVII. XXIX.

v.8. *ter quinta & noxia per se.*] Deprauatissima sunt. Gembl. —*ter quina & noxia pars est.* Noli dubitare, quin vera sit lectio: —*ter quinæ noxia par est.* Sic infra: *& similis noxæ veniet.*———

v.12. *Nec Cancri.*] Cancri partes noxiæ I. III. VI. VIII. XI. XV. XVII. XX. XXV. XXVII. XXIX.

v.13. *decumæque peracta.*] Scribo *peractæ.*

v.14. *nec ter quinta.*] Scribe, *ter quinæ.* Ita etiam Gemblacensis. Sic supra:

——— *ter quinæ noxia par est.*

v.17. *Tu quoque contactu.*] κατὰ τὸ ἀνίζοντος, quando extare incipit

cipit supra Orizontem. Leonis partes noxiæ, I. IV. X. XV. XXII. XXV. XXVIII. XXX.

v.18. *Et prima sub parte.*] *Et quarta sub parte* ——— Gemblac.

v.18. *& quinta salubris.*] Gemblac. *bis quinta salubris.* Atquin non loquimur de salubribus partibus, sed contrariis. Lege ergo

——— *bis quinta salubri*

Terque caret cælo. vicesima & altera lædit.

Desperatus erat locus. bis quinta & ter quinta (hoc enim latinius) sunt insalubres.

v. 19. *Terque caret cælo.*] Iam dictum est. Bonincontrius: *Imo non caret: quia Leo est magnum signum, sed caret lumine, quia est nebulosa in iuba Leonis.* quasi de stellis loquamur. Non deerunt tamen, qui tam asininæ interpretationi accedent. Sed multis eiusmodi emblematis vermiculatum est eius commentarium.

Ibid. *salubri Terque caret cælo.*] Sic infra:

——— *bis sexque peractis*

Octo bis aut denis metuendus dicitur aër. Ibi aër, vt hic *cælum.*

Ibid. *vicesima & altera.*] vicesima secunda. *Alter ab vndecimo* est tertiusdecimus.

v.20. *Et tribus appositis iunctum est.*] Lego:

Et tribus appositis iunctim, totidemque sequutis.

v.22. *Erigones.*] Virginis partes noxiæ, I. IV. VI. VIII. XI. XXI. XXIV. XXX.

v.26. *Et quinta in Chelis.*] In Libra partes noxiæ, V. VII. XIII. XVIII. XXIV. XXVII. XXIX. XXX.

v.27. *Septima & vndecima est.*] Scribe:

Septima & vndecima, decimaque & tertia iuncta.

Etiam fere ita Gemblac.

v.29. *nec non tricesima.*] Gembl. *nona & tricesima.—& ambæ, Quæ numerum claudunt, nona & tricesima, partes.*

v.30. *Scorpios.*] Scorpij partes noxiæ, I. III. VI. XV. XXII. XXV. XXXVIII. XXIX.

Ibid. *cui tertia pars est.*] Lege ——— *cui tertia par est.* item ——— *& quæ ter quoque quina notatur.*

v.33. *votumque capescit.*] *nonumque capiscit.* Gemblacensis, vt nos olim.

Pag.95. v.1. *Si te fata tenent.*] Sagittarij partes noxiæ, IV. VIII. XII. XVI. XX. XXIV. XXVI. XXVIII. XXX.

v. 6.

v.6. *Nec pars optanda est.*] Capricorni partes noxiæ, VII. IX. XIII. XVII. XIX. XXV. XXVII. Legendum vero:

Nec pars optanda est Capricorni septima, nona Consentit —

v.9. *Quæne auget quinto numero vel septima fertur.*] Gemblac.

Quæve auget quinta, numero vel sexta feretur.

v.11. *Damnanda est.*] Deest versus nomen Aquarij notans. Aquarij partes. XI. XIII. XV. XIX. XXI. XXV. XXIX.

v.12. *Tertiaque & quinta est.*] Scribe:

Tertiaque, & quintæ; & numero quæ condita nono est.

Ibid. *Condita non est.*] vestigia scripturæ veteris Archetypi, *nonest*; vt *partest*, *capitex*, *aliast*.

v.14. *Cumque illa quartam accumulat.*] *accumulans*. Gemblac. *accumulant*. est vestigium veræ lectionis.

v.15. *Tertia per Geminos.*] Piscium partes noxiæ, III. V. VII. XI. XVII. XXV. XXVII.

v.20. *Aera, vel siccum.*] Gemblacensis recte *vel sicco*. id est siccitate. sterilem siccitate vel humore.

v.21. *Si rapidus Mauors.*] Mirum πλανητῶν ἐπιμβρυσείαν hic apponi, eamque duobus versiculis adstringi, quum antea non fecerit.

v.22. *Saturnus sumet glaciem.*] τὸ *sumet* suspectum. Quin & illi duo de Planetis versiculi, vt ingenue loquar, non sunt Manilij.

v.23. *Nec te perceptis.*] Tertia & vltima hæc pars τῶν εἰδικῶν ἰδιωμάτων, quæ κατὰ τὴν σχέσιν ἀνατολικὴν consideratur. In Gemblacensi. Lemma præibat. ORIENTIA SIGNA QVID EFFICIANT. & vere. Nam orientium tantum habetur ratio: quia, vt inquit Poeta, orientia has vires habent, vltra ortum remittunt.

v.25. *vltroque remittunt.*] Gemblac. & textus Bonincontrij recte, *vltraque*.

v.26. *Namque vbi se.*] Aries oriens dabit inexhaustas & inexplebiles cupiditates, impudentia & audacia ingenia, inconstantia, otiosa, peregrinandi auida.

v.27. *Et ceruice prior flexis quoque.*] Interpolata sunt. Legendum ex Gemblacensi:

Et ceruice prior flexa, quam cornibus ibit.

Arietis χαλοχαφία sua terga respicientis. Alibi:

Et sua respiciens aurato vellere terga.

Ergo flexa ceruix prior oritur, quam cornua.

v.30. *Tantum audire iuuat.*] Gemblac. *Tanta*. Legendum vero *audere*. est ἐπιφώνημα. Bonincontrij textus *Tantum haurire*. Quod ipſe innouauit.

v.31. *Et ruit & mutat.*] Gemblacenſis habet, *Vt ruat, & vincat. Et ruit, & mutat.* ἀλλοπρόσαλλος.

v.32. *Mollia per placidas delectant.*] Magis placet lectio Gemb. *deludunt otia.* vera illa eſt lectio. Deludere eſt τὸ ἀφοσιώσασθαι Græcorum, & ἀψεψιάασθαι Poetarum.

v.33. *Sed iuuat ignotum.*] Et hic quoque præfero Gemblacenſem ſcripturam.

Sed iuuat ignotas ſemper tranſire per vrbes.

v.34. *Quum vitreum findens aurato.*] Gemblacenſis vitioſe *aurauit.* Tanquam luce aurei velleris etiam ipſum mare afficeret. Sed vulgata lectio vt vera, ita longe melior.

Pag. 96. v. 5. *& Colchida regna reuexit.*] Innouarunt ex alia vitioſa ſcriptura: *& Colchida terga reuexit.* Facili errore. Nam ſcripſit Poeta: *tergore vexit.* Semper hic poeta dicit tergus pro tergo. quod tamen negarent Grammatici, qui tergum νῶτον, tergus τὸ νώτιον δέρμα interpretantur. Sane verum eſt Tergus & Terginum pro corio vſurpari, vt Lucilio:

——— *dum ſalue tergo & tergino licet.*

Sed & tergus pro tergo vetus Sotadeus verſiculus dixit:

Galli timidi ſemineces tergora vertunt.

v.6. *At quos prima creant.*] Tauro oriente cinædi, agricolæ formantur.

v.9. *Auerſus venit in cælum.*] Taurum auerſum oriri, & poſteriora eius prius aſcendere, ſupra tetigimus. Propterea qui eo oriente naſcuntur, eos ait τὰ ὀπίσθια κατατεθηλυῶδας.

Ibid. *Diueſque puellis.*] Abundat puellis Taurus. Nam ἐν τῷ ζωγράφῳ τὰς ὑάδας, καὶ τὰς πλειάδας habet, quas alij veteres ἐν τῇ ἀποτομῇ collocabant. Itaq. a Pleiadibus oriri incipit. *Diues puellis*, vt infra:

——— *iugis Bithynia diues.*

v.10. *Pleiadum paruo referens.*] *referens* ἀναφέρων. vnde ἀναφέρεσθαι dicuntur ſidera, quum oriuntur. Sidus Vergiliarum *paruo glomerabile* dixit, quia ſunt in ſe conglobatæ, ac confertæ, ita vt minimum ſpatium occupent. Nihil enim aliud ſunt, quam ἀστέρων συστροφὴ, quod oculi & experientia docent. a qua mente Val. Flaccus lib. v. dixit: *Pleiadumque globos.* — Theo: ὅτι τὰς πλειάδας

λέγομεν

λέγομεν βότρυος δίκην προσσυνακεκλιμένας. Aratus quoque confertas describit & in se collectas, quum de Perseo loquitur:

ἄγχι δέ οἱ σκαιῆς ἐπιγουνίδος ἤλιθα πᾶσαι
πληϊάδες φορέονται. ὁ δ' οὐ μάλα πολλὸς ἁπάσας
χῶρος ἔχει. καὶ δ' αὐταὶ ἐπισκέψασθαι ἀφαυραί.

Ouidius in Phænomenis suis ita hæc vertebat ex Arato. (vertit enim Aratea.)

Pleiades ante genu septem radiare feruntur;
Sed tantum apparet sub opaca septima nube.

Nam sequentia vertebat:

ἑπτάποροι δέ τε αἵγε μετ' ἀνθρώποις ὑδέονται
ἐξ οἶαί περ ἔουσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσι.

Quia vero paruum spatium obtinent, propterea Nicander ὀλιζώνας vocat.

v. 11. *Accedent quoque rursus opus.*] Lege:
Accedent quoque ruris opes——— Sed Gembl. legit *Accedent &c.*

v. 13. *Sed Geminos æqua profert cum vincula cogit Parte.*] Quam multa delirare cogimur, vbi sine ope manu scriptorum profligatos locos, cuiusmodi iste est, emaculare volumus. Gemblacensis diuersam lectionem ostendit ab ea, quam olim proferebamus. Habet enim: ——— *quum vincla tegitque Parte*—— quæ proxime absunt a vero. Lege ergo:

Sed Geminos æqua quum profert vnda tegitque Parte——

In hoc scriptore, vt & in aliis codicibus, non raro literæ *cl* coaluerunt, & contra litera *d* diuulsa. quare *vnda*, *vincla* innicem commutantur apud hunc, & item *sedis*, *seclis*. Hoc in omnibus manu scriptis accidere sciunt, qui in illorum lectione accurate versantur. Sidera quum oriuntur, proferri ab vnda Oceani, pluries dicit in Sphæra barbarica, vt Aratus ab Oceano: & res exemplis non indiget. Quum vnda profert, & regit: id est, quum prima pars Geminorum oritur ab Oceano, & reliquum adhuc tegitur: æqua parte, hoc est, æqualiter ambo incipiunt oriri. Amborum enim capita prima oriuntur.

Ibid. *At Geminos æqua quum profert vnda tegitque Parte.* —] Geminorum ortus producit literatos, studiosos, hilares, facetos, cantores, fidicines, acres & acutos.

v. 16. *Corda creat & voce bonos citharaque sonanti.*] Interpolatitia sunt. Gemblacensis optime:

Corda creat, vocisque bonis citharæque sonantis Instruit.—

v.17. *& dotes alto cum pectore iungit.*] Non est sanus locus. Gemblacensis lectio etiam exulcerata est. — *& dotes saltus.* Fortasse:— *& dotes salium cum pectore iungit.* Vrbanos,& salibus abundantes. vt supra: — *tincta lepore Corda.*— In vulgari fortasse latet veritas: — *& voces lato cum pectore iungit*; quod putamus verum esse.

v.18. *At niger obscura.*] Cancer oriens cæcos creat. Genituta Oedipodis.

v.19. *Quæ velut extinctis.*] Qui hæc sine codice emaculare voluerit, cæcior erit, quam ij, quos hæc nubes producere dicitur. Gemblacensis:

Quæ velut exutus Phœbeis ignibus ignis.

Ignis exutus Phœbeis ignibus est Luna deficiens priuata Solis lumine, quo illustratur. Idem ad verbum Aratus:

οἷ' ἀμαλδύνονται, ὅτε σκιάῃσι κατ' ἰθὺ
ἱσταμένη γαίης τε καὶ ἠελίοιο σελήνη;

quæ haud dubium in animo habebat Manilius.

v.20. *Deficit.*] Recte, non *defuit*, vt in Gemblac. quæ nubes, inquit, deficit, velut deficere solet ignis exutus ignibus solis, Luna priuata fraterno lumine.

v.20. *& multa fuscat caligine sidus.*] Intelligit τὴν νεφελοειδῆ συστροφὴν, quæ est circa Cancrum. Eam dicit ἀλαμπῆ perinde vt Lunam, quum deficit. Alij φάτνην vocant. Aratus:

Σκέπτεο καὶ φάτνην, ἡ μέν τ' ὀλίγῃ εἰκυῖα
ἀχλύϊ, βορραίη ὑπὸ καρκίνῳ ἡγηλάζει.

Sed quum hic agatur de prima parte signorum oriente, tam frustra est, quod Cancrum incipere oriri putat a præsepi, quam quod Scorpium ab acumine caudæ.

v.21. *Lumina deficient artus.*] Lege *ortus*, hoc est, partus; *vel ortos*, quod melius. In Cancri nebula orti cæci erunt. Veteres etiam Astrologi in genitura Oedipodis prodiderunt, eo nascente horoscopum & Lunam in Cancri νεφέλιον incidisse. Nam τὰ νεφελοειδῆ in Signis sunt ὑπαίτια, hoc est αἴτια, καὶ τοῦ σώματος πηρωτικά. Græci: τοῖς νεφελοειδέσι συμπλέκουσα σελήνη ὀφθαλμὸν πηροῖ.

v.22. *sed quisque vt viuit.*] Lege — *se quisque vt viuit, & effert.* Cæcus & viuit, & effert se funus quotidie. Mortuus enim viuens est. Propterea ait cæcis genitis geminam mortem dari. Nam &

vita

vita, quam viuunt, mors eſt, quia ſine luce: & mors altera omnibus communis nihilominus eos manet.

v.23. *Si quis per ſummas.*] Lego *Si quoi.* Gemblac. *Si qui.* quæ ſunt veſtigia veri. *Summas vndas* Oceanum, vt iam diximus in Geminis, hoc eſt, Orizontē, more veterum, qui τ̀ ὀείζοντα, ὠκεανὸν vocant. Sic Aratus ſidera, quæ in Orizonte ſunt, νήχεσθ dicit. κείνη πη κεφαλῇ τῇ νήχεθ—. Leo igitur oriens prodigos, ac lurcones dabit. Genitura Eriſichthonis.

v.25. *Ille patri; natiſque reus; quas.*] τὸ *reus* in eam ſignificationem accipit, quam idiotiſmus Italicus. quod alibi non legi, niſi apud hunc. Nam & ita ſupra: *Scorpius in prima reus eſt.*

v.26. *cenſuque immergit in ipſo.*] Lege *cenſumque immerget in ipſo*, vt etiam habet Gemblac. *In ipſo*, in ſe ipſo. Manilianum.

v.27. *Tanta fames animumque ſibi.*] Lege *animumque cibi.*

v.28. *vt capiat ſemet neque compleat vnquam.*] Ouidius:

———cibus omnis in illo

Cauſſa cibi eſt, ſemperque locus fit inanis edendo. vt ſupra genituram Oedipodis, ſic Manilius hic genitutam Eriſichthonis tangit.

v.29. *Inque epulas funus.*] Etiam impenſam funeris & culturam ſepulchri abſumet. Tanta gula erit, vt ne ad iuſta quidem mortuo facienda, aut ad annuam culturam ſepulcri, & eius tutelam quicquam reliquum factura ſit.

v.30. *Erigone ſurgens.*] virgo ſummos honores ei defert, qui ea otiente naſcitur. Ciuilis & Pontificij iuris conſultum, item æditiuum templorum efficit.

Pag.97. v.1. *Sancta pudicitia.*] νεωκόρους, ἱεροπρεσπόλους. Ptolem. Ad verbum Iamblicus Pagina 59. καὶ μόνοις διὰ τέλους ἁγνεύουσιν ἐξουσίας ὑπαρχούσης ἐν τοῖς ἱεροῖς διατρίβειν.

v.2. *Sed quum autumnales.*] Sub ortu Libræ nati erunt iudices, legiſlatotes, ſumma rerum potientur. Genitura Auguſti.

v.4. *Iudex extrema ſiſtet.*] *Siſtet*, erit. Supra.

Tempora quod ſiſtunt propriis parentia cauſsis.

Eſt verbum ſubſtantiuum, vt Grammatici loquuntur: qualia τυγχάνειν, πέλειν, πεφυκέναι. Abſolute etiam apud Plautum Curculione: *———quin capite ſiſtat in via de ſemita.*

In Captiuis: *Nam qui obſtiterit, ore ſiſtet.*

v.5. *Imponetque iugum terris.*] Omnia adulatoria. Nam propter Auguſtum dicit, cuius natalis in anno Iuliano colebatur

initio Libræ IX Kal. Octobris, vel, vt Suetonius, & fragmentum Kalendarij, VIII. Kalen. At supra sub Capricorno natum dixit. Non potest leuitas excusari.

Ibid. *legesque rogabit.*] Leges Iulias Augusti intelligit. In Sphæra mundi.

Qui regis Augustis parentem legibus orbem. Ouidius:
Pace data terris, animum ad ciuilia vertet
Iura suum, legesque feret iustißimus auctor.

v.7. *& cæli post terras iura manebunt.*] ἀποθέωσις futura Augusti, quæ contigit anno circiter quarto post scriptionem hanc in Sphæra:

Cæsar nunc terris, post cælo maximus auctor.

v.8. *Scorpios extremæ.*] Scorpios obtinet partes Zodiaci L X fere. Duo igitur dodecatemoria occupat. Prius dodecatemorion Chelæ complent. Eæ libræ dantur. Nam & Chelæ sæpe pro Libra ponuntur. Arabes vocant زبان العقراب Zuben elakrabi χηλὰς τοῦ σκορπίου, ad differentiam زبان السركان Zuben essartaun χηλῶν τοῦ καρκίνου. Alterum dodecatemorion est corpus ipsum Scorpij, cuius extremum cauda, quæ lucidissimis stellis constat, quarum in ortu Scorpij potior habetur ratio. Ea igitur cauda oriente qui nascentur, vrbium conditores erunt & vastatores. hoc est πολισταί, καὶ πολιορκηταί.

v.11. *Mœnia succinctus.*] cinctu Gabino.

v.12. *& in domibus maturas reddet aristas.*] Horatius:

——— *imprimeretque muris*
Hostile aratrum exercitus insolens.

Aratur enim solum vrbis dirutæ.

v.15. *Nec non Arcitenens.*] Sagittario oriente nascentur bellatores, triumphatores, vrbium conditores, ac dirutores. Infelicem exitum sortientur. Genitura C. Cæsaris.

Ibid. *prima quum veste resurgit.*] Vestem Sagittarij vocat, quam Asterismi ἐφαπτίδα καὶ αἰγίδα, hoc est, Chlamydem. In Scholiis in Ptolemæum: ὁ Τοξότης κατασκευάζεται ἔχων τὸ δέρμα ἐπὶ τῶν ὤμων ἐπτάμενον, καὶ ἀναλογεῖ πτεροῖς. Quia vero illa chlamys vtrinque alarum pensilium appendices imitatur, eam, quæ Aquilonem spectat, Græci βορείαν ἐφαπτίδα, alterum νοτίαν ἐφαπτίδα vocant: quod non intellexit Georgius Trapezuntius magni operis Ptolemæi interpres.

interpres. Omisit enim, quia non intelligebat. ἐφαπλὶς igitur illa a partibus Aquilonis prima oritur. Eadem figura Sagittarius dicitur hic oriri veste, qua supra Cancer dicebatur oriri nube.

v.17. *Conspicuum patriæ.*] Triumphi Cæsaris.

v.18. *nunc condita mœnia vertet.*] Gemblacensis:
——— nunc idem mœnia vertet.

v.19. *Sed nimium indulgens.*] Cædes Cæsaris.

v.22. *Ante fugam talis pensabat in agmine.*] Ineptissimam hanc lectionem eludit fides Gemblacensis codicis:

Ante frugam tali pensabat imagine victor.

Et olim ita edidimus. Tali exitu, inquit, compensauit clades Cannensem & Trebianam Annibal antequam fugeret a patria. Horrenda nimirum erat species, & imago fortunæ eius, quæ tantum ab illa veteri mutauerat.

v.23. *Vltimus in cauda.*] Caudæ Capricorni vltimum fastigium in Asterismis dicitur πέρυξον. Hoc oriente natus militabit in classibus, & castris naualibus.

v.24. *Militiam in ponto dictat.*] Totum hunc locum ita legit Gemblacensis:

Militiam ponto dictat, puppisque colendæ
Dira ministeria. ——— Quæ sequimur.

v.26. *Quod si quem sanctum.*]. Ortu Aquatij probi, & sancti creantur.

v.28. *Neve sit vt primos.*] Lege, *in primos*. Piscibus orientibus creantur garruli, maledici, susurrones, infidi, libidinosi. Item gemelli nascuntur.

v.29. *mussantis semper.*] Male Gemblacensis *mutantis*.

v.31. *Crimina per populum populi.*]. Non est Manilij. Est ineptissimus.

Pag.98. v.1. *Scilicet in Piscem.*] τὸ ὕψωμα Veneris est in Piscibus, quia signum Piscium accedit ad naturam Veneris: hoc est humificum est. Inde fabula Venerem in Piscem mutatam, Chaldæorum vtrique & Syrorum μυθολόγημα, apud quos Venus Piscis figura colebatur, nomine Dagon, & Derceto. ταπείνωμα vero Veneris est in Virgine, signo opposito, quod est signum sterile. Quod autem propter hanc fabulam Piscibus abstinerent Syri, pleni sunt veterum libri. Ouidius:

Inde nefas ducunt genus hoc imponere mensis,

Ne vio-

Ne violent tumidi piscibus ora Syri.

Inde apud Timoclem Comicum iocus de quodam piscium auido, qui excalfaciebat forum piscatorium, vt loquitur Augustus. Fore enim, si ipse, vt solet, omnes pisces deuoret, vt & Lari ipsi, quis piscis esca sunt, euadant Syri, id est non amplius pisces vorent:

τοὺς ἰχθυοπώλας οὗτος ἡμῶν πλουτιεῖ
ὀψοφάγος, ὥστε τοὺς Λάρους εἶναι Σύρους.

Quod autem Ouidius dixit timidos Syros, non frustra dixit, quanquam vulgo parum intelligitur. Timebant enim, si piscibus vescerentur, ne illis venter, aut aliud membrum intumesceret. Nam id plane persuasum habebant. Menander:

——— παράδειγμα τοὺς Σύρους λαβέ.
ὅταν φάγωσιν ἰχθὺν ἐκεῖνοι, διά τινα,
αὐτῶν ἀκρασίαν τοὺς πόδας καὶ γαστέρα
οἰδοῦσιν. εἶτ' ἔλαβον σακκίον, εἶτ' εἰς τὴν ὁδὸν
ἐκάθισαν αὐτοὶ ἐπὶ κόπρου, καὶ τὴν θεὸν
ἐξιλάσαντο, τῷ ταπεινῶσαι σφόδρα.

τὴν θεὸν, hoc est Venerem in piscem mutatam, quam ipsi, vt diximus, Derketo & Dagon vocabant. Itaque placabant eam more patrio in sterquilinio sedentes sacco operti, quod crebrum in sacris Bibliis. Quare placabant? vt quemadmodum ipsa tumorem membrorum immiserat, ita tolleret ipsum. quod hic est ταπεινῶσαι. Hinc etiam Martialis loco male a Grammaticis concepto lux affulget:

Iuro per Syrios tibi tumores
Iuro per Berecynthios furores.

Nihil enim aliud sunt Syrij tumores, quam quos describit Menander. Itaque eo quoque alludit Satyra:

Incussere Deos inflantes corpora. ———

συρίαν θεὸν esse Venerem, quæ in Piscem mutata fuerit, docet Lucianus proprio ei rei dicato libro.

v. 3. *Anguipedem alatos vngues.*] Falsum alatos vngues habuisse: imo ioculare. Gemblacensis legit *alatis humeris.* Legimus igitur:

Anguipedem alatis humeris Typhona furentem.

Titanes, Gigantes, & Saturnus alatis humeris pingebantur: quod nemo nescit.

v. 5.

v. 5. *Nec solus fuerit.*] Lege: *Nec solus fuerit*, vt nos olim, & Gembl. Totum locum ita concipe:

Nec solus fuerit geminis sub Piscibus ortus.
Frater erit, dulcisve soror, materve duorum.

Nec, inquit, solus nascetur, qui Piscibus orientibus matris aluo educitur. Sed aut gemelli erunt, aut gemellipara. Id est: aut qui nascuntur, erunt gemelli, aut quæ nascetur gemellos pariet. Vide Ptolemæum libro III, capite περὶ διδυμογόνων. Gemellos autem, aut gemelliparas creant Signa δίσωμα.

v. 7. *Nunc age diuersis.*] ἰδιοτροπίαι, quæ κατὰ τὸ ἀμιγὲς τῶν ζωδίων spectantur, aut particulares sunt, vt diximus, aut vniuersales. Nunc de vniuersalibus: præpostero sane ordine. Non enim ab vniuersalibus, ad particularia, quod Ptolemæus fecit, sed contra, a particularibus, ad vniuersalia progressus est. Porro huius studij alteram partē ἀστρονομικὴν vocari diximus: alteram ποιητικήν. Rursus huius ποιητικῆς duo mēbra fecimus. τὸ φυσικὸν, καὶ τὸ ἀποτελεσματικόν. Et vero τὸ φυσικὸν disputat, quomodo signa se habent aut per se, aut inter se. Per se, vt quæ sunt mascula, quæ feminea: quæ gemina, quæ duplicia: quæ stantia, quæ iacentia. Inter se, aut ex configuratione, vt quæ ex trigono, tetragono, hexagono, diametro sibi respondent: aut ex similitudine quadam: vt respicientia, audientia: amantia, inimica. Ἀποτελεσματικὴ versatur circa vniuersalia, & particularia. Aut enim effectus astrorum secundum gentes & vrbes sunt, aut secundum hunc, & illum hominem. Sed particularia sunt ἄτομα. Vniuersalia vero in particulares caussas secantur: puta, quod signum huic, aut illi regioni præsidet: quo temperamento sunt gentes, quibus moribus, & similia. Ac sane illa prius tractari debebunt, quam τὰ εἰδικά. Nam vniuersalia ἀποτελέσματα validiora, quam particularia. Natura quidem propiora sunt τὰ καθ' ὅλου. Nobis vero ea propiora videntur, quæ magis μερικά. De qua re vide amplius Ptolemæum libro IV, περὶ χρόνων διαιρέσεως. Secutus est igitur sensus suos Manilius, quum particularia anteposuit, non ipsam naturam. Itaque ad generales ἰδιοτροπίας nationum καὶ μορφώσεις ea præmittit, sine quibus illæ explicari non poterunt. Sunt autem ea, quæ ad totius orbis terrarum descriptionem pertinent: πλατικῶς tamen, καὶ παχυμερῶς, vt res ipsa docet.

Ibid. *Nunc age.*] Titulus huic capiti in Gemblacensi, DE PAR-

TIBVS TERRÆ DISTRIBVTIS AD SIGNA. ET DE VNIVERSA TERRA ET MARI.

v.8. *sed summa est rerum referenda figura.*] Summa figura rerum, vt summa cutis. Sed Gemblacensis:

——*sed summa est rerum referenda figuris.*

Nihil mutandum. Sic in secunda Institutione dixit:

——*summumque colorem*, in eundem sensum.

v.10. *Nascentemque ipsumque diem.*] Andreas Meluinus Scotus eximie doctus ante viginti sex annos ita legebat:

Nascentem lapsumque diem. Quod laudamus & sequimur.

v.13. *Asper ab axe ruit Boreas.*] Falsum. Nam is oppositus Austro non est βορέας aut Aquilo, sed ἀπαρκτίας, siue Septentrio. Non tamen est error Manilij. sed est ἰδιωτισμός. Sic opponuntur τὰ βόρεια τοῖς νοτίοις καταχρηστικῶς.

v.14. *Zephyrusque profundum.*] Profundum Solem pro occasu dici semper miratus sum. Gemblacensis satisfecit. Is habet: *Zephyrusque profectum.* Arabes etiam dicunt Solem profectum pro occaso: غايب & Græci ἀπερχόμενον ἥλιον ἀντὶ τοῦ δύνοντος. vnde Crates ita legebat apud Homerum:

οἱ μὲν ἀπερχομένου ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.

v.17. *Ipsa notat Tellus.*] Legebamus olim *natat*, haud absurda sententia. Terram enim in medio Oceani magni nauigij instar vectari & agitari veterum quosdam scripsisse & memineram, & alibi annotaueram. Sed alio vocat nos Gemblacensis, qui habet: *Ipsa vacat Tellus*: longe melius. Ipsa tellus nuda est & extans in medio Oceani.

v.18. *Cingentis medium.*] Neoptolemus Parianus ἐν τειχιστῇ.

ὠκεανὸς, τῷ πᾶσα περίρρυτος ἐνδέδεται χθών.
οὐ γάρ μιν δεσμὸς περιβάλλεται ἠπείροιο,
ἀλλ' ἐς ἀπείρεσιον κέχυται, τό μιν ὄπι μιαίνει.

v.26. *Italiaque vrbes dextram sinuantis in vndam.*] Sinuare non legitur absolute. Sed Manilius scripsit *insinuantis*. Nam insinuat in dextram vndam, id est partes Africæ, qua Calabria excurrit in pelagus. *dextram vndam*, pelagus Africum: Supra:

—— *qui vespere ab atro*   *Admissus dextra*, ——

v.29. *Et natat Ionio.*] Gemblacensis: *Enatat*, vt etiam nos olim:

Ac vbi se primum porta mare fudit ab illa,

Enatat

Enatat Ionio, laxasque vagatur in vndas.
Enatat, exspatiatur libere.

v.30. *Et prius in læuas effundens.*] *Et prius in læua se fundens.* Ita etiam Gemblac.

v.32. *secat æquore velum.*] Lege: —*secat æquore læuum Illyrium.* Similem mendam olim in Tibullo sustulimus:

——— *Permisit læua ministro.* Nos: *permisit vela ministro.* Gemblacensis habet: ———*secat æquore bellum.* Nihil aliud est quam *bellum* pro *lebum*, & *lebum* pro *leuum*, id est *læuum*.

v.33. *claramque Corinthon.*] Non ad Corinthum, quæ ab vtraque Isthmi ora sexagenis distat stadiis, sed ad Lechæum, qui est portus Corinthi occidentalibus negotiationibus, vt Cenchreæ est altera parte orientalibus. Lechæum etiam celebre ludis trietericis, quæ Isthmia dicta. In VII libro Thebaidos Lycæo perperam editum, pro Lechæo:

Nec sua pinifero magis adnatet vmbra Lycæo.

De Palæmonis manibus & eius trieteride sermo est.

Pag.99. v.1. *patulas circumuolat oras.*] Sane nullus poeta dixit mare circumuolare terram, sed circumluere. Malim igitur *circumluit.*

v.5. *Traditur inuisum.*] Lego: *mersæq. puellæ Traditur inuitum.*— Sed & Gemblacensis habet diserte *Traditur.* Neque multum laborandum fuit ad hæc diuinanda. Sed & textus Bonincontrij habet *inuitum*, vt nos olim emendauimus.

v.6. *Euxino iungi.*] *iungit.*

v.8. *Inde vbi in angustas iterum se nauita partes.*] *nauita fauces.* Gemblacensis.

v.12. *arcumque minantem.*] Duos arcus faciunt οἱ σφαιρικοί: alterum in ora Paphlagoniæ ad Colchida: alterum, de quo hic sermo, ad sinum Issicum.

v.14. *Ingentique sinu fulgentes æquore.*] Nos olim:

Ingentique sinu fugientes æquora terras. Ita etiam Gemb.

v.16. *Niliacis verum.*] Lege: *iterum morientia.* Et ita Gembl.

v.17. *Hæc medium terris.*] hoc est mediterraneum. Omnino hæc diuisio est ab Eratosthene, ducta linea a freto Gaditano, ad sinum Issicum, quam lineam continuat cum monte Tauro. Quare quicquid citra Taurum, & lineam Boream versus, μέρος βόρειον, quod vltra in austrum, μέρος νότιον vocauit.

v. 18. *constringit harenis.*] Lege *habenis.* Sæpe apud auctores hæc mutantur *harenis, habenis.* Vera lectio hæc.

v. 20. *Sardiniam in Libyco signant vestigia plantæ.*] Inde ἰχνοῦσσα dicta, & σανδαλιῶτις. Sallustius historia secunda: *Sardinia in Africo mari facie vestigij humani in occidentem, quam in orientem latior.* Silius XII:

Insula fluctisono circumuallata profundo
Castigatur aquis, compressaque gurgite terras
Enormes cohibet nudæ sub imagine plantæ.
Inde Ichnusa prius Grais memorata colonis.

In vulgatis editionibus male: *sub margine plantæ.*

v. 24. *Pulsatur Cypros Ægyptia.*] Non frustra de vitio suspectus nobis olim locus iste. Gemb. *Ægyptia Cypros pulsatur.* Lege: *Ægypti Cypros pulsatur fluctibus omnis.*

v. 26. *Totque minora solo.*] Deesse versum ante hunc & pueri fatebuntur, nedũ doctiores, qui in hanc sententiã concipiendus videtur: Quid loquar tot vrbes? Qui hoc negarit, ineptissime negarit.

v. 29. *primaque intrantis in orbem.*] Lege: —*primamque intrantis.*

v. 30. *& Balearica regna.*] Gembl. *Balearica rura.*

v. 32. *sibi parte reclusus Faucibus abruptis orbem.*] Lege:

Nec tantum ex vna Pontus sibi parte reclusis
Faucibus abrupit orbem. ———

Pag. 100. v. 1. *Impulit Oceano potius.*] Sane legendum:

Impulit Oceano Pontus. — Est elegans repetitio τοῦ *Pontus.*

v. 3. *Nanque inter Boream pontumque æstate nitentem.*] Merito hanc lectionem olim improbauimus. Gemblacensis recte:

Namque inter Borean ortumque æstate nitentem,
In longum angusto penetrabilis æquore fluctus Peruenit.—

Ortum æstate nitentem: Ortum æstiuum. Sane Caspium est inter Borean & ortum æstiuum.

v. 4. *Penetrabilis æquore fluctus.*] Sequitur Clitarchum auctorem, qui ex Scythico mari Caspium erumpere ait, vt Persicum & Arabicum ex Oceano australi. Idem sentit Strabo lib. 11. At vetustissimus scriptor Herodotus & sciuit, & testatus est esse instar lacus, neque aliunde fluere, sed suis litoribus circũscriptum esse.

v. 6. *Caspiaque exigui.*] Recte. Nam comparatione mediterranei est exiguum. Sed Gemblacensis lectio anteferenda *Euxini.* Instar Euxini esse ait. Imo Clitarchus dixit esse non minus Euxino mari,

no mari, & fauces efficere inſtar Cimmerij Boſphori,& dilatari, inſtar Mæotidos paludis. Quare merito Manilius dixit eſſe inſtar Euxini ponti.

v.9. *Arua tenent.*] *tenet.*

v.10. *Qua regit ipſe.*] *Qua rigat.* Sed & Gemblacenſis habet *regat*, veſtigium veri.

v.13. *Leniter adfundit geminantia.*] *gemmantia* Gemblacenſis, vt nos olim.

v.14. *Et terra mare nomen habet.*] Diſtingue:

Et terræ mare nomen habet. media illa duobus.

Illa, hoc eſt, Arabia media eſt duobus ſinubus, Perſico & Arabico, de quibus iam loquebatur. Ergo *illa*, hoc eſt terra ferens delitias, & nouos odores variæ radicis.

v.15. *Quondam Carthago.*] Deeſt verſus ante hunc, qui continebat nomen Libyæ. Manifeſta eſt lacuna. Bonincontrius dicit Carthaginem eſſe mediam inter mare mediterraneum, & Indicum. Propinqua ſane loca, qui vna Carthagine diſiungantur. Tam vicina eſſe putauit Indum mare,& Mediterraneum. Acute. Non carebit tamen ſectatoribus, neque admiratoribus.

v.18. *Fecit & æternis.*] Lege ex auctoritate Gemblacenſis:

Fecit & æternam Trebiam, Cannaſque ſepulcris
Obruit, & Libyan Italas infudit in vrbes.

Æternauit Trebiam clade.

v.20. *Hic varias.*] *Huic varias.*

v.25. *parit horrida bella.*] Legendum vel: —— *horrida tellus*: vel *bello.* Quis non videt vitioſam eſſe lectionem vulgatam?

v.26. *Et portentoſos Cyclopum ludit in ortus.*] Itane Africa mater Cyclopum, quæ homines veſcos, & ſiccos producit, quæ, vt ipſe Manilius dicit,ſuo puluere exiccat populos? Sane neque Cyclopas & immania corpora parere, eſt ludere. (Hoc enim maius eſt, quam ludere.) neque Africa vllos vnquam Cyclopas tulit, ſed angues, ſcorpiones, & feras, de quibus omnibus iam dixit. Gembl. non *Cyclopum*, ſed *Cecropum* habet, pro *Cercopum*:

Et portentoſos Cercopum ludit in ortus.

Cercopes ſunt ſimiarum genus omnium turpiſſimarum. Cercopas homines fraudulentos in Simias conuerſos Pithecuſis inſulæ nomen dediſſe habes apud Ouidium, item Euſtathium ἰλιάδ. τ. Non ſolum, inquit, ſæuit Libya gignendo feras noxias & ſerpen-

& ſerpentes, ſed etiam ludit producendo ridicula animalium portenta Cercopas. Apud Feſtum quoque poteſt legi: *Cercops, genus ſimiarum.* & verum eſt, vt & vera lectio Maniliana, quam repoſuimus. In Gloſſis legitur nomen mihi ignarum: κέρκωψ ζῶον, *Haſder.* Nam conſtat eſſe ζῶον, & quidem Simiam. Sane Cyclops verus erat, qui illum egregium locum contaminauerat. Quod ſi poetæ finxiſſent etiam in Libya Cyclopas naſci: tamen non de fabulis, ſed de natura hic ſermo eſt.

v. 27. *Ac ſterili peior ſiccas infeſtat harenas.*] Habitatur quidem, ſed inæqualiter propter illas harenas, & Syrtes, quibus habitationes Africæ tanquam inſulæ mari, cinguntur. Ideo Africam ἐοικυῖαν παρδάλει ſcribit Strabo. κατάστικτος γάρ ἐστι ταῖς οἰκήσεσι περιεχομέναις ἐρήμῳ καὶ ἀνύδρῳ γῇ· καλοῦσι δὲ τὰς τοιαύτας οἰκήσεις ΑΥΑΣΕΙΣ οἱ Αἰγύπτιοι. Αὐάσεις autem &, quod idem eſt, ὀάσεις Ægyptij vocabant loca habitabilia deſertis vndique obſeſſa. Cicero eiuſcemodi habitationes maculas vocat, lib. VI de Republ. quomodo Africa παρδαλις dicitur, quia illis habitationibus diſtincta, tanquam id animal maculis ſuis genuinis.

Pag. 101. v 2. *Ac tantum Scythicas dirimentes.*] Non poteſt eſſe locus mendoſior. Lege:

Totque illum circa diuiſæ nomine gentes
Ad Tanaim Scythicas dirimentem fluctibus vrbes.

Etiam Gemblacenſis habet *dirimentem.*

v. *. *Æquora & extremum.*] Non eſt Manilij, ſed alicuius eorum Cercopum, de quibus paulo ante egit. Putabat ſciolus ille auctor illius verſiculi imperfectam eſſe orationem, quia dictum *aſpera Ponti.*

v. 4. *Hic Aſia metam.*] Gemblac. *Hanc Aſiæ.*

v. *. *Pondere paſſa ſuo.*] Et hic quoque verſus non eſt, niſi Cercopis alicuius, & cuius niſi eiuſdem, qui ſuperiorem infarſerat? Nam & hic quoque putauit imperfectam eſſe orationem. Putauit, inquam, τὸ *reſoluit* ſuſpenſum eſſe, niſi adderetur nomen in ſexto caſu. At reſoluere pondere quis vnquam Latine ſciens dixerit? Quid denique volunt illa σολοικίζοντα, *ſigni onerisque iuuauit?* Editio Lugdunenſis agnoſcit Barbariſmum quidem: ſed pro eo ſuppoſuit *iuuamen* non meliori ſententia; neque emendatiore locutione. At bene Manilio dictum, *reſoluit taurum*, hoc eſt, Iouem exuit taurina forma: quemadmodum in

prima

prima Institutione Taurus indutus Iouem dicebatur. Non est cuiusuis notas versibus spuriis apponere: non cuiusuis agnoscere.

v. 8. *Et monumenta sub hoc.*] Longe melius Gemblacensis:

Et monumenta sui titulo sacrauit amoris.

Post hunc versum retrahe illum:

Princeps illa domus Troiani maxima belli.

Quæ est egregia restitutio. Europæ, inquit, princeps ac primaria Græcia.

v. 9. *Princeps illa domus.*] Regionum Europæ princeps Græcia. Dextra Europæ Græcia, sinistra Thracia, cui succedit Germania, hoc est, ea vastissima regio, quam Κελτικὴν nomine comprehendebant Græci. Deinde Gallia, tum Hispania, postremo Italia. Hunc ordinem sequitur noster.

v. 11. *Vrbibus in regnum.*] Locus hic insigniter perturbatus est, quem, vt melius concipias, ordine totum ponam:

Princeps illa domus Troiani Græcia belli.
Maxima terra viris, & fœcundißima doctis
Vrbibus. in regnum florentes oris Athenæ:
Sparta manu, Theba diuis, & rege vel vno
Thessalia, Epirusque potens, vicinaque ripis
Illyris, & Threce Martem sortita colonum,
Et stupefacta suos inter Germania partus:
Gallia per census, Hispania maxima belli;
Italia in summa: quam rerum maxima Roma
Imposuit terris, cæloque adiungitur ipsa.

Florida oratio, & de qua sententiam ferre, non est plebei ingenij.

Ibid. *in regnum florentes oris,*] Regnum oris, & linguæ pro eodem vsurpat. Supra:

Illa decus linguæ faciet regnumque loquendi.

Tragicus dixit λόγος τύραννος. Pacuuius vertit: *Regina omnium rerum oratio.*

v. 12. *Thebas diuisit rege vel vno*] Successit bene correctio, nisi fallor: — *Theba diuis, & rege vel vno Thessalia Epirusque potens.* — Thebarum vrbs Deorum nutricula Bacchi, & Melicertæ, & Herculis: Thessalia magnorum Regum, Achillis, & regum Macedoniæ: Quorum vel vnus satis erat illustrandæ Thessaliæ Achilles, Macedoniæ Alexander magnus. Epirus Pyrrhum Alexandrum cognomine Epiroten, & alios multos.

Ibid.

Ibid. *Thebæ diuis & rege vel vno.*] Sophocles apud Dicæarchum ἐν ἑλλάδ@ ἀναγραφῇ.

> *Θήβας λέγεις μοὶ τὰς πύλας θ' ἑπταςόμους,*
> *οὗ δὴ μόναι τίκτουσιν αἱ θνηταὶ θεούς.*

Quæ plane Manilium interptetantur.

v.14. *vicinaque ripis Illyris.*] Aliquis poeta Tragicus dixisset;

——— Ιλλυεὶς παράκτια.

v.15. *Est stupefacta.*] *Et stupefacta.*

v.16. *Gallia pratensis Italia maxima bellis.*] Plane integer est apud Gemblacensem:

Gallia per census, Hispania maxima belli.

Ibid. *Gallia per census.*] Gallia diues, vt Hispania bellicosa. Gallia per census nobilis, Hispania belli laude. Infra:

——— *& quod fert Gallia diues.* Poetæ ὀλβοδότειρα.

Ibid. *Hispania maxima belli.*] Sic Gemblacensis. Etiam nos olim pro *Italia*, diuinauimus legendum Hispania. *Maxima belli*, ἐλλόγιμος.

v.17. *Italia in summam.*] *In summa.*

v.19. *Hic erit in fines.*] Hoc legebat Gemblacensis. Sed alia manu erasum, & *Hos* super scriptum, vt & nos olim emendabamus.

v.23. *In quibus efferrent præstantes.*] Gemblac. *asserent.* Sed puto Manilium scripsisse *exsererent.*

v.24. *Ac velut humana est.*] Longum hyperbaton ad illud:

Sic alias aliud terras sibi vindicat astrum.

v.25. *Et quanquam.*] Lege: *Vt tanquam.* Platice enim omnia signa in totum corpus humanum exercent imperium, & pattiliter aliud alij membro. Supra in prima Institutione περὶ μελοθεσιῶν satis dixit: quæ tamen hic necessario repetuntur: quia vt corporis humani, sic orbis terrarum quædam quasi μελοθεσία est, & signorum tutelæ. Sed si ἀναλογίαν seruare volebat, oportebat prius orbem terrarum in membra tanquam humana tribuere, vt eius esset μελοθεσία quædam: & secundum illam τὰ ζώδια suis membris redderentur. Puta si India, verbi gratia, esset caput orbis, ei attribueretur Aries: Si Arabia, aut quæcunque alia regio essent brachia, Geminis subiicerentur. Eodem modo Minerua Indiæ, Apollo Arabiæ esset tutela. Ita enim esset quædam ratio. Nam τὰ δώδεκα ζώδια Ægyptij θεοὺς βουληφόρους vocarunt, qui simpliciter dicuntur

dicuntur Græcis δώδεκα θεοὶ, ſuntque ij, quos diſticho cõprehendit Ennius, vt habes in iis, quæ in librum ſecundum notauimus. Atque vt duodecim Zodia θεοὺς βουληφόρους, ita & Planetas ῥαβδοφόρους, quaſi apparitores magiſtratuum duodecim appellabant. Sed a Manilio nulla hic Analogia, nulla Mundi μελοθεσία obſeruata, vt infra dicetur.

v.31. *Et femur Arcitenens.*] *Et femina.* Gemblacenſis.

Pag.102. v.1. *Iccirco in varias.*] Tranſitus ad ἰδιογραφίας τῶν ἐθνῶν luculente, vt ſolet.

v.6. *Gallia vicino nimis eſt.*] Gemblacenſis, *minus eſt.*

Gallia vicino minus eſt infecta rubore.

Minus torrida eſt Solis rubore vicino, id eſt, quia vicinus minus eſt ſol Galliæ, quam Hiſpaniæ, propterea Galli Hiſpani ſicciores, atque ideo aſperiores. Contra οἱ Κελτοὶ ὑγρότεροι.

v.8. *Martia Romanis orbis.*] Nihil muto. Indicabo lectionem ſcriptam in Gemblacenſi: *Martia Romanas vrbes pater induit ora,* eodem ſenſu. Nam Romanæ vrbes Italia. Sic ſupra Italiæ vrbes dixit, & Schythicas vrbes, pro Italia, & Scythia. Græcorum poetarum eſt ἄστεα κελτῶν, id eſt κελτοί.

v.9. *Gradiuumque ſuum.*] recte. Sed Gemblacenſis: *Gradiuumque genus.* male.

v.10. *Gymnaſium præfert.*] Coloratos innuit, propter cutem aſſo Sole, & gymnaſtico ceromate coctam. Propterea Chromatarios, ſiue colorarios palæſtritas vocat Iuuenalis vetus Scholiaſtes. Quin Græci hunc colorem affectabant per ipſos Chromatarios. Et Lacedæmonum lex fuit: μηδένα Λακεδαιμονίων ἀνανδρότερον ὁρᾶσθαι τὴν χρόαν. Ælian. Ποικίλ. ιδ. ζ. Alioquin & Græci ſunt ſubfuſci. Is color Ptolemæo & Theocrito dicitur μελίχροις.

v.13. *Æthiopes maculant orbem.*] Emendabo ex Gemblacenſi:

Æthiopes maculant orbem, tenebriſque figurant
Perfuſas hominum gentes. minus India toſtis Progenerat —

Ita Gembl. ita ratio poſtulat. ea eſt elegantia.

Ibid. *Æthiopes maculant orbem.*] Maculare etiam vulgo in Gallia dicimus *bigarrer*, vt Ibridas dicimus eſſe maculatos, id eſt ex differentibus parentibus natos. Lucanus libro VII.

Hannibal, obliquo maculat qui ſanguine regnum,
Et Numidas contingit auos. ——

quaſi diſcolor eſſet genus Hannibalis. Eo modo igitur hic Æthio-

pes dicuntur discolorem orbem terrarum facere. Et poeta Tragicus Æthiopiam vocat μελάμβροτον. Et in Sphæra mundi in eum sensum dixit: *nigras superuolat vrbes.* Et Zona, sub qua habitant. Zonæ in figuris terræ, fuscæ, aut rutilæ pingebantur, vt ex Leontio nouimus. Eratosthenes ἐν τῷ Ἑρμῇ:

πέντε δὲ οἱ ζῶναι περιειλάδες ἐσπείρηντο,
αἱ δύο μὲν γλαυκοῖο κελαινότεραι κυάνοιο,
ἡ δὲ μία ψαφαρή τε, καὶ ἐκ πυρὸς οἷον ἐρυθρή.
ἡ μὲν ἔην μεσάτη. ἐκέκαυτο δὲ πᾶσα περὶ πρὸ
τυπτομένη φλογμοῖσιν. ἐπεί ῥά ἑ μοῖραν ὑπ' αὐτὴν
κεκλιμέναι ἀκτῖνες ἀειθερέες πυρόωσιν.
αἱ δὲ δύο ἑκάτερθε πόλοις περιπεπηγυῖαι
αἰεὶ φρικαλέαι, αἰεὶ θ' ὕδατι νοτέουσι.
οὐ μὲν ὕδωρ, ἀλλ' αὐτὸς ἀπ' οὐρανόθεν κρύσταλλος
κεῖ γαῖαν ἀμπέχε. περίψυκτος δὲ τέτυκτο.
ἀλλὰ τὰ μὲν χερσαῖα, καὶ ἄμβατα ἀνθρώποισι.
δοιαὶ δ' ἄλλαι ἔασιν ἐναντίαι ἀλλήλῃσι
μεσσηγὺς θέρεός τε, καὶ ὑετίου κρυστάλλου,
ἄμφω εὔκρητοί τε καὶ ὄμπνιον ἀλδίσκουσαι
καρπὸν Ἐλευσίνης Δημήτερος. ἐν δέ μιν ἄνδρες
ἀντίποδες ναίουσι ———

Atque hæc quidem Eratosthenes de Zonarum coloribus: quarum Zonarum auctorem esse Parmeniden scripsit Posidonius.

v. 13. — *tenebrisque figurant Perfusas hominum gentes.*—] Sic infra: *Perfunduntque suo subiectas æquore gentes.*

v. 15. *Perfusas tenebris gentes.*] Nam inde dicuntur αἴθιοπες.

Ibid. *minus India tostas.*] Gemblacensis elegantissime:

——— *minus India tostis Progenerat.*— India progenerat homines non tostos, vt Æthiopas, sed minus tostis. Hunc colorem Galli & Itali Oliuastrum vocant, medium quidem inter fuscum, qualis est Hispanorum & Afrorum, & tostum, qualis Æthiopum. Ideo subiicit: ——— *mediumque facit moderata tenorem.*

v. 18. *Pœnus.*] Pœnus ζωολογικῶς pro Pœnorum regione, hoc est, Africa. Ouidius:

Cretes nutrito terra superba Ioue. id est Creta.

Ibid. *Pœnus arenosis Afrorum puluere terris.*] Eodem modo loquitur Val. Flaccus:

——— *Solymo nigrantem puluere fratrem.*

Non

Non puluis tamen regionis, ſed afflatus Solis inficit corpora. Eſt autem metaphora a puluere palæſtrico.

v.19. *& Mauritania nomen*] Nam μαυρὺς Græci ab eo dixerunt. Itaque μαυρέτης, Maurita Græca inflexione, Latina Mauritanus. Mauricatim extulit Laberius: μαυρισί. Sed potius μαυρέσιοι dicuntur, vt ἀμαθύσιοι ῥαμνύσιοι: Videtur igitur nomen loci μαυρόεις ſeu μαυροῦς, vt ἀμαθόεις, ἀμαθοῦς: ῥαμνόεις, ῥαμνοῦς: ὀπόεις, ὀποῦς: μαλόεις, μαλοῦς.

v.22. *Et mores pro ſorte pares.*] τὰ ἔθη καὶ τὰ νόμιμα φυσικά. Ptolemæus ſuper eadem re. Dicitur & ἰδιοτροπία. Demophilus: ἡ σωματικὴ ἰδιοτροπία ἡ καθ' ὅλα τὰ ἔθνη, ἔστιν ἰδέα τὶς ἡ ἐν ἑκάστῳ ὑπάρχουσα, καθ' ἣν τῶν τῶν ζωδίων τὰ τῶν χρῶμα, τάδ' ἐνυδέσ, &c.

v.30. *Et duplici clauſos elephantas carcere terra.*] In Aſia ſcilicet & Africa: nam in Europa nulli.

v.32. *Et certis deſcripta nitent rationibus aſtra.*] Scribe *regionibus*. Error a veteri ſcriptura *recionibus*. Nam τὴν χωρογραφικὴν hic innui fidem fecerit τὸ καθόλου τῆς κοσμογραφικῆς, quod præmiſit: cuius pars χωρογραφία.

v.33. *Perfunduntque ſuo ſubiectas æquore gentes.*] Sic ſupra dixit: *tenebris perfuſas gentes*.

Pag. 103. v. 1. *Laniger in medio.*] Conſtat ſignis alias tutelas regionum a Manilio, alias a Ptolemæo, alias ab Hipparcho aſſignati. Arieti Ægyptij Babyloniam, Arabiam Ægypto conterminam: Ptolemæus Britanniam, Galliam, Germaniam, Baſterniam, Palæſtinam ſubiicit. Hipparchus τοῦ κριοῦ τῷ δεξιῷ ὤμῳ Thraciam, τῷ εὐωνύμῳ Babyloniam, τῷ στήθει Armeniam, τῷ πλευραῖς Arabiam Ægypto confinem, τῇ ῥάχει καὶ τῷ νώτῳ Perſida, Cappadociam, Meſopotamiam, Syriam, rubrum mare, &c. Manilij abſurda & ſuperſtitioſa plane αἰτιολογία. Arietem Propontidi & Helleſponto præficit, quia a Poetis Helleſpontum tranaſſe fingitur: Phrygiæ Leonem, propter magnam matrem Deum, cui ſacer ſit: Babyloniæ Piſces, propter Typhonem & Venerem. Nam illius fabulæ ſcena in ea regione ponitur. Item alia propter alias cauſſas, quæ quanuis omnino fabuloſæ non ſunt, tamen rationes, quæ poſſunt aſſignari, plus quam fabuloſæ: quales illæ, Arietem rurſus Perſidi præeſſe, quia ea gens lanitij, & veſtificij ſtudioſa: Libram Italiæ, quia Romani vnicuique genti æquum tribuunt: item Scorpion Libyæ, propter animalia venenata, quorum Africa feraciſſima: Sagittarium Cretæ, quia

Cretes periti iaculatores. Capricornum toti Occidenti, & Oceano, quia oræ Oceani occidui nunc accedente æstu cooperiuntur, nunc recedente denudantur. Ita eas regiones ambiguas inter mare, & terram esse, quemadmodum Capricornus signum est ambiguum maris & terræ. Par superstitio, quum Aquarium oris maritimis præficit, propter aquam, quam ex vrna dicitur proiicere. Quæ omnia manifesto magnum otium illis ad nugandum superfuisse testantur. Ita Manilius. Ptolemæi ingeniosius commentum, & tamen commentum, nihil aliud, vt alia omnia huius ματαιοτεχνίας. Sed quemadmodum Ptolemæus τὴν οἰκουμένην diuidit in quatuor tetrantes, ita etiam Manilius, sed diuerso instituto. Ptolemæus per trigona signa distribuit regiones: Manilius per consequentiam Signorum. Primus igitur tetrans Manilio comprehendit Hellespontum, Propontida, Euxinum, Scythiam, Asiam, Persida, Arabiam, Ægyptum: quarum Arieti attribuitur Hellespontus, Propontis, Syria, Persis, Ægyptus: Tauro Scythia, Asia, Arabia: Geminis, Euxinus Pontus. Secundus tetrans continet Macedoniam, Bithyniam, Phrygiam, Cappadociam, Armeniam, Rhodon, Ioniam, Dorida, Cariam, Indiam, Æthiopiam: Cancro dantur India, Æthiopia: Leoni Phrygia, Cappadocia, Armenia, Bithynia, Macedonia: Virgini Rhodos, Ionia, Doris, Caria. Tertius tetrans continet Italiam, Sardiniam, magnam Græciam, Insulas, Cretam, Siciliam, Africam prouinciam, vbi Carthago, Libyam, Cyrenaicam: Libræ Italia attribuitur: Scorpio Africa prouincia, Libya, Cyrenaica, Sardinia, Insulæ, magna Græcia: Sagittario Creta, Sicilia, atque iterum Italia inepte. Quartus & vltimus tetrans complectitur totum Occidentem, Germaniam, Galliam, Hispaniam, Leptitanam, Africam prouinciam, iterum inepte, Ciciliam, Babyloniam, Bactrianam, Persicum sinum. Quæ sunt scopæ dissolutæ. Seruat tamen ordinem quendam horum tetrantum, siue Tetartemoriorum. Melius fecisset, si μελοθεσίαν Mundi prius constituisset, & singulis membris singula Zodia & tutelas Deorum assignasset, vt supra notauimus.

v.2. *Cancrum inter.*] Non lene mendum, neque cuiuis manifestum, nedum emendandum. Vera lectio:

Laniger in medio sortitus sidera mundo
Cancrum inter gelidum. —

Adserit

Adserit in vires pontum.]intellige Hellespontum. Hic non excusamus audaciam Bonincontrij, qui textum hunc ita depranauit:

Cancrum inter gelidum per tempora vertitur axis.

v. 10. *Taurus habet Schyticos.*] Vides hunc conflatum ex sequentibus. Gemblacensis hunc retinet, sequentem non habet, præpostere.

v. 12. *Euxinus Scythicos.*] Strabo de duobus promontoriis Euxini maris: εἰκάζουσι δέ τινες τὸ σχῆμα τῆς περιμέτρου ἐντεταμένῳ Σκυθικῷ τόξῳ, τὴν μὲν νευρὰν ἐξομοιοῦντες τοῖς δεξιοῖς καλουμένοις μέρεσι τοῦ Πόντου. Val. Flaccus IV.

Atque hac Europam curuis anfractibus vrget,
Hac Asiam, Scythicum specie sinuatus in arcum.

Phœbum autem facit vnum ex Geminis, vt & Varro in libris rerum rusticarum, & Ptolemæus.

v. 13. *post brachia fratris Vltimus.*] Alter ex Geminis est Hercules. Mythologi & Varro. Brachia dixit ob χειροδεξίαν, quod connexis brachiolis pingerentur. Manilius:

His coniuncta manent alterno brachia nexu.

Euxinus igitur subiicitur alteri Geminorum Apollini, ἑκατηβόλῳ καὶ τοξότῃ, quia scilicet ora Euxini maris in arcum Scythico similem curuatur, auctore, quem modo produximus, Strabone. Et hæc quidem ἀπολογία περίεργος. Similiter Persidem vindicat, ob lanificium, quia illi genti longæ vestes. Et reliquæ nugæ, quarum piget.

v. 14. *Vltimus & solitus Ganges. colit India Cancrum.*] Vbi est Ganges, ibi proculdubio & India. Quomodo igitur Ganges & India diuersis signis attribuuntur? Sane τὸ Ganges est infarctum, & in Gemblacensi versus est ὑπέρμετρος vno pede integro:

Vltimus & solidos Ganges & transcolit India Cancer.

Tolle *Ganges*, importune huc insultum. In reliquis videbis veram lectionem minima immutatione:

Vltimus ex solido tetrans. Colit India Cancrum.

Euxinus igitur alteri Geminorum: vltima pars reliqui tetrantis ex solido datur alteri. Vltimum tetrantem dixit, quomodo Iurisconsultus primum, secundum Edictum, hoc est primam, secundam partem edicti. Quod igitur in subsiciuis illius quadrantis est nulli alij signo vindicatum, id totum assignatur alteri Geminorum. Omnino prima pars τοῦ τεταρτημορίου Arieti, secunda

 Tauro;

Tauro, tertia Geminis, cuius pars alteri Geminorum, pars reliqua ex solido alteri datur. Et sane Euxinus & Clima sextum Geminis subiicit Firmicus libro primo.

Ibid. *vltimus ex solido tetrans.*] τὸ λοιπὸν τοῦ τεταρτημορίου ὁλόκληρον. Nam Tetrans τεταρτημόριον. Vitruuio vox Sicula, vt in libello de re nummaria ostendimus. In hac felici restitutione Gemblacensis fuit θεὸς ἀπὸ μηχανῆς. Ab Hipparcho autem, vt puto, habet illos tetrantes, qui & cælum, & terram in quatuor tetrantes diuisit, vt ostenderet cui tetranti terræ quis cæli tetrans imperaret. Strabo de Hipparcho: ἀνέγραψε γοῦν, ὥς αὐτός φησι, τὰς γινομένας ἐν τοῖς οὐρανίοις διαφορὰς καθ᾽ ἕκαστον τοῦ γῆς τόπον τῶν ἐν τῷ καθ᾽ ἡμᾶς τεταρτημορίῳ τεταγμένων.

v. 18. *Cappadocum Armeniaque.*] Interpunge. — *regnique ferocis*
Cappadocum, Armeniaque. Iugis Bithynia diues
Te colit. ———

v. 19. *& Macedum tellus.*] Placet lectio textus Bonincontrij *Macetum*. Non enim est commentum Bonincontrij. Vide Lectiones Ausonianas. Certe quotiescunque in poetis legitur *Macedum*, ego non dubitem *Macetum* reponere. Nam veteres libri habent Macetum.

v. 21. *Et Rhodos.*] Scribe: *Es Rhodos.*

Ibid. *hospitium recturi principis orbem.*] Tiberij. Adulatorium. Iam enim constabat successurum Augusto. Nam quarto anno ante decessum Augusti hæc scribebat noster. Notus vero Tiberij secessus vel potius voluntarium exilium Rhodi:

Non es eques. quare? non sunt tibi millia centum.
Omnia si quæras, & Rhodos exilium est.

Apollonidæ Poetæ:

ὁ πρὶν ἐγὼ Ροδίοισιν ἀνέμβατος ἱερὸς ὄρνις,
ὁ πρὶν Κηκροπίδαις αἰετὸς ἰσοείη,
ὑψιπετῆ τότε ταρσὸν ἀνὰ πλατὺν ἠέρ᾽ ἀερθεὶς
ἤλυθον, ἠελίου νῆσον ὅτ᾽ εἶχε Νέρων.
κείνου δ᾽ αὐλιάσθην ἐνὶ δώμασι χειρὶ ζωώδης
κρείντορος, οὐ φεύγων Ζῆνα τὸν ἐσσόμενον.

De Aquila, cuius hoc luculentum & acutissimum poematium meminit, habes apud Suetonium.

Ibid. *recturi principis.*] Ζῆνα τὸν ἐσσόμενον modo dicebat Apollonides Poeta. Ouidius de Augusto.

— *prolem*

——— prolem sanctam de coniuge natam
Ferre simul nomenque suum curasque iubebit.

v.26. *Quod potius regat Italiam.*] Gemblacensis habebat *colat Italiam.* & ita videtur. Nam τὸ *regit* est in sequenti versiculo. Nihil tamen muto. Nam eleganter dictum, Quod astrum reget Italiam, nisi id quod regit omnia.

v.28. *Designat summas.*] Sic supra:
——— & nomina summis Imposuit.

v.29. *cedunt quo noxque diesque.*] Optime Gemblacensis: *coeunt quo noxque diesque.* id est, quo fit æquinoctium.

Pag. 104. v. 1. *Qua genitus cum fratre.*] L. Tarrutius Firmanus Mathematicus consultus a Varrone, conceptum pronunciauit anno primo Olympiadis secundæ, hora tertia, XXIII die mensis Choiac, id est XIX Decembris. Intellige Choiac Actiacum, siquidem fingas semper Thoth fixum fuisse in XXIX Augusti. Præterea idem L. Tarrutius dixit fuisse ἡλίου παντελῆ ἔκλειψιν; quod tam falsum, quam verum est fuisse proxime coniunctionem luminarium. Denique τὴν ἐμφανῆ χύσιν, quam Ptolemæus vocat πρόοδον, καὶ ἐκτροπήν, XXI die Thoth, Sole oriente siue XVIII Septembris. Conceptus igitur anno mundi 3179. Cuius Zygonos character 1.21.49, Kal. Octobris, cyclo Solis 22. Lunæ 9, anno periodi Iulianæ 3942. Proinde Toxonis neomenia fuit feria quinta, Nouembris tricesima. Ergo Romulus cum fratre cõceptus Toxonos vicesima, penultima Casleu anni Iudaici 2990, quum sequentis Tebeth neomenia, cuius character 3.8.240, inciderit in noctem quæ sequuta est XX. Decembris. Rursus neomenia Parthenonos eiusdem anni fuit feria sexta, Augusti vltima. Ergo editus in lucem XXI Parthenonos. In Virgine igitur, non Libra in lucem editi Remus & Romulus. Recte vero distantia seruata est τῆς σπορᾶς καὶ τῆς ἐκτροπῆς, dies 273. Tot enim sunt, a XXIII Choiac, ad XXI Thoth.

Ibid. *Qua genitus cum fratre Remus hanc condidit Vrbem*] δεικτικῶς dictum. Scribebat enim hæc Romæ. Romam vero ante Romulum conditam volunt multi. Vide Solinum. Iunius Philargyrus: *Roma & ante Romulum fuit, & ab ea sibi Romulum nomen adquisiuisse Marianus Lupercaliorum poeta sic ostendit:*

*Sed de Flauo & Gano * ita*
Roma Æsculapi filia
Nouum nomen Latio facit;

Quod

Quod conditricis nomine Ab ipso omnes Romam vocant.

v. * *Et propriis frenat.*] Iste versiculus debet subiici ei, qui supra illum quartus est: ——— *qua condita Roma*
Et propriis frenat pendentem nutibus orbem,
Orbis & imperium retinet. ———

v. 2. *Inferius victa.*] Scorpios.

v. 3. *Ægyptique latus.*] Cyrenaicam, & Catabathmon.

v.3. *donataque regna.*] Gemb. *donataque rura.* Sequemur vulgatem lectionem. Ipsammet Ægyptũ, agros donatos vocat eruditissime, memor nimirum Herodoti, qui Ægyptum vocauit δῶρον ποταμοῦ, donũ fluminis Nili. Vera est interpretatio. Nam quod Bonincõtrius de Numidia Masinissæ a Romanis donata dicit, quam multis castigãdum est? quasi propinqua sint Numidia & Ægyptus. Solennes eius sunt nugæ. Huius quoq. aliam rationem adferre possumus. Nam Lucanus Ægyptum vocat regnũ donatum, quod Ptolemæus Auletes penultimus Ptolemæorum in regnũ a Senatu, Pompeio auctore restitutus sit in regnum, tanquam non regno restitutus esset sed regnum illi a Senatu donatũ videretur.

Rege sub impuro Nilotica rura tenente,
Hospitij fretus superis, & munere tanto
In proauos, cecidit donati victima regni.

Hæc interpretatio melior altera.

v.4. *Tyrrhenas lacrimis radiatus Scorpius arces.*] Preciosum hoc emblema huc insertum ab illepido homine, qui putauit deesse nomen Scorpij, atqui apposuit, quum dixit: *Inferius victæ sidus,* &c. Scorpius scilicet, qui est Libra inferior. Deinde quod hoc monstrum loquutionis, *radiis lacrimatus*? Denique quam bene cohærent antecedentia cum consequentibus, si hunc spurium versum admittamus. Postremo quid hoc est? eligit Tyrenas arces, & tamen spectat ad vndas Italiæ? Perinde ac si dicas: Eligit Libyam, & tamen spectat ad Africam. Et erunt, qui eiusmodi quisquilias legant? ὄναιντο τῆς κεστρῆς.

v.8. *& ingenuum Minois.*] Desperandus locus erat sine ope codicis. Gemblacensis recte:

Cnossia Centauro tellus circundata ponto
Paret, & in geminum Minois filius astrum
Ipse venit geminus. ———

Centaurus est geminus διφυής, qui & Minotaurus.

v. 11.

v. 11. *fluitantem adiuta sororem.*] *fluitantem ad iura sororem.* Gemblacensis,& nos olim :

Insula Trinacria fluitantem ad iura sororem
Subsequitur Creten. ———

v. 14. *Ora patris sequtur.*] Contaminatissima sunt. Lege:

——— *sub eodem condita signo*
Ora pares sequitur leges, nec sidere ruptas.

v. 14. *Subsequitur Creten.*] In Gemblac. *Subsequitur Cremen.* Cretem eidem Signo nempe Sagittario subiicit, cui & Siciliam. Nam Sagittarius est Minotaurus, vt habes apud Hyginum, & Minos tam Cretæ, quam Siciliæ imperauit. Nota Dædali in Siciliam fuga, & Minois in eam Dædalum persequentis aduentus. Quin & numismata oræ Tarentinæ & Siculæ hodieque inueniuntur Minotauri imagine signata.

v. 15. *Tu Capricorne, regis.*] Capricornus occasum regit. Ab eo Propertius:

Lotus & Hesperia quid Capricornus aqua.

Seruius in illud : *Frigida Saturni quo sese stella receptet: Hic autem,* inquit, *in Capricorno facit grauissimas pluuias & præcipue in Italia. vnde & Horatius ait:* ——— *& tyrannus Hesperiæ Capricornus ora.* Nam delirat Beccesèlenus , qui ad Augusti natalem refert, & de commento serio triumphat. An Capricornus apud illum Teutonice aut Brabantice loquatur , equidem nescio. hoc vnum scio in Persica lingua *muder , brader, tochther, band, fader* , esse quod Brabantis matrẽ , fratrẽ , filiã , vinculũ , patrẽ , & multa alia , quæ nos in lingua Persica passim notauimus. Quod si ille sciſſet, dubito , an Cimbros a Persis, an Persas ab illis deducturus fuisset.

v. 17. *seu quod fert Gallia dines.*] Gemblac. *& quod fert.* melius.

v. 20. *Æstibus aßiduis terram pontumque tenentem.*] Intelligit περὶ γερμανίας παρωκεανίτιδος , quæ tunc tantum nota erat auspiciis Drusi & in qua Quintilius Varus cum Legionibus cæsus. Animose enim dixit *feris dignam*, propter recentem cladis memoriam. quod autem dixit æstibus assiduis ambiguam esse terræ marisque, idem & voluit Lucanus ad verbum :

Quaque iacet litus dubium, quod terra fretumque
Vindicat, alternis vicibus quum funditur ingens
Oceanus, vel quum refugis se fluctibus aufert.

v. 21. *Sed iuuenis nudo formatus mollior arcu.*] Lege:

Sed iuuenis nudos formatus mollior artus. At Gembl.

Sed iuuenis nudo forma.tus moll or actu.

Nescio an actum vocet situm corporis, vt Lucillius & Arnobius loquuntur.

v. 22. *Ægypto ad Leptimque.*] *Æ yptum ad* Gemblacensis, & nos olim.

v. 24. *vbi Piscis amator.*] Interpolatum est, vt & in textu Bonincontrij *arator*. Gemblacensis habet *vruptor*. Quærant studiosi.

v. 27. *Parthi sed Parthis*] Lege:

Parthis & a Parthis domitæ per sæcula gentes.

ἢ Παρθὶς καὶ τὰ τοῖς Πάρθοις ὑπήκοα ἔθνη.

v. 28. *Bactraque.*] Nescio, an scribendum:

Bactraque & Arij Babylon & Susa Hypanisque.

Sed suspecta omnia. Gemblacensis magis turbat:

Bactraque ætherios Babylonem & Sispiniosque.

Versus est spurius, ni fallor.

v. 31. *Sic diuersa manet Tellus per sæcula cuncta.*] Melius Gembl.

——— per sidera cuncta.

Pag. 105. v. 2. *Nunc aduersa polo.*] Sic infra:

Bina per aduersum cælum fulgentia signa. id est, διαμετροῦντα.

v. 4. *Sic terræ terris.*] Et de his omnibus, hoc est τῶν περὶ καθ' ὅλα ἔθνη ἰδιωμάτων, habes apud principem artis in primo apotelesmatico, qui est secundus τῆς τετραβίβλου.

v. 9. *Percipe nunc etiam.*] Pendent hæc a superioribus. Nam quum ex generalibus constitutionibus fata dignoscantur: nunc hic non docet, in quibus vniuersalia particularibus nocere possunt. quod accidit, quando in genituris præcipua loca, nempe luminarium, aut cardinum, quos φωσφοροῦντας τόπους vocat Ptolemæus, eadem fuerint cum illis, a quibus vniuersalium casuum caussæ veniunt, id est Eclipticis ipsis, aut oppositis. Ptolemæus: ὡς ἐπίπαν μέντοι συμπεριπίπτουσι τοῖς καθολικοῖς πάθεσιν ἐκεῖνοι τῶν ἀνθρώπων ὅσοι κατὰ τὰς ἰδίας γενέσεις τοὺς ἀναγκαιοτάτους τόπους, λέγω δὴ τοὺς φωσφοροῦντας, ἢ τοὺς τῶν κέντρων, αὐτοὺς τυγχάνουσιν ἔχοντες τοῖς τὸ αἴτιον ἐμποιήσασι τῶν καθολικῶν συμπτωμάτων, τοῦτ' ἔστι τοῖς ἐκλειπτικοῖς, ἢ καὶ τοῖς τούτων διαμέτροις. Duo igitur cauenda: prius, locus, in quo eclipsis contigit: alterum, signum oppositum, vt aperte clamat Ptolemæus. Quare φωσφορίαν Lunæ quærat Manilius, supra in annis signorum

ſignorum diximus : nimirum quia κυρίαν τῆς ζωῆς illi attribuit. Ergo ſi affecta fuerit ἡ φωσφορία, quæ κυρίαν τῆς ζωῆς habet, hoc eſt locus Lunæ, genituram, quæ ſub illa contigerit, τῷ καθολικῷ πάθει συμπίπτειν neceſſe. Itidem ab oppoſito ſigno periculum denunciat Ptolemæus. Quare hæc duo ſigna, in quo ſcilicet eclipſis contigit, item ei oppoſitum, Ecliptica vocat Manilius. Nam ſemper, vt ait ille, ſubbina laborant. Itaque quanquam nomen binorum ſignorum eclipticorum non extat apud Ptolemæum, res tamen ipſa conceptis verbis expreſſa eſt in illo teſtimonio, quod iam produximus.

Ibid. *quæ ſint Ecliptica Graio.*] Manilius Ecliptica ſigna vocat bina illa, quorum in altero deliquium contigerit, alterum autem ei oppoſitum.

v. 10. *Nomine, quæ certos*] Gemblacenſ. *quod certos*. nimirum quare Ecliptica dicta.

v. 14. *Mutantur.*] Melius Gemblacenſis:

Mutantur ſed cuncta diu variantque per annos.

v. 19. *Concutitur tellus variis.*] Melius Gemblacenſis:

Concutitur Tellus validis. ———

v. 21. *Et venit Oceanus Pontum, ſitienſque reſoluit.* Turpiter hæc fœdata ſunt. Legendum:

Et vomit Oceanus pontum, ſitienſque reſorbet.

Aſinum eſſe oportet, qui contradixerit. Intelligit labes, quas aut ſubitis inundationibus, aut receſſibus Oceanus facit.

v. 22. *ſic quondam merſerat vrbes.*] *merſerat orbem* Gemblacen. & propius hiſtoriæ poeticæ de diluuio. Nos nihil mutamus. Per hæc & ſequentia ſatis fidem facit, ſe credere ſæpe τὴν ἀποκατάστασιν τῶν ὅλων δι' ἐκπυρώσεως καὶ κατακλυσμοῦ accidere.

v. 32. *Cauſſa patet, quod Luna ſuis.*] *quod Luna quibus*, ſententia poſtulante, & Gemblacenſi approbante.

v. 33. *Orba ſui fratris.*] ἀφεγγὴς. Orba ſuo fratre.

Pag. 106. v. 4. *Incuruata ſimul.*] Eadem tralatione, qua dixit lugere. Nam atratorum, & lugentium eſt ἐγκεκυφέναι.

v. 6. *Ipſa decet titulus.*] Legendum:

Ipſa, decet titulos cauſſæ, quæ Ecliptica ſigna
Dixere antiqui. ——— Et ita etiam Gemblac.

Ibid. *decet titulus cauſſæ.*] Sic alibi: —*in titulo ſignantia cauſſas.*

v. 7. *Pariter ſubbina laborant.*] Subbina mihi eleganter dictum

 videtur,

videtur, quod binā alternis laborent. Sed Gemblac. legit *sed bina*. Sunt autem bina ſigna Ecliptica: nempe ἡ φωσφορία, in qua contigit deliquium, & ei oppoſitum partiliter Dodecatemorion. Igitur ſubbina vocat, vt diximus, id eſt alterna bina. Nam exacto tempore laborant, & languent etiam ipſa, quæ Eclipticis proxima ſunt. Deliquium contigit in Ariete. Oppoſitum, hoc eſt Libra, & Aries ſunt Ecliptica ſigna. quæ quum luctus ſui ſpatium exegerint, aut, vt Iuriſconſultus loquitur, poſtquam eluxerint, proxima Ecliptica erunt Taurus, & Scorpius. Hoc eſt, quod dicit:

Atque vbi perfectum eſt ſpatium, quod cuique dicatur,
Impleruntque ſuos certa ſtatione labores
Bina per aduerſum cælum fulgentia ſigna:
Tum vicina labant ipſis hærentia ſignis,
Quæ prius in terras veniunt, terraſque relinquunt.

v.12. *Nanque modo infectus.*] Sic alibi dixerat:
Aeraque inficiunt. ——— Gemblacenſis tamen variat:
Sed modo in affectus totus producitur annus.
Ego vulgatam lectionem præfero.

v.13. *nec longius aſtra,*] ——— *nunc longius aſtra.* Et ita quoque Gemblacenſis.

v.15. *Atque vbi perfectum eſt ſpatium.*] Alia dicit intra, alia vltra annum lugere. Sed quænam tandem illa ſint, non deſignat.

v.20. *Contrarius orbi.*] *Orbis.* Non quidem vt terra aduerſetur cælo. Nam cælo nihil contrarium.

v.21. *Sed quia mundus agit.*] *Sed qua mundus agit.* ——— *ipſe,* Orbis terrarum.

v.24. *Sed quid tam tenui.*] Epilogus, vbi multa luculenta ac diuinitus dicta. Prænotatum erat lemma in Gemblac. FATORVM RATIONEM PERSPICI POSSE.

v.28. *Mortaleſque hebetat viſus.*] Gemblacenſis:
Mortaleſque fugit viſus & pectora noſtra.
Quicquid natura abdidit, id fugit & viſus noſtros & pectora noſtra. Veriſſima lectio. Nam τὸ *hebetat* repoſitum ex Virgilio: & quidem nihil ad rem.

Pag.107.v.1. *Perſpicimus cælū.*] Poſt hunc verſum repone illum:
Quanta at pars ſupereſt rationem diſcere noctis?

v.2. *Quanta &.*] Lege: *Quanta at.* At quid difficultatis ſupereſt ad diſcen-

ad discendum caussas latentes? quasi dicat, nihil. Sic Lucanus, vt Suetonius scripsit in eius vita, dicebat: *Et quantum mihi superest ad Maronis culicem?*

v.4. *Seminibusque suis*] Mallem *segminibus.*

v.5. *Et precium cæli.*] Legendum: *cælo.* καὶ ἀντιπελαργεῖν τὸν οὐρανόν. Cognoscere cælum hoc vocat θρεπτήρια τῷ οὐρανῷ ἀποτῖσαι. Nutritia, θρέπτρα. Gemblacensis: *Et partem cæli.* male.

v.10. *Pars sua conspicimus.*] Gemblacensis: *perspicimus.*

v.14. *Ætheris atque ignis.*] Æther & ignis idem. Legendum Aeris, nisi dicamus Æthera quoque pro aere vsurpatum, quod nescio, an concedere debeam.

v.15. *Spiritum & in toto.*] Gemblacensis:

Spiritum & toto rapido quæ iussa gubernant.

Manu ducit ad veram lectionem:

Spiritus & toto rapido quæ iussa gubernans.

Verissime. Spiritus est gubernans, quæ iussa sunt in toto hoc rapido, in tota hac mole rapida. Statius VI Thebaidos.

——— *quis fulmen agat, quis sidera ducat Spiritus.* —

Codici restitutionem hanc accepto referimus. *gubernant, mouent* pro *gubernans, mouens* sæpissime in Gemblacensi annotauimus.

v.17. *Sanguineasque animas.*] Gemblacensis:

Sanguineasque animas animo, qui cuncta gubernat.

Haud dubie τὸ *animas* conformatum ex sequenti. Sed quid reponendum sit, lubricum est statuere. Nam multa possumus comminisci. Vult enim dicere, vt sit Spiritus quidam in tota hac rapida mole, qui iussa gubernet, sic esse Sanguineam vim animo nostro, qui cuncta gubernet. Scio *minas* esse, quas poetæ dicunt ὁμοκλάς, quibus instigantur bestiæ ad incessum tardiores. quod valde conueniret huic loco, vbi iussa facienda præscribuntur. Sed non ita temerarij sumus, vt sine codicis auctoritate admittamus. Valde tamen arridet coniectura. Festus Auienus:

— *instanti similis similisque minanti.* Ex illo Arati ἐλαύνοντι ἐοικώς. Sed de hoc alibi diximus. Porro hoc argumentum tractat Firmicus libro VIII.

v.22. *proiecta iacent animalia cuncta.*] Manifesto expressit illa Orphei.

θῆρές τ' οἰωνοί τε βροτῶν τ' ἀλιτήρια φῦλα
ἄχθεα γῆς, εἴδωλα τετυγμένα * *

εἰδότες οὔτε κακοῖο περισχομένοιο νοῆσαι
φράδμονες, οὔτε ποιεῖν μάλ' ἀποστρέψαι κακότητος
οὔτ' ἀγαθοῦ παρεόντος ἐπιστρέψαι τε καὶ ἕρξαι,
ἀλλὰ μάτην οὕτως ἀδαήμονες ———

In secundo versu tale quid deest.

ἄχθεα γῆς, εἴδωλα τετυγμένα, θῆρες ἄναυδοι.

Ibid. *Proiecta iacet*] ἄχθεα γῆς.—*vel mersa vadis, vel in aere pēdent.* θηρές τ' οἰωνοί τε. *Omnibus vna quies venter.* quod proiecta, & quod ἄχθεα γῆς. *& quia consilium non est.* Plane illud: εἰδότες οὔτι κακοῖο, &c. item, οὐδ' ἀγαθοῦ παρεόντος, &c.

v. 25. *Et quia consilium non est.*] Aristoteli in Nichomacheis λογισμὸς dicitur, quod hic *consilium*. Eo dicit carere bruta, quia neque προαίρεσιν habent.

v. 28. *Hic partus, qui cuncta regit:*] *Hic partus*, homo scilicet. Ita intelligemus, si hanc lectionem retinemus. Sed reclamat Gemblacensis. *Hic partus quicunque regit.* Nos non dubitamus Manilium scripsisse:

Hic artus quicunque regit, secessit in orbem.

Spiritus scilicet, de quo est sermo, quo homo præditus, bestiæ autem, vt inquit, carent. Neque dubitandum. Virgilius:

——— *dum spiritus hos reget artus.* Infra:

Sic animi sedes tenui sub corde locata
Per totum angusto regnat de limite corpus.

Eandem rem mutatis verbis dixit. Sequentia magis probant. Nam dicit eum esse erectum in arce capitis. Deinde quam leue esset partum accipere pro homine?

Pag. 108. v. 1. *cælum scrutatur in aluo.*] Malim *in alto.* Nam dicit: ——— *ad sidera mittit Sidereos oculos.* quod vetus poeta dixit: αὐγάζω προς Ὄλυμπον ἀπερείσιον περίσκοπον.

v. 2. *Cognatumque sequens corpus se quærit in astris.*] *se quærit in astris.*

v. 5. *An minus est.*] An difficile est huic arti credere: aruspicinæ autem & Etruscæ disciplinæ credetur?

v. 7. *Atque adeo.*] *Atqui adeo.*

v. 16. *Quod valet, immensum est.*] *Quæ valet.* Sic Plinius: *valet aureo nummo.*

v. 20. *Quodque vident oculi.*] *Quoque vident.* ———

v. 26. *Iam facit ipse Deos.*] ἀποθέωσις Cai Cæsaris. Aug. Cæsar: *Iis ipsis*

Iis ipsis ludorum meorum diebus sidus crinitum per septem dies in regione cæli, quæ sub Septentrionibus est, conspectum. Id oriebatur circa vndecimam horam diei, clarumque & omnibus terris conspicuum fuit. Eo sidere significari volgus credidit Cæsaris animam inter Deorum immortalium numina receptam. quo nomine id insigne capiti simulacri eius, quod mox in foro consecrauimus, adiectum est.

Ibid. *mittitque ad sidera numen.*] Statius: — *& sidera dones.*

v. 27. *Maius & Augusto crescit.*] In Gemblacensi, *crescet.* Ita intelligendum fuerit de futura apotheosi Augusti. Sed nihil mutandum.

IOSEPHI

IOSEPHI SCALIGERI IVL. CÆS. F.

IN APOTELESMATA Sphæræ Barbaricæ M. MANILI CASTIGATIONES ET NOTÆ.

HIc liber continet alteram partem Apotelesmatum, quæ a stellis claris cum aliquo Zodiaci signo surgentibus ducuntur : & vocantur prima apotelesmata Sphæræ barbaricæ. Nam duæ sunt partes Sphæræ barbaricæ. Prior hæc ipsa, quæ versatur circa clara sidera, quæ cum aliquo signo aut oriuntur aut occidunt. Ea est, quam nunc tractat noster. Græcis dicitur ἀστέρων συνθέσεις ἐκ τῆς συνανατολῆς καὶ τῆς συγκαταδύσεως. quanquam hic nulla ratio συνθέσεως, hoc est σχηματισμοῦ, sed potius συνανατολῆς. Alterius partis rursus duæ partes sunt : quarum altera singulas Signorum partes, quas μονομοιρίας vocabant, & minutias partium scrutatur, quam curiositatem Ægyptij eorum deliriorum magistri Myriogenesin nominarũt, quanquam si Græce loqui volebant, non μυριογένεσιν, sed μυριογενεσίαν dicendum erat : altera tractat eas stellas, quæ claræ sunt in corporibus eorum signorum. Inuentores harum subtilium atq. argutarum nugarum Petosiris ac Necepso, item Æsculapius ille priscus Ægyptius. Sphæra Barbarica vocatur, hoc est Ægyptiaca. Nam apud Firmicum

micum barbarica ratio est Ægyptiaca ratio. Rursus apud eundem Firmicum barbarica ratio dicitur, quæ alibi vocatur Myriogenesis Æsculapij. Dicta vero Barbarica Sphæra ad distinctionem Græcanicæ. P. Nigidius φαινόμενα ad inclinationem vtriusque cæli Ægyptiaci, & Græcanici scripsit. Alterum librum vocauit Sphæram barbaricam, alterum Sphæram Græcanicam. Apud vetustissimum Virgilianum interpretem Danielis nostri ita memini legere: Nigidius Sphæræ Barbaricæ: *Sub Virginis signo Arator, quem Oron Ægyptij vocant: quod Oron Osiridis filium ab hoc educatum dicunt.* Vides Nigidium in Sphæra barbarica tractasse, quæ ad φαινόμενα Ægypti pertinet. Probus in primum Georgicon ait, ambas Vrsas, Elicen & Cynosuram in Sphæra Barbarica plaustrum vocari. Idem Virgilianus interpres P. Danielis: *Nigidius in Sphæra Græcanica nouum annum æquinoctium vernale memorat.* Item alibi: *Nigidius Sphæra Græcanica: Oritur enim Canicula cum Cancro: in columen venit cum Geminis: occidit cum Tauro.* Igitur barbarica, id est, Ægyptiaca ad differentiam Græcanici climatis. Firmicus, quum hæc apotelesmata scriberet, imo ex Manilio ad verbum describeret, ait cognitionem Sphæræ barbaricæ Græcis multis, & omnibus ferme Romanis incognitam, & ab AEgyptiis solis obseruatam. Et sane ortus & obitus quarundam stellarum fixarum, qui in illis apotelesmatis a Firmico tractantur, cælo AEgyptio tantum conueniunt. Nam Cepheus in Græcia & Hellesponto capite tantum occidit, vt auctor etiam est Hipparchus. Radit enim, &, vt Aratus ait, ἐπιξύει punctum Finitoris Græcanici. At in Sphæra barbarica ex eius ortu & occasu apotelesmata pronunciantur. Idem dicas de Cassiepea & aliis, quæ intra circulum ἀειφανερὸν Græciæ continentur. Illa enim oriuntur & occidunt ἐν τῇ κάτω χώρᾳ, & in partibus Memphidis, & supra: propterea quod ad austrum pergentibus polus deprimitur. Nam omnia signa, quæ sunt intra XXXVII gradum a polo, ea in Græcia nunquam occidunt. Ipsis contra. Hoc est, quod Lucanus declamauit:

Te, segnis Cynosura subit. tu sicca profundo
Mergi plaustra putas: nullumque in vertice summo
Sidus habes immune maris. procul axis vterque est:
Et fuga signorum medio rapit omnia cælo.

Loquitur de Ioue Ammone, qui propemodum est sub eadem in-

 clinatione,

clinatione, qua media Ægyptus. Sed de errore Lucani alibi. Quare non est audiendus delitiæ humani generis Picus Mirandula, qui τὰ φαινόμενα putat simpliciter dici Sphæram barbaricam. Eius hæc verba sunt ex VIII in Astrologos: *Si sphæram Arati cum barbarica sphæra contuleris, dissentire plerunque, & dissonare eas videbis.* Atqui Sphæra barbarica est quidem stellarum fixarum theoria, sed non omnis climatis, quum sit AEgyptiaci tantum: neque adeo simplex θεωρία, sed tantum τῶν συγκαταδύσεων καὶ συνανατολῶν. Itaque sphæra barbarica non magis potest conuenire Arateis Phænomenis, quam inclinatio cæli AEgyptiaci inclinationi Græcanici. Minus vero prudenter Manilius & Firmicus eam nobis proponunt, quæ citra cælum AEgyptiacum variat. Nam Manilius Romæ, ille in Calabria, aut Sicilia scribens quo ore iubent obseruare Cepheum alter orientem alio tẽpore in AEgypto ac in Italia, alter occidentem nunquam in Italia? Nam quæ nobis oriuntur & occidunt, illa tamen diuerso tempore illis, ac nobis occidunt. AEgyptiis igitur tantum ea obseruatio competit. Denique falsa tempora ortuum nobis tradunt, vt non pueriliter sed stolide errauerint. Statim in principio Manilius ait Nauem oriri in quarta parte Arietis. Nam stella clara, quæ in clauo est, quam Canopum appellant, & prima est totius nauis, quam πολεμαῖον vocat etiam Germanici interpres, temporibus Metonis, hoc est, ante bis mille & triginta annos oriebatur in finitore barbarico cum XXIII Cancri. Nos locis suis erassos illos errores castigabimus. Fuit Manilius imperitissimus earum rerum, quas tractabat, & quæ ab aliis scripta legit, ea satis habuit sine delectu versibus concipere. Nam de Firmico tam nobis constat omnis matheseos imperitum fuisse, quam ipsemet omnibus locis se talem prodit. Quia vero nos primi quid esset sphæra barbarica indicauimus, primi etiam hunc quintum librum Manilii sphæræ barbaricæ apotelesmata esse aperuimus: si apud ingenuos animos id alicuius gratiæ est, cumulabimus illud duarum sphærarum accessione, Persicæ & Indicæ. quibus etiam adiiciemus barbaricam ex Ptolemæo, auctore doctissimo Aben-Ezra, ex quo & reliquas duas hausimus, vt in eius luculentissimo libro extant, cui ipse titulum fecit *Initium Sapientiæ*, quem manu scriptum penes nos habemus cum aliis operibus eiusdem Magistri. Ex eo igitur eximio libro ortus sphæræ

Persicæ

Perſicæ primo apponemus, ſecundo ſphæræ Indicæ, tertio ſphæræ barbaricæ Ptolemaicæ, vt extat apud illum Magiſtrum Iudæum hominem ſupra captum Iudæorum. Diuidit autem ſingula ſigna in ternos Decanos, quos ipſe vocat פָּנִים, vt ſupra in Apoteleſmatis tetigimus. Quæ oriantur in quoque Decano ſecundum clima ſuum, apponit, vt habes in exemplo. Egregia eſt cognitio tantæ diuerſitatis μορφώσεων, vt ſi Taurus natos ſub ſe agricolas facit apud Græcos & AEgyptios, apud Perſas eodem tempore alia μόρφωσις reges faciet, apud Indos alia alios. Futilia commenta τ̃ ματαιοτεχνίας nihil magis confutat, quàm τῆς ματαιοτεχνίας perfecta cognitio.

SPHÆRARVM PERSICÆ INDICÆ ET BARBARICÆ ortus ex libro Aben Ezræ Iudæorum doctiſſimi.

ARIES.

DECANVS PRIMVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Aſcendit Figura mulieris. Ipſa eſt מָאֵירְדּוּ. Cauda Piſcis ex mari inſtar viperæ in felle. Trigonum. Figura Tauri.

SPHÆRA INDICA.

Figura Canis, in cuius ſiniſtro pede anteriore lucerna, dextro clauis. CANDE Philoſophus Indorum dicit aſcendere AEthiopem oculis nigris, ſuperciliis extenſis. Eſt autem de Gigantibus, iactabundus, obuolutus pallio albo magno, fune præcincto.

SPHÆRA BARBARICA.

Caſſiepea, genua eius; manus ſiniſtra, & dimidiatum tergum Andromedæ, vna cum pudendis eius, & fimbriis, & piſce poſteriore, & particula fili linei.

DECANVS SECVNDVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Ambo Piſces. Medietas trigoni. Dimidium beſtiæ Mu-

 lier,

lier, in cuius capite est pecten. Lorica ænea. Caput Dæmonis.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris vestimentis obuolutæ & pallio, vnipede figura equina.

SPHÆRA BARBARICA.

Cassiepea, caput Persei cum vola manus dextræ eius. Fimbriæ Andromedæ, & pedes eius. Triangulum. Caput Arietis, cornua eius. Reliquum de filo lineo.

DECANVS TERTIVS ARIETIS.

SPHÆRA PERSICA.

Iuuenis in solio sedens cooperto, in cuius manu sunt חרפים Idola. Homo demisso deorsum capite, vociferans ad Deum. Pectus Piscis cum capite eius. Residuum Trigoni. Alterum dimidium Hydræ.

SPHÆRA INDICA.

Homo flauus, capillitio rufo, iracundus, componens sese ad statum pugnæ: in cuius manibus sunt inaures ligneæ, & virga: vestes vero eius sunt rubræ. Est autem ipse faber ferrarius, qui quum paratus sit bene facere, non possit tamen.

SPHÆRA BARBARICA.

Perseus. Corpus Arietis.

TAVRVS.

DECANVS PRIMVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Strenuus manu sinistra ensem gestans, manu dextra virgam. Super eius humeris sunt duæ lucernæ. Nauis magna. Supra eam Leo, cui insidet homo nudus. Subter naui dimidium cadaueris mulieris mortuæ. Figura hominis.

SPHÆRA INDICA.

Mulier capillata, quæ filium haber, induta vestimentis semiustulatis.

SPHÆRA BARBARICA.

Dimidium Persei cum cauda Arietis. Fusio aquæ, quæ est in extremitate fluuij.

DECANVS SECVNDVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Nauis, in qua est homo iniiciens manum in clauem. Dimidium cadaucris mulieris mortuæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo vultu & corpore similis arieti, digitis instar vngularum caprinarum, cuius vxor similis Tauro, calidus, vehemens nunquam sibi requiem dans, cultor aruorum, educens boues ad arandum & serendum. Item alia figura speciosa, in cuius manu dextra virga, eleuans manum sinistram.

SPHÆRA BARBARICA.

Genua Persei, crura, pedes. Taurus, cornua eius, pedes anteriores, venter, pes dexter. Caput fluminis, & medietas eius.

DECANVS TERTIVS TAVRI.

SPHÆRA PERSICA.

Finis corporis eius, cui caput simile canino. Homo stans in manu tenens bestiam, habens duo plaustra, quibus (singulis) insidet iuuenis agnum tenens, binis equis plaustra trahentibus.

SPHÆRA INDICA.

Homo albis pedibus & dentibus, adeoque longis, vt extent extra labra, colore oculorum & capillorum rubro, corpore elephanti simili, & Leonis, impos mentis, animo ad malefaciendum destinato, sedens in accubitali. Equus, currus, canis, vitulus paruus.

SPHÆRA BARBARICA.

Pes Persei dexter. Humerus Heniochi, caput eius, genua, manus sinistra. Cornu & finis Tauri. Initium fluminis.

GEMINI.

DECANVS PRIMVS GEMINORVM.

SPHÆRA PERSICA.

Cauda figuræ, cuius caput simile canino. Homo manu tenens virgam. A partibus Austrinis duo plaustra, binis equis trahentibus. Singuli homines plaustrorum rectores. Caput bestiæ cornutæ.

SPHÆRA INDICA.

Mulier famosa in aere stans, perita suendi(Sarcinatrix.)

SPHÆRA BARBARICA.

Caput Heniochi, pes eius dexter. Cornu Tauri, humerus canis, pes eius sinister. Caput leporis, pedes eius anteriores.

DECANVS SECVNDVS GEMINORVM.

SPHÆRA PERSICA.

Homo tenens instrumentum musicum aureum, quo canit. Bestia arbori insistens. Lupus, in cuius anteriore pede est signum.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops vinctus caput plumbo, manu scutū tenens, in capite galeam ferream gestans, super qua est corona serica, in manu habens arcum & sagittas, amans risum & ioca, deambulans in horto floribus & arboribus consito, tenens pondera staterae, quae manibus inter se percutit, inter modulandum flores horti carpens.

SPHÆRA BARBARICA.

Vola pedis Heniochi dextera. Alter pes Tauri posterior. Manus Orionis, humerus eius, caput, pectus, cingulum, pes. Pectus Leporis, & cauda eius.

DECANVS TERTIVS GEMINORVM.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis trepidabundi, capite tiaram, manu instrumentum musicum gestantis cum neruiis aureis. Canis latrans. Delfinus. Instar Simiæ. Subula sarcinatoria. Dimidium prius Vrsæ minoris. Cauda bestiæ cornutæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo quærens scutum, & tamen habens scutum & Pharetram, manu gestans sagittā, & vestes & monile gemmeum: cui cordi est modulari, ridere, iocari omni genere iocorum.

SPHÆRA BARBARICA.

Posterior Geminorū, manus eius, cauda, pes dexter, pudenda. Cauda Leporis. Os canis, pes anterior & posterior dextri. Clauus nauis anterior. Dimidium claui posterioris.

CANCER

CANCER.

DECANVS PRIMVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Vrſa maior poſterior. Tota figura inuoluta veſtibus innixa figuræ pſalleti. Porcus ferreus, capite æneo. Puella quædam virgo.

SPHÆRA INDICA.

Iuuenis pulchra ſpecie indutus veſtibus, cum monili, in cuius vultu & digitis eſt quædam diſtortio, corpore ſimili equino & elephantino, pedibus albis, delicatis fructibus e corpore eius pendentibus, inſtar arborum, habitans in viridario caſiam aromaticam producente.

SPHÆRA BARBARICA.

Facies vrſæ maioris. Caput Geminorum prioris & poſterioris, manus eius. Canis minuſculus. Reſiduum de cane maiuſculo. Venter nauis.

DECANVS SECVNDVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Adoleſcentula virgo ſimilis nubi. Dimidium canis. Dimidium auriculatum aſini Septentrionalis.

SPHÆRA INDICA.

Puella pulchro eloquio, in capite habens coronam murteam, in manu virgam ligneam, libenter affectans vinum & muſicam.

SPHÆRA BARBARICA.

Caput Vrſæ maioris. Chela Cancri poſterior. Venter nauis.

DECANVS TERTIVS CANCRI.

SPHÆRA PERSICA.

Adoleſcentula virgo incedens nunc orientē nunc occidentem verſus. Canis poſterior. Alterum dimidium auricularum Aſini Septemtrionalis. Alter Aſinus auſtrinus.

SPHÆRA INDICA.

Homo pede ſimili pedi beſtiæ in corpore habens beſtiam, cogitans nauem inſcendere nauigandi cauſſa, ad importandum aurum, & argentum, annlis vxorum eius fabricandis.

SPHÆRA BARBARICA.

Ceruis

Ceruix Vrsæ maioris, pes anterior dexter eius. Cornua Cancri. Caput Orionis. Finis nauiculæ.

LEO.

DECANVS PRIMVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Vrsus. Canis, in cuius dorso arcus. Dimidium nauiculæ, in qua sunt eius nautæ. Caput bestiæ nigræ. Caput Equi. Caput Asini.

SPHÆRA INDICA.

Arbor magna, in cuius ramis est canis, & auis Ciconia (הַרְחָמָה) Homo indutus vestimẽtis delicatis, inquinatis tamen, habens in animo patrem suum verberare. Eques respiciens ad partes Septentrionis.

SPHÆRA BARBARICA.

Forma Vrsæ maioris, anterior pes eius sinister. Vertex Leonis. Ceruix Orionis. Dimidium nauis.

DECANVS SECVNDVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Idolum manus sursum eleuans, magna voce vociferans, modulabundus saltans. Par telorum. Calix vitreus. Instrumentum musicum ex cornibus capreolorum. Alterum dimidium nauis. Oculus bestiæ. Medietas Equi. Medietas Asini.

SPHÆRA INDICA.

Homo naribus tenuissimis, in capite instar coronæ habens de myrto alba, in manu autem arcus, iracundus, furore Leonino, opertus pallio coloris Leonini.

SPHÆRA BARBARICA.

Labrum Vrsæ maioris, pes eius dexter. Ceruix Leonis. Medietas Orionis. Prora nauis.

DECANVS TERTIVS LEONIS.

SPHÆRA PERSICA.

Figura iuuenis, cuius magisterium est bestias ducere, gestantis manu flagrum, plaustrum trahentis, in cuius medio sedet homo, & puer paruus vna cum eo, manu sinistra vestem tenentis. Coruus. Medietas bestiæ nigræ. Finis Equi. Finis Asini.

SPHÆRA

SPHÆRA INDICA.

Æthiops inquinatus, fatigatus, qui tamen ipſe eſt commodus, & delitiæ in ore eius & caro in manu eius.

SPHÆRA BARBARICA.

Figura Vrſæ maioris, medietas eius. Pars Orionis.

VIRGO.

DECANVS PRIMVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Virgo pulchra, capillitio prolixo, duas ſpicas manu geſtans, ſedens in ſiliquaſtro, educans puerulum, lactans, & cibans eum. Homo in eodem ſiliquaſtro ſedens. Stella nomine SPICA poſterior, quam beſtia. Caput corui. Caput beſtiæ.

SPHÆRA INDICA.

Virgo inuoluta pallio, veſtimentis obſoletis induta, manu vectem (בר) tenens, ſtans in medio ſanguinis, habens in animo ire domum patris.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Poſteriora Vrſæ, cauda eius. Crater, qui eſt ſuper capite Orionis. Pars de corpore Orionis.

DECANVS SECVNDVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Figura complodens manus ſuas, plagata (מוגפת) Homo dimidiatæ figuræ capite inſtar Taurini, in manu ſua habens dimidium viri nudi. Dimidium trabis, in cuius extremo vomer terram proſcindens. Cauda beſtiæ nigræ cum dimidio Leonis.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops totus pilis obſitus, cui tres veſtes ſuperiectæ ſunt, prima ſcortea, ſecunda ſerica, tertia eſt pallium rubrum, in manu tenens atramentarium ad rationem putandam.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Cauda Vrſæ maioris. Caput Virginis, humerus eius. Caput corui, alæ & os eius.

DECANVS TERTIVS VIRGINIS.

SPHÆRA PERSICA.

Residuum de dimidio figuræ. Alterum dimidium hominis nudi. Alterum dimidium caudæ Leonis. Perdix. Duæ spicæ. Dimidium hominis pastoris.

SPHÆRA INDICA.

Mulier candida iactabunda, induta palla tincta, manibus leprosis, Deum implorans supplex.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis. Finis caudæ Draconis. Vrsæ maioris. Humerus Simiæ australis, pars pectoris eius. Coruus. Pes bestiæ.

LIBRA.

DECANVS PRIMVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis iracundi manu sinistra libram tenentis, dextra libros scriptos. Pone eum sequitur homo equo vehens, & psallens. Caput Draconis. Principium fluuij aurei. Philosophi Persarum vocant eum Vrsam maiorem. Pars nauiculæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo in taberna institoria in foro manu tenens stateram ad emendum & vendendum.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas caudæ Vrsæ maioris. Medietas corporis Virginis, vola eius sinistra, in qua Spica. Cauda corui. Pars de cauda Orionis. Pars caudæ Equi, & tergi eius.

DECANVS SECVNDVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Homo ducens plaustrum, in cuius medio homo gestans manu flagrum, & cum eo homo indutus vestimentis sericis, ipse vero sedet super lecto. Iuuenis paruus. Medietas nauis. Medietas Draconis. Medietas Vrsæ maioris. Fons aquæ.

SPHÆRA INDICA.

Homo figura Aquilæ, nudus, sitibundus, cogitans in aerem auolare.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Draconis. Pars caudæ Vrsæ maioris. Pars fimbriarum Virginis.

DECANVS TERTIVS LIBRÆ.

SPHÆRA PERSICA.

Finis nauis ad finem maris aurei. Vertex hominis nudi, manum suam capiti imponentis. Corona super capitibus duorum virorum binis cornibus præditorum.

SPHÆRA INDICA.

Homo vultu instar equini, manu tenens arcum & sagittas.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars caudæ Draconis, pedes anteriores eius, brachia, genua dextra. Pars fimbriarum Virginis; pedes eius.

SCORPIVS.

DECANVS PRIMVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Posteriora Equi. Posteriora Tauri. Niger manu tenēs virgam.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris speciosæ, corpore rufo, comedens.

SPHÆRA BARBARICA.

Pes anterior Vrsæ minoris. Caput canis, brachium eius dextrum. Medietas Libræ.

DECANVS SECVNDVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Homo nudus. Dimidium Equi. Dimidium Tauri.

SPHÆRA INDICA.

Mulier egressa ex ædibus suis, nuda, nihil prorsus habens, recipiens se in mare.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis pedis anterioris Vrsæ minoris. Pars caudæ Draconis. Corona Septentrionis. Pudenda (Signi) Libræ, pedes eius. Corona Scorpij.

DECANVS TERTIVS SCORPII.

SPHÆRA PERSICA.

Initium Equi. Caput eius, qui fert Leporem. Initium Tauri.

SPHÆRA INDICA.

Canis. Duo porci. Pardus magnus pilo albo. Quædam species venationis.

SPHÆRA BARBARICA.

Figura Vrſæ minoris. Pes τȣ̃ ἐν γόνασιν, humerus eius, brachium dextrum. Venter Scorpij. Caput Thuribuli.

SAGITTARIVS.

DECANVS PRIMVS SAGITTARII.

SPHÆRA PERSICA.

Figura hominis nudi. Eſt autem inuerſus, & ſuper capite eius cornus. Corpus canis feminæ. Caput capræ.

SPHÆRA INDICA.

Nudus a capite, ad vmbilicum inſtar hominis: ab vmbilico deorſum inſtar equi, in manu geſtans arcum & ſagittas, & vociferans.

SPHÆRA BARBARICA.

Ceruix Vrſæ minoris. Pars caudæ Draconis. Cauda Ingeniculi: vertebræ colli, & caput eius. Finis Scorpij, ſpondili, qui ſunt in cauda eius. Dorſum Thuribuli.

DECANVS SECVNDVS SAGITTARII.

SPHÆRA PERSICA.

Figura tenens dextra ſua cornua capri. Caput feræ. Dimidium Leporis. Dimidium nauis. Prius dimidium Delphini. Prius dimipium חמרורת.

SPHÆRA INDICA.

Figura mulieris formoſæ, capillatæ, indutæ veſtibus, & funiculis, cum circulis in auriculis eius. Coram ea eſt arcula aperta, in qua eſt monile gemmeum.

SPHÆRA BARBARICA.

Pectus Vrſæ minoris. Dimidium dorſi Draconis, pars de capite eius. Genua Ingeniculati, brachium eius ſiniſtrum. Pars corporis Hydræ. Sagitta & Pharetra eius. Pars Coronæ auſtralis.

DECANVS TERTIVS SAGITTARII.

SPHÆRA PERSICA.

Figura Canis & Equi. Dorſum feræ. Dorſum Leporis. Reſiduum corporis Leonis. Dimidium alterum nauis. Reſiduum Delphini. Cauda Stellionis (סְמָמִירת) Dimidium Vrſæ maioris.

SPHÆRA INDICA.

Homo ſplendore vultus inſtar auri, in manu habens inſtar circuli lignei, tectus oſtio fabricato de cortice lignorum.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas corporis Vrſæ minoris. Medietas corporis Draconis, vertex eius. Pars corporis Aquilæ cadentis. Caput Sagittarij, humerus, pes eius. Corona auſtralis.

CAPRICORNVS.

DECANVS PRIMVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Dimidium alterum Vrſæ maioris. Figura mulieris modulantis. Caput Piſcis magni. Fons aquæ malæ. Corpus Simiæ, caput eius. Caput Canis.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops iracundus corpore inſtar corporis porci obeſi, hirſutus multo pilo, dentibus acutis & longis longitudine trabali, habens ſtimulum boum. Piſcabundus piſces.

SPHÆRA BARBARICA.

Medietas corporis Vrſæ minoris, ceruix eius. Finis Aquilæ cadentis.

DECANVS SECVNDVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Mulier ſuper lecto ſedens, cum qua eſt vitis. Piſcis magnus. Dimidium plauſtri.

SPHÆRA INDICA.

Mulier nigra cooperta pallio, equitans.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis Vrſæ minoris. Pars Draconis. Ala Gallinæ dextera, ceruix & caput eius. Corpus Aquilæ volantis. Media Capri. Vertex eius.

DECANVS. TERTIVS CAPRICORNI.

SPHÆRA PERSICA.

Cauda Piscis. Finis oculi malefici. Finis Simiæ. Alterum dimidium plaustri. Dimidium figuræ sine capite, quia caput eius est in manu eius.

SPHÆRA INDICA.

Mulier nigra, cuius manus idoneæ ad omne opus faciendum, & opificium sericum.

SPHÆRA BARBARICA.

Pars Draconis. Finis corporis Gallinæ, pes eius dexter, & ala eius sinistra. Delphinus. Medietas corporis capri. Cauda Piscis.

AQVARIVS.

DECANVS PRIMVS AQVARII.

SPHÆRA PERSICA.

Caput ensem manu gestantis (τοῦ ξιφήρους.) Caput eius, qui est capite nigro (τοῦ μελαγκορύφου.) & piscatur pisces.

SPHÆRA INDICA.

Æthiops faber ærarius.

SPHÆRA BARBARICA.

Finis caudæ Vrsæ minoris. Pes Gallinæ. Caput Equi prioris. Tergus & cauda Capricorni.

DECANVS SECVNDVS AQVARII.

SPHÆRA PERSICA.

Corpus Equi. Ala Auis, quæ piscatur pisces.

SPHÆRA, INDICA.

Homo Æthiops niger, longa barba, manu arcum gestans, & sagittas, & sacculos, in quibus sunt lapides preciosi, aut aurum.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrsæ minoris. Corpus Equi posterioris, caput eius. Initium Aquarij. Medietas ventris piscis australis.

DECANVS TERTIVS AQVARII.

SPHÆRA PERSICA.

Gallina. Posteriora eius, qui in manu habet Equum. Finis auis, quæ piscatur pisces.

SPHÆRA INDICA.

Homo iracundus, fraudulentus (רַמַּאי) pilosis auribs, cui imposita est corona de circulis ligneis.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrsæ minoris. Corpus Equi. Finis Aquarij. Caput piscis austrini.

PISCES.

DECANVS PRIMVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Caput dimidiati equi habentis alas duas, Initium fluminis. Cauda Piscis, qui vocatur Crocodilus (תְּמְסַח)

SPHÆRA INDICA.

Homo indutus vestibus preciosis in manu habens vas ferreum, pergens domum suam.

SPHÆRA BARBARICA.

Cauda Vrsæ prioris. Manus Cassiepeæ. Venter equi alterius. Initium piscis prioris.

DECANVS SECVNDVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Dimidium fluminis. Alterum dimidium Ingeniculi.

SPHÆRA INDICA.

Mulier formosa alba sedens in naui in mari, & cupiens exire in siccum.

SPHÆRA BARBARICA.

Caudæ Vrsæ minoris. Manus Cassiepeæ. Humerus Andromedæ. Caput mulieris sociatæ cum equo. Posteriora Piscis prioris.

DECANVS TERTIVS PISCIVM.

SPHÆRA PERSICA.

Finis fluminis. Finis piscis, qui vocatur Crocodilus. Residuum Ingeniculi.

SPHÆRA INDICA.

Homo nudus, cuius pes est in ventre eius, in manu habens lanceam, vociferans & terrens latrones.

SPHÆRA

SPHÆRA BARBARICA.

Finis caudæ Vrſæ minoris. Medietas Caſſiepeæ. Pectus Andromedæ. Pars vinculi linei. Poſteriora viperæ.

Atque hæc Aben-Ezra ex priſcorum Arabum monumentis, qui illa ex Indorum & Perſarũ parapegmatis in ſua trãſtulerunt. Sphæra Barbarica hic ſatis ad vetam rationem & finitorem Ægypti relata eſt, præter quam in Ariete. Nam in tribus decanis mala fide redditum eſt de Andromeda & Caſſiepea. Hebræi ex Arabibus *μορφώσεις* cæleſtes in ſuam linguam vertentes Perſeum, exemplo Arabum, hominem portantem caput diaboli, Caſſiepeam, mulierem ſedentem in ſolio, Andromedam, mulierem quæ non habet virum, Orionem gigantem belligerantem vertunt, & alia, quæ nos ſuis nominibus Græcis reddimus, ne *χαχόζηλοι* eſſemus. quod tamen quidam ſcioli ambitioſi tantum abeſt, vt deuitaſſent, vt parati ſint nobis vitio vertere, quod non omnia ad verbum reddidimus, ſi quando ille liber nunquam hactenus Hebraice editus in eorum manus incidat. Vides quantum apoteleſmata Perſica ab Indicis, & vtraque a Barbaricis, & Græcis diſcrepare neceſſe ſit, ſi tales homines euadunt, qualia ſunt *τὰ ζώδια*, ſub quibus naſcuntur. Non ingrata hæc fore ſperamus non ſolum Manilij ſed antiquitatis & humaniorum literarum ſtudioſis.

Pag. 109. v. 10. *Sic alius.*] Gemblacen. *Hic alius*, vt etiam nos olim. Multi, inquit, contenti illis, quæ expoſuimus, Zodiaci ſola apoteleſmata ſufficere dixiſſent, non admixtis inerrantium auxiliis. Nam Zodiaco tenus Agyrtæ Aſtrologi apoteleſmata promittebant. Propertius:

Aſpicienda via eſt cæli, verſuſque per aſtra
Limes, & a ſtellis quinque petenda fides.

Ibid. *Sic alius fuiſſet opus, ſigniſque relatis.*] Gemblac. melius: *Hic alius finiſſet iter, ſigniſque relictis*, &c. Nam *iter* melius hic conuenire, ſequentia probant. *Signis relictis*, deſiſteus iu ipſis ſignis.

v. 11. *ſtellarum numina quinque.*] *lumina*.

v. 19. *Me properare viam Mundus iubet.*] Gemblacenſis lectio multum diſcrepat, & quidem non deterior vulgari:

Me properare viam Mundi lubet.——

Ibid.

Ibid. *Me properare viam.*] Differentia Matheseos vulgaris & Sphæræ barbaricæ.

v. 29. *Cui vota soluit Olympus.*] *votum* Gemblac. & nos olim.

Pag. 110. v. 1. *Andromedamque necat genitor.*] Optime Gemb. *Andromedamque negans genitor. negans* abdicans eam, vtpote quam Ceto tanquam alienam exposuerit. Hinc Cicero in Arateis:

Andromeda aufugiens aspectum mœsta parentis.

v. 6. *Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.*] Duos libros Sphæræ barbaricæ scripsit: in priore, qui est hic, quem nunc in manibus habemus, quintus scilicet operis Maniliani, tractat, *quid valeant ortu*: in posteriore tractabat, quid valeant, *quum merguntur in vndas*. Tempore Firmici vterque liber extabat: & ex vtroque apotelesmata Sphæræ barbaricæ desumpsit, ita κατὰ πόδα in omnibus sequens Manilium, vt commentarij vicem esse possit. Sed hominem ingratum piguit profiteri per quem profecisset, vt ne nomen quidem eius memorauerit. Vbi errauit Manilius, & ipse quoque cum duce suo errauit. Vbi partem signi non apposuit, ne ipse quoque. Aliquando etiam perperam auctorem suum interpretatur, vt suo loco videbitur. Quare iste liber quintus operis Maniliani tractans de ortibus est primus apotelesmaticus Sphæræ barbaricæ: alter, qui periit, erat secundus apotelesmaticus Sphæræ barbaricæ. Sequebantur suffragia Planetarum, de quo libro non semel meminit. Ex duobus igitur istis libris Manilij, qui perierunt, sua apotelesmata Sphæræ barbaricæ concinnauit Firmicus, in quibus & occasus & decreta planetarum simul coniecta sunt. Neque alia decreta planetarum scripsisse Manilium credimus.

v. 7. *Et quod de bis sex astris par quodque reducat.*] Contaminatissima. Gembl. habet: *par quemque reducat.* Lego:

Et quo de bis sex astris pars quemque reducat.

Pars de bis sex astris: ἐπιμολογεῖ τὴν μονομοιρίαν. *Quo reducant quemque.* qualem quemque efficiant αἱ μονομοιρίαι. Nam hæc tractatio nihil aliud quam Monomœriæ sphæræ barbaricæ.

v. 8. *Ac stellis proprias.*] Lego, *Has stellis.* Gemblacensis vitiose: *Ab stellis.*

v. 12. *Colchidis & magicas artes.*] Mendosa sunt. Legimus:

Colchidis & magicas artes qui vertere Iolcho
Medeam iussit.—— Medea mutauit Colchon Iolcho.

Vtraque vrbs clara veneficiis. Sic dicitur vertere solum, vt supra: ——— *& vertere Troiam.* & mutate terram terra. Infra: *Mutabit pelago terras.* — Vera est lectio, quam edidimus.

v, 14. *Nunc quoque vicinam puppim.*] vicinam Argo Arieti dicens ostendit se τῆς ἀστροθεσίας imperitum esse. Similes hallucinationes reperias apud Vitruuium.

Ibid. *Colchidis & magicas.*] Huc faciunt illa ex VI Lucani:

——— & terris hospita Colchis
Legit in Æmoniis, quas non aduexerat, herbas.

v. 15. *Ac dextri lateris.*] Lege:

Nunc quoque vicinam puppim, seu nauiget, Argo
A dextri lateris ducit regione per astra.

Coniungenda vero sunt illa: ——— *nec pelle immunis ab ipsa Nunc quoque vicinam puppim, &c.* Vult enim adhuc cum ipsa pelle aurata in cælo Arietem collocatum esse. Supra: *Et sua respiciens aurato vellere terga.* Versus ille, *Colchidis & magicas*, cum sequente, vt ingenue dicam quod sentio, suspecti sunt νεωτεροθεύστως.

v. 16. *Sed quum prima suos puppis consurgit in vndis.*] repone ex Gemblacensi: ——— *consurgit in ignes.* Primos ignes puppis vocat, non Canopum, quæ stringit orizontem Rhodi, sed emergit supra orizontem Ægyptiacum, & est in gubernaculo australi: sed capiendum de stellis, quæ sunt in gubernaculo aquilonari. Duo enim gubernacula habet Argo, vt & omnis nauis antiquitus. Ælianus lib. IX. cap. XL, & nummi veteres. Textus Bonincontrij agnoscit *ignes.* Quod autem Argo a puppi oritur, & prora eius latet, sciunt & mediocriter docti: quod Græcis est πρύμναν κρούσασθαι, Latinis vero remos inhibere: quod fit quando Nautæ mutato situ in puppim nauim auersam impellunt, non, vt antea, in proram. Ideo auersa Argo in cælo fingitur sita. Aratus:

ἡ δ' ἄρα κυνὸς μεγάλοιο κατ' οὐρὴν ἕλκεται Ἀργὼ
Πρυμνόθεν. οὐ γὰρ τῇγε κατὰ χρέος εἰσὶ κέλευθοι,
Ἀλλ' ὄπιθεν φέρεται τετραμμένη, οἷα καὶ αὐταὶ
Νῆες.———

Vide reliqua: quæ quidem non satis concepisse videtur Auienus. Melius Cicero & Germanicus. Silius libro II. *Conuerso Tyrios petierunt remige patres.* id est πρύμναν κρουσάμενοι. Oritur igitur Argo a puppi, atque adeo Aplustri ipso,

cuius

cuius summitas χηνίσκος dicta a rostro anseris, vt etiam visitur in numismatis Romæ Aratus vocat πρύμνης ἀφλαστῷ. Germanicus in ἀνεκδότοις:

——— *Argoæque ratis qua flexile signum*
In puppim formatur. ——— vt Aratus:
——— πρύμνης δ' ὅσον εἰς ἀφλαστόν. Festus: ἀφλαστρικῶς.
Argo quod curui puppim super attrahit oris
Tingitur, & duro tingit vada cærula rostro.

curuum os τὸν χηνίσκον vocat, quod postea rostrum: ne intelligas τὸ ἔμβολον τῆς πρώρας. Hæc deprauata in vulgaribus exemplaribus.

v.17. *Quatuor in partes quum corniger extulit horas.*] Lege *extulit ora* ex Gemblacensi. & nos ita olim. Virgilius:

Extulis os sacrum cælo. ———

Ibid. *Quatuor in partes:*] Mendum ergò est in Firmico: *In Arietis parte decima oritur Nauis.* Nam quum Manilium verbatim sequatur, videtur legendum *quarta*, non *decima*. Sed quæ hæc sphæra barbarica, nauem oriri in Ægypto in quarta parte Arietis? Monstrum Astrologiæ. Tempore Manilij in finitore barbarico oriebatur ab XI Cancri, ad XXII Virginis, hor. 4. 50″. Vides absurditatem. Manilius nesciebat quid scribebat.

v.18. *Illo quisquis erit.*] Qui nascentur, naucleri erunt, nauicularij, rectores puppis, siue gubernatores.

v.23. *Tiphyn superare trementem.*] Gemblacensis:
——— *superare triremem.* Latet aliquod mendum. Si Latinum esset superare nauem pro adigere, non dubitarem legere:
——— *& in cautes Tiphys superare triremem.* tamquam Tiphys alter adigere nauem, per medias cautes Symplegadas. Sed hæc incerta & vulgata lectio proba. Nam tremens in cautes bono gubernatori accommodum.

v.24. *Tolle istos partus.*]. Gemblacensis: *Tolle istos ortus.*

v.25. *Classemque solutam Sanguine & appulsam terris.*] Nam vt soluta est sanguine Iphigeniæ, ita appulsa Protesilai cæde. Ausonius:

Protesilae, tibi nomen sic fata dederunt,
Victima quod Troiæ prima futurus eras.

v.26. *non inuehet vndis Sidera.*] Quid est inuehere vndis Sidera? Bonincontrius: *Non quærent nautæ in mari Helicen aut Cynosuram.* Acute. Inuehere sidera est quærere sidera? Et tamen ea

interpretatio potest ſimilibus Bonincontrij placere. Sed omiſſis nugis Lege : ——— *non inuehet vndis*

Sipara, nec pelagus Xerxes faciet tegetque. Suſtuleris iſtos partus : ſuſtuleris omnem nauigationem : neque Xerxes vela inuehet vndis, neque faciet pelagus, neque teget. Quis tam imperitus, vt tam felicem emendationem improbare audeat ?

v. 27. *Sipara.*] Rectiſſima lectio. Lucanus :

——— *imaque pandens.*

Sipara velorum, perituras accipit auras. Feſtus Auienus :

———*volitantia raptim* *Sipara conuertunt.* ———

Epictetus: βυθιζομένε ἢ τȣ̃ πλοίȣ ζύ μοι παρελθὼν ἐπαίρεις τὰς σιφάρους.

Ibid. *nec pelagus Xerxes facietque tegetque.*] Fecit pelagus in Atho. Catullus: *Quum Medi irrupere nouum mare.* — *Teget*, claſſibus ſcilicet. Tamen valde placet quod docti viri emendarunt, *ferietque tegetque.* μαςίξει. Vide Herodotum. Hic Gemblacenſis male, meo iudicio, *Xerxen facietque tegetque.*

v. 28. *Roma Syracuſas.*] Interpolatum. Gemblacenſis :

Vera Syracoſis Salamis non merget Athenas.

Quæ mihi ſunt tenebræ Cimmeriæ. Tantum abeſt, vt Salamis merſerit Athenas, vt contra Athenienſes Salamina vaſtarint. Sed male apud Syracuſas rem geſſiſſe Athenienſes ducibus Nicia & Demoſthene ſcimus, item Athenienſes ἐν Σικελίᾳ νῆας τεσσαράκοντα καὶ διακοσίας ἀπολέσαι, teſtis Ælian. ποικίλ. ε̄. ι. An huc referenda, quæ Silius libro XIV, canit, neſcio, vbi de Syracuſis agit.

Et Salaminiacis quantam Eoiſque trophæis
Ingenio portus vrbs inuia fecerit vmbram.
Spectatum proauis ter centum ante ora triremes
Vnum naufragium, merſaſque impune profundo
Clade pharetrigeri ſubnixas regis Athenas.

Sane mirum, ni eadem ſit hiſtoria. Et de hac clade Athenienſium rurſus infra repetit.

Armaque fixa Deis, aut quæ Marathonius hoſtis
Perdidit.— quæ eſt hiſtoria, quam tangit Ælianus loco ſupra a nobis producto. Quicquid latet ſub inuolucro huius verſus, ad illud alluſerit Lucanus libro tertio :

Treſque petunt veram credi Salamina carinæ.

Nam tam hic, quam apud Lucanum, Salamis dicitur vera.

v. 30. *ſuſpenſus vterque Orbis.*] oriens, & occidens : vel potius

Terra

Terra, & cælum. quod magis placet. Sequitur enim :

——— *& in ponto cæli fortuna natabit.* Sed Gemblacen. *vtrunque.* Lego *vtrinque.* Manifesta sententia.

v.31. *& in ponto cæli fortuna natabit.*] Adulatorium : vt in Sphæra mundi : ——— *& in ponto quæsitus rector Olympi.*

v. 33. *Et coit ipsa sibi tellus.*] Supra :

Fecit & ignotis itiner commercia terris.

v.34. *Sed summa lateris.*] Non apposuit τὴν μονομοιρίαν, quia e regione nauis vult oriri Orionem, illam quidem a dextra, hunc sinistra in eadem μονομοιρίᾳ, hoc est, quarta parte. Firmicus designauit : *In Arietis sinistro latere, in parte scilicet decima oritur Orion.* Ex quibus apparet eum sensisse nauim non in quarta parte oriri, sed in decima. Repetit enim, ne possimus erratum putare.

Ibid. *Sed summa lateris.*] A sinistra parte Arietis in qnarto gradu oriente Orione, nascentur homines solertes, ἀναστροφοι, πολυκίνητοι, soliciti, vrbanis togæ officiis & salutationibus matutinis occupati.

v.35. *de parte sinistri.*] quarta scilicet parte Arietis, sed a læua, vt in eadem quarta nauis, sed a dextra. En iterum astrologiam Manilianam. Sæculo Manilij in finitore barbarico oriebatur a XXIII Tauri, ad XIX Cancri, horis duabus. Prima oriebatur, quæ occidentalissima ἐν τῇ δορᾷ, quam sinistra gestat: vltima quæ in coxendice.

Pag. 111. v.3. *magnum complexus Olympum.*] Gemblacensis :

——— *magnumque amplexus.*

v.4. *cælumque trahente.*] Hoc dicit propter magnum cæli spatium, quod obtinet, de quo in sphæra satis.

v. 5. *Et mentita.*] Gemblacensis : *Ementita*, vt nos in priore editione. De insigni Orionis claritate, quam hic tangit Manilius, ita canit Aratus :

——— μὴ κεῖνον ὅτις καθαρῇ ἐπὶ νυκτὶ
ὑψοῦ πεπτηῶτα παρέρχεται, ἄλλα πεποίθοι
οὐρανὸν εἰσανιδὼν προφερέστερα θηήσασθαι.

v. 8. *Inde relaxato properantia corde videre.*] Scribendum, vt olim edidimus :

Indelassato properantia corda vigore.

Etiam Gemblac. & textus Bonincontrij habet *Indelassato.*

v.9. *totoque habitabit in orbe*] Profecto sequentia legendum

 præcipiunt

præcipiunt: ——— *totaque habitabit in vrbe.* Simile de mercatore proximo libro: ——— *totius & esse Orbis in hospitio.* ———

v.10 *vnumque per omnia verbum.*] Hoc est, HAVE.

v.12. *Sed quum se terris Aries ter quinque peractis.*] Ait in xv. gradu Arietis Aurigam supra finitorem barbaricum tolli. Sæculo Manilij oriebatur a prima Arietis, ad xx Tauri, hor. 2. 45. Prima stella, borealissima in capite: vltima, quæ in dextro pede.

Ibid. *Sed quum se terris.*] Auriga oriente, aurigæ nascuntur, equorum domitores, curulium Circensium agitatores, desultores, armaturis militaribus sese exercentes, cursores. Bellerophontis genitura. Salmonei genitura.

v.14. *cliuoque rotas conuellit ab imo.*] Quia oriens ascendit, non solum dixit eum ascendere, sed, quia auriga, conuellere rotas ex cliuo. Nam aurigæ plostra aut carros per cliuum ingentes solent posteriores rotas nixu adiuuare. Quod Manilius dixit ab imo cliuo rotas vellere, tanquam hæreant rotæ, ni adiutentur. Alfenus Iurisconsultus dixit subleuare plostrum in cliuo Capitolino, ad legem Aquiliam l. 52 §. In cliuo.

v.15. *Qua gelidus Boreas Aquilonibus instat acutis.*] Firmicus *Aquilonem versus.* Sed quid est Borean instare Aquilonibus? Idem profecto, quod Istrum instare Danubio, Eridanum Pado. Nam βορέας est Aquilo. Effundebat versus hic noster, neque ad incudem reuocabat. Excusari non potest, vt illud apud Lucretium: *Matuta Auroram portat.* Nam est, vt illud,

leni fluit amne Garumna.

v.16. *Cæloque retentans.*] *retentas.*

v.20. *ac torto stringere gyro.*] Gemblac. *toto stringere.*

v.21. *At quum laxato fugerunt cardine claustra.*] Laxatis carceribus. Melius, *Aut quum.*

v.24. *Vincentem pedibus ventos.*] Quis vsus pedum stanti in curru? Vincit sane ventos pedibus equorum, non suis. At Latinitas postulat intelligi de ipsius aurigæ pedibus. Suspecta lectio. Fortasse: *Vincentem penitus ventos.* quod verum videtur.

v.26. *totum prætludere Circum.*] Gemblacensis: *percludere.* Lego *perludere.* ludere per totum Circum.

v.28. *nunc dextros ire per orbes.*] Dextratio in Circensibus curriculis, nimirum exterior flexus.

v. 28. *nunc meta currere acuta.*] Siniſtratio, interior flexus. ἐν γύρῳ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω.

v. 30. *Nec non alterno deſultor.*] Deſultor a veteri magiſtro redditur ζεύξιππος, μεταβάτης, hoc eſt Combinator. Deſultores in Circo præmittebantur miſſuum nunciandorum. Caſſiodorus: *Equi deſultatorij, per quos Circenſium miniſtri miſſus denunciant exituros, Luciferi præcurſorias velocitates imitantur.* Hygenus in Mythologico: *vnde etiam Romani ſumunt inſtitutum, quum deſultorem mittunt. Vnus duos equos habet, pileum in capite: equo in equum tranſilit.* Recte ergo Combinatores ſunt deſultores. Gloſſæ: *Combinare*, ζευγνύειν. Iuncti enim erant equi: ab equorum alterutro in alterum corpus tranſmittebant. Præmiſſio illa Combinatorum, ſiue Deſultorum dicebatur περιιππεία τῶν ζευξίππων vel τὰ περιιππικά. Sed an ἀμφιπποι iunctis equis vterentur, dubito. Ælianus quidem ſcribit τοὺς περὶ Ἰστρον βαρβάρους μεταβαίνειν ἀπὸ ἵππων εἰς ἄλλους ἵππους. Sed illi equi poſſunt etiam non eſſe iuncti. Firmicus hunc locum transferens in ſuum librum, vt ſolet, *quadrupedum* interpretatur quadrigarum. *Aut*, inquit, *qui ſaltu quadrigas tranſeat.* Quod ſi verum erat, accipiendum fuerit de genere aurigatum, qui dicebantur Vertumni. Propertius:

Eſt etiam aurigæ ſpecies vertumnus, & eius,
Traiicit alterno qui leue pondus equo.

Atqui Vertumnum non intelligit Manilius, ſed potius ſimplicem deſultorem equorum, cui opponit equitem Singulatorem, quum ait: *Aut ſolo vectatus equo.* ——— cuiuſmodi equitum meminit Iſidorus lib. XVIII, cap. XXXV. Sed Iulius Firmicus, qui totam ſuam ſphæram barbaricam ſine vlla immutatione a Manilio mutuatur, in Manilij mente reddenda non ſemel lapſus eſt.

v. 31. — *& ſtabiles poterit defigere plantas Per quos vadit equos.*—] Talem deſcribit Cloelium Silius lib. X.

Milite non illo quiſquam felicius acri
Inſultarat equo, vel ſi reſupina citato
Proiectus dorſo ferret quum membra, vel idem
Si nudo ſtaret tergo, quum rapta volucris
Tranſigeret curſu ſonipes certamina campi.

Stantes in equo in curſum effuſis habenis admiſſo & nos vidimus aliquando. Sed & Silius ſingulari equo modo inſidentem modo per eius terga incedentem inducit. At noſter Manilius

per

per equos combinatos, Homerus quoque per conquaternatos desultasse veteres canit ἰλιαδ. ο̄.

> *ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελητίζειν εὖ εἰδὼς,*
> *ὅς τ' ἐπεὶ ἐκ πολέων πίσυρας συναείρεται ἵππους,*
> *σεύας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυ διώκῃ,*
> *λαοφόρον καθ' ὁδὸν, πολέες τέ ἑ θηήσαντο*
> *ἀνέρες, ἠδὲ γυναῖκες. ὁ δ' ἔμπεδον ἀσφαλὲς αἰεὶ*
> *θρώσκων ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἀμείβεται· οἱ δὲ πέτονται.*

In quibus vides expressam Manilianorum versuum mentem. Vetus Scholiastes ita habebat: Δημήτριος φησὶ τεθεωρηκέναι τινα μεταβαίνοντα, ὡς ὁ Ποιητὴς λέγει, κατέχοντα τοὺς χαλινοὺς, καὶ ἀνεμποδίστως τηροῦντα τὸν δρόμον τῶν ἵππων, καὶ ὅτι νῦν ἐν Ῥώμῃ τοῦτο γίνεται. desultorem intelligit Val. Flaccus VI.

> ——— *comitumque celer mutator equorum.*
> *Mœsus, & ingentis frenator Sarmata conti.*

Comites equos vocat iunctos ἀμίππους quidam desultores interpretantur. Nos rem similem, non eandem scimus fuisse: similem quidem, quatenus ἅμιπποι erant equi iuncti: dissimilem, quod in altero auriga insidebat, ex altero autem miles armatus pugnabat. Sed & ἅμιππον in aliam mentem a veteribus vsurpatum meminimus, quod quidem ad institutum hoc nihil facit.

v. 33. *nunc arma mouebit.*] Firmicus: *Atque apprime vectus equo militares armaturas exerceat.* Et male mentem Manilij assecutus est, qui nihil tale sentit, & armatura quid esset, ignorauit, quum ait ex equo armaturas militares exerceri. Decepit hominem vitiosa interpunctio, quam etiam vulgatæ editiones retinuerunt:

Aut solo vectatus equo nunc arma mouebit. Atqui Manilius scripserat. ——— *ludet per terga volantum,*

Aut solo vectatus equo. ——— Aut, inquit, desultor erit, aut singulator: hoc est, fidei alternis dorsis duorum equorum: & ludet aut duorum, aut vnius dorso. Est autem ludicrum illud, quo se exercet nobilitas hodierna, cuius tirocinia, & rudimenta prius periclitatur in equuleo ligneo. Armatura est ὁπλοδιδαξία, & a campidoctore in castris docebatur diebus festis. Vegetius libro primo, cap. XIII. Eius numeros omnes & gestus studiose edifcebant milites, si quando vacabat illis a muneribus castrensibus. Suetonius Augusto: *Exercitationes campestres equorum & armorum statim post bella ciuilia omisit.* Vides distingui armaturas ab eque-

ab equestribus exercitationibus contra Firmici sententiam. Armaturæ etiam dicebantur, quum armati currebant. Græci: ὁπλοχίσας, ὡς χαλκῶν ἁρματέρας, οἷοί περ εἰσὶν οἱ μέθ' ὅπλων ὀρχήμενοι. Est πυῤῥίχης εἶδος. Artemidorus libro primo: τὸ λεγόμενον ὅπλον τελέταιον τῶν ἀγωνισμάτων. Videtur non dissimile armaturæ militati.

v.39. *& stabiles poterit desigere plantas.*] vidimus Turcas, qui non solum equitantes subito surgentes equo plantis insisterent, sed etiam ita stantes iaculatentur. Vide itinerarium Martini nobilis a Baumgatten, lib. primo, cap. xx.

Pag.112. v.1. *Nunc licet in longo percussus.*] Puerilis error veterum *percussus*, pro *per cursus*. Ita olim emendauimus. Ita etiam Gemblac. Sic apud Petronium:—*quatere ad excussum iubas*, pro, *ad excursum*. Adeo vetus est hæc scripturæ indoles, vt Græculos inepte pronunciate adegerit, κῦσσος, ἱππόδρομος. Scribendum erat, κῦρσος. Sed ea erat illorum sæculorum scriptura.

v.3. *Hinc mihi Salmoneus.*] Contaminatissimum locum hunc egregie restituit Gemblacensis:

Hinc mihi Salmoneus, qui cælum imitatur in orbe
Pontibus impositis, missisque per æra quadrigis
Expressisse sonum Mundi sibi visus, & ipsum
Admouisse Iouem terris de fulmine fingit,
Sensit & immensos ignes, super ipse secutus
Morte Iouem didicit, generatus possit haberi.

Hyperbaton, sententia tamen aperta. Hinc Salmoneus possit videri generatus, qui cælum in terra imitatur, & missis curribus per pontes æneos putabat se admouisse Iouem fulminantem terris, sed malo suo, quippe veros ignes Iouis sensit, & sequutus ipsum verum fulmen didicit & expertus est Iouem.

v.4. *Motibus impositus.*] Gemblacensis. *Pontibus impositis*. impositis & missis quadrigis per pontes & æra. ἐν διὰ δυοῖν. pontes æneos.

v.5. *Amouisse Iouem.*] *Admouisse* Gembl. vt nos olim.

v.6. *non vlla tulit vestigia campus.*] Gemblacensis:

——— *non vlla tulit vestigia cursu.*

v.13. *Hic erit.*] *Hac erit*. Sed Gemblac. habet *His erit*, Fortasse bene. τὸ *cauere* hic est ex inre.

v.14. *Quumque decem partes.*] In Arietis parte vicesima oriuntur Hœdi. Oriuntur cum Capra, & humero Aurigæ. Vide supra.

pra. Lasciuos creabunt, petulcos, illecebrosos, amoribus, ac luxui deditos, sola libidine fortes. Captarios etiam efficient, ac fistulatores.

v.17. *Qua dexter Boreas spirat.*] Firmicus: *Aquilonem versus oritur Hædus.* Ita ad verbum Manilium suum interpretatur.

v.17. *nec crede seuera Frontis opus.*] Locus fœdissime interpolatus. Lege:

—— nec crede seueræ
Frontis opus signo. strictos nec crede Catones.

Hoc est: neque adeo putes seueros ac graues mores sub hoc sidere promitti. Hoc Hœdorum petulantiæ non conuenit. Maior & grauior res est, quam vt ei signo attribuatur. Itaque quod dicit: —— *nec crede seueræ Frontis opus signo* —— est, ne attribue, neue assigna seueritatem illi sideri. Sic in fine Apotelesmatum:

Ne dubites homini diuinos credere visus:

hoc est attribuere. Infra in apotelesmatis Libræ:

Teue Philoctetа, cui malim credere parti?

Ibi quoque est attribuere. At Firmicus vulgarem huius verbi notionem sequutus ioculari errore egregiam sententiam deprauauit. Scribit enim: *Hoc sidere quicunque nati fuerint, aliud ex fronte pollicentur, aliud latenter in moribus celant. Sunt enim austera facie, prolixa barba, obstinata fronte, ita vt Catonis prorsus institutum imitari videantur. sed totum hoc fucato mentiuntur affectu.* In quibus paraphrastæ Maniliani verbis vides τὸ *credere* vulgari notione acceptum. Imperite τὸ *nec crede seueræ Frontis opus signo* putauit idem esse, ac si dixisset: noli credere seueræ fronti: vel:

Fronti nulla fides. ——

v.18. *structos nec crede Catones.*] Inepte. Lege:

—— *strictos nec crede Catones.* Alibi: *& strictas pondere mentes.* Firmicus libro v.cap.11. *facit strictos, auaros, sordidos.* Sane strictos intelligit στεγανούς.

v.19. *Atque parem Tarquinium.*] Manifesto legendũ *Torquatum*, vt etiam Gemblac. & nos in priore editione. Nota sunt Manliana imperia.

v.20. *Maius onus signi est.*] Gemblac. *signo.* Ita etiam nos olim. Illud onus, inquit, est impar molli & lascino signo.

v.22. *& in luxum agiles.*] Magis probo Gemblac. lectionem, *& in lusus.*

v. 24. *In vulnus nunquam virtus.*] Plane eſt, quod ille ait : —— *ſolaque libidine fortis* Quo acroteleutio hæc & ſequentia explicantur. Nam ne hæc quidem aſſequitur Firmicus, quum ita interpretatur : *qui omne pugnarum periculum perhorreſcant.* Arqui Manilius vult contra eos φιλοκινδύνους non vtique vlla virtutis προαιρέσει, ſed libidinis impetu. Quos virtus non poteſt, eos fortes fecerit libido.

v. 28. *Paſtoremque ſuum generant.*] Hœdi non poſſunt dicere paſtorem ſuum, niſi Caprarium. Inepte igitur Firmicus ouium paſtores intellexit. Neque enim magis paſtorem hic pro opilione potes accipere, quam hœdos pro ouibus.

v. 30. *Sed quum bis denas.*] In viceſima ſeptima parte Arietis oriuntur Suculæ; quod eſt falſum. Tempore Manilij oriebantur ſupra finitorem barbaricum cum XVII Tauri. Ergo orientes Suculæ inquietos, impigros, populariter ſeditioſos, turbulentos, pacis, ac quietis inimicos efficient. Naſcuntur etiam ſubulci. Eumæi Vlyſſis ſubulci genitura. ὑάδες παρὰ τὸ ὕειν putant dictas Græci: quo alluſit ſatis obſcure Val. Flac. v. *Pliades, & madidis rorantes crinibus ignes.* Latini Suculas non a ſucco, vt inepte Nigidius. ſed tanquam ὑάδες ſint ὕες ὑποκορισικῶς

Pag. 113. v. 1. *Seditio clamorque iuuat.*] Erunt ὀχλοκόποι, φιλοθόρυβοι, κυκηταί. Ptolemæus.

v. 2. *Roſtra volunt monteſque Sacros.*] Gembl. *montemque ſacrum.* Prius magis poeticum. hoc magis ad hiſtoriam. Vnus enim eſt mons Sacer.

v. 3. *Pacis bella probant.*] Male diſtinguitur vulgo. Ita interpunge : —— *raroſque Quirites Pacis: bella probant.* — Quirites raros pacis vocat ſeditioſos, vt quum in montem Sacrum receſſerunt.

v. 4. *Immundoſque greges agitant.*] Immundos greges ſuum. Nam quia ὑάδες dicuntur, hinc Suculæ etiam. Latinis ab eadem origine. Vnde vanitatis damnes metaphraſten Firmicum, qui ſcribit : *Facit enim hoc ſidus bubulcos, opiliones, armentarios, ouiumque paſtores.* Sub vno nomine immundorum gregum hæc omnia pecudum genera comprehendit mendoſe.

v. 5. *Et ſide interdum non alium genuere Bootem.*] Bootem ſub hoc ſigno natum inooi olim putabamus non futili argumento; quod Hyades ſint in Tauro. Sed & hoc modo ſub Pliadibus

nati fuerint etiam bubulci. Monstrum lectionis præfert Gemblacensis: *Et fidunt nerciadu genuere syboeten.* non magni moliminis est veram lectionem eruere:

Et fidum Laertiadæ genuere syboten.

Hinc, inquit, subulcus, qui Græce συβώτης, Eumæus natus est Vlyssi. Dubitas esse veram lectionem? Dubitabunt sane quidam, quibus omnes nostræ felices coniecturæ sunt ἀλγηδόνες ὀφθαλμῶν, neque eos dormire sinunt, non magis quam illum Miltiadis trophæa. Nouimus aliquot horum & ridemus, quos Miltiadis trophæa excitent, quos prius oportebat esse Themistocles.

Ibid. *Et fidum Laertiadæ genuere syboten.*] Εὐμαῖε συβῶτα quoties legitur in Odyssea? Vise locos. Suculæ igitur, quas Græci ὑάδας vocant, subulcos faciunt ortu suo, qui nascuntur. Immerito Ciceronis libertus Tiro Latinos veteres reprehendit, qui ὑάδας Suculas verterunt.

v.6. *Hos generant Hyades.*] Interpunge:

Hos generant Hyades mores. Surgentibus astris.

v.7. *Vltima Lanigeri quum pars excluditur orbi.*] Fortasse *orti*, non *orbi*. Vtrunque probum.

v.8. *Quæ totum ostendit terris atque eruit vndis.*] Firmicus: *In Arietis parte tricesima, quæ pars totum signum supra terram semper ostendit.* Plane fucum Manilij se prodit, quem ne semel nominare pensum habuerit. Capram ait cum XXX parte Arietis emergere. Sed eo sæculo potius cum XXIII Arietis supra finitorem barbaricum existebat.

v.10. *Et gelido stellata.*] Scribo: *E gelido*, aut, *Ex gelido*.

v.12. *Fundamenta dedit.*] Nihil muto. Videndum tamen, an in archetypo fuerit, *Fidalimenta*. vnde *Fundamenta* factum. Hæc dubitatio ratione non caret. imo vera est. Nam ita legit Firmicus: *Exoritur Capria, quam fabulosi Poetæ alimenta volunt Ioui infantulo præbuisse.* Hæc adscribunt suspitioni nostræ.

v.14. *Hinc timidæ mentes.*] Gemblacen. *Hinc fidæ mentes.* Non probo.

Ibid. *Hinc timidæ mentes.*] [illegible].

v.15. *Suspensa in trepidis.*] Dele τὸ *in*. In tricesima igitur parte Arietis oriente Capella, timidi, suspensi, trepidi, soliciti, nouarum rerum cupidi nascuntur.

v.16.

v.16. *His etiam ingenium visendi ignota cupido.*] Ingenium cupido est his visendi ignota. An qui sciunt Latine hoc probabunt? Recte olim emendauimus:

His etiam ingenitur visendi ignota cupido.

Nascentibus ingenitur quoque cupido ignota visendi.

v.17. *Vt noua per montesque.*] Gembl. & textus Bonincontrij.

Vt noua per noctisque ruunt arbusta capellæ. Malim,

Vt noua per montes quærunt arbusta capellæ.

Sed nihil mutandum. His significat, eos, qui sub Capra nascentur, fore eiuscemodi, vt quos ῥέμβοις Græci vocant.

v.19. *Taurus in aduersos præceps attollitur ortus.*] Legimus.

Taurus in auersos præceps vt tollitur ortus.

Taurus oritur posteriore sui parte, hoc est τῇ ἀποτομῇ. Ita Pleiades oriebantur tunc. Nam Virgiliarũ sidus constituit ἀποτομὴν ταύρου, secundum veteres, quamuis posteriores hoc correxerint. Propterea dicitur auersus oriri, quod non τῷ βυκεάρῳ, sed posteriore parte oriatur. Deinde præceps oritur, vt dicitur hic: quia nimirum προσεντελικῶς situs est in Zodiaco. quo nomine πεπληνότα dicit Aratus, vt & alibi monemus. Minus prudenter Vitruuius caudam illi attribuit. Vnde enim cauda interciso? Sed habet auctores suos. Nam Calippus καὶ Ζυγῶνος scribit, τοῦ ταύρου κέρκος δύνει. Item ὁ Ταυρῶνος: τοῦ ταύρου ἡ κέρκος ἐπιτέλλει. & Nicander in cauda Tauri Pleiadas collocat.

——— αἱ δ' ὑπὸ ταύρου ὁλκαίην φαίρονται.

v. 20. *Sexta parte sui certantes lucis ad oras Pleiades ducit.*—] *certantes*, lumine scilicet. In Sphæra:

Septem illam stellæ certantes lumine signant: Gemblacensis habebat *lucis odores.* male. Firmicus: *In Tauri sexta parte oriuntur Pleiades.* Aliud est, Taurus ducit Pleiades sexta parte sui, aliud Pleiades oriuntur sexta parte vel gradu Tauri. Nam sexta parte sui, intelligit sextam partem signi, hoc est quinque partes de triginta. Sexta parte Tauri, hoc est sextum gradum. De Pleiadibus superiori libro adduximus versus ex Phænomenis Ouidij, qui melius mentem Arati assequutus est, quam Germanicus. Nam σκαιὴν ἐπιγουνίδα intelligendam τοῦ Περσέως non τοῦ ταύρου. Germanicus sub genu Tauri collocat:

Poplite sub læuo Tauri, certissima signa

Pleiades subeunt. breuis & locus occupat omnes

Nec

Nec faciles cerni, nisi quod coeuntia plura
Sidera communem ostendunt ex omnibus ignem.

Manifestus est error.

v.22. *In lucem educunt.*] Lego: *In lucem eduntur.* — Tauro sexta parte sui oriente exiltunt & Vergiliæ. Sed temporibus Manilianis oriebantur supra finitorem barbaricum cum XXIII parte Arietis. Earum ortu generantur vinosi, mulierosi, petulantes, mendaces, expoliti, effeminati, pumicati, citrati, cinædi.

v.23. *Perque dapes, mensasque super.*] Malo, *mensaque super.*

v.24. *Et sale mordaci.*] Sunt apinarij, quos *Plaisantins* vocant Galli mei. Volcatius in Vero scurras mimarios vocat, qui dicteria funditabant, qualia scurræ, hoc est actores, & Vrbicarij in mimis. Proprie Dicterium verbum scenicum, vt alibi ostendimus ex Varrone:

Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

εἰσόδια in fabulis cum locum obtinebant, quem in arte fidicina προκιθαρίσματα. Aliter dicuntur ἀναβολαὶ, καὶ ἐνδόσιμα, καὶ πρόχορδα ἄσματα. Experimenti enim gratia tantum fiebant. Propterea δεικτήρια dicebantur, tanquam δείγματα quædam. quod essent specimen futuri cantus, aut modorum fidicinorum. Nam experimentum in antecessum dabant mimarij scurræ, & pantomimi, & citharistæ. Quum autem scurra vrbicarius prodiret in scenam, is citharam, aut psalterium adferebat, aliquid proludij loco præcenturus ad colligendum studia & fauorem spectatorum. Varro ex illis, quæ iam citauimus:

Et orthophallica attulit psalteria,
Quibus sonant in Græcia dicteria,
Qui fabularum collocant exordia.

Multa autem ridicularia in eo specimine funditabant, adeo vt dicteria in maledicæ procacitatis infamiam abierint. Quin & psalterij, de quo iam diximus, nomine probra intelligebantur. Paulus Sententiarum libro V. De iniuriis: *Psalterium, quod vulgo dicitur canticum, in alterius infamiam compositum, & publice cantatum.* Canticum, dicterium, psalterium, tria hæc idem significant, & ab eadem historia prodierunt. Nam sæpe ab auctoribus cantica mimorum, & dicteria mimorum citantur: qua ratione & mimus quoque ipse Cantor dicebatur. Horatius:

—donec

——*donec Cantor, Vos plaudite, dicat.* Quod Turnebus primus indicauit. Cantator etiam. Glossæ: *Cantatores* τραγῳδηταί. Illa dicteria si ante fabulam erant, dicebantur εἰσόδια, si in media fabula interponerentur, ἐμβολαί. Vnde mulier embolaria Plinio, ἡ θυμελική. Si in fine fabulæ, ἐξόδια. Vnde apud auctores passim mentio Atellanorum exodiorum. Iuuenalis:

Vrbicus exodio risum mouet Atellanæ.

Firmicus libro VI, exitus fabularum vocat: *Cum effeminati corporis mollitie cinædos efficient, & qui veterum fabularum exitus in scenis sæpe saltantes imitentur.* In Græco, vnde accepit, sine dubio scriptum fuerat, τοὺς τὰ μύθων ἐξόδια ὑποκρινομένους ἀπεργάζονται. Porro dicterium perperam a dicendo Varro. Nam ne Latinum crederet, potuit eum monere character, & flexus, item natio, vnde, etiam teste ipso, in Latium venit. Nam ipsemet in Græcia hoc fieri dicit. quod quidem verum est. Primus enim Augustus Pantomimos e Græcia in scenam Romanam euocauit. At dicteria ex eadem Græcia petita iamdudum in ea scena produci solebant. Claudianus scurram mimarium, siue actorem vibicum, item & pantomimum pulchre hisce versibus designauit:

Nec molles egeant nota dulcedine ludi,
Qui lætis risum salibus mouisse facetus,
Qui nutu, manibusque loquax. —

Nam prior est scurra mimarius: alter pantomimus. Hic vero Manilius non quidem mimarios intelligit, sed vrbanos tantum, quos Scurras vocant, vt ait Plautus.

Ibid. *Et sale mordaci.*] φιλόμωμοι, καὶ διασύρται. Ptolem.

v.25. *Illis cura sui vultus.*] Magis placet lectio Gemblac. *sui cultus.* nimirum φιλοκάλους, καὶ κομμωτὰς intelligit, tam illa, quam hac lectione.

v.26. *tortosque in flexum ponere crines.*] Rectissime Gemblac. ——*tortos in fluctum ponere crines.* Vndantes crines calamistratos intelligit. recte, inquam. *In fluctum* κυματολογία. vocabatur enim ἀπόχυμα. Canones nomine Clementis: οὐκ ἐξεστί σοι τρέφειν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, καὶ ποιεῖν εἰς ἕν, ὅ ἐστι σπατάλιον, ἢ ἀπόχυμα, ἢ μεμυρισμένην τηρεῖν.

Ibid. *inflexum ponere crines.*] Hanc lectionem videtur agnoscere Firmicus: *quorum inflexi crines torqueantur.* Nobis magis placuit Gemblacensis lectio.

v.27.

v.27. *Aut vndis reuocare.*] Ineptissime. Demissi crines sunt vndantes, & in fluctum positi. quomodo contrario modo, hoc est reuocati, possunt esse vndantes? Non satis absurditas manifesta? Non solum in hoc auctore, sed in omnibus manuscriptis non raro hæc commutant, & alternant *vincla, vnda.* vt iam vidimus supra. Sic infra *Sanguineis vinclis* pro *vndis* editum fuerat. Profecto & hic quoque legendum *vinclis.* Tæniis aut vittis crines reuocare tam effeminatorum, quam in fluctum ponere. Vtrunque enim feminæ faciunt. Totus vero locus reliquus ex Gemblacensi ita concipiendus:

——— tortos in fluctum ponere crines,

Aut vinclis reuocare comas, & vertice denso Fingere.

Firmicus: *quorum inflexi crines torquentur semper in ostro,* id est purpureis vinclis, aut vittis.

Ibid. *Aut vndis reuocare.*] Quispiam etiam suspicari posset legendum, *Aut vinnis reuocare.* Nam *vinnus* cincinnus dicebatur auctore Isidoro. Prior tamen lectio vera est.

v.27. *& vertice denso Fingere.*] κρωβύλον & σκορπίον paruo discrimine inter se discrepantes eiusmodi crinium suggestus vocabant Attici, quod Canones nomine Clementis vocant ποιεῖν εἰς ἕν. Seruius in illud, *— crines nodantur in aurum: veluti ratiolum, quod colligit comas, κρωβύλη.*

v.28. *& appositis caput.*] Appositi capilli, ἡ πρόσθετος, ἡ φενάκη. Varie autem hoc genus homines a Ptolemæo vocantur: φιλοκάθαροι, φιλόκοσμοι, καλλωπισταὶ, κομμωταὶ, φιλόκαλοι. Firmicus: *nec non appositis alienis crinibus fictam & compositam pulchritudinem mentiantur.*

v.30. *sterilesque optare lacertos.*] Volsos intelligit, καὶ δρωπακιστάς, vel potius δεδρωπακισμένους, καὶ πεπιλωμένους, resinatos. Martialis:

Nullusque viuat in tuo pilus crure.

Intelligit ergo læuigatos, pice ac psilothro curatos. Capitolinus in Pertinace: *Vasa Samia calfactandæ resinæ, ac pici, diuellendis hominibus, ac læuigandis.* δρωπακιστὰς Glabratores & Glabrarios vocabant, qui etiam, si Diis placet, in officio domus Augustæ. Verus inscriptio: DIOPHANTVS. TI. CAESARIS. ORNATOR. GLABR. id est ornator glabrarius. Adde ex Glossis, σμήκτης, *Pumicator.* Miratus sum apud Martialē non solum corpus πτίλωσις, sed etiam caput ipsum, libro III. *Psilothro: faciemq; leuas & dropace caluum.*

Nunquid

Nunquid tonsorem, Gargiliane, times?
Atqui decaluari in probris erat. Sequitur: *Quid faciem tingis?*— Ridicule. veteres libri: *Quid facient vngues?* Nam sequitur. *——— nam certe non potes illos Resina, Veneto nec resecare luto.* Si, inquit, tonsorem metuis, vt capiti tondendo operam ei dare nolis: saltem vngues dabis resecandos, quos non potes vllo dropace aut καταπλάσει tollere, vt pilos.

v. 31. *Femineæ vestes nec insunt tegmina plantis.*] Locus deprauatus. vide, an legendum præstet:

Femineæ vestes nec non sunt tegmina plantis: ἀπὸ κοινοῦ, *feminea.* Constat hanc poetæ mentem fuisse, & ita Statius VII Theb. *Brachiaque in manicis & picta vincula plantæ.* Totum hunc locum adumbrant ea Senecæ lib. VII Quæst. Nat. *Quicquid est boni moris, extinguimus leuitate, & politura corporum. Muliebres munditias antecessimus, colores meretricios matronis quidem non induendos viri sumimus. Tenero & molli ingressu suspendimus gradum: non ambulamus, sed incedimus.* Diceres a nostro mutuatum. Sed & Petronius idem:

Scorta placent, fractique eneruі corpore gressus,
Et laxi crines, & tot noua nomina vestis.

v. 33. *Naturæ pudet.*] Recte. Firmicus: *Eos pœnitebit, quod viri nati sunt.*

Pag. 114. v. 1. *& morbum virtutis nomine vitant.*] Imo contrarium. Gemblacensis prodidit vitium:

——— Et morbum virtutis nomine iactant.

Accedit metaphrastes Firmicus: *Hos tamen sic ambitio solicitat: quem morbum sic appetunt, vt hinc putent virtutem sibi, & maximum gaudium felicitatis accedere.* Satis his castigatur vitium vulgatæ lectionis. Quod morbus in malam partem accipiatur, nemo nescit. Claudianus:

Quod turpem pateris iam cano podice morbum.

Firmicus refert ad ambititionem: neque illud male.

v. 2. *Semper amare parum est, cupient & amare videri.*] Non solum amatores erunt, sed & tales credi volent. Nam Firmicus male: *Hi præterea semper amabunt, aut se amare simulabunt.* Non enim ad sensum Manilij.

v. 3. *Iam vero Geminis.*] A 14 ♊, ad 27 ♋, in finitore barbarico oriebatur Lepus temporibus Manilianis, quem tamen

ipſe Manilius ait oriri cum ſeptima parte Geminorum. Oriente Lepore naſcuntur velociſſimæ pernicitatis homines, ſtadiodromi, pyctomachi, pililudij, & quibus pedes vicem manuum ſint. Efficiet & vigilaces, ac diligentes, otio deditos, voluptarios.

v.5. *Septima pars Leporemque tulit.*] Emenda ex Gemblacenſi: *Septima pars Leporem tollit.* — Ita etiam noſtra editio prior.

v.9. *Ille cito monitus.*] Scribe *monitu*, id eſt animaduerſione: quod cito animaduertit imminentes ictus ceſtuum & declinat. Sed valde placebat prior coniectura *cito motu*, vt agilitas deſignetur.

Ibid. *eludere ceſtus.*] Non ſine cruore ceſtibus dimicabatur. Qui incruento pugilatu magis delectabantur, ſacculis tomento farctis manus muniebant, ceſtuum vicem. In vita Imp. Galieni: *ſaculis non veritate pugilantes.*

v.10. *Nunc exire leuis miſſos nunc mittere palmis.*] Recte Gemblacenſis:

Nunc exire leuis miſſas, nunc mittere palmas.

Leuis exire, leuis mittere, vt *indocilis pauperiem pati.* Exire palmas aduerſarij dicitur, qui declinatione corporis euitat. Contra mittere palmas, infligere palmas in pugilatu, Exire ictum Latinum eſt. Exire ſanguinem dixit Lucretius. Exire hominem Solinus.

Ibid. *Nunc exire leuis.*] Pyctomachos creat. Firmicus vocat pyctomacharios. Pyctale certamen *ἀντὶ τῆς πυκτομαχίας* bis dixit Seruius enarrator Virgilij.

v.11. *Ille pilam celeri fugientem reddere planta.*] Habes apud Homerum pila ludentes ſaltare, & pedibus pilam reddere; quod hic dicitur ludere ſaltu. Nam inepte in textu Boninconttij legitur, *ludere fulcro.* quod ipſe commentus eſt.

v.14. *Ille potens turbam perfundere certa pilarum.*] Repone ex Gemblac. *membra pilarum.* Ille potens fundere per membra turbam pilarum. Correptas vtraque manu pilas, quot poterat, a tergo altera manu capiebat, quas abante altera proiecerat: contra ab ante accipiebat, quas a tergo proiecerat. & ita per totum corpus pilis ludebat, tanquam duo eſſent, qui datatim pila luderent. Hoc eſt, quod dicit, per membra fundere turbam pilarum: & quia per totum corpus ludebat, propterea dicit:

Per

Per totumque vagas corpus disponere palmas.

& se sibi ludere, & sibi reludere. Hoc audio hodie Turcarum pililudios dexteritate mira facete, quod hic innuit Manilius. Hi sunt, quos vocabant pililudios.

v. 15. *Per totumque vagas corpus disponere plantas.*] Gemblacensis *palmas*, non *plantas*, & recte. Valde differunt qui pila ludunt, & qui pililudij Firmico dicuntur. Pililudios iam descripsit. Pila ludentes, sunt σφαιρισταὶ, qui pila datatim ludunt, quos pilicrepos vocat Seneca.

v. 16. *Vt teneat tantos orbes.*] *tantos orbes*, tot orbes, tot pilas. Tertullian. Apologet. *& sunt tanti, quanti denotamur.* id est, tot, quot denotamur. Terentianus:

Maurus item quantos potui cognoscere Graios?

id est, quot Graios.

Ibid. *Sibi ipse recludat.*] Repone *reludat*, ex Gemblac. Nam pilas per totum corpus iacit & recipit, tanquam sibi ludat datatim, & reludat. Ego antea hunc locum non capiebam. Non etat spes intelligendi sine ope codicis. Nunc luce clarior.

v. 20. *Nunc Cancro vicina canam.*] Asellis orientibus nati venatui dediti erunt, retibus feras capient, aut foueis decipient, aut ferro sectabuntur. Alatores, pressores, vestigatores erunt. Genituræ Meleagri, & Atalantæ. Piscationibus etiam operam dabunt.

v. 21. *Consurgunt Iugulæ.*] Iugulas vocat, quos alij ὄνους, asellos in μορφώσει Cancri. Nam ita etiam Firmicus paraphrastes interpretatur. Nusquam memini me legere Iugulas pro Asellis Cancri. Sed Orion vocatur Iugula auctore Varrone, Glossario, & Scholiaste Germanici, apud quem male *Incola* pro Iugola. Itaque Bonincontrium decepit Papias suus, vel potius ipsemet seipsum, qui apud Papiam Orionem iugulam vocatum putat esse sidus, de quo hic agitur. Asellos ait oriri in prima parte Cancri in finitore barbarico. Verius dixisset in XIII. Cancri.

v. 25. *Cuius & ante necem paulatim vita sepulta est.*] Phrynichus Pleurone de Meleagro:

Ες κρυερὸν δ' ὐκ ἤλυθε μόρον
Ὠκεῖα δέ νιν φλὸξ κατεδαίσατο
Δαλοῦ περθομένυ
Ματρὸς ὑπ' Ἀλθαίας κακομηχάνυ.

Si non piget verba hæc rimari, omnia in Manilio inuenies.

v.26. *Et Calydoniaca.*] Gemblacensis. *Et Calydonea.* recte. Repete ἀπὸ κοινοῦ *canunt.* Nam Atalantam hoc sidere natam vult Firmicus: *Sed & femina, si sic nata fuerit, viraginis animo hac eadem similibus rationibus persequetur.*

v.27. *Virgine maius erat.*] Quam videri sternentem viros erat maius virgine. Mirum genus loquendi. Cuius species vincentis viros erat supra sexum muliebrem, etiam supra Actæonem ipsum, vel tunc, quum siluis formidandus erat antequam a canibus deuoraretur. Gemblacensis vitiose habet: *Virgine natus erat.*

v.28. *Sternentem vulnere primo.*] Malim *primos.* Neque verisimile est aliter scripsisse Manilium.

v.29. *Quamque erat Actæon siluis imitandus.*] τὸ *imitandus* est nulli rei. Scribo *mirandus.* id est tunc quum formidolosus esset siluis.

Pag. 115. v.6. *Et celare vagos.*] Eleganter Gemblacensis: *Et colare vagos.* Etiam cola Ausonio inter supellectilem piscatoriam:

Colaque & insutos terrenis vermibus hamos.

v.10. *quum iam vicesima Cancro est.*] Scribe:

——— *quum iam vicesima Cancri Septimaque ex vndis.* ———

Castiganda etiam paraphrasis Firmici: *In Cancri parte vicesima oritur Argion.* Lege: *In Cancri parte vicesima septima oritur Procyon.* Dictus autem Procyon, quod ante Canem maiorem oriatur, constitutus iuxta lacteum circulum. vnde Plinio Antecanis dicitur. Ciceroni Antecanes ἀρχαϊκῶς.

Antecanes, Graio Procyon qui nomine fertur.

Oriebatur sæculo Manilij a xxx parte Geminorum, ad quintam Cancri. Quare errat Manilius. Nam id potius sæculo nostro conuenerit, quam illi prisco. Oriente Antecane qui nascentur, erunt non quidem venatores, sed arma venatoribus parabunt, catulos nutrient, prolem & genus canum peritissime referent: cuiusmodi fuisse dicitur P. Virgilius Maro.

v.12. *Venatus non ille quidem.*] Firmicus ne vno quidem verbo plus aut minus: *Erunt quidem ab omni studio separati: verum arma veneratoribus aut facient aut parabunt, vt retia, venabula.*

v.16. *Lentaque connexis formant.*] Concinnius Gemblacensis: *formare.*

v.19. *Quum vero in vaſtos ſurgit Nemeeus hiatus.*] Primam partem Leonis intelligit. Nam τὸ χάσμα in eius aſteriſmo prima pars eius eſt. Firmicus quoque in paraphraſi horum primam partem Leonis interpretatur. Melius dixiſſet Canem principio Cancri oriti in finitore barbarico. Sæculo Manilij oriebatur in VII Cancri. Intelligo autem cum Firmico ſtellam σείριον nomine in maxilla Canis, quæ eſt, quam proprie Caniculam Romani vocabant. Plinius dubitat, an ea, quæ Procyon dicitur, Canicula ſit. Sed alia eſt. Et Columella diſtinguit recte τὸν προκύνα a Canicula. Nam Procyon eſt, quem Vitruuius minuſculum canem vocat. Quis ignorat quantum interſit inter Caniculam & Antecanem? tota μόρφωσις dicitur Canis: σείριος autem in maxilla, aut ore Canis, dicitur Canicula. Itaque non immerito dubitat Plinius, an Antecanem vocare debeat Caniculam, cum conſtaret Canem alium eſſe ab Antecane.

v.20. *Latratque Canicula, flammas Et rapit igne ſuo.*] Interpolata ſunt hæc vel a Bonincontrio, vel a ſimilibus homuncionibus Legendum.

—— latratque Canicula flammans,
Et rabit igne ſuo, geminatque incendia Solis.

Et Latinitatis & poetices imperitum eſſe oportet, qui ita legendum eſſe non videat, malignum, qui neget. Qui igitur oriente Canicula naſcuntur, erunt furioſi, violenti, iracundi, omniumque in odio & metu erunt: præfeſtinato loquentes, faciles moueri, rixoſi, rabidi, temulenti. Feris ſubſiſtent, & eas venabulo collocabunt.

v.21. *Et rapit igne ſuo.*] *Et rabit,* vt iam monuimus. Idem error infra: *Lingua rapit:* pro, *Lingua rabit.* —— Canicula rabit, vt *inſana Canicula* Satirico.

v.23. *—fatumque ſupremum Sortitur.* —] Nam ardores Caniculares iram Deorum, ſiue θεομηνίαν, quaſi quandam vim maiorem vocat Valerius Flaccus: eoque nomine ait illud aſtrum a Calabris propitiari. Ita enim libro primo:

—— ſic quum ſtabulis & meßibus ingens
Ira Deum, & Calabri populator Sirius arui
Incubuit, coit agreſtum manus inſcia priſcum
In nemus, & miſeris dictat pia vota Sacerdos.

Sed & Ariſtæus Apollinis & Cyrenes filius aram ἰκμαίου Διὸς in

 inſula

insula Ceo statuit, & ipsi quoque Sirio astro, vt Apollonius ait libro 11, hostias immolauit. Vnde factum, vt in Ceo insula per XL dies, quot scilicet astri illius incendia vigent, Etesiæ flare soleant. Sed Sirium a Ceis obseruari solitum ex Ciceronis primo de diuinatione alibi notamus. quæ est lex Aristæi. idem Apollonius: ——— Κέῳ δ' ἔτι νῦν ἱερῆες

Ἀντολέων προπάροιθε κυνὸς ῥέζουσι θυηλάς.

Scholiastes: ἐνομοθέτησε γὰρ (Aristæus) τοῖς Κείοις κατ' ἐνιαυτὸν μεθ' ὅπλων ἐπιτηρεῖν τὴν ἐπιτολὴν τοῦ Κυνὸς, καὶ θύειν αὐτῷ. Quæ plane interpretantur locum Ciceronis. Idem igitur apud Calabros fiebat, quod in Ceo insula.

v. 25. *Et viridis nemori sanguis decedit.*] *Sanguis* succus. Proprie, quod Græcis poetis εἶαρ. Nicander in Theriacis:

——— ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης.

Scholion. εἶαρ ὑπὸ τῶν νεωτέρων τὸ αἷμα, τὸ λίπος. καὶ Καλλίμαχος ἐλαίας τὸ αἷμα, τὸ ἔλαιον εἶπε:

Πολλάκι δ' ἐκλύγγε πῖον ἔληξεν ἔαρ.

Fere idem Callimachus, quod noster. Arborum succus ille vulgo dicitur sapa, & sane ita vocatur a Palladio. De intensionibus æstuum in diebus, qui dicuntur Caniculares, vide Gemini eruditissimam disputationem, qui æstuum illorum caussam non Caniculæ tribuit, sed aliis rationibus nititur.

v. 30. *ceu sint in flumine cuncta.*] *in lumine.*

v. 32. *Nascentem siquem pelagi constrinxerit.*] Gemblacensis *restrinxerit.* Est vestigium veræ lectionis *perstrinxerit.* *Pelagi vnda* orizon. *Perstrinxerit* Arateum verbum, ἐπιξύειν τὸν ὁρίζοντα, de Cepheo: ——— ὁ γὰρ ζώνῃ ποτὲ Κηφεὺς

γαῖαν ἐπιξύει, τὰ μὲν ἐν κεφαλῇ μάλα πάντα

βάπτων ὠκεανοῖο, τὰ δ' οὐ θέμις. ———

Pag. 116. v. 1. *odiumque metumque.*] Notum: *oderint dum metuant.* Paraphrasis Firmici: *Furiosi, iracundi, terribiles, minaces, & quos omnes homines & oderint pariter & metuant.*

v. 3. Ante os est animus.] Legimus apud veterem poetam nescio quem: ——— ἡ γὰρ γλῶσσα τοῦ νοῦ προτρέχει. quod est plane horum omnium interpretamentum. An dixit ante os esse animum, hoc est, ex garrulitate eius aperiri, qualis eius sit animus?

Ibid. *nec magnis condita caussis.*] *concita.* Caue capias condita pro latentibus, non magis quam micare pro splendere. Hoc

enim

enim est nescite Latine. Pueri sciunt, quid sit *corde micante* toties apud Poetas. Sed audi paraphrasten Firmicum nobiscum facientem: *Hi etiam noua caussarum iurgia concitantes cor habent crebris agitationibus palpitans.* Sane nemo sanus dixerit *cor micare* esse cor lucere, sed quod Firmicus dixit *palpitare*.

v.4. *& lingua rapit.*] Et hic quoque inepte pro *rabit.*

v.5. *Morsibus increbris.*] Non male olim legebamus: *Morsibus increpitis.* Nam non solum ita Poetæ loquuntur, quum dicunt ῥαθαγεῖν τοῖς ὀδοῦσι, sed etiam omnino ita legit Firmicus paraphrastes: *ita sæpius impetu & furare commoti, aut dentes quatiant, aut attritos semper exacuant.* Sed potest ferri lectio Gemblacensis: *Morsibus & crebris.*

v.6. *Ardescit vitio vitium viresque ministrat Bacchus.*] Firmici paraphrasis: *Sed si hunc locum Mars viderit, fortius hæc, quæ diximus, conualescunt.* Vt ponamus verum dicere, non tamen mentem auctoris sui assequitur. Nam recte quidem vitium vitio ardescere interpretatur fortius vitium conualescere: sed non aduertit naturam iracundam, si accedat temulentia, perinde esse, ac si oleum camino addatur: & ita accipiendum apud Manilium.

v.9. *atque arma ferarum.*] χηλολογία. *Arma ferarum* dentes & vngues. vnde Exarmare leones.

v.10. *Effunditque suas concesso in robore flammas.*] Effundit furores suos in quouis obuio hoste: componit se parem cum quauis fera in siluis, quamcunque illi fors concesserit. Paraphrasis Firmici: *ita vt frequenter illis pericula & a feris & ab incendiis inferantur.* Et *flammas* pro incendio accipit non pro furore, & ab illis illi exitium imminere somniat contra mentem auctoris sui, quem non assequitur. Nam Manilius ἀλληγορικῶς, paraphrastes vero κατὰ τὸ σημαινόμενον, dignus castigatione.

v.12. *Cernis vt ipsum etiam.*] Ab Arato:

ποσσὶ δ᾽ ὠρίων⊕ ὑπ᾽ ἀμφοτέροισι λαγωὸς
ἐμμενὲς ἤματα πάντα διώκεται· αὐτὰρ ὅγ᾽ αἰεὶ
Σείριος ἐξόπιθεν, φέρεται μετιόντι ἐοικώς,
καί οἱ ἐπαντέλλει, καί μιν κατιόντα διώκει.

Ibid. *surgit stellatus ab astris.*] Gemblac. *celatus.* Cælatum dicit, quod toties Aratus βεβλημένον, & βεβολημένον. βέβληται. Quæ omnia cælandi notione accipienda contra Grammaticos. In Leonis parte tricesima oritur Crater. Hoc sidere oriente quinascetur,

ſcetur, irriguos campos, fluuios, & lacus amabit: vlmos vitibus adſitis maritabit: vites iugamentis, palis, ridicis eriget, aut arbuſtis diſponet. Vino etiam liberalius ſeſe inuitabit. annonæ vectigalia redimet. merces humidas tractabit. Crater ſæculo Manilij oriebatur hor. o. 40′, a XXIX Leonis, ad IX Virginis. Quare hic Manilio conſtat ratio.

v. 14. *quum tollitur ore Leonis.* Lege *orbe.* Supra:

Vltima Lanigeri quum pars excluditur orbe.

v. 15. *Crater & auratis.*] τὸ *&* abundat.

v. 16. *Inde trahit quicunque genus.*] Totum locum ita comprehende:

Inde trahit quicunque genus moreſque, ſequetur
Irriguos ruris campos, amneſque lacuſque,
Et te, Bacche, tuas nubentem iunget ad vlmos.

Ibid. *ſequetur Irriguos ruris campos.*] Paraphraſis Firmici: *Irriguos amabit campos: & fontes aut riuos ſeu fluuios ab alueo ſuo ad alia loca deducet.* Male concipit τὸ *ſequetur.* Ipſe putat dictum in deducendis riuis eum ſequuturum quos ducet riuos. At nulla apud Manilium riuorum deductio.

v. 19. *Diſponetque iugis imitatus.*] Lege *imitatas.* Diſpoſitos vitium verſus choreas vocat. Firmici Paraphraſis: *vel qui buxeas arbores tondens in belluas fingat.* Falſo. Nam quid Crater ad buxeta, & opera ex buxo topiaria? Sed corrigit ſe mox: *Aut virides porticus in circulum flexis vitibus faciat.* Intelligit haud dubie vites compluuiatas: in quo mentem quidem Manilij non adipiſcitur, ſed tamen propius ab ea abeſt. Nam choreas Manilius dixit τὰς ςίχας ἀμπέλων inſtar eorum, qui manibus conſertis choreas ducunt, &, vt Terentius loquitur, reſtem ducunt.

v. 20. *Robore vel proprio fundentem in brachia ducit.*] Inepte. Gemblacenſis: *findentem.* ne id quoque bene. ſed tamen propius veritati. quin etiam vetuſtiſſima eſt menda. Agnoſcitur enim a Firmico: cuius paraphraſis hæc: *& qui in fecundis arboribus fecundos inſerat ſurculos.* Nam *infindere* eſt inſerere apud Ciceronem in Bruto. Vide notas noſtras in Computum Iudaicum libro VII de Emend. temp. Sed hæc nugatoria ſunt. Notum enim, vetuſtiores libros habere *findere*, *relinquiſti*, *inſtinguo*, pro *fidere*, *reliquiſti*, *inſtigo*. Et hic quoque haud dubie *fidentem* ſcripſit Manilius, librarius *findentem*, non quidem habens in animo ſenten-

tiam

tiam mutare, sed vtens vitio sæculi ita scribentis. Vites aut iunguntur, aut solutæ in suo sibi stipite singulari relinquuntur. Iunguntur multifariam: nam aut maritantur, aut iugantur, aut impluuiatæ flectuntur. Singulari stipite relinquuntur aut adminiculatæ, aut solitariæ. & quidem solitariæ, hoc est sine ridicis minus quidem vini, sed præstantius edunt, vt in multis locis Galliæ nostræ. Eæ igitur, quæ ita singulari stipite sine adminiculo nituntur, manifesto fidunt robore suo, vtpote quibus ridicis opus non sit, neque adminiculis. Vel igitur, inquit, vites iugat, vel fidentes suo stipite in brachia ducit. Ista brachia habent nomina sua apud auctores rei rusticæ, & in Gallia nostra, aliis nominibus in Tectosagibus, & Aquitania, aliis in Celtis, aliis in Belgio. Vides quam vetustæ sint librorum mendæ, quæ etiam a veteribus auctoribus agnoscantur. Itaque qui dicunt non temere recedendum a veteribus codicibus, opponi illis potest, ne temere quoque illis fidendum. Habes hic exemplum illustre.

Ibid. *in brachia ducit.*] Brachia vitis scilicet. Cicero:

Quos tenet Ægeo defixa in gurgite Chios,
Brachia cui viridi conuestit tegmine vitis.

id est, cui Insulæ frondescit vitis in sua brachia. Nam in Chio tunc erat Orion. Deprauatissimus est locus ille in Ciceronis vulgatis, vt & in Arateis, quæ huc pertinent.

——— κείνῳ χάειν Οἰνοπίωνι.

Legendum enim:

Θήρης ἀεργύκαρ۞ Χείῳ χάεω Οἰνοπίωνι.

Sed Cicero legit θοίνης non θήρης:

Oenopionis auens epulas cœnare nitentes. Sed errat.

v.21. *Teque sibi credit.*] Scribe audacter *Teque tibi credit.* Elegantissime. Nam fidentem proprio robore dixit eadem mente, qua nunc dicit ipsum sibi ipsi credi. Te tibi credit, non ridicis, aut palis, aut vlmis.

Ibid. *qui matre refectus.*] Bonincontrius interpolauit *qui matre relictum.* Gemblacensis, *refectum.* Plana sententia. Sarmentum e matrice refectum pangit in segete: quod in multis locis Campaniæ in Italia, & in agro opimo ad Tarnim Aquitaniæ meæ. Lege igitur. ——— *quin matre refectum Adiungit calamis.*

Recentes enim surculi pacti adiunguntur calamis in nonelletis.

v.24. *Pro regione colet.*] In agro Neapolitano in Italia, Bigerritano

ritano in Nonempopulania, maritabit arbores: in agro Vicentino & Vibiscorum iugabit. in Nitiobrigibus singulari stipite & fidentem suo robore educet.

Ibid. *Hauriet e miseris.*] Vbi *miscere* scriptum erat, Gemblacensis habet *miserere.* quod mendum in aliis quoque manuscriptis non raro occurrit. Ita hic sine vllo dubio *emiscens* legendum pro *e miseris.* Emiscere ex cratere haurire. Miscere Falernum Martiali, haurire. Homerus κεραίρειν. ζωρότερον δὲ κέραιρε. & κρᾶμα vinum. in idiotismo Græco κρασί. Scio principem & ornamentum harum literarum Adrianum Turnebum *mystris* legere. Sed cur Latini voce peregrina vtantur, relicta propria cochlear, siue ligula? Sane illud ioculare, ligulis aut cochlearibus in conuiuiis vinum haurire. Crater erat ingens vas vinarium, quod in media mensa supra machinulam incitegam destiruebatur. Ex eo cyathis vinum emiscebant, id est hauriebant.

Ibid. *Hauriet emiscens.*] Vera coniectura. Firmicus agnoscit, Sed *emiscere* paulo sequius, quanquam non male, interpretatur. *quod hic vinum sine aqua admixtione libenter bibet. Emiscere*, interpretatur contrarium τῷ *miscere.* At non est. Est enim e cratere in scyphum miscere. Miscere vinum, vt diximus, est haurire, in pocula defundere. Constat a Paraphraste Firmico correctionem nostram agnosci. Quod autem dicit,

——— *nec parce vina recepta Hauriet emiscens.*

proculdubio est, quod Græci dicunt ζωρότερον κεράσαι. ex Homerico ζωρότερον δὲ κέραιρε. Quod Martialis vertit *viuidius*, lib. VII.

Hic scyphus est, in quo misceri iussit amicis
Largius Æacides viuidiusque merum.

Vulgata lectio valde discrepat. Nos ex scriptis ita legimus, vbi exaratum est corrupte *inuidiusque.*

Ibid. *& frugibus ipse fouetur.*] Gemblacensis *fructibus* Optime. Nam cui bono hic fruges? Lego igitur — *& fructibus ipse fruetur.* Ipse, inquit, ipsos fructus absumet, neque ex illis negotiabitur, aut compendium faciet. ebibet enim omnes.

V. 26. *Spem credit inania vota.*] Nihil potuit ineptius concipi. Gemblacensis perspicue: ——— *in annua vota*, vt etiam nos olim. Supra:

Annua solliciti consumunt vota coloni.

V. 27. *Annona quoque vectigal.*] Annonæ quoque publicum redimet.

dimet. Firmicus libro tertio: *Exactorem retiarum annonarum, vel fiscalium pecuniarum.* Ita reponimus ex veteri codice. Retiæ seu reticæ annonæ meminit Augustinus de Ciuitate libro. XVIII cap. XVIII.

v. 28. *Præcipue quas humor alit.*] Hoc est, τὰ ἐξ ὕδατος ἐμπορεύσιμα. Firmicus alicubi aquaticas negotiationes, item aquarum opera vocat. Quia vero Crater non solum vini, sed & omnium liquorum capax est, ideo & aquam quoq. capit. nisi ideo dixerit, quia quidam veterum non Craterem, sed vrnam, hoc est κάλπιν vocarunt, vt Scholiastes Germanici. Cicero feminino genere Crateram κάλπιν etiam Fontem vocabant veteres, Plautus, & Varro. Cicero quoque κάλπην Aquarij ab eadem mente vocat Fontem. ——— *gelido delapsum lumine Fontis:* id est τῆς κάλπης.

Ibid. *nec deserit vndam.*] *vnda.*

v. 29. *Tales craterum mores effinget amator.*] Gemblacensis:

Tales effinget craterum mortis amator.

Minima mutatione lego:

Tales effinget Crater vmoris amator.

vmoris pro *humoris* etiam libro secundo positum erat.

v. 30. *Iam subit Erigone.*] In decima quinta parte Virginis oritur Corona. Sub hac natus ἀνθοδίαιτος erit, ac mollibus studiis deditus. hortos colet: corollas plectet. Seplasiarius, pigmentarius, turarius erit.

Ibid. *ter quinque feretur Partibus.*] In XV. parte Virginis ait oriri Coronam. At Firmicus quinta parte. Et sane corruptus est locus. Nam infra Spica oritur decima parte. Non ergo scripsit Manilius *quæ quum ter quinque:* sed *quæ quando quinque,* aut simile quid. Sed nugatur. Nam illius sæculo Corona oriebatur supra finitorem barbaricum a XXX Virginis, ad IX Libræ hora vna fere. Sed mirum Coronæ austrinæ nullam fieri mentionem ab Arato in Phænomenis, neque a Manilio libro primo. κηρύκειον Hipparchus, alij οὐρανίσκον vocant. An dicemus ante Hipparchum in asterismos non relatam? Non ita videtur. Hyginus enim, qui ex Eratosthene, & antiquioribus Astronomicon suum describit, vocat eam Sagittarij Coronam, quam vt ludentis ab eo abiectam dicit: id est ὡσεὶ κωμάζοντος. Ego vero aio & Arato cognitam fuisse, quamuis eam in Phænomenis non retulerit. Nam vbi περὶ ζωναστολῶν καὶ συγκαταδύσεων scribit & ad centaurum peruenit, ita subiicit:

——— τὰ δὲ νειόθι μᾶλλον
οὐρανὸς ἀντιφέρει, στεφάνοιό τε δεύτερα κύκλα,
ὕδρης τ' ἐσχατιὴν, φορέει τ' ἐπὶ κενταύροιο
Σώματι καὶ κεφαλὴν, καὶ θηρίον, ὄρρ' ἔτ' ἐνὶ χειρὶ
δεξιτερῇ κένταυρος ἔχει ———

Manifesto ait δεύτερα κύκλα στεφάνου oriri cum extremitate Hydræ, & Centauro. Quis sanus hæc de Corona boreali intelligat, quæ illis orientibus tunc μεσουρανεῖ? Atqui & Theo & Festus Auienus ita sentiunt. quo quid est absurdius? Contra quid est verius, quam cum Hydræ extremitate, capite Centauri, & fera Centauri Coronam austrinam oriri sub Sagittario, qui cum capite Centauri simul oritur in illo climate? Ergo sine dubio στεφάνοιο δεύτερα κύκλα est δεύτερος στέφανος, vt ille alter Ariadnæ πρῶτος στέφανος. Itaque non mirum si Theon in illum locum nugatur. Atqui eius indicio nouimus Arato non ignotum fuisse illum asterismum. Versus sunt Arati:

Νειόθι τοξευτῆρος ὑπὸ προτέροισι πόδεσσι
Δινωτοὶ κύκλῳ περιηγέες εἱλίσσονται.

Vbi male κύκλοι vulgo editur. In illos versus ita scribit Theo: εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ὁμοίως ἀφανέστεροι ἐν κύκλου περιγραφῇ, οὓς τῶν νεωτέρων τινὲς οὐρανίσκον καλοῦσιν, οἱ δὲ νότιον στέφανον. εἰσὶ δὲ αὐτοὺς οἱ μὲν Προμηθέα, οἱ δὲ Ἰξίονος τροχόν. Appellationem στεφάνου νοτίου recentiorem ait. Nos contra videmus hic δεύτερον στέφανον ab Arato vocari. Ita cum delectu veteres interpretes legendi, neque semper illis assensio accommodanda. Nam perspicue Aratus νότιον στέφανον, δεύτερον στέφανον vocat, qui cum Sagittario & humeris Centauri oritur, Corona Ariadnes meridianum iam excedente. Quod si cum Theone & Festo Auieno de Corona Ariadnes interpretemur, ergo vna opera τὸ μεσουρανεῖν erit ἀνατέλλειν. Et dubitabimus? Prima stella, in media lucet quæ fulgida fronte, vt inquit Manilius in Sphæra, oritur hodie cum XXVII parte Libræ.

v.31. *Cara Ariadnea.*] Lege *Clara.* item: — *hinc dona puellæ Nanque nitent.* ———

v.32. *illinc oriens est ipsa puella.*] Sequitur eos, qui dicunt non solum τὸν στέφανον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀριάδνην αὐτὴν κατηστερίσθαι. Propertius:

Te quoque enim non esse rudem testatur in astris
Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.

& ipse

& ipſe Manilius Coronam in cælo capiti Ariadnæ impoſitam canit in Sphæra, Iuſtinus Martyr in Apologetico. *τί γὰρ λέγομεν τὴν Ἀριάδνην καὶ τοὺς ὁμοίως αὐτῇ λεγομένους κατηστερίσθαι*, At contra Aratus ait Coronam in cælo poſitam a Baccho *μνῆμα ἀποιχομένης Ἀριάδνης*. Quid ſi non de Ariadna, ſed de ipſa Erigone intelligas? Vtrum mauis, per me tibi licet.

Pag. 117. v. 3. *Ille colet.*] *τὰ κηπευτικὰ ἐπιτηδεύσει*. Ptolem.

v. 7. *Cæruleum foliis.*] Lege:

Cæruleum foliis viridi quin gramine collem Conſeret.———

Viridem & cæruleum confundunt Poetæ. Nam & Ouidius aerem viridem dixit pro cæruleo, & aquas virides pro eodem.

v. 8. *Conſerit & veris.*] Potes & legere *vernis*.

v. 9. *Aut varios nectet flores.*] *στεφανοπλόκος* erit.

v. 10. *Effingetque ſinu, ſimileſque.*] Quid eſt *effingere ſinu flores*? quid ſimiles excoquere? Nugas egerit tam qui interpretationem exiget, quam qui dabit. Gemblacenſis: *Effingetque ſuum ſimiles.* Quod eſt veriſſimum. Effinget ſuum ſimiles, ſuorum ſimiles flores. ſuorum florum coronæ eſt idiotiſmus Manilianus: *ab ipſo, ad ipſum.* hoc eſt a ſeipſo, ad ſe ipſum. Sic hic ſuorum florum, ipſius coronæ florum. Effinget flores ſertis, cuiuſmodi flores habet Corona ipſa Ariadnæ. omnino effinget ſimiles ſuorum coronæ florum, vt Maniliane loquar. Virgilius:

Nanque ſuam antiqua patria cinis ater habebat:

ſuam Didonis nutricem dixit, vt noſter ſuorum coronæ florum.

v. 11. *in mutua preſſos Incoquet.*—] Simul omnium ſuccos expreſſos excoquet. *καὶ ἅπαντα ἅμα χυλισθέντα ἀφεψήσει*; ad opus ſeplaſiarium ſcilicet. Hæc clauſula manifeſto a ſuperioribus tam ſenſu, quam argumento ſeparata eſt. Seplaſiarios intelligit. Ptolemæus vocat *τοὺς παρ' ὀσμαῖς, καὶ μυρεψούς.* Pigmentarios quoque intellige, hoc eſt *μυροπώλας, φαρμακοπώλας, μυρεψούς.* Gloſſæ. quanquam iiſdem Gloſſis Pigmentarius qnoque eſt *χρωματοποιός.*

v. 14. *Munditiæ cultuſque.*] *φιλοκάθαροι, φιλόκοσμοι* erunt. Ptolem.

v. 15. *Et lenocinium vitæ.*] Paraphraſis Firmici: *corpuſque ſuum lenocinio pulchritudinis excolens.* Non prorſus hoc voluit, ſed plus Nam lenocinium vitæ plus eſt, quam lenocinium corporis. Intelliguntur enim *ἀβροδίαιτοι, ἡδυπαθεῖς*, quos non ſemper ſeqnitur eſſe mœchos, aut adulteros.

Ibid. *præſenſque voluptas. Virginis hoc anni poſcunt.*] Paraphra-

stes: *& qui stupra & adulteria latenter exerceat, ad virginum pulchrarum, puerorumque concubitus prona libidinis animositate festinans, & currens.* Stupor hominis. Nam τὸ *Virginis hoc anni* est epilogus, vt & cæco apparet. Itaque plane hic delirauit. Neque tam futilia confutabo.

v.16. *Floresque corona.*] Potuit etiam ad mythologiam alludi. Nam Timachides poeta scripsit coronam Ariadnæ ex quodam flore plexam fuisse, qui dicebatur ἄνθος θήσειον.

> θήσειον δ' ἁπαλὸν μήλῳ ἐναλίγκιον ἄνθος
> λαικορόης ἱερὸν στεφανηλόκος, ὄφρα μάλιστα
> φίλατο.———— ἀπὸ τούτου, inquit Athenæus, ἄνθους φησὶ καὶ

τὸν τῆς Ἀριάδνης καλούμενον στέφανον πεπλέχθαι. Sed & in Ariadnæ στεφάνῳ κατηστερισμένῳ esse herbam nomine ψαλάκανθαν Crinagoras poeta dixit in epigrammate apud Ptolemæum τοῦ Ἡφαιστίωνος, vt ex Photij Bibliotheca constat.

v.17. *At quum per decimam.*] oriebatur Spica cum XXVI parte Virginis, quam cum decima parte Virginis oriri vult in finitore barbarico. Spica igitur oriente qui nascentur, erunt attentiores ad agricolationem, & ad condita frugum. Pistrinorum mancupes erunt, pistores dulciarij. Erunt etiam publicorum horreorum curatores.

v.18. *Spica feret præ se.*] Locus contaminatissimus. Gembl.

Spica, feret præsens valentis corpus aristas.

Lege confidenter:

At quum per decimam consurgens horrida partem
Spica, feret præ se squalentis corpus aristas.

Corpus, appositiue *squallentis* siue *squallentes* aristas. Rectissima lectio. Magis placeret *squallentis corpus aristæ*. Quare aristæ dicantur squallidæ, non magis ratio exigi debet, quam quare dicantur horridæ. Alioqui squallere est contaminari, & squallor contaminatio. Firmicus in partium Scorpij Myriogenesi: *turpes faciet homines, meretricio squallore sæpe pollutos.* Tertullianus Exhortatione ad castitatem cap. X: *ingredi in disciplina Domini non secundum carnis esqualentia concupiscentiam.* Nulla fere mutatione legendum, *& squallentia concupiscentiam.* Vertit enim ad verbum, vt alias solet, locum ex secundo capite posterioris Epistolæ Petri, ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους. Squallentia igitur Tertulliano, & Squallor Firmico est μιασμός. Locus ille ex epistola Petri nondum

nondum notatus est in locis scripturæ a Tertulliano citatis,

Ibid. *Spica.*] Arabibus dicitur الغازل Elgazil, hoc est ἀτρακτυλὶς, fusus, νῆτρον.

v. 20. *Seminaque in fœnus sulcatis reddere terris.*] Melius Gemblacensis: *sulcatis credere terris.* Supra:

Tum Cererem plena reddentem credita messe.

v. 21. *Vsuramque sequi maiori sorte.*] Melius Gemblacensis: *maiorem sorte.* Et nos quoque ita olim edidimus. Imperite, vt alias, lectionem innouauit Boincontrius: *Versuramque sequi* — Nam quæ versura hic intelligenda est, quum loquatur de terræ fide, quæ maiore fœnore fruges reddit? Est enim metaphora. Neque Danistæ hic magis locum habent, quam agricolatio in foro Romano. Sine metaphora aut allegoria extulit paraphrastes Firmicus: *qui nouis seminibus per annos singulos nouitatem etiam frugibus pariat.*

v. 23. *Quod solum docuit.*] *decuit.*

Ibid. *nosse metallum.*] ἐλλιμισμὸς, metallum pro conditis. Condita sunt ἀποτεθησαυρισμένα, ἀποτεταμιευμένα. In Hadriani vita: *Laborabat praeterea, vt condita militaria inspiceret*: id est annonam militarem in horreis. Sed de Conditis mentio est etiam in Cod. Theodos.

v. 25. *Diues erat.*] ἦν ἄν. Conditionale enim est.

v. 26. *tardauerat artes.*] Sententia postulat *tardauerit.* Ita etiam Gemblacensis:

v. 28. *Subdere facturos sulcis.*] Lege:

Subdere fracturos silicis frumentum. ———

vnde ἔργον μυλήφατον Apollonio, & aliis poetis.

v. 31. *in multas variasque figuras.*] Lege: — *variare figuras.*

v. 33. *instructus similis.*] Lege:

Et quia dispositis aptatur spica per artem
Frugibus, instructu simili componitur ordo.

Quemadmodum in spica grana suis cellis & folliculis inclusa, ac disposita sunt, ita etiam qui sub hoc sidere nascuntur, disponent fruges per horrea & cellas. Intelligit vero publica horrea, cuiusmodi horrea Sulpitia, & quæ præterea in singulis regionibus Vrbis ponit Sex. Aur. Victor: quibus etiam curatores præficiebantur, quorum crebra mentio in veteribus monimentis. Fruges vero accipit pro grano ipso frumenti. Vnde prouerbiale dictum,

Frugem

Frugem non faciet. Nam proprie dicitur de culmo, qui granum non cæpit suo tempore. In Gemblacensi erat: *exstructos similis componitur ordo.* fortasse *extructu* legendum. Nihil interest ad sententiam. Firmicus recte concepit hæc: *qui ad vitæ subsidium multas fruges in horreis condat.*

v.*. *Sculpentem faciet.*] Quid bractearij & pictores ad horrea & fruges? Quo pertineant, infra dicetur. Nam, vt toties dixi, a Bonincontrio Criticen non exigimus, cui nihil horum mendorum oboluit. Quot sunt hodie, qui harum literarum famelici sint, & tamen in illis nihil vident?

Pag. 118. v. 2. *Sed parte octaua.*] Parte octaua Libræ ait Sagittam oriri. Quod falsum est. Sæculo Manilij Sagitta oriebatur a III Sagittarij, ad VII eiusdem, hor. 0. 15', in finitore barbarico. Non igitur oritur in octaua Libræ, neque in vltima facie Capricorni, quod nugatur Bonincontrius, rem mihi plane nouam, & obscuram, & quam puderet astronomum etiam cogitasse. Igitur oriente Sagitta nati erunt iaculatores periti, & sagittarij. thunnos etiam, & alios maiores pisces fuscina traiicient. Philoctetæ & Teucri genitura.

v. 4. *glebas & mittere virgis.*] *Virgis*, sagittis, quibus glebas plumbeas mittebant, quæ iactæ in aere ignem concipiebant, vt præter poetas, meminit etiam Aristoteles in libris de cælo. μολυβδίδες Græcis dicuntur. Statius x:

—— Et arsuras cæli per inania glandes.

v. 5. *Pendentemque suo.*] Silius lib. II.

Ille vagam cælo demisit sæpe columbam.

Ibid. *deprendere nube.*] Silius XVI.

—— volucresque vagas deprendere nube Assuetus iaculis.

v. 7. *Quod totum dederim.*] Non dubium legendum: *Quod potius dederim.* Extant vestigia in Gemblacensi: *quod totius dederim.*

v. 9. *arcus & tela fugauit.*] Repone ex Gembl. *arcu teloq; fugauit.* Non multum aberamus olim a lectione. nam a sententia non abfuimus. *—— arcu telisque fugauit.*

v. 10. *Mittebatque suos ignes.*] Ita intelligeretur de Philoctete, quod est Hectoris. Sane vetus poeta dixisset: *Mittebat qui suos ignes*, vt Ennius & Lucretius. Sed Manilius nunquam hoc dixerit. Puto legendum: *Mittemus suos ignes in mille carinas.* Non est alius

est alius locus emendationi. Minimum receditur a lectione, si ita legeris: *Mittebat qui vos, ignes, in mille carinas.* quod valde placet.

v. 11. *Hic autem pharetram.*] Gembl. *Hic ortam pharetram.* Legendũ proculdubio: *Hinc ortam pharetram, Troiæ bellumq. gerebat. Hinc*, ex hoc sidere, quod genus loquendi in his Apotelesmatis frequentissimum. Infra: *Hinc venient vocis dotes.* ———

v. 12. *Maior & armatis hostis subsederat.*] Eleganter traduxit a gladiatoribus, aut a bestiariis, qui victis sufficiebantur. Græci hos ἐφέδρους, Latini subdititios vocant, Martialis etiam supposititios. Vnde verbum ἐφεδρεύειν, quod hic est subsidere. Proprie autem ἐφέδρους Latini in ludo gladiatorio secutores vocant. Nam, nisi fallor, non bene exponunt Grammatici. Admodum venuste transtulit Apuleius Milesia quarta: *Non diu cruciatus vitam euasit, quem, prioris exemplo, sepulturæ traditum bonum secutorem Lamacho dedimus.* Secutorem dicit τὸν ἔφεδρον. Veteres Glossæ τὸν ἔφεδρον etiam tertiarium vertunt: quod nimirum altero interfecto tertius sufficeretur. Secutor igitur, supposititius, idem. Apostolus priore ad Corinthios, cap. IIII: δοκῶ γὰρ, ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους, ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Non dicit τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους. neque enim linguæ Græcæ Canon id patitur: sed ἀπέδειξεν ἐσχάτους ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους. nos, qui apostoli sumus, tanquam supposititios quosdam bestiarios posuit. ἔσχατος enim hic ἔφεδρος. & locus est elegans.

v. 13. *Quin etiam ille pater.*] Intelligitur Alcon Phaleri vnius ex Argonautis pater. Val. Flacc. lib. I.

Insequeris, casusque tuos expressa, Phalere,
Arma geris. vacua nam lapsus ab arbore paruum
Te quater ardenti tergo circumuenit anguis.
Stat procul intendens dubium pater anxius arcum.

Sed & Sidonius Apollinarius eandem historiam his versibus descripsit, qui cum Manilianis certant.

——— *non sic librauit in hostem*
Spicula, qui nato serpentis corpore cincto
Plus timuit, dum succurrit: dum iactibus iisdem
Interitum vitamque daret, stabilemque teneret
Corde tremente manum, totamque exiret in artem
Spe propiore metus, dans inter membra duorum
Vnius mortem. ——— Luculenti versus. τὸ *Infelix* legendum

gendum διὰ μέσου καὶ σχετλιαστικῶς: vt apud Petronium:

Infelix, modo crinibus nitebas.

v.19. *Tunc iterum natum.*] Nam verbo παλιγγενεσίας ad eam rem vtebantur veteres.

v.20. *At quum secretis improuidus.*] Ait Hœdum oriri, & non ponit in quota parte Libræ. Firmicus ponit in xv. Mirum quod scribit Bonincontrius de Manilio loquens: *quum hunc dicat oriri in xv parte Libræ.* Vbi hoc dicit Manilius Bonincontri? Tam verum hoc, quam quod scribis de hoc Hœdo. Nam quis est iste Hœdus? vbi eius grex, cuius meminit Manilius? Hœdos tantum & Capram nouimus, illos in sinistra, hanc in humero sinistro Heniochi. Quæ autem Capra hunc nobis pepererit, non magis scimus, quam quis sit hœdus iste. Igitur isto Hœdo, in quacunque cæli parte balantem audiuit Manilius, oriente, solertes nascuntur atque indefatigatæ diligentiæ. magistratibus apparebunt. sectores, cognitores erunt. lasciuos etiam, ac temulentos producet. Pantomimi quoque nascentur.

v.21. *fratrum vestigia quærit.*] Nulli alij sunt, nisi qui ab Heniocho sustinentur. Tam procul ergo iste erro ab illis deuius pascitur, quod Græci vocant ἀτιμαγελεῖν. Non satis possum mirari quid Manilium de hoc hœdo adegerit pronunciare, qui non est in rerum natura.

v.23. *agitataque pectora fundit Et fingit.*] Hæc deprauata egregie restituit Gemblacensis:

——— agitataque pectora in vsus
Effingit variis nec deficientia curis,
Nec contenta domo. ———

v.25. *Nec tentata domo*] *Nec contenta domo.* — Gemblacen.

v.27. *Non vllos curant digitos.*] Egregius antiquitatis locus fœdis maculis scripturæ obsoleuit. Scripsit Manilius:

Non vllo careat digito, quaque iuerit hasta,
Defueritve bonis sector. ———

Sectores aut mancupes manu sublata significabant se auctores emptionis esse, vt ait Festus. Inde in Verrinis digitum tollere in auctionibus: item apud Martialem:

Nam mea iam digitum sustulit hospitibus.

Hoc est, Mea suppellex in auctione mancupes inuenit, vt amplius hospitibus seruire non possit. Quandiu, inquit, qui sub hoc signo

ſigno naſcentur, viuet, nunquam deerit, qui in ſectionibus tollat digitum. Haſtam autem in auctionibus poni ſolitam, puta quum bona damnati venderentur, vulgo palam eſt. Quaque pro quacunque, & quandoque pro quandocunque veteribus dictum notant & docti ætatis noſtræ viri.

v. 28. *Defueritve bonis ſector.*] Nunquam illo viuente deerit ſector bonis damnatorum. *Sector*, βιάνης. ὁ ἀπόδημος, ὁ ἀγοράζων οὐσίαν. Gloſſæ.

Ibid. *pœnamque lucretur.*] Nunquam peculatum quiſquam impune fecerit, aut repetendarum reus pœnam euaſerit. Talis ac tantus quadruplator ei naſcetur ſub hoc ſidere.

v. 30. *Cognitor eſt verbis.*] Lege: *Cognitor eſt vrbis.* Cognitor & ſector pene idem. Eſt autem is, qui ſectionibus præeſt, cuius munus cognitura dicitur. Suetonius in Vitellio: *Filius ſectionibus & cognituris vberius compendium nactus.* Ouidius:

Aptius hæ capiant vadimonia garrula ceræ,
Quas aliquis duro cognitor ore legat.

Gloſſæ: *Cognitor*, ἔκδικος. Eſt ergo proprie, qui compendij ſui cauſſa nullum non manubiarum genus experitur. Minus hæc intelligit paraphraſtes Firmicus, qui publicorum officia vectigalium tractatoros ſcribit.

v. 31. *ponetque forum.*] *ponitque forum.* Gemblac. Quadruplaturis, cognituris, ſectionibus voluptates etiam interiiciet: neque ſemper publicis illis muneribus diſtringetur. Nam fori appellatione quadruplaturam, ſecturam, & cognituram intelligit. Itaque τὸ *ponitque forum*, eſt abiicit curam fori, cognituræ, ſectionis, quadruplaturæ, &c. Hinc colligitur recte a nobis correctum, *cognitor eſt vrbis.* Eſt enim publica perſona. Ideo in foro venali, & haſta eius cura.

Ibid. *madetque Lyæo.*] Interpolatum, vt & illud apud Bonincontrium. Ibid. *mandetque Lyæo*] Gemblacenſis:

——— *ſuadetque Lyæo.* Profecto Manilius ſcripſit:

——— *ſe datque Lyæo.* Adſtipulatur paraphraſtes Firmicus: *vinoque & epulis deditus.*

v. 32. *Mobilis in ſaltus.*] Pantomimus.

v. 33. —*teſtudinis enatat vndis.*] Teſtudinem eandem cum Lyra facit. Sed Poetæ Lyram & Citharam non raro confundunt: vt Statius primo Achilleidos. item libro x Thebaidos

citharam, lyram, testudinem pro eodem organo vsurpauit. Apollonius libro primo κίθαριν & φόρμιγγα; & libro secundo λύρην Orpheo attribuit. Diuersas tamen esse lyram & citharam argumento fuerit, quod Pausanias, & alij Græci Mercurium lyræ, Apollinem citharæ inuentorem faciunt. Vtrunque esse cognatum instrumentum, patet ex illo abusu & confusione. Sunt enim ambo ἔγχορδα, καθαπτὰ, καὶ ἐντατὰ ὄργανα. hoc est, intenduntur neruis, siue fidibus. Sed paucis nota sunt vtriusque discrimina: quin ne de lyra quidem hac, qua de agimus nunc, satis constat vulgo. Multum enim differt ab ea, quæ Arioni, & Herculi μουσαγέτῃ in marmoribus, & gemmis, & numismatis attribuitur. Hæc enim, quæ relata est in asterismos, immane quantum ab illa Arionis discrepat: quæ quum sit Mercurij inuentum, cuiusmodi fuerit, videamus. Vnde autem melius hauriri possit, quam ex ipso hymno in Mercurium?

πῆξεν δ' ἐν μέζεσι ταμὼν δόνακας καλάμοιο
πειρήνας διὰ νῶτα διὰ ῥινοῖο χελώνης.
ἀμφὶ δὲ δέρμα τάνυσσε βοὸς πραπίδεσσιν ἑῇσι,
καὶ πήχεις ἐνέθηκ' ἐπὶ δὲ ζυγὸν ἄραρεν ἀμφοῖν,
ἑπτὰ δὲ συμφώνους ὀΐων ἐτανύσσατο χορδάς.

Hæc ita interpretatur Lucianus: χελώνην τινὰ νεκρὰν εὑρὼν, ὄργανον ἀπ' αὐτῆς συνεπήξατο. πήχεις γὰρ ἐναρμόσας καὶ ζυγώσας, ἔπειτα καλάμους ἐμπήξας, καὶ μαγάδιον ὑποθεὶς, καὶ ἐντεινάμενος ἑπτὰ χορδὰς, μελῳδεῖ πάνυ γλαφυρόν. omisit τὸ καιριώτατον. Dicendum enim erat, ἔπειτα καλάμους ἐμπήξας, καὶ ἔτι δέρμα βόειον περιαρμόσας καὶ μαγάδιον ὑποθείς. Nam testudinis munimentum, quod Græcis ὄστρακον & in hymno νῶτον dicitur, carne egesta, remansit cauum instar clipei. Mercurius igitur sectos calamos per oras testæ supinæ traiecit, quibus terginum bubulum tanquam operculum adglutinauit, ita vt calami ipsi fulcrorum καὶ ὀχήματος vicem essent corio. Deinde brachiola duo in summo testæ panxit ea parte, vbi erant anteriores pedes bestiæ: quæ quidem brachia siue manubria transtillo transuerso cacuminibus coniunxit. Manubria πήχεις vocat Homerus, vt vidimus, Ptolemæus κέρατα, quod essent vara, aut camura instar cornuum. Transtillum autem transuersum Latine iugum dicitur, Græce ζύγωμα, vt Ptolemæo, ζυγὸς Homero, in versibus, quos adduximus. Paulo supra fundum testæ a parte prona, clauum, aut epitonium instar vmbilici panxit, e quo om-

nes

nes chordæ vinciebantur. quod epitonium χορδότονον Polluci & Iamblico dicitur; fundus vero, siue ima pars testæ, βατὴρ. Igitur chordæ omnes in vno vmbilico reuinctæ per βατῆρα in partem supinam traductæ in ipso iugo desinebant, in quo suis summitatibus intensæ erant. Subiectum præterea est illi supra βατῆρα in imo partis supinæ lignum, aut calamus, quo Chordæ veherentur. Alioqui Chordæ sonum nullum ederent. μαγάδιον vocat Lucianus, nostri fidicines *Cheualet*, id est equnleum, quod eo chordæ vectentur. Corneum erat, cum primum fuisset ex arundine, hoc est semitubulo arundinis. Vnde Aristophanes vocauit δόνακα ὑπολύρειον, ὡς πάλαι ἀντὶ κέρατος ὑποτιθέμενον τῆ λύραις. Ita legendum in Polluce, non autem κεράτων, vt vulgo excuditur absurdissime: quum κέρατα sint οἱ πήχεις, & manubria, siue brachia Lyræ. Eustathius etiam id manifesto confirmat. Αἴλιος, inquit, Διονύσιος εἰπὼν, ὡς δόναξ καὶ τὸ λύρειον, ἐπάγει. τὸ γὰρ παλαιὸν ἀντὶ τοῦ κέρατος ὑπετίθεντο κάλαμον. Idem apud Etymologicum, modo pro θύραις legas λύραις in voce Δόναξ. quæ menda virum probissimum & doctissimum aliud agentem in errorem perpulit. E calamo igitur primum τὸ μαγάδιον siue (vt Ælius) τὸ λύρειον fiebat, deinde ex cornu factum. Ligneum asserculum quadratũ vocat Hesychius. μαγὰς, σανὶς τετράγωνος, ὑπόκυφος δεχομένη τῆς κιθάρας τὰς νευράς. Absque illo magadio manifesto muta erat Lyra. Vnde Sophocles in illum, qui statim obmutuerat: ὑφῃρέθη, inqnit, σοῦ κάλαμος, ὥσπερεὶ λύρας. Apparet enim, non, vt nunc, parti supinæ agglutinatum fuisse, sed ipsis fidibus pro tempore & vsu subiici, & propterea non raro excidere solitum; ideo quod, non glutine, sed intensione ipsa fidium retineretnr. Hæc est forma veteris Lyræ, quam poetæ a Mercurio inuentam prodant: quæ plane illud scarabæorum genus referebat, quos Galli Cernos volantes dicunt, Nigidius Lucanos vocabat, si quidem cornuum cacumina fingamus iugo coninncta esse. Nam corpus ipsius insecti referet ὄστρακον, vel testudinem, cornua ipsos πήχεις, quæ & κέρατα quoque Ptolemæo dicuntur. Eodem modo referet caput bubulum, si frontem pro supina parte testudinis imagineris, nares pro fundo. Sed audiamus Hyginum: *Habet autem* (Lyra) *in ipsis testudinis lateribus singulas stellas: in summis cacuminibus eorum, quæ in testudine vt brachia sunt collocata, singulas: in mediis iisdem, quos humeros Eratosthenes fingit, singulas: in scapulis ipsius testudinis vnam:*

in ima lyra, quæ vt basis totius videtur, vnam. Non obscure brachia vocat, quos Homerus πήχεις. Humeros autem inepte vertit ex Eratosthene. Nam omnes Græci vocant ἀγκῶνας, non ὤμους. Sunt enim flexuræ ipsorum κεράτων, aut πήχεων. Polluci inter μέρη τῶν ὀργάνων ponuntur, πήχεις, ἀγκῶνες, κέρατα. Sed πήχεις, & κέρατα sunt idem. ἀγκῶνες pars. Scapulas vocat Hyginus, vbi impacta sunt brachia, siue πήχεις. Ptolemæo ἔκφυσις κεράτων. Nam viuente bestia quasi ὦμοι ipsius erant, nimirum in anterioribus bestiæ pedibus, quos ea de re agens Nicander in Alexipharmacis πέζας vocat, id est pedes.

ἄλλοτε δ' ὀρείης κυτισηνόμου, ἥντ' ἀκάκητα
αὐδήεσσαν ἔθηκεν, ἀναυδήτον περ ἐοῦσαν
Ἑρμείης. σαρκὸς γὰρ ἀπουρόσφισε χέλειον
αἰόλον. ἀγκῶνας δὲ δύω παρετείνατο πέζαις.

Scholion: πέζαις, τοῖς ὤμοις, φησὶ, τῷ ὀστράκῳ αὐτῆς δύο παρέθηκε πήγματα ἅ φησιν ἀγκῶνας. Sane πέζαι sunt pedes anteriores. Ideoque in omnibus quadrupedibus ὦμοι. Imam lyram recte basim interpretatur. Nam τὸν βατῆρα intelligit. Scholiastes Germanici: *Habet autem stellas in vtriusque pectinibus singulas: in cacumine chordarum singulas: in vtriusque humeris singulas: in fundo vnam: in modulo (modiolo) vnam: in tympano claram, atque candidam vnam. Sunt omnes nouem.* Quamuis per omnia non illi conuenit cum asterismis, tamen propius abest a vero. Pectines vocat, quæ Hyginus brachia, Homerus πήχεις, Ptolemæus κέρατα: quanquam alioquin Pecten est Plectrum. Cacumen chordarum intelligit τὸ ζύγωμα, vnde scilicet chordæ suis cacuminibus tenduntur. Humeri sunt, quæ scapulæ Hygino, πέζαι Nicandro, ὦμοι Scholiastæ ipsius. Fundus βατὴρ, vel, vt Hyginus, βάσις. Modulum pro modo legimus. est χορδότονον in parte prona instar vmbilici, aut claui capitati. Hoc enim Græcis est χοινικὶς, id est modiolus. Tympanum est plane ὄστρακον ipsum, siue testudo. Nam omne cauum ab vna parte, ab altera rotundum, tympanum dicitur. Itaque margarita ad illud instar vocantur tympana, teste Plinio, & post illum, Isidoro. Sed Hyginus plane ipsam bestiam cum rostro & pedibus describere videtur, non autem exenteratam, qualem canit Homerus. Et sane a veteribus etiam Græcis bestiam integram in globis pingi solitam testis appellatio Arabica Vultur cadens. Testudo enim marina, quæ Aristoteli ἐμὺς dicitur,

tur, adeo capite vulturis rostrum, pedibus autem alas pansas refert, vt eo nomine ab Hollandis *Zeearent* vocitetur, id est Aquila marina. Quisquis eam vidit, ignoscet Arabibus ita vocitantibus. Quin etiam Nicander marinam testudinem alis non pedibus mare percurrere ait in Alexipharmacis.

ἀμμίγδην ἁλίοιο καθεψηθέντα χελώνης
γυίοις, ἣ ταχινοῖσι διαπλώει πτερύγεσσι.

Sed nostri Mechanici sphærarum solidarum artifices adeo inscitia vetustatis labuntur, vt pro vulture cadente non testudinem, sed portentum ex capite vulturino & alio compositum, quod ne ipsi quidem quid sit dixerint, proscribant. At quanti refert veterem figuram lyræ apponere? Quomodo enim κέρατα, ὄστρακον, ἔκφυσιν κεράτων, ex Ptolemæo expriment? Dicant mihi, vbi in Almagesto Latino inuenient alas vulturis, aut rostrum, aut id genus deliramenta? Ibi tantum legent pro ostraco pupillam. Nimirum ὄστρακον Arabice est صدف sed, nisi fallor, interpres legit حدق pupillam. quod in charactere Africano obscura sit distinctio illarum duarum literarum. Præterea inueniet lancem libræ, quod Græce ζύγωμα, quum ζύγωμα non sit lanx libræ, sed librile, vt apud Festum. Apage igitur vultures cadentes, & ad veram lyram Mercurij asterismus recudatur: cuius duorum extremorum in longum alterum est τὸ ζύγωμα, vbi fuit caput bestiæ, alterum ὁ βατὴρ, vbi antea cauda. & quidem τὸ ζύγωμα debet spectare eclipticam, βατὴρ autem polum, vt sit instar cadentis: & propterea rectissime vocarint Arabes vulturem cadentem. τὸ ζύγωμα enim minorem habet latitudinem, quam reliquum testudinis. Est igitur propius Eclipticam. Omnia hæc tam veterem figuram restituunt, quam recentiorum commentum de figura semiuulturis confutant. Sed nescio an cacoethes a mechanicis extorsero: quum illi vsu potius, quam ratione agi soleant. Nostrum sane erat tam ineptam consuetudinem castigare. Porro πρανὲς siue pronum vocamus eam partem, qua tergum est, vt contra τὸ ὕπτιον, supinam partem, qua pectus, vt Aristoteles in libris de historia animalium. Lyra igitur pingenda in sphæra solida prona parte in nos conuersa, quemadmodum reliquas omnes μορφώσεις tergis in nos conuersis pingi debere Theo docuit: quanquam Hipparchus negat, nisi si quid, inquit, fuerit κατάγραφον. hoc est, si quid

in prona

in prona parte pingendum sit: quemadmodum omnes stellæ in Lyra sunt in prona parte. Hæc Lyra asterismorum longe diuersa est ab ea, quæ in veteribus monimentis sculpta visitur, quam vocabimus Lyram posteriorem. Lytam vero asterismornm siue cælestem vocemus Lyram Mercurij. A Lyra igitur Mercurij profecta est chelys, siue cithara, quam etiam *φόρμιγγα* vocant: quæ nihil est, aliud est quã Lyra Mercurij reformata. Nam testudinem quidem habet, vt illa Mercurij, sed pro cornibus singulare manubrium erectum: in cuius cacumine paxilli traiecti sunt, ad fides tendendas, vel remittendas. Aristophanes *Σφηξὶ, κόλλοπας* vocat, item Homerus *ὀδυσσ. φ.* Doctiores Critici *πασσαλίσκους* interpretantur, imperitiores *δέρματα*. Sed viderint quomodo coriis neruiæ intendi possint. Hispani a Mauris hoc instrumentum vocant *Laud*. Hoc enim est آلعود cum puncto Wazli, quo Eliph in articulo nõ pronuntiatur. Itali *Lieuto*. Vnde Alciatus putauit quasi *ἁλιευτὸν* dictum, quod scapham piscatoriam ipsi referre visum sit. Multis modis doctissimi viri sententia non confutari tantum, sed explodi posset, si tanti esset nugari. Chelyn igitur, siue citharam habes in Xenodochio Lateranensi Romæ, vbi lectus discubitorius visitur, mensa apposita cum ministerio, & mulier sinistra manubrium citharæ tenens, dextra fila temperans: quod est plane *Laut* vel cithara nostra, adeo res vetusta, vt Homerus eius meminerit. Quemadmodum vero ex integra Mercurij Lyra nata est chelys, ita ex parte eius prodiit Lyra posterior, cum quali Arion, Apollo, & Hercules visuntur hodie in veteribus monimentis. Ea enim Lyra nihil aliud est, quam Lyra Mercurij dempta testudine: & præterea pro modiolo, in quo omnes erant reuinctæ chordæ, in lyra posteriori eæ singulæ suis cacuminibus seorsim hærent in fundo. Ea non *πήχεις* proprie, sed *κέρατα καὶ ἀγκωνίσκους* vicem manubriorum habent. *ἀγκῶνες* sunt forma literæ, S, vt habes apud Vitruuium lib. IV, cap. VI: ne forte pro normali angulo accipias, vt alibi non semel apud eundem. Constat enim Lyra posterior ex duobus anconibus velut duabus ƧS obuersis: vt possis vere dicere tres literas Lyram posteriorem constituisse, duplicem nempe S opposito situ, & vnam I præterea transuersam, quæ iugum facit. Porro Lyram aliquando plectro pulsabant, aliquando digitis tantum fila temperabant. Nam & Romæ Hercules marmoreus est dextra plectrum,

ctrum, finiſtra Lyram tenens. Arionem etiam vidimus in quibuſdam gemmis inciſum plectro Lyram pulſantem, in aliis vtraque manu chordas percurrentem, quod in Harpa noſtra fieri ſolet. Lyram tamen ab Harpa diſtinguit Venantius Fortunatus. *Romanusque Lyra plaudat tibi, Barbarus harpa.* Primus omnium Epigonus poſito plectro digitis modulatus eſt, quod vocatur ἐπιψάλλειν. Pollux ἐπικρέειν dixit. Ἐπίγονος, inquit, ὃν χρόνῳ μὲν Ἀμβρακιώτης, τιμῇ δὲ Σικυώνιος, πρῶτος ἐπικρέκας αὐτὰ πλήκτρου. Statius libro VI: ——— *citharaque manus insertas Apollo.* nempe inſerit ſummitates digitorum fidibus, ſine vſu plectri. In X:

——— *& digitos inter ſua fila trementes.* primo Achilleidos:

——— *ducitque manum, digitoſque ſonanti Infringit citharæ.*

In his omnibus eſt ſola ἐπίκρουσις ſine plectro. Noſtri fidicines ſiniſtra manu phthongos in manubrio diſtinguunt, dextra chordas carpentes. Sed & quidam ſola ſiniſtra in manubrio modulantur. Id veteres dicebant intus canere: quod faciebat Aſpendius ille tibicen notus prouerbio. Aſconius in Verrinas Ciceronis non videtur aſſecutus quid eſſet intus canere. Quanuis autem Lyram ab Harpa diſtinguimus, Harpam tamen ab illa natam ſcimus. Idem enim vſus, forma aliquantum immutata. Nam de numero chordarum res vetuſtiſſima eſt. Sane ab initio fuiſſe ἑπτάχορδον & mediocriter periti ſciunt. Tandem eo progreſſa licentia, vt ὀκτωκαιδεκάχορδος fieret. Eius nouationis pœnas dedit Lacedæmone Timotheus fidicen domo Mileſius, quod quatuor ad ſeptem illas priſcas adieciſſet, vel, vt alij volunt, ab aliis adiectas Spartam intuliſſet, & hoc nouo commento iuuenum animos effeminare videretur. Ob eam rem placuiſſe, vt productus in Comitium, qui locus Σκιὰς vocabatur, manibus propriis quatuor ſuperfluas chordas amputaret, & eam flagitio ex vrbe pelleretur. Extat σύνταγμα Ephororum de ea re apud Boetium primo de Muſica; ſed eiuſmodi, vt quiduis potius, quam Græca oratio videatur. neque in manuſcriptis clementius tractatum eſt a librariis. Ex illis tamen obſoletis veſtigiis priſcam illi formam reſtituimus. Non pigebit ſubiicere in gratiam ſtudioſorum adoleſcentum.

ΠΡΟΒΟΥΛΕΥΜΑ ΕΦΟΡΩΝ.

Ἐπειδὴ Τιμόθεορ ὁ Μιλήσιορ παραγινόμενορ εἰς τὰν πόλιν ἀμετέραν, τὰν παλαιὰν μῶαν ἀτιμάσας καὶ τὰν διὰ τᾶν ἑπτὰ χορδᾶν κιθάρισιν ἀποστρεφόμενορ, πολυφωνίαν εἰσάγων λυμαίνεται τὰρ ἀκοὰρ τῶν νέων, διά τε τᾶρ πολυχορδίαρ καὶ τᾶρ καινότατορ τῶ μέλεορ, ἀγεννῆ καὶ ποικίλαν ἀντὶ καθαρᾶρ καὶ τεταγμένᾱρ ἀμφιέννυται τὰν μῶαν, ἐπὶ χρώματορ συνιστάμενορ τὰν τῶ μέλεορ διάσκευαν, ἀντὶ τᾶρ ἐναρμονίω ποιῶν ἀντίστροφον ἀμοιβαίαν, παρακληθεὶς δὲ καὶ ἐν τῷ ἀγῶνι τᾶρ Ἐλευσινίαρ Δάματρορ ἀπρεπέα ἐσκευάσατο τὰν τῶ μύθω διάσκευαν τὰν τᾶρ Σεμέλαρ ὠδῖνας, ὧν ἕνεκα τὼρ νέωρ διδάσκει.

Δεδόχθαι, φᾶν περὶ τούτων τὼρ βασιλέαρ, καὶ τὼρ ῥήτορ ἔαρ μέμψασθαι Τιμόθεον. ἔτι δὲ ἀναγκάσαι δὴ καὶ τᾶν ἕνδεκα χορδᾶν ἐκταμεῖν τὰρ περιττὰρ ἀπολιπόμενον τὼρ ἑπτὰ τόνωρ. ἕκαστος ἄτω τε ἄρᾳ πόλιορ βάρορ, ὅπως εὐλαβῆται ἐν τὰν Σπάρταν ἐπιφέρειν τὶ τῶν μὴ καλῶν ἐθῶν, μήποτε ταράττηται κλέορ ἀγώνων.

Hoc λακωνίζον Senatusconsultum, quod multa cognitu digna contineat, multifariam discutiendum erat, si tempus & locus paterentur. nam aliena sunt a præsenti instituto, hoc est a Lyræ vetustæ doctrina. Itaque ea prudentes omittimus. Obiter tantum in eo notent candidi adolescentes, Lacedæmone in omnibus Patres auctores fieri, Reges ad populum referre, populum sciscere: vt Romæ quoque fiebat. τὸ γὰρ πλῆθος ἀθροισθέντος εἰπεῖν μὲν οὐδενὶ γνώμην τῶν ἄλλων ὑφεῖτο, τὴν δ' ὑπὸ τῶν γερόντων καὶ τῶν βασιλέων προτεθεῖσαν ἐπικρῖναι κύριος ἦν ὁ δᾶμος, ait Plutarchus. Notent præterea, quum satis firma caussa non videretur Timothei eiiciendi, si tantum illi obiiceretur quod quatuor chordas Lyræ adiecisset, & veterem harmoniam innouasset, inuidia insuper Eleusinij sacri diuulgati eum onerarunt. denique vt maiore cum infamia vim iudicij experiretur, suis sibi manibus superfluas chordas palàm in Comitio, relictis septem priscis, amputare coactus est. Lyra autem eius e loco Comitij, siue Σκιάδος, suspensa est, vnde procul

procul conſpici poſſet, cum elogio, ὅτι καινότατα πολυφωνίαις εἰσάγει. Quod autem σῖγμα finale in ῥῶ mutarent Lacedæmonij, monuit & Boetius; quum hoc Decretum produceret, & conſtat ex quibuſdam vocibus illius idiomatis, vt ἀκκόρ, id eſt ἀσκός, in qua voce duplex Laconiſmus, nempe τῦ σῖγμα ante κάππα mutatio in κάππα, vt eſt διδάκκει in ipſo Decreto: & præterea ῥῶ finale pro σῖγμα. Sic πέλαγορ pro πέλαγος dicebant, auctore Heſychio. Sic πὸρ, πὲς apud eundem, & alia innumera. Sed non poſſumus non mirari quomodo vetuſtiſſimi duo ſcriptores, Thucydides, & Ariſtophanes, quum Lacedæmonum verba & longas orationes adducant, nihil tale protulerunt. Nam in Thucydidis quinto neque συμβατήριος λόγος τῶν Λακεδαιμονίων πρὸς Ἀργείους, neque eorundem συμμαχία cum iiſdem vllum eiuſmodi verbum in ῥῶ terminat: neq. Ariſtophanes, qui totus eſt in exprimendo idiotiſmo Laconum in Comœdia Lyſiſtrata, vel minimam quidem eius rei ſuſpitionem nobis reliquit, cuius tamen intererat ea nō omiſiſſe.

Pag. 119. v. 1. *Forma per heredem.*] Poſt hunc verſum interiice:

Chelarum ſurget quum pars viceſima ſexta.

Nam deeſt locus ſiue pars ſigni, in qua oritur Lyra. At iſte verſus eo loco, vbi vulgo legitur, inepte poſitus eſt. quia ſi eum ibi eſſe ſinamus, maxima abſurditas conſequetur, vt Ara ſit in viceſima ſexta parte Libræ ſimul & octaua Scorpij. Quid potuit abſurdius excogitari? In vulgatis exemplaribus Firmici omiſſus eſt hic locus totus de Lyræ tam ortu quam occaſu. At Bonincontrius videtur vſus codice Firmici, in quo Lyra dicatur oriri x parte Libræ. Sed neutrum verum eſt. Nam hodie tota Lyra extat ſupra finitorem barbaricum in octaua Sagittarij, non in quinta parte Capricorni, vt nugatur Bonincontrius. Tempore vero Manilij Lyra oriebatur a IV. Scorpij, ad XV. eiuſdem, hor. 0. 45', in finitore barbarico. Igitur Lyra oriente, fidicines, flatores tibiarum, hydraulæ, organarij, cantores naſcentur.

Ibid. *per heredem tantum prolata Tonantis.*] Quis eſt iſte heres Tonantis, qui Lyram protulit? Dicunt a Mercurio prolatum. Sed vbi ſunt tabulæ teſtamenti, quibus Iupiter inſtituit heredem ſuum Mercurium, quum morietur ipſe? Commentitia eſt lectio. Gemblacenſis: ——— *per heredem tantum præfata ſonantis.* Optime. Heres Lyræ eſt Orpheus: nā a Mercurio facta Orpheo tradita eſt, auctore Hygino & Nicomacho Geraſeno lib. I I.

Musices. Ea igitur Lyra per solum Orpheum duntaxat sonabat præfata, id est τὰ προοίμια, προκιθαρίσματα, ἐνδόσιμα. alio enim tangente non sonabat. quasi nulli citharœdo pareret præterquam Orpheo heredi ipsius Lyræ.

v.5. *Qua quondam sonitumque ferens.*] Mallem *serens*.

v.6. *Hinc venient voces doctæ belleque sonantes.*] Plane ἰδιωτισμὸν redolent. Gemblacensis longissime ab hac vulgata lectione discedit.

Hinc venient vocis dotes, Boreæque sonantis. Vocis dotes, acroamata, & cantores. *Boreæque sonantis*, ἐμπνευστὰ ὄργανα Athenæo, aliis πνευστικὰ, quæ vento animantur, siue tibiæ sint, siue hydraulica. Artificiose enim expressit triplicem soni naturam, ἁρμονικὴν, ὀργανικὴν, ῥυθμικήν. *vocis dotes* ἁρμονική. *Garrula, quæ modulis.* ὀργανικὴ: ex flatu enim consistit. *Et quodcunque manu loquitur.* ῥυθμική. quæ impulsu digitorum numeros recipit.

v.7. *Garrula quæ modulo diuersa tibia forma.*] Manifesto legendum.

Garrula quæ modulis diuerse tibia format.

v.8. *Et quodcunque manu loquitur, flatuque mouetur.*] ὑδραυλικὰ καὶ πνευστικὰ ἤτοι πνευματικά. Nam & flatu, & manu mouentur. Iulianus ὁ παραβάτης.

καί τις ἀνὴρ ἀγέρωχος ἔχων θοὰ δάκτυλα χειρὸς
ἵσαται ἀμφαφόων κανόνας συμφράδμονας αὐλῶν.

Vide quæ studiose olim in hanc rem colligimus Commentariolo in Ætnam.

Ibid. *flatuque mouetur.*] Tibicines & fistulatores quoque cum his comprehenduntur & symphoniaci. De Tibiis vide Solinum, qui in illis miluinas numerat: quod miluiorum clangorem imitentur. clangor autem miluorum dicitur *iugitus*: & verbum ipsum *ingere*. Vide quæ nos in Festum, & Varronem, qui primi locum Varronis apud Nonium correximus, vbi *vigere* pro iugere legebatur voce TEGILLVM. Apuleius Milesia quinta: *Iubet citaram loqui: psallitur. tibias agere: sonatur. choros canere: cantatur.* Noli dubitare, quin legendum sit, *tibias iugere*. quod Græcis proprie est γιγγραίνειν, καὶ γιγγρίζειν.

v. 10. *Mulcebitque sono Bacchum noctesque tenebit.*] τὸ *noctesque tenebit* non est nauci. In Gemblacensi & in textu Bonincontrij sequitur versus mala fide ab aliis editionibus omissus,

Quis

Quin etiam curas inter secreta mouebit.

Dabimus integrum locum; & præstabimus:

Mulcebitque sono Bacchum, noctisque tenebris.
Quin etiam curas inter secreta mouebit
Carmina, furtiuo modulatus murmure vocem.

Manifesta sententia neque indigens interpretis. figura Maniliana ἓν διὰ δυοῖν: sono noctisque tenebris: sono nocturno. Vera est lectio.

v. 14. *Hinc distante Lyra.*] Quis hæc intelligit? Hinc distante Lyra in xxvi parte Libræ, Sed e regione Scorpij *Ara surgit.* Sunt oracula ægrotantium. Ara igitur surget eodem tempore in xxvi Libræ cum Lyra, & e regione eius in octaua parte Scorpij? Sane digna quæ asini interpretentur, non homines. Acrostichides & acroteleutia huius distichi inter se commutarunt. quæ ita restituuntur:

Chelarum surget quum pars vicesima sexta:
Hinc distante Lyra, quæ cornua ducit in astra.

Sed prior versus suo ordini redditus supra. Deinde quam inepta erat traiectio, *Chelarum surget, quæ cornua ducit in astra*: Ita restitutio primum versuum inter se implicatorum, deinde loco suo luxatorum, postremo mendi, quod est in sequenti versu, est omnium emendationum maxime notanda, quæ in hoc poeta præstitæ sunt.

Ibid. *quæ cornua ducit in astra.*] Vt in Sphæra:

Et Lyra diductis in cælum cornibus.

v. 15. *Sed regione pari vix partes octo trahentes.*] Si vltimam syllabam in voce *regione* repetieris, veram lectionem pene adeptus fueris. Adiuua igitur, & lege:

Sed regione Nepæ vix partes octo trahentis.

Verissima emendatio. Scriptum fuerat *nepai*, vt infra *carai* pro *caræ*. Sic Aimilius, Æmilius. Igitur in octaua parte Scorpij Ara oritur, vel, vt Manilius loquitur, Ara oritur e regione nepæ vix dum trahentis octo partes. Sæculo Manilij Ara oriebatur supra finitorem barbaricum a xv Sagittarij, ad xv Capricorni hor. 1. 15'. Longe igitur abest a vero hic noster, quæcunque fuerint illa Parapegmata barbarica aut vera, quæ non intellexit, aut falsa, quæ illi imposuerunt. Firmicus oscitanter legit auctorem suum, qui dicat Aram oriri cum prima Scorpij: qui tamen recte confirmat

emendationem hanc illustrem *E regione nepai*. Bonincontrium autem decepit ridicula traiectio versuum de XXVI parte Chelarum. neque contentus eo, non XXVI legit, sed XXVIII, quia nimirum octo partium mentionem fieri in sequenti versu viderat. Itaque τὸ vicesima ex vno versu, τὸ *octo* ex altero mutuatus monstrum bicorpor conformauit *vicesima octo*, digna tali interprete sententia. Ara igitur oriente nati erunt neocori, sacerdotes, prophetæ, sanctissimique antistites, φοιβαστικοί, θρησκευταί, μυστηριακοί, ἱερῶν καὶ τελετῶν ἐγκάτοχοι, ἱεροποιοί, ἐνθουσιαστικοί, ἱεροπρόσπολοι. Ptolem.

Ibid. *vix partes octo trahentis.*] In Firmico: *In prima Scorpij parte oritur Ara*. Mendose.

v. 16. *Ara ferens ignem.*] Ignem thuris vocat τὸ θυμίαμα cum quo pingitur ἐν τῇ χειροχαρίαις. τὸ *ferens* est absolute dictum ἀναφερόμενος, vt infra: *In cælumque ferens* ——. Aram Græci asterismi vocant θυτήριον, Latini Turibulum, Arabes مجمار siue Iudæi astrologi מַחְתָּה Mythologici منارة Pharum. Etiam Phari sunt lucernæ magnæ Damaso de donariis Constantini & Bedæ, qui scribit pharos altissimarum lucernarum accendi solitas in Martyriis & Basilicis. Ara constituta est in intersectione australi Meridiani & Orizontis, quum medium cursum tenet, quod κατὰ χηνίσκου dicitur. vix enim gradibus decem attollitur supra finitorem barbaricum. Sed Cicero medium cælum etiam tenere posse putauit in illis Arateis iuuenilibus:

Nam quum fulgentem cernes sine nubibus astris
Aram sub media cæli regione locatam.

Certe ne minimum quidem mentem Græci poetæ odoratus est.

τῷ μή μοι πελάγει νεφέων εἰλημένος ἄλλως
εὔχεο μεσόθι κεῖνο φαήμεναι οὐρανῷ ἄστρον.
αὐτὸ μὲν ἀνέφελόν τε καὶ ἀγλαόν.——

Nam τὸ μεσόθι non est ἐν τῷ μεσουρανήματι. Quis enim Hellenismus iste esset? sed εἰλυμένος μεσόθι νεφέων. Tu obsessus alioquin a nubibus noli optare tibi Aram oriri puram a nebulis ab aduersa parte. Interpres alioqui optimus Arati hic cæcutit εἰλυμένος ἄλλως, non εἰλυμένος ἄλλων legens. Dicit enim poeta: ne cælo in partibus borealibus nebuloso opta fugere sudam Aram in orizonte austrino. Itaque quantum a mente Arati Cicero abest, hinc colligere licet.

v. 20. *Quod potius fingent ortus.*] Scribe *finget*. Refertur enim ad Aram, & est Hyperbaton.

Ibid. *quam templa colentes.*] ἱεροπεπτόλους proprie vocat Ptolemæus.

v. 21. *Atque auctoratos in tertia iura ministros.*] τοὺς νεωκόρους, qui sunt tertij in ordine ἱερατικῷ. Sunt enim ἱεροφάνται, ἱερεῖς, νεωκόροι.

v. 22. *Diuorumque sacras.*] *sacra* Gembl. & nos olim. Intelligit ὑμνολόγους: quorum etiam mentio in veteribus inscriptionibus Romæ.

v. 23. *Pene Deos.*] Græcissat, ἀντιθέους. ὑφὲν *Pene-deos*. item *voce*, non *voces*, ὑμνῳδοὶ, ὑμνολόγοι.

v. 24. *Quatuor appositis.*] XII parte Scorpij, inquit, oritur Centaurus. Sæculo Manilij oriebatur a XXIX Libræ ad XXVII Sagittarij, horas VI fere, in finitore barbarico.

Ibid. *partibus offert Sidera.*] *effert* Gemblacensis & nos olim. *Ex ipso.* id est ex seipso. Manilianum.

v. 26. *Aut stimulos aget aut omnes.*] Lege bona fide:

Aut mulos aget, aut mannos, mixtosque iugabit
Sanguine quadrupedes. ——

Id est erit mulio. Nam qui mannos ducit, etiam dicitur mulio. Martialis:

Nusquam est mulio? manuuli tacebunt.

Mannos enim maior pars scriptorum minutos mulos, & burricos interpretatur. Glossarium: *Mannis*, βερρίχοις. Interpretatur locum Horatij: *Aut Appiam mannis terit.* Nam burrichos Acro exponit eodem loco: quos Martialis paullos mulos vocat in lemmate distichi illius:

His tibi de mulis non est metuenda ruina.
Altius in terris pene sedere soles.

Quippe in veteribus codicibus lemma conceptum extat: *paulla mulæ*, aut *paulli muli*. Sequor tamen eos, qui pumilos equos exponunt, quos etiam Hinnos vocabant, Græci γίννους. Aristoteles VI. ἱστορ. ζώων. de Mulis. καὶ ποτὲ γίνεται γίννος. Strabo de Genua, & partibus Liguriæ: ἐντεῦθεν δ' εἰσὶν οἱ γεγίννοι λεγόμενοι ἵπποι τε καὶ ἡμίονοι. Lege οἱ γίννοι.

v. 27. *Aut mulos aget.*] Glossæ ἡνιοχοκύρος, *Mulicurius*. Hæc nostra emendatio non potest displicere nisi mulionibus, aut mulis ipsis.

Ibid.

Ibid. *mixtosque iugabit Sanguine quadrupedes.*] Mulocisiarius, seu carrucarius erit. Quadrupedes mixti semine sunt muli, aut musimones. Hic quoque insigniter errauit vetus paraphrastes, qui equitiarios interpretatur. Equitiarios vero intelligit (quod verum est) prurigas, qui equabus mares admittunt. Vnde liquido apparet, τὸ iugare quadrupedes ipsum accepisse pro eo, quod est admissuras facere. Frustra.

v.28. *Aut onerabit equos armis.*] Equistrator erit, aut ἀναβολεὺς, qui herum armatum in equum imponit. Neque hæc intellexit Firmicus paraphrastes, qui inter equites militantem exponit. Et quum in omnibus hisce Sphæræ barbaricæ apotelesmatis Manilium κατὰ πόδα sequatur, raro tamen eum assequitur.

Ibid. *aut ducet in arma.*] Stratoris est & herum in equum imponere, & ad bellum proficiscentem comitari. Eius munus est Stratura. Glossarium: *Ab, A Stratura,* ἀπὸ τῆς ἀναβολικῆς.

v.29. *Ille tenet medicas artes.*] ἱππιατρὸς erit. Ἱππιατρείαν mulomedicinam, & veterinariam vertunt veteres.

v.30. *Et non auditos mutarunt tollere motus.*] Gemblacensis: *tollere morbos.* quod rectum est. Sed legendum *mutarum.*

v.31. *non expectare gementes.*] Hoc est, morbum præuertere. Tangit partem medicinæ τὴν προφυλακτικήν. Ausonius:

Et medicina triplex, seruare, cauere, mederi.

v.32. *Et sibi non ægrum.*] Et sibi ipsi credere ægrum corpus. Gemblacensis non deterius: *Et sibi non ægros.* Hoc inquit, est opus vt ipse præueniat morbos, & vt nondum ægroti credant illi corpus suum. τὸ *sibi* refertur ad ipsum veterinarium, siue mulomedicum, non ad ægros. προσωποποιητικῶς autem ait equos ipsi tradere corpus suum, quum vult intelligi equorum nondum affectorum morbo illis curam tradi, vt ipsis in posterum caueatur de salute, & sanitate. Denique mulomedicina promittit sanitatem omnium quadrupedum, quæ veterinorum nomine veniunt. Nam & boum & camelorum, & cæterorum. Mutas vero minus proprie dixit, quum vocentur semiuocales, vt Columellæ. sed idiotismum sequitur. Nam & canis eodem modo dicebatur mutus custos, quum sit animal vocale. Huic opponitur Poetarum αὐδήεις. θεὰ αὐδήεσσα.

v.33. *Nunc subit Arcitenens.*] In quinta parte Sagittarij ait oriri Arctutum, mendosissime. Temporibus Manilij in xxI Virginis

ginis extabat supra finitorem barbaricum. Magnæ sunt hæ hallucinationes vel Manilij, vel a quo Manilius hæc accepit. Sane Hipparchus ait in Græcia suis temporibus τὸν ἀρκτοῦρον τῇ παρθένῳ ζῳδίῳ συνανατέλλειν, συγκαταδύνειν, quo tempore noctes dicuntur αἱ νύκτες ἐπ' ἀρκτούρῳ, teste eodem Hipparcho, & Arato:

κεῖναί τοι καὶ νύκτες ἐπ' ὀψὲ δύοντι λέγονται. Nam Arcturus dicitur ὀψὲ δύων etiam Homero. Hunc versum Arati neque Ciceronem, neque Auienum, neque Germanicum intellexisse fidem fecerit eorum silentium, nullus enim eorum hunc versum attigit, perinde ac si suppostititius esset, aut omnino abesset. νύκτες igitur ἐπ' ἀρκτούρῳ dicuntur, quod post Arcturum, id est post eius occasum sequuntur, quando Arcturus totum diem supra Orizontem existit vna cum Virgine, & vna cum ea occidit. In orizonte Græcanico in parapegmate Calippi ad Eid. Septembris, Παρθένου ιϛ notatum: ἀρκτοῦρος ἐπιτέλλων φανερός. Idem intelligit Plinius lib. II cap. XLVII, quum ait Arcturum exoriri mane vndecim diebus ante æquinoctium autumni. Sane si XI dies ad XIII Septembris addideris, peruenies ad XXIV Septembris, nimirum æquinoctium Sosigenis, quod habebat in animo Plinius. Porro si etymon spectes, ἀρκτοῦρος idem fuerit quod ἀρκτοφύλαξ, siquidem οὖρος & φύλαξ idem. Quare hoc, puto, sequutus Auienus Arcturum pro Arctophylace posuit:

Labitur Arcturus. manus olli quippe sinistra

Iuge manet. —— Totum enim Booten intelligit, non illam lucidam, quæ intra genua Bootæ. Dixit enim Aratus: δύεται Ἀρκτοφύλακι —— Suidas. Ἀρκτοῦρος ὃ λέγεται καὶ αὐτὸς ὅλος ὁ Βοώτης· ἰδίως ὃ καὶ ὑπὸ τὴν ζώνην αὐτοῦ ἀστὴρ λέγεται καὶ Ἀρκτοφύλαξ καὶ Ἀρκτοῦρος. Hesychius. οἱ ἑπτὰ ἀστέρες ὁμοῦ καλοῦνται Ἀρκτοῦρος. Igitur oriente Arcturo qui nascentur, erunt fisci & ærarij præfecti. Palatio etiam præficientur: syndici, ecdici vrbium erunt, œconomique priuatarum domorum.

Pag. 120. 2. 1. *Fortuna ipsa suos.*] Firmicus ineptissime παραφράζεται: *Hoc oriente signo qui natus fuerit, erit talis, qui amicorum secreta fideli taciturnitate custodiat.* Extra controuersiam est ipsum legisse *sensus*, non *census*.

v. 3. *& sacra æraria.*] Gemblacensis *sancta*.

v. 4. *Regnantes sub rege manent.*] Gemblacensis concinnius: *Regnantes sub rege suo.* —— Continuat enim superiorem ver-

 sum

ſum cum hoc, poſt quem duo, qui infra duodecimo loco poſiti ſunt, huc interiiciendi. Ergo ita totum locum lege:

Regales vt opes & ſacra ærariaſeruent
Regnantes ſub rege ſuo, rerumque miniſtri.
Tutelamque gerent populi, domibuſve gerendis
Præpoſiti curas alieno lumine claudent.

Quod enim recte hi verſus coniuncti ſint, præter cognationem materiæ, quæ eos huc vindicauit, & abſurditatem ſententiæ, quæ ex alteris ſedibus ſolicitauit, argumento erit paraphraſis Firmici. Nam fortaſſe ſciolis quibuſdam mirum videri poſſet.

v. 5. *Tutelamque gerent populi.*] Firmicus: *cura illis populi credetur.* Hoc eſt, vel ἔκδικοι τῆς πόλεων, vel patroni municipiorum. In veteribus inſcript. PATRONO MVNICIPI.

v. 7. *Arcitenens quum ſe.*] Ait in triceſima parte Sagittarij Cycnum oriri. In finitore barbarico temporibus Manilianis oriebatur a XXII Libræ, ad XXVII Sagittarij. Non errauit ergo. Viderit aſtrologia Bonincontrij, quæ oriri facit in grad. 28. 36 Aquarij. Quod hoc monſtrum aſtrologiæ?

v. 8. *Ter decuma ſub parte.*] Paraphraſtes Firmicus oſcitanter legens, ſcribit: *In Sagittarij parte decima oritur cycnus.*

v. 9. *Plumeus in cælum.*] Cycnum aſteriſmorum Arabes vocant الدجاجة hoc eſt Gallinam. Eius ortu naſcuntur aucupes, aut qui aues humanam loquelam doceant, aut vatium auitium nutriant, & ex eo compendia nanciſcantur.

v. 11. *cæloque dicatum.*] Recte. Sed vide num legi poſſit: ——— *cælique ducatum.* Sic Virgil. *coruorum exercitus.* ςίχες οἰωνῶν poetis. Ducatum reperies apud Suetonium. *Ducatus latronum,* ἀρχὴ λῃςῶν. *Ducatus,* ἡγεμονία. Gloſſæ. Nihil tamen mutamus.

v. 12. *Alituumque genus.*] Nondum in vſum venerat aucupium accipitrinum, quo hodie nobilitas noſtra vtitur, quæ huic rei ſuos ὀρνιθοκόμους dicatos habet. Græci recentiores vocarunt ἱερακοσόφιον, vt canum inſtitutionem κυνοσόφιον. vtrique rei libri dicati extant in quibuſdam Bibliothecis. De eius rei vetuſtate quædam notauimus in Appendicem Virgilianam. Firmici quoque temporibus tali quid in vſu erat. Vide lib. v. cap. VIII.

v. 13. *aut bellum indicere Mundo.*] Innumeris locis Mundum accipit pro cælo, item pro Deo ipſo, atque adeo αὐτὶ τῆς προνοίας.

Contra

Contra Aristoteli τὸ περὶ οὐρανοῦ est περὶ κόσμου. Diodorus: κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν μεταξὺ φύσεων. πάλιν, κόσμος ἐστὶν οἰκητήριον θεῶν. νῦν οὖν τὸ πλήρωμα λέγεται ἐκτὸς τῶν ἐν αὐτῷ. τρίτον, ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. τοῦτο μόνον τοῦ βίου, ὥς εἴπις λέγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. τέταρτον, κόσμος ἐστὶν αἰθήρ. οὗτος δὲ τῆς εἰλικρινὴς ὢν κατώτερός ἐστι τοῦ φυσικοῦ κόσμου. πέμπτον, κόσμος ἐστὶν ἡ τῶν ἀπλανῶν σφαῖρα. τούτου καὶ Πλάτων ἐν Τιμαίῳ μέμνηται. ἕκτον, κόσμος ἐστὶν ὁ διακοσμήσας τὰ πάντα. ἔοικε δὲ νῦν ἡ περιέχουσα λέγεσθαι. Sexfariam igitur κόσμος dicitur Græcis, ac totfariam accipi a Manilio non oscitans lector aduertet.

v.14. *Et medios inter volucrem pensare.*] prensare Gemblac, & nos antea. Tale est illud εὔστοχον aucupium apud Maronem:

Iam vacuo lætam cælo speculatus & alis
Plaudentem nigra figit sub nube columbam.

v.15. *Aut nitidos clamare suis ratione sedentem.*] Felicissime succurrebat nobis in priore editione:

Aut nidis damnare suis, ramove sedentem.
Pascentemve super surgentia ducere lina.

Astipulatur Gemblacensis, ne vna quidam literula minus.

Ibid. *Aut nidis damnare.*] Damnare suis nidis, hoc est exuere, spoliare: antique dictum. Lucilius:

Caßiu' Caius hic operariu', quem Cephalonem
Dicimu' sectorem, furemque, hunc Tullius' quidam
Iudex heredem facit. at damnati alij omnes.

hoc est, exuti, exheredati. Nonius.

Ibid. *Aut nidis damnare suis.*] Oppianus:

τοὺς μὲν γὰρ κνώσσοντας ἐλήσαντο καλιῆς
χρύσειν· τοὺς δ' ὀρνάξιν ἀπέσπασε ἰξοφόροισιν.

Sunt ipsissima verba Manilij.

v.16. *Pascentemve super surgentia ducere lina.*] *Ducere*, πελᾶν. verbum aucupiale.

v.17. *Atque hac in luxum iam ventri longius ibit.*] Gemblacensis: *longius itur.*

v.18. *Quomodo militiæ.*] Gemblacensis. *Quam modo* Totum locum constanter legimus, qui est elegantissimus:

At qua hac? in luxum iam ventri longius itur,
Quam modo militiæ. Numidarum pascimur oris, &c.

At quæ hæc, si luxum spectes, in quem hodie delabimur omnes?

Ecce ventri implendo longius itur, quam vix modo militandi caussa profecti sumus. Nam ab vltimis Numidis Numidicas gallinas, a Cholchis Phasianas petimus. Lectioni Gemb. hæc omnia accepta referimus. At quæ, inquit, hæc, præ luxuria hodierna?

v. 17. *iam ventri longius itur.*] *Ventri itur*, in ventris gratiam. Sic—*tibi luditur.* Eodem modo *militia itur* dixit. id est bello gerendo. Sic etiam conuiuiis militare dixit Drepanius Pacatus Nitiobrix in suo diuino Panegyrico: *infami delectu scriptos in prouinciis aucupes; ductasque sub signis venatorum cohortes militasse conuiuiis.* ite ventri, & militare conuiuiis eadem figura, & quidem de eadem re dictum, vt possit videri interpres Manilio fuisse.

v. 18. *Quam modo militiæ.*] τὸ *modo* tangit nuperam Romanorum in Phasidos partes irruptionem, aut in alias terras longinquiores. Plane est, quod dixit Seneca consolatione ad matrem: *Dij Deæq. istos perdant, quorũ luxuria tam inuidiosi imperij fines transcendit. Vltra Phasin capi volunt, quod ambitiosam popinam instruat: nec piget a Parthis, a quibus pœnas nondum repetiimus, aues petere.* omnino Manilium ad verbum explicant.

v. 19. *Phasidos & dantis.*] Emendauimus olim *Phasidos & dãnis.* Quid enim propius ad corruptam lectionem vulgatam accedit? Sed Gembl. aliquid mõstri alit. legitur enim ibi, *Phasidos aut dulcis.* Lego *Phasidos aut lucis.* Nam Phasiani in siluis. Sed priorem emendationem retinemus. Potest etiam legi: *Phasidos & pullis.* Nam non multum receditur a vestigiis lectionis scriptæ.

v. 22. *noua qui commercia ducet.*] *nouaque in commercia.* Et ita Gemblacensis. Aues docentur habere commercia cum hominibus, quando loquelam humanam edocentur. Sequentia interpretantur, & præcedentia non minus. Nam fungus ille paraphrastes mercatorem auium interpretatur. Fortasse posset inuenire stipites assensores stultitiæ suæ.

Ibid. *Quin linguas hominum.*] Martialis:

Psittacus a vobis aliorum nomina discam. Idem lib. III.
Nunquam dicis aue, sed reddis Nauole semper
Quod prior & Curius reddere sæpe solet.

Vetus lectio scripta: *Quod prior & curuus.* Lege: *Quod prior & coruus.*

v. 24. *Ipse Deum Cycnusque colit.*] Opus esset Oedipo. Gemblacensis Sphingem conficit.

Ipse

Ipse Deum cygnus condit, vocemque sub illo
Non totus volucer. ———

Quam hæc diuersa a vulgatis? Vt Taurus Europænon totus taurus, sed aliquid adhuc repræsentans de Ioue in eo latente, ita & Cycnus non totus volucer pingebatur, vt congnosceretur Iupiter in eo conditus. Cycnum enim κατηστεισμένον esse illum, in quem Iupiter conuersus cum Leda concubuerit, satis sciunt, qui Hyginum, Germanici Scholiastem, & Theonem Arati interpretem legerunt. Nemesim non Ledam alij vocant. Noster Manilius ob Ledæ concubitum cælo receptum dicit in Sphæra mundi.

Ibid. *Ipse Deum condit.*] Supra in procemio:
——— *& Iupiter alite tectus.*

v.25. *Non totus volucer*] Nondum enim ita totus cycnus, vt non conditus in eo Iupiter appareat. Sic Statius lib. IV Thebaidos Cadmum & Harmoniam non ita totos homines inducit, vt non serpentes etiam ostendat:

Primus sanguineo submittit inertia Cadmus
Ora lacu: iuxtaque virum Cythereïa proles.
Effluit amborum geminus de vertice serpens.

v.26. *Nec te prætereant.*] *Prætercam.* Et, *Pascere aues gaudes.*— Sed vulgata lectio potest admitti. Quare nihil mutamus.

v.27. *& reddere cæcas.*] Palumbes & turtures altiles cæci sunt opima fattura: ac tunc coquo destinantur, & ex auiatio in culinam descendunt. Ita intelligerentur Altiliarij. Glossæ: *Altiliarius*, ὀρνεοβόσκος. Sed hic non hoc intelligitur. Excæcati enim dicit ad illicium, vt ex illis fiant illices aucs, quas Græci παλευτρίας vocant.

v.29. *Qui gestant caueis volucres ad iussa paratas.*] Quales multæ hodie in oriente instituuntur columbæ ad iussa paratæ, præsertim ad literas in longinqua terrarum deferendas: res nobis Europæis vltra captum credulitatis nostræ, sed tamen verissima, & veteribus Romanis vsitata: cuius exemplum habes apud Plinium in columba Decimi Bruti, obsidione Mutinensi. In veteri iure Iudaico, inter eos, qui testes esse non possunt, ponuntur etiam aleatores, & ij, qui columbas volare faciunt, מַפְרִיחֵי יוֹנִין Hoc ita fiebat, fitque hodie: Quidam instituit columbam emissam ad se redire: ei rostrum moscho linunt. eam multæ aliæ

columbæ ſequuntur. Eſt enim ea auis moſchi appetentiſſima. Eſtque ars inter illas inter ſe blandiri & corrumpere alias, furtoque comitatiores reuerti, ait Plinius. Qui igitur hoc artificio alienas columbas furantur, merito a dicendo teſtimonio repelluntur. Eiuſmodi erat & Muhammedis impuri Pſeudoprophetæ columba. Samaritani in ſuo Chronico Ioſuæ duci columbam adminiſtram adtribuunt, ſed diuinitus, vt ipſi aiunt, non autem humanis magiſteriis edoctam. Hic vero non de columbis intelligitur, ſed paſſeribus: cuiuſmodi nos vidimus obſequétiores & paratiores ad iuſſa herilia, quam vllus canis venaticus inſtitui poſſit.

v.30. *Quorum omnis paruo conſiſtit paſcere.*] paſſere. Sic etiam Gemblacenſis. Theocritus de alia re:

ἔτος τοῖς ἀλιεῦσιν ὁ πᾶς πόνος, ἔτος ὁ πλοῦτος.

v.31. *Hæſerit & ſimilis.*] *Has erit & ſimiles.*

v.32. *Arcitenens.*] Ridiculú. Lege *Anguitenens.* Ait oriri in primis partibus Capricorni Ophiuchum, qui tamen ſupra finitoré barbaricum ſæculo Manilij oriebatur ab VIII Scorpij, ad VIII Sagittarij, hor. 2.15. Vide quam ſibi ſimilis eſt in hallucinatione. Qui Ophiucho oriente naſcentur, Marſi erunt, hoc eſt ſerpentum incantatores. Græci ἀσπιδοθήρας, καὶ ὀφιοδιώκτας vocant. veneficos vocat vetuſtiſſimum Martyrologium in paſſione S. Victoris militaris Emeritenſis, IX Kal. Aug. *Serpentes a venefico immiſſi.* Ab eo ψυλλαῖα videntur dictæ Ptolemæo condimenta, aut pharmaca, quæ Agyrtæ vendebant, qualia ſunt illa, quæ viperarij Itali, quos *Ciarlatanos* vocant, circumferunt. Cinna: *Somniculoſum vt Pœnus aſpidem Pſyllus.* Locus Ptolemæi eſt libro IV, περὶ ποιότητος πράξεων. quem neque Arabs neque Latinus interpres, ambo Græce doctiſſimi aſſecuti ſunt.

Ibid. *Anguitenens.*] Ita emendauimus. Primus antea Cicero vſurparat:

Atque humeros vſque a genubus Cancrumque recondit
Anguitenens ——— Aratus:

τὸν δὲ καὶ εἰς ὤμους κατάγει μογερὸν ὀφιοῦχον
καρκίνος ἐκ γονάτων. ——— Nimirum legebat Cicero:

τὸν δὲ καὶ εἰς ὤμους κατέχει μογερὸς ὀφιοῦχος
Καρκίνον ——— quaſi καρκίνος ὤμους καὶ γόνατα habeat. Non excuſabo hallucinationem, niſi ætatis rationem habeamus, in qua hæc vertebat.

v.33. *Quum venit in regione tua.*] ἀρχαΐζει. Cicero: *veni in Senatu.*
Pag. 121. v. 1. *Non inimica feret.*] Ita ille in primo Silij Italici:

Nec non ſerpentes diro exarmare veneno
Doctus Atyr, tactuque graues ſopire chelydros,
Ac dubiam admoto ſobolem explorare ceraſte.

Hoc autem genus hominum vel ita natum erat, quales Pſylli in Aphrica, Marſi in Italia, Ophiogenes in Aſia: vel ita edocti, vt qui incantationibus hoc præſtabant, quales intelligit Manilius, cuiuſmodi etiam viperatij ſunt in vrbe Pictauieñ in Aquitania. His adde, qui anulos, quos φυσικοὺς καὶ φαρμακίτας δακτυλίους Græci vocabant, aduerſus ſerpentes gerebant. Ariſtophanes:

οὐδὲν προτιμῶ σου. φορῶ γὰρ πριάμενος.
Τὸν δακτύλιον τονδὶ παρ' Εὐδάμου δραχμῆς.

Scholiaſtes: φιλόσοφος δ' ἦν ἴσως ὁ Εὔδαμος φυσικοὺς δακτυλίους ποιῶν πρὸς δαιμόνια, καὶ ὄφεις, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐθεράπευον γὰρ τοὺς ὀφιοδήκτους μᾶλλον ἢ τὴν ἀρχὴν ἐκείνων ὑπ' ὄφεων δάκνεσθαι. Sed hos δακτυλίους ἀλεξιτηρίους non ſolum aduerſus morſus ſerpentum, ſed & ad omnes dolores, κεφαλαλγίαν, & tormina adhibebant. Antiphanes ὀμφάλῃ.

——— ἐν χύτρᾳ δέ μοι
ὅπως ὕδωρ ἕψοντα μηδέν' ὄψομαι.
οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ' ἐὰν δ' ἄρα
στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ' ἢ τὸν ὀμφαλόν,
παρὰ Φερτάτου δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

Hic Phertatus drachma vendebat illos anulos, vt Endamus apud Ariſtophanem. Samothracij anuli aurei capite ferreo nihil aliud erant, quam οἱ ἀλεξιτήριοι. Vide Plinium, & Iſidorum. ἐλοσιδήρους videtur facere Lucretius:

Exultare etiam Samothracia ferrea vidi.

v. 3. *At quum ſe patrio producit ab æquore Piſcis.*] Non deſignat qua parte Capricorni oritur Piſcis auſtrinus, qui Græce dicitur ἰχθὺς νότιος. Sub hoc naſcuntur piſcatores, vrinatores, & margaritariarum piſcatores concharum. Male hunc piſcem Delphinum vocat vetus paraphraſtes Firmicus, immemor de Delphino alibi a Manilio referri. Iſte Piſcis, qui dicitur maior piſcis, itemque νότιος, & aquam ab vrna Aquarij defluentem deglutit, incipit emergere hodie ſupra finitorem barbaricum cum VI parte Piſcium, temporibus Manilij, cum XIII Aquarij. Totus extat ſupra finitorem hodie cum XXX Piſcium, ſæculo Manilij cum VII Piſcium.

Piscium. Quomodo absoluemus hunc nostrum τῆς ἀλογιστίας, qui cum Capricorno oriri facit?

v.5. *In cælumque ferens.*] Si mendum non est, videtur τὸ *ferens* esse ἀναφερόμενος, vt supra:

Ara ferens thuris stellis imitantibus ignes.

v.9. *Cumque suis domibus conchas.*] Hæc, quæ nemo bene intelligit, ita castiga ex fide codicis Gemblacensis:

Cumque suis domibus concha valloque latentes
Protrahit immensus. — *latentes*, pisces intelligendum. *suis domibus* appositiue *concha valloque* ἓν διὰ δυοῖν Maniliane, concharum vallo. *immersus*, vrinando. Infra:

——— *corpusque profundo*
Immissum pariter, qua præda exquiritur ipsa.

Ibid. *Cumque suis domibus.*] Intelligit concharum margaritariarum piscatores, qui vrinando se in profundum mittunt: vt hodie fit in mari Persico, præsertim ad insulam Baharem nauigationibus Lusitanorum nobilem. Athenæus; Ἰσίδωρος ὁ Χαρακηνὸς ἐν τῷ τῆς Παρθίας περιηγητικῷ κατὰ τὸ Περσικὸν πέλαγος νῆσόν φησιν εἶναί τινα, ἔνθα πλεῖστον μαργαρίτην εὑρίσκεσθαι. Androsthenes scribebat ἐν τῷ τῆς Ἰνδικῆς παράπλῳ ab orientalibus populis concham margaritariam Βέρβερι vocari. quam vocem puram putam Æthiopicam esse certo scimus. Interea satis mirari non possum, quare Garcias ab Horto medicus Proregis Indiæ, qui Arabicam lingam scire profitetur, scribit Lusitanam vocem esse *Aljofar*, quod ita Lusitani margaritam vocent, & puta vox sit Arabica in Hispanicum idiotismum, vt solet, deflexa. Arabes enim vocant الجوهر Aljohar. Hispani vero more suo aspirationem in digamma Æolicum mutarunt, vt Alforjas الخرج Alchorju. Alfilel الخلال Alchilel.

v.10. *Protrahit immersus*] Mendose. *immersus.* Gemblacens.

v.11. *Corpusque profundo Immissum.*] Potest accipi, corpus immersum tam exquiritur, quam præda ipsa. Sed sunt mancipia, aut vilissima capita, quibus ad eam piscationem vtuntur, dixerit aliquis. Verum est. sed tamen precio humanæ vitæ ipsa præda exquiritur. Nam, inquit, merces laboris tanti parua est. Hoc est, nulla mercede tantus labor exquirendi margaritas pensabilis est. vel potius: tanti sunt vrinatores ipsi, quam præda ipsa. quod rari

sint

sint, qui periculo vitæ suæ profundo velint immergi. Ideo care homines conduci, qui in fundum maris penetrent. Vilissima, vt dixi, capita magaritas ab ipso profundo euellere cogit adhibitis flagris auaritia Lusitanica. Manilius autem, qui tanto periculo extrahi clamat, respexit ad fabulam vulgi peregrina & longinqua semper in maius augentis. Isidorus Characenus: κινδυνεύουσι δ' οἱ θηρῶντες μαργαρίτας, ὅταν εἰς κεχηνότα κόγχον κατ' εὐθὺ ἐκτείνωσι τὴν χεῖρα. μύει γὰρ τότε, καὶ πολλάκις οἱ δάκτυλοι αὐτῶν ἀποπρίονται. ἔνιοι δὲ καὶ παραχρῆμα ἀποθνήσκουσι. Quod periculosum sit digitum in hiantem concham immittere, & non leuis dolor inde consequatur, scimus ex nauigationibus Orientalibus hodiernis, sed mortis necessitas est a teratologia Græculorum. Plura, non tantum eadem, inuenies apud Plinium. Omnes vrinatores piscandi caussa, aut ex profundo extrahendi Ælianus vocat τοὺς ἐν ταῖς ὑδροθηρείαις ὑποδυομένους. lib. 11. XLIV ζώων.

v. 14. *rapidumque notari.*] Locus deprauatissimus. Non intelligo. Itaque asterisci notam apposui. Gemblacensis legit:

——— rapidumque notari

Vix vnquam est locuples. oneratur terra profundo.

Fortasse hoc vult: vix vnquam sat est diuitem raptorem notari, & prædatorem, nisi terram ipsam, quam aliis abstulimus, oneremus præda maris. Sed adhuc delibero.

v. 19. *Quamque Fidis magno.*] Mirum est, Manilium aliam a Lyra Fidem facere, quod perinde est, ac si olorem alium a Cycno fecerit. Et profecto tam ille, quam eius paraphrastes Firmicus vbique produnt inscitiam matheseos, vt & Bonincontrius, qui & ipse non aduertit Fidem, aut Fidiculam eandem esse cum Lyra, quod alterum Græco, alterum Latino nomine dictum sit. Plinius nunquam Lyram, semper Fidiculam vocat. At bis ponit apotelesmata Lyræ Manilius. In Libra oriri fecit sub nomine Lyræ, hic in Capricorno sub nomine Fidiculæ. Igitur, ait Paraphrastes, Lyra oritur in decima parte Capricorni. Iudices capitalium rerum nascentur: quæstiones capitales exercebunt. Nascentur etiam tortores, & carnifices, scelerum vindices, rigidi æquitatis amatores. In quibus vanitatem & futilitatem artis vides. Nam & quia Fidicula βάσανον significat, ab eo βασανιστὰς & cruciatores nasci ait. Fidiculis distendere quid sit, notum ex Suetonio. nerui enim erant instar neruiatum Lyræ. At aliud est

Fidicula in Martyrologiis. Est enim, quæ aliter vngula ferrea vocabatur, qua latera Martyrum sulcabantur. Glossæ: *ὄνυχες οἱ εἰς τὰ βασανιστήρια, Fidiculæ.* Isidorus: *Vngulæ dictæ, quod effodiant. Hæ & Fidiculæ, quia iis rei in eculeo torquentur, vt fides inueniatur.* In Martylogiis Arabum vocantur. اشغار quod sæpissime legimus. Hebr. מַסְרְקָאוֹת. Sunt qui Catomium in Martyrologiis Latinis fidiculas, aut simile tormenti genus interpretentur: vt in passione S. Afræ: *Catomiis nudam te cædi iubebo.* Sed falluntur. Catomium, vel pluraliter Catomia etymon Græcum quid sit, aperit. Est enim commissura ceruicium cum humeris. In vetustissimo Glossario Latinoarabico: *Catomum* قفا رقبة id est σπόνδυλος βραχίλα. Significat igitur nudatam in ceruice plumbatis cædi. Prudentius:

Tundatur, inquit, terga crebris ictibus
Plumboque ceruix verberata extuberet.

Alium sensum habet in vetustissimo Martyrologio, XIV. Kalend. Decemb. *Catomo eum suspendi ac verberari.* Nam ibi catomo suspendi est capite deorsum, siue ceruice deorsum suspendi. quod idem Martyrologium dixit *Capiteiorsum suspendi.* prid. Eid. Mai. Aristophanes & Græcorum Martyrologia dicunt κατωκάρα κρέμασθαι. Et certe Laberius dixit tollere in catomium, quod Plautus capite sistere: —— *bona fide Tollet vos Orcus nudas in catomium.* γυμνὰς κατωκάρα ὑμᾶς στήσει. Quo quid fœdius mulieri? Sed ad rem. Si igitur Fidicula est βάσανος Latinis, at Græcis λύρα vel χέλυς non est. Ergo Romæ ortu Fidiculæ tortores nascentur, non in Græcia. Nugæ, nugæ, inquam, vt reliqua illius ἀσεβείας omnia.

v. 21. *Qui commissa suis rimabitur argumentis.*] κυνολογία. In peruetusto martyrologio in Euphemiæ passione, XVI Kal. Octob. *Post verbera & argumenta rotarum.*

v. 22. *tacitaque silentia fraude.*] Manifesto vitiosum. Gemblac. —— *tacita latentia fraude.* Haud dubie scribendum: *latitantia.*

v. 26. *Cæruleus ponto*] Anteponit hæc paraphrastes Firmicus, & ait Delphinum octaua parte Capricorni oriri. Sæculo Manilij oriebatur a XVII parte Sagittarij, ad II Capricorni hor. o. 12′ supra finitorem barbaricum. Bonincontrius dicit in quinta parte Aquarij oriri. Sed & alibi imperitiam suam satis profitetur.

Oriente

Oriente Delphino naſcuntur natatores, vrinatores; petauriſtæ, curſores velociſſimi.

v. 27. *Erigit.*] Attollit ſe ſupra finitorem. niſi *exigit* legendum ſit, quod valde placet.

Ibid. — *Et ſquamam ſtellis imitantibus exit.*] Quid? ſquamæ Delphino? An λεπιδωτὰ ſunt ζωοτόκα? Non poſſum excuſare, niſi dicam fortaſſe aliquando ſquamatum Delphinum ab imperitis vulgo pingi. Sed quur excuſem qui imperitos ſequatur? Quatuor tantum ſtellarum, quæ rhombum conſtituunt, meminit Aratus, cætera dicit eſſe ἠερόεντα, vt & Cicero in iuuenili paraphraſi:

> *Cætera pars late tenui cum limine ſerpit.*
> *Illæ, quæ fulgent luces ex ore coruſco,*
> *Sunt inter partes gelidas Aquilone locatæ,*
> *Atque inter ſpatium & læti veſtigia Solis.*
> *At pars inferior Delphini fuſca videtur*
> *Inter Solis iter, ſimul inter flamina venti,*
> *Viribus erumpit qua ſummi ſpiritus Auſtri.*

Comparentur cum Arateis, quæ M. Tullius adoleſcens interpretabatur:

> Δελφὶς δ' οὐ μάλα πολλὸς ἐπιτρέχει Αἰγοκερῆϊ
> μεσσόθεν ἠερόεις. τὰ δ' οἱ περὶ τέσσαρα κεῖται
> γλήνεα παρβολάδην δύο παρ δύο πεπτηῶτα.
> καὶ τὰ μὲν ἐν βορέω καὶ ἀλήτεω ἠελίοιο
> μεσσηγὺς κέχυται. τὰ δ' νειόθι τέλλεται ἄλλα
> πολλὰ μεταξὺ νότοιο καὶ ἠελίοιο κέλευθα.

Quæ de Delphino Aratus proponit, tribus primoribus verſiculis comprehendit. Reliqua ſunt epilogus ſtellarum Borealium: a quibus dicit ſe pergere ad auſtrales. At Cicero non ſolum ſtellas ori Delphini attribuit, quas nullas habet (neque enim eius σώματ' ἠέρεσσι) ſed etiam eas dicit ad partes aquilonares ſpectare, tanquam hoc velint illa καὶ τὰ μὲν ἐν βορέω, &c. Reliquam autem partem corporis delphini dicit vergere in auſtrum, tanquam illa hoc velint: ——— τὰ δ' νειόθι τέλλεται ἄλλα. quæ fuit mira hallucinatio. Sed a nobis accipiantur tanquam ab adoleſcente effutita, non a ſene caſtigata.

v. 28. *Ambiguus terræ.*] Sane poſt hunc verſum reuocandi ſunt duo, qui infra obtorto collo in locum alienum intruſi erant.

Ambiguus terræ partus pelagoque creatur.
Par ex diuerso studet & sociatur vtrumque
In genus, atque vno digestum semine surgit.

Quis tam auersus a literis, qui nō videat horum versuum has esse proprias sedes, vt alienas, vbi erant antea? Par quiddam, inquit, ex diuerso studet & sociatur in vnum genus. *Studet* φρονεῖ. Nam ambiguum vitæ est; terrenæ, & maritimæ. Et qui in aqua sunt κολυμβηταὶ, ij in terra sunt κυβιστηταί. adeo vt τὸ κυβιστᾶν Homerus Piscibus ipsis attribuerit. In Baal Aruch legitur קִיבִיוֹסְטוּס pro κυβιστητής. & recte ille doctus Iudæus monet esse vocem Græcam: quanquam præstigiatorem interpretatur. Hæc est egregia restitutio. quod dico, si qui forte extabunt, quos æmulatio & inscitia aliter pronunciare adigat.

v. 29. *Par ex diuerso.*] Tantum ex *pars* fecimus *par.* quod infinitis locis in hoc auctore commutatum est. Poterant & concinnius hi tres versus ita concipi.

Ambiguus terræ partus pelagoque creatus
Par ex diuerso studio sociatur vtrumque
In genus, atque vno digestus semine surgit.

Sed quia commodam sententiam concipit vulgata lectio, securam relinquimus.

v. 33. *Et senibus.*] *Et sinubus.*

Pag. 122. v. 4. *Deducet palmas furtiuo remus in ipso.*] Quid est homo remus deducet palmas in ipso furtiuo? Ego scio & ineptum & suppositititum versum esse, & Manilium scripsisse elegantissime:

—— *nunc æquore mersus*
Nunc in aquas rectus veniet. ——

Quo quid clarius dici potest? quid stolidius altero? *nunc æquore mersus* est κολυμβητής. *nunc in aquas rectus*, quasi vestigiis ac plantis aquæ insistens, & maris superficiem perambulans. quod ex illis apparet:

Aut vada mentitus reddet super æquora campum.

Quid magis falsi conuicerit suppositiitium illum partum, quam hæc tam concinna sententia?

v. 7. *Aut immota ferens in tergum*] Gemblac. *in tergus.* quod est familiarius Manilio, quam *tergum*, vt passim patet.

v. 9. *Pendebitque super totum sine remige Pontum.*] Gemblacen. *Pendebitque super tutum sine remige.*

Haud

Haud dubie scripsit Manilius: *Pendebitque super tutus sine remige.*

v. 10. *Illis in Ponto iucundum est quærere pontum.*] Quid est quærere pontū in ponto? Longe aliter Gembl. & quidem optime:

— *Votum est*

Illis in ponto, iucundum est quærere pontum.

Tota hæc perioche igitur ita concipienda:

Pendebitque super tutus sine remige. Votum est
Illis in ponto: iucundum est quærere pontum,
Corpora qui mergunt vndis. ——

Iam vera est huius loci correctio, quem nemo antea capiebat. Repetendum vero ἀπὸ κοινοῦ τὸ Ex illo. Ex illo sidere illi sunt, qui corpora immergunt: & quibus votum est in ponto: qua ἑλληνισμῷ non raro vtitur.

v. 11. *Corpora qui immergunt.*] Hos vrinatores Firmicus in paraphrasi Sphæræ barbaricæ videtur orciscopalarios vocare. Sed leuiter immutatum puto & orsciscopularios legendum. Orci scopuli ἀντὶ τοῦ scopuli, cæci & latentes, καὶ ὕφαλοι, vt orci galea latens, aut quæ latere facit. Sunt igitur orciscopularij, qui matis latentes scopulos explorant. Horcistipolis legebatur in præclaro Notarum libro, in quo prius nota, deinde interpretatio notæ posita erat. Antecedebat nota, quæ significabat Hypocaustum. Sed quid hoc ad vrinationes? Is egregius liber cum aliis quibusdam vetustis Cuiacio a nobis cōmodatus statim post eius mortē furto sublatus est a felibus librariis, qui negant se mihi restituturos.

v. 13. *Exportantque maris prædas.*] Tales describit Nasamones Silius lib. III:

Hinc coit æquoreus Nasamon, inuadere fluctu
Audax naufragia, & prædas auellere ponto.

v. 15. *Ad numeros etiam illa licet.*] Scribe, *Ad numeros etiā ille ciet.*

v. 17. *delatus & ille.*] Scribe, *elatus & ille.* Rota in sublimi posita a duobus versabatur. alter superne, alter in ferne nitebatur. Ita fiebat, vt alternis deiecti nunc penderent, nunc erecti sederent. Per eandem rotam etiam corpora contento saltu subiecta traiiciebant. Martialis:

Quam rota transmisso toties impacta petauro. vel *intacta.*

quod melius. Similis huic erat lusus, qui dicebatur Κυβιστᾶν. Nam in fune per arrectarium tignum traiecto idem fiebat, quod hic in rota. Vide Pollucem.

v. 20. *Tollitur & liquidis.*] Actum erat de salute huius infelicissimi versiculi absque codice Gemblacensi. Nam quid est *tollitur* & *ponuntur*? Sed restitutus ex fide Gemblacensis omnem litem transiget:

Membraque per flammas orbesque emissa flagrantes
Molliter vt liquidis per humum ponuntur in vndis.

quanquam clarior esset lectio:

Molliter vt per humum, liquidis ponuntur in vndis.

Ponuntur membra per flammas & vndas tam molliter, ac si ponerentur in humo. Nam si intelligis de petauro, prorsus stolidus es & stipes. Flammarum enim istatum mox meminit. Audi quæ sequuntur.

v. 19. *Membraque per flammas.*] Flammæ vero istæ erant in pegmate, quod in Circo inducebatur. Claudianus:

Mobile ponderibus descendat pegma reductis:
Inque chori speciem spargentes ardua flammas
Scena rotet. varios effingat Mulciber orbes
Per tabulas impune vagus, pictæque citato
Ludant igne trabes, & non permissa morari
Fida per innocuas errent incendia turres.

Descendere pegma ponderibus reductis dixit Claudianus, quia solubile esset. quod nihil aliud erat, quam contabulatio, quæ sponte sensim surgebat, & dissoluebatur. quo alludit Phædrus Augusti libertus: *Dum pegma rapitur, concidit casu graui.* Inde Suetonius hæc duo cõiungit Pegma, & automaton. Pegmatis impositi gladiatores depugnabant: qui eius contabulationis scansione statim erecti in conspectum veniebant: quo nomine pegmares gladiatores Suetonio dicti. Sed quos non solum ad ferrum damnabant, sed & perire volebant, ij pegmati impositi, machinamento sponte soluto, in caueam ferarum præcipites dabantur. Strabo de Seleuro lattone Siculo: τοῦτον δ' ἐν τῇ ἀγορᾷ μονομάχων ἀγῶνος συνεστῶτος εἴδομεν διασπασθέντα ὑπὸ θηρίων. ἐπὶ πήγματος γάρ τινος ὑψηλοῦ τεθεὶς ὡς ἂν ἐπὶ τῆς Αἴτνης, διαλυθέντος ἀφνιδίως, καὶ συμπεσόντος, κατηνέχθη καὶ αὐτὸς εἰς γαλεάγρας θηρίων εὐδιαλύτους ἐπίτηδες παρεσκευασμένας ὑπὸ τῷ πήγματι. Vnde intelligitur quid velit Martialis:

Et surgunt media pegmata celsa via.

Sursum enim αὐτομάτως paulatim crescebant, & statim soluta conci-

concidebant. Seneca Epiſtola LXXXIX. *His annumeres licet machinatores, qui pegmata per ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacite in ſublime creſcentia, & alias ex inopinato voluptates, aut dehiſcentibus, quæ cohærebant, aut his, quæ diſtabant, ſua ſponte coeuntibus, aut his, quæ eminebant, paulatim in ſe reſidentibus.* In his igitur pegmatis ignes accendebantur, per quos Petauriſtæ membra ſtrenue tranſmittebant, vt ex Claudiano aperuimus, & his noſtris patet:

Membraque per flammas, orbeſque emiſſa flagrantes.

pegmares flammas intelligit. Vopiſcus in Carino: *Pegma cuius flammis ſcena conflagrauit.* Hoc autem omne genus hominum παραβόλοι καὶ παρακεκινδυνευμένοι dicebantur. de quibus ſupra libro IV. Ad verbum Firmicus periculoſos lib. IV. cap. XV. *Faciet auctores audaces periculoſos.* Græcus ſcriptor, vnde bauſit, procul dubio habebat, ποιήσει αὐθέντας, παραβόλους, παρακεκινδυνευμένους. Sed ſtulte αὐθέντας auctores vertit. Non enim ſemper auctorem deſignat vt Gloſſis, *Auctoritas* αὐθεντία. item, αὐθέντης *auctor.* ſed eſt ὁ φονεὺς, ὁ αὐτοχειρίᾳ φονεύς, id eſt homicida. Sed Firmicus non ſolum hic, ſed etiam alibi tam Helleniſmi, quam aſtrologiæ ſe imperitum prodit. Nam quos Græcos auctores attis vertebat, eorum neque verba neque artem aſſecutus eſt. Porro ſimile mendum inuenies lib. III, cap. V. *Faciet enim laborioſos, homicidas, ſceleratos, reos facinorum, inuentorum auctores, vel tortores, vbi aut carnifices.* Legendum, *reos facinorum, auctores, vel tortores.* Hic quoque αὐθέντας pari errore auctores vertit.

V. 21. *Delphinumque ſuos per inane natantia motus.*] Emendauimus:

Delphinumque ſuo per inane imitantia motu
Et viduata volant pennis, & in aere ludunt.

volant per inane ſine pennis & in aere ludunt imitantia delphinum ſuo motu. An non ita ſcripſit Manilius? Si negas, aut κακοήθης, aut imperitus es.

Ibid. *Delphinumque ſuo.*] Hos Firmicus vocat ephalmatores, quod ſaltu corpora iacularentur. ἔφαλμα, ſaltus in ſublime.

V. 22. *Et viduata volant pennis.*] Claudianus:

Vel qui more auium ſeſe eiaculantur in auras,
Corporaque ædificant celeri creſcentia nexu,
Quorum compoſitam puer augmentatus in arcem
Emicet, & vinctus planta, vel cruribus hærens

Pendula

Pendula librato figat vestigia saltu. Planum est, quod dicit Claudianus: alium alius humeris rectum insistere, donec ex multis hominibus quasi arx exædificetur. tunc puer contento saltu super vltimum sese subiiciebat, quod non semel a thymelicis fieri vidimus. Firmicus petaminarios videtur vocare, verbo Latine detorto ex Græco πετάμενος, volans. Dixit enim Claudianus: *Vel qui more auium sese eiaculantur in auras*: & noster: *Et viduata volant pennis.* Petaminariorum mentionem habes apud Christianissimum scriptorem Saluianum episcopum Massiliensem libro VI de vero iudicio, & prouidentia Dei: *Et quidem quia longum est nunc dicere de omnibus amphitheatris scilicet, odeis, lusoriis, pompis, athletis, petaminariis, pantomimis, cæterisque portentis, quæ piget dicere, quia piget vel malum tale noscere: de solis Circorum ac theatrorum impunitatibus dico.*

V. 26. *Sed regione means.*] Firmicus ait Cepheum oriri in sphæra barbarica cum XV Capricorni. Sed caput eius tantum oriri & occidere in finitore Græco testatur Hipparchus. Atque oriri a XXVII Scorpij, ad VI Sagittari. Sed sæculo Manilij oriebatur XX Scorpij supra finitorem barbaricum iuxta intersectionem meridiani, & orizontis. Multum igitur tam Manilium, quam Firmicum falli necesse, qui cum Aquario orientem faciunt. Quid de Bonincontrio dicam, qui hariolatur oriri cum extrema parte Piscium? Quot sunt hodie, qui non præferant commentarium Bonincontrij his nostris castigationibus? imo si possint, potius eum eruditissimum Manilij interpretem esse iurabunt, quam vt aliquid vnquam boni nobis excidisse concedant. Quibus Bonincontrius in Manilium potest satisfacere, illis ego nunquam mirabor nostra displicere: quia ab illis neque confessionem ab ingenuitate, neque sensum literarum a genio eorum exigimus.

Ibid. *Sed regione means*] Qui oriente Cepheo nascuntur, erunt seueri, superciliosi: etiam pædagogi, Tragœdi, Comœdi, histriones, pantomimi.

V. 27. *facit ora manere.*] Συννενοὶ προσώπων. Sed interpolatum est. Gemblacensis:

——— facit ora seuera:

Frontes ac vultus componit pondere mentis. Recte.

V. 20. *Pascentur curis.*] ἐμμερίμνοι, φιλόλογοι erunt. Ptolem.

V. 30. *— & antiqui laudabunt verba Catonis.*] Ad verbum Firmicus:

Firmicus: *qui etiam Stoicam sectam vero sequantur affectu. Tales enim apud veteres fuerunt Catones.*

v.33. *Et dominum dominus prætexta lege sequatur.*] Gemblac. *prætexta.* dictum, vt prætextæ Comediæ, id est prætextatæ Horatio. Sed *prætexta* retineo. Seruus pædagogus ratione disciplinæ est dominus domini sui. Docet enim herilem filium dominum suum. Itaque *prætexta lege*, est iure ætatis. Est enim adhuc puer, donec togam puram sumpserit.

v.*. *Quodque aget, id credat.*] Quæ sit mens huius versiculi dicerem, si huc pertineret. Nam profecto hic locum non habet. Recoque, versa in incude tenaci forcipe. nunquam sensum huic loco accommodum ex eo erues. Infra reddetur illi locus suus.

Pag.123. v.4. *atri luctum memorare sepulcri.*] Antigonæ. Vise Tragœdiam apud Sophoclem.

v.8. *Quærere Medea natos.*] τὸ *Quærere* ex persona Iasonis interfectos a Medea natos quærentis & desiderantis. Nam qui non sunt amplius, dicuntur quæri. quod frequens in Hebraismo.

v.12. *gestus referetur in actis.*] *in actus.* hoc est τῆς ὑποκρίσεως. Agere fabulam, ὑποκρίνεσθαι. Erit non solum poeta Tragœdiarum, sed etiam ὑποκριτής.

v.18. *Doctior orbe suo.*] Βαρβαρίζει. Repone ex Gemblacensi: *Doctor in vrbe sua.* Idem clamat epitaphion eius epigramma Romæ, quod ad Mausoleum Augusti visitur:

φαιδρὸν ἑταῖρον ἔρωτος ὁρᾷς, σειρῆνα θεάτρων
τόνδε Μένανδρον ἀεὶ κρᾶτα πυκαζόμενον.
οὕνεκ' ἄρ ἀνθρώποις ἱλαρὸν βίον ἐξεδίδαξεν,
ἡδύνας σκηνὴν δράμασι πᾶσι γάμων.

Inde Aristophanes Grammaticus, dubitat vtrum Menander vitæ magister, an vita Menandri magistra fuerit.

——ὦ Μένανδρε καὶ βίε,
πότερος ἄρ' ὑμῶν πότερον ἀπεμιμήσατο;

v.19. *Qui vita ostendit vitam.*] Scribe, *Qui vita ostendit vitam.* Amare solum viuere esse dicit. Mimnermus, & alij. Pleni sunt libri.

Ibid. *rursusque sacrauit.*] Et hoc quoque ab interpolatoribus. Gemblacensis: *carusque sacrauit.* Nempe male assecutus est scripturam archetypo *cartisque sacrauit.* id est *chartisque.*

v.22. *referetque affatibus ora.*] Imo melius Gemblacensis:
—— *referetque affectibus ora.*

v. 24. *& turbam reddet in imam.*] Inepte. Feliciter olim edidimus, *in vno.* Gemblacensis approbat. Lucianus aptissime interpretatur: τὸ γοῦν παραδοξότατον τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἄρτι μὲν Ἀθάμας μεμηνὼς, ἄρτι δὲ Ἰνὼ φοβουμένη δείκνυται, καὶ ἄλλοτε Ἀτρεὺς ὁ αὐτὸς, καὶ μετὰ μικρὸν Θυέστης, εἶτα Αἴγισθος καὶ Ἀερόπη, καὶ πάντα ταῦτα εἷς ἄνθρωπός ἐστι. Si Manilium interpretandum suscepisset, non poterat opportunius hunc locum exponere.

v. 26. *Omnes fortunæ vultus.*] Longe melius Gemblacensis:

Omnis fortunæ vultum per membra reducet.

Ibid. *per membra reducet.*] Per gestus & ὑπόκρισιν: vt supra dixit *saturo gestu.* Nam per saturum gestum παντόμιμον ὑπόκρισιν intelligit. Saturum est verbum scenicum, quod ad diuersimodum actum, & gestum pertinet. Sic Satura omnigeni argumenti poesis. & *Satura* νόμος πολλὰ περιέχων Glossis. Caue legeris *Satyro gestu*; vt Satyras Lucilij, & Horatij per y psilon scribendas putes. neque in hoc doctissimis tam veterum, quam recentiorum credideris, qui σατύρους καὶ σατυρώσεις Græcorum somniant. Nam Satura, seu Satira, vt maxumus, maximus, aliud est. Quid sit Pantomimus, designat Cassiodorus libro primo Variarum, ad Albinum & Albienum: *Hanc partem musica disciplinæ mutam nominauere maiores: scilicet quæ ore clauso manibus loquitur, & quibusdam gesticulationibus facit intelligi: quod vix narrante lingua, aut scriptura textu possit agnosci.* Claudianus: *Qui gestu manibusque loquax.* Primus omnium in scenam Romanam prodiit Pantomimus Pylades ab Augusto ex Asia euocatus. Quod præter alios, duo hostes nominis Christiani testantur, Lucianus, & Zosimus.

v. 28. *Præsentem Troiam.*] Post hunc versum immittendus ille, quem supra expunximus:

Quodque agit, id credes stupefactus imagine veri.

Gemblacensis habet *agit,* quod melius, quam *aget*: quanquam parui refert, *credes* pro *credet*, *veri* pro *iuris* legimus. Non interpretamur. Sententia & puero plana. Si quis negat iure hunc translatum hunc versum: & nos negamus iure eum queri; & prius debere æquum animum ad hæc afferre, quam temere de istis iudicare, quæ non intelligit, & quibus studio æmulationis infensus est. Non curamus hos malos Genios.

v. 30. *Nunc Aquilæ situs.*] Aquila, inquit Firmicus, duodecima

cima parte Aquarij oritur. Sæculo Manilij oriebatur a XXVII Scorpij, ad XV Sagittarij, hor. o. 45', supra finitorem barbaricum. Inter veram & Manilianam epochen longa procul longis via diuidit inuia terris. Aquila oriente nati, cæde humana, spoliis, rapinis viuent. Feras etiam conficient. Contumaces, fortissimi, strenui, armigeri, satellites erunt.

Ibid. *Fertur.*] Id est ad verbum ἄγεται Arato de eadem Aquila loquenti, vt nos correximus, quum inepte in omnibus libris editum sit ἀήτης. quod alibi monuimus. Cicero eleganter *se portat. At propter se Aquila ardenti cum corpore portat.* id est ἄγεται, mouetur. De motu agili & expedito proprie dicitur, qualis in bene valentibus, vt in Satira de eo, cui constabat valetudo. — *Et pedibus me Porto meis* ——— hoc est, bene valeo. Quis negat hodie in Gallia nos ita loqui? Nam quod est apud Comicum: *Valuistin vsque? Sustentatum sedulo.* ibi sustentare se est portare se & bene valere, καὶ ἐῤῥῶσθαι. Teutonismus quoq. Belgicus proxime ita loquitur. Nam de valetudine sciscitantes dicũt, quomodo vectaris? Ne hoc quidem genus loquendi deest in Latinitate. Nam & in ea quoque vectare se, vt sustentare se est ἐῤῥῶσθαι. Tertulianus de Pudicitia XII, vertens Epistolium synodicum Apostolorum: *A quibus obseruando recte agetis. Vectate vos. Spiritui sancto sufficit & hic seruatum, &c.* In Græco: ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς εὖ πράξετε. Ἔῤῥωσθε. Ergo *vectate vos*, est ἔῤῥωσθε. Vulgata lectio quam inepte concepta? *A quibus obseruando recte agitis, vectante vos spiritu sancto.* Atqui *Spiritui sancto* legendum & cum cæteris coniungendum. Nam repetit quod supra initio præmissum: *Visum est Spiritui sancto & nobis.* Perpendant nunc eruditi, & qui aliquem sensum bonarum literarum habent. Non aliter iudicabunt. *Vectare se, portare se*, de optima corporis constitutione dictum. Sane in veteri ante annos septingentos scripto Glossario Latino-arabico diserte exaratum est: *Vigore, vectione.* Vectio igitur & vectatio idem, & vtrumque vigor est, auctore illo Glossario, in quo multa præclara extant tam ad Arabismum, quam ad Latinitatem pertinentia.

v. 31. *Rorantis iuuenis.*] Gemblacensis *Portantis iuuenis.* Aquarius sculptus est in Kalendario rustico Romano humeris vrnam baiulans, non tamen puto veram lectionem *Portantis.*

v. 32. *& extentis prædam circumuolat alis.*] Satis longo interuallo

uallo diſſident a ſe Aquila, & Aquatius. Nam quæ non multum diſtaret a circulo Æquinoctiali, & noſtro tangeret veterem colurum tropicorum, non potuiſſe vicinam eſſe Aquario, ſatis patet.

Pag. 124. v. 3. *Ad ſpolia & partas vel.*] Non ſatis apte cohærent *& vel.*

v 4. *Cuique hominum dederint ſtrages.*] *Quumque hominū dederit.*

v. 6. *Ipſe ſibi lex eſt.*] αὐθέκαστος, ἀπίκροτος, ἰσχυρογνώμων, μονότονος, μονογνώμων, μονότροπος. Ptolem. Gembl. legit *Ipſe ſibi*, non *ille.*

Ibid. *& fert quocunque voluntas.*] Gemblacen. *Ipſe ſibi lex eſt, & qua fert cunque voluntas.* Alioquin ambiguum eſſe poteſt τὸ *Ipſe ſibi lex eſt.* Nam οἱ μηδένα ἀδικοῦντες ipſi ſibi ſunt lex. Menander: δίκαιος ἐὰν ᾖς, τῷ τρόπῳ χρήσῃ νόμῳ. Apoſtolus 11 ad Romanos facunde hæc exequitur. Tales ſunt οἱ Ἄβιοι ἔθνος νομαδικὸν apud Homerum Ἰλιάδ. ν. ——— Ἀβίων τε δικαιοτάτων ἀνθρώπων, *quorum plauſtra vagas rite trahunt domos*, ait Horatius. Tertullianus cap. XLII de præſcript. Hæreticorum: *Plerique nec Eccleſias habent. Sine matre, ſine ſede, orba fide, extorres, quaſi Abij late vagantur.* Abij ἄβιοι. quos omnes veteres Grammatici interpretantur ἔθνος νομαδικόν. Itaque omnes μετανάστας & late vagantes ἀβίους vocabant, ſiue δίκαιοι, ſiue ἄδικοι eſſent illi. Locus ille Tertulliani vulgo indigniſſime acceptus eſt. Nam legitur *quaſi ſibi late vagantes.* Hæreticos vero illos late vagantes, ſine matre, ſine ſede dicit, quemadmodum contra ὀρθόδοξοι vocantur in Patrum ſcriptis, οἱ κοινωνικοὶ τῆς ἐκκλησίας, οἱ κοινωνικοὶ τῆς οἰκουμένης: quia ſcilicet cum ſyſtaticis & formatis venientes commercia eccleſiarum habebant, cui contrarium eſt illud Tertulliani; *orba fide*: hoc eſt ſine vlla conteſſeratione hoſpitalitatis, vt ipſe Tertullianus alibi loquitur.

v. 7. *Præcipitat vires.*] ῥιψοκίνδυνος, παράβολος. Ptolemæus. Huiuſmodi homines non ſolum ἰδιογνώμονας, ſed etiam ἰδιάζοντας vocant Græci. Ita intelligendus locus ille in 11 Hieroglyphic. Hori, cap. 56. βασιλέα ἰδιάζοντα id eſt, αὐθέκαστον.

Ibid. *laus eſt concedere cuncta.*] quid, aut cui concedere? Gembl. ——— *laus eſt contendere cuncta.* Scripſit Manilius: ——— *laus eſt contendere contra.* Vere eſt, quod diximus, αὐθέκαστος, μονογνώμων. qui ſemper vero ſe opponit. Nullum aliud genus hominum hodie videas. rari, qui cedant vero, multi qui contendant contra. Qui voluerit retinere *cuncta*, poterit ſine vlla abſurditate

ditate. ſed altera lectio eſt, quam reliquit Manilius.

v.15. *At quum Caßiope.*] Caſſiopen cum viceſima parte Aquarij oriri ait ſupra finitorem barbaricum. Sæculo illo oriebatur a IX Sagittarij, ad XVII Capricorni, hor. 2.15'. Pluſquam XXXVII gradibus a vero diſcedunt hi ortus. Caſſiope oriente nati erunt aurifices, bracteatores, inauratores, vt ait Firmicus, cælatores, aurilegul, & qui vaſa aurea argenteis, argentea aureis permutent.

v.18. *carnique acquirere dotem.*] Bonincontrius *carni* interpretatur corpori. neque potuit melius, ſiquidem putauit lectionem mendo carere. Nos dicimus *carai* ſcriptum fuiſſe, pro *caræ*, vt ſupra *nepai* pro *nepæ*. Sunt veſtigia illius priſci Archetypi.

v.19. *Materie, & lapidum viuos miſcere colores.*] Ab hoc lege quinque illos verſus, quos ſupra intercepimus, & ab alio loco diuulſimus. Nam quid ſculptores, & plaſticarij ad Spicam, qui hac referendi ſunt etiam teſte Firmico paraphraſte?

Ibid. *lapidum viuos miſcere colores.*] Teſſellator & muſiuarius erit.

v.20. *Sculpentem faciet.*] Inaurabit laquearia & tholos templorum. Nam inauratores naſci ſub hoc ſidere notat & paraphraſtes. vel potius, vt Firmicus loquitur, plaſticator templorum erit. hoc eſt plaſticis πρoτομαῖς templum ornabit. Huc pertinet ex Gloſſis: *Colorator ἐνδικοπλάσης.*

v.21. *Condentemque nouum cælum.*] Muſiuario opere ſcilicet. Firmicus coniungit hæc duo, inauratores, & muſiuarios, lib. III: *Faciet eos, qui ſic habent Iouem, quodam ſubtili artificio ſæpe pollentes, aut aurifices, aut ex auro veſtes pingentes aut inauratores, aut muſiuarios, aut ex argento quædam facientes opera.* Male in vulgatis Firmici codicibus, *aut in vſu varios.* Rurſus apud Firmicum lib. IV. cap. XV. bractearios, muſicos, organarios, pictores. Noli dubitare, quin Firmicus ſcripſerit bractearios, muſiuarios pictores. Pauimenta ſectilibus ſcutulis, aut teſſellis ſtructa, & ad regulam exacte perfricata, vocantur muſiua. Spartianus in Peſcennio. Græci ψηφοθετητὰ vocant, & ψηφολογεῖν. ψηφοθέτης, *teſſellarius* exponitur, & *teſſellator.* ψηφολογία, *teſſellatus, pauimentum.* ψηφολογῶ, *teſſello.* Lucilius: *Quam lepidæ lexes compoſtæ, vt teſſerulæ omnes*

Arte pauimenti, atque emblemate vermiculatæ.

Ita legendum, vt habent ſcripti codices. Ars pauimenti, quam

 vocat

vocat Lucilius, est tessellatio, artifices, tessellatores, ψηφοθέται, ψηφοβόλοι, vt diximus, qui & Musiuarij Firmico, & Impp. Cod. Theod. l. 3. de excus. artif. Vt ἀχαιὸς Achiuus, sic μουσαῖος, musiuus, a concinnitate. Nam μοῦσα, & ἔμμουσον, & μουσικὸν in eam partem accipiunt Græci. Et vt ἀχαϊκὸς ab Achæo: sic μουσαϊκὸς παρὰ τὸ μουσαῖον. Vnde hodieque opus musaicum dicitur recte non deprauate, vt putant docti. &, si bene memini, videor legisse Musaicum in Augustino. Rursus artem pauimenti asaroticos lapillos vocat Sidonius in Narbone. Emblema quomodo diceretur ne Tiberij quidem temporibus constabat, vt ex Suetonio cognoscimus. Tamen plusquam sexaginta annis antea τὸ ἔμβλημα Publius Syrus *Insertam* verterat.

Frugalitas inserta est rumoris boni.

hoc est ἔμβλημα, ad verbum. Inepte hodie *miseria*. Sed manuscripta lectio Gellianorum excerptorum clare habebat *inserta*. Tertullianus quoque libro de Idololatria literas profanas vocat *insertas idolorum prædicationis*, & in eodem libro, *insignia dignitatum insertas dixit*. Species musiuarij operis aut vermiculationis sunt illæ duæ, quarum meminit Plinius libro XXXV. cap. I. *nunc vero in totum marmoribus pulsa, iam quidem & auro, nec tantum vt parietes toti operiantur, verum & interraso marmore vermiculatis ad effigies rerum & animalium crustis. Non placent iam abaci nec spatia montis in cubiculo delitentia: cæpimus & lapidem pingere. Hoc Claudij principatu inuentum: Neronis vero maculas, quæ non essent, in crustis inserendo vnitatem variare, vt ouatus esset Numidicus, vt purpura distingueretur Sinnadicus, qualiter illos nasci optarent delitiæ.* Ecce aliam ψηφοβολίαν & vermiculationem: alteram, quæ crustis marmorum diuersiculorum vermiculatas animalium effigies referret: alteram, quæ marmoris maculas alieno marmori insereret, & orbes ac ouatas ἐλλείψεις, vt Mathematici vocant, marmori includeret. Seneca epistola LXXXVII: *Pauper sibi videtur ac sordidus, nisi parietes magnis ac pretiosis orbibus refulserint: nisi Alexandrina marmora Numidicis crustis distincta sint.* Quas ouatas figuras vocat Plinius, eas Seneca orbes. Iuuenalis:

Qui Lacedæmonium pitysmate lubricat orbem.

hoc est pauimentum stibadij, aut triclinij marmoreum, orbibus huiusmodi insitum. Intelligit plane diuitem. Inuitans enim amicum, non, inquit, tibi dabo delitias, quas soli diuites inter

cœnam adhibent. Hon non conuenit paupertinæ fortunæ nostræ, ſed illius tantum, qui pityſmate lubricat Lacedæmonium orbem, id eſt, cuius triclinij pauimentum precioſis Tænarij marmoris orbibus refulget, aut ouatis maculis. Noſtrum pauimentum plebeium eſt. Itaque nos pauimentum plebeium pityſmate lubricamus, non autem pauimentum Lacedæmonium. Pityſmata ſunt, quæ ex poculis in pauimentum alliduntur, vt reſonaret. κοτταβισμὸν Græci vocant. Cicero in Tuſculanis de Critia Socratis inimico ex Xenophonte. Horatius: —— *& mero.*

Tinget pauimentum ſuperbo.

Iam illis pityſmatis lubricatur pauimentum, vt etiam excogitata ſint pauimenta, ne ex humore illo maderent. Vitruuius libro VI de pauimentis: *Ita conuiuiis eorum, & quod poculis & pityſmatis effunditur, ſimul atque cadit, ſicceſcit.* Quam hallucinati ſunt omnes Critici in illo verſu Iuuenalis a Politiano vſque, qui primus illum locum vexauit, ad illum, qui in ſuis variis *petteumate* legebat, tam ridiculo ſenſu, quam verbo! Nullum eſt Iuuenalis paulo melioris notæ exemplar, quod non habeat *pityſmate:* etiam vetus Scholiaſtes id agnoſcit. Pityſſare eſt rorantibus, vt Cicero loquitur, & minutis poculis pergræcari. Alexis: καὶ τὸ μὴ ὄξω οἶνον ἐκπτίζομεν. Omnes illi Critici putarunt Iuuenalem de ludo quodam agere. Atqui nihil tale. Ne expectes, inquit, a paupere Gaditanas puellas & cruſmata. Hoc competit illi, qui pityſmata effundit in pauimentum precioſum cruſtis marmoreis vermiculatum, non nobis, qui pityſmate tingimus pauimentum αὐτοχέδιον & plebeium. Lege Iuuenalem. ne tibi quidem ignoſces, qui in re tam clara cæcutiueris. & plane eſt omnium doctorum ibi iocularis hallucinatio. De vino quod proiiciebant humum, quod διαπτύζειν καὶ ἀποκοτταβίζειν dicebant, accipe notabiles verſus Archedici Comici Θησαυρῷ; qui erunt loci Iuuenalis interpretes:

ἅμα δ' εἶπε χρηστὸν ἀγορεύσαντα (ἀπολλύμην·)
Κατέδοντ' ἐκεῖνοι. τοῦτο (πρὸς ἐμαυτὸν λέγω)
Διαπτύουσ' οἶνον γ' ἢ τοιοῦτον χαμαί.

Οἱ μοι. —— vides διαπτύζειν οἶνον χαμαί, quo modo Iuuenalis lubricare pauimenta pityſmate, & Horatius tingere vino pauimentum. Inde Terentianum: *vini quid pityſſauit mihi?* Omnes lubricant pauimentum pityſmate, ſed Lacedæmonium pauimentum ſoli diuites.

v.21. *per templa Tonantis.*] Quasi ædes Iouis Tonantis ab Augusto dicata eo opere exculta esset. Nam profecto ad illam ædem allusit: neque probamus scripturam Gemblacensem, *templa tenacis.*

v.22. *Nunc iam luxuriæ pars &c.*] Lege:

Nunc iam luxuriæ pars est. Triclinia templis Concertant ———

v.24. *Tectique auro iam vescimur aurum.*] Ædes Deorum duntaxat olim bracteatæ & deauratæ erant: nunc vero & triclinia nostra. Hoc est, quod conqueritur vetustissimus Orator Fauorinus apud Gellium libro decimo quinto, capite octauo: *Si pro portione pergit luxuria crescere, quid relinquitur, nisi vt delibari sibi cænas iubeant, quando stratus auro, argento, purpura amplior aliqua hominibus, quam Diis immortalibus adornatur.* Si, inquit, Fauorinus, triclinia certant templis Deorum immortalium: quid relinquitur, nisi vt sibi e patella libari dapes iubeant, vt Diis immortalibus, & Laribus Penatibus solet? Hic insignis locus deprauatissimus extat apud Gellium. Porro Gemblacensis habet:

——— *tectique auro iam vescimur auro.*

Recte. tecti aureis lacunaribus vescimur auro cauo. vasa enim, e quibus cibum sumimus, aurea.

v.25. *Hinc Augusta nitent.*] Persequitur tessellata opera templorum. Nam non solum lapidum segmentis pauimenta pingi solita innuit, sed ex margaritis quoque tessellationem quandam & picturam concinnari, vt & hodie fit; cuiusmodi in ædibus sacris, quas Augustus dedicauit, fuisse, cognoscimus ex Suetonio: *Ædes sacras vetustate collapsas, aut incendio absumptas refecit, easque & cæteras opulentissimis donis adornauit: vtpote qui in cellam Capitolini Iouis* XVI *millia pondo auri, gemmasque & margaritas quingenties* HS *vna donatione contulerit.* Nam ad tessellandum gemmis lacunar, siue tholum ædis Tonantis has gemmas contulisse non dubium est. Arnobius de ædibus sacris: *Sint ergo hæc licet aut ex molibus marmoreis structa, laquearibus aut renideant aureis: splendeant hic gemmæ, & sidereos euomant variata intersitione fulgores: terra sunt hæc omnia, & ex fæce vilioris materiæ concreta.* Quid aliud intelligit per intersitionem gemmarum, quam ψηφοβολίαν, καὶ ἐμβλήματα? Picturatio igitur ἐμβληματικὴ multiplex, tessellatio, gemmarum intersitio, orbium in marmora insitio, marmoraria incrustatio, quam Mamertus in eruditissimo Panegyrico suo pi-

cturatas marmatorum crustas vocat. Sed gemmarum pictura-tio est instar Phrygionarij operis, cuiusmodi quædam elegantissima non semel neque vno in loco vidimus. Istam ex gemmis tessellationem λιθοκόλλητον ἔργον Græci vocant: quæ non de phrygionario opere intelligenda, sed qua argentum cauum exornabatur, aut pocula alius cuiusuis materiæ.

v. 2. *Gemmarumque Iuli.*] Quid vicem τοῦ Iuli substituam, nescio, nisi fortasse placeat *Gemmarumque illi* κατ' ἐξοχὴν. quod non contemnendum. Fuit quum legerem *hyali.* vt

——— *hyali saturata colore.*

v. 24. *Hinc Pompeia manent.*] Ex Actis Triumphorum Pompei Magni. *Tertio triumpho, quem de Piratis, Asia, Ponto, Armenia, Paphlagonia, Cappadocia, Cilicia, Syria, Scythis, Iudæis, Albanis, Iberia, Insula, Creta, Basternis, & super hæc de Regibus Mithridate, atque Tigrane, M. Pisone, M. Messalla* COSS. *prid. Kal. Octob. die natalis sui egit, transtulit alueum cum tesseris lusorium e gemmis duabus, latum P.* III, *longum P.* IIII: *Lunam auream pondo* XXX: *lectos tricliniares* III: *vasa ex auro, & gemmis, abacorum,* IIX: *Signa aurea* III *Mineruæ, Martis, & Apollinis: coronas ex margaritis* XXXIII: *montem aureum quadratum cum ceruis, & leonibus, & pomis omnis generis, circundata vite aurea: museum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat.*

v. 26. *Et Mithridateos.*] Plinius: *Gemmas plures, quod peregrino nomine vocant Dactyliothecam, primus omnium habuit Romæ priuignus Sullæ Scaurus: diuque nulla alia fuit, donec Pompeius Magnus eam, quæ Mithridatis Regis fuerat, inter dona in Capitolio dicaret, vt M. Varro aliique eiusdem ætatis auctores confirmant, multum prælatam Scauri.* Idem Plinius: *Victoria tamen illa Pompei primum ad margaritas gemmasque mores inclinauit.*

v. 30. *Et quod erat regnum pelagus fuit.*] Adhuc quæro interpretem his duobus versibus. Malo fateri ignorare, quam ludibrium debere. Nam profecto emendandi prius sunt, quam exponendi. Monstrosi sunt plane.

Pag. 125. v. 1. *per colla manusque.*] Plinius de margaritis: *Hos digitis suspendere, feminarum gloria est.*

v. 2. *Et pedibus niueis.*] Auro vniones inclusos in obstrigillis crepidularum intelligit. Plinius: *Quin & pedibus, nec crepidarum tantum obstrigillis, sed totis socculis addunt. Neque enim gestare iam*

 margaritas,

margaritas, nisi calcent, ac per uniones ambulent, satis est. Ælianus ποικίλης ῑ. ιᾱ interpretatur Plinium: χρυσοῖς τὰς ἀνασπάστοις ἐπέσφιγγε τοὺς ἀναγωγεῖς τῶν βλαυτῶν. Nam οἱ ἀναγωγεῖς τῶν βλαυτῶν sunt quæ Plinio obstrigilla crepidarum. ἰσχνωτὰ ὑποδήματα, hoc est ansulata, apud Diacæarchum in ἑλλάδος ἀναγραφῇ non aliter interpretamur, quam obstrigillata calceamenta: item ἀγκύλην τῶν σικυωνίων obstrigillum Sicyoniorum calceamentorum intelligimus apud Machonem Comicum:

—— κἆτα τῶν σικυωνίων.
τὴν ἀγκύλην ἐπιβῶσα συνέτειβε τύχῃ.

v.3. *Quid potius matrona velit.*] Neque minus portentose hi duo versus deformati sunt. Non videntur esse Manilij. Nemo sanus ex istis bonam sententiam eruerit.

v.7. *Naturam eruere.*] Deest *omnem*: *Naturam eruere omnem* Ibid. *orbemque inuertere prædæ.*] Sic supra loquutus est:

—— *ventri longius itur.* nisi quis malit intelligere χάειν vt Sallustio *belli gerendi.*

v.19. *perducere cælo.*] *producere.* Ita etiam Gemblacensis.

v.10. *Ille etiam fuluas.*] Aurilegulus erit. χρυσολόγον καὶ χρυσοσυλλέκτην Glossæ vocant. Sed & χρυσορύκτην eædem Glossæ Aurilegulum vertunt, quum tamen Aurileguli & Aurifossores vaide differant. Firmicus hæc omisit, puto quia non intelligebat.

v.12. *paruaque fragmentis.*] Gemblacensis:

Paruaque ramentis faciet momenta minutis
Protulit vt legeret census spumantis in aurum.

Sed quis hæc exponet? Scimus quidem micas illas auri καὶ τὸ ψῆγμα esse, quæ hic vocantur momenta ramentis minutis. Cætera neque ego, neque qui meliore sunt ingenio, interpretabuntur, nisi prius caliginem abstulerint illis, quæ mortales hebetat visus, nostros quidem, quorum imbecillitatis nobis conscij sumus.

v.14. *Et perlucentes cuperet prensare lapillos.*] Scribe *pensare.* *Perlucentes lapillos*, Magaritas. Catullus:

Et pelluciduli delitiis lapidis. cuperet sedulitate sua æquare ipsorum margaritarum precium. In Æthiopia huiusmodi aurum plurimum est, neque aliud fere habent: non tamen ψῆγμα est, sed modica frustula, quæ Arabes vocant تبر Tibar, Talmud מללא etiam Hispani & Lusitani dicunt *oro* تبر *de tibar.*

v.15. *Verticibus mediis oculos emittet auaros.*] Legendum *immittet.*

mittet. Etiam in ipsas vndas immittet oculos auaros, vt scrutetur aurum; non contentus stellantia littora ruspari. Hoc scimus nos illos facere. Quidam in Nitiobrigibus nostris aurum non in ripis Garumnæ, sed in medio flumine quærebat, ex arena scilicet e fundo amnis petita. Rem fecit, & filium satis diuitem reliquit, quem puto adhuc viuere, quum hæc scriberem.

v.17. *Et scilicem ruo.*] τὸ χρυσόβωλον, Balucam. Hic significat aurum quoque e venis & metallis terræ inuestigaturum, ne tantum aurilegulum putet. Nam propterea subiicit:

v.18. *Et facti mercator erit per vtrumque metalli.*] Per vtrunque id est, aurum & argentum, de quibus agitur. Metallum factum per aurum & argentum, est Electrum, de quo mentio in Pandectis, & institutionibus, de rerum diuis. & Plinio, qui ἤλεκτρον apud Homerum μῖγμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου intelligit, vt etiam Eustathius. Sophocles:

κερδαίνετ' ἐμπολᾶτε τὸ πρὸς Σάρδεων
Ἤλεκτρον. ——— Silius lib. I.——— *hic omne metallum*
Electri & gemino pallent de semine venæ.

& lib. XIV:

Iam simul argenti fulgentia pocula, mistu
Quis gemino quæsitus honor.

deprauatus est ille locus in vulgatis. Nam *mista* item *gemina* legitur.

v.19. *Alter & alterius.*] *Alterum & alterius.* χρυσηλέκτης καὶ χρυσορύκτης.

v.20. *Talia Cassiope.*] Cassiope & Cassiepea, non Cassiopea dicitur. quod mirum, quum Calliope & Calliopea, non Calliepea dicatur. Sic Pasiphae Pasiphaea. In XV Metamorphoseon. ——— *me quondam Pasiphaea Tentatum f. p. t. c.* Scioli deprauauerant: *me Pasiphaia quondam.*

v.21. *Andromedæ sidus.*] Andromeda, inquit, oritur cum XII Piscium. Hactenus semper in istis ortibus delirauit. nunc desinit nugari. Andromeda sæculo Metonis oriebatur a VI Capricorni, ad XXIX Aquarij, hor. 2. 50'. Quod Bonincontrius dicat oriri in principio Tauri, ne in finitore quidem Romano locum habet. Sed non nunc primum incipit somniare. Oriente Andromeda nascuntur pœnarum publicarum ministri, mancipes carceris, seu commentarienses, carnifices, vinclorum custodes. Est

Mmm 2 autem

autem parecbasis pulcherrima in genere ἐπιδεικτικῷ. Ad ostentationem enim ingenij instituta: ideo scholastico characteri magis apposita: qua in re nimius est Lucanus, vt semper lectorem obtundat odio suo, præsertim quia nescit desinere. In tota hac parecbasi multa mihi suspecta, non pauca perspicue deprauata.

v.24. *infessus totis quum viribus.*] Interpolatum. Gemblacensis:

——— Infestus totis quum finibus omnis
Incubuit pontus. Quum pontus incubuit toti viciniæ.

v.25. *timuit naufragia tellus.*] Scribimus:

——— timuit quum naufraga tellus.

v.29. *Pro natis lacrimans.*] Si non est mendum, victima pro natis dicta fuerit, piaculum succidaneum stultitiæ matris, propter quam necesse fuerit dare natam Ceto. Germanicus de Andromeda:

——— merita non iusta piacula matris.

v.30. *Induiturque sinus non hæc in vota paratos.*] Gemblacen. *hæc ad vota.* Simile:

——— ensemque recludit
Dardanium non hos quæsitum munus in vsus.

Pag.126. v.4. *Supplicia ipsa docent.*] *decent.*

Ibid. *niuea ceruice reclinis.*] *reclinis* Gemblac. & nos olim.

v.7. *& effusi scapulis.*] Bene. Melius tamen scopulis.

v.8. *Ter circum Alcyones pennis plausere volantes.*] Manilius scripsit:

Te circum Alcyones pennis planxere volantes,
Fleueruntque tuos miserando carmine casus.

v.11. *Ad tua continuit.*] Melius Gemblac. *sustinuit.*

v.15. *Ipsa leui flatu reuemens.*] *refouens* Gemblac. & nos olim. Alludit ad Tragœdiam Euripidis, in qua Echo inducitur Andromedam consolans. Vide Aristophanem Θεσμοφοριαζούσαις.

v.20. *Diriguit facie.*—] Ouidius: *——— trahit inscius ignes Et stupet: ———*

v.21. *Vixque manu spolium tenuit.*] Ouidius:

Pene suas quatere est oblitus in aere pennas.

v.22. *——— iam cantibus inuidet ipsis.*

Felicesque vocat, teneant quæ membra, catenas.] Ouidius:

Vt stetit, o, dixit, non istis digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes.

v.25.

v.25. *vadere ponti.*] Suſpicor ita Manilium ſcripſiſſe:

Deſtinat in thalamos per bellum vadere, Ponto
Altera ſi Gorgo veniat, non territus ire.

v.28. *pactuſque Hymenæum*] *pactuſque maritum* Gemblacenſ. quod eſt figuratius. nam maritum pro coniugio dixit, vt in Sphæra: vireſque Tonantis pro tonandi facultate. Sic Germanicus in ἀνεκδότοις dixit nouercam pro nouercalitate.

——— *Saturnia Iuno*
Nunquam oblita ſui, nunquam ſecura nouercæ.

id eſt nouercalitatis. Eadem figura Statius lib. x:

Expers connubij & timide poſitura ſororem:

vt quidem omnes ſcripti codices habent.

v.29. *grauidus iam ſurgere Pontus.*] Gembl. *nam ſurgere*. Ouid.

— *& nondum memoratis omnibus, vnda Inſonuit.* ———

Pag. 127. v.1. *Hinc vaſti turgent.*] Gembl. *Hinc vaſtis vrgent.* Scribendum ergo:

Hinc vaſtis vrgent immenſi torquibus orbes.

quod ſane longe melius.

v.5. *vt fugit in auras Spiritus.*] Catullus:

Vt tibi tunc toto pectore ſollicitæ
Senſibus ereptis mens excidit. ———

v.15. *ſemper iaculata profundo.*] Iaculari abſolutum verbum, vt paulo ante: *& cælo pendens iaculatur in hoſtem.*

v. 16. *latumque per æthera ludit.*] Melius Gemblacenſis: *laxumque per æthera.*

v.19. *Et iam crepitant ſine vulnere dentes.*] Sidonius:

——— *iamiamque tener ſpe frangitur agnus,*
Atque abſens auido crepitat iam præda palato.

Apollonius ſecundo: ἄκρῃς ἐν γενύεσσι μάτην ἀράβησεν ὀδόντας.

v. 26. *ſummas iterumque renauit ad vndas.*] Gemblacenſis:

——— *ſummaſque iterum renauit ad vndas.*

Potuit Manilius primam in *renauit* producere, vt ſupra oſtendimus, exemplo Lucretij & aliorum veterũ. Sed nihil mutandum.

v.33. *ſtellaſque ſacrauit.*] Melius ——— *ſtelliſque ſacrauit.*

Pag. 128. v.1. *Mercedem tanti belli, quod condidit ipſe.*] Gembl. *condidit ipſa.* optime. ſcribe:

Mercedem tanti belli, quo condidit ipſa
Gorgone non leuius monſtrum. ———

Condere bellum, condere lustrum, condere diem, est finire.

v.9. *mortem ducentis imago.*] Argute, & melius, meo iudicio, quam Gemblacensis: *mortem vincentis imago.* Seneca:

Et morte tristi tristior mortis locus.

Ibid. *vinctorum dominus sociusque in parte catenæ.*]Eadem enim catena & custodia & miles vincti ibant. neque aliter intelligendum de Paulo Apostolo & milite dato illi: & vt plurimum in carcere castrorum vrbanorum vincti illi asseruabantur. Iuuenal. *longo castrorum in carcere mansit*. Inscriptio: M. AVRELIVS OPTIO. CARC. CHOR. XII. VRB. GORDIANÆ. vt fortasse de optionibus *carceris castrorum* in Manilio intelligendum sit.

v.10. *Accensisque rogis.*] Patibulati, vt Plautus loquitur, hoc est brachiis districtis ad furcam, per vrbem circumlati ita tandem in rogum coniiciebantur, aut retortis in terga brachiis furca collo inserta. Prudentius:

Et iam retortis brachiis furca eminus
Romanus actus ingerebatur rogo.

v.13. *Vinctorum dominus.*] Optio carceris erit. Francocelta nostri *Iauliarios* vocant a *Iaula* id est cauea, quo nomine carcerem nos Galli vocamus. Ex cauea enim fecimus nos Aquitani Gabiam, Franci Gabiolam, Iaulam: quod nouum non est. Glossæ: ζωλεάγρα, *Gabia*. Huiusmodi optiones carceris, & si quid huic generi hominum accenseri potest, intelligit alicubi Firmicus his verbis: *Erunt homicidiis publicis præpositi, & exceptores earum sententiarum, quæ de hominum capitibus proferuntur: aut cornicularij, aut commentarienses, quibus damnatorum cura committatur: seu claicularij, vel carcerum custodes, & quibus publicarum catenarum cura credatur, aut præpositi carnificum, vt ipsi carnifices, & qui damnatos homines flagellis lacerare consueuerint.*

v.14. *Interdum pœnis innoxia corpora seruat.*] Quocunque sensu intelligit, sane in Christianos recte conuenit, qui innoxij tradebantur huiusmodi custodibus in pœnam seruati. Si post tempora Tiberiana scripsisset Manilius, non potuit aptius Christi martyrum conditio designari.

v.15. *Piscibus exortis.*] Supra orizontem barbaricum cum XXI Piscium Equum oriri ait, quum sæculo Manilij a XXIX Sagittarij, ad XXIII Aquarij orietur, hor. 2. 50'. Et hic quoque nugatur Solens. Equo oriente nascentur veloces, equorum domitores

mitores, cursores, veterinarij medici. Apud Firmicum vitiose excusum est *Heniochus* pro *Equus*. Præter eos, quos nasci sub hoc sidere vult Manilius, curiosos quoque addit Firmicus: hoc est publici cursus præfectos. Vulgo in Gallia Contratotulatores equorum dispositiorum vocamus: de quibus extat Rubrica in Codice Iustiniani. In vita Chrysostomi, ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ κυριώσου τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει. Firmicus libro III: *Erunt enim aut publicani aut vectigaliariarij, vel curiosi.* Sed & Curiosos intelligit Manilius, aut similes, nam nondum Curiosi nomen in vsu erat in ea notione. Scribit igitur:

Quamuis extremo citius reuolauerit orbe
Nuncius, extremum vel bis penetrauerit orbem.

v.16. *Signatum terræ lumen.*] Quid est *signatum terræ lumen*? Gemblacensis, *Signato*. Scribo confidenter, *Signator*:

Piscibus exortis quum pars vicesima prima,
Signator terræ lumen fulgebit, & orbi
Aerius nascetur Equus. ———

pars vicesima prima, appositiue.

v.16. *Signator terræ lumen.*] ὁρίζον τὴν γῆν. Nam τὸ *Signator* in omni genere vsurpant. Sic Plinio Vergiliarum sidus institor vestium dicitur. In Epistola Paridis: *Sponsor cōiugij stat Dea picta sui.* Singulariter *Signator lumen*, Pluraliter *signatricia lumina*. Insolentius Claudianus victrix solum: Portentosius Silius.

———*Phœnissa metuntur Agmina.* lib. XVII. Eiusmodi sunt Euripidea, μανιάσι λυσσήμασι, in Oreste: δρομάσι κώλοις, in Helena. Minus mirum apud eundem τοὺς στρεφῶντας, apud Æschylum τύχη σωτήρ, apud Apollonium μῦθοι ὑποφήτορες.

Ibid. *& orbi Aereus nascetur equus.*] τὸ *&*, est vt τὸ *Atque* in illo:

Atque illum in præceps prono trahit alueus amni.

vt vicesima prima pars Piscium signat finitorem, & statim Equus oritur.

v.19. *Omne per officium.*] Gemblacens. *Come per officium.* Sedulos & officiosos.

v.22. *Nunc studio fraudare fidem.*] Emenda:

Nunc stadio fraudare fidem, poteritque videri
Mentiri passus. ———

v.23. *Mentiri passus & campo tollere cursum.*] Gemblacensis: *Mentitus passus & campum tollere cursu.*

v. 24. *in membra ferarum.*] Firmicus interpretatur pecorum. Melius *ferorum*, id est equorum. Virgilius:

——— inque feri curuam compagibus aluum
Contorsit. ——— Supra:
Exagitare feros, pronumque anteire volantes.

Item idem error supra:

Ille tenet medicas artes ad membra ferarum.

Vbi melius legeretur *ferorum*. Nam τὰ κτίλα non dicuntur feræ.

v. 25. *Engonasi ingenicla viuens sub origine constat.*] Vt de duabus primis vocibus constat, ita in cæteris nihil iuuat nos codex Gemblacensis. In eo scriptum, *vides sub origine constat*. Fortasse: *cui pes suffragine constat*. Cui pes constat suffragine ingenicula. Id est, qui vno pede ingeniculato nititur. Nam *suffrago* est ἡ ἀγκύλη, ἡ ἰγνύη.

Engonasi, ingenicla cui pes suffragine constat.

Sed hoc est diuinare. Inanes & friuolæ coniecturæ, & ægrorum somnia facessant. Nihil hic videt acies ingenioli nostri. Ait Engonasin, siue Nisum, vt vocat Cicero, vel Ingeniculum, oriri in extremis partibus Piscium. Exclamare libet: Hercules tuam fidem. Nam sæculo Manilij oriebatur a XXI Libræ, ad VI Scorpij in finitore barbarico, hor. 3. 45'.

v. 31. *Dextra per extremos attollit lumina Pisces.*] Ingeniculo oriente nati erunt fugaces, dolosi, insidiatores, incessores viarum, ac grassatores, desperatæ audaciæ, schœnobatæ, aerobatæ, otibatæ.

Pag. 129. v. 2. *vincetque periclo Ingenium.*] παράβολος καὶ παρακεκινδυνευμένος erit.

v. 5. *Et cæli meditatus iter.*] Ipse aerobata, de quo hic mentio, non magis est παράβολος καὶ παρακεκινδυνευμένος, quam sunt hi duo versus. Monstra sunt in Gemblacensi:

Et cæli meditatus iter vestigia perdet
Et peneua & pendens porulum suspendit ab ipso.

Ibid. *Et cæli meditatus iter.*] ἀεροβάτης, σχοινοβάτης. Firmicus. Prudentius Hamartigenia:

Inde per aerium pendens audacia funem
Ardua securis scandit proscenia plantis

Ibid. *vestigia perdet.*] Recta lectio. Nam illi paraboli per funem incedentes deinde tanquam casabundi fingunt se excide-

re,&

re, & pendent vnico pede. Turcæ habent desperatæ audaciæ & miros huiusmodi schœnobatas.

v. 6. *Apennina petens.*] Si non esset vitium in lectione, esset, ὀρειβάτης Firmici. vt apud Statium II Achilleidos.

Nunc caput aerij scandentem prendere montis
Qui fugitur per plana gradu. ———

Sed tam hic, quam apud Firmicum, vitium est. Nam *Apennina* conformatum vel interpolatum a Bonincontrio ex illo non meliore, *Et peneua.* profecto legendum:

Et pene vt pendens populum suspendet ab ipso.

Optime. Apud Firmicum vero non Oribata, sed *aerobata* legendum. In eodem etiam legitur *neurobata*, vt apud Vopiscum in Carino: *Nam & neurobaten, qui velut in ventis cothurnatus ferretur, exhibuit.* Vtrobique puto legendum *anemobata.*

Ibid. *& pendens populum suspendit ab ipso.*] Si vera est hæc lectio, nihil elegantius potuit dici, quam illos pendulos populum spectantem suspendere ex se ipsis. Qui enim sursum admirabundi spectant, quasi pendent ex eo, quod tam auide spectant. Idem schema in Sphæra de Galaxia:

——— *& resupina facit mortalibus ora.*

Est autem emendatum a doctis viris, idque recte proculdubio. Habemus exemplum in prologo Hecyræ de populo propter funambulum a fabulæ spectaculo auerso. Nam vere populus suspendebatur a funambulo. Græcis est κεχηνέναι πρὸς τὸν σχοινοβάτην. Iustinus Martyr epistola ad Zenam & Serenum: πᾶς γὰρ ὁ μὴ τοιοῦτος καὶ ἐπὶ τῶν σχοινίων ὥσπερ βαδίζων, ὅσον οὐδέπω καταπεσεῖται, κἂν θαυμαστὸς πάνυ ᾖ δόξῃ τοῖς διὰ τὴν ἰδίαν ἀπειρίαν κεχηνόσι πρὸς τὴν ἑτέρων μεγαλαυχίαν. Idem rursus gestus exprimitur a Paulino his versibus:

Nunc volo picturas fucatis agmine longo
Porticibus videas, pauloque supina fatiges
Colla, reclinato dum perlegis omnia vultu.

Nam supina colla dixit, vt hic noster resupina ora ab eadem mente. Funambulos Turcæ lingua sua *Ziampas* vocant, qui incredibilia auditu, & similia his Manilianis faciunt.

v. 7. *Læua sub extremis.*] In vltima Piscium parte vult Cetum oriri. Sed super finitorem barbaricum oriebatur sæculo Manilij a XIII piscium, ad XXIX Tauri, hor. 3. 30'. Qui hæc oriente

 nascentur

nascentur, erunt piscatores magnorum piscium, ac cetaceorum, cetarij, bolonæ, salsamentarij, liquaminarij, salinarij.

v.7. *sidera Ceti.*] Aliter Pistricem vocant Cicero & alij. Pistrix enim pro Pristis vt diceretur vsus obtinuit, item Pristis pro Pristes. Vera enim scriptura est πρίστις. In eodem asterismo Festus Auienus Pistrim & Pistricem dixit.

—*summa qua lux Pistrice coruscat.* item: *Et Pistrim vndicolam.*— Etiam ὄρφῶν vocari scribit Firmicus. Sed valde differunt ὀρφὸς & κῆτος magnitudine, & figura.

v.9. *Hoc trahit in pelagi cædes.*] Interpunge:

Hoc trahit in pelagi cædes, & vulnera natos
Squamigeri gregis. extentis laqueare profundum
Retibus. —

v.11. *& pontum vinclis armare sequentem.*] Armare pontum sequentem vinclis quid sit nescio, & turbat Gemblacensis, qui hic habet *armare furentem*. An legendum? *Pontum vinclis artare sequentes.* Nam retibus, quæ *vincla* vocat, paulatim procedendo, quod hic dicitur *sequi*, in arctum coguntur pisces, & quia non sentiunt se clausos, perinde sunt, atque in laxo æquore.

v.13. *Carceribus claudunt.*] Gemblacensis: *claudent, nectent, trahent.*

v.14. *macularum vimine.*] Vimen pro textura, vt vimen arundinum dici, alibi nos monuisse meminimus. Nam Gemblac. inepte habet *numine*: ineptius Bonincontrius *inmere.*

v. 19. *Altera fit cædi cædes.*] *Cædis* Gemblac. Intelligit τὰ τεμάχη. Sequentia explicant.

v.24. *Illa putris turba est.*] Gemblac. *turbat*. Vestigium archetypi, *turbast.* Sed *Illa putris turba est*, Salsa muriatica. *sanies preciosa*, liquamen, garum. Glossæ: γαροπώλης: *liquaminarius.*

v.26. *Communemque cibis.*] Nam & garum & muria cibis condiendis.

v.28. *terræque immobilis hæret.*] *turbæque* Gembl. Hic multa sunt inexplicabilia.

v.31. *Humorisque volet.*] *Humoresque vomet.* Gemblac. *Vt morisque.* Prisca archetypi scriptura *Vmorisque*, vt alibi.

v.33. *Quin etiam magnas.*] Erunt etam ἁλοπηγοὶ, vt loquitur Nicander Alexipharmacis.

Ibid. *Salinas.*] ἁλοπήγια. οἱ δὲ ἐκ τῆς πλησίον ἁλοπηγίων ἅλας λαβόντες,

ζῶντες. Etymologicon voce Δαιτίς. Strabo VII: Συνέκειτο δὲ περὶ μέρος χερρόνησος τῆς ἀλοπηγίας. Et libro VIII: χωρεῖς δὲ καὶ τὸ ἀλήσιον πεδίον ἐ μέγα ἐν τοῖς τοῦ Λέκτου, καὶ τὸ Τραγασαῖον ἁλοπήγιον αὐτόματον τοῖς ἐτησίαις πηγνύμενον.

Pag.130. v.1. *& ponti secernere vires.*] *virus.* Ita vocat salem.

v.3. *Ad bellumque.*] *Adpelluntque.*

v.4. *Claudendoque negant.*] τὸ negare eandem notionem habet, quam apud Martialem:

Et Pompeiano vela negata Noto. Item:
Nam populo ventus vela negare solet Lucanus:
——*frustraque rudentibus ausis Vela negare Noto.*

v.7. *Canities & nota maris.*] *Canities emota maris.*

v.11. *At reuoluta polo.*] Septentrione oriente inter initium & finem Mundi, hoc est inter Pisces & Arietem, vt interpretatur Firmicus, mansuetarij nascuntur.

Ibid. *At reuoluta polo quum primis vultibus Arctos.*] Quia Arctos, siue Helice nunquam occidit, difficile erat assequi, quando eius ortum notandum esse velit. Adiicit igitur *primis vultibus* eam oriri: quia in σημείῳ ἀρκτικωτάτῳ, in intersectione cõmuni orizontis. Itaque veteres illi vultum eius notabant in contactu orizontis, quod vocabant principium Vrsæ, vnde primos vultus vocauit. deinde transcensum circuli meridiani, quod vocabant conuersionem. Ouidius:

Iamque moræ spatium nox præcipitata negabat:
Versaque ab axe suo Parrhasis Arctos erat.

nempe conuersam a puncto culminante, quod axem vocat, ad Orizontem Occidentalem. Nam axem pro supremo loco sumi, libro tertio, & in Propertium notauimus. Sic Anacreon στροφὴν ἄρκτου conuersionem a meridiano intelligit:

μεσονυκτίοις ἐν ὥραις,
στρέφεται ὅτ' ἄρκτος ἤδη
κατὰ χεῖρα τὴν Βοώτεω.

Nam significat manum sinistram Booiæ culminare, cui quum sit proxima vltima caudæ Vrsæ, quam *Benenasch* Arabes vocant, proculdubio iam tota Vrsa deprehendebatur inter meridianum, & Orizontem occiduum.

v.14. *Ac Cynosura minor.*] Hi tres versus, nimirum hic cum duobus sequentibus, huc irrepserunt ex Phænomenis quibus-

dam. Nam huc pertinere non dicent, nisi qui rerum cælestium imperiti sunt. Nam Cynosura ne in Barbarico quidem finitore occidit. Deinde hic sermo est Leonis & Scorpij orientium matutino. Quid hoc περὶ τὰς συναρατολὰς τῶν ἀπλανῶν? Denique nemo est, qui plane hos versus interpretari possit. Quod autem ex quibusdam Phænomenis hæc sint, imo ex Arateis, argumento sit quod Scorpius oritur ante Solem, quum Sol ingreditur Sagittarium. Aratus vero id dicit:

> σῆμα δέ τοι κείνης ὥρης καὶ μηνὸς ἐκείνου
> Σκορπίος ἀντέλλων εἴη πυμάτης ἐπὶ νυκτός. id est:
> *Illius mensis tibi signum Scorpios esto*
> *Nocte sub extrema permittens iura diei.*

Sed quid dubitamus? Eos versus habebat in animo Phænomenon scriptor. Sequitur enim:

> Τῆμος καὶ κεφαλὴ Κυνοσουρίδος ἀκρόθι νυκτὸς
> ὑψιμάλα τροχάει. Certe rem acu tetigimus. Nam ea ipsissima verba sunt.

v.17. *Non inimica fere.*] Lege:

> *Non inimica feræ tali sub tempore natus*
> *Ora feret. placidas reget in commercia gentes.*

v.18. *placidas reget in commercia gentes.*] Sic alibi loquitur:

> ——— *nouaque in commercia ducet.*

Totum vero locum ita concipit Gemblacensis:

> *Non inimica fere tali sub tempore natis*
> *Ora ferent. placidasque gerent commercia gentis.*

Sed vitiosa sunt. significat Mansuetarium fore. Glossæ: ἡμερωτοιὸς, *Mansuetarius.*

v.22. *Peruersaque munera.*] quod hominum potius ea, quam bestiarum propria.

v.27. *Iunget amicitias.*] *amicitia.* Gemblac. & nos olim.

v.32. *Tertia Pleiades.*] Desunt ortus Anguis, qui medias Arctos interpositus est, item Cynosuræ. *Sub Angue nati,* inquit Firmicus, *Marsi erunt, vel qui venenis ex herbarum pigmentis confectis salutaria soleant hominibus remedia comparare.* Tres in asterismis Angues nosti, Anguem Vrsarum hunc, de quo nunc, Hydram, & anguem Ophiuchi. Sed Statius pueriliter Anguem vrsarum cum Hydra confundit, v Thebaid.

> *Quantus ab Arctois discriminat æthera plaustris*

Anguis

Anguis, & vsque notos alienumque exit in orbem.

Nam anguis vrsarum non exit in notum, neque in alienum orbem, id est notium, quem Manilius vocat peregrinum orbem. Ita Statium culpa non liberabimus. *Sub Cynosura oriente nati metallorum inuentores erunt, qui latentes auri & argenti venas, ac cæterarum specierum solertibus inquisitionibus persequantur. Hi quoque monetarij efficientur.* Firmicus, apud quem male legitur Cycnus. Prætetea addebat Manilius, si nascente homine tonaret, fore, vt toto vitæ tempore tremulus esset, & cætera quæ a Firmico petas, qui pene ad verbum omnia decreta Sphæræ barbaricæ ex Manilio desumpsit, & tamen magno ingrati crimine nomen eius nunquam memorauit. Postremo Manilius tractabat Myriogenesin Sphæræ barbaricæ, saltem eam, quæ ad tertia apotelesmata pertinet. Docet enim ea pars, quæ sint lucidæ stellæ in XII signis. Ex ea igitur Manilius docebat quænam signa stellas claras, aut obscuras, aut tristes habeant. Nam veteres illi stellarum clarissimas primæ magnitudinis, secundæ, & tertiæ, vsque ad sextam magnitudinem definiuerunt. Primæ magnitudinis determinarunt, quarum diametros apparens est VIII scrupulorum: secundæ, VI: tertiæ, IIII: quartæ III: quintæ, II: sextæ I. Hac methodo & numerum earum assecuti sunt: primæ magnitudinis XV: secundæ XLV: tetiæ CCVIII: quartæ CCCCLXXIIII: quintæ CCXVII: sextæ LIII. Summa M.XXII. atque earum vsum esse in apotelesmatis sciuerunt, quatenus eas cum erronum septem temperamento communicare comperterunt: ac alias quidem in Zodiaco, alias in Septentrionis, alias in Austri partibus sitas. Quum igitur aut in horoscopo, aut in medio cælo inuentæ fuerint, pariliter, aut cum Luna, aut cum aliqua quinque stellarum aliquem σχηματισμὸν facere, alterant genituram secundum innatum sibi & ingenitum temperamentum, puta, si beneuolæ temperaturæ, meliora erunt, quæ ad animum pertinent: si maleuolæ, peiora. Quæ omnes vires considerantur aut magnitudine, aut loco. magnitudine, vi si primæ, si secundæ. loco, si propiores eclipticæ, aut remotiores, idque per VIII gradus circiter. Tanta enim est maxima Veneris πλάνησις. Quæ Eclipticæ contiguæ, eæ vires a Sole sumunt, quæ intra III gradus sunt, omni planetæ iungi possunt, præterquam Soli. Is enim nunquam deflectit

ab ecliptica. A tertio gradu, vsque ad quintum, a Marte & Luna vires capiunt. A v, ad VIII, debilissimæ sunt. Manilius igitur tertia Apotelesmata, seu Myriogenesin expositurus præmittebat ἐν προθεωρίας λόγῳ, quænam primæ magnitudinis sint, quæ secundæ. Quod superest nunc fragmentum, incipit a tertia, vt vides. Nam dicit:

Tertia Pleiades dotabit forma sorores.

Ibid. *Tertia Pleiades.*] Hinc incipit fragmentum. Tertiæ magnitudinis stellæ, Vergiliæ, Vrsa minor, Delphinus, Deltoton, Aquila, Serpens. Quam hic hallucinatus sit Bonincontrius, potes ex eius Commentario scire, si tempus perdere non piget.

Ibid. *Tertia Pleiades.*] Quod dicat totas Vergilias sex aut septem esse tertiæ magnitudinis, frustra est. nulla enim earum est tertiæ magnitudinis.

Pag. 131. v. 1. *Inuenitque parem sub te Cynosura colorem.*] Et hoc quoque falsum. Cynosura vnam tantum habet tertiæ magnitudinis.

Ibid. *Inuenitque parem sub te Cynosura colorem.*] Sic Aratus colorem stellarum dixit: Μέτρα τε καὶ χροιή.

v. 2. *Et quos Delphinus iaculatur quatuor ignes.*] Aratus:

——— τὰ δ᾽ οἱ παρὰ τέσσαρα κεῖται Γλῆνεα. —

v. 3. *Deltotonque tribus facibus.*] Sane verum hic dicit. Nam tres trianguli sunt tertiæ magnitudinis: vna quartæ.

Ibid. *similique nitentem Luce Aquilam.*] Aquila quatuor habet tertiæ magnitudinis.

v. 4. *& flexos artus per lubrica terga.*] Id est Serpens, meo iudicio. Tamen Gemblacensis:

——— *& lubrica flexos in terga Leones.*

Fortasse legendum, *& flexus in lubrica terga Leonis.* Septem sunt stellæ ἀμόρφωτοι ad tergum Leonis, quas Hyginus πλόκαμον Βερενίκης dicit esse, aliter dicitur συστροφὴ πλοκάμων: vt eo nomine flexum vocarit Manilius. nisi quis malit legere *plexus*, ad verbum πλοκάμους. Theon dicit ἡλακάτην hoc sidus vocari, de quo putat innuisse Aratum: ——— ἀλλ᾽ ἄρα πάντες

ἀπλόοι ἄλλοθεν ἄλλος ἀνωνυμίην φορέονται.

Sed nulla stella ex illis septem est tertiæ magnitudinis, vt vult Manilius. An legendum: *& colubri flexus in terga Leonis.* Ne fortasse ille πλόκαμος, vocatus fuit coluber.

v. 7.

v. 7. *Maxima per minimos.*] Scribe ex Gemblacensi:

Maxima per minimos censu concluditur imo.

Ita fere olim diuinabamus. Sextam magnitudinem vocat maximam turbam: quum tamen quinquaginta tres tantum designatæ sint ab artificibus.

v. 10. *Sed quum clara suos.*] Loquitur de promiscua stellarum plebe, quas ipse facit sextæ magnitudinis. Eæ non visuntur plenilunio. In Sphæra;

——— cum Luna conditur omne

Stellarum vulgus: fugiunt sine nomine signa.

v. 16. *Cernere seminibus desiit.*] Lege:

Cernere seminibus densis, totisque micare Floribus. ———

v. *. *Spiritus aut solidis.*] Inepte huc intrusus est ex Sphæra mundi. Et mirabimur, si aliquando quattus a loco versus luxatus sit, quum versus a primo in quintum librum traductus sit? Hoc tantum mirantur homines harum rerum imperiti: quibus tunc magis videmur hariolari, quo præstantiores nostræ sunt in hunc poetam coniecturæ, nimirum quia id supra eorum captum est. Igitur vicem istius, qui malum pedem huc tetulit, retrahatur ille, quem iste extraneus de possessione deturbauerat:

Floribus, vt siccæ currunt per litus arenæ.

Totum locum ita continuabis:

Tunc conferta licet cæli fulgentia templa
Cernere seminibus densis, totisque micare
Floribus, vt siccæ curuum per litus arenæ,
Nec spatium stellis, mundo nec cedere summam:
Sed quot eant semper nascentes æquore fluctus, &c.

v. 17. *Floribus.*] Elegantissime dixit, vt Lucretius:

——— florentia lumina flammis. item *— floret mare nauibus.*

simile etiam *——— florentes ære cateruas.* Attius:

Ære atque argento feruere, igni, insignibus Florere. —

Papinius: *——— Et arcano florentes lumine postes.*

Sic ἀνθεῖν Græci Poetæ. Sic Æschylus ἄνθος πυρός, quomodo scilicet Lucretius, & noster. Adde, quod hæc duo simul coniungit, florem, & colorem. Supra:

Perpetuosque tenet flores vnumque colorem Tutatur. —

Quum igitur hic florem posuerit, paulo antea colorem posuerat:

Inuenitque parem sub te, Cynosura, colorem.

Ibid.

Ibid. *Floribus vt siccæ currunt per litus arenæ.*] Recte Gemblac. *currunt per litus.*

v. 26. *Sic etiam magno quædam respondere mundo.*] *Respondere* tertio ordine. Martialis:

Si quando veniet? dicet: responde: Poeta
Exierat: veniet, quum citharœdus erit.

Idem vltimo Epigram. libri XI. *Lector salue. taces, dissimulasque? vale.* Argute. Ita veteres libri. vulgata lectio, *Lector solue.* Et clarius apud Val. Flaccum lib. V. ——— *ille profundo*

Incumbens Odrussa mero. vide lata comantem
Pectora. ———

v. 31. *Cuius pro numero.*] *Cui si pro numero* Gemblacensis, & nos olim.

v. 32. *Ipse suas æther.*] Eandem sententiam in Sphæra extulerat:

Non poterit mundus sufferre incendia tanta,
Omnia si plenis ardebunt sidera flammis.

Hactenus Sphæræ barbaricæ apotelesmata ortuum. Sequebatur liber sextus, secunda apotelesmata sphæræ barbaricæ occasuum siderum: cuius libri meminit initio:

Quid valeant ortu, quid quum merguntur in vndas.

Quid valeant ortu, est hic quintus liber. *quid, quum merguntur in vndas*, ille, qui periit. Ex vtroque Firmicus concinnauit apotelesmata Sphæræ barbaricæ, priore loco ortus, posteriore occasus ponens. Itaque non dubium, quum Manilius dicat se tam de ortibus, quam de occasibus scripsisse, quin, vt ortus a Manilio, ita etiam occasus ab eodem mutuatus sit Firmicus. Et hoc est extra omnem controuersiam.

Atque hi quidem sunt ortus siderũ ex Sphæra barbarica, quibus fortasse non absurdum erat & alia adiicere, quæ huic tractationi cognata sunt, nisi ea modum Notarum excederent. Facere tamen non potuimus, quin de Arabicis Stellarum appellationibus quædam delibatemus, præsertim quum hodierni Astrologi & solidarum sphærarum artifices adeo non ab ipsis temperent, vt sine illis opera sua imperfecta esse existiment, etiam si in tanta luce literarum Græcarum ab Arabibus vllum nomen Stellæ emendicare perinde sit, ac inuentis frugibus glandibus vesci. Atquin isti si scirent, quam male de hoc erudito sæculo mereantur, qui posthabitis Græcis appellationibus barbara illa nomina

iocularem in modum deprauara studiose consectantur, nunquam illas cænosas lacunas adirent, ex quibus nihil nisi lutosum haurire possunt. Quia vero consuetudo est altera natura, & nulla ratio apud quoddam genus hominum tantum potest, vt a veteribus vitiis ad emendatiora traducantur, age & in eorum gratiam, siquidem vllam ab illis inire possumus, aliquam opem adferamus istis nominibus, quæ in præsentia succurrunt, & quorum parabilis medicina est. Nam in quibus ridicula detorsio superat captum nostrum, ea extricanda illis relinquimus, quibus meliore fato, quam nostro, Almagesti Arabici aut Albateni copia fieri poterit. Nos enim hactenus frustra hanc opem imploramus, qui familiarem nobis in aliis omnibus infelicitatem & in hoc quoque conatu experti sumus.

DE QVARVNDAM STELLARVM ARABICIS APPELLATIONIBVS.

VRSA MINOR. ERRVCABA. الرُّكَبة id est ἅμαξα, vt Hebreis Astrologis הָעֲגָלָה. Sed in Bibliis עָשׁ vocatur, vt ait Aben-Ezra v.8. Amos: quanquam non de minore Vrsa, sed de maiore intelligere videtur. Totus igitur asterismus Vrsæ maioris vocatur עָשׁ, si illi Magistro Hebræo credimus. Aliter DHVB ELAZGVAR ذنب الاصغر Vrsa minor. Hæc omnia recte. Vrinam in omnibus tam bene succederet.

VRSA MAIOR. DHVB ELACBAR. ذنب الاكبر Ad verbum. ALIOTH Stella prima trium post ἔκφυσιν τ῀ οὐρᾶς. Scribe ALIATH. الية quo & Hebraismus vtitur. MIRAÇ. λαγών. Stella quæ in ilibus. Inuersum est. Scribe MIÇAR. vel melius MIZAR, ὑπόζωμα. Ita locum præcinctionis vocant. Idem nomen & in Andromeda legitur, vbi Græcum habet περίζωμα. Nam profecto Mizar Arabice nihil aliud quam περίζωμα. quod & ipsum originis Hebraicæ. BENECNACZ. Stella vltima trium in cauda Vrsæ. Agnosco BENETNASCH. بنات نعش Sed بنات بعيش quidam accipiunt pro Arcturo, vt optimum verus Glossarium Latinoarabicum.

DRACO. ABEN. Legendum TABEN ثعبان RASABEN. Scribendum RASTABEN راس ثعبان capur Draconis. κείνη τοι κεφαλὴ τῷ νήχεται Arato. Aliter Draco vocatur ETANIN. التنين quod est Hebraicum. Ita est in Mappa mundi Turcica.

CEPHEVS. Ridicule hoc verbum ab Arabibus excarnificatum est, vt solet in vocibus peregrinis, præsertim Græcis. Nunc enim scribunt قيقوس CHEICVS. Aliquando قنقوس CANCAVS. فيقوس Frequentius PHICARES فيقرس. Hæc omnia & in scriptis Arabum deprauata repe- riuntur, & a nostris Artificibus vsurpantur. In his idem est literarum ductus, sed puncta διακριτικὰ diuersa. Nam rectum est قيفوس κηφεύς. ADERAIMIN clara in dextro humero. الذراع يمين Recte. βραχίων δεξιός. Cepheus ab interpretibus Latinis Almagesti Arabici vocatur quoq. Inflammatus, & Flammiger. Id Arabice non potest esse, nisi ملهب. مشعل. Caussam studiosi quærant. Multas adferre possemus, sed omnes incertas, a quibus melius abstinuero.

BOOTES. βοώτης est Bubulcus, vt in Sphæra Manilij notauimus. Sed interpretes Almagesti Arabes legerunt βοωτὴς accentu in vltima, id est, صايح clamator. Quare Latinis interpretibus Almagesti Arabici dicitur VOCIFERANS. LANCEATOR etiam vocatur a quibusdam, quod plane respondet Arabico, quo sæpius appellatur ARAMECH الرامح. Atque hoc quidem recte. Nam κολλόροβον, siue ῥόπαλον, quod Arctophylaci attribuitur, malunt vocare رمح. lanceam quod & in Hebraismo reperitur רֹמַח: Sed alij vocant hastile canes habens, vel hastile serpentes habens. Hæ appellationes sunt a diuersis schediographiis & picturis fanaticorum Arabum, qui cætera omnia animalia, præter solum hominem pingunt. Sicubi in imaginibus cæli humana figura occurrit, aliud ridiculum substituunt, vel mulum clitellatum, vel Camelum, vel pharetram. Itaque in Mappa Mundi Turcica, loco Bootæ est nescio quæ ridicula figura, quam verbis solis concipere non possum. Titulus illi oppositus: οἰστοφόρος, Sagittifer: nimirum quia حامل السهم سهم

id est Sagitta illis vocatur, quod in asterismis Almagesti Hastile. Nam omnem directam virgam سهم vocant. Quin & Axem mundi ita appellant. AZIMECH سهم In tetrabiblo dicitur ARAMECH. quod scribendum HAZIMETH ARAMECH. id est Manipulus lanceatoris. حزمة الرامح Sane in Mappa ex illa ridicula figura, quæ Bootem repræsentat, exit manipulus herbarum, aut frondium nescio quarum.

CORONA BOREA. verbo ad verbum Arabibus dicitur اكليل الشمالي ACLILVSCHEMALI, vt in Mappa etiam notatur hoc nomine. Lucida eius stella varie deprauata est: ALPHELIA, ALPHETA, ALPHACA. In Tetrabiblo Latina ex Arabismo conuersa legimus ALPHECCA. quod rectum est. الفكة In Turcica mappa alieno loco id nomen positum, vt multa alia. Id solutionem significat. id est partem, qua corona solubilis. Fingitur enim instar fasciæ seu Diadematis, quod capiti circumligatur, nodatur, & soluitur. Itaque stella lucida est instar commissuræ illius, tanquam quod vulgo dicimus *Bouton*. Teutonismus vocat *Knoppen*. Dicitur & eadem Stella quibusdam MVNIR λαμπρὸς ἀστὴρ Ptolemæo. Sed id nomen commune & منير aliis omnibus lucidis. Aliis vocatur MALPHELCARRE. Si id Arabice scribitur مالف القرة erit plane Sertum pupillæ. Nam & Sertum etiã Manilio & aliis poetis vocatur, & pupillæ, propter claritatem. Fortasse alia fuerit scriptura, & ideo alia interpretatio. Quid si ALFALCA, pro ALFACCA, aut ALFALTA? Nam est الفلك Τροχός. quia & coronam τροχὸν Græci vocant: alij τροχὸν Ἰξίονος.

INGENICVLVS. ALGETHI. In Mappa جاثي علي ركبته Prociduus ingenua sua. Homero γνὺξ ἐριπών. Item INCVRVATVS, & SALTATOR. Hæc duo nomina de eodem prædicantur. Saltator enim, quia incuruus, id est cernuator, κυβιστής. Quum prociduus pingatur, perinde est ac habitu ad cernuandum composito. Itaque incuruus, siue cernuus est ضارع. Neque aliter dici potuit. Stella in capite in recentioribus editionibus Alfonsinis dicitur RASABEN. In vetustioribus non habetur

betur: & merito. Irrepsit enim ex descriptione Draconis. Pro eo scribe RASALGETHI. Nam Gethi est Prociduus, qualis ingeniculatorum, & supplicantium gestus. MARSIC stella dextri cubiti. Lege MARFIC. مرفيق hoc est reclinatorium brachij: pars qua inniti-, mur in cubitum. Id nomen alibi quoque deprauatum est.

LYRA. ALOHORE, id est VULTUR CADENS. Neque Alohore significat vulturem cadentem, neque est vox Arabica, nisi sit *Alhore*, quod est Auriga, vt infra suo loco dicetur. Nam vultur cadens diceretur نسر الساقط Nesrussakat. Vulturem propterea vocant, quod olim testudo marina pro hoc asterismo pingeretur, quæ omnino similis est vulturi rostro, quod plane aquilinum est, pedibus latissimis instar alarum. Vnde a Batauis dicta est Aquila marina. Cadens, quod eius rostrum conuersum est in eclipticam. Ideo a partibus Aquiloniis ad austrinas videtur cadere. Lucida vocatur VEGA. Non est WEGA. quod inter alia πρόσωπον significat. Pronunciandum esset enim Mauritane Guagia. Illa Vega signatur super pupillam, vbi in Græco est ἐπὶ τὸ ὄμμα. quod Arabice dicitur صدف Sed interpretes legerunt حدف quia Arabes Hispanienses & Africa-, ni nullā fere differentiam constituunt inter ج & ص. Testes sunt libri, quos habemus. حدقة & حدق est pupilla oculi. Sed & iidem interpretes falluntur, qui τὸν ζυγὸν ζύγωμα Lancem libræ vertunt. Tantum enim abest, vt ζύγωμα sit lanx, vt ne Libræ quidem ζύγωμα sit. Lyra etiam aliis dicitur ASANGVE. quod potius Æthiopicum, quam Arabicum. ሰንቆ Sangua est κιθαρίζειν. סנקו. MESANQVO, cithara.

GALLINA, DEGIGE دجاجة vel cum articulo ADEGIGE. الدجاجة Hoc est Gallina DENEBEDEGIGE ذنب الدجاجة cauda Gallinæ. In Mappa perperā تجاجة pro دجاجة Puto ita Turcos solere scribere. Sed cauda Gallinæ, quæ est omnium lucidissima, vocatur priuato nomine ARIDED. & interpretantur *quasi redolens lilium*. quod verum est. Est enim Rosæ similis flos, vt est in veteri Hispano Latino arabico lexico. الرذاذ

lexico. Arabes multa mutant in figuris imaginum cælestium. ideo & noua nomina illis induunt. Sed & ſingularibus ſtellis propria & diuerſa a Græcis imponunt. Vt hanc ſtellam propter fulgorem vocant Roſam. Scribendum vero per ذ Dhal, non Dal. Nam الرداد ſunt רְבִיבִים ſtillæ.

CASSIEPEA. In Mappa ذات الكرسى. ἡ τοῦ θρόνου, Mulier ſedis, id eſt ſedens in ſeliquaſtro. Sic etiam Hebraice vocauit AbenEzra. Dicitur & MVLIER HABENS PALMAM DELIBVTAM. Id eſſet Arabice ذات اليد المدهونة. Sed quare ita vocatur? Nempe hæc ſimilia reliquis ſomniis Arabum: quos miror vocare mulierem, & palmam vel manum illi attribuere, quum ipſi non mulierem, ſed canem cernuam in ſedili pingant. SCHEDER lucida in pectore. omnino ſcribendum SEDER صدر. ܨܕܪ.

PERSEVS. DEFERENS CAPVT ALGOL. حامل راس الغول vt etiam eſt in Mappa. Nam غول quod Aſteriſmi vocant γοργόνειον, id Arabes Gol vocant. quod quidam Diabolum interpretantur. Interpres Latinus Tetrabili Arabicæ non legit غول ſed غل catenam. Itaque vertit *Deferens Catenam.* Lucida ſtella in latere tripliciter ſcribitur CHELEVB, CHENIB, GENIB. Quorum vltimum veriſſimum, reliqua ridicula. جانب enim latus ſignificat.

HENIOCHVS. RETINENS HABENAS, nempe ad verbum, vt etiam eſt in Mappa. ماسك العنان, Sed, vt in aliis, ita in hoc quoque ibi peccatum eſt. Nam alieno loco illud nomen poſitum. Eius ſiniſtro humero hæret ſtella, quæ Græcis αἴξ, Latinis veteribus Capra, recentioribus Hircus dicta, vulgo ALHAIOT, ſed corrupte, pro ALHATOT, & melius ſine aſpiratione ALATOD العتود. Id eſt Hircus, quod etiam Hebræis commune eſt. T finale pro D ſemper commutatur in iſtis nominibus, vt ASID, ASIT leo. In Mappa pro figura Heniochi ſuperſtitio Muhammedana pinxit mulum clitellatum erectum, in cuius ceruicibus capella hæret cum titulo جادي. Quod verbum ſignificat ex diametro opponi. Sed quid illud ad capram,

capram, aut hircum? An positum pro جدي id est Capro? Titulus autẽ illius muli Muham-medicirat الفكة Alphecca mendose, quod ostendimus pertinere ad Coronam. SACLATENI in brachio sinistro, Græcis ἔριφοι; Latinis Hœdi. In vetustioribus editionibus emendate legitur SADATENI, *cl*, in vnicã *d* coeuntibus ساعد الثاني βραχίων δεύτερος, siue ἑπόμενος, vt Ptolemæus ait, ὦμος ἑπόμενος ἡνιόχου. Nam reuera ἡ αἲξ ἐπὶ τοῦ ὤμου ἑπομένου, οἱ δ' ἔριφοι ἐπὶ τοῦ βραχίονος. Alij in manu sinistra statuunt. In Tetrabiblo: *Illius figura in qua hora formantur.* Lege *in qua* ROHA *formatur:* οἱ κατὰ τὸν ἡνίοχον λαμπροί. Nam ROH aut ROHA رخ est ἡνίοχος, Auriga, Agitator.

OPHIVCHVS. Arabes aliquando Græcum nomen vsurpant. In Mappa est Grus aut Ciconia insistẽs serpenti cum titulo الحاوي ELHAGVE, vt Mauri pronunciant, id est Serpentarius. a voce حوية Serpente, quod magis Syriacum, quam Arabicum. Dicitur etiam Serpentarius ALANGVE. quod nihil aliud est, quam deprauatum ex ALHAGVE. Sed ita scriptum fuit, ALANGVE, *id est effeminatus, qui dicitur lator serpentis & serpentarius.* Certe aliud intelligitur, quam حاوي Nam effeminatus non dicitur حاوي sed عنين ANIN. item انثه ANATHE id est Hermaphroditus. item خنثة CHVNTHE. Ita ALANIN, vel ALANINE vocaretur. RASALAVGE. Scribendum censeo, RASALHAGVE. راس الحاوي Caput Serpentarij.

SERPENS SERPENTARII. الحية in Mappa.

SAGITTA. Arabice السهم etiam in Mappa. Sed in quibusdam Asterismis Alfonsi pro Sagitta est ALAHANCE. Legendum ALHANCE الحنصة id est Sagittæ, Hebraicæ originis חנץ, conuerso daghes in Nun, vt sæpe accidit in Arabismo & Syriasmo.

AQVILA. VVLTVR VOLANS. Id proculdubio est نسر الطاير Aliis est ALEAR. quod perperam pro ATAIR. الطير

الطير id est Ales. In Mappa dicitur عقاب quod βασανισμὸν vel βασανιστήριον, Crucia-tum, supplicium, Equuleum tortorum significat. Sed quis eius rei caussam reddet? Magis mirari libet, quam quærere.

DELPHINVS. Græcum nomen retinet Mappa دالفين.

EQVVS. ALFERAS الفرس Recte.

At in Mappa dicitur فرس الاعظم Equus maior, nimirum ad differentiam τῆς προτομῆς. ENIPH ELFERAS, lucida in naribus انيف الفرس Nasus equi, ῥύγχος τοῦ ἵππου Ptolemeo. Melius ENF, quam ENIF. انف Quod Interpretes Almagesti nunc Muscidam vertunt, nunc Grumium. Alterum mãsit in vsu meis Aquitanis, alterũ Celtis. SEATALFERAS ساعد الفرس brachium Equi. Hic T pro D, vt alibi. ΠΡΟΤΟΜΗ ΙΠΠΟΥ. In Mappa قطعة الفرس الاصغر τομὴ τοῦ ἵππου τοῦ ἐλάσσονος. Sed falluntur illi. Longe enim differunt τομὴ & προτομή. Nam τομὴ est segmentum vtcunque. προτομὴ est tantum sectio hominis quidem, cubitis, aut humeris tenus, vt sunt imagines Imperatorum in nummis: aliorum autem animalium ad armos vsque, qualis est ista προτομὴ τοῦ ἵππου. In Mappa perperam est قطع vt alia non pauca errata.

ANDROMEDA. In Asterismis dicitur MVLIER CATENATA, quomodo & in Mappa مرأة المسلسلة Ita etiam ab Hebræis vocatur, qui per omnia vestigiis Arabum insistunt. Lucida in cingulo MIRAÇ Profecto legendum MIZAR. ميزر hoc est περίζωμα, vt dicitur Ptolemæo. Lucida in solo cothurni ALAMAK. Emendo ALMAAK, traiectione facta. Id Cothurnum significat vel socculum. Hispanis *chapino*. Plurale مواق In Mappa vicem Andromedæ est vitulus marinus catenatus. Catena collo vituli aut phocæ circumligata altero extremo continet duorum Piscium in Zodiaco borealiorem.

TRIANGVLVM. MVTLATHVN. مثلث vt in Mappa. Id significat triplicitatem, atque adeo omnes Latini Arabum interpretes quod Triangulum dicere debebant, vertunt Triplicitatem.

ARIES. الحمل ELHEMAL, vel ELHAMEL. Nam tam Arabibus, quam Holl̃adis HAMEL est Aries:

TAVRVS. ATAVR. الثور. Vnde Pleiades ATAVRIA الثوريا quod in Tauri asterismo comprehēdantur. λαμπάδιας lucida Sucularum ALDEBARAN. الدبارن. quod omnino Græco nomini respondet. Nam Sidera dicuntur διὰ τὴν λαμπρότητα. Vnde propter دبارن eandem claritatem Ptolemæo dicitur ὑπόκιῤῥος. Arabes ἀσείζυς interpretantur, quod etiam esset مريا. Aben Ezra Astrologus Amos v, 8. ait Hebraice אָרוֹם vocari, id est ὑπόκιῤῥον, vt etiam vocatur à Ptolemæo. Addit præterea lingua Ismaelitica dictam سهيل. Ita haberet duo nomina. Sed Rabbi Iona, citante Kimhi, Isaiæ XIII, 10, scribit eam esse, quæ dicitur in Bibliis כסיל. vbi perperam סואל pro סהיל editum est.

GEMINI. ELGEVZE. الجوزا RAZALGEVZE. راس الجوزا caput Gemini. Quare Arabes ita tertium Signum Zodiaci vocent, quum id verbum multa significet in Arabismo, caussam comminisci non possum. Prior Geminorum AVELLAR اولر. Sed scribendum افلن APHELLAN. Ἀπόλλων. Alter ABRACALEVS ابركلوس. Vno punctulo amplius facies IRACLEVS ادراكلوس Ἡρακλῆς. In Mappa pro Geminis duo pauones substituti.

CANCER. ASARTAN السرطان MELLEF. τὸ νεφελοειδές. ad verbum مالف. cōcretum. συστροφή. Sed proprie συστροφὴ in Tetrabiblo vertitur ALATHA غلثة. quod quater ibidem reperies: in Scorpione, Sagittario, Cepheo, & Perseo. Inuenitur quoque in Æthiopismo. Nam vbi in Græco est συστροφὴ, in Æthiopico est ሰሀለተ:: מַעֲלֵה Sed Arabes quid ibi esset συστροφὴ non intellexerunt. quæ in asterismis nihil aliud quam densitatem significat.

LEO. ASIT. اسد ASID rectius erat. Sed non semel monuimus D finale in his commutari cum T. KALBELASIT. قلب الاسد id est καρδία λέοντος. Est enim, quæ Græcis βασιλίσκος, Tuberoni Regia stella dicta. DE-

NEBELASIT

NEBELASIT ذنب الاسد cauda Leonis.
VIRGO. العذري ELADARI.
Sed frequentius vocatur SUNBALA. سنبلة id est στάχυς. Pro Virginis imagine, Mappa habet manipulum spicarum. Vnde nomen Signo Arabibus. Spica ipsa dicitur AZIMECH ALAACEL. Scribendum profecto HAZIMETH ALHACEL. حزمة الحصال Est manipulus farraginis δέσμα τοῦ χόρτου. Et sane pro Virginis tota forma manipulus farraginis in Mappa pictus est. In Baal Aruc ita legimus. אַלוּמָה שֶׁל שִׁבּוֹלִים וּבְלָשׁוֹן עַרְבִי הַזִּימָה hoc est: manipulus spicarum. & in lingua Arabica הַזִּימָה. Sed fallitur doctus ille Magister. Nam חזמה per ח Arabice dicitur, non per ה. Itaque caute studiosi Arabica Iudæorum legant. Quum enim ipsi ea scribant charactere suo, non Arabico, multas literas perperam commutant, vt hic Heth, pro He. alibi כ pro ح, ג pro غ. Hoc potest tironibus imponere. Idem abusus in Syrorum Arabicis charactere Syriaco conscriptis. Samaritani tamen nullam literam pro alia cômutant in iis saltem scriptis illorum, quæ penes nos sunt. In aliis exemplaribus reperio ELGAZEL الغازل τὸ νῆθρον, fusus: quod melius conueniret asterismo Græco, in quo Virgo spicum tenet pendens instar fusi. Sed profecto corruptum ex ALHACEL.

LIBRA. ميزان MIZAN. Hebræis מֹאזְנַיִם. ZUBEMESCHEMALI زبان الشمالي χηλὴ βόρειος.

ZUBENELGENUBI. زبان الجنوبي χηλὴ νότιος.
SCORPIUS. ALACRAB. العقراب TRAB. Scribe ALACRAB. KALBELACRAB قلب العقراب Cor Scorpionis, hoc est ὁ ἀντάρης. LESCHAT. لسعة Melius LESATH. Est enim Sin nô Schin. Hebræis עֲקִיצָה. Proprie significat ictum, quem Scorpius facit, & alia animalia, quæ ictu, non morsu lædunt, vt Draco marinus, & Scorpæna. Ita semper apud Auicennam. Hoc nomine vocatur τὸ κέντρον τοῦ Σκορπίου. Dicitur & SCHOMLEK. Sed id non est Arabicum. Quare transpositio facta videtur MOSCLEK منسلاق Id est arcuatio caudæ, flexus, illaqueatio. Non enim de spiculo caudæ

caudæ intelligi potest, sed de toto flexu, & ambitu.

SAGITTARIVS. ELKVSV. vel ELCAVSV. القوس id est arcus. In Mappa pro Sagittario Pharetra posita est: quia non pingunt humanas facies.

CAPRICORNVS. ALGEDI. الجدي Id est Caper. DENEBELGEDI. ذنب الجدي Cauda Capri.

AQVARIVS. EDELEV. الدلو Situla. ὁ κάλπις, quæ attribuitur Aquario.

PISCES. ELHAVT. الحوت hoc est ὁ ἰχθύς, nō autem τὰ ἰχθύε. aut. ELHAVTAINE. الحوتين الحيتان quia vt supra diximus, Arabibus alter ex duobus, nempe boreus cum Andromedæ asterismo commiscetur. Alter, hoc est ὁ νότιος, pro signo vltimo Zodiaci habetur. Ideo singulariter tantum dicitur Piscis, non Pisces. Piscis autem iste australior, non, vt in asterismis Græcis, vinculo, quod λῖνον dicitur, cum altero Pisce borealiore vinctus est, sed cum Ceto. quod ridiculum. Illud λῖνον perperam Arabes interpretes Almagesti λινὸν legerunt. Vertunt enim torcular. id est دن.

CETVS. ELCAITOS. القيطس in Mappa. Græcum est: MONKARELKAITOS منقار القيطس Rostrum Ceti. BATANELKAITOS بطن القيطس venter Ceti.

ORION. AVDAX. الشجاع quo nomine etiam Hydra vocatur. BELLATOR محارب SVBLIMATVS علي متشرف مرتفع IVGVLA Latinis. Sane ita Arabibus dictus videtur, quum stellam in humero positam vocant بط الجوزا BETELGEVZE. Axillam Geuze. Nam جوزة est, quam vulgo vocant Nucem iuguli, hoc est guttur. GIGAS, ELGEBAR الجبار quod & ipsum est ab Hebraico גבור Idem & FORTISSIMVS dicitur. quod nihil aliud, quam Elgebar. RIGELELGEBAR. رجل الجبار Pes Gigantis, vel fortissimi. In Mappa Orion neque nomine neque figura exprimitur. quod miramur.

FLVVIVS.

FLVVIUS. ENAR. ACARNAR أخر النهر vel أخرنهر vt semper ἔσχατος τοῦ ποταμοῦ, vocatur a Ptolemæo in Libello περὶ ἀπλανῶν ANGETENAR. Omnino legendum ANCHENETENAR إنحناة النهر hoc est ἐπιστροφὴ τοῦ ποταμοῦ, vt vocatur a Ptolemæo. Alibi admonemus cõmutationem factam CH cum G.

LEPVS. ELARNEB. الأرنب in Mappa. Hebraicum הָאַרְנֶבֶת.

CANIS. ELHABOR. Scribe ELCHABAR. كلب الكبر.

Canis magnus. vel كلب الأكبر Canis maior, vt in Mappa. Sirius lucidissima in ore in Tetrabiblo ELSCHEERE الشعري Auisennæ. dictus a voce شعر quod apud eundem ὑδροφοβίαν significat, nempe morbum, quo & canes rabiosi & ab illis morsi afficiuntur. Alibi reperio SCHEEREELIEMENI. Illa posterior vox dextrum significat. Videtur igitur hunc maiorem dextrum dicere, illum minorem, nempe τὸ σείριον sinistrum. Fortasse alia ratio adduci potest. Nam in Tetrabiblo Latina legitur GEMINA non IEMENI.

PROCYON. KELBELAZGVAR. كلب الأصغر In Mappa. Alibi dicitur ALGOMEIZA الجميزة id est συκάμινος, Morus. Quare ita Procyon ab illis fanaticis vocetur, non magis quærendum, quam quare Gallina dicitur Rosa ab iisdem: aut quare Gemini sunt Pauones, Andromeda vitulus marinus, Heniochus mulus clitellatus. In Tetrabilo Latina PRIMVS CANIS. id est مقدم الكلب quod anticipans Canem significat, non primus Canis.

NAVIS. MERKEB. مركاب In Mappa SEPHINA, quod & Syriacũ est. سفينة

HYDRA. In Asterismis Almagesti ASVIA. recte. الشجاع vt etiam extat in Mappa. Id verbi Arabibus est magnanimus: atq. adeo ita Hydra vocatur libro primo Tetrabibli Latinæ ex Arabico conuersæ. Proprie est Audax: quod nomen conuenit etiam Orioni. ASVIA est trisyllabum. Nam in syllaba vltima IA, litera I est consonans Hispanica, quomodo suum Gim pronunciant Arabes, quasi ἀσύγια, non ἀσβία.

CORVVS. ALGORAB الغرب Ita etiam in Mappa. Est Hebraicæ originis.

CRATER. ELKIS الكاس quod Hebræum est כוס. In Mappa dicitur الباطة Hoc ego alibi non legi. In Tetrabiblo: *quæ in calce constituuntur.* Legendum *in calice.*

CENTAVRVS قنطورس Græcum. Ita in Mappa.

BESTIA CENTAVRI. AS'IDA in Mappa اسدة id est Leæna. Sed quum θηρίον Græcis dicatur, illi verbo melius responderet Arabicum السبع quod proprie de feris nocentibus Leone, Tigride, lupo dicitur: quod Hebræis est חַיָּה רָעָה vel חַיַּת הַיַּעַר.

ARA. Male in Mappa ماجمرة pro مجمارة. Hoc est prunarum conceptaculum, Ignitabulum, batillus, πυρέμιον. Hebraice מַחְתָּה. Sic vertitur a Saadia Gaon Rabbino.

CORONA AVSTRINA. اكليل الجنوبي etiam Mappæ.

PISCVS AVSTRINVS حوت الجنوبي Sic etiam in Mappa. Lucida in ore. FVMAHANT. Lege: FVMAHAVT. Melius فم الحوت FVMALHAVT. Os piscis. στόμα τοῦ ἰχθύος.

Hæc tantum meminimus. Cætera discutiant alij. Præstaret tamen ab hac nominum barbarie abstinere. Vtri enim potius sequendi? Græci, qui hæc primi & recte ostenderunt, an Arabes, qui barbaris figmentis deformarunt? Dum enim humanam effigiem referre illis religio est, omnes fere cælestes imagines ridiculis monstris interpolarunt. Aquarius ipsis est mulus clitellatus cum duobus doliis. Gemini duo pauones. Virgo manipulus spicarum. Centaurus vrsus equo commissus. Heniochus Mulus item clitellatus, freno iuxta apposito extra asterismum cum stellis suis, quæ tamen nullæ sunt in freno Heniochi Græcanici. Ophiuchus est Ciconia, aut Grus. Ingeniculatus Cæmelus cum instrato suo. Sagittarius pharetra sola. Cassiepea canis in seliquastro. Andromeda phoca, aut vitulus marinus. Cepheus canis. Bootes figura, quam scripto exprimere non possum. Denique dum humanam effigiem reiiciunt, humanum intellectum abdicarunt

abdicarunt. Quomodo enim humana signa a ferinis distinguunt, si nulla apud illos humana sunt? Quomodo manum Bootæ designabunt, si bestia pro homine picta, aut figura, quæ omnino bestia non est, in Mappa manum non habet? Sed illi profitentur se nolle Græcorum & Christianorum imagines sequi. Nostri vero artifices, qui Græcos sequuntur, vt velle videntur, quantum ab illis imprudentes discedunt? De Lyra superius demonstratum a nobis, quantum eos fugiat ratio. Neque nego quædam propter cōmoditatem melius mutari: vt fecisse se profitetur Ptolemæus in asterismis Hipparchi. Hoc locum habet, quando distantiæ Stellarum accuratius obseruatæ sunt, vt proxime fecit vir nobilissimus Tycho Brahe Danus, cuius obseruationes veterum conatus castigant in multis. Itaque ratione distantiarum picturæ finiendæ. Nam si duæ stellæ humeros, verbi gratia, corporis humani designant, aliæ duæ, quæ pedes referre debent, longinquiores aut propriores sunt, quam vt vlla symmetria corporis humani seruari possit, relatione ad humeros facta: tunc quidem alius rei commodius imago designabitur, quam hominis. aut saltem si hominis forma retinenda, aliæ designationes membrorum instituendæ. In his igitur dominetur ratio interuallorum. In quibus autem eadem distantia cum veteribus obseruationibus conuenit, quæ inuidia est, veterum designationes sequi? Theon vult omnes imagines in cælo conuersis ad nos tergis esse, at in solidis sphæris pingi debere vultibus ad nos conuersis. neque in ea re aliquid nouum dicit. Nam si in curua superficie dorsa sunt, omnino in conuexa partes supinæ esse debent: & contra. Quare cum cæli superficies nobis obiecta sit curua, globorum autem connexa, necesse, vt quorum videmus terga in cælo, eorum partes supinas in globo pingamus. Melius Hipparchus consulens vtilitati, negat dorsa ad nos conuertenda, nisi vbi aliquid κατάγραφον fuerit, id est, nisi quæ fuerint in partibus posterioribus designanda, vt in Lyræ testitudine omnes stellæ designatæ in prona parte, non in supina. Sic Andromeda, sic Orion κατάγραφοι sunt. Quædam etiam nudæ sunt, vt Ophiuchus, & Ingeniculus. De Heniocho neque negare nudum esse, neque affirmare possumus. Sane in asterismis περιπόδιον illi attribuitur, hoc est limbus vestis, quod περιπόδιον ζῶμα in asterismo Virginis vocatur. Bootes vero non totus vestitus est, quod istis videtur,

 sed

ſed cinctutus, hoc eſt ἐν περιζώματι. περίζωμα eſt pannus, qui cingulo ſupra ilia, infra mamillas ſubſtringitur, qualis habitus veterum poparum. Hoc, quod a Zona infra genua demiſſum eſt, Hiſpani & mei Aquitani *Faldas* vocant. Quare in Zona duæ ſtellæ ſunt quartæ magnitudinis, lucidiſſima autem vna in limbo, ſiue fimbriis perizomatis, quæ Arcturos dicitur. In hoc aſteriſmo commoditas quædam mutauit. Nam Arcturos olim in Zona deſignabatur ab Eudoxo, Arato, Eratoſthene, Manilio, Hipparcho. alij poſtea & Ptolemæus in fimbrias perizomatis tranſtulerunt. Totus igitur aſteriſmus mutandus fuit, non forma. Eodem modo poſteriores Vergilias a cæſura Tauri, ad originem ceruicis traduxerunt. Manilius & alij veteres Aquarij fuſionem a gemello piſce notio, & a ſolitario notio deglutiri putabant. Poſteriores a ſolo ſolitario. Sic Ptolemæus quædam in deſcriptionibus Hipparchi emendauit, vt ipſemet monuit. Georgius Trapezuntius, & eum ſequutus Copernicus ἀνὴρ παντὸς λόγου κρείττων, in aſteriſmo Bootæ, quod περίζωμα & ζώνην idem eſſe putarent, ζώνην quidem retinuerunt, perizoma induxerunt, ſine quo tamen Arcturo locus deſignari nō poteſt ex mēte Ptolemæi. Hipparchus & Ptolemæus ſiniſtram alam Auis propiorē Eclipticæ facit, quo nomine κατάχραφος omnino eſſe debet. hoc eſt, ſtellæ eius in parte auerſa, non aduerſa ponendæ, vt loquitur Ariſtoteles, ἐν τῷ πρανεῖ, vt Arabes بادبار ἀλλ' ἐκ ἐν τῷ ὑπτίῳ: ac proinde crura eius extra filum corporis eiicienda, vt in illis ſtellæ ſtatui poſſint. At recentiores ſupina parte ad nos conuerſa pingunt: in quo nulla neceſſitas eos coegit, nulla commoditas perſuaſit a veteribus deſciſcere. Sagittarius omnino chlamydatus pingēdus. Chlamydem illam aſteriſmi vocant ἐφαπτίδα, quo brachium pugnaturi, aut cum feris congredientes inuoluebant. Ideo recte Grammatici συστρεμμάτιόν τι definiunt, ὃ περὶ τὴν χεῖρα εἶχον οἱ πολεμοῦντες, ἢ οἱ θηρῶντες. Hoc habebat in animo Pacuuius: ——— *chlamide clupeat brachium.* Dicta autem ἐφαπτὶς ἀπὸ τοῦ ἐφάπτεσθαι, id eſt ἀρτᾶν, vt etiam auctor Etymologici recte exponit. Suſpendebatur enim nodo e collo inſtar Paludamenti Romani, hoc vno diſcrepans, quod breuior eſſet. Non enim a tangendo dicta, quod putant interpretes Almageſti Arabes. Vbi enim Ptolemæus habebat ἐφαπτίδα, ipſi contactum vertunt. Si iſtos contactus ſequimur, quomodo deſignabimus τὸν βόρειον ἐφαπτίδα, καὶ

διὰ καὶ τὸ νότιον ἐφαπλίδα? Nauis figura reuocanda est ex veteribus numismatis, vt pars puppis, quæ χηνίσκος dicebatur, referri possit. Sed hæc nimio plus satis. Vereor enim, ne quibus prodesse volumus, ipsi nobiscum vltro expostulatum veniant. Antequam vero hinc discedimus, depromemus quædam priscæ Ægyptiorum περιεργίας ex eorum Myriogenesi & monomœriis, vt quidem ea Arabes maleferiati a maleferiatis acceperunt. Non enim omittenda erant, præsertim quum similia ex Aben Ezra antea dederimus, quæ μορφώσεις habent ab illis Græcorum longe diuersas. Vt autem illa per denos gradus Decanorum, sic hæc per singulos relata sunt, quæ propria monomœriarum doctrina est. Hæc nos ideo proponimus, vt ματαιοτεχνίαν potius traducamus, quam vt in illis aliquid vllius bonæ frugis esse putemus. Imo contra hæc omnia tam digna illorum otio, qui hæc commenti sunt, iudicamus, quam indigna occupationibus eorum, qui nobilioribus curis capiuntur.

MONOMOERIARVM

ASCENDENTES IN SINGVLIS SIGNIS CVM SIGNIFICATIONIBVS ET DECANIS SVIS ÆGYPTIACIS.

ARIES.

♂ *Primus Decanus* ASICCAN *Martis: audaciæ, fortitudinis, elationis, inuerecundiæ.*

Grad.		
I	VIR dextra falcem tenens, sinistra ballistam.	Natus aliquando laborabit, aliquando bella geret.
II	Vir capite canino, dextra protensa, læua baculum gerens.	Natus rixosus erit, & inuidus.
III	Vir dextra ostendēs varia Mundi, sinistra zonæ adposita.	Natus pacis amator erit.
IIII	Vir crispo capillo, dextra manu accipitrē, sinistra flagellum tenens.	Natus raro ditescet, acquisita disperdet.
V	Viri duo, alter securi ligna fin-	Natus paterfamilias appellabi-

dens

	dens alter dextra sceptrum gestans.	tur.
VI	Rex coronatus, dextra pomum imperiale, sinistra sceptrum tenens.	Natus cognatos & vicinos superabit.
VII	Cataphractus, sagittam manu gestans.	Natus in custodia sui satage**t**.
VIII	Vir galeatus, cætera inermis dextra ballistam gerens.	Natus contentiosus erit, & homicida.
IX	Vir capite nudo, cætera vestitus, læua gladium tenens.	Natus verbosus erit, & semper admirabundus.
X	Vir vrsum cuspide transfigens.	Natus venator erit.

☉ *Secundus Decanus* SENACHER, *Solis; nobilitatis, magnanimitatis, regni, & magni dominij.*

XI	Mulier stans, dextra manu colum gestans.	Natus hospitalis erit.
XII	Aquila passis alis subiectos pullos suos circumuolitans.	Natus eleuari cupiet.
XIII	Vir gracilis dextra hircum cornibus apprehendens.	Natus mirus homo erit.
XIIII	Vir stans, ambabus manibus catena vinctis.	Natus sæpe in carcerem coniicietur.
XV	Vir loricatus, capite nudo, passis brachiis.	Natus furax erit, & tenebrio.
XVI	Vir ligone operans. Aliter: vir ex vrceolo aquã effundens.	Natus aut agricola, aut piscator erit.
XVII	Vir sericatus otiosus stans.	Natus delicatus erit.
XVIII	Mulier throno insidens, dextra manu eleuata.	Natus pacem amabit.
XIX	Vir stans, thesaurum manibus indicans.	Natus erit furax & tenebrio.
XX	Vir galeatus cum penna Sthrutiocameli taurum equitans, equum sinistra trahens.	Natus malitiosus erit.

♀ *Tertius Decanus* ACENTACER, *Veneris: ſolertiæ, manſuetudinis, ludorum, iocorum, munditiarum.*

XXI	Canis clunibus inſidens ore ad Leonem & ipſum quoque clunibus inſidentē conuerſo.	Natus fidelis erit ſocius.
XXII	Vrſus clunibus inſidēs, trabem ore mordicus tenens.	Natus malus erit ſocius.
XXIII	Tres ſerpentes cum totidem pugnantes.	Natus multos inimicos habebit.
XXIIII	Mulier nuda perizomate ſuccincta, dextra manu porrecta.	Mulier optat virum, aut vir mulierem.
XXV	Vir criſpo capillo arietem equitans.	Natus ciuibus dominari volet.
XXVI	Sol in Solem radios iaciens.	Natus principatum obtinebit.
XXVII	Draco magnus humi porrectus.	Natus potens erit in ſenectute.
XXVIII	Mulier ſtans veſtibus eleganter culta.	Natus hilaris, & placidus erit.
XXIX	Vir manibus ſerram tenens.	Natus labore ſibi & vxori victum quæret.
XXX	Mulier ſeuera equum inſtratum manu dextra trahens.	Natus in alios imperium habere volet.

TAVRVS.

☿ *Primus Decanus* ASICATH, *Mercurij: arationis, ſationis, ſtructuræ, deductionis coloniarum, ſcientiarum ciuilium, Geometriæ.*

I	Vir baculo taurum agens ad macellum.	Natus carnifex erit.
II	Mulier manu caudam equi apprehendens.	Natus otioſus erit.
III	Vetula peplata. Alias mulier verenda ſubligaculo tecta.	Nata in ſenectute virum appetet, & cupiet iuuenis videri.
IIII	Mulier dextra flagrum tenens.	Natus iracundus erit.
V	Bos in aheno ſedens.	Natus hoſpitalis erit.
VI	Vir triceps, dextra porrecta indicans.	Natus ſapiens erit & illuſtris.
VII	Mulier formoſa ſtans.	Natus ſuperbus erit.

VIII	Mulier tristis in seliquastro sedens.	Natus tristis & abiectus erit.
IX	Vir flagellum gestans agnos & capras pascens.	Natus opilio erit & bubulcus.
X	Duæ mulieres simul stantes cane inter ambas ludente.	Natus otiosus erit, rebus Venereis operam dans.

☽ *Secundus Decanus*, VIROASO, *Lunæ: potentiæ, nobilitatis, dignitatis, imperij in gentes.*

XI	Auis magna instar corui, stans.	Natus erit auarus.
XII	Mulieres duæ stantes, manibus copulatis.	Natus bonæ voluntatis erit.
XIII	Duæ mulieres inuicem se verberantes.	Natus rixosus erit.
XIIII	Vir manu baculum tenens.	Natus dirimet litigantes.
XV	Septem aues in aere volantes.	Natus instabilis erit.
XVI	Vir sedens super asino.	Natus piger erit, tardus in omnibus.
XVII	Taurus ad arborē per medium corporis alligatus.	Natus quotidie negotiis laboriosis implicabitur.
XVIII	Duo tauri capitibus sese incursantes.	Natus furiosus erit.
XIX	Mulier aquam ex olla in aliam transfundens.	Natus dulcia verba dabit.
XX	Duo canes se inuicē mordētes.	Natus inuidus erit.

♄ *Tertius Decanus* AHARPH, *Saturni: miseriæ, seruitutis, feritatis, necessitatis, vilitatis.*

XXI	Vrsus retro respiciens.	Nascetur maleuolus, & iracundus.
XXII	Tres viri manibus se tenentes.	Nascetur ἄστοργος.
XXIII	Vir in tergum cadens.	Natus per omnia infelix erit.
XXIIII	Vir incuruus baculo incumbens.	Natus imbecillus erit in iis, quæ faciet.
XXV	Vir insistens baculo.	Nascetur fortis in factis suis.
XXVI	Vir stans, manu indicans.	Natus erit pacificus.
XXVII	Ager cum segete. Alias manipuli non colligati.	Natus diuitias coget.
XXVIII	Mulier freno equum trahens.	Natus volet aliis dominari.

XXIX	Mulier freno asinum trahens. alias hircũ.cornibus trahens.	Nata volet imperare viro.
XXX	Structura speciosa.	Delectabile factum significat.

GEMINI.

♃ Primus Decanus THESOGAR, *Iouis: Tabellionatus, calculi dati & accepti, petitionum, scientiarum inutilium.*

I	Duo viri manibus per mutua connexis.	Nascetur hilaris.
II	Vir vnus duos nudos trahens.	Nascetur furum captor.
III	Vir testudine canens.	Natus homines oblectabit.
IIII	Vir vxorem manu trahens.	Nascetur hospitalis.
V	Vir sinistra ballistam, dextra zonam gerens.	Natus accinget se ad bellum.
VI	Vir dextra libram tenens.	Nascetur Mercator.
VII	Duæ spõsæ manibus copulatis.	Natus vxorem ducet.
VIII	Faber ferrum cudens. mulier stans otiosa.	Nascetur fugitans laboris.
IX	Rex sedẽs pomum, siue pilam mundi dextra gerens, sceptrum sinistra.	Natus imperium obtinebit.
X	Vir virum eleuans humo.	Natus amice cum omniũ moribus conueniet.

♂ Secundus Decanus VERASVA, *Martis: angustiarum, laboris, inquisitionis rerum ærumnosæ, agilitatis indecora.*

XI	Aquila tres pullos suos superuolitans.	Nascetur auguriis deditus.
XII	Duæ mulieres stantes & flẽtes.	Natus tristis erit.
XIII	Tres corui vna stantes.	Nascetur inuidus, & auarus.
XIIII	Duæ vulpes gallinas vorantes.	Nascetur gulosus, & auarus.
XV	Vir septem habens capita.	Natus multorum sensuum erit.
XVI	Pons vltra aquas.	Natus laborabit sine fructu.
XVII	Vir sine manibus stans otiosus.	Nascetur homo nulli rei.
XVIII	Vulpes velociter currens.	Natus semper laborabit.
XIX	Ærumnosus baculum gestans.	Natus viator erit.
XX	Serpentes tres in terra prostrati.	Natus sapiens erit.

♁ *Tertius Decanus* TEPISATOSOA, *Solis: obliuionis, dedignationum, iocandi, cauillandi, futilia audiendi.*

XXI	Vir ſedens in equo.	Natus cliens erit.
XXII	Duæ aues colloquium ſimul ſerentes.	Naſcetur auceps.
XXIII	Vir decrepitus innitens baculo.	Naſcetur ærũnoſus, & otioſus,
XXIIII	Duæ mulieres congratulantes, & ſedentes.	Natus erit lætus.
XXV	Vir librũ apertũ manu tenens.	Naſcetur ſtudioſus.
XXVI	Duo canes inuicem mordentes.	Naſcetur litigioſus.
XXVII	Mulier otioſa ſtans & flens.	Natus erit vagabundus.
XXVIII	Duo tauri, alter altero maior.	Naſcetur laborioſus.
XXIX	Canes tres currentes contrario itinere.	Naſcetur venator nobilium.
XXX	Duo viri ſingulos canes trahentes.	Naſcetur venator Principum.

CANCER.

♀ *Primus Decanus* SOTHIS, *Veneris: alacritatis, communionis, amabilitatis.*

I	Vir & mulier manibus copulatis congratulantes.	Naſcetur lætus, & amabilis.
II	Mulieres duo otioſæ inſtar duarum turrium ſtantes.	Naſcetur otioſus.
III	Duo viri ſtantes coram duabus mulieribus ſedentibus.	Natus alteri ad libitum ſeruiet,
IIII	Virgo ſtans otioſa virum exſpectando.	Naſcetur libidinoſus.
V	Mulier ſtans virũ exſpectando.	Naſcetur luxurioſus.
VI	Vir capram tenens in olla ærea.	Naſcetur fatuus.
VII	Vir Zona capram trahens.	Naſcetur carnifex.
VIII	Mulier ſtans poſt domum ſeſe abſcondens.	Naſcetur piger atque laſciuus.
IX	Mulier dextra fuſum tenens.	Natus laborioſus erit.
X	Vir dextra ciſtam tenens.	Natus laborioſus erit.

Secundus

☿ *Secundus Decanus* SYTH, *Mercurij : iocositatis, confabulationis mulierum, diuitiarum, vbertatis.*

XI	Nauis stans in aquis.	Natus piscator erit.
XII	Vir spolium animalis humero portans.	Natus cerdo erit.
XIII	Puer sedens librum apertum tenens cum calamo.	Natus studiosus erit.
XIIII	Agnus coronã habens auream in capite.	Nascetur aurifaber.
XV	Rex murium super tecto recubans in nido suo.	Natus continebit se intra domum.
XVI	Auis pedibus serpẽtem tenens.	Natus gaudebit.
XVII	Mulier stans otiosa.	Nascetur piger.
XVIII	Duæ mulieres alea ludentes.	Natus gaudebit.
XIX	Vir cuspidem dextra, sinistra fistulam tenens.	Nascetur histrio.
XX	Canis sedens in curru,	Nascetur piger.

☽ *Tertius Decanus* THVIMIS, *Lunæ : venationis, retrahendi fugitiuos, armis res repetendi, aduersandi omnibus.*

XXI	Currus stans vacuus.	Natus vanis operam dabit.
XXII	Vir stans otiosus.	Natus piger erit.
XXIII	Aqua profluens.	Nascetur instabilis.
XXIIII	Equus Equum insiliens.	Natus super alios euehi volet ad culmen dignitatum.
XXV	Equus liber vagans in campestribus.	Natus erit instabilis.
XXVI	Aqua fluens ex montibus.	Natus mobilis erit.
XXVII	Equus frenatus.	Natus seruiet.
XXVIII	Duo viri sub arbore sedentes, auem in arbore aspicientes.	Nascetur otiosus.
XXIX	Vir suspensus in patibulo.	Natus fur erit.
XXX	Nauis fluitans in aquis.	Nascetur nauta aut piscator.

LEO.

♄ *Primus Decanus* APHRVIMIS, *Saturni: crudelitatis, maleficiorum, violentiæ, patientiæ laborum, audaciæ, libidinis.*

I	Vir tenēs dextra caput Leonis.	Natus fortis erit.
II	Nauis vno latere inclinata in aquas.	Natus in aquis infortunatus erit.
III	Vir ſedens in ſcabello triſtis.	Natus erit triſtis.
IIII	Piſcis natans in aquis.	Naſcetur prudens, & aſtutus, magnatibus ſuſpiciendus.
V	Serpens tortuoſe humi iacens.	Naſcetur inuidus.
VI	Vir ſtrictum gladium dextra tenens.	Natus rixoſus erit, aliis aduerſans.
VII	Vir leonem equitans.	Natus erit magnis viribus, & ſapiens.
VIII	Flamma ignis laborans in igne.	Natus opera ignis exercebit.
IX	Vir ornatus & veſtimētis cultus	Naſcetur ſuperbus.
X	Mors ſtans, manibus falcem tenens.	Naſcetur homicida.

♃ *Secundus Decanus* SITHACER, *Iouis: rixarum neſciorum, neceßitatis miſerorum, victoriæ vilium per neſcios, occaſionem enſes diſtringendi, præliorum.*

XI	Mulier ſtans, ventrem denudans.	Naſcetur impudicus.
XII	Mulier bene ornata, & formoſa.	Naſcetur caſtus & pudicus.
XIII	Taurus in paſcuis ſtans,	Naſcetur ſtabilis in factis ſuis.
XIIII	Vir ſtans otioſus.	Natus otioſus erit.
XV	Canis aut leo in gramine iacens.	Natus fortis erit.
XVI	Aſinus frenatus.	Natus indiſciplinabilis erit.
XVII	Camelus ſtans.	Naſcetur animoſus ac fortis.
XVIII	Clauis cellularia.	Natus poteſtatem obtinebit.
XIX	Vir freno equum trahens.	Natus cliens erit.
XX	Manus chartam tenens	Natus nuncius erit.

♂ Tertius

☿ *Tertius Decanus* PHVONISTE, *Martis: amoris, societatis, non decedendi de iure suo pro rixis vitandis.*

XXI	Vir manu clauem tenens.	Nascetur hospitalis.
XXII	Vir iacens vt mortuus.	Natus imbecillus erit.
XXIII	Vir biceps.	Natus erit diuersorũ sensuum.
XXIIII	Vir dextra serram tenens.	Natus sapientiam meditabitur.
XXV	Vir natans in aquis.	Natus piscator erit.
XXVI	Vir ligone operans.	Nascetur agricola.
XXVII	Vir falcem dextra tenens.	Nascetur laboris studiosus.
XXVIII	Tres viri simul deambulantes.	Natus otiosus erit.
XXIX	Vir & mulier manus copulãtes	Natus amabilis erit.
XXX	Vir in equo sedens, vt seruus.	Natus alienus seruiet.

VIRGO.

☉ *Primus Decanus* THVMIS, *Solis: seminandi, arandi, herbarum, vrbium condendarum, opum cogendarum, vitæ dirigendæ.*

I	Mulier bene ornata expectans spectaculum viri.	Nascetur amator, aut amatrix.
II	Duæ mulieres otiosæ stantes.	Natus otiosus erit & vagabundus.
III	Vir librum rationum tenens manu sua.	Nascetur mercator.
IIII	Vir bobus arans.	Nascetur agricola.
V	Aquila quiescens.	Natus sine labore mercator erit.
VI	Mulier bene ornata stans otiosa	Natus otiosus erit.
VII	Mulier simplex stans otiosa.	Nascetur piger.
VIII	Vir sub abiete sedens.	Nascetur pastor.
IX	Mulier vultu rubicundo, bene ornata, stans otiosa.	Nascetur iracundus atque otiosus.
X	Vir bene ornatus stans otiosus pomum manu tenens.	Natus deambulator erit.

♀ *Secundus Decanus* THOPITVS, *Veneris: quæstus, opum cogendarum, auaritiæ,*

XI	Equus albus frenatus currens.	Natus velox erit.
XII	Vir nigro vultu, rubris indutus.	Natus malus erit.

XIII Duæ

XIII Duæ mulieres rosas colligētes. Natus iocosus erit.
XIIII Bos stans in pascuis. Nascetur laboriosus.
XV Duæ mulieres simul lætæ stātes Natus iucundus erit.
XVI Duæ canes simul currentes. Nascetur venator.
XVII Castrum pulchrum sæpe circundatum. Natus tutus erit.
XVIII Arbor frondosa in gramine. Natus siluis operabitur.
XIX Vir sedens in equo vt seruus. Natus cliens & famulator erit.
XX Auis Talpam aut Mutem persequens. Natus alterius generis homini aduersabitur.

☿ *Tertius Decanus* APHVT, *Mercurij: senectutis, debilitatis, pigritiæ, læsionis membrorum ex morbo, arbores euellendi, ciuitates deuastandi.*

XXI Vir stans, dextra aurum, sinistra argentum tenens. Nascetur diues.
XXII Mulier nuda hircum & agnum humeris baiulans. Nascetur impudicus.
XXIII Vir nauicula nauigans. Nascetur nauta.
XXIIII Anser collo ad pilam alligatus. Natus restrictus erit ad laborē.
XXV Vir funda lapidem mittens. Natus litigiosus erit.
XXVI Duo viri mutuo colloquentes. Natus disciplinatus erit.
XXVII Mulieres duæ otiosæ stantes. Natus otiosus erit.
XXVIII Aues aliquot in terra, aliæ volantes. Natus reditus multos habebit.
XXIX Ros siue pluuia cadens super gramen. Nascetur religiosus.
XXX Mutus stans quietus. Nascetur fatuus.

LIBRA.

☽ *Primus Decanus* SERVCVTH, *Lunæ: iustitiæ, iuris, veritatis, auertendi fortes ab imbecillis, adiuuandi miseros & pauperes.*

I Vir vtraq. manu spiculū tenens Nascetur pugnator.
II Neocorus cum Thuribulo. Nascetur religiosus.
III Vir manibus & pedibus debilitatis. Nascetur miser & laboriosus.

IIII	Vir aratum equis arans.	Nafcetur agricola.
V	Auis nigra rubris pedibus & roftro.	Nafcetur craffus.
VI	Vir aratrum trahens.	Nafcetur agricola fine fenfu.
VII	Vir dextra annulum tenens.	Nafcetur amator aut amatrix.
VIII	Mulier flens fuper infirmo.	Natus triftis erit.
IX	Vir dextra ftrictum gladium in fublime tenens.	Natus rixofus erit.
X	Auis nigra roftro humi inclinato.	Natus totus immundus erit.

♄ *Secundus Decanus* ATERECHINIS, *Saturni: quietis, vbertatis, vitæ bonæ ac fecuræ.*

XI	Vir nigris vultu, & manibus, pedibus albis.	Nafcetur tardus & inftabilis.
XII	Mulier ftans circumfpiciens.	Nafcetur vagabūdus & otiofus
XIII	Vir & mulier a fe inuicem defcifcentes.	Natus contentiofus erit, & ab aliis diuifus.
XIIII	Speculum magnum parieti appenfum.	Natus fuperbus erit.
XV	Duo corda fimul pendentia.	Natus mundanus erit.
XVI	Camelus currens.	Nafcetur fortis ac velox.
XVII	Merula dulce canens.	Nafcetur iocofus.
XVIII	Villa cū domibus bene ornatis.	Natus dominabitur rure.
XIX	Caftrum pulchrum monti impofitum.	Natus nobilis erit.
XX	Ara pulchra, bene inftructa.	Natus religiofus erit.

♃ *Tertius Decanus* AREPIEN, *Iouis: gulofitatis, concubitus mafculorum, carminum hilarium, affectationis malorum faporum.*

XXI	Vir afinū aut equum equitans.	Natus eques erit, & feruus.
XXII	Equi duo fellis inftrati.	Natus multum appetet, parum adipifcetur.
XXIII	Medicus vrinam per vitrum infpiciens.	Nafcetur medicus.
XXIIII	Homo inferiori parte equus baculo draconē percutiens.	Nafcetur robuftus.
XXV	Pauo ftans in gramine.	Nafcetur fuperbus.

XXVI	Vir leonem baculo percutiens.	Natus victor bello erit.
XXVII	Arbor frondosa in horto.	Nascetur olitor.
XXVIII	Vir ligone terram rimans.	Nascetur laboris patiens.
XXIX	Mulier otiosa stans.	Nascetur otiosus.
XXX	Lepus ex silua currens.	Natus instabilis erit.

SCORPIVS.

♂ *Primus Decanus* SENTACER, *Martis: rixarum, tristitiarum, deceptionum, detractionum, perditionum, insidiarum.*

I	Vir spiculum manu tenens.	Nascetur fur & nequam.
II	Vir insidens elephanto.	Nascetur fortis & stabilis.
III	Vir stans otiosus.	Nascetur malus & otiosus.
IIII	Cithara lætitiam signans.	Nascetur iucundus.
V	Vir partibus inferioribus defectus.	Natus inchoabit, & non perficiet.
VI	Asinus aut Equus frenatus, sellis instratus.	Natus pauca perducet ad effectum.
VII	Vir sedens, marsupium dextra tenens, scyphum aureum sinistra.	Nascetur mercator & diues.
VIII	Gallus Gallinaceus magnus stans.	Natus scriptor erit.
IX	Puer in trina sedens.	Natus nō multi intellectus erit.
X	Facies multum distorta.	Natus mirabilis opinionis erit.

☉ *Secundus Decanus* TEPISEVTH, *Solis: deceptionum, detrectationum, nouas inimicitias inter homines serendi, & veteres confirmandi.*

XI	Vir cauda scorpionem tenens.	Nascetur inuidus.
XII	Serpentem magnum muscæ pungentes.	Nascetur prudens, sed malus.
XIII	Turris pulchra ac fortis.	Nascetur robustus agricola.
XIIII	Puteus aquis manans.	Nascetur mente instabili.
XV	Mulier pulchra stans otiosa.	Nascetur otiosus.
XVI	Mulier pauperi dans eleemosynam.	Nascetur misericors.
XVII	Lupus in campo currens.	Nascetur raptor.

XVIII	Mulier post ianuam sese abscondens.	Nascetur piger atque otiosus.
XIX	Canis rictu & auribus magnis.	Natus nobilis erit.
XX	Vir sedens in camelo.	Nascetur fortis.

♀ *Tertius Decanus* SENCINER, *Veneris: bellorum, ebrietatis, violentiarum, scortationum cum ira, & praualentia.*

XXI	Equus liber in campo.	Natus sine iugo erit.
XXII	Aqua magna fluens.	Nascetur instabilis.
XXIII	Riuuli multi ex fontibus manantes.	Nascetur instabilis.
XXIIII	Mulier dextra fusum tenens.	Nascetur laboriosus.
XXV	Lupus anserem ore ferens.	Nascetur furax & rapax.
XXVI	Vir vestes humeris baiulans de spoliis.	Natus spoliator erit.
XXVII	Viri duo stantes & vna colloquentes.	Nascetur iucundus ac socialis.
XXVIII	Ædificium aut Templum magnum.	Natus multum orationi operabitur.
XXIX	Magister sedēs cū libro aperto.	Nascetur studiosus.
XXX	Serpens magno capite.	Nascetur prudens.

SAGITTARIVS.

☿ *Primus Decanus* EREGBVO, *Mercurij: audaciæ, libertatis, militiæ.*

I	Viri tres stantes sine capitibus.	Nascetur iustus ac religiosus.
II	Vir ballista sagittans.	Nascetur rixosus omni tēpore.
III	Vir indutus flammeis in Ariete sedens.	Nascetur rixosus.
IIII	Vir humero spiculū baiulans.	Nascetur spoliator.
V	Mulier dorso cunas baiulans.	Natus laboriosus erit.
VI	Bos tricornis.	Nascetur homo multorum intellectuum.
VII	Mulier stans otiosa.	Natus otiosus erit.
VIII	Duo viri talis ludētes ad mēsam	Nascetur aleo.
IX	Strues lignorum ardens.	Natus opera ignis exercebit.
	Portio auri, argenti, & plumbi in terra.	Nascetur diues.

☽ *Secundus decanus* SAGEN, *Lunæ: timoris, ploratus, dolorum & sibi semper timendi.*

XI	Simia insidens lupo.	Natus alij dominabitur.
XII	Vir hircum equitans.	Natus omnibus contradicet.
XIII	Vir stans ligatis dorso manibus	Natus vincetur.
XIIII	Magister librũ tenens apertum.	Natus doctus erit.
XV	Vir equo sella instrato adambulans.	Nascetur timidus.
XVI	Currus vacuus.	Nascetur homo a ratiõe vacuus
XVII	Decrepitus innitens baculo.	Natus multum orabit.
XVIII	Vir altera manu auem cauda tenens, altera facẽ accẽsam.	Nascetur auceps.
XIX	Domus circundata facibus ardentibus.	Natus laboriosus erit, metu vndique obsessus.
XX	Viri tres ambulantes connexis brachiis.	Nascetur iocosus ac socialis.

♄ *Tertius Decanus* CHENEN, *Saturni: obstinationis in proposito, contradictionis, dexteritatis in malo, rixis, & factis abominabilibus.*

XXI	Vir stans ornatu Doctoris.	Nascetur sapiens.
XXII	Duo viri mutuo se gladio perfodientes.	Nascetur latro, aut homicida.
XXIII	Mulieres duo mutuo se pectora cultro transfigentes.	Nascetur homicida.
XXIIII	Vir sese gladio transfigens.	Natus sibi ipse damnũ inferet.
XXV	Vir humo vomens.	Nascetur crapulosus & laboriosus.
XXVI	Vir ludens bacillo ligneo.	Natus histrio & iocosus erit, id est gesticulator.
XXVII	Vir pendens manibus.	Nascetur iocosus, id est gesticulator.
XXVIII	Vir sedens in Camelo.	Nascetur fortis.
XXIX	Vir se de lecto in lectum reuoluens.	Natus puerilis erit.
XXX	Vir dextra ferreã soleam tenens	Nascetur faber.

CAPRI-

CAPRICORNVS.

♃ Primus Decanus THEMESO, *Iouis: ſpatiandi, gaudendi, lucrandi, perdendi cum debilitate, ac vilitate.*

I	Duo viri in forma ſimiles.	Naſcetur amicabilis ac iucũdus
II	Vir ferens arundinem.	Natus ſine poteſtate erit.
III	Serpens magnus.	Natus ſapiens erit.
IIII	Duo raſtra in campo.	Naſcetur ruſticus.
V	Duæ portæ apertæ.	Naſcetur hoſpitalis.
VI	Vir baiulãs canes humeris ſuis.	Naſcetur rixoſus.
VII	Duo viri cum muliere ſtantes.	Naſcetur iocoſus.
VIII	Manus auem tenens.	Naſcetur auceps.
IX	Vir in terram cadens.	Natus debilis erit.
X	Vir vtraq. manu ſingulas Vpupas ferens.	Natus auceps, aut venator erit.

♂ Secundus Decanus EPIMA, *Martis: quærendi de rebus, quæ ſciri non poſſunt, & ſciſcitandi ea, quæ ad finem perduci non poſſunt.*

XI	Rex coronatus literas accipit a nuncio.	Natus nuncius Principis erit.
XII	Vir velociter currens.	Naſcetur homo velox.
XIII	Vir humero portans exuuias hirci,	Natus carnifex erit.
XIIII	Manus ſpiculum tenens.	Naſcetur rixoſus.
XV	Vir ingeniculatus.	Natus nobilis erit.
XVI	Vir æquitans equo non frenato	Natus ſine poteſtate erit.
XVII	Vir Cynocephalus.	Naſcetur rixoſus.
XVIII	Vir dimidiatus.	Natus puſillanimus erit.
XIX	Vir quatuor pedes habens ſtans orioſus.	Natus quieſcet tũc, quum operandum erit.
XX	Simia in ſpeculo ſe intuens.	Naſcetur homo ſuperbus.

☉ Tertius decanus HOMOTH, *Solis: cupiditatis familiam gubernandi, non ſufficiendi ſibi, ſuſpicandi.*

XXI	Magiſter librum apertũ tenens	Naſcetur homo doctus.
XXII	Vir ligone terram fodiens.	Natus agricola erit.

XXIII	Vir mulierem manu trahens.	Natus amator erit.
XXIIII	Doliarius dolia fabricans.	Natus artifex erit.
XXV	Vir manu auem gestans.	Natus nobilis erit.
XXVI	Silua pulchris arboribus cōsita.	Natus filuis operabitur.
XXVII	Vir in gramine iacens.	Natus debilis erit.
XXVIII	Vir terram ferens capite.	Natus diues erit.
XXIX	Mulier pulchra in scabello sedens.	Natus lætabundus erit.
XXX	Posteriora piscis.	Natus res inchoabit, neque absoluet.

AQVARIVS.

♀ *Tertius Decanus* OROASOER, *Veneris : ærumnarum pro lucro, inquietudinis, laborum, minutionum, paupertatis, vilitatis.*

I	Vir ambabus manibus singulas aues tenens.	Natus auceps erit.
II	Vir ambabus manibus caput suum tenens.	Natus tristis erit.
III	Vir vna manu caput suū tenens	Natus dolore plenus erit.
IIII	Vir inequitans thesauro suo occluso.	Natus mercator erit.
V	Mulier præcedēs viro sequēte.	Natus sollicitus erit.
VI	Vir ligneo bacillo ludens.	Natus iocosus erit, id est gesticulator.
VII	Euaginatus cultellus humi iacens.	Nascetur bellicosus.
VIII	Vir manu catenam tenens.	Natus se non possidebit.
IX	Vir virum a terra eleuans.	Nascetur otiosus.
X	Vir stans sine capite.	Natus sine potestate erit.

☿ *Secundus Decanus* ASTIRO, *Mercurij : formæ, intellectus, mansuetudinis cum modestia, bonorum morum, complementi suæ figuræ, & liberalitatis.*

XI	Vir armatus sine capite.	Nascetur nobilis sine potestate.
XII	Vir armatus regem percutiens.	Natus dominator Regis erit.
XIII	Equites multi armati.	Nascetur rixosus, aut raptor.
XIIII	Vir manu sua pedē amputatum tenēs	Natus tristis erit.

XV	Duo viri vnicornẽ equitantes.	Natus rixosus erit.
XVI	Vir ignem manu tenens.	Natus opera ignis exercebit.
XVII	Mulier ægra in lecto decũbens.	Natus infirmus erit ac otiosus.
XVIII	Noctua magna quiescens.	Natus inuidus erit.
XIX	Vir caput amputatum manu tenens.	Natus potestatem habebit.
XX	Mulier decrepita baculo innitẽs	Natus debilis erit.

☽ *Tertius Decanus* TEPISATRAS, *Lunæ: detractionum, & deceptionum.*

XXI	Vir vestitus supine humi decumbens.	Natus infirmus erit.
XXII	Vir securi alterius manus & pedes truncat.	Nascetur maleficus.
XXIII	Canes duo simul currentes.	Nascetur iocosus.
XXIIII	Vir plorans manu se tergens.	Natus semper tristis erit.
XXV	Vir spiculum magnũ gestans.	Nascetur fur & nequam.
XXVI	Fons fluens ex monte magno.	Natus instabilis erit.
XXVII	Domus multis sepibus circundata.	Natus tutus erit in factis suis.
XXVIII	Vir bibens ex vasculo.	Natus lætus erit.
XXIX	Vir equo insidens tenens gladium strictum.	Natus rixosus erit.
XXX	Rex coronatus sedens.	Natus quiete regnabit.

PISCES.

♄ *Primus Decanus* ARCHATAPIAS, *Saturni: anxietatis, cogitationum multarum, itinerum, migrationis de loco in locum, quærendi opes, & victum.*

I	Duo viri vnum caput habẽtes.	Nascetur rixosus, & instabilis.
II	Vir humi sedens.	Natus rusticus erit.
III	Vir cuneum edens.	Natus pistor erit.
IIII	Vnicornis supina humi iacens.	Natus sine potestate erit.
V	Duæ virgines inuicẽ obuersæ.	Natus iucundus erit.
VI	Auis magna stans & edens.	Nascetur auarus.
VII	Vir manu nolam tenens.	Nascetur custos templi.
VIII	Vir in tina sedẽs perizoma habens in manu.	Nascetur balneator.

IX Vir

IX	Vir peregte proficiſcens.	Naſcetur religioſus.
X	Vir piſtillo tundẽs in mortario.	Naſcetur laborioſus.

♃ *Secundus Decanus*, THOPIBVI, *Iouis: gloriationis, animi elati, immiſceudi ſe rebus arduis.*

XI	Vir cum baculo incedens.	Natus vagus erit.
XII	Iuuenis bene ornatus retro teſpiciens.	Natus otioſus erit.
XIII	Vir & mulier equitantes animi cauſſa.	Naſcetur otioſus.
XIIII	Vir ligna ſecans in ſilua.	Naſcetur operarius.
XV	Vir cum cultro euaginato.	Natus ad litem ſe parabit.
XVI	Vir auem aut Gallum gallinaceum manu ſerens.	Naſcetur nobilis.
XVII	Vir in aquam ſe mergens.	Natus erit ſine intellectu.
XVIII	Duo equites confligentes.	Natus rixoſus erit.
XIX	Vir gladio ſe tranſuerberans.	Natus cauſſa ſibi ſuæ mortis erit.
XX	Luna noctu lucens.	Natus inſtabilis erit.

♂ *Tertius Decanus* ATEMBVI, *Martis: ſcortationis, amplexationis, oblectationis cum mulieribus, & otiationis.*

XXI	Duo mutuo ſe confodientes.	Naſcetur homicida.
XXII	Mulier pannis laceris induta.	Naſcetur impudicus.
XXIII	Mulier nauigans.	Natus inſtabilis erit.
XXIIII	Vir & mulier in lecto decumbentes.	Naſcetur laſciuus.
XXV	Vir lapidem funda mittens.	Naſcetur rixoſus.
XXVI	Mulier viro dormienti caput ſecuri amputat.	Naſcetur homicida.
XXVII	Vir nudus mingens.	Natus impudicus erit.
XXVIII	Vir equo adambulans altera manu auem, altera ſerpẽtem tenens.	Natus miræ ſubtilitatis erit.
XXIX	Piſcis magnus in ſicco.	Natus inſtabilis erit.
XXX	Mulier ſe in ſpeculo cernens.	Naſcetur ſuperbus & incaſtus.

FINIS.

DVODECIM SIGNORVM

NOMINA CVM FIGVRIS.

الحمل טָלֶה Aries. ♈, caput arietinum. κριός.

الثور שׁוֹר Taurus. ♉, caput bubulum. ταῦρος.

الجوزا תאֹמִים Gemini. ♊, duo corpuscula consertis brachiolis, & cruſculis. δίδυμοι.

السرطان סרטן Cancer, ♋, chelæ cancelli. καρκίνος.

الاسد אַרְיֵה Leo. ♌, cauda leonina. λέων.

السنبله وهي العذري בְּתוּלָה Virgo. ♍, ala Virginis. παρθένος.

الميزان מאֹזְנַיִם Libra. ♎, librile cũ trutina. ζυγὸς, χηλαί.

العقراب עַקְרָב Scorpius. ♏, Scorpio cauda erecta. σκορπίος.

القوس קֶשֶׁת Sagittarius. ♐, Sagitta arcui applicata. τοξότης.

الجدي גְּדִי Capricornus. ♑, cauda Capricorni conuoluta. αἰγόκερως.

الدلو דְּלִי Aquarius. ♒, Fuſio aquæ, in qua volutari Piſces Manilius putat. ὑδροχόος.

الحوت דָּגִים Piſces. vel נּוּנִים. ♓, Piſces duo aduerſi oppoſitis doſſellis cum vinculo, quod λῖνον dicitur. ἰχθύες.

SEPTEM ERRANTIVM NOMINA EX VETERI GLOSSARIO: ITEM FIGVRÆ, & appellationes diuersæ ab aliis scriptoribus.

القاتل الرحل שַׁבְּתַי שַׁבְּתָא Sabbaticus. κρόνος, Saturnus. Ægypt. φαίνων, ♄, falx Saturni.

المشتري צֶדֶק. iustitia. ζεὺς, Iuppiter. Ægyp. φαέθων. ♃, fulmen Iouis.

الاحمر المريخ מַאְדִּם מַאֲדִים. πυῤῥός. ἄρης, Mars. Ægypt. πυρόεις. ♂, Hasta Martis cum clipeo. Ouid.

الشمس الافتاب חַמָּה. שֶׁמֶשׁ. Sol, calor. ἥλιος, Sol. ☉, Rota Solis Lucret. δίσκος ἡλίου poet.

الزهرة נוֹגַה. lucida. ἀφροδίτη, Venus. Ægyp. φωσφόρος. ♀, Speculum Veneris.

الكاتب عطارد כּוֹכָב. Stella. ἑρμῆς, Mercurius. Ægypt. στίλβων. ☿, Caduceum Mercurij.

القمر לְבָנָה. יָרֵחַ. μήνη, λαλκοθέα. σελήνη, ἥλιος. Luna. ☽, φεγγάειον. Est etiam ♄ Moloch Cananæis, item Sicuth. Amos v, 26. vel potius Kiun, ibidem. Nam Aben Ezra ait ita Persice & Arabice vocari كيوان Rursus ♃ Reem-phaam רְעַם-פַּעַם id est βροντεὺς. ζεὺς βρονταῖος. Actorum vii, 43, & in Græco Amos. ♀ שְׁפַרְפְּרָא Danieli & Chaldæis.

OMISSA.

OMISSA A TYPOGRAPHIS

ITEM ADDENDA.

A, significat addenda. O, ea, quæ omissa sunt ab operis.

A 51,36. Ancone. Sic Cassida pro Casside. Propertius:

Cuius vt auratam nudauit caßida frontem. Absque ope,&c.

A 59,35. non leuiter miramur. Sed vetustiores editiones habebant *venter* nou *vesper*: quod conuenit verbis Arati. Itaque hoc modo Cicero a culpa liberari potest.

A 93,18. Vide quæ in illum locum annotamus. Hæc vero comparatio ad verbum extat apud Apollonium libro primo:

——— *Μακρὴ δ' αἰὲν ἐλαυνομένοιο κέλευθος,*

ἀτραπὸς ὡς χλοεροῖο διειδομένη πεδίοιο.

A 96,23. eo peruenire potuit. *Tarquinio minus*, id est excepto Tarquinio. Sic loquitur Statius primo Thebaidos:

Pallados armisonæ, pharetrataque ora Dianæ

Æqua ferunt terrore minus. ———

excepto terrore, reliqua similes. quem terrorem in Pallade & Diana vocat Statius, hoc signantius & conuenientius Græci γοργόν, & γοργότητα.

A 97,6. Delphino in superiore. Nam in tripode Phœbi vt plurimum in nummis coruus impositus est. quod Statius digito indicat libro III Thebaid.

Non comes obscurus Tripodum, non fulminis ardens

Vector adest. — De Cycno & Delphino Martialem,&c.

A ibid. 16. in iuuenilibus Coniectaneis nostris. Hic vero Manilius allusit ad veteres statuas Coruini, in quibus semper coruus in casside statuebatur. Silius v:

Atque hic egregius lingua nomenque superbum

Coruinus, Phœbea sedet cui caßide fulua

Ostentans Ales proauita insignia pugnæ.

A 97,20. quædam Vrbis πολιγενεσία. Vnde ait Camillum seruando Romam condidisse: quod iotidem fere verbis de Archimede extulit Silius: ——— *seruando condidit vrbem.*

A 106,12. — *suspensus vterque Orbis* — Festus Auienus:

——— *& insano penderent sæpe profundo.*

Græcum est μετεωρίζεσθαι. &c.

A III,23. posteritati persuadere voluerit. Nam & Nicander Theriacis citat de Hesiodo, quæ veteres Grammatici negant in eius scriptis exrare. ——— εἰ ἐτεόν περ Ἀσκραῖος. ——— Scholion vetus: ἰστέον, ὅτι ψεύδεται ἐνταῦθα Νίκανδρος. οὐδαμοῦ γὰρ ταῦτα εἴρηκεν ἐν τοῖς φερομένοις. Sed si Nicander vidit aliquod opus Hesiodi παρὰ τὰ φερόμενα, non est, quod Grammaticus ille Nicandrum falsi conuincat, neque nos Manilium, si alia Hesiodi nomine φερόμενα legit.

A 114. Post v. 28, adde v. 31. — *non æthera venti.*] Aut legendum *aera*, aut æthera pro aere vsurpauit.

A 160, 3. Ioui pro Ioue ἀρχαϊκῶς. Val. Flaccus II.

Hanc demissa Ioui non vnquam lædere fluctu Audet hiems. —

A Ibid. 4. & Plautus Cistellaria: & Val. Flaccus v. *alipedi* pro alipede. *Atque hanc alipedi pulsantem corpora curru.*

A 195,30. Glossæ reddunt. Sed & κακοδαίμων Senecæ redditur maledeus, in Thyeste: *Quis maledeorum Tantalo viuas domos. Ostendit iterum?* — *maledeorum*, κακοδαιμόνων, κακοδαίμων ergo a veteribus vertitur Malegenius, Maledeus. Inuersum igitur, &c.

A.203,38. volentes & decernentes. Silius XI:

——— *Clamor turbat diuersa volentum.*

A 232,6. καταβαίνει. Marius Victorinus: *Degredi enim ex superiore loco descendere: Digredi ex aliquo loco discedere.* Non erat locus, &c.

O 255,12, quod plane ante Solis ortum plenilunio accidere solet.

A 289,2. sententia. Hæc doctrina Dodecaeteridon nihil aliud est, quam profectio Significatoris, vt vocatur a vulgo Genethliacorum. Duplex igitur, &c.

O 290,23. redit Lunæ hora ad Leonem. quod est falsum. Leo quidem redit, non Luna. Quare excusari non potest hic. Duorum autem Planetarum in tutela est omnis Genesis: vt in exemplo nostro de die Mercurij & hora Lunæ. Tunc dicitur hominem, &c.

O 296, 12. ἐπαναφορὰ ἀνατολῆς. XLII. ἀπόκλιμα ἀνατολῆς XXIII.

A.316, 10. ——— *& postibus arma refigo.* Val. Flaccus III.

Et nunc ille iubas, captiuaque postibus ora
Imposuit spolium infelix Diuæque pudenda.

Quare recte olim, &c.

A 352,5. Manilium interpretantur, vt & illud Senecæ in Hercule.

Hercule furente: ——— *quis ſatis Thebas fleat?*

Ferax Deorum terra quem dominum tremit?

A 387,27. Symplegadas. Sane Ennius *ſuperare.* vſurpauit in ea notione. *In altiſono cæli clipeo temo ſuperat ſtellas.* Id eſt: Vrſa adigit ſtellas ſuas in meridianum. Sed hæc, &c.

Pag. 388, 37. Salamis dicitur vera. & apud Senec. Troadibus:

Nunquid Aiacis Salamina veram.

Vbi hodie legitur *veri.* Nam profecto hanc noſtram hiſtoriam tangit.

A 400,14. purpureis vinclis, aut vittis. Nam & διαδήματα vincla vocauit Seneca Thyeſte:

Impoſita capiti vincla venerando gere.

quæ valde fauent emendationi noſtræ.

A 413,4. ἀειζώνης. item Seneca Hippolyto; Phædra ita Ariadnam abſentem inuocat:

Te te, ſoror, quacunque ſiderei poli

In parte fulges, inuoco ad caſum parem. Quid ſi, &c.

A 438, 4. repelluntur. Sed præter exemplum Plinianum addam aliud nobilius. Quod enim columbæ eiuſmodi cicuratæ & ad iuſſa inſtitutæ non ſolum moſcho delibutæ alias columbas illicerent, ſed etiam vnguentis perfunderentur, delitiarum cauſſa, teſtis eſt Anacreon:

Ἐρασμίη πέλεια ἐπ' ἠέρος θέουσα
πόθεν πόθεν πέτασαι; πνέεις τε καὶ ψεκάζεις;
πόθεν μύρων τοσούτων

Quod autem eadem columba ad iuſſa & epiſtolas perferendas parata eſſet, aliquot interiectis ſubiicit:

ἐγὼ δ' Ἀνακρέοντι καὶ νῦν, ὁρᾷς, ἐκείνου
διακονῶ τοσαῦτα, ἐπιστολὰς κομίζω.

Eiuſmodi erat & Muhammedis, &c.

A 442,15. *verberata extuberet.* Tertullianus Apologetico, XII: *Ceruices ponimus ante plumbum. glutinum & gomphoſis capiti ſunt Dis veſtris.* Quaſi diceret: Catomia & ceruices noſtras plumbatis veſtris opponimus. Plumbatis vos cæditis nos in Catomiis vel ceruicibus. Atqui plumbum eſt glutinum & γόμφωσις capitibus Deorum veſtrorum. Plumbo enim capita ſtatuarum ferruminari nemo dubitat. In Tertulliano hodie non eſt locus infelicius acceptus vulgo, quum ita concipiatur. *Ceruices ponimus*

ante plumbum & glutinum, & gomphos sine capite sunt Dij vestri. Imo profecto sine capite est Tertullianus, si ita scriptum reliquit. Confer cum antecedentibus, & sequentibus. Male conceptum vulgo, recte restitutum dices. Sic capite XXIX manus plumbatas deorum dixit. Alium sensum, &c.

A 459, V I. *mittet.* Seneca Medea:

Summota Lynceus lumine immisso videt. Etiam in &c.

ERRATA TYPOGRAPHICA

SIC CORRIGANTVR.

Pag. 42, lin. 12. defluentem secundum quosdam, inter quos Festus Auienus. 46, 18. non minari. quod verbum Apuleius. Ibid. 27, & 34. lege *quod simili iunctu.* 65, 22. τὰ ἀόρατα censemus. 73, 15. Pag. 18, v. 5. *Bubu.* 74, 14. Exemplo Arati. 77, 37. grad. 41, 40. 92, 18. Eius fines. 99, 11. Galaxiæ. 118, 8. ἐξωμματισαν, 124, 12. παρωχημένον. 125, 29. Amphitheatri. 163, 19. Sed profecto verisimile ex iis. 166, 22. Cauarum. 190, 11. ἀποτεθησαυρισμένων. 191, 2. [illegible]torem ἱεροσκόπος. Sic extispex. 198, 31. pag. 207, lin. 23. Sicui tamen. 208, 25. Quot enim. 213, 31. δημηγορικόν. 219, 30. ἐκτροπῶν. excessum. 220, 7. Esto igitur Sol in 21, 49′. Leonis. 221, 5. Cæteras, 233, 24. dele vocem *Homerus.* 235, 3. celatur terræ tumore. 243, 28, prioris summæ, & sequentis. 248, 9. vicenas. 251, 4. sextans trium horarum. 300, 25. noctuini. 302, 6. vorsoriam. 307, 21. *Electaque.* 314, 11. διατεσσάρους. 342, 10. hanc. In Sphæra. 358, 5. τετραγωνιζόμενον Vitruuio. Vox Sicula. 360, 16. Ptolemæum a Senatu. 362, 27. hic nos docet. pag 391, li. 14, ἀμείνους. 416, 38. Puto legendum. *Mittentem suos ignes in mille carinas.* Non est alius locus emendationi. Dele omnia hæc, quæ erepserunt ex litura. 422, 28. Modiolum. Ibid. 29. modula. 424, 7. hil aliud est. 425, 9. insertus. pag. 430, lin. 28. εἰλυμένες. 448, 12. pantomimis. 478, 2. medici erat.

Priuilege.

PAR grace ſpeciale, pleine puiſſance & auctorité Royalle, eſt octroyé & permis à Iehan Commelin, marchant reſident en la ville d'Amſtelredam d'Imprimer, ou faire Imprimer en telles marges & characteres que bon luy ſemblera *Manilij Aſtronomicon ad vetuſtum exemplar Gemblacenſe caſtigatum cum Notis* IOSEPHI SCALIGERI. Iceluy mettre & expoſer en vente, & diſtribuer, durant le temps de dix ans à commencer du iour & date qu'il ſera acheué d'Imprimer, defendant à tous Imprimeurs de noſtre Royaulme & à toutes perſonnes de quelque qualité qu'ilz ſoient de ne le faire Imprimer n'y mettre en vente durant ledit temps, ſans le congé & conſentement dudit Commelin. Sur peine de confiſcation, d'amende arbitraire & de tous deſpens dommages & intereſtz enuers luy. Voullant en oultre qu'en mettant ou faiſant par luy mettre au commencement, ou à la fin dudit liure, ceſdites preſentes, ou vn brief extraict d'icelles, qu'elles ſoient tenues pour ſignifiees & venues à la cognoiſſance de tous. Sans ſouffrir ne permettre luy eſtre fait, mais ne donné aucun empeſchement au contraire: non obſtant oppoſitions, ou appellations quelconques. Donné à Fontainebleau le 21 iour de May 1599.

Signé

HENRY

Et plus bas.

Par le Roy

Deneufuiles.

Et ſeelées du grand ſeel en cire iaune.

Priuilegie.

OPTEN *tweentwintichſten Iulij anno* XV^c^ *negenentnegentich hebben de Staten generael den vereenichde Nederlanden gheconſenteert, ende gheoctroyeert, Conſenteren ende Octroyeren by deſen Iohan Commelin, coopman woonende tot Amſtelredam, alleene binnen den tijt van acht Iaeren, naeſtcomende inde voorſeyde vereenichde Nederlanden te moghen drucken, doen drucken, uytgheuen ende vercoopen, tot wat plaetſen, ende in wat formaet dat hem goet duncken ſal*, Manilij Aſtronomicon ad vetuſtum exemplar Gemblacenſe caſtigatum cum Notis IOSEPHI SCALIGERI. *Interdicerende ende verbiedende allen, ende eenyeghelijck t'voorſeyde boeck int gheheel oft int deel binnen den voorſeyden tijdt van acht Iaeren na te drucken, oft buyten de vereenichde Nederlanden nagedruckt inde ſelue vuyt te gheuen, oft te vercoopen, ſonder conſent vanden voorſeyden Iohan Commelin, opte verbeurte van ſulcke naghedruckte boeck, ende daerenbouen vande ſommen van hondert Carolus guldens van elcken boeck t'appliceren een derdendeel voor den Officier, een derdendeel voor den armen, ende een derdendeel voor den voorſeyde Iohan Commelin. Aldus ghedaen ende gheoctroyeert ter vergaderinghe vande voorſeyde Heeren Staten generael in S'grauen Hage ten dage ende Iaere als bouen.* E, vander Burch V^t^.

Ter ordonnantie vande ſelue Heeren Staten Generael.

C. Aerſens.

LVGD. BATAVORVM EXCVDEBAT
CHRISTOPHORVS RAPHELENGIVS
ACADEMIÆ TYPOGRAPHVS,
Expensis Ioannis Commelini.
ANNO CIↃ. IↃ. C.

